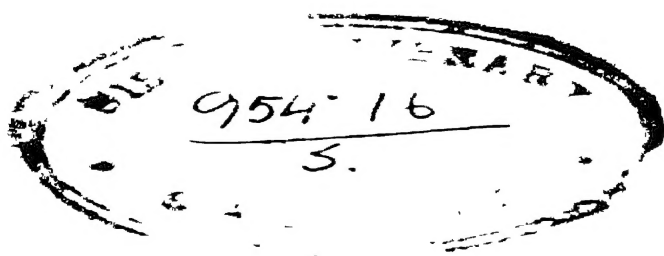

দক্ষিণপাট সত্রব ইষ্ট দেবতা মহাপ্রভু ৩শ্রীশ্রী যাদববাই

দক্ষিণপাট সত্ৰ

শ্ৰীবেণুধৰ শৰ্ম্মা

DAKHINPAT SATTRA:—

A HISTORICAL ACCOUNT OF THE DAKHINPAT SATTRA—ONE OF THE FOUR PRINCIPAL MONASTIC RELIGIOUS INSTITUTION OF ASSAM, FOUNDED BY SREE SREE VANAMALI DEVA GOSWAMI, ERSTWHILE SPIRITUAL HEAD OF THE BAIKUNTHAPUR SATTRA, KOCH BEHAR, AT THE INSTANCE OF HIS DEVOTED DISCIPLE MAHARAJA JAYADHWAJA SINGHA SWARGADEV IN SAKAEDA 1584 I.E 1662 A.D

AUTHOR :—

BENUDHAR SHARMA,
REHABARI, GAUHATI 8,
ASAM

গ্ৰন্থকাৰ :—

শ্ৰীবেংগুধৰ শৰ্মা
গুৱাহাটী ৮

PUBLISHERS :—

ASAM JYOTI,
GAUHATI, ASAM.

প্ৰকাশক :—

অসম জ্যোতি
গুৱাহাটী ৮

PRICE :—

Rs 25/-

মূল্য :—

২৫ টকা

PRINTED BY :—

A. K CHATTERJEE, JNANODAYA
PRESS, 17, HAYAT KHAN LANE,
CALCUTTA-9

মুদ্ৰক :—

অবদূগকুমাৰ চট্টোপাধ্যায়,
জ্ঞানোদয় প্ৰেছ,
১৭, হায়াৎ খাঁ লেন, কলিকতা ৯

অৰ্জনী

চতুৰ্দশ জনা দক্ষিণপাটে-
 অপ্রাৰ্থিকাৰ সীলীং হৰিদ্ৰ
 মোক্ষামী অকৰ্ম্যামী শুক-
 মন্বৰৰ পূৰ্ণ স্মৃতি-উদ্দেশ্যে
 "দক্ষিণপাটে অপ্র" আৰি অৰ্জন-

কৰা ২৮।

অনুভৱ সেক্ষ

উদাহৰণী-

বিজয়া দস্যমী-

২৮৮৮ শং

} শ্রী বেনুৰ্বৰ শৰ্মা

কিষ্কিৎ আগকথা

অনাদি অনন্ত কালৰপৰাই এক প্ৰকাৰে নহয় এক প্ৰকাৰে, মানব-সমাজে পৰমেশ্বৰৰ অস্তিত্ব বিশ্বাস কৰি আহিছে। তথাকৰ্থত সভ্যতাৰ গতিত পৰি, কিছুমানে হে ঈশ্বৰৰ সত্তা বা আধ্যাত্মিকতা বিশ্বাস নকৰি নাস্তিকবাদৰ প্ৰশ্নয় লৈছে। বৈজ্ঞানিকবো ভালেমানেই নিৰীশ্বৰবাদী। আস্তিকৰ মানত ঈশ্বৰ স্বয়ম্ভূ, জ্যোতিৰ্ময়, অৱিনশ্বৰ আব্দু জগৎপ্ৰস্টা। ভগবত্ৰ সত্তা আছে, পৰিধি নাই। সেই নিমিত্তে ঈশ্বৰ সৰ্বব্যাপী। নাস্তিকৰ বিশ্বাস—জড় পদাৰ্থৰ সংযোগ-সহযোগ, ক্ৰিয়া-প্ৰক্ৰিয়া হলেই আস্তিকে বিশ্বাস কৰা সেই জগৎপ্ৰস্টা ঈশ্বৰৰ মহিমা প্ৰকট হয়। ঈশ্বৰ বুলি আব্দু বেলেগ এজন প্ৰস্টা নাই।

টিঙিৰি অকলে এবিধ জড় পদাৰ্থ, সংঘৰ্ষ হলেই তাৰপৰা জুই ওলায়। বৈজ্ঞানিকে বা নিৰীশ্বৰবাদীয়ে পদাৰ্থটিৰ অস্তিত্ব বিশ্বাস কৰে, তাৰ ভিতৰত নিহিত থকা দাহিকা শক্তিটোক ঈশ্বৰদত্ত বুলি বিশ্বাস কৰিব নোখোজে, কয়, সংঘৰ্ষ হলেই, জুই ওলাবই। কিন্তু ঈশ্বৰমানাসকণ্ডে সেই নিহিত শক্তিটোকেই ঈশ্বৰৰ সত্তা বুলি বিশ্বাস কৰে। নাস্তিকে হেজাবৰ্ণ নকণ্ডক, জগৎপ্ৰস্টা এজন নাই বুলি, তথাপি বসম্বাদযুক্ত কুৰ্ণিয়াৰ এডালে কে দিব আছে বুলি। কিয় নো তেনেডাল গছ বৈজ্ঞানিকে সৃষ্টি কৰি দিব নোবাৰে। গতিকে, এজন বিশ্বখনিকৰ থকাটো স্বতঃসিদ্ধ কথা। পৰিধিৰহীন হলেও সেই জনৰ নিমিত্ত মাত্ৰ বৃপ বা আকাৰ আছে বুলি ধৰি লব লাগিব। সেই হে আমাৰ শাস্ত্ৰসমূহে পৰমেশ্বৰৰ অস্তিত্ব আব্দু সাক্ষ্যকৰণ কথা প্ৰাচীন কালৰপৰাই স্বীকাৰ কৰি আহিছে। আমিও সেইদেখি,

“প্ৰথমে প্ৰণামো ব্ৰহ্মবৃপী সনাতন” বুলি তাকেই কৰি আহিছোঁহক। মাথোঁ,

“নানা শাস্ত্ৰসবে কৰৈ মতিভেদ
নুবুজি তত্ত্ব তোমাৰ
তাকে তত্ত্ব মানি মূঢ় বত প্ৰাণী
বোলে ব্ৰহ্ম নিৰাকৰ”—অনাদিপাতন।

ইতিহাসে ঢুকি পোৱা বহুকালৰ আগৰপৰা ঈশ্বৰক বিশ্বাস কৰা যিটি ধৰ্ম ভূ-ভাগত আপোনাআপুনি উদ্ভৱ হ'ল সেইটিয়েই সনাতন ধৰ্ম। বৌদ্ধ-খৃষ্টান-ইসলাম ধৰ্ম ওলোৱাৰ আগৰে এই ধৰ্ম। পশ্চিম ভাৰতৰ সিদ্ধু নদৰপৰা আৰম্ভ কৰি সমস্ত তিমালয়পাদদেশ আব্দু কন্যাকুমাৰীলৈকে এতিয়াও জুৰি আছে ই হিন্দু নাম লৈ।

হিন্দু শব্দৰ উৎপত্তি সিদ্ধুৰপৰা। গ্ৰীক বিলাকে ভাৰতবৰ্ষ জয় কৰিবলৈ আহি সিদ্ধু নদৰ উপত্যকাত উপনীত হৈ, সিদ্ধু আমাৰ দৰে উচ্চাৰণ কৰিব নোৱাৰি সটোৰ বিকৃত উচ্চাৰণ কৰি হিন্দু কৰি পেলালে। অভিযানকাৰীসকলৰ মদুখত পৰি হিন্দু নামটো বৰকৈ প্ৰচলন হ'ল। গ্ৰীকৰ লগত ঘনিষ্ঠতা বাঢ়ি অহাত হিন্দু নামটোৱে সিদ্ধুপৰীয়া সকলো মানুহৰ গাতে শিপাবলৈ ধৰিলে। পাচত অহা বিদেশী আক্ৰমণকাৰীবিলাকেও সটোৰ আচল উচ্চাৰণ ফুটাৰ নোৱাৰি সিদ্ধু নদৰ পূব ফালৰ সমস্ত লোককে হিন্দু বুলিবলৈ ধৰিলে। হিন্দু বুলি কণ্ডতে-কণ্ডতে দেশখনৰ নামো হিন্দুস্থান হৈ গ'ল। আগৰ ভাৰতবৰ্ষ নাম ক্লেপ পালে। নদৰ ভৌগোলিক নাম সিদ্ধুয়েই অবশেষত জাতিধৰ্ম পৰিচায়ক হিন্দু নামত পৰিণত হ'লগৈ। বিদেশী শাসনৰ প্ৰভাৱত পৰি সনাতন নামটোতো হৰলুকী মায়া লাগিল।

ভাৰতৰ সনাতন ধৰ্ম বা বৈদিক ধৰ্মটোক বিদেশীয়ে হে যে দিলে, সেই কথা অলপ তং কৰিলেই ফটফটীয়াকৈ ওলাই পৰে। কিয় নো আমাৰ কোনো প্ৰাচীন শাস্ত্ৰতে হিন্দু-ধৰ্ম বুলি এটা ধৰ্মৰ নাম পোৱা নাযায়। পোৱা যায়—সনাতন বা বৈদিক ধৰ্ম বুলি হে। সনাতনেই হওক বা বৈদিকেই হওক পৰজন্মবিশ্বাসী ধৰ্ম আচৰণকৰাসকলেই হিন্দু বুলি পৰিগণিত হ'ল। এনে বিশ্বাসৰ অনুরূপীসকলেই একালত পৃথৱী ভৰি আছিল। ক্ৰমাৎ তাৰ সীমা সঙ্কোচ হৈ, কেৱল ভাৰতবৰ্ষত হে বিৰাট স্তূপ এটা হৈ হিন্দু নামে পৰিচিত হৈ আছে।

হিন্দু ধৰ্ম্মাৱলম্বীয়ে কৰাৰ দৰেই অতীজতে সুন্দৰ ইওৰোপৰ চুইডেনতো গ্ৰিমুৰ্ত্তিৰ উপাসা কৰা হৈছিল। ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু, বুদ্ধত আমি ভগৱন্তৰ গ্ৰিমুৰ্ত্তি যিবোৰে মানসা কৰোঁহক, চুইডেনবাসীয়েও সেই গ্ৰিমুৰ্ত্তিকে অডিন (Odin), থৰ (Thor), ফ্ৰিয়া (Freya) নাম দি সেই কিজনকে “প্ৰকৃতিপুৰুষনিয়ন্তা মাধৱ জ্ঞান” কৰি দেৱতাৰূপে পূজা কৰিছিল। আমাৰ ভায়েশ্বৰী বা কে’চাইখাতী গোসানীৰ আগত বলিদিয়াদেৱে সিবিলাকেও উপচাল (Upsal) মন্দিৰত ৰাজকোৰ’সকলক বলি দিছিল। ইয়াৰ দ্বাৰাই প্ৰমাণ হয় যে ভাৰতত হিন্দু আখ্যা পোৱা ধৰ্ম্মত যিবিলাক পূজাপদ্ধতি আৰু বলি-বাহনৰ ব্যৱস্থা আছে, সেইবিলাক পাবত গজা নহয়, নাইবা কালৰ তুলনাত অনাচাৰ-বাৰ্ভাচাবো নহয়, আমাৰে (মানুহৰে) পুৰুষ পুৰুষসকলৰ প্ৰথা সেইবোৰ। কল্পে-কল্পে—যুগে-যুগে সভ্যতা-সংস্কৃতি-অভিজ্ঞতাৰদ্বাৰাই পৰিশোধিত-পৰিমাৰ্জিত হৈ-হৈ বৰ্ত্তমান অৱস্থা পাইছোঁহ।

মূল কথাৰ আঁত নিছিঙাকৈয়ো এই খিনিতে কৈ থও যে আমাৰ বুদ্ধ দেৱতায়ৈ চুইডেনৰ “থৰ”। সেই বুদ্ধৰে ভাৰতবৰ্ষত সহস্ৰ নাম। তাৰে এটা হল সদাশিৱ। ইটালী-ইৰাণ-আবৰৰ মাটিৰ তলতো এই শিৱৰ লিঙ্গ আবিষ্কৃত হৈছিল। সেইবোৰ দেশত, শিৱলিংগ বা শিৱমূৰ্ত্তি হয়, মাটিৰ তলত পোত খালে, নহয় কবজাত জাহ গল। আমাৰ ভাৰতত কিন্তু থাকি গল—যি এতিয়াও হয় “সত্য-সুন্দৰ-শিৱ”ৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিৰূপে আৰাধ্য হৈ আছে, নহয় শৌৰ্য্য-বীৰ্য্য-শক্তিৰ আধাৰ স্বৰূপে পূজিত হৈ আছে। অসমত বুঢ়াবাখোঁ, বুঢ়াবঢ়ী থান, গিৰা-গিৰাচি বা পিম্বাডেমা—এইবিলাক নো কি? সেই শিৱৰেই একোটা-একোটা থলুৱা নাম। এইবিলাকৰ উপাসকো পুৰণি হিন্দুৰ গণ্ডীৰ ভিতৰতেই পৰে; কোলিক মতে অন্ত্যজ বা সীমাৰ বাহিৰত থাকিলেও ধৰ্ম্মবিশ্বাসত সম্পূৰ্ণ অন্তৰ্ভুক্ত। ক্ৰমপৰিৱৰ্ত্তিত আৰু ক্ৰমোন্নতিত আধ্যাত্মিক চিন্তা-গৱেষণা হোৱাৰ ফলত ঈশ্বৰ-প্ৰাপ্তিৰ ভিত্তিপথ সুকীয়া-সুকীয়া হৈ কেবল পালনকৰ্ত্তা বিষ্ণু দেৱতাৰ প্ৰাধান্য বাঢ়িলতো, শিৱ বা সদাশিৱ বিষ্ণুৰেইসেই অভিন্ন হৈয়ে থাকিল।

“গুণ নাম যত বিষ্ণু শিৱৰ
তাক ভিন্ন বৃন্দ কৰে যত নৰ
নামৰ সিও মহা অপৰাধী
নৰকত পৰে দেৱে নবাধী।”
কীৰ্ত্তন।

গ্ৰীচ দেশৰ দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্ত্তি, জাভা-বৰ্ণীয়-বলি দ্বীপৰ প্ৰতিমা আৰু পৰ্ব্বতে-পাৰ্শ্বত আবিষ্কৃত মূৰ্ত্তিৰ আকৃতিবিলাকৰপৰা প্ৰতীতি হয় যে সকলোৱেই ভগৱন্তক সাকাৰৰূপে ধাৰণা বা উপাসনা কৰিছিল অন্ততঃ আকৃতিমূলক এটি বাস্তব মাধ্যম তৈয়াৰ কৰি লৈছিল। সেই পদ্ধতি ভাৰতপৰা অন্তৰ্হিত হোৱা নাই; বিধৰ্ম্মীৰ চক্ৰ-উপচক্ৰ, অত্যাচাৰ-উৎপীড়ন আৰু আশা-প্ৰলোভন অতিক্ৰম কৰি এতিয়াও মূৰ দাঙি আছে।

নাকৈ নোৱাৰি যে ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে ভাৰতীয় চিন্তাৰ দাৰ্শনিক ক্ৰমবিকাশ সঁচাকৈয়ে অভূতপূৰ্ব্ব। জগৎপ্ৰগ্ৰাৰ কাষ চাপিবলৈ ভাৰতীয় মনীষীসকলে কৰ্ম্মযোগ-ভক্তিযোগ-জ্ঞানযোগ আদি অনেক জটিলতকৈও জটিল ভক্তিমार्গ উদ্ভাৱন কৰিলে। স্তৰে-স্তৰে উদ্ভাৱিত মাৰ্গত অধিবোজন কৰি যিসকল উধাই গল আৰু নোবাসকলৰ যি পৰি থাকিল—এই উভয় দলৰ ভিতৰত ক্ৰমানুযায়ী শৈব, গাণপত্য, শাক্ত, বৈষ্ণৱ প্ৰভৃতি বিবিধ পন্থ আৰু পন্থৰ বিবিধ শাখাপ্ৰশাখা সৃষ্টি হবলৈ ধৰিলে। বলবন্ত কালৰ প্ৰভাৱে বহিৰাঙ্গমণকে আদি কৰি এশ-এটা অপায়-অমণ্ডল অ নি মিলোবাত প্ৰাচীন ধৰ্ম্মৰ ভেটিত মাৰঘাত পৰিল। ধ্বংসৰ মুখৰপৰা সবুৰাই আনি সনাতন ধৰ্ম্মটোক কিবা প্ৰকাৰে জীয়াই ৰাখিবলৈ শকাব্দৰ চতুদ্দশ-পঞ্চদশ শতিকাত, অলপ অগাপিচাকৈ, সদৌ ভাৰততে এচাম ধৰ্ম্মবীৰ-ধৰ্ম্মগুৰুৰ আবিৰ্ভাৱ হল। সেইসকলৰ ভিতৰত ৰামানন্দ, তুকাৰাম, কবিৰ, গুৰু, নানক, হৰিব্যাস, চৈতন্যদেৱ, তুলসীদাসেই প্ৰধান। আমাৰ অসমতো

সেই সময়তে শ্রীমন্ত শংকৰ, ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য দেৱ দামোদৰ, শ্রীমাধৱদেৱ আৰু শ্রীহৰিদেৱৰ আবিৰ্ভাৱ। এই যুগৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য আৰু মহাপুৰুষসকলে নানান তন্ত্ৰ, ভাগৱত, পুৰাণাদি চৈধ্য শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰি বদুজাবলৈ ধৰিলে যে হৰিভাঙ-পথ যিমানেই কি সুকীয়া সুকীয়া নহওক, সকলোৱেই মূলতে এক—সকলোৰে গদাৰ সেই সত্য সনাতন ধৰ্ম্মই। ইয়াক কোনেও ভেদ ভাব কৰিব নাপায়।

“একে অগাঁওৰে বহুত নাম
একে সুৱৰ্ণৰে বহুত কাম।
একে ঈশ্বৰৰ বহু মূৰ্ত্তি হয়
জীৱৰ কৃপায়ে হোৱে উদয়।
বাস্তৱতে এক, ভিন্ন নোহয়
অজ্ঞানীসকলে ভেদ মানয়।
ইহাক যিটো ভেদ বুজি কৰে
অবশ্যে, তামসত সিন্ধী পৰ”

—সন্ত চৰিত।

ভাবগ্ৰাহী জনহৰ্দ্দেৱৰ সৰ্বব্যাপকতা আৰু সাকাৰত্ব অস্বীকাৰ নকৰিও যি ভক্তিমাৰ্গই বিষ্ণু-বৈষ্ণৱক সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ স্থান দিছে সেই মাৰ্গৰে ধৰণী হল শ্রীমন্তভাগৱতৰ বিশুদ্ধ ধৰ্ম্ম যাক সাধাৰণতে ভাগৱতী ধৰ্ম্ম বোলা হয়। “সৰ্ব গুণাকৰ শ্রীমন্ত শংকৰ”, ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য শ্রীদামোদৰ, “বঢ়াৰ পো” শ্রীমাধৱে ধৰ্ম্মবদুজীৱ এই পুৰুষোত্তমান যুগটোত “সন্ধ্যা, লীলিতা-কান্তা”ৰ দৰে ত্ৰিধাৰা ভক্তিৰ সোত বোৱাই অসমত ভক্তিৰ বিশিষ্টাশ্ৰমৰ স্নিগ্ধতা আৰু সৌন্দৰ্য্য বিস্তাৰ কৰিলে।* “শ্রীশ্রীদামোদৰ দেৱ চৰিতত” সেই হে নীল-কণ্ঠ দাসেও এই বুলি কৈ দামোদৰদেৱক সেৱা জনাইছে :—

“শংকৰ-মাধৱ দামোদৰ একে কায়
তিনিউ মূৰ্ত্তিৰ একো ভিন পৰ নাই।
একৈক স্মৰণে হোক তিনিবো :- ৰণ
তিনি ৰূপে দামোদৰ চৰণে শৰণ।”

এই দামোদৰৰে ধৰ্ম্মবন্তিধাৰী দক্ষিণপাট সত্ৰ।

শংকৰদেৱ-দামোদৰদেৱ দুয়ো পূৰ্বতে একে ঠাই নগাৱতে আবিৰ্ভাব হোৱা। শংকৰতৰৈ দামোদৰ ডেড়ুৰিমান বহুবৰ সবু। কালক্ৰমত, দামোদৰ শংকৰৰ ইমান প্ৰিয়-পাত্ৰ হৈ উঠিল গৈ যে শংকৰদেৱে দামোদৰদেৱক ঐকান্তিক ভাগৱতপৰায়ণ দেখি অন্তিম কালত এই বুলি ভবিষ্যবাণী কৰিলে :—

“দামোদৰময় হুইবে সমস্ত জগত
বহু ব্ৰাহ্মণ কৃষ্ণত হুইবেক ডকত।
লীভবা আন-আন উপদেশ পাই
সত্ৰ পাতি ভক্তি প্ৰৱৰ্ত্তাৰা ঠাই-ঠাই।”

—ভৃগুৰাম্বজ প্ৰণীত ‘শংকৰ চৰিত।”

প্ৰভু দামোদৰৰ আধ্যাত্মিক মহিমাৰ কথা বাঙালীতিবিদ, ভক্তপ্ৰধান মৰ্ণৰাম বৰ ভণ্ডাৰ বৰুৱাই এই দৰে বৰ্ণাইছে :—

“গোসাই দামোদৰৰ গুণ মহিমাৰ প্ৰবলতা
দেখিয়া অনেক কথাতে প্ৰত্যক্ষ সাধকতা,
অপুত্ৰৰ পুত্ৰ প্ৰাপ্ত হওয়া ইত্যাদি মহাশ্ৰুত
অনেক লোক শৰণাপন্ন হৈয়া শিষ্য হয়।”

—“বদুজী বিবেকৰত্ন”

১১০ বছৰ মানৱী জীৱন ধৰি বেহাৰৰ মধুপুৰত থকা বৈকুণ্ঠপুৰ সদৃশ ভিতৰুৱা ঢাপ সত্ৰ দামোদৰপুৰ ধামত বহাগ মহীয়া শুক্লা প্ৰতিপদ তিথিত শ্ৰীশ্ৰীদেৱ দামোদৰে মন্ত্ৰী-লীলা সম্বৰণ কৰে। প্ৰভুৰ ধৰ্ম্ম নিম্নাংলি পাই পাটবাউসীত শ্ৰীভট্টদেৱে, লুইতৰ দক্ষিণে গড়েমাবাত শ্ৰীসন্তদেৱে, উত্তৰৰ বতনপুৰত শ্ৰীভগৱানদেৱে, পাতিদৰঙৰ লোচত শ্ৰীঅজ্ঞানদেৱে, পূবদেশে খুন্দীয়াত শ্ৰীগোপাল মিশ্ৰই আবু পালোৱাত শ্ৰীমনোহৰ দেৱে সত্ৰ পাতি ব্ৰহ্মসংহতিমতে ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰে। এইবিলাক সত্ৰ কামৰূপত। উজনিৰ সোমাব খণ্ডত ধৰ্ম্মপ্ৰকাশৰ অনুজ্ঞা লাভ কৰিলে শ্ৰীবংশীগোপাল দেৱে। প্ৰভু দেৱগোপালৰ শেহতীয়া স্থিতি হ'লগৈ কুবুৰাবাহী সত্ৰত। তাতে থাকি প্ৰভুৱে সোমাব খণ্ডত প্ৰায় ৪৫ খন সত্ৰ পাতি দামোদৰ-প্ৰৱৰ্ত্তিত ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ পৰিসৰ বহুলালে।

বৈকুণ্ঠ-প্ৰয়াণ হোৱাৰ আগতে প্ৰভু দামোদৰে সকলো ভক্তকে চপাই প্ৰভুৰ প্ৰিয় শিষ্য শ্ৰীবলৰাম দেৱক নিম্নাংলি দি নিত্যা ভিতৰুৱা-ঢাপ সত্ৰৰে ধৰ্ম্মাধিকাৰী পাতে। তেওঁ-অন্তহিত হ'লত, বৈকুণ্ঠগাম্যজনাৰ অনুজ্ঞা মতেই শ্ৰীপৰমানন্দ দেৱ যথানিয়মে সত্ৰৰ অধিকাৰ হয়। বলৰামদেৱ ধৰ্ম্মাধিকাৰী হোৱাৰ বছৰ চাৰেকৰ মূৰত "সৰ্বগুণান্বিত লাৱণ্য মূৰ্ত্তি" বনমালীদেৱ সোমাবৰপৰা গৈ দামোদৰপুৰ ধামত উপনীত হয়। বনমালী প্ৰভু বংশীগোপালৰ "প্ৰিয়তম অনুপাম" বুলি বলৰামৰ আগৰপৰা জনা আছিল আবু বনমালী যে "নপঢ়িয়া শাস্ত্ৰ হোৱে গুৰু" আবু তেওঁৰ যে "বাৰ স্বন্ধ ভাগৱত কণ্ঠাগত" সেই কথাও জনা আছিল। সেই গুণে, পৰম আপ্যায়িত হৈ বলৰামদেৱে বনমালীকে নিতৌ বিয়লি বেলা ভাগৱত ব্যাখ্যা কৰিবলৈ নিযুক্ত কৰিলে। ইতিমধ্যে বলৰামদেৱ স্বৰ্গী হ'ল।

তাৰ পিচত, কোচবেহাৰৰ প্ৰাণনাৰায়ণ বজাই দামোদৰপুৰৰে অংগতি বৈকুণ্ঠপুৰত সত্ৰ কৰাই দিয়ালে। বলৰামে পাতি থৈ যোৱা দামোদৰপুৰৰ অধিকাৰ প্ৰভু পৰমানন্দদেৱ আবু ভাগৱত-কণ্ঠতা বনমালীদেৱ বিশেষ কাৰণত সেই সত্ৰলৈকে গুচি আহিল। গুচি আহিল যদিও, সম্বন্ধ অবিচ্ছিন্নই থাকিল। তাতে কিছুদিন থকাৰ পিচত, প্ৰভু পৰমানন্দই বনমালী দেৱৰ শিৱত ধৰ্ম্মমালা অৰ্পণ কৰি ইহলোকৰপৰা বিদায় ললে। বৈকুণ্ঠপুৰতে (মধুপুৰতে) প্ৰভু বনমালীদেৱে ভালেমান বছৰ সত্ৰাধিকাৰ হৈ ধৰ্ম্ম মহাস্বা প্ৰকাশ কৰি আছে এনেতে সোমাবেশ্বৰ ঐযধৰুজ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ আহ্বানত কলিয়া-বৰৰ জখলাবন্ধালৈকে প্ৰভু আহে আবু তাতে এখনি দিয়া সত্ৰ পাতে। তাৰপৰা গৈ প্ৰভুৱে শিৱসাগৰৰ ভট্টায়াপাৰৰ পানী নোলেৱা পুখুৰীৰ পানী উলিয়াই সকলোকে বিস্ময় মনায়। "পুষ্কৰীৰ জল নিষ্কাশনত" প্ৰভুৰ অলৌকিক শাস্ত্ৰসম্পত্তা আবু অদ্ভুত ঐশ্বৰিক শক্তি দেখি পাঠমন্ত্ৰী--ডাঙৰীয়া-বিসয়া সমান্বিতে ঐযধৰুজ সিংহই বনমালী গোসাইতে সৰ্বস্ব সমৰ্পণ কৰিলে।

"মোৰ ৰাজ্যভাৰ যত সম্পূৰ্ণ আছয়

তোমাৰ চৰণে দিলোঁ বুলিলোঁ নিশ্চয়।"

—গ্ৰীষ্টাবনমালী চাৰত, বমাকান্ত বিজ্ঞ।

ৰাজ্যজ্ঞা আবু বনমালীদেৱৰ ইচ্ছানুসৰি ১৫৮৫ শকত দাক্ষিণপাট নামে ঐতিহ্য-পূৰ্ণ বিহোপন ঠাইত সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ল। ঠাই-নামৰ অনুসৰিয়েই সত্ৰৰ নামো দাক্ষিণপাট বুলিয়েই প্ৰচলিত হৈ থাকিল। সত্ৰ স্থাপিত হোৱা দিনৰপৰাই প্ৰভু দেৱ দামোদৰে জলাই থৈ যোৱা ধৰ্ম্মবান্ধি গাঁছ একেৰাহে সেই দাক্ষিণপাটতে আজিকোপতি জ্বলি আছে আবু দৈনিক ৰজা-ৰাজ্যৰ কুশল-মঙ্গলার্থে বিষ্ণুদেৱতাৰ পূজাসেৱা, সামাজিক নীতি-সদাচাৰ-সংহতি, নাম-কীৰ্ত্তন আবু অপৰিহাৰ্য্য সত্ৰীয়া কৃত্য শৰণ-ভজন - দীক্ষামন্ত্ৰদান—প্ৰভুত কৰ্ম্ম ক্ৰমানুগত সুসংৰক্ষণ আবু সুসম্পাদিত হৈ আহিছে। সেইবিলাকৰ উপৰিও, দেৱ দামোদৰ, দেৱ বলৰাম, দেৱ পৰমানন্দ সমান্বিতে বৈকুণ্ঠগামী গুৰুসকলৰ বাৎসৰিক শ্ৰাদ্ধ উৎসৱাদিও নিৰ্দ্দিষ্ট কালত নিয়মমতে পালন কৰা হয়। এইৰূপ ধৰ্ম্মাচৰণ আবু ধৰ্ম্মোপদেশ বিতৰণ কৰি দামোদৰদেৱৰ দিনৰপৰা চলি অহা গুৰুসকলৰ পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰি সত্ৰীয়া ধৰ্ম্মানুষ্ঠানৰ সম্প্ৰদা-সম্বৰ্ত্তিত সমুজ্জ্বল কৰি থকা হৈছে।

এতিয়ালৈকে পোন্ধৰজন ধৰ্ম্মপালক গোস্বামীয়েই দক্ষিণপাটৰ ধৰ্ম্মগাদীত ক্ৰমান্বয়ে অধিকাৰৰূপে অধিষ্ঠিত হৈ আহিছে—১। বনমালীদেব, ২। বামদেব, ৩। কৃষ্ণদেব, ৪। আত্মাদেব; ৫। কামদেব, ৬। সহদেব; ৭। বলিদেব, ৮। বিষ্ণুদেব, ৯। বিভুদেব, ১০। বাসুদেব; ১১। শ্ৰীদেব, ১২। নবদেব, ১৩। নাৰায়ণদেব, ১৪। হৰিদেব ১৫। আব্দু বৰ্ত্তমান অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীবৰমানন্দদেব।

এই বৰুজীত ওপৰ চৈধ্যজনৰ আধ্যাত্মিক মহিমা আব্দু সত্ৰৰ পৌৰাণিক ইতিবৃত্তই স্বাভাৱিকতে বহুল পৰিমাণে ঠাই অধিকাৰ কৰিছে। এই কথা শতাব্দে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে সকলো কথাৰ অতিগঢ়ি মাৰি সত্ৰ এখনৰ—বিশেষকৈ বজাসত্ৰ এখনৰ—বৰুজী এখন লেখা শাস্ত্ৰজ্ঞানহীন এই নিঃকিনৰ পক্ষে কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়। তথাপি, চলাজনা প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেব অধিকাৰ গোস্বামী গুব্দু ঈশ্বৰৰ অক্ষয় আশীৰ্বাদ লভি আব্দু বৰ্ত্তমান অধিকাৰ গোস্বামী প্ৰভু ঈশ্বৰৰ অফুৰন্ত আশ্বাস-উদগণি পালি, পৰি-নমস্কাৰ কৰিয়েই এৰি নিদি, বৰোনোবৰা দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বৰুজীখন লেখি ধৰ্ম্মপ্ৰাণ বৰুজী-পিপাসুসকলৰ আগলৈ সসম্ভ্ৰমে আগ বঢ়ালে।

ইয়াত অপাৰ ভুল-ভ্ৰান্ত বৈ যোৰাটো একো অস্বাভাৱিক নহয়। কিবা আসোবাহ ওলালে সহৃদয় পাঠকসকলে নিজ কবুণা গুণে গৰিষণ কৰে যেন আব্দু যেন আসোবাহটিত আঙুলীয়াই দিয়ে। ইয়াকে ভাবনা কৰিলোঁ।

গুৱাহাটী
১৪ কাতি. ১৮৮৯ শক

শ্ৰী শ্ৰী বৰমানন্দদেব

স্বীকৃতি

১। শ্ৰীশ্ৰীবনমালী দেৱ-চৰিত :-

(ক) বমাকান্ত শ্বিজ প্ৰণীত, *শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ দ্বাৰাই অসম-সাহিত্য-সভাৰ হৈ প্ৰকাশিত।

(খ) দক্ষিণপাট সত্ৰৰ গ্ৰন্থাগাৰত সংৰক্ষিত পুথি।

২। শ্ৰীশ্ৰীদেৱ দামোদৰৰ চৰিত :-

*নীলকণ্ঠ দাস কৃত আৰু অসম-সাহিত্য-সভাৰ দ্বাৰাই *শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ পাতনিৰে সৈতে প্ৰকাশিত।

৩। দ্ৰুবিড পুৰাণ :-

অসম চৰকাৰৰ বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগত সংৰক্ষিত পুথি।

৪। বৰ্ণিয়া কাকতীৰ বংশাৱলী :-

*কেশৱবাল্লভ বৰদুৱাৰদ্বাৰাই প্ৰকাশিত।

৫। অসম বুৰঞ্জী পুথি :

(ক) শ্ৰীনাথ দত্তৰ দ্বাৰাই লেখা।

(খ) *বৃন্দাবননাথ ভট্টাচাৰ্য্যই বেঙেনাআটী সত্ৰৰপৰা অনা বুৰঞ্জীৰ অনূদিত।

(গ) বুৰঞ্জী আৰু পুৰাতত্ত্ব বিভাগৰ দ্বাৰাই প্ৰকাশিত বুৰঞ্জী হান্দিংসক।

(ঘ) নানান ঠাইৰপৰা সংগৃহীত।

৬। দক্ষিণপাট সত্ৰ :-

*বাল্যবাম শ্বিজ আৰু *সিন্ধুৰাম কাকতীৰদ্বাৰাই লিখিত।

৭। গুৰুত্বলীলা :-

ৰামৰাম ভাণ্ডাৰ আৰু পাটবাউসী সত্ৰাধিকাৰ ৰামদেৱ গোস্বামীৰ দ্বাৰাই প্ৰকাশিত।

৮। শ্ৰীশ্ৰীবংশীগোপাল দেৱৰ চৰিত :-

শ্ৰীশ্ৰী *দত্তদেৱ গোস্বামী বিৰচিত।

৯। দি কোচবিহাৰ ষ্টেট :-

হৰেন্দ্ৰনাৰায়ণ চৌধুৰী, বি-এল, ১৯০৩।

১০। এন্ একাউণ্ট অব আসাম :-

জন পিটাৰ বেচ।

১১। ডিষ্ট্ৰিক্ট গেজেটীয়েৰ :-শিবসাগৰ :-

বি চি এলেন।

১২। সন্নিধানৰ সন্নিধান, “বাঁহী”, ষষ্ঠবছৰ ৯ম সংখ্যা :-

*হিতেশ্বৰ বৰবৰদুৱা

১৩। পাইমনীয়েৰ, ইলাহাবাদ :-

১৪। হৰকান্ত সদৰামিনৰ আত্মজীৱনী :-

শ্ৰীযুত কুমুদচন্দ্ৰ বৰদলৈৰদ্বাৰা সম্পাদিত।

১৫। সমসাময়িক কাকত, দলিল আদি

১৬। পণ্ডিত শ্ৰীযুত প্ৰিয়নাথ দেৱ শৰ্মা ব্যাকৰণতীৰ্থ, দক্ষিণপাট সত্ৰ।

সূচী-পত্ৰ

অৰ্পণা

কিষ্ণু আগ কথা

প্ৰথম খণ্ড

১। সত্ৰৰ বৰ্ত্তমান অবস্থিতি	১
২। দক্ষিণপাট নামৰ বিশেষত্ব	৫
৩। সত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য	৭

দ্বিতীয় খণ্ড

১। সত্ৰীয়া নিয়ম-তন্ত্ৰ আৰু ধৰ্ম্মাচৰণৰ নিৰ্ব্বন্ধ	১৩
২। ভকতৰ শ্ৰেণী	১৭
৩। পূজা-সেবা, নাম-প্ৰসঙ্গ আৰু তিথি-উৎসবৰ কৃত্য, মহাপ্ৰভু পূজা-সেবাকৰা নিয়ম; পূজা-সেবা কৰ্ম্মত নিষিদ্ধাচৰণ, দ্বাদশ প্ৰসঙ্গ, ধৰ্ম্মবক্ষাৰ ব্যৱস্থা, ভাগবত পাঠ; বৈকুণ্ঠগামী অধিকাৰসকলৰ একোদ্দিষ্ট শ্ৰাদ্ধ বাসোৎসব, ফাৰুনা, লক্ষ্মীপূজা; আশীৰ্ব্বাদৰ আৰ্হি	২২-২৯
৪। সত্ৰৰ বিস্তৃতি : দক্ষিণপাট (মূল), দক্ষিণপাট (গৃহস্থী); মূৰ্চিদাবাদ; মাজদিয়া; টকৌবাৰী, দেৱবসত্ৰ, জখলাবন্দা; মথুৰাপুৰ; কলাবাৰী; গোপাল- পুৰ, বালিপৰা, দিপোটা, দক্ষিণপাট বা কচাৰীসত্ৰ (নগাঙ); সদিয়া, ফুলবাৰী।	৩০-৩২

তৃতীয় খণ্ড

১। মহাভাগবত শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱ	৩৪
সৌমাৰ আগমন	৪০
কলাবাৰী সত্ৰ স্থাপন	৪৩
বনমালীদেৱৰ আধ্যাত্মিক মহিমা	৪৫
শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱৰ স্মৰণীয় বৰ্ষাংক	৫১
২। শ্ৰীশ্ৰীবামদেৱ গোস্বামী	৫২
৩। .. কৃষ্ণদেৱ গোস্বামী	৫৩
৪। .. আত্মাদেৱ গোস্বামী	৫৪
৫। .. কামদেৱ গোস্বামী	৫৪
৬। .. সহদেৱ গোস্বামী	৫৭
৭। .. বন্তিদেৱ গোস্বামী	৫৮
৮। .. বিষ্ণুদেৱ গোস্বামী	৫৯
৯। .. বিভূদেৱ	৬৪
১০। .. বাসুদেৱ গোস্বামী	৬৬
১১। .. শূভদেৱ গোস্বামী	৭৬
১২। .. নৰদেৱ গোস্বামী	৭৮
১৩। .. নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী	৯১
১৪। .. হৰিদেৱ গোস্বামী	৯৪
১৫। শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দদেৱ গোস্বামী	১০৯
শ্ৰীশ্ৰীদক্ষিণাটীয় গোস্বামী বংশতৰু	১১২

[চৌম্ব]

পৰিষিষ্ট

(ক)

১।	প্ৰভু দেব দামোদৰৰ বন্দনা	১১৫
২।	সত্ৰাধিকাৰ সকলৰ দ্বাৰা লিখিত কেইটিমান ঘোষা-গীত আৰু পদ :--	
	বনমালীদেব কৃত	১১৭
	বিষ্ণুদেব কৃত	১১৯
	বাসুদেব কৃত	১১৮
	শুভদেব কৃত	১২১
	নৰদেব কৃত	১২১
	হৰিদেব কৃত	১২২
৩।	বনমালী গোসাঁঞ-নাম, গোপিনীসকলে গোৱা	১২৩
৪।	বাসত গোপিনীসকলে গোৱা নাম	১২৪

(খ)

১।	সত্ৰত সৰ্গদেবসকলৰ অভ্যর্থনা	১২৬
২।	চাৰিসত্ৰীয়া আৰু অন্যান্য সত্ৰৰ গোসাঁইসকলৰ মান	১২৭
৩।	সৰ্গদেবসকল মূৰ্ত্তিসেবা কৰিবলৈ যোৱা উপলক্ষে অভ্যর্থনা	১২৮

(গ)

১।	সত্ৰক দানকৰা দেবোত্তৰ-ধৰ্ম্মোত্তৰৰ সিদ্ধান্ত পত্ৰ—জেনাৰ্কিনচ	১৩৮
২।	জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেবে দিয়া জীৰ্ণোদ্ধাৰ ত্ৰায়পত্ৰ	১৪২
৩।	কেন্দুগুৰিত উচৰ্গা কৰা পুখুৰীৰ গোবীনাথ সিংহৰ ত্ৰায়পত্ৰ	১৪৩
৪।	চন্দ্ৰকান্ত সিংহই দান কৰা দেবোত্তৰ ভূমি	১৪৪
৫।	ঘিণাই বৰফুকনৰ সিদ্ধান্তপত্ৰ	১৪৬
৬।	বাধানাথ বৰবৰুৱাৰ আদেশপত্ৰ	১৪৭
৭।	নগাঙ জিলাৰ দেৱোত্তৰ পুনৰ পোৱা হুকুমৰ নকল	১৫০
৮।	মুৰ্ছিদাবাদ সত্ৰৰ খৰচ নিয়া একাৱনামা	১৫১

(ঘ)

১।	দৌল-মঠৰ লিপি
২।	বস্তুমান সত্ৰৰ লাখেৰাজ খাত

(ঙ)

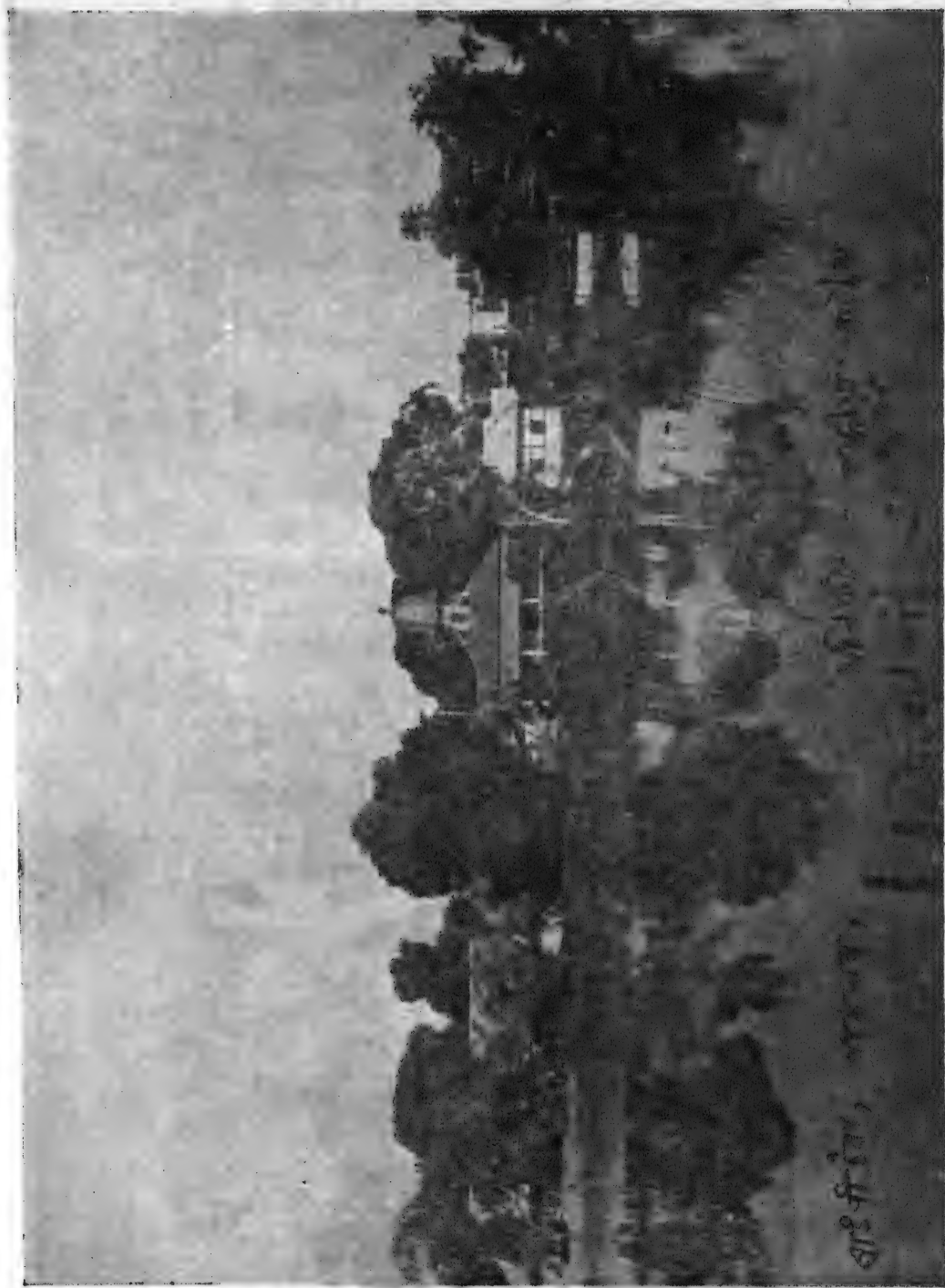
১।	সত্ৰৰ প্ৰাচীন শিষ্য-শৰণীয়াৰ পৰিষাল কেইঘৰমান (সচিত্ৰ)।
----	--

চিত্ৰ-সূচী

- ১। দীক্ষণপাট সত্ৰৰ ইণ্ট দেৱতা মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীযাদৱবাই
- ২। আৰতি
- ৩। সত্ৰৰ বহিৰ্দৃশ্য
- ৪। সত্ৰৰ প্ৰৱেশদ্বাৰ
- ৫। সত্ৰৰ ভিতৰ দৃশ্য
- ৬। নামঘৰ, মণিকট, গন্ধীয়া ভ'ড়াল
- ৭। ভিতৰৰ আন এটি দৃশ্য
- ৮। সাতমান ভগীয়া ভক্তসকল
- ৯। মদুখা ভক্তবৃন্দ
- ১০। ভক্তবৃন্দ সন্নিহিত শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দদেৱ গোস্বামী
- ১১। মহাপ্ৰভু যাদৱবাই, কল্যাণবাই
- ১২। মহাপ্ৰভু বৃন্দাবন চন্দ্ৰ
- ১৩। বাসলীলা, পদালিনবন ভ্ৰমনৰ নৃত্য
- ১৪। মহাবাসৰ নৃত্য অংশ।
- ১৫। মহাবাসৰ নৃত্য অংশ
- ১৬। নটুৱাৰ এটি দৃশ্য
- ১৭। নটুৱাৰ আন এটি দৃশ্য
- ১৮। বনমালীদেৱ চৰিতৰ প্ৰতিৰ্লিপি
- ১৯।
- ২০। শ্ৰীশ্ৰীনৰদেৱ দেৱ গোস্বামী
- ২১। হৰিদেৱ গোস্বামী, বাল্যৱস্থাত
- ২২। নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী
- ২৩। পণ্ডিত প্ৰিয়নাথ দেৱশৰ্ম্মা ব্যাকৰণতীৰ্থ
- ২৪। হৰিদেৱ গোস্বামী (ডেকা অধিকাৰ)
- ২৫। বৰপূজাবী শ্ৰীশ্ৰীনিত্যানন্দদেৱ গোস্বামী
- ২৬। শ্ৰীশিশুৰাম দত্ত বৰকাকতী
- ২৭। শ্ৰীযজ্ঞেশ্বৰ বৰকাকতী
- ২৮। শ্ৰীসৰুৰাম কাকতী
- ২৯। শ্ৰীশ্ৰীহেমচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী অভিষেক উৎসৱত
- ৩০। শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ গোস্বামী
- ৩১। শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ গোস্বামী
- ৩২। শ্ৰীহৰিদেৱ গোস্বামী ভাগৱত পাঠত
- ৩৩। সাধাৰণ অৱস্থাত শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ গোস্বামী
- ৩৪। শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দদেৱ গোস্বামী (ডেকা অধিকাৰ থাকোতে)
- ৩৫। শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দদেৱ গোস্বামী (ডেকা অধিকাৰ থাকোতে)
- ৩৬। শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দদেৱ গোস্বামী বৰ্ত্তমান সঠাধিকাৰ
- ৩৭। গৃহস্থী সত্ৰৰ অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীপীতাম্বৰদেৱ গোস্বামী
- ৩৮। প্ৰসিদ্ধ শিষ্য জনদিয়েক
- ৩৯। জনদিয়েক ভক্তহৈসৈতে এই বৃৰঞ্জী লেখক।

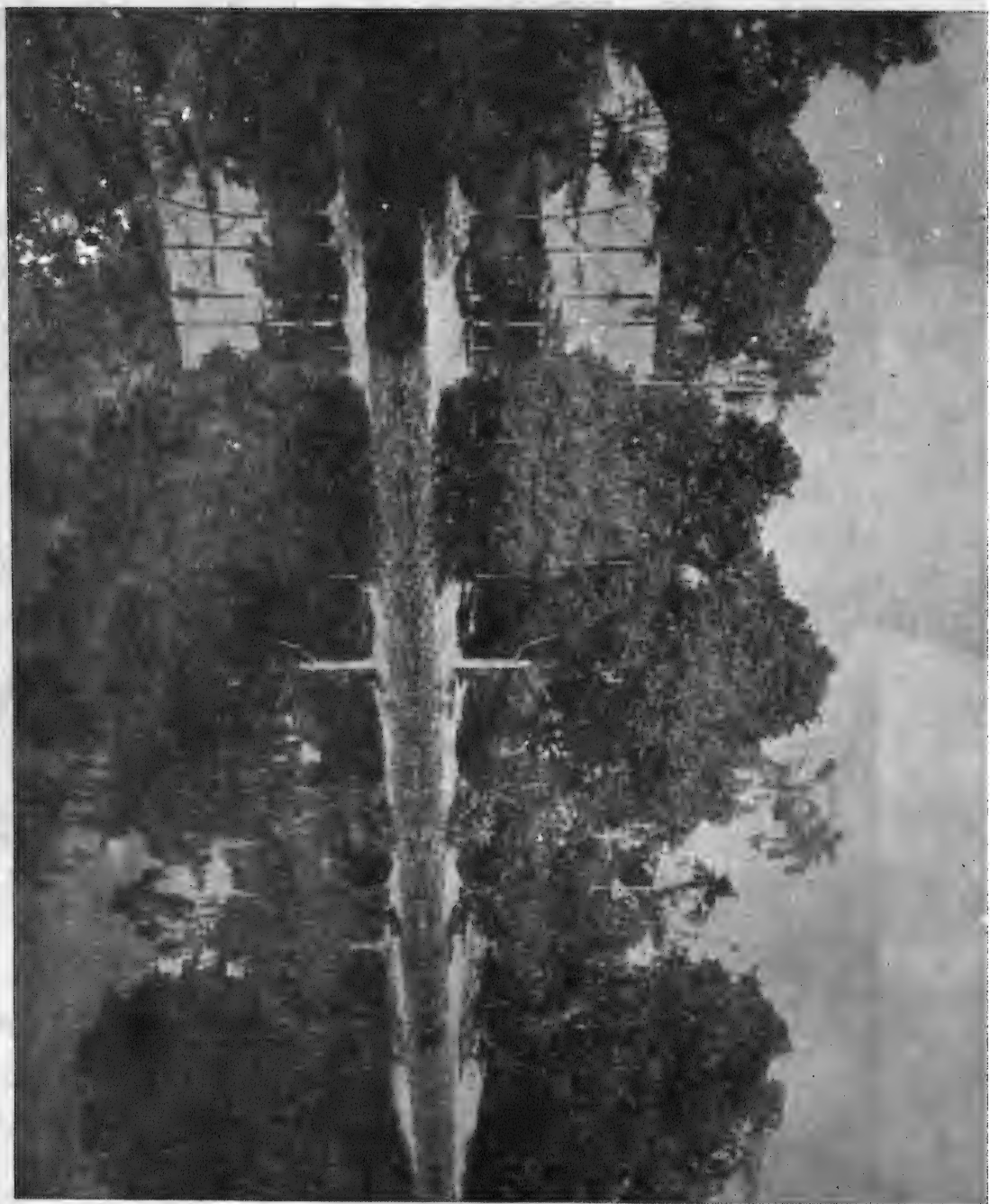

আবতি

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বাহিদুৰ্গ

জর্দানব, জর্দানব, নাই ভয় মিতা
মোব বাবে জর্দানে প্রাকার্ষী সর্বিয়া
কুর্দুবা কান্দোন শূন।
মোনে আন ঘর যত নিবন্তর
নুর্দুবা অতীত শূন।
বাজ বরা পাট উজ্জ্বল পবিচয়,
নতুন চাকিটি লই
পোহর কাগকা মোক জানো দিছা
দয়া পরশ হই।
আজি দুশুর্বায়া নামপ্রসংগত
নাই নাই তুমি ডকত-সংগত
মহাপদুর্ঘট মহা চনত
তথাপিও যোগ দিলা,
মোহ ফল ফল ডাববীয়া হ'লে
নেমেছে আকর্ষ লীলা।

বৰ ভ'ড়াল আৰু চাউলৰ ভ'ড়াল। তালৈ সোমোৱা সমান্তৰাল ভাবে দুটা সঠি আছে। - পোৰাণ মেলিছে ঘাই বাটটোৱেৰে। সেই দুটা বাটৰ দাঁতিও জোপোহা-জোপোহা বন কঠালৰ গছ আৰু বনৰীয়া চোত-ফুলেৰে। ১৭৯১ শকত বাঘা চাপৰিবপৰা (কুমাৰ) দক্ষিণে একা একে পুৰুষৰ মাজৰ চাপৰি) এই ঠাইটো সঠি তালৈ আহোতে পশ্চিম হাটীৰ ভাৰ সম্পূৰ্ণ আছিল। আন এখন সঠিলৈ ভকত বিদ্যুৎ দিয়াত সেই হাটীৰ এতিয়া চেন মাত্ৰ আছে তথাপি, তিনিহাটীৰ ভৰণ বহাবেই সৰ্বক্ষণ সন্তান জন্মলৈ হৈ আছে।

হাটীটোহঁত বহাৰোৰ ওখপৰা মূৰলৈকে লগালগি। সেয়ে গুণে, প্ৰত্যেকৰে নিজৰ নিজৰ একেটা। পিৰালিৰ ঘৰ আৰু থকা ঘৰ একেখন ছালৰ নহয়- পিৰালিৰ ওপৰত ভাৰে আৰু আগছালি বা আঙা। নিজৰ নিজৰ ঘৰ পিৰালিৰ ওখবহুত নিতৌ মিচকাটো-মিচকাটো লাগে। পিৰালিয়েই অহাযোৱাও কৰিব লাগে। এনেদৰে বে পথাই নাই, বনৰো-বনৰো ছাতি-জাপি এৰো নালোৱাকৈয়ে এটা হাটীৰ মূৰপৰা তৃতীয়টো হাটীৰ মূৰলৈকে নিতৌ হেলাবঙে যাব পাৰি। ভকতৰ হাটীয়েই গড়ৰ দৰে সন্তান আৰম্ভি বখিছে। প্ৰত্যেক ভকতৰ বহাৰ আগে-আগে চোতালৰ মূৰত পদ্মদুৰীপাৰৰ শেজে-শেজে বাৰবৰীয়া ফল-ফলী, বেল-ডমনা, আম-কঠাল আৰু ছেলেকাটা বাৰীয়া একো ডুখৰি শাকনি। ঠাই একেখন, তথাপি, পাচ ফালে জগকীয়া-বেঙো, আঙাল-পঙালাও আদি নিৰামুহীয়া শাক-পাচালিৰ একো খনি তলী। ভকত সকলৰ দৈনন্দিন লাগি এক বস্তু বেহানি যেনে খৰি-খৰ, বেত-বাঁহ, খৰি-পাটি বাহা বা ঘৰৰ দাঁতিত দোক খোদা হয়। বাৰিষাৰ নিমন্ত্ৰে তেওঁ কৰিবলৈ নাও কুনিও পাচফালে খনি খোদা থাকে। সেয়া-শৰণীয়া, আলহী-অতিথি আহিলে থকা-খোৱাৰো দিহা-পৰি দিহা আছে। মহা-মসিন ডুখৰিপাৰা বা কণা পূৰ্বে, বজাই উচৰি হজুৱা বনৰো পথাৰ এই ভকতসকলৰ সকলো বস্তু যোগাইছিল অথবা মাছ খৰি আনি দিয়া, ঘৰখন সৰ্গ দিয়া, বনৰ-সমাৰ কৰি দিয়া, গাৰ্খাৰ-পানী আদি সকলো ব্যবহাৰীয়া বস্তুৰ যোগান ধৰিছিল। লাহে-লাহে সকলো নকৰি থকা সভাৰো মোহত পৰি আৰু চমুৰাদি দেৱে-দেৱীৰ ভক্তিৰ যোগ খাবলৈ পাই যোগনীয়া পাইকৰ পংশবৰিলাকৰ সেৱা-শুশ্ৰূষা, ভাৰত-ভাৰতীয়া আদি। এইখিনি চিনপাই ওলোৱাত খাৰ খৰি ঘৰে বাটে খনিবৰ পাবলৈ যোৱাত আটাই খেৰা সলনি থকা ঘৰটোহঁত ঠিনপাতেৰে ছোৱাই লৈছে। অধিবৰ প্ৰভুৰ থাকনি বহাৰী মাত্ৰ খেৰা হৈ আছে।

হাটীৰ পাচফালে সন্তান ভিতৰ গড়। হাটীৰপৰা গড়লৈকে লগলগি পোৱাতী পথাৰ। তাৰ মাজে মাজে বাৰে বাৰে মিচাই পাচতে এজোৰ, এটা মা, ওচৰি উঠে। বেত আদি বনৰীয়া গছৰ উদ্ভিদ। পাচফালেৰে মাৰু ওচৰ কোৱাৰ বাঁহৰেও, প্ৰায়েই তমোল-পাণ দুটা প্ৰধান, বনৰ বনৰ প্ৰধান অলপ অলপ হৈ আহে। মানিমূৰি, ভেদাইলতা বনৰো সলবৰী, পিৰালিকুৰী, প্ৰাচীৰ, পৰি পৰা দৰেৰে শাক, ঘৰ-নিবন্তৰে থাকে। তাৰে শোচাচৰ কৰা মৰুং বা শোচাগৰ মাৰু শোচাৰ কৰা প্ৰায়েই হাৰিত সমাধা কৰা হয়। শোচাৰ পিচত স্নান অপৰিহাৰ্য্য। মৰুং কৰিলে, আধুনিক অহিলা-পাতিৰে ঘৰিলাক সন্না। এওঁদীনীয়া শোভা দেখোৱা দিছে। তথাপি, সন্তীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰাচীন নিমন্ত্ৰণ দক্ষিণপাতিত হৈ জীয়াই আছে। সন্ত সন্তই। ভিতৰ-বাঁহৰ সকলোতে প্ৰাচীনপ্ৰাণ অনুসৰণ কৰি গাৰিলা হৈ সন্তৰ ঐতিহ্য। এটুট থাকে আৰু পৰিৱৰ্ত্তনশীল সমাজৰ নিমন্ত্ৰে এটি ওৎসৱৰ্ণ বস্তু হয়।

নামঘৰলৈ সোমোওতেই বাঙালী চৰা পায়; তাৰ উত্তৰফালে দৌলোংসৰ কৰা ওখভেটি বা দৌল, নাইবা ফল্গুসৰৰ মণ্ডপ। ইয়াতে কাতিমণীয়া আকাশবন্তিও দিয়া হয়। দৌলৰ দক্ষিণ পশ্চিমেই বৰভ'ড়াললৈ যোৱা বাট। নামঘৰৰ পূব মূৰত বি মনিকূট আছে তাৰ মণ্ডপত দক্ষিণপাট সন্তৰ উপায়া ইষ্ট দেৱতা মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীমাদৰবাইৰ পূজাসেৱা প্ৰত্যহ চলি আছে। নামঘৰতো সেইদৰে পূৰ্ণ-পূৰ্ণ ব্ৰাহ্মণ প্ৰসঙ্গৰ নামকীৰ্ত্তন আৰু শ্ৰীমন্তাগৰৰ পাঠ-বাখ্যা হৈ আছে। মূৰ্ত্তি-লাগণ, সমন্তিতৈ 'মাদৰবাইৰ অৰ্চন-বন্দৰ আৰু নামঘৰ হৰিৰাম কীৰ্ত্তন আৰু ভাগৱত পাঠে সন্তৰ চৌপাশে অনুক্ষণ পৰিৱৰ্ত্তন পৰিবেশৰ বা-বতাহ বোৱাই আছে।

নামঘৰ আৰু উত্তৰ হাটীৰ মাজতে এজোৰ পুখুৰী; উত্তৰ হাটীৰপৰা পোনাই ওলোৱা-সোমোৱা কৰিবলৈ পুখুৰী জোৰৰ মাজেদিয়েই এটি, আৰু পশ্চিম পাৰৰ ওপৰেদি এটি বাট আছে। তাতে কেই জোপা মান বৃদ্ধা আমে চন্দ্ৰমলা আইদেৱৰ দানৰ গুণ বুকুত সামৰি আলি-পুখুৰী আৰুত কৈ থৈছে আৰু 'মহাপ্ৰভুৰ ফালে হাউলি-হাউলি জগতৰ মঙ্গলৰ হেতু মৌনী

সন্ত সন্তই

নামঘৰ-
মণিকূট।

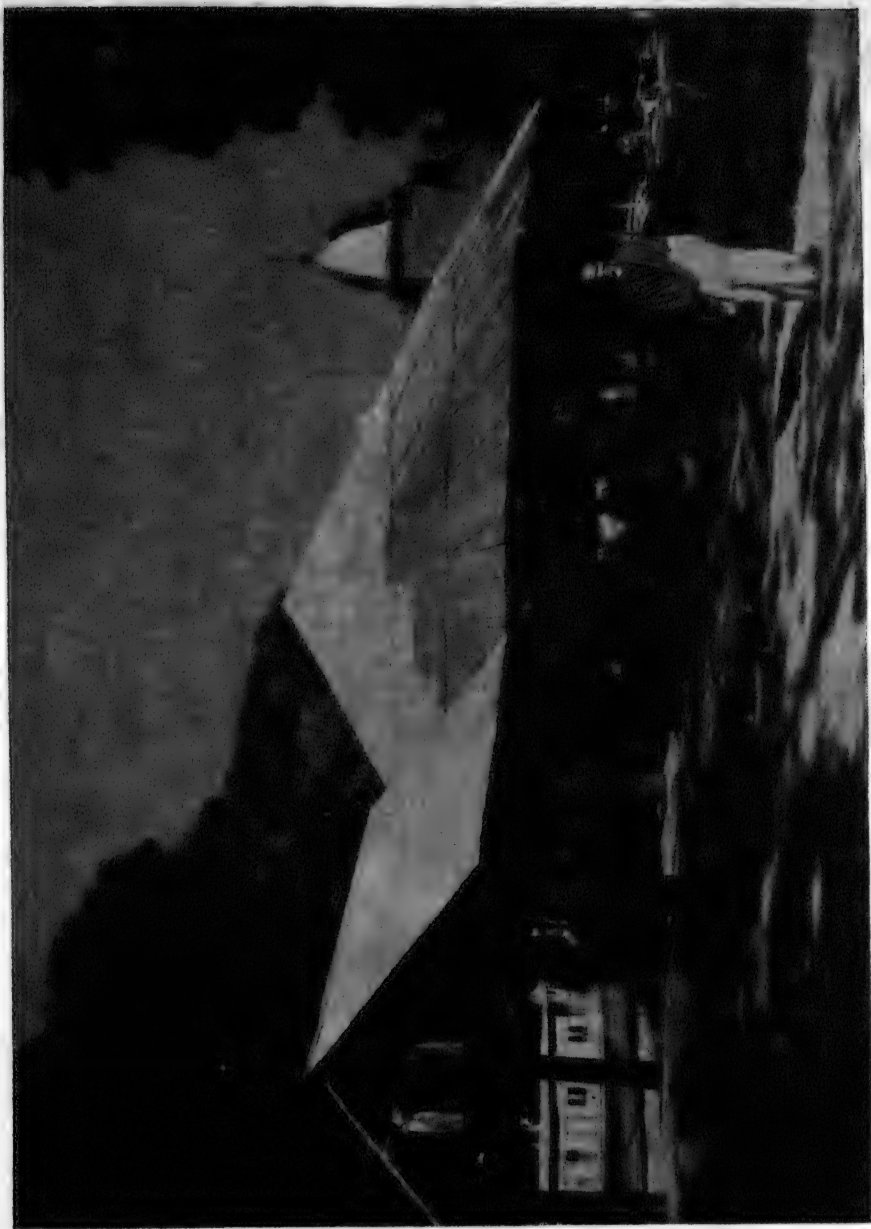
প্ৰাৰ্থনা জনাই আছে। সেই দৃশ্য দেখি, ধৰ্ম্মপ্ৰাণ হিন্দুৰ হৈ নেলাগে, অহিন্দুসকলো গম্ভীৰ পৰিবেশত তন্ময় হয়।

সত্ৰৰ চাৰিউ ফালে চাৰিটা গড়। গড়ৰ পয়ৰাত, ছালত আৰু ওপৰত পাতল হাবি, মজ্জা-মজিকৈ একো জোপা কোটীকলীয়া প্ৰকাশ-প্ৰকাশ মহীৰূপে হেজাৰবিজাৰ চৰাই-চিকণীতক আশ্ৰয় দি আছে। গড়ৰ বাহিৰে থকা বিল দোবা হোলা আৰু এৰাসুঁতি বেত, জলচৰ পক্ষীয়ে আৰু বামত বামচৰ পক্ষীয়ে পাখি সৰাল দিছে। সত্ৰৰ চৌহন্দৰ ভিতৰত প্ৰাণী হিংসা নিষেধ। সেই হেতুকেই কলিকলীয়া হিংসাকৰীয়া ব্যাধৰ মাৰণাস্ত্ৰৰ হাত সাৰি এইবোৰ পক্ষীয়েই সত্ৰৰ নিৰ্জৰ্ণ ঠাইত আশ্ৰয় লৈছেহি আৰু বাৰেওতিকাল নিৰ্ভয়-নিসংশয় মনেৰে অবজ্ঞা ভাষাৰে 'যাদৱৰাই মহাপ্ৰভুক বন্দনা-প্ৰাৰ্থনা কৰি পক্ষিশাৱকৰ বংশ বৃদ্ধি কৰি আছে।'

> কেউফালে ধনুসৰ যি হৈ তাণ্ডৱলীলা আৰম্ভ হৈছে, এই পক্ষীসমূহ দেখা হৈ নেলাগে, ইহঁতৰ নামকে শুনিবলৈ পোৱা নহব। সেই গুণে, সত্ৰত বাহবাধি থকা পানী বামৰ চৰাই কিছুমানৰ নাম ইয়াতে টুকি থোৱা হ'ল।

পানীত চৰা :—পানীহাঁহ, পানীকাউৰী, দেওৰাজহাঁহ, দৈকলা, মণিয়ৰী, কণামুচৰি, কাম চৰাই, আজান, বৰবগ, জিকৈ, কয়, কণুৱা, বৰটোকোলা, তেলীয়া-সাৰেং, ধনেশ, পাকৈচোৰা, শামুকভঙা, বগলী, সৰাল, কালঘুৰুক, ডাউক, ধিতৰাজ, ভীমবাজ, কোঢ়া, গণ্ণাচিলনী (ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত চৰে) প্ৰভৃতি।

বামত চৰা :—ডৰিক, দেওডৰিক, বালিমাহী, হাইঠা, পঘুমা, কপৌ (কটীয়া কপৌ, শেত কপৌ, হাবুৱা কপৌ), উকহ, হয়কলি, ভাটৌ (গালপোৰা, গলমণিকা, চন্দনা, মদনা, বা-ৰঙা), কুকুহা, মইনা, মৰ্চৰাই, চিলনী, বৰহুদু, ফেঁচু, কোকলোঙা, কৃষ্ণ, সহদেৱ, কুকুৰা, শগুন, সখিয়তী, কেতেকী, ভদৰকলী, কুলি, শেন, ফেঁচা, হেঁটলুকা, বাদুলি, টিপচী, বটা চৰাই, মাটিমইনা, কাণকুৰিকা, ঘনচিৰীকা, শালিকা, চুতীয়া শালিকা, ৰঙাটুনি, ফেঁচুলুকা, নাকৰ খেচখেচী, পাতিকাউৰী, আৰু ঢোৰা কাউৰী—এইবোৰেই প্ৰধান।

মণিকুট

নামঘর

বাঙালী চ'র।

ভিত্তবৰ আন এটি দৃশ্য

দ্বিতীয় পটল

“দক্ষিণপাট” নামৰ বিশেষত্ব

“দক্ষিণপাট”—এই নামটো অতি প্ৰাচীন ভাৰত যুদ্ধৰ দিনৰে। শকাস্থৰ ত্ৰয়োদশ-চতুৰ্দশ শতিকালৈকে ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত ভালেমান ঐতিহাসিক ঘটনাৰ উদ্ভব অবসান হোৱা দেখিবলৈ পোৱা যায়। প্ৰাচীন যুগত দক্ষিণপাটৰ নাম আছিল দক্ষিণপাটক। দক্ষিণপাটক বুলিলে লৌহিত্যৰ দক্ষিণপাৰে থকা এটা বন্দৰ বা বাণিজ্য কেন্দ্ৰ ঠাইকে বুজায়—এনে ব্যাখ্যা কে বৰে সংস্কৃতজ্ঞসকলে। সংস্কৃত ভাষাত এই অৰ্থ হৈছে। অসমীয়া ভাষাত তাৰ অৰ্থ সুকীয়া। অসমীয়াত পাট শব্দই ৰাজপাট বা ৰজাৰ সিংহাসন নাইবা অৱস্থানসুৰি ৰজা থকা ঠাই বুজায়। পাটৰ সৈতে কটো লগ লাগি ৰাজধানীৰ ক্ষুদ্ৰতৰ ৰূপ বাণিজ্যকেন্দ্ৰ হোৱাটো একো অস্বাভাৱিক নহয়। সেই দেখি, দক্ষিণপাটকক বাণিজ্যকেন্দ্ৰ বুলিলেও ৰজাৰ ৰাজধানীকেই যে বুজাব, এনে নহয়।

“দুৰ্গাৰ পুৰাণ” আৰু “কলিযুগৰ ধৰ্ম নিৰ্ণয় সাৰ সংগ্ৰহ”ত লেখিছে, পাণ্ডুপুত্ৰ অৰ্জুনে তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰিবলৈ আহি ভাৰত, পূব দিশত এগৰাকী গান্ধৰ্বী বিয়া কৰায়। তেওঁৰে এটি পুত্ৰ হ'ল, নাম বজ্জুহন। “এওঁ মণিপুৰ” নামে নগৰ কৰি চাৰিও দিশৰ ৰজাক জিত্তি মহাশক্তিমান ৰজা হৈল। এতিয়ালৈ সেই নগৰকে ঘূৰুৱা গৰা বোলে। তেওঁৰ পুত্ৰ চন্দ্ৰহাস। এই চন্দ্ৰহাসেই ৰজা হৈ তাৰপৰা আহি দক্ষিণত পাট কৰিলেহি। তেতিয়াৰে পৰা দক্ষিণপাট বোলে। তেতিয়া দিহিঙা মেৰাবলৈ গৈ লৌহিত পৰিছিল। চন্দ্ৰহাসৰ পুত্ৰ উত্তৰবৰজ ৰজা হ'ল। তেওঁৰে পুতেক বিষ্ণুধৰজ ৰজাৰ দিনত লৌহিতে দক্ষিণপাটৰ ৰাজধানী থকা ঠাই ডোখৰ খহাই নিলে, কিন্তু ঠাইৰ নামটো দক্ষিণপাটেই থাকি গ'ল।

পূৰ্বে দক্ষিণপাটৰ অৱস্থান আছিল লুইত বা লৌহিত্য, বড়ী দিহা আৰু বাণিষ্ঠী গঙ্গা বা দিখৌ এই তিনিখন স্ৰোতস্বিনীৰ সংগম স্থানত। দিখৌকে এসময়ত কলংক বা কলং বোলাও হৈছিল। এই ঠাইৰপৰা যেনিয়ে ইচ্ছা তেনিয়ে যাৰ পৰাত আয়াযাতৰ বৰ সুচল আছিল। ৰজাৰ নাও নাওৱাৰ থলী আৰু বেহেৰুৱা নাৱৰ জিৰণীয়া ঠাই হোৱা বাবে ঠাই ডোখৰ নৈপৰীয়া ডাঙৰ নগৰ এখনৰ সদৃশই আছিল।

শকাস্থৰ আনুমানিক দশম শতিকাত ৰজাপুৰ বা বতনপুৰ নাম দিওঁতা বুলি কথিত ৰজা-পাল বৰ্মাই ভাৰতবাজ গোষ্ঠীয় ব্ৰাহ্মণ কামদেবক যি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ভূমি দান কৰিছিল সেই ভূমি-দানৰ ফলিত দক্ষিণপাট নামৰ উল্লেখ আছে। লাখুটীয়া বা লাখুটিজান, কলঙা-দুৰ্গী আদি নামৰ মৰিসুতী বা ঠাই এতিয়াও এই অঞ্চলত আছে, নথকা বোৰকো নৈয়ে খহাই নিলে বুলি শুনিবলৈ পোৱা যায়। সদিয়া বা শদিয়াখন ধৰ্মপাল ৰজাৰ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত আছিল বুলি অসমৰ বুৰঞ্জীত লিখা আছে। এইজন ৰজায়েই মহাবাহু ব্ৰাহ্মণক দিয়া ব্ৰহ্মোত্তৰ তাম্ৰ শাসনতো দক্ষিণপাটৰ কথা আছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ বংশীয় ৰজাৰ সন্তান আৰিমত্তৰ তথাকথিত পিতৃ-দেবতাক প্ৰতাপপুৰীয়া বা বামচন্দ্ৰ নাইবা মায়ামত্ত ৰজাৰ উত্তৰপৰীয়া পাট (উত্তৰপাটক) আছিল বিশ্বনাথৰ উত্তৰে গণ্ডকী নৈৰ পাৰত আৰু দক্ষিণ পৰীয়া পাট আছিল (দক্ষিণপাটক) লুইতৰ

(১) “ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে হাবুত্তৰপৰা পুত্ৰলৈ নৰোৱা। নৰোৱা আৰু গাগল-ডুৰিৰ মাজতে মণিপুৰ। ই দীঘে ৮ মাইল আৰু পথালিয়ে ছ মাইলমান হ'ব। আগৰ কালত, জগৰীয়া মানুহবোৰক ইয়ালৈকে মেলা হৈছিল।” — ১৮০০ চনত লেখা ডাঃ জন পিটাৰ ৱেডৰ অসম বুৰঞ্জী।

(২) উত্তৰ লক্ষ্মীপুৰৰ ধেমাজিত। ইয়াত এটি দৌল আছে। মানুহৰ মৃত্যু পৰি ঘূৰুৱা গুচি ‘গুচুতা’ হ'ল। “ভ্ৰমৰ” কাৰণত ৩য় বছৰত শ্ৰীজগত্ৰুদ্ৰ বৰাই “গুৰু ঘূৰাৰপৰা গুচুতা” হৈছে বুলি ক'ব অন্তৰ্ধান বুৰঞ্জীসম্মত নহয়—কেৱল অন্তৰ্ধান হৈ।

(৩) দিখৌৰ নাম কলং হোৱাৰ কাৰণ দুটা পোৱা যায়। এটা অসম-বুৰঞ্জীত আৰু ইটো মনোহৰদত্ত ভূঞাৰ “বাহেভূঞা বুৰঞ্জীত”। দুয়োটাই প্ৰবাদ। বশিষ্ঠ মুনিয়ে শাপ দি দিখৌক কলংকত কৰিলে। সেই বাবেই নাম হ'ল “দৈ কলং”। দৈকলঙীয়া গাৱঁই তাৰ সাক্ষী। শিৱসাগৰ-পুৰীয়া থকা ঠাইত যিসকল গোহাঁই আছিল, সেইসকলক কলংচুপৰীয়া গাহাঁঞি বোলা হৈছিল।

‘বাহেভূঞা বুৰঞ্জী’ মতে আৰিমত্তৰ পিতৃবধী কলংক নিমিত্তেই কলং হ'ল। দিখৌ আৰু কলং যি একেখনেই আছিল সেইকথা আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালাই প্ৰমাণ কৰি গৈছে।

পাবৰ বতনপুৰত। আজি যিখন ঠাই মাজুলী নামে জনাজাত তাৰ বজা ভদ্ৰসেনক পৰাস্ত কৰি চুতীয়া বজা স্বৰ্ণাৰ্ণৱী পালে পুৰণি বহুপুৰ নামকে বাখে। ইয়াতেই বাণভূঞাসকলৰ বংশ নামৰ কোনোবা এজন বজায়ে বাজপাট খাইছিল। চন্দ্ৰহাসে পতা দক্ষিণপাট এই মাজুলীৰ অন্তৰ্গত বতনপুৰতে আছিল*। বৰ্তমান ব্ৰহ্মপুত্ৰ মাজুলীৰ দক্ষিণে বৈছে। দক্ষিণ ফালে হুনা লবৰ ২০০ বছৰমান হৈ হৈছে। স্বৰ্ণাৰ্ণৱী বজাসকলৰ বাজাকালত পুৰণি বতনপুৰৰ অবশিষ্ট ভূমিখণ্ড (ঘাইখণ্ড তলগল) চাপৰিৰ দৰে দক্ষিণকূলৰ লগত সংলগ্ন আছিল। দিহিঙৰ সোঁতাইদি ব্ৰহ্মপুত্ৰ ভাগি অহাত বতনপুৰ এটা মাজুলীত পৰিণত হল।

যি ডোখৰ ঠাইক পুৰণি কালত দক্ষিণপাট বোলা হৈছিল, তাৰ সমীপতে প্ৰতাপ সিংহ স্বৰ্গদেৱে বাঙলী বাহৰ পাতিছিল বুলিও এটি জনশ্ৰুতি আছে।

জয়ধ্বজসিংহ স্বৰ্গদেৱে ঈশশক্তিৰূপে প্ৰভু বনমালী দেৱক অসমত প্ৰতিপত্তিৰ অৰ্থে সত্ৰাপযোগী স্থানৰ অন্বেষণ কৰালত দূতসৰে চতুৰ্দ্দিশে চাই আহি

“নামত দক্ষিণপাট বুলি সবে কহে

উত্তৰত মহা নদী ব্ৰহ্মপুত্ৰ বহে”

বুলি বহুপুৰৰ পাতভূমিত স্থিত ঐতিহাসিক ঐতিহ্যেৰে পৰিপূৰ্ণ এইখন দক্ষিণপাটকে নিৰ্দিষ্ট কৰি আঙুলীয়ালে আৰু তাতেই ১৫৮৭ শকত মহাবাত্যৰ আনুকূল্যত শ্ৰীশ্ৰীবনমালী দেৱৰ দ্বাৰাই দক্ষিণপাট-সত্ৰৰ আধাৰশিলা প্ৰতিষ্ঠিত হল।

তাৰ পিচত, প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ আৰু ৰাজনীতিক অশান্তিৰত পৰি কেইবা ঠাইলৈও সত্ৰ স্থানান্তৰিত কৰিব লগীয়া হয়। কিন্তু, ৰাজেশ্বৰ সিংহ প্ৰদত্ত দেবোত্তৰৰ ভিতৰত বৰগোহাই পৰীয়া চন্দ্ৰমালা আইদেৱী যি মাটি “শাদববাইৰ উদ্দেশে উচৰ্গা দিছিল সেই ঠাইতেই ১৭৯১ শকৰপৰা বৰ্তমান সত্ৰ বাহি আছে। ইয়াৰ সীমা ৪ পাবে দীঘল। নৈ নাওশালি আৰু বটুচা-গোহাঞি খনা জান, উত্তৰে বাৰণাপাৰৰ ব্ৰাহ্মণৰ মাটি আৰু বৰবিলা দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ।”

(১) ১৭৯১ শকৰ আগতে ৰাধা চাপৰিত ফৌজা সদৰ থাকে, তেতিয়া ইয়াৰ সীমা আছিল, “দক্ষিণে পাবে-পাবে তেতিয়া ব্ৰহ্মপুত্ৰ হোৱা নাছিল। দীঘলপাট দীঘে ৪ ক্ৰোশ বহলে আট ক্ৰোশ। ইয়াৰ ভিতৰত আছিল চামগৰ্জৰ গাও, দীঘলী গাও, বেৰাগী গাও আৰু কুমাৰ গাও।” —একউট অসম আসাদ, ১৯৫।

তৃতীয় পটল

সত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য

“যি ঠাইৰ মাত্ৰাধ্যা পবিত্ৰতাৰে পৰিপূৰ্ণ, যাৰ চৌপাশে থকা প্ৰাৰ্ণাতক সন্নিবিষ্ট ত্ৰিতাপ-
ক্লিষ্ট প্ৰাণতো শান্তিৰ সুধা বিৰিণ কৰে, যাৰ গহন বনৰ নিচ্জনতাটো পশি-মুগ্ধ আশ্ৰমলৈ
মনত পেলাই দিয়ে, য’ত শৌচ-সংযম, নীতি-নিষ্ঠা, দয়া-দাক্ষিণ্য বিধিৰে পাল কৰা হয়, য’ত
ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত ধৰি নিয়মানুৱৰ্ত্তিতাৰ শাসন-অনুশাসন কঠোৰভাৱে উল্লাসন কৰা হয়, য’ত মৈত্ৰী-
মিলনৰ সদ ভাবেই সত্ৰত বিদ্যমান, য’ত বেদপাঠ-ভাষণঃ পৰ শাস্ত্ৰচৰ্চা আৰু নববিধ-
ভক্তিসম্বৰ্ণিত হৰিনাম-কীৰ্ত্তনৰ দ্বাৰাই অন্তৰ্য্যামী পৰমেশ্বৰৰ সন্তোষকো আলোড়ন কৰি
থকা হয়,” সেই ঠাইত যি অনুষ্ঠানেই নেথাকক, সেয়ে সত্ৰ। এনে সত্ৰে কথিত ভাষাত
পূৰ্ণে সত্ৰৰ বা শব্দ বোলা হৈছিল। শ্ৰীমন্তভাগবত, কাব্যকল্পদ্বুম আৰু কবিবৰ শ্ৰীশ্ৰীশ্ৰী-
দেবৰ মতে সত্ৰৰ যি নিৰ্ৰক্ষা সেই নিৰ্ৰক্ষা অনুসাৰেই সৰ্ব্বগুণাশ্ৰিত প্ৰভু বনমালা দেবৰ দ্বাৰাই
১৫৮৬ শৰ • দক্ষিণপাট সত্ৰ সংস্থাপিত হয়। এনাম দক্ষিণপাট ত্ৰিতিয়া মাত্ৰাধ্যাৰে
পৰিপূৰ্ণ আৰু ত্ৰিতিয়া ন্যূনাত্মকৰূপে উন্নীত সত্ৰ পঞ্চদশৰ পোদাশি সংযোজিত হ’ল,
দক্ষিণপাটৰ লগত সত্ৰ শব্দ ক’লে তাই পৰিল।

প্ৰভু বনমালাদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰবৰ্ত্তিত হৈছিল প্ৰাচীন ধৰ্ম্মৰে অনুগামী দাঁ বোকাট সত্ৰ।
কোটি দেৱদেৱৰ প্ৰাৰ্ণাতক দেৱ দট্ট মাইল প্ৰকাৰে সত্ৰৰ প্ৰাৰ্ণাতক লক্ষ্মীনাৰায়ণ
দেৱ দামোদৰৰ পিছিন্তে পূৰ্ণে মাত্ৰাধ্যা বনমালাৰ প্ৰকাৰে প্ৰাৰ্ণাতক হৈছে। এটি হৰিহৰিদেৱ
নিৰ্ম্মিত কৰোৱাল। “য’ত চৌপাশে তুলা আৰু চিত্ৰবৃক্ষতাপ অংকৰাই চাপৰ হিতবত চাবি
হাটী আৰু বাহিৰতো অসংখ্য হাটী সজাই দিয়া হয়। এনেই হ’ল মিলিৰ প্ৰাণনা কৰোৱাই
সকল সত্ৰৰ যিখন ধৰ্ম্মপূৰ্ণ নিৰ্ম্মিত কৰোৱা হ’ল, তাকে নামে প্ৰখ্যাত হ’ল দামোদৰদেৱৰ ধাম।
প্ৰাণনাৰায়ণ বজাই সেই দামোদৰ পূৰ্ণ অধিকাৰী, বনমালা দেৱৰ পিছিন্তে বৈষ্ণৱ নাম দি
সত্ৰৰিয়াক এখন সত্ৰ প্ৰতি দিছিল। সত্ৰৰ সত্ৰৰিয়াক আছিল, কৰোৱাই আৰু অধিকাৰ
এনেই অধিকাৰী। দেৱ দামোদৰৰ পাচত প্ৰভু বনমালাদেৱৰ পিছিন্তে বৈষ্ণৱ নাম দি
অৰ্দ্ধাধ্যাধ্যক্ষপাট আৰু উল্লাস বিৰিণতাৰে সত্ৰৰ প্ৰাৰ্ণাতক হৈছে। সত্ৰৰ ভেল-
মালাদেৱৰ সত্ৰৰ বৰভৰত বৰভৰত প্ৰভুৰায়ণ প্ৰভুৰায়ণক দেৱ দামোদৰৰ পিছিন্তে দিছিল। যি যি কি নহওক,
বনমালাদেৱৰ দিনত সত্ৰৰ প্ৰাৰ্ণাতক হৈছে। এই বৈষ্ণৱতাই সত্ৰৰ প্ৰাৰ্ণাতক হৈছে।
এনেদৰে প্ৰাচীন প্ৰভুৰায়ণপাটৰ পিছিন্তে বৈষ্ণৱ কৰিছিল। সত্ৰৰ প্ৰাৰ্ণাতক হৈছে।
কৰোৱাই বৰভৰত পাচত দক্ষিণপাটৰ প্ৰভুৰায়ণ নাম দিছিল। এই ভাৱ কিন্তু পোনা নাম
দিছিল বৈষ্ণৱৰ হৈছে। সেই বৈষ্ণৱ দক্ষিণপাটৰ মাজে দিছিল। বৈষ্ণৱ বৰ দামোদৰী সত্ৰ
বৈষ্ণৱদেৱৰ লগত অঙ্গাঙ্গী সত্ৰত পোনি থকা।

১। সত্ৰ সত্ৰে
বাজতা
থোৱা।

বৈষ্ণৱ
দামোদৰী
সত্ৰৰ লগত
পোনপটীয়া
সম্বন্ধ।

* “সত্ৰ সৌন্দৰ্য্যদেৱ প্ৰাই, জ্ঞান প্ৰবৰ্ত্তন হৰিহৰাৰ প্ৰাণ ভগবত বাক্সান, সকলো ব্ৰাহ্মণ বৈষ্ণৱ
নিবাস, কাৰণ সত্ৰ বোলে।” —সত্ৰ সম্পাদক।

“প্ৰাচীনত সত্ৰমেন কেৱলা ভগবৎ প্ৰিয়া
নবধা ভগবৎপ্ৰিয়া প্ৰাণনা য’ত বৰভৰত
ও সত্ৰ উত্তম, ক্ষেত্ৰ বৈষ্ণৱ সত্ৰ বৰভৰত
তত্ৰ বৈষ্ণৱ সত্ৰ হৰিনাম পৰাণাতক।”

কবিবৰ ভট্টৰ

(১) আগৈয়ে ইয়াৰ নাম আছিল বিবিধাবাবী বা বিমলাবাবী, নতুন বাগ্গনাবাবী—বৃক্ষদেৱ
“দামোদৰ চৰিত” আৰু শ্ৰীউপেন্দ্ৰচন্দ্ৰ লেখাৰ, সম্পাদিত কথা গুৰুচৰিত”।

(২) মহাপ্ৰভুৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰসংস্থাপিত থান ভেলা বা মহাপ্ৰভুৰ অধিকাৰী জনক বৰভৰত বোলা
হৈছিল। মহাপ্ৰভুৰ মণিবটল বৰ দ্বাৰাত অসংখ্য দেৱতাৰ মূৰ্ত্তি আছিল। সেই মূৰ্ত্তিৰ ওপৰত,
একো প্ৰাধান্য নিদি বৰভৰতসকলে ভাগবত পাঠত হৈ বেধ প্ৰাণনা দিছিল। বৈষ্ণৱদেৱ হৈছে, ভাগবত-
পাঠৰ উপৰিও বৈদিক আৰু ভাগবতমতে বৈষ্ণৱদেৱতাৰ পূজা অৰ্চনা কৰা হৈছিল। ভক্ত-মোৰি এইটোয়েই
পাৰ্বক্য—“কোচৰেহাৰ ষ্টেট”—হৰেশ্বৰনাৰায়ণ চৌধুৰী।

(৩) “পৰে কলাবৰীয়া জদু ব্ৰাহ্মণৰ পত্ৰ বনমালা এতেহো দেৱ গোপালৰ শিষ্য হুয়া কুৰাবাবাসীত
আছিল। দেৱৰ বিয়োগে বনোদেৱৰ সত্ৰ গৈলা। কতকাল তান সত্ৰে আছিল। পৰে ভাৰু সত্ৰ দিয়া

- (১) "দক্ষিণগাঙ্গার" ভিবরণন গড়নম্বর সপ্তমঃ চতুর্থ লগণ। সকলো সপ্তমঃ বরাপাট আছে। দক্ষিণগাঙ্গার বরাপাট এটি হইবেলো সোমাই গণনই চারিচলিয়া দশা চোতাল এখন দশা এটি চকুত পরেই-অক্ষরফর্ড কলেজর চতুঃকোণীয়া চোতাল বর্মান হো এখন ইম সজাই থোবা হৈছে। কিন্তু অক্ষরফর্ড দরে ইয়ার চোতালত ঘাইনি নাই আছে-পানীর উপতি থকা একাটা একোটা সর্বোবর হেন প্রকাণ্ড প্রকাণ্ড পথবাঁী। পথবাঁী পারবত বিসাগার বানাগার জোপোবা গছ। সেই গছর ছাইয়ে পথবাঁী পানীত চলবাই আছে"-শিশুসাগর ডিষ্ট্রিক্ট গেজেটীর দ্বিতীয় টি এলেন।

১০। বজাসত্ৰ।

স্বৰ্গদেৱ প্ৰতাপসিংহৰ দিনত স্থাপিত কুৰুৱাবাহী সত্ৰ। প্ৰজু শ্ৰীশ্ৰীনিবৰজনেদেৱত শৰণ লৈ মহাৰাজ জয়ধ্বজ সিংহই আউনীআটী সত্ৰ পাতে। দক্ষিণপাট সত্ৰও জয়ধ্বজ সিংহ শ্বাৰাই স্থাপিত। মহাৰাজ বৃদ্ধসিংহই আউনীআটীত শৰণ লৈ সত্ৰসমূহৰ শ্ৰেণী বিভাগ কৰে। তেওঁৰ দিনতেই আউনীআটী, দক্ষিণপাট, গড়মূৰ, কুৰুৱাবাহী—এই চাৰিখন সত্ৰক ৰাজসত্ৰ নাম দি সকলো এটকা মহন্ততকৈ উচ্চাসন দিয়া হয়। সেই অৰ্থি দক্ষিণপাট সত্ৰও ৰজাসত্ৰৰূপে গণ্য হৈ আহিছে।*

১১। কোচ-
আহোম-
কচাৰী—
এই তিনিউ
বংশৰ
ৰজাৰে
ৰাজগুৰু
সত্ৰ।

কোচবেহাৰৰ মহাৰজা প্ৰাণনাৰায়ণ আছিল বনমালীদেৱৰ প্ৰথম ৰজা-শিষ্য।* মহাৰাজ লক্ষ্মীনাৰায়ণৰ পুতেকে বনমালী দেৱতে শৰণ লৈ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত ভকত হৈয়ে আছিল। দৰঙৰ ৰজা বলিনাৰায়ণৰ পুত্ৰ মহীধৰ নাৰায়ণেও বনমালীৰ সৈৰক হৈ গুৱাহাটী ওচৰত সত্ৰ পতাই দিয়ে। দক্ষিণ পাট গোঁস্বামীয়েই দৰঙা বেলতলা দুয়োঘৰ ৰজাৰে ধৰ্ম্মগুৰু। সৌম্যবত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ প্ৰভু স্বীকৃত হোৱাৰ আগেয়েই, বেহাৰ-কামৰূপত পুণাশ্লেীক বনমালীদেৱৰ মহিমা-মাছায়াই পাণ্ডিত্য-প্ৰতিভাই গড়ীৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আহে। বনমালীদেৱৰ ঐশ্বৰিক শক্তি, শান্তসোম্য মূৰ্ত্তি আৰু ৰাকসিদ্ধতাৰ আচৰিত মানিয়েই জয়ধ্বজ সিংহই তেওঁত আত্মসমৰ্পণ কৰি দীক্ষামন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁৰ ক্ৰমাগত উদ্ভাৱিকাৰী চক্ৰধ্বজ-উদয়া দিতা-ৰামধ্বজও প্ৰভুৰ গুৰুত্ব বৰণ কৰিছিল। চুলিকুফা বা লৱাৰজা বা বহুধ্বজসিংহ বা কঠালগুটীয়া ৰজায়ে পাত্ৰমন্ত্ৰীসমে বনমালী গুৰুতে শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰিছিল।*

কচাৰী ৰজা কৃষ্ণচন্দ্ৰয়ে “যাদৱবাইৰ মহিমা দেখি আৰু আশীৰ্বাদৰ ফল প্ৰতিভা গোঁস্বামীৰ আশীৰ্বাদত হাতে-হাতে পাই দক্ষিণপাটীয়া গোঁস্বামীতে শৰণ লয়, আৰু, তেওঁৰ ৰাজ্যৰ তিনবত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ থাপনা এখন পতাই তাৰ ভৱণপোষাৰ্থে মাটিবাৰী দি ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰত সহায়তা দান কৰে। কৃষ্ণচন্দ্ৰ ৰজাই পাতিদিয়া সত্ৰ খনেই আজিও নগাঁও জিলাত দক্ষিণ-পাট সত্ৰ নামে প্ৰখ্যাত হৈ আছে। তিনিখন দেশৰ ৰজাক শিষ্যৰূপে নিৰ্ম্মালি দিবলৈ অধিকৰণ লাভ কৰিব পৰাটোতেই দক্ষিণপাটৰ আগত “ৰজাসত্ৰ” বিশেষণটো নিৰ্ৰবোধে ৰাজত্ব খাই আছে।

১২। ৰাজনীতিতো
সংশ্লিষ্ট।

শিষ্যসকলেৰ সদাচাৰ—সত্ৰ উপদেশৰ দ্বাৰাই ধৰ্ম্মপৰামৰ্শ কৰি সামাজিক শৃংখলা নিৰ্মাৰণত সংলগ্ন কৰা আৰু ঐতিহ্য জগ্ৰালৰপৰা আঁতৰি ভ্ৰমবৃন্দসমে বাহাৰ মঙ্গলার্থে অহৰহ ভগৱন্তৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰা—এই দুয়োটা কৰ্ম্মই সকলো সত্ৰৰ মুখ্য বহু। দক্ষিণপাট সত্ৰই এইবিলাকৰ উপৰিও কোনো-কোনো সময়ত ৰজা নিৰ্ম্মাৰ্জন আৰু বিজ্ঞানমান ৰজাঘৰীয়া জটিল সমস্যাৰ জটিল ভাঙা-ত’ সংশ্লিষ্ট থাকিবলগীয়া হৈছিল।

গতস্থানী হলেও, সত্ৰৰপৰা ওলাই গৈ উলসনি ভকতসকলে ৰজাঘৰীয়া বিবাদৰপে বোকাশাসনৰ চোৰকণীও ঘূৰাইছিল। স্বৰ্গী ৰজাসকলেও একালত সেইবিলাক বিধৰাৰ সত্ৰৰ ভাগক দক্ষিণপাটৰ ভকতক হৈ নিযুক্ত কৰিছিল। জয়ধ্বজ সিংহৰ মৃত্যুৰ পিচত চক্ৰধ্বজৰ বংশ পাতেতে যি খবৰিয়াল লাগিছিল তাক ভাঙি ডাঙৰীয়াসকলে চক্ৰধ্বজ সিংহৰ “লেচাঙৰ ঘৰ-পৰা আনি” অভিষেক পাতি ৰাজপাটত বহুউবালৈকে ৰাজশাসনৰ বাঘচৰী ডাল দক্ষিণপাটীয়া গোঁস্বামী বনমালী দেৱেৰে ধৰি আছিল। প্ৰতাপসিংহৰ নাতি অজ্জুনি গোহাঞ ধৰ্ম্মধ্বজ নাম

হিন্দু ধৰ্ম্মৰ যি অৱনতি আৰু শৰণীয়াসকলৰ মাজত যি হিংসা দেখি আৰু অৰিষাআৰিৰ সাক্ষ্য হল, তাৰ ফলত আহোম ৰাজশক্তি দুৰ্ব্বল হৈ আহিল বুলি কোৱাটো অসমীচীন নহয়। ব. শ।

* “পুৰুষ জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱে গাম্পঘাট; সভাৰ অদ্যামত উত্তৰোত্তৰ বহা, নিৰ্ম্মালি দিয়া ব্যস্ততা কৰি গৈছিল। সেই নিৰ্ম্মাৰ্জনে শ্ৰীশ্ৰী বৃদ্ধসিংহ পদমে পূজা নিৰ্ম্মাৰ্জ কৰিলে। পুৰুষ চোৰাই কিছু মহাজন আগপাট হল। শ্ৰীশ্ৰী জয়ধ্বজ সিংহ দিনৰপৰা বাজাও ভকতীয়া হল। জয়ধ্বজ সিংহক অৰ্থি লৱাৰজা পৰ্যন্ত দক্ষিণপাটৰ শিষ্য—“বৰজীবিবেৰ বয়”—মাণৰাম বৰ ভণ্ডাৰবৰুৱা।

২ “মধুপুৰে বনমালী গোঁসাই ১২০ৰাজ প্ৰাণনাৰায়ণৰ মন্তদাতা গুৰু ছিলেন”—কোচবিহাৰেৰ ইতিহাস—থান চৌধুৰী আমানল্লা আহমদ।

৩ “জয়ধ্বজ ৰজাৰ পাছত চক্ৰধ্বজসিংহ, উদয়াদিত্য সিংহ আৰু ৰামধ্বজসিংহও দক্ষিণপাটৰ শৰণীয়া আছিল বুলি বুৰঞ্জীত উল্লেখ আছে। এওঁলোকৰ পাছত যি চাৰিজন ৰজা হয় তেওঁলোক সম্ভৱতঃ হিন্দু হবলৈকে নেপালে। লৱাৰজাৰ দিনত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ জেডাতি চৰে। তেতিয়া “দক্ষিণপাটীয়া বাপু” সৰ্বশ্বৰ্ণাৰ্থী আছিল, সেই কাৰণেই দক্ষিণপাটীয়া গোঁসাই কিছুদিন ৰজা হৈছিল বুলিও মানুহে কয়।

—বাঁহী ৰত্নভাগ: হিডেশ্বৰ বৰবৰুৱা,

লৈ বজা হ'লত, বঢ়াগোহাঞিৰে যি বিবাদ হৈছিল তাতো বনমালীদেৱৰ মধ্যস্থত নোহোৱাকৈ নহৈছিল। কৌচিকৰাজ প্ৰাণনাৰায়ণৰ সৈতে জয়ধ্বজ সিংহৰ যি মনোমালিন্য হৈছিল, তাতো প্ৰাণনাৰায়ণৰ হৈ বনমালীদেৱৰ গা হোৱাত হৈ সৰ্গদেৱৰ কুশাৰি ভালে শাম কাঢ়িছে। সেইদৰে চিনি পায়ো সকলোৱে চিনি নোপোৱাৰ ভাও ধৰাত দৰঙ্গী বজা সূৰ্য্যনাৰায়ণৰ উত্তৰাধিকাৰিত্ব অশ্ৰমণতেই হৈছিল। কিন্তু গোসাঁই বনমালীয়ে “এই জনেই সূৰ্য্যনাৰায়ণ হয় বুলি কোৱাত কোনেও “নহয়” বুলি কবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰিলে, সূৰ্য্যনাৰায়ণো ৰাজ্য পোৱাৰপৰা বঞ্চিত নহ'ল। এই ৰূপে, অসাধাৰণ আধ্যাত্মিক শক্তিৰ বলত, এজন নহয় দুজন নহয় কেইবাজন বজাৰ ওপৰতো সুদীৰ্ঘকাল বনমালীদেৱে যি প্ৰভাৱ প্ৰতিপত্তি বিস্তাৰ কৰিলে তাৰ দ্বাৰাই দক্ষিণ-পাটৰ মানসম্ভ্ৰম আৰু আকৰ্ষণ আনতকৈ এথোপ চৰা হৈ থাকিল।

গোসাঁই বনমালীৰ দ্বাৰাই ভট্টায়াপাৰ পুখুৰীৰ এলনিষ্কাশন, প্ৰভু কামদেৱৰ দ্বাৰাই দক্ষিণপাট শিষ্যকৰণ, প্ৰভু বিষ্ণুদেৱৰ দ্বাৰাই ৫ হোলাকৈ কাৰ্ণ-পান আৰু তুলসী-নিষ্পাৰ্ণিত হাৰা বিক শক্তি প্ৰদৰ্শন, প্ৰভু বাসুদেৱৰ দ্বাৰাই জড়মূৰ্ত্তি জাগ্ৰত কৰণ আৰু নিঃসন্তানক সন্তান প্ৰদান, গুৰু চম্বৰ হৰিদেৱৰ দ্বাৰাই গুৰুবাক্য উপলব্ধন কৰোতাক তৎকালে মিথ্যা-বাদব্দল ফল উপলব্ধি কৰাওন—এনোৱলাক অদ্ভুত-অদ্ভুত ঘটনাতেই সত্ৰৰ ইষ্টদেৱতা যাদৱৰাটৰ কৃপাত দক্ষিণপাটীয় ধৰ্ম্মাধিকাৰসকলৰ তেজ-বল আৰু ঐশ্বৰিক শক্তিৰ মাহিমা প্ৰদীপিত হয়।

গোসাঁইসকলো বিদ্বান আৰু ধৰ্ম্মাৰ্থী সত্ৰ এখন থকা-পাৰে বনমালীদেৱৰ ব গৰ লোকেই সত্ৰৰ পৰা বৰা সন্তান-দেৱতাৰ প্ৰচাৰণী হৈ আহিছে। আজি চিনি শ বছৰ পাৰ হোৱাৰ পিচতো দক্ষিণপাট সত্ৰৰ পৰা বৰা বৰা আধিক্যৰ সৈতে বংশৰে পাতিব পৰা হৈছে। ই কেবল সন্তানৰ বৃদ্ধি নহয় বৰা বৰা দেৱতা-ঐশ্বৰ্য্যকৰী মনোভাৱলৈ একাদিত্বৰে ধৰ্ম্মপ্ৰসাৰকৰ দৰে বিকশিত হৈছে।

এই পৰ্য্যন্ত সত্ৰৰ ইতিহাস—এই ইতিহাসৰ প্ৰত্যেকপৰ্য্যটনৰ অগ্ৰণীত আবু সুকুমাৰ বাহত সত্ৰদেৱতাৰ আত্মাৰ অবিদ্যায়িত্ব বিশ্বাস কৰা বাহ্য একোখন নিৰাপদতা নিৰ্ভৰ কৰা। সত্ৰৰ পৰা বৰা বৰা ইতিহাস পৰিকালৰ বিহীন সন্তান-দেৱতাৰ দৰে দক্ষিণপাটীয় ধৰ্ম্মাধিকাৰসকলৰ সামান্যতম আশংকা নকৰাৰে উঠি ওৰে উঠে পোৱা। এই উপাখ্যানৰ পৰা বৰা বৰা দেৱতা-ঐশ্বৰ্য্যকৰী মনোভাৱলৈ একাদিত্বৰে ধৰ্ম্মপ্ৰসাৰকৰ দৰে বিকশিত হৈছে।

এই পৰ্য্যন্ত সত্ৰৰ ইতিহাস—এই ইতিহাসৰ পৰা বৰা বৰা দেৱতা-ঐশ্বৰ্য্যকৰী মনোভাৱলৈ একাদিত্বৰে ধৰ্ম্মপ্ৰসাৰকৰ দৰে বিকশিত হৈছে।

প্ৰত্যেক সত্ৰৰ আধিকাৰ গোৱৰ্ণমণ্টই ঐশ্বৰ্য্যকৰী মনোভাৱলৈ একাদিত্বৰে ধৰ্ম্মপ্ৰসাৰকৰ দৰে বিকশিত হৈছে।

কতীয়া বছৰে পাঁচ শ বছৰ পৰে হওঁ-হওঁ হ'লহি, তথাপি, দেৱ দামোদৰৰ দ্বাৰাই যি ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰিত হ'ল আৰু যি ধৰ্ম্ম জয়ে-জয়ে প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী-বংশীগোপাল দেৱৰ দ্বাৰাই উজনিৰ পৰি-বাহিত হ'ল সেই ধৰ্ম্মৰ জেউতি আজিও পুণ্যভূমি মাজুলীতে উজলি আছে সেই মাজুলীৰে দক্ষিণপাট সত্ৰই বোহাৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰই সৈতে অঙ্গাঙ্গী ভাবে জড়িত থাকি ভট্টদেৱ, অজ্ঞানদেৱ

১০। মহাপ্ৰভু
শ্ৰীশ্ৰীযাদৱ
বাহৰ ৰূপ।

১৪। প্ৰতিষ্ঠা-
পত্ৰ
বংশ-
ক্ৰমিকতা
বক্ষা।

১৫। শাস্ত্ৰাৰ
বাস্তৱ্য
বিশুদ্ধতা

১৬। গদ্যল
সংসম্ভব
দ্বাৰাই মূল
সত্ৰৰ
ধৰ্ম্মাধিকাৰ
সংপ্ৰসাৰণ।

১৭। সত্ৰৰ
আশীৰ্বাদ।

১৮। দামোদৰী
সত্ৰসম্ভব
লগত
অৰিচ্ছম
সম্বন্ধ।

সন্তদেৱ, ভগৱানদেৱ প্ৰমুদক্ষে দামোদৰভক্ত প্ৰভুসকলৰ সম্বন্ধটো সেইসকলৰ সত্ৰসমীপতে আজিকোপতি অৱিচ্ছিন্ন ভাবে ৰক্ষা কৰি আহিছে।

১৯। প্ৰাচীনত্ব
ৰক্ষা
কৰাও।

বিস্তৰ্ত্তমান জগতৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক আবু ৰাজনীতিক চাকনৈয়াত পৰি প্ৰাচীনত্বৰ পূৰ্ণকলা নিৰবধি ৰখাত হীনডোঁড় যে ঘটাই নাই, এনে নহয়। ঘটিছে। সেই বুলি বাহ্যিক আড়ম্বৰ আবু বিলাসিতাৰ সোঁতত সত্ৰীয়া ঐতিহ্য আবু কৃষ্টি উটাই দি অকাল বোধনৰ অৱতাৰণা কৰা নাই। মহাৰাজ বুদ্ধসিংহই যি নিৰবধি কৰি অসমৰ বিশেষ চাৰিখন পুৰণি প্ৰভাৱশালী সত্ৰক চাৰিঘ্ৰীয়া বুলি উচি মৰ্যাদাত স্থাপন গল, সেই নিৰবধিমেতেই চলি থাকিবলৈ দক্ষিণপাট সত্ৰই প্ৰয়াসৰ এখুদমানো চুটী কৰা নাই।

২০। শ্ৰীমন্তাগ-
ৱতৰ মূল-
মন্ত্ৰদান।
“পুণ্যভূমি
ভাৰতবৰ্ষত
জন্মগ্ৰহণ
কৰি জীৱন
যেন বিফল
নকৰা।”

স্বৰ্গাদিপি গৰীয়সী জননী জন্মভূমি ভাৰতবৰ্ষক নিৰন্তৰ সেৱা কৰি থাকিবলৈ শ্ৰীমন্তাগৱতৰ যি মহোপদেশ, সেই মহোপদেশৰ অমৃতকে অধিকাৰ গোস্বামীয়ে নিতৌ সত্ৰৰ ভাগৱত প্ৰসঙ্গত মন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ স্বৰে বৰ্ণন কৰি থাকে :—“শুকে কহন্ত, জানা ৰাজা, এই ভাৰতবৰ্ষত অনেক নদ-নদী, পৰ্ব্বতসৰ আছে, যাহাতে স্নান কৰি পবিত্ৰ কৰ্ম্মে মনুষ্য হয়। এই বৰ্ষৰ লোকে সাধ্বিক কৰ্ম্ম কৰি স্বৰ্গক যায়; ৰাজাসিক কৰ্ম্মে মনুষ্য হয়; তাৰ্মাসিক কৰ্ম্মে নৰকক যায়; হিৰ-ভক্তি কৰি মুক্তিক পায়। যদি আমাৰ স্বৰ্গভোগৰ অৱশেষ পুণ্য আছে, তেবে সেই পুণ্যে ভাৰতভূমিত জন্ম হোক। হে সভাসদসৰ, দেখা, দেৱৰো প্ৰাৰ্থনী মানুষ শৰীৰ ভাৰতভূমিত পায় বিফল নকৰা।”

১ শ্ৰীশ্ৰীভট্টদেৱৰ “কথাভাগৱত”।

দ্বিতীয় খণ্ড

প্ৰথম পটল

সত্ৰীয়া নিয়ম-তন্ত্ৰ আৰু ধৰ্ম্মাচৰণৰ নিৰ্ব্বন্ধ।

সুকীয়া
গৃহাশ্ৰমী
ভাগ।

সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্যসকল উদাসীন। ভকত-বৈষ্ণৱসকলো সেই ৰূপেই অবিবাহিত। প্ৰতিষ্ঠাপক পৰাশৰ গোত্ৰীয় প্ৰভু বনমালী দেৱৰ পৰমপৰা সংৰক্ষণৰ হেতু সুকীয়াকৈ এখনি গৃহস্থী বা গৃহাশ্ৰমী সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা আছে। সেই খনেই দক্ষিণপাট—সত্ৰাধিকাৰসকলৰ ঘাই ক্ষেত্ৰ বা কঠীয়াতলী। কাৰণ, ইয়াৰপৰাই বনমালীদেৱ-দিন-অৰ্বাধ একাদিক্ৰমে ধৰ্ম্মাচাৰ্য হৈ আহিছে। গৃহস্থী সত্ৰত জন্মগ্ৰহণ কৰা উপযুক্ত বালক একোজনক কৈশোৰতে আনি সত্ৰত ডেকা গোঁসাই বা সবু ডেকা গোঁসাই ৰূপে বখা হয়। তাতে থাকি তেওঁ বিদ্যাশিক্ষা কৰে আৰু বীতিমতে শাস্ত্ৰজ্ঞান লাভ কৰি সত্ৰীয়া নিয়ম আৰু ধৰ্ম্মাচৰণত প্ৰোক্ত হয়। সৰ্ব্বোত্তোপ্ৰকাৰে উপযুক্ত যেন বিবেচিত হলেই সত্ৰৰ বৈষ্ণৱ-ব্ৰহ্মই তেওঁকে বিধি-অনুযায়ী ডেকা-অধিকাৰী পদত বৰণ কৰে। অধিকাৰৰ অবিহনে এই জনেই সত্ৰাধিকাৰ হয়গৈ। ডেকা-অধিকাৰ বা অধিকাৰী পদত অধিষ্ঠিত হোৱা মাত্ৰেই গৃহস্থী সত্ৰৰ লগত সকলো সম্পৰ্ক পৰিত্যাগ কৰা হয়; আন কি, গৃহস্থী-অভিমুখে দৰ্শনাদি প্ৰযান্ত্ৰ নিষিদ্ধ হয়। বক্তৃ-সম্বন্ধ থকা হেতু জনন-মৰণাশৌচ মাত্ৰ পালন কৰিব লাগে। সম্বন্ধ নেথাকে যদিও, আশ্ৰমী সত্ৰখনৰ ৰক্ষণাবেক্ষণৰ ভাৰ মূল সত্ৰৰ ওপৰত হৈ নাস্ত থাকে। দক্ষিণপাট সত্ৰ বুলিলে উদাসীন খনক হৈ বুজায়—গৃহস্থীখন কিন্তু তাৰ ঘাই অংগ। মহাপ্ৰভু 'ষাদৱবাইৰ প্ৰতিভূস্বৰূপে থাকি সত্ৰীয়া ব্যাৰ্য' সন্মুখ কৰিবলৈ গৃহস্থীসত্ৰই প্ৰতিনিধি জনা মাত্ৰ অপৰ্ণ কৰে। গৃহস্থী, গৃহস্থী হৈয়ে থাকে। অধিকাৰ পতা নিয়ম আৰু সত্ৰ পৰিচালনাতন্ত্ৰ স্বৰ্গদেবসকলৰ আৰ্হিয়েই আৰ্হি। সেই আৰ্হিতেই দক্ষিণপাট সত্ৰৰ গৃহস্থী সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠিত।

১। অধিকাৰ
গোম্বামী।

অধিকাৰ গোম্বামীয়েই সত্ৰৰ সৰ্ব্বসম্পদ—সকলোৰে গৰাকী। ধৰ্ম্মগাদীত বহা মাত্ৰকে গৃহস্থীসত্ৰৰ লগত আৰু সাংসাৰিক সম্পৰ্ক একো নেথাকে। গৰাকীয়ে সন্মতি জনালে হে বৰ-ভকত বা বৰ-মানোবাই—সবু-মানোবাই ভকতসকলে মনোনীত কৰা ডেকা-অধিকাৰ গৰাকী ডেকা-অধিকাৰৰ পাটত বহিব পাৰে। পূৰ্বৰ গৃহস্থী সত্ৰৰ সম্বন্ধ ইয়াত প্ৰযোজ্য নহয়। অধিকাৰে ভকতসকলক সমবেত কৰাই মনোনীত ডেকা অধিকাৰ জনক নিৰ্ম্মালি দি ডেকা-অধিকাৰ পাতে। সত্ৰৰ অধিনায়ক হলেও, সত্ৰ-সম্পৰ্ক কিবা কৰিবলগীয়া হলে, নাইবা গতানু-গতিক নিয়ম পৰিবৰ্ত্তন বা লঙ্ঘন কৰিব লগীয়া হলে, নতুবা আপদত পৰি অযুগুত কিবা কৰিব লগীয়া হলে অধিকাৰে মানব ভাগ পাওঁতা বা মানোবাই ভকতসকলক গোটেই পৰামৰ্শ কৰি হৈ সেই কাৰ্য্যত প্ৰবৃত্ত হব পাৰে। অবশ্যে, অধিকাৰৰ ধৰি বিচাৰবুদ্ধিম্বাবাই উপনীত হোৱা সিদ্ধান্তই অধিক ক্ষেত্ৰত সৰ্বসন্মতিক্ৰমে গৃহীত হয়। সেই হেতুকে, সত্ৰৰ মঙ্গলামঙ্গল আৰু উন্নতি-অৱনতি অধিককৈ নিৰ্ভৰ কৰে অধিকাৰ গোম্বামীৰ ব্যক্তিগত বিচাৰশক্তিৰ ওপৰত। এই ফলবপৰা চালে, দুৰ্বেৰ সংসাৰী আৰু আভূষৰপূৰ্ণ ৰাজনীতিক কৰ্ণধাৰসকলৰ যি দায়িত্ব তাতকৈ আজীবন উদাসীন হৈ ব্ৰহ্মচাৰ্য্যত অৱলম্বন কৰি সংসাৰী-বিলাসত অনাসক্ত হৈ আধ্যাত্মিক চিন্তাৰে জগতৰ কল্যাণ কামনা কৰি থকাসকলৰ দায়িত্ব একো গুণে লঘু বুলিব নোৱাৰি। ভাগে-ভাগে বিষয়ববীয়া ভকত কৰ্ম্মকৰ্ত্তা বা কৰ্ম্মচাৰী থাকে যদিও, গৰাকীয়ে সেই এটাইবলাকৰে তত্ত্বাৱধান নোলোৱাকৈ থাকিব নোৱাৰে। আধ্যাত্মিক চিন্তাৰ লগে-লগে ভৌতিক জগতৰো জেঙ্গা-জঞ্জাল নিয়াবিকৈ মাৰি যাবলৈ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ মেধা-বুদ্ধি বিবেচনা-শক্তি-সামৰ্থ্য কিমান প্ৰয়োজন তাক আমি অল্পমতিয়ে ধাৰণাকে কৰিব নোৱাৰোঁহঁক।

গৰাকীয়ে (অধিকাৰে) "সৰ্ব্বদা প্ৰাতৰুত্থান কৰি প্ৰাতঃস্নানলৈ উঠি, প্ৰাতঃকৃত কৰি, গুৰু ঈশ্বৰক চিন্তি উঠি গৈ, শেঁচাচাৰ কৰি বিধিমতে স্নান-সম্বা কৰি আৰু ইষ্ট পূজা কৰি" দৈনিক আত্মকৃত্তিয়া সমাপ্ত কৰিব লাগে। তাৰ পিচত, শৰণাৰ্থীক শৰণ-ভজন-দীক্ষা দিয়া হয়। তাৰপৰা আজৰি হৈয়েই আলহী অতিথি-অভাগতসকলৰ লগত অলপ সময় বাক্যা-লাপ কৰি নিৰ্ম্মালি-আশীৰ্বাদ দি বিদায় দিব লাগে। এনেতে, ভাগৱত-পাঠলৈ যাবৰ হয়। তাৰ পিচত, দুপবীয়া নিজে ৰন্ধন কৰি ভোজন-ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। ভোজন নিৰামিষ।

সদায় নতুন সিম্ব পাঠত চাউল-সিজোৱা হয়। ভোজনৰ সময়ত পাঠকে বাহিৰ খোঁটালীত পদ গাই থাকিব লাগে। সেই দৰে দুপৰীয়া অলপ জিৰোৱা কাললৈকে পদ গাই থকাৰ নিয়ম। একাদশী, অমাবস্যা, সংক্ৰান্তি, পূৰ্ণিম্বীয় অধিকাৰসকলৰ শ্ৰাদ্ধাদি, জন্মান্তৰী, বাসোৎসৱ, ফাকুৱা, শ্ৰীপঞ্চমী, অম্ববাচী আৰু অন্যান্য তিথি-উৎসৱত উপবাসে থাকিব লাগে।

জিৰণিৰ পাচত, সৈৱকীয়সকলেৰে সৈতে আলাপ-আলোচনা কৰা হয়; সেই সকলক বিদায় দিয়েই সত্ৰীয়া কাৰ্য্যৰ ব্যৱস্থা নিৰূপণ কৰা হয়। বিয়লি স্থানীয় বাহজৰ বিবাদ বিৰোধ মীমাংসাৰ মেল বহে। মৃত্যুতে, সাগ্ৰাম দিনটো অধিকাৰ প্ৰভুৰ প্ৰকৃত জিৰণি বুলিবলৈ কৰ্ম্মিক মাত্ৰও সময় নাই। ইমান সুৰুঙা নোহোৱা ব্যস্ততাৰ মাজতে সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৱে দিন অতিবাহিত কৰিব লাগে। বেহাৰৰ দামোদৰী সত্ৰ বৈকুণ্ঠপুৰত থকা পৰমানন্দ গোসাইৰ ধৰ্ম্মপ্ৰাপ্ত শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱে দক্ষিণপাট সপ্ত প্ৰতিষ্ঠা কৰা দিনৰপৰা এই অনুষ্ঠানে সত্ৰাধিকাৰসকলৰ দৈনন্দিন কাৰ্য্য সম্পাদিত হৈ আহিছে। ভাবী-অধিকাৰ বুলি যি জনক মনোনীত কৰা হয় বা ডেকা-গোসাই নামে অভিহিত কৰা হয় সেই জনাই ডেকা-অধিকাৰ গোস্বামী। ডেকা শব্দই ইয়াত যুৱা নুবুজায়। অধিকাৰৰ আসন গ্ৰহণ কৰিব পৰা ক্ষমতা নোপোৱালৈকে প্ৰোঢ় বা বৃষ হলেও ডেকা-অধিকাৰ জনা পদেন ডেকা-গোসাঞেই। ডেকাৰ পাচতে, সবুও এগৰাকী থাকে। অধিকাৰ বিহীনে ডেকা এজনৰ শিৰত চলা জনা অধিকাৰে নিশ্চলি দি সত্ৰৰ সকলো ভাৰ অপণ কৰি যায়। গৃহস্থী সত্ৰত ডেকা অধিকাৰ হ'ব পৰা উপযুক্ত লোক নেথাকিলে সম্পূৰ্ণ গৃহস্থী বজাসত্ৰ কুৰুৱাবাহীৰপৰা বাছি আনিব পৰা নিয়ম আছে। তাতো যদি নেথাকে, তেন্তে একেপন্থীয়া অন্য সত্ৰৰপৰা আনিব পাৰে।

অধিকাৰ গোস্বামী আৰু ডেকা-অধিকাৰ গোস্বামী বাতিৰেকে যি সকল ভকত-বৈষ্ণৱ আছে, সেই সকলোৱেই উদাসীন। বিষয়-ববীয়াসকলৰ বিষয় আৰু নিৰ্দ্দণ্ড কৰ্ত্তব্যৰ তালিকা এটি দিয়া হ'ল :-

ক্রমিক সংখ্যা	বিষয়	সংখ্যা	নিৰ্দ্দণ্ড কৰ্ত্তব্য
১।	বৰপূজাৰী	১ জন	মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীযাদৱৰায়ৰ পূজা কৰোঁতা। মণি-কুটৰ ৰিবিলাক মূৰ্ত্তি—সালগ্ৰাম আৰু অন্যান্য বিগ্ৰহ—শিৱলিংগ আছে সেই সকলোৰে তত্ত্বাৱধান বৰপূজাৰীৰ গাত। 'যাদৱবাইক দৈনিক যি সিম্বান্ন ভোগ দিব লাগে, সেই ভোগ বৰপূজাৰী বাতিৰেকে অন্য সিম্ব কৰিব নোৱাৰে।
২।	পালী পূজাৰী	৩	বৈকুণ্ঠনাথ, বন্দাবনচন্দ্ৰ আদি মূৰ্ত্তিসবৰ আৰু সালগ্ৰামৰ পূজা এইসকলে কৰে।
৩।	দেউৰী	৩	পূজা-ভোগৰ উপায়ন-উপচাৰ সংগ্ৰহ কৰোঁতা।
৪।	আঠপৰীয়া	২	মহাপ্ৰভুৰ মল্লিকত সদায় বসিত জলাঙতা।
৫।	ধূপীয়া	২	ধূপ কৰোঁতা।
৬।	মলীয়াৰবা	১	মালা কৰোঁতা।
৭।	গুৱা ডাঙালী	১	সত্ৰাধিকাৰৰ পূজাৰ সামগ্ৰী যোগাঙতা।
৮।	মলীয়া	২	মালা-গোখোঁতাৰপৰা পোৱা মালা নি গোসাই ঈশ্বৰক দিওতা।
৯।	ফুল তুলীয়া	৪	পূজাৰ ফুল তোলোতা
১০।	পুৰোহিত	০	শ্ৰাদ্ধ আৰু অন্যান্য বৈদিক ক্ৰিয়া-কান্ড কৰাওতা।

২। ডেকা-অধিকাৰ
গোস্বামী।

ক্রমিক সংখ্যা	বিষয়	সংখ্যা	নিৰ্দিষ্ট কৰ্তব্য
১১।	বৰ-আলম্বা	১	সত্ৰৰ সকলো কাৰ্য্যৰ ওপৰত চকু-দিওতা।
১২।	হাটীমতা	৪ জন	বৰ-আলম্বাৰ সহযোগী, হাটীৰ তত্ত্বাবধায়ক; আলহী-দুলহী আহিলে সোধপোচ কৰি গৰাকীক জনাই শূদ্ৰুয়া কৰোঁতা।
১৩। } ১৪। }	বৰ-ভ'ড়ালী সৰু-ভ'ড়ালী	১ } ১ }	বৰ-ভ'ড়ালীৰা আৰু তাৰ তত্ত্বাবধান কৰোঁতা। এই বাব থকা কৰ্মকাৰক জনে সত্ৰৰ সকলো অস্থানৰ সম্পত্তিৰ হিচাপ ৰাখিব লাগে। আয়-ব্যয়, ধন-সম্পত্তিৰ হিচাপো এওঁৰ হাততেই। ভ'ড়ালত জমা থোৱা সামান্য বস্তু এপদ হেৰালেও বা হানি-বিঘিনি হলেও, বৰভ'ড়ালী জগৰীয়া হব লাগে। সৰু-ভ'ড়ালী এওঁৰ সহকাৰী মাত্ৰ।
১৫।	ভেটী ধৰা	৪	শিষ্য-প্ৰশিষ্যই অনা ভেটী-ভাৰ গ্ৰহণ কৰি য'ত যেনেকৈ জমা দিব লাগে তাত দিব, নাইবা, ঠাৱে-ঠিকে ভ'ড়ালত জমা দিব—এওঁৰ কাম এইটোৱেই।
১৬।	চাউল ভ'ড়ালী	১	চাউলৰ ভ'ড়াল-বন্ধক আৰু তত্ত্বাবধান কৰোঁতা।
১৭। ১৮।	সৰু ভ'ড়ালী ভেটী ধৰা	১ } ২ }	চাউল ভ'ড়ালীক সহায় কৰোঁতা। তলতীয়া কৰ্মকাৰী।
১৯।	দুৱৰী		কৰাপাট আৰু বৰ ভ'ড়াল বন্ধক।
২০।	বৰ শ্ৰৱণী	৪	কীৰ্ত্তন-ঘৰত কেউ প্ৰসংগৰে কীৰ্ত্তন শুনোতা।
২১।	বৰ ভাগবতী	১	ভাগৱত-পাঠ বন্ধা কৰোতা আৰু শাস্ত্ৰ চাই সামাজিক ধৰ্ম্মাচৰণৰ ব্যৱস্থা দিওঁতা। অধিকাৰ প্ৰভুৱে অথন্তৰত পৰি ভাগবত কব নোৱাৰিলে এই জন বিষয়-ববীয়াই সেই কাম কৰিব লাগে।
২২।	দুৱলীয়া ভাগৱতী বা ভাৰী ভাগৱতী	৪	পৰিচাৰক আৰু মহাপ্ৰভুবাহক। ফল্গুৎসৱ, ৰাসোৎসৱ আদিৰ সাম্বৎসৰিক উৎসৱ আৰু অন্যান্য কাৰ্য্যত সিংহাসনৰপৰা মহাপ্ৰভুক অন্তৰাব লাগিলে এই কেইজনে বহন কৰি নিব লাগে।
২৩।	দুৱলীয়া ভাগৱতী বা ভাগৱতী।	৪	ভাগৱত-পাঠত আলপৈচান ধৰোতা।
২৪।	বৰ নামলগোৱা	১	জয়ে-জয়ে নামঘৰত নাম-কীৰ্ত্তন আৰম্ভ কৰোঁতা।
২৫।	সৰু নাম- লগোৱা	২	আবেলি আৰু ৰাতিৰ প্ৰসংগত নাম লগাই দিওতা।
২৬।	বৰাগী নামলগোৱা	১	ভাগৱত পাঠ কৰাৰ প্ৰসংগেই কীৰ্ত্তন কৰোঁতা।
২৭।	ঠাইমচা	৪	হৰিমন্দিৰ আৰু নামঘৰ মচোঁতা।

ক্রমিক সংখ্যা	বিষয়	সংখ্যা	নিৰ্দ্দিষ্ট কৰ্ত্তব্য
২৮। ২৯।	বৰ পাঠেক সৰু পাঠেক	১ ১	ভাগবতৰ অন্তত আৰু আন সময়তো পদ পাঠ কৰোঁতা।
৩০।	গায়ন	৩ জোৰা জোৰাত ১২ জনেই কম	সংকীৰ্ত্তন কৰোঁতা। ওজাজনক শিৰ-বায়ন বোলা হয়।
৩১।	গায়ন	৩ জোৰা ইয়াৰো ১২ জনেই কম।	খোল-বাদ্য আদি বজাওঁতা। ইয়াৰ ওজা জনকো শিৰবায়ন বোলে।
৩২।	নটুৱা	৩ জোৰা জোৰাৰ নিচেই কম ৬ জনকৈ	নাচ কৰোঁতা।
৩৩।	কালিয়া	২ জন	কালি বজাওঁতা।
৩৪।	নাগেৰীয়া	১	নাগেৰা বজাওঁতা।
৩৫। ৩৬।	ওজা ওজা-পালী	৩ ৩ জোৰা	বৈতালিক, সংকীৰ্ত্তন কৰোঁতা।
৩৭।	ঢুলীয়া	১ জোৰা	ঢোলবাওঁতা। মহাপ্ৰভুৰ স্নানৰ সময়ত আৰু অন্যান্য পূজা-উৎসবত ঢুলীয়াই ঢোল বজাব লাগে। ঢোলৰ লগে-লগে বৰ কাঁহ, বৰ দবা, বৰ-তাল আৰু শঙ্খ-ঘণ্টা বজাব লাগে।
৩৮।	বৰ-কাকতী	১ জন	সত্ৰৰ সকলো চিঠি-পত্ৰ, লেখা-পঢ়া কাম কৰোঁতা। আয়-ব্যয়ৰ হিচাপ আৰু দেৱোত্তৰ ঋক্ষোত্তৰ আৰু অন্যান্য খাত-পাম সকলোৰে তত্ত্বাৱধান লওঁতা। এই গৰাকী বিষয়াৰ ওপৰতেই সত্ৰ পৰিচালনাৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব অৰ্পিত।
৩৯।	সৰু কাকতী	৬	চিঠি-পত্ৰ সহায় কৰোঁতা। চহৰৰ আয়ব্যয়-হিচাপ বাখোঁতা। উৎসৱাদিত যা-জোঁগাৰ কৰোঁতা। চহৰৰ খাটিবাৰী আদিৰ জেঙা-জঞ্জাল ভাঙোঁতা। সেইজন কাকতীয়েই ভাগে-ভাগে আৰোপিত কাম সম্পাদন কৰিব লাগে।
৪০। ৪১।	বৰ খাটনীয়াৰ সৰু খাটনীয়াৰ	১ ১	সত্ৰৰ মন্দিৰী স্বৰূপ। গোসাঁইৰ হৈ বজাঘৰীয়া কাৰ্য্য আৰু আদালত সম্পৰ্কীয় কাম সম্পাদন কৰোঁতা। আৰ্জিকালি এইসকলক আমোন্তাৰ বোলা হয়। পূৰ্বতে দুজনেই হৈছিল। বৰ্ত্তমান আৱশ্যক অনুসৰি সংখ্যা বৃদ্ধি কৰা হৈছে।
৪২। ৪৩। ৪৪। ৪৫।	বৰ গুৱাকটা সৰু গুৱাকটা আলধৰা গুৱা ভৰালী	১ ১ ৪ ১	সত্ৰাধিকাৰৰ ভোজনৰ দ্ৰব্যাদি আয়োজন আৰু যোগাৰ কৰি দিওঁতা। এই কেইজন গোসাঁইৰ গাতে সৰ্ব্বকালে লাগি থকা বিন্ধু কৰ্মচাৰী।

সাতমাম ভগীয়া ভক্তসকল
মাজত ভাগরত পঢ়ি এটেক্ষব দেব শর্মা ভাগরতী

মুখ্য ভক্তবৃন্দ

- ১। ভগ্নকান্ত শর্মা আঠপৰীয়া ২। ঙমোণবাম শৰ্মা বৰপূজাৰী ৩। ঙমহেশ্বৰ পালীওজা ৪। ঙকলাই আলধৰা ৫। শ্ৰীকহনাথ শৰ্মা নামলগোৱা
- ৬। শ্ৰীবৈশ্বৰ শৰ্মা বৰগুৱাকটা ৭। শ্ৰীত্ৰিহনাথ শৰ্মা অধ্যাপক ৮। শ্ৰীনীনাৰাম গাৰ্খীৰ ভঁৰালী ৯। শ্ৰীমজেশ্বৰ বৰকাকতী ১০। ঙলইনাথ পালনমীজা
- ১১। ঙমোণবাম শইকীয়া ১২। ঙবনাৰাম ওজা ১৩। ঙইমকান্ত হাটমতা ১৪। শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত ওজা ১৫। ঙহৰিৰাম চাউল ভঁৰালী ১৬। বাণেশ্বৰ
- বৰ ভঁৰালী ১৭। শ্ৰীমকন্দৰা পহৰাদাৰী ১৮। শ্ৰীপোৱাল নেঙা ১৯। শ্ৰীভগ্নীৰাম শইকীয়া ২০। শ্ৰীগিৰীধৰ শইকীয়া ২১। শ্ৰীঅকণমান দত্ত ২২। শ্ৰীগোপীবাম
- নেঙা ২৩। শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ শৰ্মা ২৪। শ্ৰীকালীৰাম ওজা ২৫। শ্ৰীসাগৰ নটুৱা ২৬। শ্ৰীতুলসী দত্ত ২৭। শ্ৰীসেশৈশ্বৰ গাংন ২৮। শ্ৰীশিঙৰাম দত্ত
- কাকতী ২৯। শ্ৰীকধেশ্বৰ গোস্বামী ৩০। শ্ৰীনোমেশ্বৰ চাউলভৰালী ৩১। শ্ৰীবসন্ত শইকীয়া ৩২। শ্ৰীমনচন্দ্ৰ হাটমতা ৩৩। শ্ৰীপোৱাল বহুৱা
- ৩৪। শ্ৰীনিধিৰাম টেকেলা ৩৫। শ্ৰীবৈষ্ণনাথ সিং ৩৬। শ্ৰীবেণু শৰ্মা (ভকতৰ লৰা) ৩৭। শ্ৰীললিত (ভকতৰ লৰা)

ক্রমিক সংখ্যা	বিষয়	সংখ্যা	নিৰ্দিষ্ট কৰ্তব্য
৪৬।	মিঠৈ ভ'ড়ালী	২	মিঠৈ কৰোঁতা।
৪৭।	গাখীৰ ভ'ড়ালী	২	দৈগাখীৰ—এৰিগাখীৰ আৰু ঘি'উ গোটাই ৰাখোঁতা।
৪৮।	ঘি'উ ভ'ড়ালী	১	
৪৯।	বৰদলৈ	১	জ্যোতিষীয়া পণ্ডিত।
৫০।	পান্ডিত	১	লৰা-ভকতক সংস্কৃত পঢ়ুৱাওতা আৰু স্তোত্ৰাদি শিকোওতা। এইজন সংস্কৃতজ্ঞ আৰু শাস্ত্ৰ-ভাগবতাদি জনা হ'ব লাগিব। অশাস্ত্ৰীয় কাৰ্যৰ প্ৰতিবিধান স্বৰূপে প্ৰায়শ্চিত্তাদিৰ বিধান আৰু অশোচাদিৰ ব্যৱস্থাপত্ৰ দিওঁতা। এওঁৰ শ্ৰুতি-স্মৃতি আদিৰ সম্যক জ্ঞান থাকিব লাগিব।
৫১।	আমোন্তাৰ	৫	সত্ৰৰ হৈ গোচৰাদি চলোৱা আৰু আদালতাদিত গোসাঁইৰ প্ৰতিনিধি স্বৰূপে সকলো ৭ টা সম্পাদন কৰিবলৈ ক্ষমতা প্ৰাপ্ত কৰ্মচাৰী।
৫২।	বৰা	৩	কৰ্মচাৰীবিলাকক সহায় কৰোঁতা।
৫৩।	চম্পাৰ	৩	হজুৱা-বন্দুৱা সংগ্ৰহ কৰোঁতা।
৫৪।	বাৰিৰ	৩	চহৰৰ কৰ-প'চা আদায় কৰোঁতা।
৫৫।	চিপাহী	১	সত্ৰৰখীয়া।
৫৬।	চম্পাৰ	১	বাৰি হাটী চাই ফুৰোঁতা।
৫৭।	পাইকান	৫০	লৰা-ভকতেদৈতে নিৰ্দিষ্ট কাম নথকা ভকতবৃন্দ।

আজিকালি আমিন, মণ্ডল, টেকেলাক সত্ৰৰপৰা স্কীয়াকৈ ভৰণ-পোষণ দি ৰাখিব লগা হৈছে।

ভকতৰ শ্ৰেণী

ভকতসকলৰ ভিতৰত চাৰিটা খাপ বা শ্ৰেণী আছে। যেনে :—বৰ-মানোৱাই, ভাল-ভকত বা বৰমুখীয়া ভকত আৰু সাধাৰণ ভকত। বৰ পূজাৰী, বৰ ভাগতী, বৰ-গুৱাকটা, বৰ পাঠেক, বৰ নাম লগোৱা, বৰ কাকতী, বৰ আলধবা, বৰ খাটনীয়াৰ, বৰ ভ'ড়ালী আৰু চাউল ভ'ড়ালী—এই কেউজনেই মানোৱাই। এখেতসকলে সত্ৰৰ সকলো তিথি-উৎসৱ, সবাহ-ভাৱনা আৰু সত্ৰীয়া মেলা-দোৱানত সদায় আগ ভাগ পায়। সেই বাবেই এখেতসকলক বৰ মানোৱাই বোলা হয়। বৰ মানোৱাইসকলেই সত্ৰৰ একমাত্ৰ প্ৰধান আৰু দায়িত্বশীল বিষয়া। সত্ৰাধিকাৰে এখেতসকলৰ লগত পৰামৰ্শ নকৰাকৈ বা এখেতসকলৰ বিনা-সম্মতিৰে কোনো গুৰুত্বৰ বিষয়ত নিজে আজ্ঞা-অনুজ্ঞা দিব নোৱাৰে। বৰ-মানোৱাইৰ উপৰিও, এখেতসকল সাতমানভগীয়া বৰ ভকতও। সাতমানভগীয়া ভকতে নামঘৰত চাৰি জপীয়া জপা কঠত বা জাপকঠত বহিবলৈ পায়। তাৰ ভিতৰে বৰ ভাগতী, বৰ পূজাৰী আৰু বৰ গুৱাকটাই সদায় ফুলাম কঠতো বহিব পাৰে। বৰ ভকত, বৰ মানোৱাই, পূজাৰী, গুৱাভ'ড়ালী গোসাইসকলৰ আলধবা আৰু গুৱাকটা—এই কেয়ো গৰাকী উদাসীন হ'বই লাগিব। সত্ৰৰ চাৰিহাটীৰ বাহিৰত বাস কৰা গৃহস্থীসকলৰো কোনো-কোনোৱে সত্ৰত কাম কৰিব পাৰে। কিন্তু, সত্ৰৰ ভিতৰত উদাসীনসকল হৈ কেৱল বাস কৰিব পাৰে। উদাসীনতকৈ গৃহস্থী কৰ্মচাৰীৰ মান-সম্ভ্ৰম অলপ তল। নিম্নাঙ্গি লগতে, সাতমান ভগীয়া ভকতে বৈষ্ণৱক চাউল ভোজনী দিব লাগে।

বৰ মানোৱাই বা
সাতমান
ভগীয়া বৰ
ভকত।

সব্দমানোৱাই।

পালী-পূজাৰী ৩ জন, দুৱৰলীয়া ভাগতী ২ জন, বৰ শ্ৰৱণী ৪ জন, সব্দনমলগোৱা ২ জন, সব্দ পাঠক ২ জন, হাটীমতা ৪ জন, বৰভাঙালিৰ আব্দ গোসাইৰ ভিতৰৰ কাকতী ২ জন, বৰ পদুৰোহিত ১ জন, শিৰগায়ন ২ জন, শিৰবায়ন ২ জন, ওজা ২ জন, সব্দ খাটনিয়াৰ ১ জন,—এই সকলেই সব্দ মানোৱাই—বৰভকততকৈ মানত এখাপ তল; নামঘৰত ৩ জপীয়া কঠত বহে। নিৰ্মালি লৈ সব্দ মানোৱাই হৰৰ দিনা ডকত সকলে গোসাই আব্দ বৈষ্ণৱলৈ অৰিহণাস্বৰূপে ৰূপ ৩, টকা আগ বঢ়াব লাগে। আব্দ নিশালৈ নাম গোৱাব লাগে। বৰ-শ্ৰৱণীয়েও বৰ মানোৱাইৰ দৰে ছেও কলপাতত প্ৰসাদ পায়। পদুম পাতৰ দৰে ঘূৰণীয়াকৈ কটা কলপাত খিলাকে ছেও—কলপাত বোলে।

ৰাজমেধি।
বৰমেধি।
পাখিমেধি।
বজ্জন্দাৰ।
ৰাজখোৱা আব্দ
সত্ৰীয়া গাওঁবুঢ়া।

যাৰ ভাগত যি খাত বা চহৰ পৰে তেওঁ সেই খাত চহৰৰে ৰাজমেধি। তেওঁ নিজা চহৰৰ সকলো শিমোৰেসৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক ৰাখিব লাগে; আব্দ শিষ্য সত্ৰলৈ গলে ৰাজমেধিয়ে তেওঁৰ তত্ত্বাৱধান লব লাগে। ৰাজমেধিৰ তলত একোজনকৈ বৰমেধি, পাখি মেধি, বজ্জন্দাৰ, ৰাজখোৱা, সত্ৰীয়া গাওঁবুঢ়া থাকে। বৰমেধিজনে শিষ্যবিলাকৰ ধৰ্ম্মাচৰণ, সামাজিক নীতি-নিয়ম বক্ষণ, গুৰুসকলৰ নিয়মিত তিথিপালন, নিৰ্ম্মাৰিত সময়ত গুৰু কৰ আদায় কৰণ, প্ৰভৃতি সমাজ ৰক্ষাৰ অনুষ্ঠা পালন কৰিব লাগে। পাঁচনি ৰাজমেধিৰ আজ্ঞাৱহ কৰ্ম্মচাৰী। ৰাজমেধিৰ আদেশ-নিৰ্দেশ ক্ৰমে চহৰত সত্ৰৰ বা-বাৰ্তাৰি ভু-ভা দি ফুৰা আব্দ লৈ থকাই সিসকলৰ প্ৰধান কাম। ৰাজমেধিসকলে ২।৩ বছৰৰ অন্তৰে-অন্তৰে চহৰ ফুৰি গুৰুৰ কৰ, ধৰ্ম্মদণ্ড আদি গুৰু ঘৰীয়া প্ৰাপ্য আনিব লাগে। সেই দৰে যাওঁতেই কোনো-কোনো ঠাইত অশৰণীয়াক শৰণ লগায়ো আহিব লাগে। ৰাজমেধিসকলে গাৱঁৰ প্ৰতিনিধি আব্দ বিশেষকৈ শিষ্যসকলক আচৰণ কৰিব লগীয়া ধৰ্ম্মোপদেশো দিয়ে।

বৰমুৰীয়া বা
ভাল ডকত।

দেউৰী ৩ জন, আঠপৰীয়া ২ জন, মলীয়া বৰা ১ জন, গুৰা-ভাঙালী ১ জন, মলীয়া ২ জন, ফুলতুলীয়া ২ জন, সব্দ পদুৰোহিত ১ জন, আশীৰ্বাদীয়া ১ জন, কাকতী ৩ জন, সব্দ ভাঙালী ২ জন, ভেটীধৰা ৪ জন, ভাৰী-ভাগতী ৪ জন, ঠাইমচা ৪ জন, দুহৰীয়া গায়ন, ওজা-কীৰ্ত্তনীয়া, সব্দ গুৱাকটা, নটুৱা; নেঘেৰীয়া ২, কালিয়া ২, আলধৰা ৪, গুৱাকটা ১, সব্দ জনাৰ গুৱাকটা ১, আলধৰা ১, বৰভকতৰ আলধৰা ১; এই সকলেই বৰমুৰীয়া বা ভাল ডকত। এখেত সকলে সমুহীয়া বস্তুৰ পূৰ্বা ভাগ পায় আব্দ নামঘৰত চটীয়া কঠত বহে।

সাধাৰণ ডকত।

সব্দ মানোৱাইৰ আলধৰা আব্দ ভাল ডকতৰ আলধৰাক সাধাৰণ ডকত বোলে। এওঁ-বিলাকে সমুহীয়া বস্তুৰ আধা ভাগ পায়; নামঘৰত বহিবলৈ চটাই চৰা পায়। পদুৰা ডকত-বিলাকেও অৰ্থাৎ সত্ৰত বনবাৰী কৰা ডকতবিলাকে ভাঙালবপৰা সিধা বা বোজ একোটোৰ ভাগ পায়। ঢুলীয়া, বৰা, বাৰিক—এওঁবিলাক ৰাজ-ডকত। ৰাজ-ডকতে ভাঙালবপৰা সিধাৰ ভাগ নেপায়; বৈষ্ণৱক বাঁটি দিয়া সমুহীয়া বস্তুৰ ভাগ হলে পায়। মহাপ্ৰভু আব্দ গৰাকীক নিতৌ চৰু-পাত-খৰি প্ৰভৃতি যোগান দিয়াবিলাকক যোগনীয়া ডকত বোলে। এওঁবিলাকে বোজ নেপায়; ৰাজডকতৰ দৰে সমুহীয়া বস্তুৰ ভাগ পায়; মান একোটোও পায়। যোগনীয়া ডকতে খাজনা নিদিয়াকৈ দেৱোন্তৰ মাটি উপভোগ কৰিবলৈ পায়।

পাইকান ডকত।

সত্ৰৰ সমীপতে, ওচৰে-পাঁজৰে থকা গৃহস্থী ডকতবিলাকক পাইকান ডকত বোলা হয়। এওঁবিলাকে সত্ৰৰ ভাঙালৰ ৰোজবাজ একো নেপায়। কিন্তু বিনা খাজনাতে দেৱোন্তৰ মাটি ভোগ দখল কৰিবলৈ পায়।

ডকতৰ উপজীৱা
আব্দ অন্তোষ্ঠি
ক্ৰিয়া

সকলো ডকতে সত্ৰৰ ভাঙালবপৰা অতি নিয়মীয়াকৈ দৈনিক বা মাহেকৈ-মাহেকৈ খাদ্য-সম্ভাৰ বা সিধা পায়। চহৰৰ শিষ্যবৰ্গবপৰা যি দুই-চাৰি পইচা পায়, তাৰে কথমপি জীৱিকা-নিৰ্বাহ কৰিব পাৰে। ডকতসকলৰ নিমিত্তে ধন-ধান আৰ্জ্জন কৰাতকৈ ঈশ্বৰ চিন্তা কৰি পূণ্য আৰ্জ্জন কৰাটো হে শ্ৰেয় আব্দ মৃত্যু কৰ্ত্তব্য। গীতকে, বাহ্যিক আডম্বৰৰ প্ৰয়োজন নাই। মৃত্যুৰ পিচত, ডকতৰ যি ধন-সম্পত্তি পোৱা যায় তাৰে মৃতকৰ অন্তোষ্ঠি ক্ৰিয়া সম্পন্ন কৰা হয়। তাৰ পাচত, যি অলপ বাহি হৈ থাকে তাকো লগত থকা আলধৰাবিলাকক বটাই দিয়া হয়। তাৰো যি অৱশিষ্ট থাকে সি হৈ মহাপ্ৰভুৰ ভাঙাললৈ যায়। মৃতকৰ যদি ধন নেথাকে, তেন্তে প্ৰাৰ্থাদিৰ নিমিত্তে সকলো খৰচ ভাঙালবপৰাই যোগোৱা হয়। আলধৰা জন যদি একে বংশৰে হয়, তেন্তে তেওঁৰেই পিন্ধাদি দান দি প্ৰাৰ্থকাৰ্য্য সমাধা কৰিব পাৰে। কোনো নেথাকিলে, স্বজাতীয় যেই-সেই এজনেই কৰে। বৰ-ডকতৰ মৃত্যু হলে, কৰাপাটৰ বাহিবৰ পৰা তালখোল বজাই নিয়ে। গায়ন-বায়ন আব্দ ওজা-কীৰ্ত্তনীয়াসকলৰ ওজা মাৰিলে, শিক্ষাৰ্থীবিলাকে কৰাপাটৰ বাজবপৰা গীত গাই নিয়ে।

বছৰদিয়েকৰ আগলৈকে সাজপাৰৰ বিশেষত্বৰপৰাই ভকতক ভকত বুলি চিনিব পৰা গৈছিল। তেতিয়া সিকলৰ পাহকটা চুলি আছিল, গলধনত পৰা চুলি আৰু চুলিৰ মূৰত সবুখোপা এটি, তাতে এটি ফুল বা তুলসীপাত। কপালত ফেট, গাত ঘাগৰিকটীয়াকৈ লোৱা চেলেং বা খনিয়া কাপোৰ; মাটিসাৰিযোৱা চুৰিয়াৰ থোৰ আৰু কানত গামোচা এখন। চৰ্ম্ম-পাদুকাৰ ব্যৱহাৰ একেবাৰেই নিষিদ্ধ আছিল। মূৰত মাথাবন্ধা বা পাগুৰি থাকিবই লাগিছিল। বিষয়বৰীয়া প্ৰতিনিধিসকল চহৰ ফুৰিবলৈ গলে সত্ৰৰ মৰ্যাদা, মান-সম্ভ্ৰম ৰক্ষাৰ নিমিত্তে বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰেৰে শৰীৰৰ সকলো অংগ সুশোভিত কৰি ৰাখিব লাগিছিল। বৰ্ত্তমান, ভকত-সকলে পদুৰিণি আৰ্হি পৰিত্যাগ কৰি বিশেষ কামৰিনে চহৰীয়াৰদৰেই সাজপাৰ কৰে। অৱশ্যে, নটুৱা, গায়ন-বায়ন আৰু কীৰ্ত্তনীয়াসকলে নিজৰ-নিজৰ কৃত্য কৰা-সময়ত প্ৰাচীন নিয়ম মতেই সাজপাৰ পিন্ধে।

পদুৰিণি ভকতসকলে চহৰৰপৰা কেওঁ-কিছু নাইকিয়া বা নিচেই দুখীয়া লৰা একোটিক আনি সত্ৰৰ বহাতে ৰাখেহি; আৰু কোনো-কোনো লোকে সত্ৰলৈ একোটি লৰা উছৰ্গি ভকতৰ লগতে থয়হি। যাৰ তত্ত্বাৱধানত সেই লৰা থাকে, তাক সেই ভকত গৰাকীয়ে লেখাপঢ়া শিকাই সত্ৰীয়া আচাৰ-বিচাৰ, নীতি-নিয়ম দেখুৱাই শুনোৱাই সত্ৰীয়া পাগত তুলি ডাঙৰ-দীঘল কৰে। আশ্ৰয়দাতাজনেই লৰাটিৰ সকলো ভৰণ-পোষণ দিয়ে। তেৰেই লৰাৰ পিতৃস্বৰূপ হয়। উদাসীন হৈ সত্ৰীয়া জীৱন যাপন কৰিবলৈ ভাল নেপালে বা বিবাহ কৰাই সংসাৰী হ'ব নৈ ইচ্ছা কৰিলে ভকতটিক সত্ৰৰপৰা যাবলৈ অনুমতি দিয়া হয়। কিয় নো, হাটীৰ বহাত কোনো সংসাৰী ভকতক থাকিবলৈ দিয়া নহয়। সত্ৰত থকা ভকতৰ দৰেই, সত্ৰৰপৰা ওলাই যোৱা ভকতবিলাকো সনাতন ধৰ্ম্মাচৰণত পৈগত হৈ যায় - অন্ততঃ ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি এটি অটল বিশ্বাসে তেওঁবিলাকৰ অন্তৰত সাঁচ এটি বহুৱাই থয়। সেই বাবেই সামাজিক শৃঙ্খলা ৰক্ষা কৰা তেওঁবিলাক একপ্ৰকাৰ আৰ্হিস্বৰূপ হৈ থাকে।

ভকতসকলে ইজনে সিজনক সমনীয়া বা সময়ত অলপ হীনডোঁড় হলে সাধাৰণতে “ৰাম” বুলি সম্বোধন কৰে। বয়সত ডাঙৰজনক কমবয়সীয়াজনে “দেউ” বোলে। ‘দেউ’ দেৱ শব্দৰে বৃপান্তৰ মাথোন। মানীজনক সম্বোধন কৰোতে উপাধি বা বাবটোৰ লগতে ‘দেৱ’ শব্দটো প্ৰণয়ৰূপে যোগ দি সম্মান দেখুওৱা হয়। যেনে :—প্ৰভুদেৱ, পণ্ডিতদেৱ, বৰকাকতীদেৱ, ভণ্ডালীদেৱ, ওজাদেৱ ইত্যাদি। অধিকাৰ বা ডেকা-অধিকাৰ গোস্বামীৰ আগত কথা কওঁতে, তেখেতসকলৰ সম্মানার্থে সদায় তৃতীয় পুৰুষত কব লাগে। ‘মই’ পদে অহঙ্কাৰ। সেই গুণে, শিষ্যই গুৰুৰ আগত প্ৰথম পুৰুষ ব্যৱহাৰ কৰা অনুচিত। গুৰুক ‘আপুনি’ নুবুলি ‘শ্ৰীচৰণ’ বা ‘প্ৰভু ঈশ্বৰ’, নাইবা ‘জগন্নাথ’, নতুবা ‘গৰাকী’ আদি তৃতীয় পুৰুষত ব্যৱহাৰ কৰা সম্মানসূচক শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা বিধেয়। শিষ্যইও নিজৰ কথা উল্লেখ কৰিব হলে ‘মই’ বুলি নকৈ ‘সেৱকে’ বা ‘দাসে’ বুলি কব পায়।

নৃত্য-অভিনয়-ধৰ্ম্মশিক্ষাৰ উপৰিও, ভকতসকলক অমায়িক শিষ্টাচাৰ, মৰমলগোৱা মাতৃকথা, সজ আচৰণ, ভদ্ৰোচিত আৰু গধুৰ বাক্য-বচন, ধৰ্ম্ম বিবেচনা—ইত্যাদি গুণৰ অধিকাৰী হ'বলৈও শিক্ষা দিয়া হয়। ভকতৰ কাম—সেই সত্ৰীয়া আদৰ্শকে নিজা-নিজা চহৰত আৰু কথা-বতৰা পতা জনৰ আগত দেখুৱাই সত্ৰৰ শিক্ষা-উপদেশ প্ৰচাৰ কৰা।

ৰজাদিনত ভকতসকলে অকল ধৰ্ম্ম চৰ্চ্চাতে লাগি থাকিব নেলাগিছিল; দেশত যুদ্ধ-বিগ্ৰহ হলে যুদ্ধ কৰিবলৈও যাব লাগিছিল। বৰভকতসকলৰ কোনো-কোনো ৰজাঘৰীয়া বিষয় বা বাব দি ৰাজকাৰ্য্যতো নিযুক্ত কৰা হৈছিল। ভকতসকলৰ পৰা বিষয়া বাছি নিয়াত সত্ৰৰ ধৰ্ম্ম ৰক্ষা পাৰিছিল। মোৰামৰীয়া বিদ্ৰাট আৰু মানব দিনত ভকতসকলে বাজপক্ষ সমৰ্থন কৰি অকাতৰে প্ৰাণ উৎসৰ্গা কৰিছিল। ৰাজৰোষত পৰি কোনো-কোনো সময়ত জীয়াড় ভূগিৰ লগীয়া হৈছিল, তথাপি দক্ষিণপাট সত্ৰৰ কোনো ভকতেই কেতিয়াও ৰজাৰ বিৰুদ্ধে থিয় হোৱা নাছিল। পাটত এজন ৰজা থাকোতে, সেই জনক ভাঙি আন এজনক ৰজা পতা আসুৰিক নীতিৰ সম্পূৰ্ণ বিৰোধী আছিল দক্ষিণপাট সত্ৰ। ৰজা আৰু ৰাজ্যৰ মণ্ডল বাহু কৰি অৰাজকতাৰ সৃষ্টি হ'বলৈ নিদিয়াটোয়েই সত্ৰৰ এটা প্ৰধান আৰু মন্থা ধৰ্ম্ম। সময়ে সময়ে ৰজা-বাজগুৰু সলনি হৈছিল যদিও ৰাজানুগতৰ সলনি হোৱা নাছিল। সেই দৰে ভকতসকলৰ মান-সম্মানো হ্ৰাস পোৱা নাছিল। সৰ্গদেৱসকলে দি থৈ যোৱা পদ-মৰ্যাদাকে বৃটিছ শাসনৰ দিনতো অটুট ৰখা হৈছিল। ৰজাঘৰীয়া বাহু কটকটীয়া থকা বাবে সমাজৰ মাৰত একো মাৰ্ঘ্যত পৰিব নোৱাৰিছিল।

ভকতৰ সাজপাৰ
আৰু চহৰফুৰা।

ভকত হোৱা নিয়ম।

সম্বোধন প্ৰণালী
আৰু শিষ্টাচাৰৰ
নিয়ম।

ভকত সকলেই
ৰজাঘৰীয়া বিষয়ৰো
কঠীয়াতলী।

ভকতসকল
স্বাৰলম্বীও।

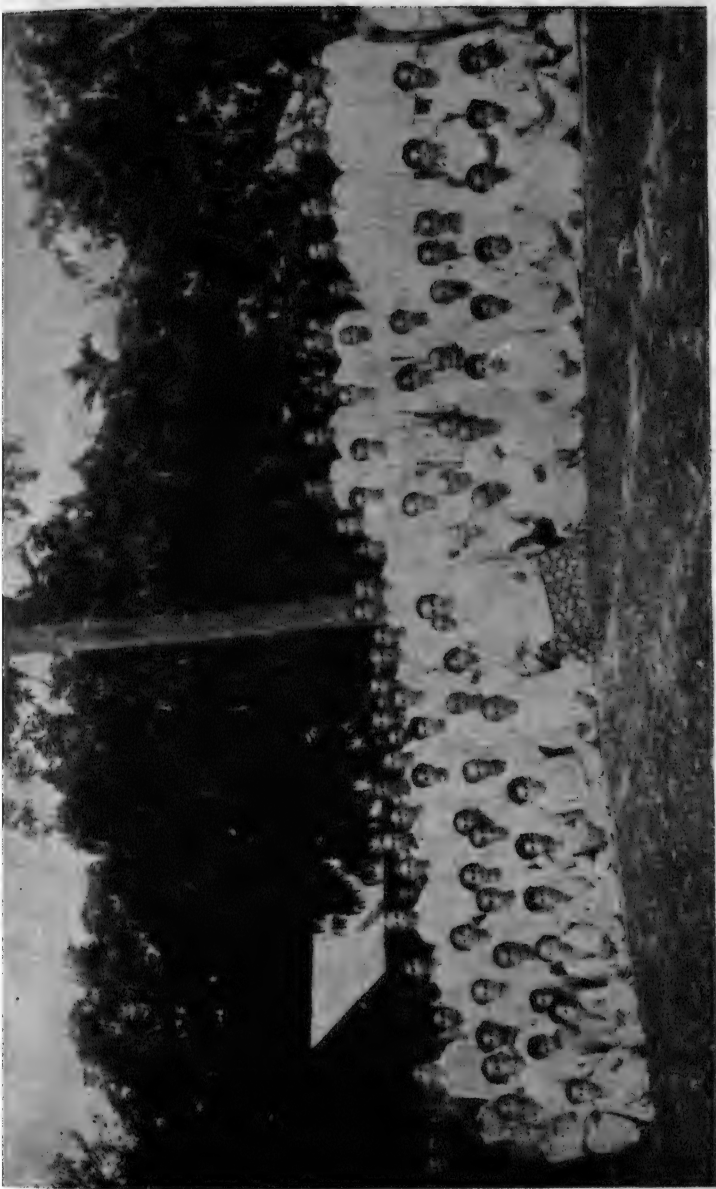
জীৱন-নিৰ্বাহত ভকতসকল স্বাৰলম্বী। সেই গুণে, হজুৱাবনুৱা কামৰপৰা আৰম্ভ কৰি ৰাজ্যৰ মণ্ডলাংশলৈকে চিন্তা কৰা সামৰ্থ্যৰ অধিকাৰী। জুইশালেই কমাৰ শাল। সংসাৰত প্ৰৱৰ্ত্তি থাকিবলৈ অসমী যত্ন কৰিব লগীয়া হয়। সেই যত্নৰে কিছুমান দেখাক দেখি শিকা আৰু কিছুমান নিজে শিকা। দেখি শিকাতকৈ ঠিক শিকাৰ মূল্য আৰু কাৰ্য্যকাৰিতা যে অধিক তাক নুই কৰিব নোৱাৰি। ভকতসকল সৰুৰেপৰা সাংসাৰিক জীৱনৰ সূক্ষ্মদৃষ্টি, মৰম-অনুভূতি, বৃষ্টি-বিবেচনাৰ পাগত উঠা আৰু পৰস্পৰে ৰোষ বৃদ্ধা। সেই দেখি, সত্ৰৰ আশ্ৰয়ত থকা পাইকবিলাকক পূৰ্বে ৰজাঘৰীয়া কামত নিঃসন্দেহে নিযুক্ত কৰিব পৰা হৈছিল। ঈশালু লোকে কেতিয়াবা-কেতিয়াবা ‘সত্ৰৰ ভকতক ধনবন্তু কৈলৈ লাগিছে’ বুলি ভকতৰ বিৰুদ্ধে বজাত-লগাইছিল যদিও, উদাৰপ্ৰাণ ভকতে সেই কথাত নেলগি ৰজাক সহায় কৰিবলৈ উৰালিকৃত হৈ ওলাইছিল। গতিকে, সত্ৰস্থ ভকতসকল ৰাজ্যৰেই কঠীয়া নুবুলি নোৱাৰি।

সত্ৰৰ স্থাৱৰ-অস্থাৱৰ
সম্পত্তি।

জয়ধ্বজ সিংহৰ দিনৰেপৰা চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ দিনলৈকে স্বৰ্গদেৱসকলৰ আমোলত, ৰজা, ৰজাৰ কুৱাবী, ডাঙৰীয়া, ডাঙৰীয়াসকলৰ কোনো কোনো আইচু আৰু ডাঙৰ-ডাঙৰ শিষ্য-বিষয়াসকলৰ কোনো-কোনোৱে পুণ্য আৰ্জ্জনাৰ্থে-উজ্জৰ্গা কৰা স্থাৱৰ-অস্থাৱৰ অভূদয় সম্পত্তিৰ উপৰিও তামৰ ফলি মাৰি, নিস্কৰকৈ ধৰ্ম্মোস্তৰ, দেৱোস্তৰ, ব্ৰহ্মোস্তৰ ভূমি ‘যাদৱ-বাইৰ পূজাসেৱাৰ উদ্দেশ্যে আৰু ধৰ্ম্মপালনৰ অৰ্থে’ অধিকাৰ গোম্বামীৰ নামত সত্ৰলৈ উজ্জৰ্গা দিছিল। এইবিলাক সম্পত্তিৰ আয়ৰ দ্বাৰাই সত্ৰৰ সকলো ধৰ্ম্ম কাৰ্য্য নিৰ্ভৰ্য-নিশ্চিন্ত মনে আৰু নিৰ্ব্বাদে নিয়াবিকৈ সুসম্পন্ন কৰিব পৰা হৈছিল; দেশস্থ লোক সকলৰো সত্ৰৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা-ভক্তি নিছন্দৰূপে অবিৰাম চালি আছিল। ধৰ্ম্মাচৰণ আৰু সমাজ শাসনত সত্ৰাধিকাৰ-সকলৰ ওপৰতে সম্পূৰ্ণ ক্ষমতা নাস্ত থকাত আৰু ৰজাঘৰে গুৰু ঘৰৰ সম্পত্তি বা শাসনৰ ওপৰত হস্তক্ষেপ নকৰাত সত্ৰীয়া প্ৰভাৱ আৰু সামাজিক শৃংখলা অব্যাহত হৈ আছিল। গুৰু-সকলৰ প্ৰতি শিষ্যৰ ইমান ডৰ আছিল যে “ৰজাৰ খাজনা, গুৰুৰ কৰ, ইয়াক যি নিদিয়ো সি চাৰি বেদৰ অন্তৰ” বুলি তেওঁবিলাকে নিজেই নিয়ম বাধি লৈছিল; আৰু “ৰজাই কাটে, গুৰুৱে শাও দিয়ে” বুলি ৰজা-গুৰু উভয়লৈকে সদায় শ্ৰদ্ধামান হৈ আছিল। বৃটিছ শাসনতো সত্ৰৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত হাত নিদিয়াত সত্ৰৰ প্ৰভাৱ-প্ৰভুত্ব আৰু ঐতিহাৰো হীন-ডোঁট হব নোৱাৰিছিল। এই বাবেই, চাৰি শ বছৰৰো ওপৰ কাল সত্ৰীয়া ধৰ্ম্ম-সংস্কৃতি তিষ্ঠি থাকিব পাৰিছে।

দেশাধিকাৰ হৈয়ে ইংৰাজ-শাসকসকলে যেতিয়া দেখিলে যে ৰজা আৰু ধৰ্ম্ম গুৰুৰ পাৰস্পৰিক শাসন-দণ্ডৰ ওপৰতে দেশৰ শান্তি-শৃংখলা প্ৰতিষ্ঠিত, তেতিয়া তেওঁবিলাকে ৰজাদিনত যি মাটি ধৰ্ম্মৰ নামত উৎসৰ্গিত হৈছিল, সেই মাটিকে আকৌ সাক্ষী-প্ৰমাণাদি লৈ আগৰ স্বত্ব মতেই প্ৰত্যপণ কৰিছিল।

ৰজা-দিনত দৰং-কামৰূপ-নগাওঁ-শিৱসাগৰ আৰু লক্ষীমপুৰ, সকলো ঠাইতে—চমুৱাই কবলৈ হলে—গোটেই অসমতে ধৰ্ম্ম প্ৰসাৰাৰ্থে অজস্ৰ নিস্কৰ মাটি দক্ষিণপাট সত্ৰৰ নামত উৎসৰ্গিত হৈছিল। ফলি-প্ৰমাণাদি দেখুৱাই তেনে মাটি বহুত উদ্ধাৰ কৰা হল। কিন্তু, গুৱাহাটীলৈ গৈ সাক্ষী-প্ৰমাণ উপস্থাপিত কৰিব পৰা দুঃসাধ্য হোৱাত বহু মাটি হেৰাল। তথাপি, শিৱসাগৰ জিলাৰ ভিতৰতে ৯১০০ প্ৰায়মান দেৱোস্তৰ সম্পত্তি পোৱা হল। সেই মাটি দান-পত্ৰত হৈ আছে, “চৰ জমিনত” সবহ ভাগেই পানীতলঘোৱা, বিল, খাল, ডোবা, এবাসুৰ্ণিত বা বালি চাপৰি। আবাদ কৰিব পৰা মাটি যিখিনি—তাকৰীয়া অলপৰ বাহিৰে—সেই খিনি স্থানীয় ৰায়তেই নামমাত্ৰ খাজনা দি উপভোগ কৰে। সেই খাজনা, ধনৰ সলনি ধানেৰেই অনা হয় আৰু সেই ধান সত্ৰৰ দৈনিক পূজা, তিথি-পাৰ্বন, শ্ৰাদ্ধ-উৎসৱাদিত আৰু ভকত-বৈষ্ণৱসকলৰ ভৰণ-পোষণত খৰচ কৰা হয়। আজিকালি সত্ৰীয়া ভূমিৰ নীতি বহুৰে-বহুৰে শিথিল আৰু সলনি হৈ অহাত সত্ৰই খাতপামৰ উৎপন্নাদি ক্ৰমান্বয়ে নোপোৱা হৈয়ে আহিছে। তথাপি, যি অলপ পোৱা হয়, তাৰে সেতেই টানটানি চলে। শিষ্য শৰণীয়াৰপৰা পোৱা কৰণচা (লোহে-লোহে সিও টুটি আহিছে) আৰু মাজে সময়ে দান-দক্ষিণা যি পোৱা হয়—সেই সকলোখিনি বৰঙাডালত জমা থাকে। সত্ৰৰ আৱশ্যকীয় কৰ্ম্মত খৰচ কৰি যি ধন উদ্ভূত বা বাহি হৈ থাকে সেই ধন ৰজা, বাইজ দুয়ো ঘৰৰে কল্যাণৰ অৰ্থে ব্যয় কৰা হয়। দেৱোস্তৰ মাটিৰ স্বত্বাধিকাৰী যদিও, সত্ৰই সেই মাটি নিজে সম্পূৰ্ণকৈ ভোগ কৰিবলৈ নেপায়— মাটি নোহোৱা মানুহেই খেতিবাতি কৰি, গছ-গছনি-ৰেং-বাঁহ কাটি, মাছ-কাছ বেচি তাৰ দ্বাৰায়েই জীৱন প্ৰৱৰ্ত্তন কৰে। গড়বাদী বা আবাদ কৰিব নোৱাৰা, নাইবা বান পানীয়ে বৃষ্ণোৱা জলাতক

ভক্তবৃন্দ সহিত শ্রীকীব্যাক্স দেব গোষ্ঠী, বর্তমান সত্রাধিকার

ত্রিবিধানন্দ দেহ গোখরী (সোঁ-মাজত), ত্রি-কন্দনাথ শর্মা বব নামহংগোয়, ত্রি-জেশ্বর বব কাবতী, ত্রিবনকচেন্দ্র শর্মা গুরাকটা, ত্রিভুলক
 ত্রিজনন্ত, ত্রিকণবাপ, ত্রিদ্বন্দন, ত্রিগিৰীশ, ত্রিবুজীন্ত, ত্রিসুবেন্দ্র শর্মা গুরাতবালী, ত্রিবরেশ শর্মা, ত্রিলোদশ গায়ন, ত্রি-আমেদেব গায়ন,
 ত্রি-শিঙিৰাম গায়ন, ত্রিগোলাপচেন্দ্র গায়ন, ত্রিভোগেশ্বর শর্মা, ত্রিনেহেনাথ শর্মা, ত্রিটুনিৰাম আলধবা, ত্রিপূৰ্ণকান্ত ওজা, ত্রিবিবগচেন্দ্র গায়ন,
 ত্রিদীনাবাম অন্নকী, ত্রিশিঙবাম দত্ত কাকতী, ত্রিহুককান্ত বায়ন, ত্রিধীনবাম গায়ন, ত্রিদিওবাম বেগবাবী, ত্রিকাদিৰাম
 নাগেবীয়া, ত্রিগাবচেন্দ্র বায়ন, ত্রিবেণু শর্মা হিৰ্ডেবালী, ত্রিসকনাথ কাকতী, ত্রিসোণাবাম বায়ন, ত্রিমাহন দমাসী, ত্রিবাগীৰাম ববভবালী,
 ত্রিবজরী দত্ত, ত্রিবিদ্যবধ বালকনরীয়া, ত্রিজগতচেন্দ্র আলধবা, ত্রিনন্দনাথ, ত্রিনোণাবাম আলধবা, ত্রিমদনচেন্দ্র হটীমতা, ত্রিপীতাধব দেহ গোখরী, ত্রিবহুদেব
 শর্মা বব আলধবা, ত্রিশর্কেশ্বর পালনরীয়া, ত্রি-জগতচেন্দ্র আলধবা, ত্রিকণবাম বায়ন, ত্রিনগেন্দ্র ওজা, ত্রিগগেন্দ্রনাথ শর্মা পূজাবী, ত্রিদীননাথ
 ওজা, ত্রিযমুলা শর্মা আঠগবীয়া, ত্রিদ্বন্দ্র শর্কীয়া, ত্রিযতীন শিকাক বায়ন, ত্রিকলা বটীচকত, ত্রিদুর্গা গায়ন, ত্রিডহকধব বায়ন, ত্রিভিষেকব
 আলধবা, ত্রিদেহকান্ত শর্মা, ত্রিপডবাম, ত্রিগুণবাম ঠাইমাচা, ত্রিবিগাই বায়ন, ত্রিযজুনাথ ভৌদিধা, ত্রিবেশ্বর শর্মা পাঠক, ত্রিকামেশ্বর
 শর্মা দেউবী, ত্রিভোলাবাম গান, ত্রিসোমেদেব গায়ন, ত্রিসোমেদেব শর্মা মলীয়াববা, ত্রিবেদীযব শিকাক বায়ন, ত্রিসকবাম শর্মা নামনগোলা,
 ত্রিদেউকণ, ত্রিভরকান্ত, ত্রিডহকধব কাকতী, ত্রিটকেশ্বর ওজা, ত্রিবিপিন, ত্রিমাধব, ত্রিধর্মকান্ত শর্মা, ত্রিদিলীপ

গৃহস্থী সন্তান অধিকাৰ
ত্ৰিভূপীতাম্ৰব দেৱগোআমী (মাজত)

মাটিও সম্বৰসাধাৰণ ৰায়তেই অবাধে ভোগ-উপভোগ কৰি থাকে। প্ৰকৃতপক্ষে কবলৈ হলে, সঠিককৈ ৰায়ত হে সঠক মাটিৰ ম্বাৰা উপকৃত হৈছে। সঠক জমিদাৰৰ দৰে শোষণ নীতি চলোৱা নাই। বিদ্যালয়, চিকিৎসালয়, আৰক্ষিক দুৰ্ঘটনা, বান, দুৰ্ভিক্ষ, ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান, দুখীয়া ছাত্ৰক সহায়, খোজনীয়া মগনীয়াক দিয়া—এইবিলাকলৈ দান-বৰঙনি দিওঁতে সঠক ভঁড়াল প্ৰায় উদং হৈ পৰে। তথাপি অভাৱগ্ৰস্তৰ প্ৰতি সঠক অকুণ্ঠিত সাহায্য আগ বঢ়াবলৈ পৰাম্ৰুথ হোৱা নাই।

দ্বিতীয় পটল

পূজা-সেৱা—নাম-প্ৰসঙ্গ আৰু তিথি-উৎসৱৰ কৃত্য।

ইষ্টসেৱতা
পূজা।

মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীযাদৱৰাই দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ইষ্টদেৱতা।* নামঘৰৰ পূৰ্বে জগমোহনৰ গাতে লগা ষাটি মণিকূট তাতে বিৰাট বেদীৰ ওপৰত সিংহাসনৰূঢ় কৰি থোৱা আছে মহাপ্ৰভুৰ শিলা প্ৰতিমা খনি। প্ৰতিমাখনি বনমালী গোঁসাঁয়ে পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰৰপৰা অনোৱা। পুৰুষে, যুধিষ্ঠিৰ মহাৰজাই যেতিয়া ৰাজসূয় যজ্ঞ কৰে, তেতিয়া শ্ৰীকৃষ্ণৰ ইচ্ছা অনুসৰি মহাৰজাই গংগাৰপৰা শিল অনোৱাই মনোহৰ কৃষ্ণমূৰ্ত্তি এখন নিৰ্মাণ কৰোৱায় আৰু ৰাজসূয় যজ্ঞত সেই খনিকে প্ৰতিষ্ঠা কৰি বিধিৱশ পূজা উপাসনা কৰে। যুধিষ্ঠিৰৰ বংশ লোপ হ'লত, ব্ৰাহ্মণ-সকলে সেই মূৰ্ত্তি নি পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰত থলেগৈ। সেই মূৰ্ত্তিকে বেহাৰৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰৰপৰা মানুহ পঠিয়াই প্ৰভু বনমালীদেৱে সত্ৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰে। সেই দিন অৱধি আজি পৰ্যন্ত, দক্ষিণপাট সত্ৰত সেই প্ৰতিমাই ইষ্ট দেৱতাৰূপে পূজিত হৈ আহিছে।

মহাপ্ৰভুৰ পূজা সেৱা
কৰা নিয়ম।

“প্ৰথমে মহাপ্ৰভুক স্নান কৰাই বান্ধনি ঘৰত ঢুলীয়াই ঢোল বজায়। দবা, বৰকাঁহ, শংখ, ঘণ্টা ভেৰি, কালিকে আদি কৰি যত বাদ্য আছে সকলো বজায়।” স্নান কৰোৱা হ'লে সিংহাসনলৈ তুলি বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ পিন্ধাই সিম্ধায় ভোগ দি দশোপচাৰেৰে পূজা কৰা হয়। দশোপচাৰৰ পূজা দৈনিক। কিন্তু পৰ্ব্বদিৱৰ পূজা হ'লে সিম্ধায় ভোগ দি ষোড়শোপচাৰেৰে পূজা কৰা নিয়ম। কেৱল জন্মাষ্টমী, একাদশী, অম্বুবাচী আৰু উপৰি অধিকাৰসকলৰ শ্ৰাদ্ধ-দিনা সিম্ধায় নিদি গোপাল-পিঠাৰ ভোগ দিয়া হয়। গোপাল-পিঠা আন একো নহয়—যিউ-চেনি-গাখীৰ আৰু কাফুৰসনা কেঁচা পিঠাগুৰি। ৰাসপূজা, ফাৰুবা পূজাত পৰমায় দিয়া হয়, কিন্তু নৈবেদ্যৰ নিবেদন সদায়েই থাকে। সিম্ধায় ভোগ বৰপূজাৰীয়ে নিজে সিম্ধ কৰিব লাগে। নিতে-নিতো মহাপ্ৰভুৰ আগত গোপাল সহস্ৰনাম পাঠ কৰিব লাগে। ‘যাদৱৰাইৰ আগত অখণ্ড প্ৰদীপ এগছি নুমাৰ নোৱৰাকৈ জ্বলাই থোবা হয়। অম্বুবাচী বা ষাঁঠত হে

- * জয়তি যাদৱৰাভুৰু বিক্ৰমঃ
ভূৱনলিখিত পাদম্বজ বিক্ৰমঃ
হৰিত যস্য বিভো কাল কন্মঘঃ
শ্ৰবণ কীৰ্ত্তনমাত্ৰয়া স্পদং

- ১ “কৃষ্ণৰ সম্মতে যুধিষ্ঠিৰৰ আগত
আনিলন্ত শিলাখনি মাগিয়া গংগাত,
বিশ্বকৰ্ম্মা কৰিলন্ত প্ৰতিমা সন্মদৰ
ৰাজসূয়া কৈলা যুধিষ্ঠিৰ নৃপবৰ।
কালক্ৰমে জগন্নাথ ক্ষেত্ৰে আছিলন্ত
তাত হন্তে বনমালীদেৱে আনিলন্ত”

—ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ, মায়াখণ্ড—শুক্লদেৱ গোম্ভাৰী।

“বিস্ত দিয়া ডকতক দিলন্ত পঠাই
প্ৰভুৰ প্ৰাৰ্থনা ভঞ্জে কহিলন্ত জাই,
তুস্তহুয়া জগন্নাথে মূৰ্ত্তি এক দিলা
দোখ গোঁসাঁঞ বনমালী আনন্দিত ঔ
জাদৱবায় জে নাম সজল জলদ শ্যাম।”

—শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱ চৰিত, ৰমাকান্ত ম্বিজ।

অন্য প্ৰকাৰ :—“বনমালী দেউ শ্ৰীজগন্নাথলৈ গৈ সেৱাপূজা কৰি ধাৰণা ধৰি ব্ৰহ্মদাৰু এক মূৰ্ত্তি অনাৰ নিমন্ত্ৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। তাহাতে জগন্নাথে স্বপ্ন কৰাই কলে—মই যেনে ব্ৰহ্মদাৰু যাদৱ মূৰ্ত্তিত সেইৰূপ ব্ৰহ্মদাৰু।...কালিলৈ আসনৰপৰা যেই জনাই ওলাই থাকে তেঁৱেই যাদৱৰাই। সেই জনাকে নিবা। পৰদিনা বনমালী দেৱে প্ৰত্যুসে উঠি। আগ বাঢ়ি ওলাই থাকিচোতা যাদৱকে লৈ আহিল।—যাদৱচৰিত পটল, সন্তসপ্ৰদায়।

মহাপ্রভু বৃন্দাবনচন্দ্র
বালর উৎসবত বনপূজাবী শ্রীযুত নিত্যানন্দ দেব গোস্বামীয়ে
পূজা কৰিছে ।
(শ্রীচন্দ্রধৰ ত্ৰিপাঠীৰ সৌজ্জ্বল্যত)

মহাত্মা ভূ বাদরবাই

কৈল্যাণ বাই

(হীচম্বর দিগঙ্গি সৌভাগ্য)

মহাপ্ৰভুৰ সকলো পূজা বন্ধ থাকে। সেই কেইদিন ভাগৱতকে থাপনা কৰি পূজা কৰা হয়। এহেলৈ, সকলো সময়তে পূজা চলি থাকে, থতি নহয়। পূজাৰ শেষত, আবশ্যকৰ দৰে দৈনিক সকলো বাদ্য বজোৱা হয়। অন্ত্যানে থকাৰ পিচত, পঞ্চ গব্যোৰে ধুবাই হৈ অন্যান্য মূৰ্ত্তি—সালগ্ৰাম পূজা কৰা হয়।

‘যাদৱৰাইৰ সোৱে-বাঁৱে বেদীৰ সিংহাসনত এইসকল প্ৰতিমা প্ৰজ্জ্বলিত হৈ আছে:— বৃন্দাবন চন্দ্ৰ, ভুবনমোহন, বলোভদ্ৰ, কল্যাণ ৰায়, বৈকুণ্ঠনাথ^১, ৰজনাত, ৰমানাথ, লক্ষ্মীনাথ, অচ্যুতানন্দ, মদনগোপাল, বাসুদেৱ আৰু মাধৱ ৰায়। তদুপৰি, অভ্যন্তৰত বিৰাজিছে— শোভা-ভক্তিৰ প্ৰতীক স্বৰূপ বিবিধ ভণ্ডাৰীৰে শ্ৰীকৃষ্ণৰ অলেখ প্ৰতিমা। লক্ষ্মীনাৰায়ণ, জনানন্দ, বাসুদেৱ, ৰঘুনাথ, ৰাইৰাজেশ্বৰ, দধিবামন, সুদৰ্শন, কুণ্ডলিনী, লক্ষ্মীজনানন্দ, জাম্ববৰ্ণ প্ৰভৃতি অনেক নামৰ শতেকাধিক সালগ্ৰাম। পূৰ্বে দৈৱদামোদৰে পূজা কৰা সালগ্ৰামখনি, ইয়াতে আছে। এই খনিৰ পূজাধিকাৰ কেৱল সন্তাধিকাৰ হৈ আছে। এইবিলাকৰ উপৰিও, শিৱলিঙ্গ আৰু মাজে-সময়ে স্বস্নানদিষ্ট হৈ লাভ কৰা শিৱলিঙ্গও অপাৰ আছে।

যাদৱৰাইৰ বেদীত
মূৰ্ত্তিবিগ্ৰহাদি।

‘প্ৰথমে সৰ্ব্বদা প্ৰাতঃস্নানলৈ উঠি, প্ৰাতঃকৃত্য কৰি গৰুৱা ঈশ্বৰক চিন্তি উঠি গৈ শৌচা-চাৰ কৰি “বিধিমনে স্নান-সম্ভা আৰু ইষ্ট পূজা কৰি” সন্তাধিকাৰে আৰ্হিক ক্ৰিয়া সমাপ্ত কৰিব লাগে। প্ৰতাহ পূজাৰ অৰ্থে বৰপূজাৰী। ৪।৫ জন, পালী পূজাৰী আৰু ফুলতুলীয়াৰ আদি কৰি কেবাজনো পূজা-উপচাৰৰ যোগনীয়াৰ থাকে।

মণিকূট পূজা-
সেৱা কৰা নিয়ম।

‘প্ৰাতঃসৰ ৪ দণ্ডৰ ভিতৰতে পূজাৰীবিলাকে মহাপ্ৰভুক স্নান কৰাই কাপৰ নিপিন্ধাই মানে অন্য পূজাৰী কোনো থাকিব নাপায়। ‘মহাপ্ৰভুৰ তিয়নি চেপি পাদোদক মণিকূটৰ ভণ্ডাৰীয়ে পেলাব। ভোগ-পলিয়া দেউৰীয়ে নাম থলেই শ্ৰীযাদৱৰ আগত ঠাই মচি পাত এখন দিব। পাতৰ আগে কোনো যাব নাপায়—যাৱতে শ্ৰীগোসাঞিদেৱে সেৱা নকৰে মানে। প্ৰসাদ-পলিয়াই প্ৰসাদ দিব। দিনে-নিশাই মণিকূটৰ ভণ্ডাৰী, আঠপৰীয়া দুয়ো পাল বাটি থাকিব। সৰ্ব্বত্ৰে বৰপূজাৰী থাকিব। নিশা পৰত মণিকূটীয়া সকলো থাকিব। ‘মহাপ্ৰভুৰ জলপানৰ চিৰা পূজাৰীয়ে ভাজিব। মণিকূটীয়া সকলোৰে উৰাল দিব। গুৰাভণ্ডাৰীয়ে আগদিনা ভণ্ডাৰবপৰা তামোল-পাণ নিব। পাণৰ সিৰ কাটি তামোল কুন্দাট সোন্দাব। নৈবেদ্যৰ তামোল খনিয়াব; ভোগৰ তামোল থব; পূজাৰীয়ে খনিয়াই থবিয়াই বটাও দিব। বটা দেউৰীয়ে ধুই দিব। পাল বাটি পূজাৰীয়ে ভাগবত দিব। দিনৰ পৰ দেউৰীয়ে দিব। নিশাৰ পৰ আঠপৰীয়াই সামৰিব, দেউৰীয়ে দিব। নিশা পৰত ভোগৰ তামোল মণিকূটৰ ভণ্ডাৰীয়ে দিব বৈষ্ণৱক। বৰ পাঠেকৰ তামোলখন খতি নাই। স্নানৰ পূজাৰ জল সোন্দাব। বাৱহাৰৰ জল চৌকি আচ্ছাদন দিব। মলিয়া ববাই শবাই লৈ যাব। মূখত পাগুৰি বান্ধিবে বন কৰিব। ফুলযোগনীয়াই ফুল শোধাব। পূজাৰীয়ে বাছি লব। ৪ দণ্ড মৰাতে পূজাত বহিব। পৰ মৰাত পূজা সাঙ্গ কৰিব। সন্ধ্যাসেৱালৈ ফুলতুলসী থালতে থৈ আহিব। আৰু সেই পাদোদক নিশ্ৰ্মালি-প্ৰসাদ শবাই এখনত লব। ৪ দণ্ড মৰালৈ আঠ-পৰীয়াই মণিকূটৰ পিৰালিতে বহিব। ডেৰপৰ মৰালৈকে ভকতক দিব। আৰু মণিকূটৰ ভণ্ডাৰীয়ে মাসে-মাসে বৰ ভণ্ডাৰৰ তেল-ঘিঁউ শলাকানি নি ব্যৱস্থাৰে লগাই দিব। এবং পৰ মৰাতে পূজাৰীয়ে ভোগ সিজাব। ভোগ লগাই এ’টালে বৈষ্ণৱক প্ৰদক্ষিণৰ গতেৰে দিন-মান পাল বাটি দিব। মধুপৰ্কৰ গাখীৰবো দিব। আৰু দেউৰীয়ে পালবাটি মাসে মাসে বৰ ভণ্ডাৰবপৰা লোণ, জালুক, ঘিঁউ আনি শোধন কৰি দিন টিকি টোপোলা বান্ধি থব। সন্ধ্যাসেৱাত তিনি প্ৰদীপ ৩ ধূপ ৪ পূজাৰীৰ ৪ ভাগ নৈবেদ্য সায়াহ সন্ধ্যা কৰি পূজাৰ অন্তত বৰ পূজাৰীয়ে ক্ৰমে আৰতি কৰিব। ৩ পূজাৰীয়ে আৰতি দেখাব, শত্ৰুদাকো দিব, নিশ্ৰ্মালি দিব, অধিকাৰক বৰপূজাৰীয়ে দিব। অধিকাৰ নগলে গুৰা-ভণ্ডাৰীয়ে নিশ্ৰ্মালি প্ৰসাদৰ শবাই দিব নি পায়। মলিয়া-ববাই খদা-বানত সজাই ডেকাজনাক দিব নি পায়। শিশিৰ কালত, মহাপ্ৰভুৰ স্নানত তপত জল দিব। গ্ৰীষ্ম কালত চামৰেৰে বিছিব। আৰতিৰ অন্তত মহাপ্ৰভুক সামৰিব। মণিকূটৰ ভণ্ডাৰীয়ে শলা দেখাব, ঠাই মচিব, দেউৰীসকলে তিয়নি, পালী, চৰিয়া, পিৰা, গামোচা দিব। যদি আঠপৰীয়া মণিকূটৰ ভণ্ডাৰী এই দুজনৰ

১ ইয়াত এই কথা ফাঁকি লেখা আছে:—

‘শ্ৰীমৎ চিৰংকৃষ্ণদেৱ (চিৰংকৃষ্ণ) হৰিচৰণপ্ৰসাদ লক্ষ্মীকান্ত পদ কমল মকৰন্দং ঋতসংক্ৰান্তিঃ। আঘণৰ আৰ্চন আচৰ্তে শকাব্দৰে জাতঃ। শক ১৬২১। (বৃট্টসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত প্ৰতিষ্ঠিত)।

এক জন নৰিয়া পৰে তেতিয়া দেউৰী এটাই সেই কাৰ্য্যত পৰ পাৰ্শ্ব দিব। 'বাদৰক অধিকাৰে হে পূজা কৰিব। অন্য ডেকা সকলে কৰিব নাপায়।'

পূজাসেৱা কৰ্ম্মত
নিষিদ্ধাচৰণ।

পূজাসেৱা কৰ্ম্মত এইবিলাক কাম নিষিদ্ধঃ—১। অন্নানে বিষ্ণুৰ প্ৰতিমা দৰ্শন, ২। বিনা শব্ধে প্ৰতিমা স্নান কৰোৱা; ৩। অশৌচত প্ৰতিমা স্পৰ্শ কৰা; ৪। ভোজন কৰি পাদোদক শিৰত সোৱা; ৫। বিনা শব্ধেৰে পূজা কৰা; ৬। উচ্চাসনত বহি পূজা কৰা, ৭। বিনা নৈবেদ্যেৰে পূজা কৰা; ৮। শীত কালত বিচনীৰে বিচা; ৯। পূজা সময়ত বজ্জ্বলা দৰ্শন নিষিদ্ধ, ১০। ঠটা মাটিত শব্ধ ঘণ্টা ধোৱা; ১১। পুহ মাহত প্ৰতিমাক চন্দন পিন্ধোৱা; ১২। গ্ৰীষ্মকালত চন্দন-সজল পুৰ্ণেৰে পূজা কৰা; ১৩। বিনা হোমে যাত্ৰা-মহোৎসৱ কৰা; ১৪। পূজা সাঙ্গ হোৱাৰ পিচত প্ৰতিমাৰ পোনে পিঠি কৰা; ১৫। প্ৰতিমাৰ আগত টহলা; ১৬। গোসাঁই ঘৰত ভোজন কৰা; ১৭। উপবাস নকৰা; ১৮। পাদুকা সহ দেৱতা গৃহ প্ৰবেশ; ১৯। গোসাঁই ঘৰত কৰ্ম্মল পৰা; ২০। হৰিমাণ্ডিত আগৈয়ে বাওঁভৰি পেলোৱা; ২১। হৰিমাণ্ডিক উপালম্ব কৰা; ২২। গোসাঁই ঘৰত বন্ধা-ফটা কৰা; ২৩। দেৱতা গৃহত থু-থেকাৰ পেলোৱা; ২৪। গোসাঁই ঘৰৰ খৰিকা টনা; ২৫। প্ৰতিমাৰ আগত লোকৰ কানত উঠা; ২৬। নৈবেদ্য বা প্ৰসাদক সামাৰণ মাহচাউল বুলি ভবা, ২৭। অচল প্ৰতিমা চলন কৰা, ২৮। নামকীৰ্ত্তনৰ শ্লানি গোৱা; ২৯। বৈষ্ণৱক মানুহ বুলি ভবা, ৩০। সালগ্ৰামক শিলজ্ঞান কৰা; ৩১। বিষ্ণু দেৱতাক অন্য দেৱতাৰ সমান কৰা; ৩২। ফল-প্ৰাপ্তিৰ আশাৰে পৰমেশ্বৰলৈ টোপোলা বন্ধা।

ব্ৰাদশ প্ৰসঙ্গ।

পূজা-অৰ্চনাৰ লগে-লগে দিনে-নিশাই বাৰ বিধ প্ৰসঙ্গেৰে নামকীৰ্ত্তন কৰা হয়। ইয়াকে নিত্যপ্ৰসঙ্গ বোলে। প্ৰসঙ্গঃ—১। জয়ে-জয়ে ভোব (ভোট) তালেৰে বহি গোৱা নাম; ২। ৰামতল-কৰতালেৰে গোৱা বৰাগী নাম, তাকে বৃন্দাবনীয়া নামো বোলে, ৩। ভাগৱত কোৱা ৪। পদপাঠ; ৫। গায়ন-বায়নে গোৱা নাম; ৬। পালনাম; ৭। ভোব তালেৰে বহি গোৱা নাম; ৮। বিয়লিৰ ভাগৱত কোৱা; ৯। পদ পাঠ; ১০। সম্বা ভোব তালেৰে বহি গোৱা নাম; ১১। পদ পাঠ, ১২। ওজা-কীৰ্ত্তনীয়াৰ কীৰ্ত্তন।

ধৰ্ম্মৰক্ষাৰ ব্যৱস্থা।

এই বাৰ প্ৰসঙ্গৰ উপৰিও, ব্ৰহ্মমূৰ্ত্তিতে বৃন্দানাম গোৱা আৰু গধূলি আৰতি কৰা হয়। বৈদিক ধৰ্ম্মৰ কেইটি নীতিকে যথাযথ ভাৱে পালন কৰা হয়ঃ—১। বেদ অধ্যাস্ত; ২। পৰজন্মত বিশ্বাস; ৩। বৈদিক আৰু তান্ত্ৰিক দীক্ষা; ৪। ঋষিবাক্যত বিশ্বাস; ৫। শ্ৰাদ্ধ-তৰ্পণাদি কৰণ; ৬। অশৌচ গ্ৰহণ আৰু প্ৰায়শ্চিত্তাদি শাস্তাচাৰ পালন; ৭। মন্ত্ৰৰ শাস্তি ৰক্ষা আৰু সংস্কৃত ভাষাৰে সেই মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ, ৮। গুৰু-পুৰোহিত স্বীকাৰ, ৯। একাদশী অউসী, জন্মাষ্টমী আদিত ব্ৰত উপবাসকৰণ; ১০। মন্ত্ৰ পূজা, শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন আদি ভক্তিব পূজা, ১১। তীৰ্থ দৰ্শন; ১২। স্থান মাহাত্ম্য স্বীকাৰ, ১৩। মালা, তিলক, শিখাদি বাহ্যিক চিহ্ন ধাৰণ; ১৪। বিবাহাদিত সম্বন্ধ বিচাৰ; ১৫। ভক্ষ্যভক্ষ্যৰ বিচাৰ; ১৬। যাত্ৰাদি সাধাৰণ কাৰ্য্যত কালকাল বিচাৰ; ১৭। দায় বিচাৰ।

উঠা নাম।

জন্মাষ্টমী, শয়ন-উত্থান-পাৰ্শ্বপৰিৱৰ্ত্তন, বিষুব সংক্ৰান্তি, ফাল্গুণ আৰু নৱম্বৰ (ন-লগোবা) দিনা আবেলি নিত্য প্ৰসঙ্গ নকৰি উঠা-নাম গোৱা হয়। নামৰ অন্তত, গায়ন-বায়ন-ওজা গায়। নিশা পদ-ঘোষা গায় (ওজাই পদ দি গাই যোৱাকে পদ ঘোষা বোলে)। বাসোৎসৱত আদিজনা দেৱ দামোদৰকে ধৰি অধিকাৰ গুৰুসকলৰ অৰ্থে নিত্য উঠানাম, নটুৱাৰে সৈতে গায়ন-বায়ন আৰু ওজা গোৱা হয়। ভোজনী বা বৰসবাহ হলে আবেলি অধিকাৰসকলৰ তিথিৰ দৰে উৎসৱ কৰি ৰাতি উঠা নামো গাব পাৰে। কোনোবাই পাল নামলৈ আগ কৰিলে, নিত্য পালনাম বন্ধ থাকে। সূৰ্য্য উদয় হোৱাৰপৰা অস্ত যোৱালৈকে অৰ্থাৎ উদয়াস্ত পাল নাম গালে নিত্য পাল নামৰ বাহিৰে বাকী প্ৰসঙ্গবিলাক মজ্জামাজিকে চলিয়েই থাকে। অধিকাৰসকলৰ তিথিত আগ দিনা নিশাৰ প্ৰসঙ্গত পদঘোষা গোৱা হয়। তিথিৰ দিনা নিশা নামৰ শেষত দেৱ দামোদৰকে প্ৰমুখ্য কৰি বৈকুণ্ঠগামী অধিকাৰ সকলৰ নাম স্মৰণ কৰি হৰিধৰ্ম্মন, কৰা হয়। তাৰ পাচত, বৰমানোৱাইসকলে তিনি ফকীয়া আৰু সবু মানোৱাই সকলে দুফকীয়াকৈ হৰিধৰ্ম্মন কৰে।

ভাগৱত পাঠ।

দুপৰীয়া অধিকাৰে নিজেই ভাগৱত কব লাগে, অৰ্থাৎ পাঠ আৰু ব্যাখ্যা কৰিব লাগে। ভাগৱত পাঠ আৰু নাম-প্ৰসঙ্গ কোঁতয়াও খতি হব নোৱাৰে। অম্বুবাচীতো নিষিদ্ধ নহয়। বিশেষ অৰ্থন্তৰ হলে হে ডেকাজনা বা সবু ডেকাজনা নাইবা বৰ ভাগতী—এই তিনি জনৰ এজনাই কয়। ভাগৱত ব্যাখ্যাৰ অন্তত শ্ৰৱণীসকলক দৈনিক নিম্মাৰ্ণি প্ৰসাদ দিয়া হয়।

বাসলীলা
পুনি বন ভ্রমণ নৃত্য অংশ
(শ্রীচন্দ্রের ত্রিপটীর মৌহুত)

বাললীলাত হুজুৰাৰ লুতা ভট্টী : হুজুৰাৰ ত্ৰিবিম্বাধা বৰ।
(ত্ৰিচক্ষুৰ ত্ৰিপাঠৰ সৌজতত)

ভাগবত কোরাত শ্রৱণী থাকিবই লাগিব। নিশা প্রসঙ্গৰপৰা থাকনি বহালৈ আহোঁতে ওজা নাম লগোৱাই চাপৰি বাই-বাই, ঘোষা গাই-গাই অধিকাৰ প্ৰভুক লৈ আহে। অধিকাৰে সকলোকে একোখনি তামোল দি বিদায় দিয়ে। একাদশী তিথিত, চ'ৰাত থিয় হৈ ভোটটালেৰে পদ-ঘোষা এটি গোৱা হয়।

প্ৰভু বনমালী দেৱৰ দিনৰপৰা সাম্প্ৰতিকলৈকে যিসকল অধিকাৰ বৈকুণ্ঠগামী হৈছে সেই সকলোৰে একোন্দিত শ্ৰাদ্ধ কৰা হয়। শ্ৰাদ্ধ অনুষ্ঠানীয়া হলেও, শ্ৰুতি-স্মৃতি-অনুসৰি একো এপদ উপচাৰ পূৰ্ব নকৰাকৈ শ্ৰাদ্ধকাৰ্য সম্পন্ন কৰা নহয়।

বৈকুণ্ঠগামী অধিকাৰ
সকলৰ একোন্দিত
শ্ৰাদ্ধ।

অধিকাৰসকলৰ শ্ৰাদ্ধ তিথি :—

বহাগৰ	কৃষ্ণা প্ৰতিপদ	তিথিত শ্ৰীশ্ৰী* আত্মাদেৱৰ।
	কৃষ্ণা চতুৰ্দশী কৃষ্ণদেৱৰ।
আহাবৰ	কৃষ্ণা পঞ্চমী বিষ্ণুদেৱৰ।
আহিনব	শুক্লা সপ্তমী বনমালীদেৱৰ।
কাতিব	শুক্লা একাদশী ৰামদেৱৰ।
	কৃষ্ণা ষষ্ঠী বাসুদেৱৰ।
আঘোণৰ	কৃষ্ণা অষ্টমী কামদেৱৰ।
পূহৰ	শুক্লা অষ্টমী নাৰায়ণদেৱৰ।
মাঘৰ	শুক্লা দ্বিতীয়া শ্ৰুতদেৱৰ।
	পূৰ্ণিমা ৰত্নদেৱৰ।
	কৃষ্ণা দ্বয়োদশী সহদেৱৰ।
ফাগুনৰ	কৃষ্ণা প্ৰতিপদ হৰিদেৱৰ।
	শুক্লা সপ্তমী বিভূদেৱৰ।
চ'তৰ	কৃষ্ণা একাদশী নৰদেৱৰ।

প্ৰত্যেক বছৰি পূৰ্ণ্যতিথি শৰৎ পূৰ্ণিমাৰ দিনা বিপুল উৎসাহ আৰু শ্ৰদ্ধাভক্তি সহকালে তিনিদিনীয়াকৈ শ্ৰীকৃষ্ণৰ বাসলীলা উৎসৱ পালন কৰা হয়। সকলো শ্ৰাদ্ধাদি-তিথি-পাৰ্বণৰ দৰে উৎসৱটিক স্থলন হ'বলৈ দিয়া নাই। দক্ষিণপাটৰ বাসত বাধাকৃষ্ণ যুগল মূৰ্তিৰ পূজা হয়।

বাসোৎসব

“বাসোনাং বহু নৰ্ত্তকীযুক্তো নৃত্য বিশেষঃ” অৰ্থাৎ বহু নৰ্ত্তকী সন্মিলিত হৈ তাল-মানেৰে গোৱা নৃত্য বিশেষেই বাস—এইটোৱেই শাস্ত্ৰসৰে দিয়া বাসৰ চমু তাৎপৰ্য্য। ওপৰে ওপৰে চালে হে বাসৰ লক্ষণ এইটিকে বুলি ক'ব পাৰি। কিন্তু, আধাৰিক ভাবেৰে চালে—বেদৰ মতে ইয়াৰ তাৎপৰ্য্য সূকীয়া। এই মতে, “বসো বৈ স” অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণ বসময়; “বসং ইদং বাসঃ” অৰ্থাৎ যত বসময় কৃষ্ণদেৱৰ লীলা নৃত্য শাস্ত্ৰীয় ভাবভঙ্গীৰে নৰ্ত্তকীসকলে ভক্তি-ভাবত তন্ময় হৈ তাল মানেৰে কীৰ্ত্তন কৰে সেয়েই প্ৰকৃত বাস।

“শ্ৰীমদ্ভাগবতত বাস বৰ্ণনা কৰোতে “গোপী মণ্ডল মধাগঃ” ইত্যাদিৰে সামান্য গোপী শব্দ হে ব্যবহাৰ কৰিছে। ইয়াত যিটো গুপ্ত বহস্য আছে তাক “প্ৰকৃতি খণ্ডই” স্পষ্টকৈ বৰ্ণনা কৰিছে। বহস্যটি হল—বাধা দেৱীয়েই বাসত বাসেশ্বৰী, বৃন্দাবনত বৃন্দা, গোলাকত কৃষ্ণ-প্ৰিয়া, শতশৃঙত সতী, চন্দ্ৰবনত চন্দ্ৰাদতী, নিকুঞ্জবনত ভদ্ৰা, কৃষ্ণসৰোবৰত কৃষ্ণা, কাম্যাবনত বাম্যা, পশ্চিমবনত পশ্মা, চম্পক বনত চম্পা” ইত্যাদি নাম লৈ শ্ৰীকৃষ্ণদেৱেৰে সতে হৃদয়বল্লভ হৈ বিবাজ কৰি হৃদয়াদিনী শক্তিৰূপে বিবিধ প্ৰকাৰে বিহাৰ কৰিছে। সেই কাৰণে, বাসোৎসৱত শ্ৰীকৃষ্ণৰ সেই যুগল মূৰ্ত্তিকে পূজা কৰা হয়। কিন্তু বাসৰ নাটত ভাগৱতৰ লৌকিক অৰ্থানু-সৰি শ্ৰীকৃষ্ণ-গোপীৰ দৃশ্যত বাধাক বাধা বুলি দেখুওৱা নাই—দেখুৱাইছে গোপী বুলি হে। বাস ক্ৰীড়াৰ ঠাই বৃন্দাবন। বৃন্দাবন বিনে বাসলীলা অসম্পূৰ্ণ আৰু দৃশ্যণীয়ও। গতিকে, নাটৰ নিৰ্দেশ মতে বাসৰ আগতে বৃন্দাবনো ৰচনা কৰি লোৱা হয়।

তিনিদিনীয়া উৎসৱৰ ক্ৰম এই :—প্ৰথম দিনা অধিবাস; দ্বিতীয় দিনা বাস আৰু তৃতীয় দিনা ইন্দ্রাভিষেক।

“অধিবাসৰ দিনা দেৱৰ্ষি নাৰদে কেনেকৈ অমৃত সাগৰত বহু মাৰি শিৱৰ অনুগ্ৰহত বাসোৎসৱ দেখিবলৈ পাইছিল, সেই ইতিবৃত্তবিলাক ধৰা পদেৰে নাটত ৰচিত আছে আৰু সেই

মতেই গোৱা হয়। বাসৰ দিনা ওপৰত কৈ অহামতেই গোপীসকলৰ লগত শ্ৰীকৃষ্ণই বৃন্দাবনত কৰা কেলি-ক্ৰীড়াৰ বিলাপ-বিননি সমন্বিতে নৃত্য গীতেসৈতে পূৰ্ণ অভিনয়। সেই দিনা পূৰ্ণব্ৰহ্মৰূপী শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ পূজাৰ উপৰিও শ্ৰীকৃষ্ণৰ অৰ্জুন-ভঞ্জন, শকট-ভঞ্জন, পুতনা-শোষণ আদি যিবিলাক লীলা নাটত সন্নিৱিষ্ট আছে, সেইবিলাক শাস্ত্ৰমতে যি সময়ত সংঘটিত হৈছিল সেই সময় মতে সেই লীলাত সহযোগ থকা ভক্ত-পাৰ্শ্বদসকলৰ পূজাও হয়।

“শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ বাসক্ৰীড়া নিত্যস্থান গোলোকত নিভো হয়। শ্ৰীকৃষ্ণদেৱে ধৰ্ম্ম সংস্থাপন কৰিবৰ হেতু মৰ্ত্যলৈ যেতিয়া আহিব খোজে, তেতিয়া কৃষ্ণপ্ৰয়া আদ্যাশক্তি ৰাধিকাও তেওঁৰ লগতে আহিবলৈ ওলায় আৰু ভক্ত পাৰ্শ্বদ সমন্বিতে নিজৰ ক্ৰীড়াস্থলী গোবৰ্ধন পৰ্বত, বৃন্দাবন প্ৰভৃতি এটাইবোৰ বস্তু লগতে লৈ আহিবলৈ শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰাৰ্থনা জনায়। লীলাময় শ্ৰীকৃষ্ণই বাধাৰ অভিলಾষ পূৰ্ণ কৰিবৰ নিমিত্তে সকলোকে পৃথিবীলৈ আহিবলৈ অনুৰ্মতি দিয়ে। সেই অনুসৰিয়েই সেইবিলাক সকলোৰে পৃথিবীত জন্ম গ্ৰহণ কৰিলেহি। লগে-লগে পূৰ্ণ-ময় পূৰ্ণ কৃষ্ণৰ লীলাও পৃথিবীত গোলোকৰ দৰেই হবলৈ ধৰিলে আৰু পৰম ভাগ্যবতী পৃথিবী দেৱীও শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ ধ্বজ-বজ্ৰ-যৱ-অঙ্কুশ-পশ্মেৰে সুশোভিত পদাঙ্ক বুকুত লৈ ধন্য হৈ পৰিল। এনে লীলাময় ভগৱন্ত শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ নানান লীলাৰে পটভূমি হল এই বাস। “ই যদিও বা গোপীকৃষ্ণৰে নৃত্য, তথাপি মানৱ-জীৱন সাৰ্থক কৰাৰ একমাত্ৰ মূলে সম্ভাৱ হ'ল কৃষ্ণপ্ৰেম। সেই প্ৰেম যাতে সকলোৰে অন্তৰত পৰিস্ফুট হয় তাৰ বাবেই দক্ষিণপাটৰ ত্ৰয়োদশ সত্ৰাধিকাৰ নাট্যকাৰ শ্ৰীশ্ৰী “বাসুদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰে মূল লীলা বাসৰ লগত শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ জন্মৰপৰা অৰিষ্টাসূৰ বধ পৰ্যন্ত শ্ৰীকৃষ্ণদেৱৰ অভূতপূৰ্ব অলৌকিক মনোহৰ লীলাসমূহ সন্নিৱিষ্ট কৰি নাটখনৰ সৌষ্ঠৱ আৰু জনপ্ৰিয়তা বৃদ্ধি কৰি গল।”*

বাসত, “বৰ্ষে-বৰ্ষে গায়ন-বায়ন মিলি গীতসৱ গায়
সুখধৰ স্বৰ শুনি মন মোহ যায়”।

ইয়াকে চাবলৈ দক্ষিণপাট সত্ৰত বছৰি-বছৰি হেজাৰ-বিজাৰ দৰ্শকৰ সমাগম হয়। সেই দৰ্শক-সকলক তিনিউ দিনে সত্ৰৰ ভাণ্ডালৰপৰা ভোজন জলপানৰস্বৰাই শূদ্ৰশ্ৰেণী কৰা হয় আৰু থাকিবলৈ বাহৰো সজাই থোৱা হয়।

ফাকুৱা বা ফল্গুৎসৱ।

স্কন্দ পুৰাণৰ বিধিমতে ফাগুনৰ শুক্লা চতুৰ্দশী তিথিবৰপৰা তিনি দিনীয়াকৈ ফল্গুসৰ বা দৌলোৎসৱ, নাইবা ফাকুৱা পূজা পতা হয়।^১ প্ৰথম দিনা আৰতিৰ পিচতে মহাপ্ৰভুক মেঘদাহ-ঘৰলৈ নি যথানিয়মে পূজা হোম আৰু মেঘ পূজা কৰি বিধিৱৎ মেঘৰ নাম দাহ কৰা হয়। মেঘ পূজাৰ শেষত, মেঘ গৃহত অগ্নি সংযোগ কৰি মেঘদাহ কৰা নহয়। সেই লোম দাহ কৰা অগ্নিৰ চৌপাশে প্ৰদক্ষিণ কৰাই মহাপ্ৰভুক সুসজ্জিত দৌল-মণ্ডপলৈ অনা হয়। মেঘ গৃহত মহাপ্ৰভু পূজা কৰি থকা কালত ওজা, কীৰ্ত্তনীয়া আৰু গায়ন-বায়নে গীত বাদ্য কৰে আৰু নটুৱাও নাচে। দৌলমণ্ডপৰ ভিতৰত সৰ্ব্বতোভদ্র মণ্ডলৰ ওপৰত সজাই ৰখা দৌলসনত মহাপ্ৰভু স্থাপন কৰি বিধিমতে অধিবাস কৰা হয়। পাচ দিনা ৰাতিপুৱা মহাপ্ৰভুক মহাস্নান কৰাই পূৰ্ণোজ্জ্বলমতে ফাকুৱা পূজা আৰু হোম কৰে। পূজাৰ অন্তত প্ৰভুক দৌলন কৰি ফল্গু (ফাকু) দান কৰা হয়। এই দৌলটিৰ নাম দেৱদৌলন।

এই দৰে পূৰ্ণিমা প্ৰতিপদৰ দৌলোজাতে এটি দৌলন হয়। ইয়াৰ নাম ৰাজ দৌলন। প্ৰতি দৌলনেতে শংখঘণ্টা, দৰা-বৰকাঁহ আদি নানাবিধ বাদ্য বজাব লাগে আৰু নামলগোবাসকলে ভোৰতাল বজাই ঘোষা গাব লাগে। ওজাকীৰ্ত্তনীয়াসকলে কীৰ্ত্তন গায়। গায়ন-বায়নে নটুৱাই গীত বাদ্য কৰে। দৌলনৰ শেহত নামঘৰত তিথিমহোৎসৱৰ দৰে উঠা নাম, গায়ন-বায়ন আৰু ওজা গায়। সেই দিনা দিনে নিশাই অবসৰ মতে গায়ন-বায়ন, ওজাকীৰ্ত্তনীয়া সকলো মিলি ফাকু খেলে। তাৰ পাচ দিনা আগ দিনাৰ দৰে পূজা-অৰ্চনা কৰি দৌলন এটি কৰা হয়। ইয়াকে মনুষ্য দৌলন বোলে। সেই দিনাও কিছু সময় ফল্গুৎসৱৰ গীত গোৱা হয়: পাচত,

* শ্ৰীশ্ৰীৰামানন্দ দেৱ সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী প্ৰভু।

^১ “সত্য শিৱ সুন্দৰৰ প্ৰতীক পৰমাখ্যাৰ প্ৰতি জীৱাত্মাৰ প্ৰাণ হিন্দোলেই দৌলঘাটা। “ফাগুন মাসি কৰ্ত্তব্যং দৌলোৰোহণ যদুত্তমং যত ক্ৰীড়তে, গোৱিন্দো লোকানুগ্ৰহনায় বৈ”—সকলো কাম এৰি দৌলৰ দিনা (ফাকুৱাৰ দিনা) উৎসৱ কৰা। কিয় নো, দৌলাত থকা বিকুক দেখিলে টিঙ্গগতৰে উৎসৱ হয়”—অধ্যাপক ৰজনীকান্ত দেৱদক্ষিণ এম,এ।

মহাবাসৰ নৃত্য-অংশ
(শ্ৰীঅক্ষয় ত্ৰিপাঠীৰ গৌড়ভূত)

মহাবানর কৃত-কণ্ঠ
(শ্রীজগদ্বর ত্রিপটীর শৌভ্রাত)

দৌলমণ্ডপৰপৰা মহাপ্ৰভুক নমাই আমি গীতবাদ্যেৰে গাৰে গাৰে সমদলে মহাপ্ৰভুক ফুৰোৱা হয়। ফুৰাবলৈ নিওঁতে হাতীৰ ওপৰত তুলি নিয়া হয়। সম্ভিয়াৰ আগে-আগে আকৌ মহাপ্ৰভুক গোসাঁই ঈশ্বৰৰ বৰ চৰাৰ ভিতৰ পোৱাবহি লাগে। সেইখিনি পোৱা মাত্ৰকে বাদ্যবন্দনা আৰু নটুৱাৰ নৃত্য আৰম্ভ হয়। ঢুলীয়াই হাত কৰি মালিতা গায়। তাৰপৰা মহাপ্ৰভুক নি নাম-ঘৰৰ ববদুৱাৰৰ মূখ পোৱাৰ লগে-লগে লক্ষ্মীৰ পক্ষৰ লোকসকলে ভিতৰৰপৰা আহি ভগৱন্ত পক্ষৰ লোকসকলৰ লগত বাদানুবাদ কৰে। সেই বাদানুবাদৰ মীমাংসা হোৱাৰ পিচত মহাপ্ৰভুক স্বৰ্গান্ধৰত প্ৰবেশ কৰাই আৰ্হাত বন্দনাৰে ফল্গুৎসৱৰ সামৰণি পেলোৱা হয়। *

“গায়নীয়া-কীৰ্ত্তনীয়াই ৰথ বাঞ্ছিব, ফাকুৱাৰ দৰে সকলো কৰিব। ফল্গুৎসৱৰ সেই নিৰ্ব্বন্ধ। বৰ কাঁহ বৰঘণ্টা আঁৰি দিব, তাতে দুটা উঠি বজাই যাব।”

বথযাতা।

“জন্মান্তৰীত গোসাঁই ওপজালৈকে সকলো ব্ৰতে থাকিব পায়। নথকাৰ পাঁচ টকা ৰূপ, দণ্ড। প্ৰসঙ্গ ৰাখিব, উঠি নাম গাব। ঠাই মচাই বৰ ভণ্ডাৰৰ পৰা নি পিঠাগাৰি, গাখীৰ, গুৰ, কলা, তামোল-পাল নাটৰ আগত চৰুৰে নি দিব পায়। বৰপূজাৰীয়ে পূজা কৰিব। সেই জন্মকালত বাদ্যভণ্ড সকলো বজাব। পৰ দিনা বোকা ভাৱনা কৰিব। ঠাইমচাই বোকা দিব। তিনি পৰ মাৰি দুডাৰি গলে নাম ডাকিব। সেই দিনা বিয়াল প্ৰসঙ্গ নাই। সেই বোকাৰ ওপৰে নাম গাই থাকি স্নান কৰিবলৈ যাব। নামেৰে ছেদ নহুৱ। পুনৰ আহি গোসাঁই-চৰাতে কিছু নাম গাব। অধিকাৰেও কিছু দক্ষিণা দিব। অধিকাৰক আশীৰ্ব্বাদ কৰি ঘৰা-ঘৰি যাব। সেই বোকাৰ মন্ত্ৰিকা বাটি ঠাইমচাই মণিকুটৰ ভণ্ডাৰীৰ হাতত দিব।”

জন্মান্তৰী!

“লক্ষ্মীপূজা হলে, গোসাঁইৰ তত পূজা পাতিব; প্ৰধানৰূপে ভেটী পাতিব; দুহতীয়া বহল এক বেগেত ওখ, চাৰিচুক কলাপুৰি পুতিব; ওপৰে চন্দ্ৰতাপ তিৰিব; কক্ষ্মীজনায়ে মণ্ডল দিব। চাই দণ্ড বোল থকাতে কক্ষ্মী ব্ৰাহ্মণে আহি পৰিচাৰেকৰ হতুৱাই এই সকলো বিলাক কৰোৱাবহি। অৰু পূজাৰ উপযুক্ত যি যি বিলাক দ্ৰব্য লাগে সকলো বিলাক কৰাবহি। গোসাঁইৰ বহা সাৰিমচি আলমধৰাহঁতে চৰাৰ মূৰৰপৰা পূজাৰ ঠাইলৈকে আলিয়না দিব, পৰাত ভোগঘৰৰ মূৰৰ পৰাই দিব। সন্ধ্যা কালতে দুৱাৰ মুখত, দুগছ শলা দিব; ভৰালী খোটালিত ভণ্ডাৰী আলমধৰাই পুৱালৈকে শলা ৰাখিব। গধূলি চাইডাৰ মাৰলেই “ঠাই সবাই” গোসাঁইৰ ফালৰ আলি, চাউল ভণ্ডাৰৰ আলি, বৰ ভণ্ডাৰৰ আলি সাৰি মচি ভালকৈ দিব। ব্ৰাহ্মণ এটিয়ে বৰ ভণ্ডাৰত পূজা এভাগ কৰিব। ভণ্ডাৰী ভেটীধৰাহঁতে ভণ্ডাৰ সাৰি মচি ভালকৈ দিব। বৰ ভণ্ডাৰে আলিত আলিয়না দিব। ভণ্ডাৰৰ ভিতৰলৈকে আলিয়না দিব। দুৱাৰ মুখত কলাপুৰি পুতিব, দুগছ মলা দিব, ভণ্ডাৰৰ ভিতৰত পুৱালৈকে শলা এগছ থাকিব। গুড়ৰ ভণ্ডাৰ, সৰিয়হৰ ভণ্ডাৰ, ইযাতো একো ভাগী নৈবেদ্য এগছি শলা দিব। ধান ভণ্ডাল—চাউল ভণ্ডাৰৰ আগ মচিব। ভৰালী ভেটীধৰাহঁতে ই ভণ্ডাৰৰপৰা সি ভণ্ডাললৈকে আলিয়না দি জ্ঞাতিস্কাৰ কৰিব। বৰভণ্ডাৰ পূজাকৰা জনেই এক ভাগ নৈবেদ্য, এক গছি ঘৃত প্ৰদীপ, ধূপ দুই ইয়াক দি তিনি আজলি পূজাপঞ্জলি কৰিব। চাউল ভণ্ডাৰী, বৰ আলমধৰা—এই সকলে প্ৰাৰ্থনাকৈ সেৱা কৰিব। সেই দৰে, দুই ধান ভণ্ডালতো কৰিব।

লক্ষ্মীপূজা।

* ফাকুৱাত কোনে কি কৰিব লাগে :—“মাঘ মাসত বৰ আলমধৰাই হালধি অনাই দিব পায়। বৰ-ভণ্ডাৰত ৰংদাৰীয়ে সজাব, গায়নীয়াই বাৰুকি গুচাই চকলিয়াই দিব। এহেলে ৰংদাৰীয়ে শুকাই তৈয়াৰ কৰিব। পূন্য গায়ন-কীৰ্ত্তনীয়াই ধূপিব; ৰংদাৰীয়ে শৰাইত মলাৰে সজাই দোলনলৈ নি দিব। ছেও কাপোৰেৰে সেকিব। মেঘদাহ কৰিবলৈ বৰপূজাৰী ব্ৰতে থাকিব। মণিকুটৰ ভণ্ডাৰীয়ে চন্দ্ৰতাপ, চামৰ, দণ্ডাদি তৈয়াৰ কৈ দিব। দৰ্ভাহঁতেও তৈয়াৰকৈ সি দিব। গায়ন-কীৰ্ত্তনীয়াই বাকি মগৰ পুতিব। আসনো আঁৰিব। বনুৱা ভকতে দল অঁতাব; জাল-চন্দ্ৰতাপ আঁৰিব। ঠাই-মচাই কলাপুৰি, কুঁহিয়াৰ সৰামলা আঁৰিব। ভেটিও বাঞ্ছিব। বাজহটীয়া বৰাই মেঘদাহৰ ঘৰ কৰিব। জোৰ দিব, ছাগা আনি দিব, বাটো অঁতাব। আৰু মেঘদাহৰ দিনা বৰআলমধৰাই জাক জাক দণ্ডাদি ভাৰী দিয়ে, পাচে মহাপ্ৰভুক ফুৰোৱাতো সেই সকলে হে লব। মেঘদাহৰ দিনা অধিবাস হোম ঘৰতে কৰিব। পৰ দিনা নাম থোৱাতে মহাপ্ৰভুক দৌলত তুলিব নি। প্ৰথমৰ দিনা উঠি নাম গাব। ফাকুৱাত বৰপূজাৰীৰ খতি নাই। বাৰীচোৱাই দবা লব। সব পূজাৰীয়ে পাল বাটি কৰিব। মহাপ্ৰভুক ফুৰাওঁতে চাৰিহাটীৰ ভকতে সেৱা কৰিব। সকলোতে দক্ষিণা দিব। পাচে ৰাঙলীঘৰৰ মূৰলৈ নি, দুৱাৰ মাৰি জেবাব দিব। ঠাই মচাই আলিয়না দি অগ্নিগড় বাঞ্ছিব। এজন পূজাৰীয়ে নৈবেদ্য সহিতে লক্ষ্মীকো আনি মহাপ্ৰভুক আগবঢ়াই নিবহি, আলিয়নাৰ ওপৰে। “মহাপ্ৰভুক লব লাগিলে ৰাত্ৰিকালত ভাগৱতীয়ে লব আগ ফালে; দেউৰী পৰিচাৰকে লব পাচ ফালে, ভাগৱতীয়ে মণ্ডল দিব।”—সন্ত লিৰ’য়।

চাউল ভন্ডাৰত পুৱালৈকে শলা এগছ থাকিব। 'গোসাঁঞৰ ত'ত সেইদিনা গায়ন-বায়ন গাব।' *

বিষুৱ সংক্রান্তিত।

কাতি বিহু।

মাঘ বিহু।

চ'তৰ বিহু।

আহিনৰ সংক্রান্তিৰপৰা কাতিবিহু আৰম্ভ হয়। সেই দিনা সম্পূৰ্ণৰূপে মহাপ্ৰভুৰ পূজাসেৱা কৰি নতুন ভেটিত তুলসী ৰুই তুলসীৰ ওচৰত আকাশবিন্দি লগোৱা হয়। সেই ঠাইতে গধূলি গধূলি নামপ্ৰসঙ্গও কৰিব লাগে। *

মাঘৰ বিহুত বা উত্তৰায়ণ সংক্রান্তিত তিল হোম, তিলদান হয়। প্ৰত্যেক বিহুতে ষোড়শোপচাৰেৰে 'যাদৱৰাইক পূজা কৰিব লাগে। মানুহবিহুৰ দিনা বস্ত্ৰাদিৰে সেৱতীয়াব সেৱা গ্ৰহণ কৰা নিয়ম। কাতি বিহু, মাঘ বিহু, চ'তৰ বিহু—কেউতাতে মহাপ্ৰভুৰ আগত চিৰা পিঠাৰে ভোগ দিব লাগে। সিংধাৰ ভোগ দিয়া নহয়। ডেকা-অধিকাৰ—সৰু অধিকাৰ সমান্বিতে সমুহ বৈষ্ণৱবৃন্দই নামঘৰলৈ গৈ, গাইপাতি অধিকাৰ প্ৰভুৰ মূৰমালা দি সেৱা কৰে। অৱশ্যে, ইয়াৰ অলপ তাৰতম্য আছে। ডেকা-অধিকাৰ, সৰু অধিকাৰ আৰু বৰ-মানোৱাই—সৰু মানোৱাইসকলে অঙ্গমালাও অৰ্থাৎ কণ্ঠৰপৰা ডাবলৈকে পৰা মালাও দিব লাগে। সেই অনুক্ৰমেই ভকত সকলেও এজোৰ-এজোৰ মূৰমালা দি ডেকা, সৰু দুয়োজনাক সেৱা কৰে। ইয়াত অঙ্গমালা নাই। কিয় নো, অধিকাৰে হৈ অঙ্গমালা পিন্ধিব পায়। গোসাঁইসকলেও নিম্মালিস্বৰূপে তাৰে মূৰমালা একোখৰ ভকতসকলক দিয়ে। ভকতৰ বাহিৰে আনে মালা দি সেৱা কৰা নিয়ম নাই। ধনবিত দি সেৱা কৰাৰ হৈ নিয়ম।

নৱাম্ৰ।

বৰআলধৰাই নৱাম্ৰৰ দ্ৰব্য সকলো খাতবপৰা অনাৰ। সকলো গৃহস্থী লোকে মণিকটত নৱাম্ৰৰ দ্ৰব্য আগ দিনাই শোধাব। 'দেৱৰ বাবৰ দ্ৰব্যবস্তু বৰআলধৰাই আগদিনাই দেউৰী-পূজাৰীৰ হাতত শোধাব। সকলো মণিকটীয়াই নৱাম্ৰ পাতি দিব। ভোজনীৰ মাহ চাউল পৰিচাৰকে আনি পাতি দিব। দেউসকলৰ বাবেও একোখন কাঁহী আনি দিব। ভোজনী উছৰ্গি গৈ 'গোসাঁঞৰে ভোগ ঘৰতে নৱাম্ৰ ভক্ষণ কৰিব। তালৈকে শবাবধ ভাগখোৱা সকলোটি চাপিব। বংশৰ ভিতৰৰো ডেকাসকল চাপিব। চাউল ভন্ডাৰীয়ে মলা নি দিব। সকলোৱে সহিতে নৱাম্ৰ ভক্ষণ কৰিব। সেই দিনা উঠা নাম গাব। সকলো বৈষ্ণৱক নৱাম্ৰৰ প্ৰসাদ বাটি দি দিব।

আশীৰ্বাদ

নিতৌ প্ৰসঙ্গ-চৰ্চ্চাৰ পাচত, প্ৰত্যেক প্ৰসঙ্গৰ সামৰণিত বজা, গুৰু আৰু বাইজক আশীৰ্বাদ দিয়া হয়। তিথি-মহোৎসবৰ শেষত গায়ন-বায়ন-নটুৱা সকলে 'ব আশীৰ্বাদ পায়। অধিকাৰেও সৰ্ব্বলোকক নিম্মালি একো পাত আৰু কটা তামোল একোখন দিয়ে। ভাগৱতৰ আশীৰ্বাদ অধিকাৰে নিজেই দিয়ে। আন প্ৰসঙ্গৰ আশীৰ্বাদত আশীৰ্বাদীয়াই দিয়ে। কোনোবাই নাম বা ভাগৱতৰ অন্তত এফেৰি অবিহণা দি সুকীয়াকৈ সেৱা জনাই আশীৰ্বাদ লোৱাৰো নিয়ম আছে। পদ-ঘোষা আৰু উঠা-নামৰ আশীৰ্বাদ দিওঁতে সকলোৱে 'তাল বজায় আৰু হৰিধ্বনি কৰে—“জয় বাম বোল” বুলি লেহেতীয়া সুৰেৰে অধিকাৰক আশীৰ্বাদ দিওঁতে দবা কোৱাব লাগে।

আশীৰ্বাদৰ
আৰ্হ।

১। অধিকাৰৰ প্ৰতি :—

নিত্য নামৰ পিচত গুৰু সকলক দিয়া আশীৰ্বাদৰ আৰ্হ :— গোসাঁই ঈশ্বৰৰ সমান্বি মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীযাদৱৰাইৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰা হৈছে—শূদ্ধ-অশূদ্ধ, যথাক্ৰমে ৰূপে, পৰম মঙ্গলময় শ্ৰীহৰিৰ নাম কীৰ্ত্তন কৰা হৈছে। ইয়াতে অনেক অপৰাধ হ'ব পাৰে। স্বৰ্গাপৰাধ মাজনা কৰি, নিছদ্ৰূপে নাম কিয়েয়াৰ গ্ৰহণ কৰিবলৈ ঈশ্বৰ পুৰুষৰ প্ৰতি ক্লপাদৃষ্টি নিৰীক্ষণ কৰিব। 'যাদৱদেৱৰ সূকুপাৰ স্বৰাই ঈশ্বৰ পুৰুষৰ আয়ুস বৃদ্ধি কৰি অভীষ্ট সিদ্ধি কৰি, আধ্যাত্মিক, আধিভৌতিক, আধিদৈবিক—এই ত্ৰিতাপৰ ভাগী নকৰি ইষ্টদেৱতাৰ

* কাৰ্ত্তিকত আকাহবাঁত বৰআলধৰাই বনুৱা ভকতৰ হতুৱাই তৈয়াৰ কৰাব। কুমাৰে টেকেলি দিব। ঠাইমচাই তুলসী ৰুই। মণিকটীয়াই শলা লগাব। শলাৰ আগৰ সভাৰ নৈবেদ দেউৰী আনি দিব। পোনৰ দিনা আকাহ বাঁত তোলাত গায়ন ওজা নামলগোৱা, এই সকলে গাব। ঢুলীয়াই ঢোল বজাব। নমাৰ দিনাও সকলোৱো গাব। দীপান্বিতাৰ দিনা ছুৰ বাধিব, ঠাই মচাই জোৰ দিব; হাটিমতাই পুৰোহিত-পূজাৰীয়ে দীপ দান কৰিব। ঠাই মচাই লগত গৈ ব্যৱস্থাকৈ দিব। 'গোসাঁঞ দেৱৰ আগফাল পাচ ফালৰ জোৰ আলধৰাহঁতে দিব। মুখৰাটৰ লক্ষ্মী-পূজা কোজাগৰৰ দৰেই কৰিব।"—সম্ভ নিম্ম'ল।

নটুৱাৰ এটি দৃশ্য
(শ্ৰীচন্দ্ৰধৰ ত্ৰিপাঠিৰ সৌজন্যত)

গায়নৰ এটি অংশ
(শ্ৰীচন্দ্ৰধৰ ত্ৰিপাঠীৰ সৌজন্যত)

চৰণত সপ্ৰেম ভক্তি বিৰম্ধন কৰি, ভাগৱতৰ প্ৰদান আৰু প্ৰচাৰ কৰিবলৈকো সমৰ্থ সমৰ্থবান কৰি, বৈষ্ণৱবৃন্দক প্ৰতিপালন কৰিবলৈকো শক্তিমন্ত কৰি নিৰ্ব্বিঘ্নে ঈশ্বৰ পূৰ্ব্বৰূপে কুশল বক্ষা কৰিব লাগে—মহাপ্ৰভুৰ চৰণত এই প্ৰাৰ্থনা।

“জয় বাম বোল, জয় হৰি বোল।”

২। ডেকা অধিকাৰৰ প্ৰতি :-

ডেকা অধিকাৰ গোম্বামীৰ প্ৰতিও প্ৰভু যাদৱদেৱ সপ্ৰসন্ন হৈ কৃপাদৃষ্টি নিৰ্ব্বীক্ষণ কৰিব। সেই যাদৱদেৱক কৃপাৰ ম্বাবাই তেখেতৰ আয়ুস বৃদ্ধি কৰি অভীষ্ট সিদ্ধি কৰি সকলো দৰ্বেতে নিবৰ্ত্তমান কৰি ইষ্টদেৱতাৰ চৰণত সপ্ৰেম ভক্তি বিৰম্ধন কৰি, ঈশ্বৰ পূৰ্ব্বৰূপে অনুগত চিত্ত কৰাই, বৈষ্ণৱৰ সঙ্গতে তেখেতক নিৰাপদে বক্ষা কৰিব লাগে। এয়ে মহাপ্ৰভুৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা।

“জয় বাম বোল, জয় হৰি বোল।”

৩। বৈষ্ণৱবৃন্দৰ প্ৰতি :-

বৈষ্ণৱবৃন্দৰ প্ৰতিও প্ৰভু যাদৱদেৱ সন্তুষ্ট হৈ কৃপাদৃষ্টি নিৰ্ব্বীক্ষণ কৰিব। সেই যাদৱ-সুকৃপাৰ ম্বাবা আৰু গুৰুদেৱো সন্তুষ্টৰ ম্বাবাই সমূহ বৈষ্ণৱৰ সকলো অনিষ্ট নিবৰ্ত্তমান কৰি আয়ুস বৃদ্ধি কৰি অভীষ্ট সিদ্ধি কৰি গৃহাদি দোষকো দৰ্বেতে নিবৰ্ত্তি কৰি পিতৃাদি সকলকো মৃত্যুভাগী কৰি, ঈশ্বৰ দেৱতাৰ চৰণত সপ্ৰেম ভক্তি বিৰম্ধন কৰি; যাৰ যি সেৱা সেই সেৱাতো নিপুণ কৰি পৰমপৰে প্ৰীতি নিৰম্ধন কৰি, শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তনাদি কৰিব পৰা সমৰ্থবান কৰি, হিতাপৰ ভাগী নহাৰি গুৰুদেৱৰ সুকৃপা বৰ্ষণ কৰি, শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰাৰো ফলভাগী কৰি সকলোকে প্ৰভু যাদৱবায়ো নিৰাপদে বক্ষা কৰিব লাগে। এয়ে মহাপূৰ্ব্বৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা।

“জয় বাম বোল জয় হৰি বোল”

৪। ৰাজ্যৰ অৰ্থ :-

বিশ্ববাসী প্ৰজা আৰু যাদৱবাইৰ গ্ৰামী নাগৰী শিষ্য-শৰণীয়া সকলোৰে সমন্ধি মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী যাদৱবায়ৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰা হৈছে :-পৰমেশ্বৰ যাদৱদেৱ সপ্ৰসন্ন হৈ কৃপাদৃষ্টি নিৰ্ব্বীক্ষণ কৰিব। সেই যাদৱদেৱৰ সুকৃপাৰ ম্বাবাই সকলোৰে আয়ুস বৃদ্ধি কৰি, অভীষ্ট সিদ্ধি কৰি, একো বিপদৰ ভাগী নকৰি, গৃহাদি দোষকো দৰ্বেতে নিবৰ্ত্তন কৰি, ধন-ধান্য, গো-মহিষ প্ৰভু-ভাৰ্যাদি সমন্ধিতে অধিকাধিক বৃদ্ধি কৰি সুখশান্তি যুগু কৰাই আৰু ৰাজ-কৰ্ম্মীসকলকো ৰাজকাৰ্য্যত জয়যুক্ত কৰাই বিশ্ববাসী প্ৰজা সমূহক মহাপ্ৰভু যাদৱবায়ো সৰ্ব্বতো-ভাবে সন্মুখলৈ বাহক।

“জয় বাম বোল জয় হৰি বোল”

৫। গুৰুদেৱসকলৰ তিৰোভাৱ তিথিত :-

ভাল দেৱসকল প্ৰাৰ্থনা কৰিব লাগে :-আজি বৈকুণ্ঠগামী (অমৰু) গুৰুদেৱৰ তিৰোভাৱ মহোৎসৱৰ বাবে শ্ৰাদ্ধ-পূজাদি প্ৰদান কৰিছে। তদুপলক্ষে শ্ৰীশ্ৰী যাদৱ বাইৰ পৰম মঙ্গলময় নাম একেধাৰ কীৰ্ত্তন কৰা হৈছে। এৰণ্ড গায়ন-বায়ন, নৃত্য নীতাদি মাজলিক কাৰ্য্যও কৰা হৈছে। এই সকলো কৰ্ম্মৰ ম্বাবা গুৰুদেৱ অক্ষয়ৰূপে তুস্তিক লভ্যমান হৈ প্ৰভু গোলোক নাথৰ পাৰিষদাদি তনুপ্ৰাপ্ত হৈ ৰহিব। তেঁতে থাকি ঈশ্বৰ পূৰ্ব্বৰূপে প্ৰতি কৃপা নিৰ্ব্বীক্ষণ কৰিব। গুৰুদেৱৰ সুকৃপা ম্বাবা ঈশ্বৰ পূৰ্ব্বৰূপে আয়ুস বৃদ্ধি কৰি বৈষ্ণৱবৃন্দক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ সমৰ্থবান কৰিব লাগে, এই প্ৰাৰ্থনা।

পুনশ্চ, পুণ্ড্ৰীয় গুৰুদেৱ সকলৰ সমন্ধিও প্ৰাৰ্থনা কৰা হৈছে। এজনাৰ মহোৎসৱ হৈছে, এনে নহয়। এজনা গুৰুদেৱৰ মহোৎসৱ হলেই সকলো গুৰুদেৱৰেই মহোৎসৱ হয়—যি হেতু দশ প্ৰচেতাঙ্গ স্বৰ্ধৰ্ম্মী, এই নিমিত্তে অপৰ গুৰুদেৱসকলৰ গোলক নাথৰ গুণানু-যি হেতু দশ প্ৰচেতাঙ্গ স্বৰ্ধৰ্ম্মী, এই নিমিত্তে অপৰ গুৰুদেৱসকলৰ গোলক নাথৰ গুণানু-কীৰ্ত্তনৰ ম্বাবা অক্ষয়ৰূপে তুস্তিক লভ্যমান হৈ বিষ্ণুৰ পাৰিষদী অনুপ্ৰাপ্ত হৈ ভজনানন্দেৰে আনন্দিত হৈ ৰহিব। তেঁত থাকি ঈশ্বৰ পূৰ্ব্বৰূপে প্ৰতি কৃপা দৃষ্টি নিৰ্ব্বীক্ষণ কৰি বৈষ্ণৱ-সকলক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ শক্তিৰূপে প্ৰদান কৰিব লাগে—এই যো যাদৱবায়ৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা।

“জয় বাম বোল জয় হৰি বোল”

গুৰুদেৱসকল
তিৰোভাৱ-তিথিত।

তৃতীয় পটল

সত্ৰৰ বিস্তৃত; শাখা-সত্ৰ

মাজুলীত থকা মূল সত্ৰৰ স্বাৰাই স্থাপিত আৰু পৰিচালিত সত্ৰৰ শাখা একোখন অসমৰ প্ৰায় সকলো ঠাইতে আছে। সেই সত্ৰবিলাকৰ বাৎসৰিক উৎসৱাদিৰ খৰচ বহন আৰু সকলো ধৰ্ম্মকৃত্য নিয়ন্ত্ৰণ কৰা হয় মূল সত্ৰৰ স্বাৰা। শিষ্যসকলক শৰণ দিয়া, স্থানীয় ৰাইজৰ মাজত নৈতিক শিক্ষা আৰু বেদাচাৰ প্ৰচলন কৰা, সনাতন ভাগৱতী ধৰ্ম্মাচৰণ শাসন-অনুশাসন কৰা—এই বিলাকেই শাখাসত্ৰবিলাকৰ কাম। এহেলৈ, সেই সত্ৰসমূহৰ অন্তৰ্গত খাত-পাম, দল-দেৱালয়, নামঘৰ, মঠ-মন্দিৰ, বজাৰ কৰ আৰু দেৱোত্তৰ-ব্ৰহ্মোত্তৰ মাটি আদিৰ সকলো তত্ত্বাৱধান আৰু দায়িত্ববহনৰ গৰাকী মূলসত্ৰয়েই।

*১। শ্ৰীশ্ৰীদক্ষিণপাট সত্ৰ।

২। গৃহস্থী দক্ষিণপাট সত্ৰ।

শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱ শ্ৰীক্ষেত্ৰৰপৰা উভতি আহোঁতে গম্গাৰ তীৰত এই খন সত্ৰ পাতি, তাতে ৰাধা গোপীনাথ বিগ্ৰহ স্থাপন কৰি আহে। সেই সত্ৰ প্ৰতিপালন কৰি বিগ্ৰহৰ পূজাদি কাৰ্য্য চলাই থাকিবৰ নিমিত্তে এজন গ্ৰাহমণ নিযুক্ত কৰে। কিছু দিনৰ পিচত, সত্ৰৰ অৱস্থা শোচনীয় হোৱাত বিগ্ৰহ খনি নি তাৰ সমীপতে থকা “ৰামচা বাৰাজীৰ” আখৰাত শোধাই দিয়া হয়। কিন্তু তাৰ পূজা সেৱাৰ নিমিত্তে মূল সত্ৰই অদ্য পৰিমিত খৰচাদি পঠিয়াই থাকে। পশ্চিম বঙ্গৰ জয়ীগঞ্জ ডাক ঘৰৰ অন্তৰ্গত এই সত্ৰ।

নামনি অসমৰ শিষ্য-শৰণীয়া সকলৰ সন্তোষার্থে *বনমালীদেৱ গোসাঞি নলবাৰীৰপৰা এমাইলমান আঁতৰত থকা মাজদিয়া গাবত এখনি সত্ৰ পাতে তাতে এজন মৈথি নিযুক্ত কৰি তেওঁকে অঞ্জলীয়াও পাতি থৈ আহে। সত্ৰখন যদিও বনমালীদেৱেই পতা, বনমালীদেৱৰ সত্ৰৰ লগত বৰ্ত্তমান একো সম্পৰ্ক নাই। দক্ষিণ পাট শব্দ নামটোৱে হে মাথোন দক্ষিণপাটৰ পূৰণি সম্বন্ধটো ৰক্ষা কৰি থৈছে।

প্ৰভু বনমালীদেৱ কোচবেহাবৰপৰা আহি লাখটকীয়াত অৱস্থান কৰোঁতে বৃদ্ধা বজাৰ পুতেকে ভেলাই দূৰৰাব হতুৱাই এই সত্ৰ পতায়। ইয়াৰ অৱস্থিতি বৰ্ত্তমান গুৱাহাটী নগৰৰ দক্ষিণ-পশ্চিমে। কোচ বজাৰ মহীধৰ নাৰায়ণে (দৰঙ্গী ফৈদ) পোন প্ৰথমেই সত্ৰখন উত্তৰ গুৱাহাটীৰ পৰীক্ষিত নগৰৰ ওচৰত পতাই লৈছিল। তাৰ পিছত দক্ষিণপাৰলৈ আহিল। দেশ বদলাৰ সময়ত, উগ্ৰতাৰা, ভবলুদ্ৰুখ আদি কেইবা ঠাইলৈও লবাই নিয়াৰ পাচত এতিয়া য'ত সত্ৰ আছে সেই ঠাইতে কেণ্টেইন জেনকিনছ কমিছনাৰে কিছুমাটি নিষ্পত্তিৰাজকৈ দিয়ে। ইয়াত স্থাপিত মূৰ্ত্তি বাধাক্ষুণ্ণ। বেলতলা মৌজাৰ বোন্দা খাতৰ লাখেৰাজ মাটিৰ আয়ৰ স্বাৰায়েই ইয়াৰ পূজা সেৱা চলোৱা আৰু তিথি-মহোৎসব পতাৰ সবহ ভাগ খৰচ বহন কৰা হয়।

জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা অনুসৰি বণিয়া কাকতীৰ নৃসিংহ, খাউণ্ডৰ যদু আৰু কায়স্থ খাউণ্ড এজন আৰু নাওবৈচা ফুকন গম্গাবৰে প্ৰভু বনমালীদেৱ গোসাঞক আনি পোনেই, এতিয়া য'ত সত্ৰ আছে তাতে ৰাখিহ। সেই ঠাইতে প্ৰভুৰে সত্ৰও পাতে। অসম-বজাৰ ৰাজ্যত বনমালীদেৱে পতা এইখনেই প্ৰথম থান। ইয়াত জয়ে-জয়ে নৃসিংহ আৰু বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছিল। পাচত, নৃসিংহ মূৰ্ত্তিৰ বেদী সুকীয়া কৰা হল। প্ৰভুৰ নিজা নামেই সত্ৰখন স্থাপন কৰা বাবে সত্ৰৰ নাম ৰজাই “দেৱৰ সত্ৰ” দিলে আৰু বহুত মাটিবিস্তি উচৰ্গা কৰি সত্ৰৰ মৰ্যাদা বৃদ্ধি কৰিলে। জয়ধ্বজৰ পাচত মহাৰাজ বুদ্ধিসিংহয়ো পূজাসেৱা, নাম কীৰ্ত্তন আৰু বেদাচাৰবিহিত ক্ৰিয়াকাণ্ডৰ প্ৰসাৰার্থে বজাবাহৰ নামে এখনি খাত সত্ৰলৈ উৎসৰ্গা কৰি দিয়ে। ১৮৫৩ চনত, কেণ্টেইন বটলাৰ চাহাবে তাৰে বহুত মাটি কাটিকুটি তেতিয়াৰ সত্ৰাধিকাৰ বাসুদেৱ গোস্বামীৰ নামত ২১৬ বিঘা মাটি মাত্ৰ ৰাখিগৈ।

* দক্ষিণপাটৰ দৌল :- “স্বৰ্গদেৱ প্ৰমত্তসিংহই ১৬৭২ শকত দক্ষিণপাট সত্ৰত দৌল ৰখাই দিয়ে :- বেঢ়ে ১২০ হাত, ওখৰপৰা খুৰাপাট মূখলৈ ১৫ হাত, চুকৈ ৯ হাত, বাৰে ডাঠে ৭ হাত, মূখৰপৰা ঘটলৈ ২৭ হাত, তাৰেপৰা চুলালৈ ১৩ হাত, গহবৰৰপৰা ডলৈ ১৭ হাত, ওখ শূন্য ৩৭ হাত” (এতিয়া এই দৌল নাই)। চিৰিংফুকনৰ বুৰঞ্জী—শ্ৰীজ্ঞান চন্দ্ৰ সিল্কৈ সম্পাদিত।

১। দক্ষিণপাট
—মূল।

২। দক্ষিণপাট
(গৃহস্থী)।
মাজুলী।

৩। মূৰ্চিদাবাদ
সত্ৰ।
মূৰ্চিদাবাদ।

৪। মাজদিয়া সত্ৰ।
কামৰূপ।

৫। টকোবাৰী সত্ৰ
গুৱাহাটী।

৬। দেৱৰ সত্ৰ।
নগাওঁ।

মুল্লবাবী ভক্তচাবী সত্রাধিকার শ্রীশ্রীগোপালচন্দ্র দেব গোস্বামী

শ্রীশিশুনাথ দত্ত বব কাকতী

শ্রীযজ্ঞেশ্বর বব কাকতী

শ্রীসবধাম কাকতী

১৬৮৬ শকত, খামচেঙ্গা দলবন্দা বাজমন্ডীৰ আদেশত কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাই বাসুদেৱ দৌল বন্দাই দিয়ে আৰু বৰবৰুৱাৰ আত্মীয় চটায়লীয়া বৰগোহাঁই বাজমন্ডীয়ে নৃসিংহ দেৱালয় আৰু শিলৰ মঠ কৰাই দিয়ে। সত্ৰৰ মাজত দৌল আৰু চোপাশে জুৰীয়া গড় আৰু গড়গছনিৰে ঢাক খাই থকাত সত্ৰখন এতিয়াও গহীন আশ্ৰম যেন হৈ আছে।

দেৱৰ সত্ৰৰ নৃসিংহ মূৰ্ত্তি জনা জাগৃত বুলি ওচৰ-সমীপৰ মানুহৰ বিশ্বাস আছে। এতিয়াও কাৰোবাৰ ঘৰত কিবা এটা বিঘিনি হলেই বা সঁচা-মিছা প্ৰমাণ কৰিব লাগিলেই, নাইবা বাহু সিন্ধি হ'বলৈকে নৃসিংহ মূৰ্ত্তিলৈ আগভাগ কৰি প জাপাটল কৰিলেই আপদ-বিপদৰ হাত সাৰে আৰু মনৰ বাহুও সিন্ধি হয়।

সত্ৰৰ মাটিতে কলিয়াবৰ হাইস্কুল-প্ৰাঙ্গন।

“নগাওঁ জিলাৰ ভিতৰতে মথুৰাপুৰ এখন অন্যতম সত্ৰ। এই সত্ৰও জয়ধ্বজ সিংহ মহা-বজাই বনমালী দেৱক পতাই দিয়ায়।” আজিকালি ইয়াত বিগ্ৰহ এখনেসৈতে নামঘৰ-গণিকুট মাত্ৰ আছে। ব্ৰাহ্মণ পূজাৰী এজনৰ স্বাবাই মহাপ্ৰভুৰ স্নানপূজাদি চলাই থকা হয়।

শ্ৰীশ্ৰী * বনমালী দেৱৰ জন্মস্থান কলাবাৰীত প্ৰভুৰে নিজে এই সত্ৰ স্থাপন কৰে। চুলিক ফা বা লৰা বজা (বৰুধৰুজ সিংহ) বজা হোৱাৰ পাচৰপ। হে ইয়াৰ জেউতি চৰে আৰু কেউপিনে বনমালী দেৱৰ অলৌকিক মাহাত্ম্য ঘোষিত হয়। সত্ৰখনৰ প্ৰতি চক্ৰধ্বজ সিংহৰ অনুগ্ৰহ আৰু পৃষ্ঠপোষকতাও লেখত লব লগীয়া। চক্ৰধ্বজে মূল সত্ৰত বৈকুণ্ঠনাথ মূৰ্ত্তি স্থাপন কৰাই দিয়াৰ পিচত বনমালীদেৱৰ ইচ্ছাক্ৰমে কলাবাৰীত চতুৰ্ভুজ বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰায় আৰু সেই মূৰ্ত্তিৰ পূজা সেৱা চালি থাকিবৰ নিমিত্তে ভূমি আৰু পাইক-সেৱাইত উৎসৰ্গা কৰে। কলাবাৰী সত্ৰখন বৰ বিতোপনকৈ পত। চাৰিউ পিনে যুৰীয়া ঢাপ, সোঁমাজতে মন্দিৰ (দৌল) আৰু পুখুৰী। মন্দিৰৰ চোপাশে ভকতসকলৰ হাটীও আছিল। পাৰতে দৌল এটি ভাগি পৰি আছে। সেইটিকে লৰাবজাই নিৰ্ম্মাণ কৰাইছিল বুলি কিম্বদন্তী চলি আছে।

এইখন সত্ৰতো, ১৬৮০ শকত বাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে কীৰ্ত্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাৰ তত্ত্বাৱধানত এটি দৌল নিৰ্ম্মাণ কৰায়। দৰং জিলাৰ ভিতৰত এইটিয়েই ডাঙৰ দৌল। দলৰ ভেৰ্টট ১৮ হাত, ওখ ৪২ হাত, পেট অৰ্থাৎ মাজ ডোখৰ ১৯ হাত, খুৰাপাটৰপৰা ওপৰলৈ ১০ হাত। বাবে ডাঠ তিনি হাত। ইটাৰোৰ চেপেটা আৰু চিকচিকীয়া। দৌলটিয়েই বনমালী দেৱৰ নাম শ্ৰবণীয়কৈ থৈছে।

ইয়াৰ সীমা : পূবে বিৰাজান পাশ্চিমে বিলতীয়া পথাৰ, উত্তৰে বিলতীয়া বাউলী, দক্ষিণে খাটৈ-সীমাৰ ভিতৰৰ মাটিকালি : - ২৯৯ পুৰা, ২ কঠা, ৫ লোচা।

কলাবাৰী সত্ৰৰ আধ্যাত্মিক প্ৰভাৱ :

ঢোল বায় ক'ত ? - বতনপুৰত।

খোলবায় ক'ত ? - বতনপুৰত।

কাউৰীয়ে কলকলায়

হেণ্টুলুকাই তাল বায়

বান্দৰী নচুৰায় - কলাবাৰী গোসাঁই ঘৰত।

বৈকুণ্ঠপুৰ বা মাল দক্ষিণপাট সত্ৰত প্ৰায়ে পানীৰ উপদ্ৰৱ হৈছিল। বজাৰ ইচ্ছামতে 'তাল' অহাযোবা কৰা অসুবিধা হয়। সেই দেখি, চক্ৰধ্বজ সিংহই গোপালপুৰতো এখন সত্ৰ পতাই দিয়ায়। 'বনমালী দেৱে ইয়াতে প্ৰায়েই বথযাত্ৰা উৎসৱ পালন কৰিছিল। ইও চাৰি-হাটী চাৰি ঢাপেৰে আবৃত। সত্ৰৰ উপাস্য বিগ্ৰহজনাৰ নাম বংশীবদন বা গোপাল। গোপালৰ নামানুসাৰেই সত্ৰৰ নাম গোপালপুৰ। ইয়াতো ৰাজপ্ৰদত্ত দেৱোত্তৰ মাটি আছে।

বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি প্ৰতিষ্ঠা কৰি বালিপৰীয়া ৰাইজৰ মাজত ভাগবতী ধৰ্ম্ম বিলাৰৰ অৰ্থে শ্ৰীশ্ৰী * কামদেৱ গোসাঞি বালিপৰাত সত্ৰ পাতে আৰু বাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে দেৱোত্তৰ ভূমি দান কৰি সত্ৰৰ অৱস্থা গণগণীয়া কৰে। সেই ভূমিৰ উপলব্ধৰপৰাই সত্ৰ প্ৰতিপালিত হয়।

এই খন সত্ৰ লক্ষ্মী সিংহ সৰ্গদেৱৰ দিনত শ্ৰীশ্ৰী * সহদেৱ গোসাঞি পাতে। ইয়াত চতুৰ্ভুজ বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি আছিল। * বাসুদেৱ পূজা সেৱাৰ নিমিত্তে লক্ষ্মী সিংহ বজাই ভালে-মান মাটি আৰু পাইক দান কৰে। তেজপুৰৰপৰা উত্তৰে ৫ মাইল দূৰৈত এই সত্ৰ অৱস্থিত।

দেৱসত্ৰৰ
দৌল।

৭। মথুৰাপুৰ সত্ৰ;
নগাওঁ

৮। কলাবাৰীসত্ৰ।
দৰং।

৯। গোপালপুৰ
সত্ৰ।

১০। বালিপৰা সত্ৰ,
উত্তৰ দৰং।

১১। দিপোটা;
উত্তৰ দৰং।

১২। দক্ষিণপাট বা
কচাৰী সত্ৰ;
নগাঙ।

কচাৰী বজা কৃষ্ণচন্দ্ৰই খ্ৰীষ্টী* বিষ্ণুদেৱ গোম্বামীক গুৰু ভাঁজ, দীক্ষা মন্ত্ৰ লৈ কলঙৰ পাৰত এই খনি সত্ৰ বহুৱায়। কচাৰী বজাৰ ম্বাৰাই প্ৰতিষ্ঠিত গুণে সদৌৱে ইয়াক কচাৰী সত্ৰ বোলে। খুটোকান, বামুণী, ভেৰভেৰী আবু চৰাইহাগী—এই কেউখন খাত কচাৰী বজায়েই দিয়া। এই বিলাকৰ উপলব্ধ ম্বাৰাই সত্ৰ প্ৰতিপালিত হয়। আজিকালি কচাৰী সত্ৰ নাম নাই—দক্ষিণপাট সত্ৰ বুলি হৈ প্ৰখ্যাত।

১৩। জাঁতকৰা সত্ৰ
মাজুলী।
শাকবাৰী।

জাঁতকৰা, শাকবাৰী, তামোলবাৰী প্ৰভৃতি ভালেমান সত্ৰ 'বনমালী দেৱে প্ৰবাস খাটোতেই স্থাপিত হৈছিল। দিখৌ ব্ৰহ্মপুত্ৰই খহাই নিয়াত সেইবিলাকৰ চিন-চাৰ নাইকিয়া হ'ল। জাঁতকৰা সত্ৰখন প্ৰভু খ্ৰীষ্টী * বংশী গোপাল দেৱ থকা জ'টীয়াবাঙৰ ওচৰতে আছিল। * দেৱ-সত্ৰৰ পৰা গোসাঁঞ বনমালীয়ে পোনেই এই ঠাইলৈকে বাসস্থান লৰায়।

১৪। শদিয়াৰ
সত্ৰ।

চিংফৌ-খাম্‌তি আবু শদিয়াত থকা অন্যান্য লোকৰ সদগতিৰ অৰ্থে প্ৰভু * কামদেৱে শদিয়া চহৰত এই সত্ৰ পাতিছিল। সত্ৰৰ নামত বজাই উছৰ্গা বহুত দেবোত্তৰ মাটিও আছিল। চাৰিগৰ মাৰি, গড়ৰ মণিকুট-নামঘৰ সজোৱা হৈছিল। * কামদেৱ গোসাঁইৰ দিনৰপৰাই দক্ষিণ-পাটীয় গোসাঁঞ বা গোসাঁঞৰ প্ৰতিনিধি গৈ এতিয়াও পৰ্বতীয়া বাসিন্দাসকলক শৰণ-ভজন দিয়েগৈ; দক্ষিণপাট সত্ৰৰ লগত পৰ্বতীয়াসকলৰ গুৰু-শিষ্য সম্বন্ধ অতিশয় কটকটীয়া। শদিয়ালৈ সত্ৰৰপৰা কোনো নগলে এতিয়াও খাম্‌তিবিলাক আহি মাজুলীতে সাপ্তাহে প্ৰণাম কৰি শৰণ লৈ যায়হি।

উল্লিখিত শাখাসত্ৰসমূহৰ উপৰিও দক্ষিণপাট সত্ৰই নিম্নলিখিত দি পতা সত্ৰও খনদিয়েক আছে। দক্ষিণপাটীয় অধিকাৰ গোম্বামীয়েই * মহীধৰ দেৱ গোম্বামীক নিম্নলিখিত দি পতা সত্ৰ নাৰায়ণপুৰৰ ফুলবাৰী বা ব্ৰহ্মচাৰী সত্ৰ। ইয়াৰ বাহিৰেও নিম্নলিখিত পোৱা সত্ৰ ওগুৰিখন এতিয়াও চলি আছে।

ૐ

પ્રહલ્લદપ્રાણી

જરેખજવાળા

ગપ્રાણી

भावमस्मिन्मयाजीः शक्यावकदिनमुका ॥ २४७ ॥ धाराजविषयकविः नामिनमुकाविः ॥ २४८ ॥
 विषादार्थः चामिनमयाकुलाकः नगबद्रजताडानमर्ग ॥ नामाविषयजिनाभारः ॥ २४९ ॥ धाराजविषयकविः
 दिना ॥ २५० ॥ धाराजविषयकविः नामिनमुकाविः ॥ २५१ ॥ धाराजविषयकविः नामिनमुकाविः ॥ २५२ ॥

॥ वाग्विदुषाणां विदुः जगत्समः
 निवर्द्धिनः अविदुषाणां विदुः
 नृपः ॥ श्रीरघुविद्याभिरामः ॥
 ॐ विदुः जगत्समः विदुः
 निवर्द्धिनः अविदुषाणां विदुः
 नृपः ॥ श्रीरघुविद्याभिरामः ॥

21123412

卷之五

ब्रह्मसूत्रम्

1914

[illegible]

4430

43153

प्रभुदत्तमालि

45-5344

তৃতীয় খণ্ড

প্রথম পটল

(১)

মহাভাগবত শ্রীশ্রী বনমালীদেব

১৪৯৮—১৬০৫ শকাব্দ

কানাকৃষ্ণজাগত বেদজ্ঞ ম্বিজবর সদগঙ্গাদত্তর পবাশর গোত্রসম্ভূত প্রভু শ্রীশ্রী বনমালীদেব। যথাক্রমে সঙ্গগঙ্গাদত্তর বীবদত্ত, সোমদত্ত, আদি পুত্র-পৌত্রাদি জন্ম গ্রহণ কৰাৰ পিচত, নিষ্ঠাবান সন্ত দশবথৰ জন্ম হয়। লৌহিত্যৰ উত্তৰকূলে “শংসো-মৎসো অনুপাম, বম্ভাবাবী নদ্রে গ্রামত” অর্থাৎ বস্তুমান দবং জিলাৰ কলাবাবী অঞ্চলত সেই দশবথে বহু ঠাই ভ্রমি-ভ্রমি বাসস্থান বাছি লয়হি। দশবথৰ দুই পুত্র, প্রথম বনাইদেব, ম্বিতীয় যদুদেব। যদুদেবৰ দুগৰাকী ভাৰ্য্যা। প্রথমা গৰাকী গভীৰ জ্ঞান-বিজ্ঞান-পাৰ্গতি আবু ভাৰতী উপাধিধাৰী মহীন্দ্র কন্দলিৰ কন্যা মাধবাপ্ৰিয়া। বৃঢ়াৰজা প্রতাপসিংহ স্বৰ্গদেবে মহীন্দ্রক কটকী পাতি বিদেশলৈও পাৰ্চিছিল।

যদুদেব-মাধবাপ্ৰিয়াহতে ১৪৯৮ শকত মাঘমহাৰ্ঘ্য মূলানকশ্রয়কৃত বৃধবাৰ এটাৰ ব্ৰহ্মমুহূৰ্ত্ততে বনমালীদেব বম্ভাবাবীত ভূমিত হয়। জন্মৰ পিচত, জাতকস্মৰ্ণাদি সমাপন কৰাই দৈবজ্ঞ ব্ৰাহ্মণৰ হতুবাঈ সোৰাৰণী কৰাৰত দেবৰ নামৰ আদ্যাক্ষৰটো শ বহিল। কিন্তু ব আদ্যাক্ষৰযুক্ত বনমালী নামটো হে সকলোৰে মাজত প্রখ্যাত হৈ থাকিল।

যি মূলা বাঢ়িব, দুপতীয়াতেই চিন। বনমালী যে আগলৈ সুবিমল ধৰ্ম্মৰ জেউতি চৰাওতা আবু আধ্যাত্মিক-প্রতীক হবগৈ, সেই চিন লৰাকলীয়া আচৰণতে প্রকাশ পাইছিল। ধৰ্ম্মবিশ্বাস, নিষ্ঠা আবু সংযম দেবৰ লগতেই যেন লাগি আহিছিল। মাকে ম্ববমতে কিবা এটি খাবলৈ দিলে বনমালীয়ে স্নান নকৰাকৈ সেই বস্তু মূখেতে নিদিয়ৈ। মাটিৰে প্রতিমা সাজি সেই প্রতিমাৰ আগত ভোগ-প্রসাদ অৰ্পণ কৰি হৈ ভোজনলৈ যায়।

যদুদেবৰ ঘৰত মুকুন্দ নামে শূদ্ৰাচাৰী নৈষ্ঠিক ব্ৰাহ্মণ এজনে সদায় বজ্জাবলী পুথি খনি পাঠ কৰিছিল। পাঠৰ সময়ত বালক বনমালীয়ে একান্ত মনে পুথিপঢ়া শুনি থাকে আবু পাঠ শেষ হলেই থুনুকথানাক মাত্ৰেই শুন্য কথায়িনি সকলোৰে আগত মাতি শুনায়হি। শুন্য সকলোৰে আচৰিত মানে।

সেই সময়ত জটীয়াবাওৰ ওচৰত, কলাবাবীৰ দক্ষিণে অলপ আঁতৰলৈ আধুলীয়া গাৰত পেন্ডিল্য গোত্রৰ হৰিবৰ আচাৰ্য্যৰ নাতি এগৰাকী আছিল। সেই হৰিবৰ পূৰ্বে ব্ৰাহ্মণম্ভ গোত্রৰপৰা অহা। তেওঁৰ নাতিয়েকে প্রতাহ নবধা ভগবদ্ভক্তি আচাৰি ধৰ্ম্ম বিতৰণ কৰিছিল। সেই জনৰ আজ্ঞা শিবত লৈয়ে পৰবস্তী কালত ৫৫ জন মেধিয়ে ৪৫ খন ধৰ্ম্মাশ্ৰম পাতি উজনি এসম খনৰ এছোৰা হৰিনামৰ ধ্বনিৰে মুখৰিত কৰাই হৰিনামৰ বস বোবায় আবু খেলিমেলি থকা বাববেবেজ্যে মানুহবিলাকক এক পংক্তিলৈ আনি সমাজ-বান্ধনীত এক বৈ পেলায়। এই জনা ধৰ্ম্ম গুৰুৱেই আছিল প্রভু দেব দামোদৰৰ একান্ত অনুবস্তী বৈষ্ণৱাচাৰ্য্য প্রভু শ্রীশ্রী বংশীগোপালদেব। গোপালৰ তাত নিতৌ ভাগবত পাঠ হয় আবু এই সকল ভক্তয়েই দৈনিক সেই ভাগবত পাঠত বাহ-বামদেব, কন্দলী, মিশ্ৰদেব, যদুমনি দাস, কামদেব, কৃষ্ণদাস, লোমা বনমালীকে মূখ্য কৰি মোহন, মুকুন্দ, কৃষ্ণচৰণ, কৰুণা, নিত্যানন্দ, মধুহৰি, নিবঞ্জনদেব প্রভৃতি অনেক।

এই ঠাইতেই সম্ভৱতঃ সৌবাণিত মুকুন্দদেবে বনমালীৰ অশ্রুত স্মৰণ শক্তিৰ কথা বংশী গোপাল দেৱক জনালেগৈ, বোলে, “মাধবাপ্ৰিয়াৰ নুমলীয়া পুতেক বনমালীৰ আচৰিত শ্ৰুতিশক্তি দেখি তবধ মানিছোঁ। আমি ভাগবত পাঠ কৰি থাকোতে, লৰাটিয়ে সকলো কথা শুনি থাকেহি আবু ভাগবত সামৰিবলৈই শুন্য শ্লেকাবিলাক তদ্রূপ পুনৰাবৃত্তি কৰেহি। এনে অশ্রুত মেধাশক্তিসম্পন্ন, অমায়িক, শ্ৰুতিধৰ লৰা কতো দেখা নাই।” দেৱ গোপালে ছবছৰীয়া বনমালীক মতাই অনাই চালত, দেখিলে শুন্য কথা সম্পূৰ্ণ সঁচা-তিল-তজ্জুৰ অলপো হেৰফেৰ নাই। গোপালৰ তাত মিশ্ৰদেৱে ভাগবত ব্যাখ্যা কৰে। বনমালীয়ে শুন্য

পুথি পুৰষ।

লৰাকালতে প্রতিমা-প্রীতি।

বজ্জাবলী শ্রবণ।

শ্রীশ্রী বংশীগোপাল দেৱ।

বংশীগোপাল বা দেৱগোপালৰ আশ্রমত।

শ্রুতিধৰী শক্তি প্রকাশ।

থাকে। পাঠ শেষ হলেই বনমালীয়ে আখৰ এটিও ভুল নোহোৱাকৈ সেই পাঠ মন্থে-মন্থে গাই দিয়েহি। 'দেৱৰ স্মৃতিশক্তি দেখি পশুৰূপ-হৰিচৰণ আদি দেৱগোপালৰ ভক্তই

"মনত বোলন্ত সবে, কিনো অদভুত
নতু দেখি নতু শুনি বালক ইমত।
ছয় বৎসৰৰ শিশু কহে ভাগৱত
ইহান হৃদয়ে হৰিৰ ভৈলন্ত বেকত।"

দেৱগোপালে বনমালীক লগত ৰাখিবলৈ মন কৰি মাকক লৰাটি খুজিলে। মাকৰ তেতিয়া সেইটোয়েই মাথোন একোটি সন্তান, কোন সতে লগৰপৰা এবুৱাই পঠিয়ায়? তথাপি ধৰ্ম্মশীল পুৰুষ জনৰ ইচ্ছাৰ প্ৰতিকূলে যাব নোৱাৰি মাকে গোপালৰ হাততে লৰাটক সমৰ্পি দিলে। গোপালে শিশু বনমালীক আনি ছোটবনমালী নাম দি আতোলতোলকৈ লগতে ৰাখিলে।* বনমালী যে দেৱতুল্য পুৰুষ তাৰ চিন দেৱগোপালে 'দেৱৰ কথায়-বতৰায়, আচৰণে-বিচৰণে' প্ৰমাণ পাই আহিল। আশ্ৰমবাসী ভক্তসকলৰ ভিতৰত অন্যতম পুৰুষ শ্ৰীশ্ৰী 'নিৰঞ্জনদেৱ প্ৰভু' অ'উনীআটীয় সত্ৰৰ ধৰ্ম্ম গাদীৰ প্ৰথম অধিকাৰী হোৱাৰ ভালেমান বছৰৰ পাচত, যি গৰাকী সাধনিক সত্যত ব্ৰাহ্মণ সেই সত্ৰবেই ধৰ্ম্মগুৰু হৈছিল সেই গৰাকী প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী 'দত্তদেৱ গোসাই' ঈশ্বৰে বনমালীদেৱৰ অলৌকিক তেজস্বিতাৰ বিষয়ে এই বুলি লিপিবদ্ধ কৰিছে :-

"বনমালী সামান্য পুৰুষ নহয়। কোনো এজন যোগব্ৰত পুৰুষ আহি হে জন্ম ধৰিছিল। পুৰুষ জন্মৰ সংস্কাৰৰ ফলত হে এই বিদ্যা আৰু বুদ্ধি। এওঁ যে মহা তেজস্বী মহন্ত হ'বগৈ বাল্যকালতে চিনি পৰা হৈছিল।"

নামঘৰত ভাগৱত শুনো আৰু নামকীৰ্ত্তনও বহি নামগোৱা কৰ্ম্মই আছিল প্ৰথমতে বনমালীৰ নিৰ্দিষ্ট কৰ্ত্তব্য। বংশীগোপালেই বনমালীক লগত দি ভাগৱত শাস্ত্ৰত বুৎপত্তি লাভ কৰোৱায়। গোপালৰ লগতে থাকি সন্ধ্যাপূজা, শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন, ঈশ্বৰৰ গুণ কীৰ্ত্তন-বন্দন-ধ্যান — নিবেদন আদি সৰ্ব্বপ্ৰকাৰ ভক্তিৰ সাধনা কৰি বনমালী এগৰাকী সাধক পুৰুষ হৈ উঠিলগৈ।

এনেতে, সৌমাৰ পৃষ্ঠত বৈষ্ণৱ-নিৰ্য্যাতনৰ ধুমহা বলিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া সৌমাৰীয়ে পতি আছিল চুচেংফা বা বুদ্ধি স্বৰ্গনাৰায়ণ বা বড়ো বজা। এওঁকে প্ৰতাপ সিংহও বুলিছিল। চুডাংফা বা বামুণী কোৱাৰ দিনৰপৰাই বজাৰ কাৰেঙৰ কোনো অংশত সালগ্ৰামৰ পূজা সেৱা চলিছিল যদিও কোনো এজন সৌমাৰেশ্বৰে তেতিয়ালৈকে প্ৰকাশ্যে হিন্দু ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰা নাছিল। সেই বুলি হিন্দু ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা-ভক্তি নজনে নাকৈ থকা নাছিল। প্ৰতাপ সিংহই দিখোপাৰ, দেৱৰ গাওঁ আৰু বিশ্বনাথত একোটকৈ মহেশ্বৰৰ দৌল নিৰ্ম্মাণ কৰাইছিল। ১৫০২ শকত নাগশংকৰতো চুচেংফাই এটি দৌল সজাইছিল। কোচবোহাৰৰ পৰা সৌন্দৰ বা সুন্দৰ গোহাঁই ঘৰি অহাৰ পাচত, বজাঘৰীয়া আদেশক্ৰমেই নামদাঙৰ পাৰৰ ভটিয়াপাৰত মূৰ্খময় মূৰ্ত্তি সাজি দশভুজা গোসানীৰো পূজা পতা হৈছিল। তথাপি, তেওঁৰ দিনতেই বৈষ্ণৱ-নিৰ্য্যাতন আৰম্ভ হল।

এই সময়ত লুইতৰ উত্তৰপাৰ বাৰভূঞা ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত আছিল। তাত কেঁচাইখাতী গোসানী আৰু চান্ডিকা দেৱীৰ পূজা পাটল প্ৰবল ভাবে চলি আছিল। বংশীগোপাল দেৱে ঠায়ে-ঠায়ে ধৰ্ম্মৰ হাট পাতি গোসাইঘৰ-নামঘৰ পাতিবলৈ ধৰাত বিস্তৰ লোকে শৰণ-ভজন লৈ প্ৰভুৰ আশ্ৰয়তে থাকিবলৈ লয়। ইতিমধ্যে, ৰজাই সৌন্দৰ গোহাঁইক মৰক বুলি ফন্দীকৈ কচাৰী বগলৈ পঠায়। তাতে ১৫২৪ শকত তেওঁৰ মৃত্যু হয়। মৃত্যুৰ বাৰ্তাৰ আহি নৌ পাওঁতেই টুটকীয়াই লগালে বোলে, ৰজাই যাক মৰাবলৈ বিচাৰি ফুৰিছে, তাক দেখোন কচাৰী বগলৈ যাবলৈ নিদি বংশীগোপালে আশ্ৰমত লুকুৱাই ৰাখিছে। সেই বুপেই অন্যান্য বৈষ্ণৱ মহন্তসকলৰ কথাত ৰজাৰ কাণত পিন্ধোৱা হল। সেই আপাহতে ৰজাৰ ধাৰণা হল যে বৈষ্ণৱসকলে ঠায়ে-ঠায়ে থান-সত্ৰ ধৰ্ম্মশ্ৰম পাতি ৰাজবোম্বত পৰা মানুহবোৰক হে আশ্ৰয় দিছে।

* বংশী গোপালৰ সত্ৰত ভালেমান শ্ৰৱণী ভক্ত আছিল :-

"বনমালী, বিপ্ৰ জয় হৰি, নিৰঞ্জন
লোমা বনমালী ৰামচৰণ দেউৰী"

ইয়াৰ ভিতৰৰ লোমাজনৰপৰা পৃথকবলৈকে নে, চুটি-চাপৰ দেখিয়েই বংশী গোপালদেৱে মাধৱপ্ৰিয়াৰ পুতেকক চোটবনমালী নাম দিছিল, কৰ নোৱাৰি। পাচৰটোতকৈ আগৰটো হে যুক্তিস্থ বেন লাগে।
বেং শং।

ৰজাৰপৰাই
বৈষ্ণৱ নিৰ্য্যাতন।

নিৰ্য্যাতনৰ কাৰণ।

मत्त ॥ रामप्रभुदेवाभिवादन ॥ भुवनात्मनाभिनयनात् ॥ ६५० ॥ नमस्तदाकादिविधि । नृपयशस्तुल्यविधि । नृपनामना
 जगताम् । स्वयन्तुल्यसाधनाम् ॥ ६४९ ॥ नामनाप्रादुक्कचाणि । कलाकलाप्यश्यानि । कदावाक्यितुशब्धि । त्वत्त
 भाववशविविधि ॥ ६४८ ॥ ॥ त्वत्त ॥ अश्वधुननाम् नृपयश्वनाम् । विरुक्तमहाशक्ति । अश्वनाम् नृपयश्व
 मत्त ॥ रामप्रभुदेवाभिवादन ॥ भुवनात्मनाभिनयनात् ॥ ६५० ॥ नमस्तदाकादिविधि । नृपयशस्तुल्यविधि । नृपनामना
 जगताम् । स्वयन्तुल्यसाधनाम् ॥ ६४९ ॥ नामनाप्रादुक्कचाणि । कलाकलाप्यश्यानि । कदावाक्यितुशब्धि । त्वत्त
 भाववशविविधि ॥ ६४८ ॥ ॥ त्वत्त ॥ अश्वधुननाम् नृपयश्वनाम् । विरुक्तमहाशक्ति । अश्वनाम् नृपयश्व

14.12.14

[illegible]

ब्राह्मणानाम्

[illegible]

2111

卷之五

সন্দেহহে, প্রতাপসিংহই বংশীগোপালৰ সন্তান বন্ডভণ্ড কৰি পেলালে। উল্লুৰ লগতে বগৰীও পোৰা খালে।*

ভকতসকল দিহাদিহি ভাগিল। বনমালীদেৱে আন্তৰি গল। দেৱগোপালো য'তে বাতি-ততে-কাতি হৈ পথে-পৰাসে দ্ৰমি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। বৈষ্ণৱসকলৰ দুৰ্গতিৰ লগে-লগে বাজাজুৰি মহং অমংগলে দেখা দিলে। ব্ৰহ্ম উৎপীড়ন আবু ভকত-বৈষ্ণৱক অত্যাচাৰ কৰি ধৰ্ম্মৰ শ্লানি কৰা বাবে সাত দিন সাত বাতি একে লেথাৰিয়ে ভূমিকম্প হৈ মাটি ফাটি মাছ-বালি ওলাকলৈ ধৰিলে। ১৫২৯ শকত মুকুন্দ বাপুৱক (এওঁকে উচীয়া মৌনী নিত্যানন্দী মুকুন্দও বোলে) মৰোৱাৰ পাচতে "বাপুৰ গাবপৰা হেজৰ সলনি গাখীৰ ওলাল। হালধীয়া বৰফুৰ দিবলৈ ধৰিলে।"† ধৰ্ম্মগুৰুসকলক অত্যাচাৰ কৰাৰ ফল চকুৰ আগতে দেখিবলৈ পাই বজাপ্ৰজা সকলোৰে মন সশীতল হ'ল।

"সেই বেলা বংশী গোপাল দেৱ লোহিত্যৰ কামে হাবিত পলাই আছিল। তাতে গোবিন্দ ঠাকুৰে মগনীয়া ব্ৰাহ্মণৰূপে ভিক্ষা খুজিবাক গৈল। পাচে পন্থত দেখে, নাই। পাচে বংশী গোপাল নিশ্চয় কৰিতে না পাৰি শৰ্ষিত ভৈল। পাচে সেই নিশাত গোবিন্দ ঠাকুৰে স্বপ্ন দেখাই বোলে, বংশী গোপাল, ভিক্ষুৰূপে এই দিনত গৈছিলোঁ। তঞি আৰ ভয় নকৰিবি। পাচে সেই নিশা বজাকো (সদাশিবৰূপে) স্বপ্ন দেখাই বোলে মোৰ গোপালক দুখ দিয়াস যদি, তোক নোবিম। এই স্বপ্ন বজা দেখি প্ৰত্যেক উঠি বোলে হিন্দুৰ দেৱ গোপাল বান্দু কৈত আছে, নিভয় দি বিচাৰি আন। পাচে নিভয় দি লোহিত্যৰ পালৰ পৰা আনিলে। পাচে বংশী গোপালক বালিবপৰা তুলি আনি সন্ত গোপালে। পাচে স্বৰ্গৰাজ্যও বংশী গোপালৰ ঠাই শৰণ লৈ ভক্তীয়া হল।"‡

বজাই মঠ-মণ্ডপ পতাই, গোপালদেৱত শৰণ লোৱাৰ পাচত, দেশ সুস্থিৰ হ'ল। সন্তৰো সকলো কাৰ্য্য নিয়মিত ভাৱে চলিবলৈ ধৰিলে। বনমালীদেৱ ও সন্ততে কিছুমান দিন অবস্থান কৰি আছিল। তাৰ পিচত, অশ্বক্লান্তলৈ গল। অশ্বক্লান্তত *দেৱে এনে ভাৱে শাস্তাদি পাঠ-ব্যাখ্যা কৰিবলৈ ধৰিলে যে অশ্বক্লান্তত এখনি শাস্ত বা সন্তত পৰিণত হ'ল। বনমালীৰ ভাগৱত ব্যাখ্যা শুনি বিশ্বত লোক ভাগৱত-ভক্ত হ'ল। বন্দৰ বৰফুৰকনৰ দেউতাক নান্দমাখৰু চৈতন্য ফকনে তাতে বনমালীতে শৰণ লয়। স্বৰ্গদেৱৰ আন্ত লোক উত্তৰপৰীয়া-ভেলাই পাচনিয়ে মুকুন্দপুৰত ওচৰতে এখনি সন্ত কৰাই দিয়ে। দৰঙী বজা বলিনাবায়ণ বা ধৰ্ম্মনাবায়ণৰ পুত্ৰ মহীন্দ্রনাবায়ণে ভগৱত শ্ৰৱণ কৰি বনমালীদেৱৰ পদধূলিকে শিৱত লৈ একান্ত ভক্ত হয়। সৌম্যবত থাকোতেই বলিনাবায়ণৰ সৈতে বনমালীৰ সৌহাৰ্দ্যভাৱ জন্ম-ছিল। সেই প্ৰভাৱতে প্ৰভুৱে দৰং বামৰাপৰ তালেমান ঠাইত ধৰ্ম্মৰ খুৰ্চী পুতিবলৈ সন্মোগ লাভ কৰে। দেৱ দামোদৰৰ একান্ত সেৱক সন্তদেৱ আবু অজুৰ দেৱও বনমালী দেৱক ধৰ্ম্মপ্ৰসাৰ কাৰ্য্যত সহায় কৰিছিল। এই ৰূপে বামৰাপ দৰঙত ধৰ্ম্মৰ জেউতি প্ৰকাশ কৰি প্ৰভু বনমালী দেৱ বৈহাৰত থকা বলৰাম দেৱৰ সন্তাল যায়।

* "বালিগাৱৰ গোবিন্দপুৰ গাৱত থকা ১০০ মান ছাত্ৰ-চোলৰ অধ্যাপক উচীয়া, মুকুন্দৰাম মিশ্ৰ সোসায়ে নিত্যানন্দী মতে চলি বৈদিক আচাৰ-পন্থত পৰিত্যাগ কৰি নামগুণ গাই লগুণ দিয়াৰ বিষয়ব্দু পৰাই ফুৰিছে বুলি শালিকী বৰা আবু কেকাই নেওগে বজাক লগালত বজাই মুকুন্দক মহিমা দেখুৱাওক বুলি বন্দীকৈ থলে। একো মহিমা দেখুৱাব নোৱাৰাত ১৫২৯ শকত শি্ষা এওঁক ছেদন কৰা হল।"

—কথাগুৰু চৰিত।

† "নিত্যানন্দ সাধু, বুলি মুকুন্দ আছিল। স্বৰ্গৰাজ্য গাঁৱ নিয়া তাহান্দ কাটিল।"

‡ অসম-বুৰঞ্জী।

—কৃষ্ণাচাৰ্য্যৰ সন্ত চৰিত।

§ "পেনপেনী কাইথৰ "বৰ ভকত" শ্ৰীকৃষ্ণৰো প্ৰাণনাশ কৰিবলৈ ধৰাত শ্ৰীকৃষ্ণ পলাই ফুৰিব লগীয়া হয়। পলাই ফুৰোতে ওৱাৰ গাতত ভৰি সোমালে। মহাট ফুটিলে। তাৰ বিষতেই বৰ ভকতৰ মৃত্যু হল। মাস ৮, ১৫২৯।"

অসম বুৰঞ্জী।

¶ কুলাৰী চোঙৰ মহন্ত বৌদ্ধীয়া কেশৱ বিপ্ৰৰো অশ্ব লটিয়াই হয়।

—হৰিনাবায়ণ দণ্ড বৰুৱা সংগ্ৰহীত "চৰিত পুৰি।"

* "দুঃখৰূপ শৰীৰৰ বুধিৰ প্ৰাৱিলা
সাতদিন ভূমিকম্প কম্পিবাক লৈলা।"

—কৃষ্ণাচাৰ্য্যৰ "সন্ত চৰিত।"

১। সং সম্প্ৰদায় কথা।

গ. ব. ১৫৩
অমংগল
সৃষ্টি।

বনমালীৰ
অশ্বক্লান্ত
গমন।

বেহাৰ যাত্ৰা।

তাত কেইবছৰমান আছে, এনেতে শূনিলে উজ্জীনত প্ৰভু বংশী গোপালদেৱে ১১৪ বছৰীয়া মানৱলীলা সম্বৰি স্বৰ্গপ্ৰয়াণ কৰিছে। এই বাৰ্তা পাই বনমালীদেৱ কুৰুৱাহালীলৈ প্ৰত্যাহ্বান কৰিলে। কুৰুৱাহালীৰ অধিকাৰিত্ব বাবে যিবোৰ আউল লাগিছিল সেইবোৰ নিষ্পত্তিৰ বাবে ভগ্নাংগ গোঁসাই বনমালী পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰ দৰ্শন কৰিবলৈ ভটীয়াই যায়। তেতিয়া অসম-মোগলৰ মাজত যুদ্ধ চলি থকা দেখি অশ্বক্ৰান্ততে কিছুদিন খাপৰ লগীয়া হয়। গোঁসাই অহাৰ তু পাই দৰংগী বাইজে অশ্বক্ৰান্ততে সমদলে সেৱা জনায়হি। দৰংগী বজাই হাউলীলৈকে নিয়াই অন্তৰ্দ্ধৰ্ম প্ৰভুৰ সেৱাকে কৰি আছিল। সেৱক শৰণীয়াও লালী-নিছগাকৈ আহিয়েই আছিল। প্ৰভুৰ শ্ৰীমন্ত শ্ৰী দেখি আবু ভাগৱত ব্যাখ্যাত সূৰ্যলীত কণ্ঠশব্দ শূন অनेক অভক্ততীয়াও ভক্ত হৈছিল।

তাত দুবছৰমান থাকি প্ৰভু ভটীয়াই যাবলৈ ওলাল। দৰং বজাই একোপাখোই এৰি নিদিদে, তথাপি “দেৱ গল। গৈ দেৱদামোদৰৰ অভিন্ন আত্মা ভাগৱত-ভট্টাচাৰ্য্য শ্ৰীশ্ৰী “ভট্টদেৱৰ সত্ৰ পালেগৈ। ভট্টদেৱে আগবেপৰা বনমালীৰ বিদ্যা প্ৰতিভা, গুণ-গৰিমা শূন আছিল। এতিয়া হাততে পাই পৰম সন্তোষ লাভ কৰি বৰ আক্ষেপেৰে জনালে, “সম্প্ৰতি পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰলৈ নগলেও হয় দেখোন। তুমি যেতিয়া নিজেই ভাগৱতময়, তোমাৰ হাতৰ মুঠিতে শ্ৰীশ্ৰী জগন্নাথ ক্ষেত্ৰ। তথাপি, তুমি যে তীৰ্থক উদ্দেশ্য আছিল, যোৱা। কিন্তু বেহাৰৰ দামোদৰ পুৰ ধামত সোমাই যাবা।”

ভট্টদেৱৰ পৰামৰ্শমতেই বনমালীদেৱ বেহাৰৰ দেৱ দামোদৰসত্ৰ পালেগৈ। দেখিলে, প্ৰভু দামোদৰৰ প্ৰথম ধৰ্ম্মাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰী বলৰামদেৱ আচাৰ্য্যই মধুপুৰত থাকি ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ মধু বিলাই বেহাৰ দেশখন আগৰ দৰেই পবিত্ৰকৈ ৰাখিছে।* বলৰামদেৱে পৰমানন্দ বনমালীক আদৰ-সম্ভাষণ কৰি মধুপুৰৰ অন্তৰংগ স্বৰূপে সংগীকৈ ৰাখিলে আবু পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰলৈ যাবলৈ নিদি, বিয়লি বেলাৰ ভাগৱত পাঠ কৰিবলৈ আজ্ঞা কৰিলে। বনমালীয়ে ভাগৱত পাঠ কৰাত “শিলাসৰেও যেন পানী স্ৰাৱিছিল আবু পাঠো যেন মজ্জাৰি গৈছিল।” দেৱে ভাগৱতৰ প্ৰত্যেক পংক্তিকে এনে বিশদভাবে আবু স্পষ্ট উচ্চাৰণেৰে হৃদয়গ্ৰাহীকৈ কৈছিল যে দুৰ্দ্ভৱান্তৰপৰাও পণ্ডিত-মণ্ডলীয়ে ভাগৱত শূন আছিলহি। বজাঘৰীয়া চন্দন-চৰাপ আলোচনা এৰি আহিও মহাৰাজ প্ৰাণনাৰায়ণে ভাগৱতভক্তসকলৰ মাজতে শ্ৰোতা হৈ দাঁহিছিলহি আবু ঘৰলৈ ওভোতোতে সদায় স্মৃতি-নতি কৰি সেৱা জনাই গৈছিল।

বেহাৰত
উপগত।

দেৱ দামোদৰৰ
সত্ৰ বা
দামোদৰপুৰ
মতে।

বলৰাম বা বলোৰামদেৱৰ পাৰিষদ্যদৰ ভিতৰত আছিল এই সকলোই প্ৰধানঃ বলৰামৰ প্ৰিয় শিষ্য বান্ধনি গোঁসাই পৰমানন্দদেৱ (গুৰুলীলাৰ পৰমানন্দটো ভুল), ভাগৱতকণ্ঠ। বনমালীদেৱ, বলৰামৰ আলম্ব্য কৃষ্ণাই। ভাষিক গোপীনাথ মহাত্মন আবু পুৰুষোত্তম মনোমোহন। এইসকলৰ উপৰিও আছিল পৰমানন্দৰ নাতি পুৰুষোত্তম। বলৰাম দেৱ প্ৰয়াণ হোৱাৰ ১৮ মাহৰ আগতে তেওঁৰ অবিহনে কোনে সত্ৰ চলাব বুলি ভক্তসকলে সোধাত দেৱে কলে, “মোৰ অবিহনে সত্ৰ চলাবাব ভাব পৰিবই দেৱ দামোদৰ প্ৰভুৰ পৰমানন্দৰ ওপৰত অপৰ্ণ কৰি গৈছে, মই কিমতে তেওঁৰ আজ্ঞা পেলোম। সম্প্ৰতি, পৰমানন্দয়েই বেহাৰৰ সত্ৰ চলাব। এওঁকে প্ৰভু দামোদৰে মেধিও পাতি গৈছে আবু মইও পাতিলোঁ। মোৰ ভাগৱতকোৱা বাবটো বনমালীক দিলোঁ। তেওঁৰেই মোৰ পৰিৱৰ্ত্তে নিজে ভাগৱত পাঠি ব্যাখ্যা কৰি শূনাব।” এই প্ৰকাৰেৰে সত্ৰ চলোৱা ব্যৱস্থা দিয়াৰ তিনি দিনৰ পাচত, বলৰামদেৱে বনমালীদেৱক অন্তিম শয্যাৰ কষতে বহুৱাই শবাহিত তুলসীৰ মালা থোৱাই, দেউৰীৰ হতুৱাই চন্দনৰ ফোট দিয়াই সকলোকে শূনাই কলে,

* ধৰ্ম্মৰ মধু, জীৱিছিল দেখিয়েই, সম্ভৱতঃ, দামোদৰদেৱ, মাধৱদেৱ আৰু, বনমালীদেৱ থকা ঠাইক মধুপুৰ বোলা হৈছিল। মধুপুৰৰ আগৰ নাম আছিল বিবিগাৱাৰী বা বাঙ্গনাবাৰী। ইয়াৰ এককলীয়া দ-ঠাইতে মহাৰাজ লক্ষ্মীনাৰায়ণ দামোদৰ দেৱক মহাচাপ মৰাই তুৰুৱাচাপ নামে সত্ৰ পতাই দিয়ে। মাধৱদেৱ মহাপুৰুষ থকা ঠাই ডোখৰকো মধুপুৰ বোলে। কৃষ্ণমিত্ৰ ৰচিত “দামোদৰ চৰিত্ত” বিবিগাৱাৰী বুলি আছে আবু “কথাগুৰু চৰিত্ত” মধুপুৰৰ ওটা সীমাৰে বেঙেনাবাৰী বুলিছে—

“শ্ৰীৰাম আতা কমণ্ডলু পাত লৈ গল।

(বহুলাস্ৰাভ) বাজাৰ বাঙ্গনাবাৰী পাইছেহি।

পাচত তাত মধুপুৰ হ'ল। তাৰ কাষে

ভিতৰ চাপ বৈদগ্ধো বলোৰামসত্ৰ।”

“এওঁকে (বনমালীদেবকে) পূজিবাক লাগে শ্ৰোতাসকলৰ।” পুনৰ বনমালীক আব্দু ওচৰলৈ চপাই নি আজ্ঞা শুদ্ধালে, “তুমিয়েই ভাগবত ক'বা। মোৰ অধিকাৰ সবে তোমাক দিলোঁ।” কথাবোৰো অন্ত পৰিল, বলৰাম দেৱো নয়ন মূৰ্ছিত স্বৰ্গগামী হল। বলৰামৰ শেষ ইচ্ছা-অনুসৰিয়েই বনমালীদেব আগৰ দৰে ভাগবত বক্তা হৈয়ে থাকিল আব্দু দামোদৰপুৰ ধামৰ ভাৰী অধিকাৰ মনোনীত হল।

দামোদৰপুৰ
ধামৰ
অধিকাৰী
মনোনীত।

পৰমানন্দ গোসাঁই অধিকাৰীৰ পাচত, বনমালী গোসাঁই অধিকাৰী হ'বৰ মনোনয়ন পোৱাত দৰংগাৰ কৃষ্ণায়ে অসন্তোষ কৰিলে বোলে বনমালী কেনেকৈ অধিকাৰ হ'ব? পৰমানন্দই তেতিয়া বক্তা হৈ, “দেব দামোদৰৰ শিষ্য বংশীগোপাল দেৱ আব্দু বংশীগোপাল দেৱৰ ‘প্ৰিয় অনুপাম’ বনমালী দেব, আব্দু আমিয়েই তেওঁক ধৰ্ম্ম দিছে। এতেকে, প্ৰভু দামোদৰৰ গাৰ্হীত বহিবৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ আছে আব্দু সম্পূৰ্ণ যোগ্য। তোমালোক কোনেও স্বন্দবাদ নকৰিবাহঁক।” কৃষ্ণাইৰ স্বৰূপ নাই, মদনমোহনৰ যোগ্যতা নাই, গোপীনাথো তথৈবচ। তথাপি জনচাৰেক ভকতেসৈতে গোটে খাই এই বৈজ্ঞানে গাৰ্হীৰ নিমিত্তে কঢ়া-আজোৰা লগালে। ভকতৰ মাজত অসুয়া সৃষ্টি হোৱাত সন্তৰ কাৰ্য্যতো বেমেজালি ঘটিল। এনে খৰিয়াল লাগি থকা হেতুকে মনত বিচাট লাগি বনমালী দেব সত্ৰকে এৰি যাব খুজিলে। কিন্তু দেৱৰ প্ৰপন্ন ভক্ত মহাবাজ প্ৰাণনাথিয়ে গুৰুক বেহাৰ নৌবললৈ সান্নায়ে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে, আব্দু সেই কন্দলৰপৰা যাতে অতিথি থাকি স্বতন্ত্ৰভাবে ধৰ্ম্মচৰণ কৰি থাকিব পাৰে তাৰ সুচল লগাই নগৰবপৰা ২ মাইল মান দূৰৈত, মহাত্মা নৈৰ পাশত বাজপাটৰ দক্ষিণ-পশ্চিমে যুৰীয়া ঢাপ মৰাই সুকীয়াকৈ এখন সত্ৰ কৰাই দিলে। দামোদৰপুৰ ধামৰ দৰেই বৈকুণ্ঠপুৰী সদৰ হোৱাত ইয়াৰ নাম বৈকুণ্ঠপুৰ হল।* পূৰ্বাগ সত্ৰ এৰি পৰমানন্দ-বনমালী দুয়ো নতুন সত্ৰলৈ উঠি আহিল। ভালেমান দিনলৈকে উভয় সত্ৰ ইয়াৰপৰাই অভিন্নভাবে পৰিচালিত হৈ আছিল।

বৈকুণ্ঠপুৰ
সত্ৰৰ
অধিকাৰী।

পৰমানন্দদেৱে ভক্তসকলক চপাই উপদেশ দিলে “দেব দামোদৰ আব্দু দেৱ বলৰামৰ আজ্ঞাকে শিৰত লৈ আমিয়েই ভাগবতী ধৰ্ম্ম গঢ়াবলোঁ। আমিয়েই বনমালীদেবকো ধৰ্ম্ম দিলোঁ। পুৰুষোত্তমকে আদি কৰি সকলো ভক্ত মিলোপ্ৰীতিৰে থাকিবাহঁক। প্ৰভু দামোদৰৰ ধৰ্ম্মবন্তি যেন অহৰ্নিশে জ্বলি থাকে তাকে পৰমেশ্বৰৰ কৰ্ম্মত মিনতি কৰিলোঁ।” ইমানকৈ কৈ প্ৰভু পৰমানন্দ স্বৰ্গী হল। তেওঁৰে ধৰ্ম্মমালা লৈ প্ৰভু বনমালীদেৱে বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত ধৰ্ম্মাধিকাৰ হৈ ভক্তিধৰ্ম্ম বিস্তাৰ কৰিবলৈ দৰিলে। এতে প্ৰভুৰ বন্দ্যবানচন্দৰ মনোহৰ মূৰ্ত্তি এখনি স্থাপন কৰে আব্দু পুৰুষোত্তমৰ মূৰ্ত্তিও পৰাই পূজিত হ'বাবলৈ মূৰ্ত্তিখনিৰে জগন্নাথৰপৰা অনাই বৈকুণ্ঠপুৰতে প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বৈকুণ্ঠপুৰত, এই দৰে মূৰ্ত্তি-ভাগবত প্ৰতিষ্ঠা কৰি ঈশ্বৰক মতিমা প্ৰকাশ কৰি আছে

এনেতে, সোমাবেশ্বৰ জয়ধ্বজ সিংহ মহাবাজৰপৰা আকুল আহবান আহিল প্ৰভু “সোমাবলৈ যাব লাগে। গৈ, সেই ৰাজ্যত যি উপাৰ্জ-অমঙ্গল হৈছে তাৰ নিবৃত্তিৰ অৰ্থে পতা যোগ-যজ্ঞত যোগ দি ৰজা-ৰাজ্যক আৰ্শীৰ্বাদ দিব লাগে। হিন্দুধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰি গুৰু লোৱাৰ পাচত, মহাবাজে স্বকৃত পাপ খণ্ডাবলৈ যি আয়োজন কৰিছিল, তাৰ আভাসটি দিলে হৈ ঈশাৰীকৃতসম্পন্ন প্ৰভু বনমালীদেৱক আমন্ত্ৰণ কৰাৰ তাৎপৰ্য্যটি প্ৰকাশ পাব।

সোমাবেশ্বৰ
জয়ধ্বজ সিংহৰ
আমন্ত্ৰণ।

১৫৭০ শকত, বক্তা হৈ বহুবা গোহাঞ জয়ধ্বজ সিংহ নাম লোৱাৰ পাচত পাণ্ডামন্ত্ৰী-সকলৰ পাকচক্ৰত পৰি বগচোখাত বাপেকক বধ কৰোৱায়, গোহাঞ এজন্য আব্দু মাহীয়েক এগৰাকীকো মৰায়। তদুপৰি, শিশুৰি ঘৰলৈ খুটা আনিবলৈ যাওঁতে, খুটাৰ গিৰিহত গোহাঞীয়া বামুন এজনে গছ জোপাতে খুটা নিদিওঁ বুলি সাবটি ধৰাত গছেসৈতে গছকটীয়াই বামুনজনক কাটি পেলায়। “১৫৭২ শকৰ বহাগত এক পক্ষৰ ভিতৰতে তিনি বাৰকৈ ভূইক’প

আমন্ত্ৰণ
কাৰণ।

* “মূৰ্ত্তিতো তাৰা কন্দল শূনিলন্ত

বৈকুণ্ঠপুৰত সত্ৰ পাতিয়া দিলন্ত।”—বামবায় ভাগত “গুৰুলীলা।”

“DAMODARPUR stands at the right bank of the Mora Torsha, less than 2 miles West of Cooch Behar. Maharaj Lakhminarayan established the Dham here for the saint Damodar on a mound of earth which has been raised in the reign of Narnarayan. The Shebait of the Dham are the Medhis of Baikunthapur whose ancestor was a disciple of Damodar.”—Cooch Behar State—Harendranarayan Chowdhury.

যায়। ১৫৭২ শকৰ ভাদত স্বৰ্গমহাৰজাৰ গড়গাঁৱৰ ঘৰত হুন্দু পৰিল। তাৰ দুদিনৰ পাচতে বৰঢাক আপুনি বাজিল আৰু সেই ভাদ মাহতে এক পক্ষ কাল দিহিঙৰ পানী বঙা হৈ থাকে। এইবোৰৰ উপৰিও, মহাৰাজৰ চন্দ্রতাপত কাউৰী পৰিল। দেৱবগাৱৰ দৌলৰ গোসাঁঞ-আসন আৰু বজাৰ গোসাঁঞ থোৱা সিংহাসনত শাকিনীসাপ সোমাল।*

কালদোষ, দৈৱদোষ গ্ৰহদোষত দেশৰ দুৰ্দ্দশা উপস্থিত হলে, আকাল-মাৰি-মৰক হলে, অমংগল-অশুভতে দেখা দিলে, যাগ-যজ্ঞ-শান্তি-স্বস্তায়ন, তুলসী দিয়া আৰু বৰ-সবাহাদি ধৰ্ম্মপুত্ৰৰ পাতি সেইবোৰৰ মন্দ ফলৰপৰা নিস্তাৰ পোৱা যায়। এনে বিশ্বাস, বৈদিক ধৰ্ম্ম-বলম্বীসকলৰ ভিতৰত কোটিকালৰপৰাই চলি আহিছে। দেখাচাৰ কৈ হিন্দু ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰা নাছিল যদিও, “তিনটা শিঙেৰে গৰু ওপজাৰ নিচিনা অশুভ হোৱাত” প্ৰতাপসিংহ সৰ্গদেৱে ১৫৪৭ শকৰ “লুইতৰ পাৰ হৈ বান্দৰ ভাঙালী বামুণ গাৰৰ ওচৰত, বাৰুকটা স্ৰুতিৰ কাষত সোণ-বৃণ-বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ, কৰ্ম্মা, গৰু-মহা শ্বস্তৰ ব্ৰাহ্মণক দান দি যজ্ঞ কৰিছিল।”

জয়ধ্বজ সিংহৰ এতিয়া অনুতাপ আহিল “বাপা-ককাক মাৰি পিতৃবধী হলোঁ। বামুণ এটাও কঠাল গছ সাপটিধৰাত কাটিলোঁ। মই যজ্ঞ কৰি পাপ গুচাওঁ।” এই বুলি, উপনি-পুথাদেৱকৰ আদৰ্শকে অনুসৰণ কৰি, লুইতৰ উত্তৰ পাৰে ঢকুৱা চাপৰিত (ডোকাচাপৰিত) কাতি মহীয়া “তুলসী দুই লাখ দিয়াই সাত দিন সাত ৰাতি আউনীআটিৰ বাপু, কুৰুৱা-বাহীৰ বাপু, গড়ম্ৰব বাপু, বেঙেনাআটীৰ মহন্ত, কাটনীপাৰৰ বৰলাআতা” প্ৰমুখো সন্ত-মহন্তসকলক চপাই “বৰ সভা (সবাহ) কৰি সোণবৃণ মাটি দান দিলে। ব্ৰাহ্মণক বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ, সুৱৰ্ণৰ নৱগুণ দি সালস্কৃত কৰি পাণ্ডগোট ধেনু দিলে। বজত সুবৰ্ণ পূৰ্ণ কৰি দক্ষিণা কৰিলে। আৰু সূধা ধেনু ১০০ দক্ষিণাসহ ব্ৰাহ্মণক দান কৰিলে।” এই মহা যজ্ঞলৈ দৰং-কামৰূপ কোনো ঠাইৰ গুৰু-গোসাই, ব্ৰাহ্মণ-মহন্ত, সাধু সজ্জনক মিল্গণ কৰিবলৈ বাকী নাছিল। সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰা হ'ল, সকলো আহিল ও। কিন্তু, কটকী পঠিয়াই প্ৰাণ নাৰায়ণ বজাকো অনুৰোধ কৰি শুম্ভ-সম্ভ সন্ত বনমালীদেৱক আনি মনৰ কামনা পূৰাব নোৱাৰিলে। সেই গৰাকী, সিদ্ধ পদুৰুষ নহাত জয়ধ্বজৰ মনত আসৰিস লাগি থাকিল।

জয়ধ্বজৰ নিমন্ত্ৰণ ৰক্ষা কৰিবলৈ বনমালীদেৱৰ ইচ্ছা আছিল। কিন্তু প্ৰাণনাৰায়ণ বজাৰ ঐকান্তিক প্ৰাৰ্থনা এবাৰ নোবাৰি হৈ স্বদেশ সৌমাৰলৈ আহিব নোবাৰিলে।

ঈতিমধ্যে, দামোদৰ দেৱৰ শিষ্যসকলো ঠানবান্ হ'ল। বেহাৰৰ বাজাতো কিছুমান অনাচাৰে দেখা দিলে। বনমালীদেৱৰ আৰু তাত থাকিবলৈ সমালিকে মন নোযোৱা হ'ল। কেনেকৈ, অতি সোনকালে বৈকুণ্ঠপুৰ এৰিব পাৰি, তাৰ হে কেবল চিন্তা হ'ল। “জগন্নাথলৈ যাওঁ বুলি গোসাঁঞ বজাক বিদায় জনোৱাত, বজাই বহুত তুতি প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। তথাপি, গোসাইৰ মন নেপালিছিল। “ঈশ্বৰৰ কৃপা হলে পুনৰ বেহাৰ দৰ্শন হ'ব পাৰে” বুলি কৈ বজাক আশীৰ্বাদ দি ষাঠিজন ভকতেসৈতে প্ৰভু বনমালীদেৱ জগন্নাথমুৱা হ'ল।

পদ্মা-গঙ্গাইদী গৈ দৌলোৎসৱৰ সময়ত জগন্নাথ ক্ষেত্ৰ পালেগৈ। দৌল প্ৰদক্ষিণ কৰি থাকোঁতেই প্ৰভুৰে দামোদৰ স্বামী নামেৰে মহাজন এজনৰ সঙ্গ লাভ কৰে। জগন্নাথত সত্ৰ এখন পাতিবলৈও দেৱৰ ইচ্ছা গৈছিল আৰু সেই অৰ্থে মাটি এডুখৰিও কিনা হৈছিল। কিন্তু তাত সত্ৰ হৈ নুঠিল। তথাপি মঠ মন্ডপ কৰাণে। কৃষ্ণ-বলোভদ্ৰ-সুভদ্ৰাৰ মূৰ্ত্তি সেৱা কৰি প্ৰভু স্বদেশলৈ উলটিলে। আহোঁতে বাটত ভাগীৰথীৰ তীৰত বামগোবিন্দ ব্ৰাহ্মণক এডোখৰ মাটি কিৰি দি তাতে এখনি আখৰা (সত্ৰ) পাতি থৈ আহে। এবছৰৰ মূৰত ঘূৰি আহিল। কিন্তু বেহাৰলৈ আৰু যোৱা নহ'ল। বাঙে বাঙে ঘিলা-বিজয়পুৰ পালেহি।*

* “জয়ধ্বজ দেৱৰ দিনত দেৱে যদুচৰণৰ আগত বেহাৰত থকা বনমালী গোসাইক আহিবলৈ কৈ পঠালে। স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা শুনি আহিবৰ মনে প্ৰাণনাৰায়ণ বজাত জগন্নাথ দৰ্শন হবলৈ বিদায় কৰিলে। ৰাজা বোলে “পুনৰ আহিব”। বাপুৱে বোলে। “আমি স্বতন্ত্ৰ নোহোঁ, ঈশ্বৰ পৰাধীন। কোন ঠাইলৈ নিয়ে নাজানি।” এই বুলি জগন্নাথলৈ গৈ মঠমন্ডপ কৰি দৰ্শন হুই ফিৰি আহি বিজয়পুৰত ৰহিহি।”—অসম বুৰঞ্জী।

* “(অজ্ঞানদেৱ) বনমালীদেৱৰ সৈতে ঠেলা এক খান।

দুইকো দুয়ো অনেক কৰিলা বহু মান॥

প্ৰেমে পুলাকিত দুইবো বাক্য গদ গদ।

চতুৰ্ভাৰীত হৰিধৰ্ম্ম কৰে সভাসদ ॥

ঘিলাত উপস্থিত হোৱা শূনি লোচসপ্ৰব শ্ৰীশ্ৰী অঙ্কজুনদেব গোস্বামী আৰু খুদীয়া সত্ৰৰ শ্ৰীশ্ৰী লক্ষ্মীপতি গোস্বামীয়ে বনমালীদেবকে আদৰ-সম্ভাষণ জনাব গৈ। জগন্নাথৰ আদেশ অনুসৰি লক্ষ্মীপতিক দেবে জগন্নাথৰ প্ৰসাদ (পদ্মচিনি) নিৰ্মালা আদি দি পৰম সন্তোষ লাভ কৰে।*

দুই গোটা সূৰ্য্য যেন ভৈল। এক ঠাই
পৰম হৰিষে সৰ্বজনে আছ, চাই।"

—অঙ্কজুনদেবৰ চৰিত্ৰ।

"বনমালী গোসাইকো কঁৰলা সাদা
পাচে বনমালী জগন্নাথ আজ্ঞা জাৰি
পদ্মচিনি-ভূষণ-বস্ত্ৰক দিলা আনি
প্ৰসাদ নিৰ্মালা আনো দুঃ নানন্দত
দিন। লক্ষ্মীপতি লৈলা অসং মনত।"

লক্ষ্মীপতি চৰিত্ৰ।

দ্বিতীয় পটল

সোম্বাৰ আগমন

ভট্টীয়া পাৰ
পুখুৰী খনোৱা।

প্ৰভু বনমালীদেৱ জগন্নাথলৈ যোৱা-সময়ে ডোকা চাপৰিত যজ্ঞ সাংগ কৰি জয়ধ্বজ সিংহই লাক্লি বাইগৈ (১৫৭৩ শকত) আঘোণ মহীয়া চাৰিও বজা, কাণ্ড বৰা, চিৰাই বৰা, তিপমীয়া মানুহ এফৈদ, অভয়পুৰীয়া এফৈদ, শদিয়াল এফৈদ মানুহ দি ভট্টীয়া পাৰ (শিবসাগৰ) দীঘে ১২০০ হাত আৰু পথালিয়ে ১৫৪ হাত পুখুৰী এটা খনোৱায়। ১৫৭৮ শকত আহোম নিয়মে উচৰ্গা কৰায়। কিন্তু পুখুৰীত পানী নবল। অঠাইকৈ খনালে যদিও পানী ওলায়েই আকৌ শুকাই গল।*

জখলাবন্দাৰ
দেবসত্ৰ।

বজা-প্ৰজা সকলো বিবদ্ধিত পৰিল। সং কৰ্ম্মত কিবা বিঘিনি হৈছে বুলি সকলোৰে মনত সংশয় উপজিল। এনেতে, “পুৰ্বে” দৰংগী বজাৰ অনা কুৰবীয়ে বজাত কয়, যে আমাৰ গুৰুদেৱ বনমালী পাঁচ বছৰপৰা ভাগবতবক্তা অৰু পণ্ডিত, অতিশয় শ্ৰীমন্ত, স্তত কাণ্ডন কান্তি, বয়স হোৱাতো লৰাৰ নিচিনা দেখায আৰু অতি দেখনিয়াৰ। এই কাৰণে, আপোনাৰ উপযুক্ত গুৰু তেওঁ হলেহে শোভা পায়। সেই কথা শুনি বজাই মনে-মনে ভাবে যে বনমালী বাপক কোনোমতে আনিব লাগে। পুৰ্বে ডোকা চাপৰিত যজ্ঞ কৰোঁতেও “দেবলৈ যথাবিহিত সম্মানপুৰ্ব্বক নিমন্ত্ৰণ কৰি কটকী পঠোৱা হৈছিল। কিন্তু প্ৰণিধাৰণ বজাই হকাবধা কৰাত প্ৰভু আহিব নোৱাৰিলে বা প্ৰভুক আনিব নোৱাৰিলে। কুৰবীৰ কথা শুনি বজাই বগিয়া কাকতীৰ নৃসিংহ, যদুচৰণ খাউন্ড আৰু নাওবৈচা ফুকনৰ গঙ্গাবৰক পঠিয়ালে বিজয়পুৰপৰা সমাধিবাহৰাবে বনমালীদেৱক আমন্ত্ৰণ কৰি আনিবলৈ।* সঁজাতী সকলে প্ৰভুক আনি পোনেই পাণ্ডুনাথত থলোহি। লগত পাৰ্শদ আহিছিল পৰ্ম্মানন্দ, জগজীবন, বহুদাম, চক্ৰপাণি, ৰামহৰি, কবুণা, জয়ৰাম আৰু চিৰাম। পিকচাই বৰফুকনৰ বংশৰ এজনে তাৰপৰা বাদোভণ্ডে, হয়ৈ হস্তীয়ে সমদলে আনি প্ৰভুক বৰফুকনৰ টোলৰ ওচৰতে লাখটকীয়াত ৰাখিলে। লাখটকীয়াৰপৰা বৰফুকনৰ আদেশত নাওবৈচাফুকনে মহা পয়োভৰেৰ আনি কলিয়াবৰৰ জখলাবন্দা পোৱালোহি। তাতে আগেয়েই ঠিক কৈ থোৱা সত্ৰ (বাহৰত) সংস্থাপন কৰা হল। সেইখন বাহৰেই অদ্য প্ৰভুত “দেবসত্ৰ” নাম প্ৰখ্যাত হৈ আছে। তাৰপৰা আকৌ অস্থায়ী ভাবে জাঁতকৰা নামে ঠাইতো বাহৰ কৰা হৈছিল। সেই ঠায়ে পাচত সত্ৰলৈকে পৰিণত হল।

ভট্টীয়াপাৰ
পুখুৰীৰ
জল নিষ্কাশন
আৰু
জয়ধ্বজ সিংহৰ
গুৰুত্ব বৰণ।

আহোম-নিয়মে উচৰ্গা কৰাত ভট্টীয়াপাৰৰ যিটো পুখুৰীৰ পানী নোলাইছিল সেইটো পুখুৰীকে হিন্দু-নিয়মে উচৰ্গা কৰি পানী উলিয়াবলৈ বাজাজ্ঞাতমে প্ৰভু বনমালীদেৱক আহ্বান কৰা হল। হিউক (শিলিখা বাপু), কাশী আদি পৰিচাৰক ব্ৰাহ্মণক লগত লৈ দেব-সত্ৰৰ পৰা প্ৰভু ভট্টীয়াপাৰৰ পুখুৰী উচৰ্গাবলৈ গল। সন্ত-মহন্ত, বজা-প্ৰজা সকলোৰে সাক্ষাতে যথাৰূপে যোগযজ্ঞ কৰি জলদেৱতাক আহ্বান কৰি পৰমভাগবত ব্যাক্ৰিস্থ পুৰুষ প্ৰভু বনমালীদেৱ পুখুৰীত নমা মন্ত্ৰকে চাকৰিয়াৰ দৰে নিঃশব্দে জলাশয়ৰ গৰ্ভত পানীয়ে

* এনে এটি প্ৰবাদো আছে বেলে সেই বাৰ পুখুৰী খানোতে খানোতে মাটিখনা মানুহে তলত টো খুঁটি-ছাই পাবলৈ ধৰিলে আৰু ওলৰফাল ঢেঁকীৰ নাও শূন্যলৈ। খানি-খানি ঠাই (মাটি) অন্ত কৰিও নোৱৰা দেখি অঠাই হল।

* বগিয়া কাকতীৰ বংশাবলী পুথি—কেশৱকান্ত বৰুৱা সম্পাদিত।

* “ভট্টীয়াপাৰৰ পুখুৰী খনাই তাক উৎসৰ্গা কৰিবৰ কাৰণ প্ৰাপ্ততামহ নৃসিংহক (জয়ধ্বজ বজাই নি) কলে যে পুখুৰী উৎসৰ্গা কৰাৰ কাৰণ বনমালী বাপু আনিব পাৰিবানে নোৱাৰা, কৰ লাগে। প্ৰাপ্ততামহে পাৰিম বোলাত বজাই কোঁচৰা আৰু গোসাঁঞলৈ নিমন্ত্ৰণ পত্ৰ বৈছাইসৈতে এক চৰা নাও দি বিদায় দিয়ে। প্ৰাপ্ততামহে গোচ ৰজাক জনাই আহি গোসাঁঞৰ নিমন্ত্ৰণে কলিয়াবৰত দেৱৰ সত্ৰ কৰিবলৈ আদেশ দিয়ে। — জাদুৰাম চাকাকতী লিখিত আৰু কেশৱকান্ত বৰুৱাৰ দ্বাৰাই প্ৰকাশিত “বগিয়া কাকতীৰ বংশাবলী।”

১. “জয়ধ্বজ সিংহ মিশ্ৰ বাপুকে আউনীহাটীয়া গোসাঁঞ নামে খ্যাত কৰিয়া অনেক বৃত্তি দিলেন।

আৰো যদুচৰণ খাউন্ড নামক ব্যক্তিকে প্ৰেদণ কৰিয়া বেহাৰ হইতে বনমালী গোসাঁঞকে আনিয়া দক্ষিণপটীয়া গোসাঁঞ নামে খ্যাত কৰিলেন। — “আসাম বুৰঞ্জী”—হালিৰাম ঢেকীয়াল ফুকন

২. ৰমাকান্ত ম্বজৰ “শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱৰ চৰিত্ৰ” আৰু কৰ্দ্দেগুৰি সত্ৰৰ পুথি।

পাক লৈ-লৈ হোহো কৰে আহি পৰ্ছিমব পাৰটো একে হে'চোকাই ভাঙি লৈ গল*। তেতিয়াৰ পৰা পুৰুষৰীৰ নাম বদুসাগৰ হল। বনমালী গোসাঁঞৰ বাক্‌সিদ্ধতাৰ প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ হাতে-হাতে পাই সকলো স্তম্ভিত হল। পুৰুষৰী উৎসৰ্গ-কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰিয়েই প্ৰভু পুৰুষৰ সন্মুখলৈ গল। তাৰপৰা জাঁতকৰাত থাকিলগৈ। জাঁতকৰাবপৰা অনাই জয়ধ্বজ বজাই শাকবাৰীত

“মোৰ ৰাজ্যভাৰ যত সম্পাদিত আছে

তোমাৰ চৰণে দিলোঁ বুলিলোঁ নিশ্চয়।”

বুলি “বনমালী দেৱত গদুৰু বৰণ কৰিলে আবু প্ৰভুৰ নামে ৩০০ পুৰা মাটি আবু মানুহ ভাগ দিলে। বজাই শৰণ লোৱাৰ লগে-লগে বৰগোহাঁই, বৰপাত্ৰ গোহাঁই, সন্দিকৈ-চেতীয়া প্ৰভৃতি টাইআহোমৰ সম্ভ্ৰান্ত বংশীয় কুহুম সকলোৰেই বনমালীদেৱৰ ওচৰত দাঁক্ষিত হল। এই দিনাৰপৰাই ৰাজদণ্ড দায়িত্বৰ জেঙা-জঙ্ঘালো প্ৰভুৰ গাত লাগিলহি। জয়ধ্বজে “হয়হসতী চত্ৰদণ্ডে” উৰ্চিগৈ চতুৰ্ভুজ মূৰ্ত্তিৰে সৈতে সেই শাকবাৰীতে এখনি সত্ৰ পতাই দিয়ে। সত্ৰত ভকতৰ হাটী নামঘৰ মণিকূট সম্পূৰ্ণকৈ নিৰ্মাণ কৰোৱা হৈছিল। সেই বছৰ তাত দৌলোৎসৱ কৰি পাচ বছৰি খৰালি চহৰ ফুৰিবলৈ আহি প্ৰভু গজপুৰত বয়হি।

এনেতে, চ'তত মীৰজুম্লাই গজপুৰ অধিকাৰ কৰিলেহি। এই বাৰ্তাৰ পাই, গোসাঁইক উত্তৰলৈ যাবলৈ কৈ বজা নিজে পৰ্ব্বতত উঠিলগৈ। গোসাঁই কিন্তু নলবিৰল, গজপুৰতে ২ কিল। মীৰজুম্লাই গোসাঁইক একো উপদৰ কৰা নাছিল। ধৰ্মগদুৰ বুলি মান-সংকাৰ কৰি ভাবে-ভাঙিৰে বক্ষা কৰি আছিল। মীৰজুম্লা এবছৰ আছিল। সেই বছৰতে “গাঙ হোলা হল; সৰুলাৰে থকবক্ লাগিল। স্বৰ্গস্বৰূপে এৰি প্ৰজাসব জঙ্ঘলক লাগি” গল। ক্ষুধায়ে তৃষ্ণায়ে জড়া-তাপ-পীড়া মাৰি গৈল ক'থা ঠাই।* পানীত হাঁহনচৰা অৱস্থা হৈছিল মানুহৰ অৱস্থা। প্ৰজাৰ বিলৈ দেখি, শোকেতাপে জঙ্ঘৰিত হোৱাত প্ৰভুৰ আবু দক্ষিণ পাৰত থাকিবলৈ ইচ্ছা নগল—ডিক্ৰুং পাৰৰ খৰালৈ গঢ়ি গল।* তাত অলপ দিন থকাৰ পাচত প্ৰভু শূকান সূৰ্তিৰ ওচৰৰ কুমাৰহাটীলৈ (কুমাৰবাৰী) আহিল।

মীৰজুম্লাৰ
দ্বাৰা সম্মানিত।

ইতিমধ্যে সন্ধি হল। মীৰজুম্লাই গডগাওঁ এৰি নিজৰ দেশলৈ গঢ়ি গল। “স্বৰীপ-পৰীপাতৰে পলাই-উবাই” থকা প্ৰজাসবো “পালটি” আহিল। পাত্ৰমন্ত্ৰীসমে ৰজাও পৰ্ব্বতৰ পৰা নামি আহিল। আহি, নগৰ সোমাই চায় দেখোন, “সোণাপুৰ হেন গডগাওঁখন তেনেই ল'উঙা হল।” “বংগালে ৰা কৈ কৰি থৈ গৈছে” বুলি, হুকুংকুং কৰে কান্দি তাত ৰজা নিৰ্ভাৰক বকতালৈ গল আবু কুমাৰহাটীৰ পৰা বনমালীদেৱক অনাই “দেৱৰ হত্ৰাই তুলসী-সোম দিয়াই অনান্য যজ্ঞ কৰাই গডগাওঁ নগৰখন শূন্য কৰালে। সেই দুদ্দশাৰ দিনত বজাক প্ৰাধ দিব পৰা বিশেষ পুৰাণোলক প্ৰভু বনমালী দেৱত বিনে আন দেও নাছিল। গদুৰু দেৱৰ শালভূনাবাণী শূনি সগদেৱ স্বস্থ হৈ প্ৰভু চৰণত নিৰ্বোধিলে উত্তম স্থান এখনিত সত্ৰ পাৰ। শ্ৰীচৰণক সংস্থাপন কৰিবৰ ইচ্ছা আছে। শ্ৰীচৰণে মাত্ৰ স্থান নিৰ্বাচন কৰি দিলেই হয়।

ল'উঙা
গডগাওঁ
নগৰ
পৰিণ কৰণ।

- * “ৰাজ্যৰ প্ৰাধনা শূনি বনমালী সন্ত
- নিজ্জুম্লা পুৰুষৰীৰী তীৰে তালিয়া গেলন্ত;
- যোঁঞগে প্ৰভুদেৱ পুৰুষৰী নামলা
- গিৰগিৰ কৰি জল সব নিকলিলা।
- আশ্চৰ্য্য মানিল সবে ৰাজ্য প্ৰজগন
- বনমালী দেৱৰ চাঁও অগণন।
- অদাৰ্য্য দেখিবাক আঁত মনোৰম।”

—বিবৰণ নগৰামকৃত “দাঁক্ষণপাট সত্ৰ।”

—ভট্টায়াপাৰ-পুৰুষৰীৰ বিভিন্ন নাম : ভট্টায়াপাৰৰ পুৰুষৰী, অঠাই সাগৰ, পুৰণি পুৰুষৰী আবু পুৰ সাগৰ।

• শ্ৰীশ্ৰীবনমালীদেৱ—ৰমাকান্ত পিঙ্গ ৰচিত।

• কৰ্দ্দেগদুৰি সত্ৰৰ পুৰি।

* খৰাত থকা গোসাঁই-পুৰুষৰীয়ে বনমালী গোসাঁইৰ স্মৃতিটো ৰাখি থৈছে। পুৰুষৰীটোত তামৰ কোথা-অথা, শঙ্খঘণ্টা, ধালকুণ্ড আবু পিতলৰ গছা বহুত ওলাইছিল। সেইবোৰ ওচৰতে থকা পুৰুষা মুছলমান-বিলাকে পাই লৈ গল। বনমালীদেৱৰ পুৰুষ পুৰুষ খৰা মিশ্ৰাই তাত বাস কৰা বাৰ ঠাই ডোখৰৰ নাম মানুহৰ মূখত পৰি খৰা-মোচৰ হল। বনমালী গোসাঁইৰ নামে হল গোসাঁই পুৰুষৰী। বে, শ।

সত্ৰৰ ঠাই
নিৰ্দ্দেশন
আব্দু
ভেটিট প্ৰতিষ্ঠা।

সত্ৰ পাতি বজাৰ ইচ্ছা পূৰণ কৰিবৰ অৰ্থে উপযুক্ত ঠাই চাবলৈ কেউফালে দূত চৰ পঠিওৱা হ'ল। সকলোৱে ভালেমান ঠাই চাইচিৰ্চি আঁহি পূৰ্বে যত প্ৰতাপসিংহ স্বৰ্গদেৱৰ বাগলী বাহৰ আছিল, তাৰ ওচৰতে অতীজৰেপৰা দক্ষিণপাট বুলি কৈ অহা ঠাইকে আঁহি শোভনীয় ঠাই বুলি জনালোহি।*

শক ১৫৮৪।

স্বৰ্গদেৱৰো সেই ঠায়েই মনঃপূত হোৱাত অনতিপলমেই সত্ৰৰ ঠাই চোঙোৱা হ'ল আব্দু সত্ৰৰ ভেটিটও প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল। কিন্তু সত্ৰীয়া ভকতৰ বহা, মন্দিৰ মণিকূট নামঘৰ ইত্যাদি আনুষঙ্গিক অংশবিলাক যিমান খৰধৰকৈ যুগুত হ'ব লাগিছিল, নানান কাৰণৰ নিমিত্ত সিমান বেগাই কৰিব পৰা নহ'ল।

জয়ধ্বজ সিংহৰ
মৃত্যু মঙ্গল
শ্ৰবণ কাৰোৱা।

ইপিনে সৰ্গদেৱৰো "শৰীৰ বিধাৰণ" হৈ আহিবলৈ ধৰিলে। মৃত্যুৰ ৰোগ হৈ কলৈকো যাব নোৱাৰা হ'ল। ক্ৰমান্বয়ে ব্যাধি বৰ টান হৈ আহিল। মৃত্যু আসন্ন দেখি, ইহকালৰ পাপ খণ্ডই পৰকালত তৰিবৰ হেতু বোগ-শয্যাৰ কাষলৈকে বনমালী গোসাঁইক নিয়াই "বজ্জত সূৰ্য্য দক্ষিণা দি প্ৰাৰ্থিস্ত হ'ল আব্দু সমস্ত বাজাৰৰ গোসাঁইৰ হাতত অপৰ্ণ কৰিলে।" গোসাঁয়ে শিবত ধৰি মৃত্যুমঙ্গল গোৱাই আশীৰ্বাদ শুনাই ওলাই অহাৰ পিচতেই সৰ্গদেৱ শান্তিৰে সিপদুৰীলৈ গমন কৰিলে।

চক্ৰধ্বজ সিংহৰ
ম্বাৰা সত্ৰ
সম্পূৰ্ণ বৰণ।

জয়ধ্বজৰ পাচত, নিলগীয়া ভায়েক চক্ৰধ্বজ সিংহ বজা হয়। এওঁ গজপুৰত মহা মহোৎসৱ কৰি বনমালী দেৱত শৰণ লয় আব্দু দীক্ষা মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। এওঁৰ দিনতে সত্ৰৰ অসমাপ্ত হৈ থকা মন্দিৰ মণিকূট নামঘৰ আদি উৎসৰ্গীকৰণ কাৰ্য্য সম্পূৰ্ণৰূপে সমাধা কৰা হয়। সত্ৰৰ চাৰি পিনে চাৰিটা গড় মৰাই, পদুখুৰী খনোৱাই, পদুখুৰীৰ চৌপাশে ভকত বৈষ্ণৱ দীঘল-দীঘল হাটী সজোৱাই সত্ৰৰ সৌষ্ঠৱ বঢ়োৱা হ'ল। মহাবাজ জয়ধ্বজৰ দেৱেই এওঁ ও আগুয়ে আগ-কৈ থোৱা মতে, পূবে মূদৈ বিল, পশ্চিমে শিঙীয়া বিল, উত্তৰে হাটীপৰা বিল, দক্ষিণে শুল্কান স্টুতি—এই চাৰি সীমাব ভিতৰত ৮০০ পৰা নিষ্কৰ দেৱোত্তৰ ভূমি আব্দু তাকে চাট পাইক বন্দুৰা মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীষাদৰবাইৰ সেৱাপূজা-অৰ্থে তামৰ ফলি মাৰি উৰ্চাৰ্গ দিলে। সেই দিনৰপৰা দক্ষিণপাট সত্ৰৰ পয়োভৰ আব্দু নান-সম্মান ক্ৰমাৎ বাড়িবলৈ ধৰিলে।

জয়ধ্বজসিংহৰ আদেশানুক্ৰমেই ১৫৮৪ শকৰ মৰামুৰিত ভেটিট প্ৰতিষ্ঠা কৰা হ'ল যদিও, চক্ৰধ্বজসিংহৰ দিনত নামটো জিলাক উঠাত চক্ৰধ্বজসিংহই দক্ষিণপাট সত্ৰ পাতিলে বুলি সম্বাদ-সাধাবণৰ মাজত প্ৰচাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। প্ৰকৃততে, সত্ৰ পতাৰ গঢ়াৰ জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱেই।

বেহাৰৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰৰ আঁহি অনুযায়ী সত্ৰৰ নাম প্ৰভুৰে বৈকুণ্ঠপুৰ বাখিৰ খুজিছিল। কিন্তু ঐতিহাসালী দক্ষিণপাট নামে ঠাইত প্ৰতিষ্ঠিত হৈ বা বাবে দক্ষিণপাট সত্ৰ নামেই প্ৰস্ফুটলিত হৈ থাকিল।

* "নামত দক্ষিণপাট বুলি সবে কহে

উত্তৰত মহানদী প্ৰংমপুৰ বহে।

হেন স্থান পাহা ৰাজদুত কৈলা জাই

সুদীন ৰাজা বোলে তৈক জাহোক গোসাঁঞে"—বমাকান্ত স্বৰ্জৰ "বনমালী চৰিত"।

২ "অন্তকালে কৰি নিজ ৰাজ্য অপৰ্ণ

মৰ্ত্যলীলা সম্পৰণ কৈলা নৃপধন।"—দক্ষিণপাট সত্ৰ-স্বৰ্জ বলৰাম।

৩ পাচে মহাবাজ বনমালী গোসাঁঞক চাঙ্গলৈকে তুলি নি, "বাপু, মঞি কি নাম লম, এই সময়ত," গোসাঁঞে বোলে, "মঞি যি নাম লওঁ মহাবাজেও তাকে লব। গোসাঁঞে মাথাত ধৰি নাম শুনাইছিল। মহাবাজেও সেই নামকে লৈছিল। ৰাজা কন্ঠাগত হ'লত, গোসাঁঞে নিলগি আহিল।—অসম বুৰঞ্জী।

ৰজা স্বৰ্গী হ'ল মৃত্যুৰ ব্যাধিত। ১৫৮৫ শকৰ কাৰ্ত্তিকৰ ২৫ দিন যাওঁতে, বুধবাৰে: অসম বুৰঞ্জী।

তৃতীয় পটল কলাবাৰী-সত্ৰ স্থাপন

সত্ৰখন সম্পূৰ্ণ হৈ উঠিলত বনমালীদেৱ পুনৰ হয়গ্ৰীৱ-মাধৱকে আদি কাঁৰ কামৰূপৰ পুণ্ডৰীক দৰ্শন কৰিবলৈ যায়। সেই যাত্ৰাৰ নিমিত্তে চক্ৰধ্বজ সিংহই নিজেই সকলো তদাৰক কৰি প্ৰভুক দুখানি বৰনাও দিয়াইছিল। শিষ্যভকতেসৈতে বিপুল সমাৰোহেৰে প্ৰভু ভটীয়াই গৈ অশ্বক্ৰান্ত পায়। তাতে প্ৰভুৰ আদৰ অভাৱনা খনাই আগপটাই নিবলৈ অজ্ঞানদেৱ গোসাঁঞে সশিষ্যে অপেক্ষা কৰি আছিল। মাধৱ মন্দিৰৰ উত্তৰ পৰে বৰনদী পাৰত ঘোচসত্ৰ। অজ্ঞানদেৱ দেৱদামোদবৰেই শিষ্য। লোচৰ উত্তৰলৈ মদুকুন্দপুৰ সত্ৰ। মাধৱ দৰ্শন কৰি আহি বনমালীদেৱে চেচা মননকুৰ্বদি আৰু গোপেশ্বৰ দেৱালয় দৰ্শন কৰে। তাৰপৰা পদ্পত্ৰদাহীদৈ লোচ সত্ৰত স্থিত দিয়েগৈ। অজ্ঞানদেৱৰ লগত আলাপ-আনন্দ কৰি বিছদিন থকাৰ পিচত দৈৱ নিজা সত্ৰলৈ উভতি আছে। সেই ওভতামাত্ৰত প্ৰভুৰে বঙাল মাৰিবলৈ যোবা কলিয়াবৰীয়া নাওৰেচাৰ নাওদুনি নোপোবা হলে বৰ দুৰ্ভৱত পৰিব লাগিলে-হেনে। কিন্তু খাদববাইৰ কৃপাত সেই মন্ত্ৰ নিৰ্ভৰ বিনিয়েই পাব হল।

সত্ৰ পাই সৰহ দিন জিৰাবলৈ নোপোৱাটো চক্ৰধ্বজ সিংহৰ অন্তকাল পালেহি। * বৰিব * কথা দিনক দিনে বেয়ালৈ অহা দেখি বড়োই বৰনাওশালিতে বৰ-সদাৰ পাতি কুবুৰাবাহীৰ বনমাল্য গোসাঁই আৰু বনমালী গোসাঁইক আমন্ত্ৰণ কৰি অনালে। প্ৰায়শ্চত্ৰাদি হৈ মহাবজ্জাই বনমালীদেৱক কলে, “বাপু! মোৰ মৃত্যু সমস্ৰ যি কৰিব লাগে, তাকে কৰাৰ। পাচে মৃত্যু : গঙ্গা কৰাই গৈবে বোলে “মই যি নাম লওঁ মহাবাজ সে সেই নাম লব।” ৰাজ্যৰাৰ সদগতিৰ বাবে প্ৰভু যথাস্থানলৈ গমন কৰিলে।

এদলন্তৰে, কুবুৰাবাহী সত্ৰৰ আধিকাৰ গ্ৰীষ্টীৰামকৃষ্ণদেৱ গোস্বামীৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি বনমালীদেৱ ভৈৰৱী নদীৰ পাৰত থকা হলেশ্বৰলৈ যায়—সুৰণৰ হলেশ্বৰ মূৰ্ত্তি আনিবলৈ। তেতিয়াত ধুমুহা-বৰষণ হোৱাত পানীৰ তলৰপৰা মূৰ্ত্তি উলিয়াব পৰা নহল। নিবুপায় তে গোসাঁঞে তাৰ সলনি আন এখন মূৰ্ত্তিকে গঢ়াবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। দক্ষিণপাটলৈ ঘূৰি আহি সেই ইচ্ছা ব্যক্ত কৰাত বজামন্ত্ৰী, শিষ্যসকল সকলোৰে মন্ত্ৰ হস্তে ধন দান কৰে। অলপ দিন ভিতৰতে সেই ধনবৰেই সোণৰ উপৰূপ মূৰ্ত্তি এখনি গঢ়োৱা হল। মূৰ্ত্তিৰ নাম হল হনুমান। মহা আভ্যাসেৰে মন্ত্ৰোচ্চাৰণ পাতি মূৰ্ত্তিখনি সত্ৰতে প্ৰতিষ্ঠা কৰা হল।

ভূবনমোহন মূৰ্ত্তি স্থাপন কৰিবলৈ দৈৱে জনমভূমি কলাবাৰীত সত্ৰ পাতিবলৈ মনস্থ কৰিলে। ৰজাৰ আদেশত ৰাজ আৰ্থৰে পতা দক্ষিণপাটৰ সত্ৰখনি বেহেৰুবা বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰৰ পাৰ্শ্বৰ লগত কিছুমান বথৰত অমিল আছিল। কলাবাৰীত নিজৰ মনোমতৰূপে সত্ৰ পাতিবলৈ এটিটোয়েই ইচ্ছা কৰাৰ বাবে। সেই উদ্দেশ্যে বনমালীদেৱে ভাঙালবৰপৰা নগদ ৭০০ (সাত শ টকা) বায় কৰি খাৰৈ পিলৰ উত্তৰে সৰোবৰ তেন বৰ-পুখুৰী এটা খনাই তাৰ তিনিউ পাৰত ভকতৰ ঘাটী সজোৱালে। সত্ৰৰ চৌমেৰে প্ৰকাণ্ড খাৰৈ খনাই বৰ ওখ তাপ মৰোৱালে। তাৰ দুৰীয়া। তাপৰ ভিতৰতে নামঘৰ মণিকট। দক্ষিণপাটৰপৰা অচ্যুতানন্দ ৰাঘৱ মূৰ্ত্তি আনি সেই সত্ৰত প্ৰতিষ্ঠা কৰি মূৰ্ত্তিৰ নামানুসৰি নাম বাখিলে অচ্যুতপুৰ। কিন্তু কলাবাৰী দক্ষিণপাটসত্ৰ নাম হৈ থকিল।

ৰামধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱে নবোৱা ঠাকুৰতে সকলো ভবসা কৰিছিল যদিও, ৰাজমহিষীয়ে-পাট কলাবাৰীলৈ গৈ অচ্যুতানন্দ ৰাইৰ পাদপদ্মত বোপা-সুৰণ, কোষা-অৰ্ঘ্য আৰু সোণৰ ফুল দি বনমালীদেৱৰ শিষ্যত্ব লবণ কৰে। ইয়াতে গদাধৰ সিংহ মহাবাজৰ লগত মনোমালিন্যও ঘটে। উদয়াদিত্য সিংহও ইয়াতে ভকত হয়। ১৬০১ শকত কঠালগুটীয়া বা লৰাবজা দক্ষিণপাটৰ শিষ্য হৈ সত্ৰৰ জেউতি চৰায়, ইয়াত তেওঁ এটি দৌলো নিৰ্ম্মাণ কৰাই দিয়ে। তেওঁৰ দিনত “ভাংগৰীয়া বিষয়া সনে দক্ষিণপটীয়া ভকত।”

কলাবাৰীৰ মূৰ্ত্তি ভাগৱত আৰু ভকত-বৈষ্ণৱসকলক স্থানে-স্থানে নিযুক্ত কৰি থৈ প্ৰভু আকৌ আগৰ সত্ৰ দক্ষিণপাটলৈ আহিল। অশ্বক্ৰান্ত-বেহাৰত যি ভাবে অনৰ্গল আৰ্থে ফুটোদি ফুটোৱাকৈ ভাগৱত কৈছিল, সেই ভাবেই ইয়াতো সদা-সম্বৰ্দ্ধা নিৰ্দ্দষ্ট পৰত ভাগৱত কোৱা হৈছিল। ক্ৰমান্বয়ে বৃন্দ হৈ অহাত শক্তিক্ষীণ আৰু শৰীৰ অৱশ হৈ আহিল। আগেয়ে ভাগৱত

হয়গ্ৰীৱ-
মাধৱ দৰ্শন।

চক্ৰধ্বজ সিংহ ক
ম তুমুগাল
শুনোৱা।

হলেশ্বৰ যাত্ৰা।

কলাবাৰী-সত্ৰ।

নাক ৰামদেৱৰ
হাতত ধৰ্ম্মগানী
অৰ্পণ আৰু
বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ।

কণ্ঠতে যি অমৃত বৰষিছিল এতিয়া আৰু সেই অমৃতবৰ্ষণ নাই। পাঠবপৰা শ্ৰৱণত হৈ পৰা নিবিষ্ট কৰিব লগীয়া হ'ল। শ্ৰৱণ শক্তি হ্ৰাস হৈ আহিলত, ভক্তসকলে অন্তকাল চমু চাপিল বুলি প্ৰভুৰ চৌপাশে বাহিৰাতিয়ে দিনে উজাগৰে থাকিবলৈ ধৰিলে। শেষ সময়ত প্ৰভু সকলোলৈকে চাই মাত লগালে, “বলবাম গোসাঁঞ আৰু পৰমানন্দ গোসাঁঞে প্ৰভু দেব দামোদৰৰ ধৰ্ম্ম ধৰি আছিল। সেই সকলেই কৃপা কৰি আমাক অনাদি সিদ্ধ ধৰ্ম্ম-ভাগৱত দিলে। এতিয়া আমাৰো নম্বৰ দেহা এবিধৰ সময় পৰিছেহি। আমাৰ ভতিজা বামদেৱৰ শিৱতে দেৱ ধৰ্ম্মমালা অপৰ্ণ কৰিলোঁ। তেমালোকে আমাক যেনেকৈ ভাবিছিলো, বামদেৱকো তেনেকৈ ভাবিবা।” তাৰ পিচত বামদেৱৰ ফালে চাই শেষ বাক্য বুলিলে, “বাপা, বামদেৱ, তুমিও ভৱ-বৈষ্ণৱেৰে মিলিজুলি থাকিবা। বেহাৱৰ বৈকুণ্ঠপুত্ৰ সত্ৰলৈ নাপাহৰিবা। তাকো পালন কৰি থাকিবা।” এই কিসাৰি উপদেশ দিয়েই, বজা-বাজমহিষীক আশীৰ্বাদ দি, বামদেৱৰ শিৱ-ধৰ্ম্মৰ নিম্মৰ্ণালি ধাৰি পিন্ধাই দিলে। চাৰিউফালৰ পৰা হৰিধ্বনি কৰি সকলোৱে নিম্মৰ্ণালি দান সমৰ্থন কৰিলে। ওৰে নিশাটো নামগুণে গাই থাকোঁতেই সোঁ জোনে বাতি পুৱাল। পাত্ৰ দিনা, প্ৰভাততে স্নান কৰি সন্ধ্যা কৰিবলৈ ধৰোতেই, উম্মৰ্বাহু হৈ প্ৰভুৱে “জয় জয়” বুলি মাতম্বাৰ দিয়েই বৈকুণ্ঠলৈ গতি কৰিলে। দক্ষিণপাট সপ্ত গোটেখন জয় পৰিল। তিথি শুক্ল-সপ্তমী, আহিন মাহ, ১৬০৫ শক।

দেশজীৱি
শোকৰ উচ্ছ্বাস।

প্ৰাপ্তপণ্ডিত প্ৰভু শিৱত দমনা-সালগ্ৰাম পাৰ্ণৱ দেৱাঙ্গ বসন পৰিধান কৰাই সোঁত চন্দন তুলসীৰ মালা দি ভকতসকলে দৰা-শঙ্খ-ঘণ্টা-কাঁলি প্ৰভৃতি নানান বিধ বাদ্য ভণ্ড বজাবলৈ ধৰিলে। ব্ৰাহ্মণসকলৰ বেলমন্ত্ৰ ধ্বনিত আকাশ নিম্নাদিত হ'ল। ভতিজাৰ বামদেৱে অন্তৰ্ভক্তি কৰিলে। তাৰ পিচত, নিম্প্ৰাণ অথচ সুন্দৰ দেহাটি তুলসীৰ এলত শুবাই থোৱা হ'ল। তেতিয়াও প্ৰভুৰ কান্দি উজলিযেই আছিল। ভগৱন্তই চাৰিউপাশে মূৰঘুমাৰি বহি হুকুম কৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে। শিষ্য-শৰণীয়াসকল প্ৰভুৰ ইমান স্নেহৰ পাত্ৰ আছিল যে বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ কৰাৰ লগে-লগেই প্ৰভুৰে ভালেমান শিষ্যভকতক চতুৰ্ভুজ হৈ বিষ্ণুসংগলৈ যোৱা বপো স্বপ্নত দৰ্শন কৰাইছিল। প্ৰভু নিৰ্ণাণ হোৱা বাতৰি শুনা মানুহকে চহৰীয়া লোক যেন আছিল তেনেই সত্ৰৰ ফাল ঢাল ললে। সত্ৰ লোৱাবণ্য হ'ল। সকলোৰেই শোকত আঁৰুত মাৰিহৈ সত্ৰৰ সন্তগৰাকীও ভক্তসকল লগত লৈ সত্ৰ ওলালিহ। দ্বিজ ভট্টাচাৰ্য্যও আহিল প্ৰভুৰ নিজস্ব দেহাটি খাটত তুলি, ভাগৱতী বাপুসকলে সেই খাট মৰত তুলি, বাদ্যভণ্ড সৈতে, ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত অন্তৰ্ভক্তি ক্ৰিয়া কৰিবলৈ লৈ গ'ল। শৰ্ণটি স্নান কৰাই, শৰীৰে সগন্ধ চন্দন লিপি, দিব্যবাস মালা পিন্ধাই, পদ্মাসন কৰি বহুৱাই হোম-কাঠা চিত্ৰত হোৱা হ'ল। বিপ্ৰ-ভট্টাচাৰ্য্যৰাৰা বিধৱতে অন্তৰ্ভক্তি ক্ৰিয়াৰ সকলো কৰ্ম্ম সমাপন কৰা হ'ল। হুতাশনে প্ৰভুৰ শৰীৰ দগ্ধ কৰি পেলালে আৰু, হুত ধোৱাৰে পূৰ্ণাৰ্ণৱ বাতায়ন শেৰত কৰলসৈ ছাটি পেলালে। চিত্ৰভঙ্গা নি ব্ৰহ্মপুত্ৰে উটাই দিয়া হ'ল। কান্দি-কান্দি ব্যাকত হৈ সকলোজীয়েই বিমগ্ন মনোঃ শ্মশানবপৰা ঘৰলৈ উলটিলে।

পথতে আসন্ত জবুলে শোকে
হাঁ প্ৰভু এৰি গৈলা মোকে।
এই বুলি বামদেৱ পাচে
ব্ৰহ্মদন কৰন্ত দাখে।
ভকতৰ শোকে জবুলি গৈল
ব্ৰহ্মদনৰ বোল উথলিল
হাঁ প্ৰাণ বনমালী মাত বোলে মূখে।”

চতুৰ্থ পটল

‘বনমালীদেৱৰ আধ্যাত্মিক মহিমা

১৪৯৮ শকবৰ্ষৰ ১৬০৫ শকলৈকে অসম-বেহাৰৰ ধৰ্ম, সমাজ আৰু ৰাজনীতিৰ বৃহৎপৰিণতি বিস্তৰ পৰিৱৰ্ত্তন ঘটে। সেইবিলাকৰ বিচ্ছিন্নতাৰ অন্তৰালত প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী বনমালী দেৱৰ আধ্যাত্মিক শক্তি, বিৰাট বাক্ত্য, অদ্ভুতপূৰ্ব প্ৰতিভা আৰু অগৌৰৱ বাক-সিদ্ধান্তৰ প্ৰভাৱ নিহিত দেখা যায়। “যিজন শাস্ত্ৰজ্ঞ, জিতেন্দ্ৰিয়, উৎসাহী, মনোমুগ্ধ, সিদ্ধাচাৰী, শূচি, সংযমী, দণ্ডা, সৰ্বজনশ্ৰয়, স্থিৰ, ধৰ্ম্মান, “যথোচ্ছাৰস্থিত”, ক্ষমা, সৰ্বশীল, ধৰ্ম্মাচাৰী আৰু দেৱনা-পূজক, সেই জনক বোলা হয় মহাভাগৱত। এনেকৰা মহাভাগৱতই আছিল প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী বনমালী দেৱ। তদুপৰি, প্ৰভু আছিল ব্ৰাহ্মণ। ব্ৰহ্মজ্ঞানী হৈ ধৰ্ম্মৰ মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰাটোৱেই ব্ৰাহ্মণৰ ধৰ্ম্ম। দাই অনাৰ পিচত, পথৰণ যি ধান থাকে, সেই ছেৰাধানক বূৰ্চল আনি জীৱন নিৰ্ব্বাহ কৰাকে বোলে উগ্ৰশীল বৃত্তি। এনে উগ্ৰশীল বৃত্তিকে অৱলম্বন কৰি প্ৰকৃত ব্ৰাহ্মণ হৈ ১০৭ বছৰীয়া সুদীৰ্ঘ জীৱন এটিৰে ভূ-ভাৰতত অতিবাহিত কৰিলে প্ৰভু বনমালী দেৱ। প্ৰভুৰ জীৱন-লীলাত যিবিলাক ৰাজসিং প্ৰভাৱ আৰু ক্ৰেশ্মা বিৰূতি অনাহুত-ভাবে একত্ৰিত হৈছিল, সেইবিলাক পেনল প্ৰভুৰ আধ্যাত্মিক গুণৰ বলত স্বয়ং চাপ খোৱা হৈ আকাঙক্ষাপূৰ্বক আহৰণ কৰা হৈছে।

বনমালীদেৱ
মহাভাগৱত।

বনমালী যে ঈশ্বৰৰ একাংশ হৈ পাঁচ বছৰ বয়সতে গম পোৱা যায়। সকলোৰে ভাগৱত পাঠ কৰে আৰু সকলোৰে শুনোওঁ। কিন্তু, পাচাত বা শুনোওঁ কেই জনে ভাগৱতৰ শ্লেক-খিনি শুনি যোৱাৰ পিচতেই পুনৰাবৃত্তি কৰিব পাৰে। শুনোওঁ বনমালীয়ে যে ভাগৱত শ্লেক, ব্যাখ্যা, টীকা-টিপ্পনী অনুপোষ্যকৰ নোহোৱাকৈ হৰেহু আৱৃত্তি কৰিব পাৰে তাতে হৈ সকলো আচৰিত। এনেকৰা তন্মুখী শ্ৰীধৰী মেধাশাস্ত্ৰসম্পন্ন হব পাৰে যি জন সেই জন ঈশ্বৰৰ আংশিক প্ৰতিৰূপিত নহয় কি।

পঞ্চবৰ্ষতে ঈশ্বৰাতি
প্ৰকাশ।

খুদীয়া সত্ৰৰ চৰিত-পুথিবৰপৰা জনা যায় যে জগন্নাথ ক্ষেত্ৰত খুদীয়া সত্ৰৰ লক্ষ্মীপাত গোসাঞে বনমালী দেৱৰ বিষ্ণুমূৰ্ত্তিৰূপে জগন্নাথক্ষেত্ৰত আলাপ কৰা দেখিবলৈ পাইছিল—

বিষ্ণুমূৰ্ত্তি
দৰ্শন।

“আজ বনমালী গোসাঞি বিষ্ণুমূৰ্ত্তি প্ৰাপ্ত
জগন্নাথ আলাপ কৰে সকলোৰে।”

বেহাৰবৰ্ষৰ জগন্নাথ ক্ষেত্ৰলৈ যাওঁতে, গোসাঞিৰ নাওখন পদ্মাগঙ্গাৰ ওপৰে লাগি ধৰে। গোসাঞে জলদেৱতাক আহ্বান কৰিলে “আপোন আপুনি পানী ওফুৰি আহিল আৰু এবাৰ লাগি থকা নাও ওপঙি গল।

জলদেৱতাও
আজ্ঞাবহ।

দক্ষিণপাটত সত্ৰ পাওঁতে, শূকান সৰ্গিত শূকান হৈয়েই আছিল পানী ওটুপিবো সচ নাছিল। বনমালীদেৱে তাত থিত দিহেই ওভোতা বাঁহৰ এডাল এডাল পাতি জলদেৱতাক আমন্ত্ৰণ কৰা মাত্ৰকে দোকোলাটকা হৈ পানী বাঢ়ি আহিল। কলাবাৰীত অচূতপুৰ সত্ৰ পাওঁতে তামোলপাণ এশবাই আগবঢ়াই আমন্ত্ৰণ কৰাত ব্ৰহ্মপুত্ৰই খুটা কাটল উটুৱাই আনি সত্ৰ পাতিব খোজা ঠাইতে দমাই দিছিলহি।

১৫৭৪ শকত, অঠাইকৈ খানি আহোম-নিয়মে উচৰ্গ। কৰিও যি ভৰ্তাষাপৰ পুখুৰীৰ পানী উলিয়াব পৰা নহল বা নবল, সেইটো পুখুৰীকে সংস্কাৰ কৰি পুনৰ বেদশাস্ত্ৰ মতে উৎসৰ্গ জললাভ কৰা ৰূপে আজিবোপতি ত্ৰীতহাসিক আখ্যানৰূপে শ্ৰুত-বিশ্ৰুত হৈ আছে প্ৰভু বনমালীদেৱৰ অদ্ভুত বাক-সিদ্ধতাৰ মহিমা।

বাক-সিদ্ধতা।

সোমাবেশ্বৰ সৰ্গদেৱ জয়ধ্বজসিংহই সোঁতয়া পত্ৰ-সন্দেশসেতে কটকী পঠিয়াই বেহাৰৰ বজা প্ৰাণনাৰায়ণৰ যোগে ডৌকাচাপৰিৰ বনসত্ৰলৈ বনমালী গোসাঞক নিমন্ত্ৰণ কৰে তেতিয়া গোসাঞে আহিবলৈ ইচ্ছা কৰাতা প্ৰাণনাৰায়ণে জয়ধ্বজ ক্ষুদ্ৰ হোৱালৈকো কটাক্ষ নকৰি, গোসাঞিক পঠিয়াবলৈ একোপধ্যেই মান্তি নহল। কিয়? ঈশ্বৰ মূৰ্ত্তি প্ৰভু বনমালীদেৱ যে প্ৰাণনাৰায়ণৰ পৰমাৰাধনীয় ধৰ্ম্মগুৰু! গুৰু বিনে প্ৰপন্ন শিষ্যৰ কল্যাণ নাই। পবিত্ৰ ধৰ্ম্মৰ ধ্বজ উজ্জীৱমান হৈ থাকে মানে ৰাজ্যত অশান্তি-অমঙ্গল, কন্দল-বিপ্লৱ, অসুখা অপ্ৰীতি একোৱেই সতকাই উদ্ভৱ হব নোৱাৰে। গুৰুৱেই যেন সকলো বিপদ-আপদ খণ্ডাবৰ একমাত্ৰ

প্ৰাণনাৰায়ণ মহাৰাজৰ
আৰাধ্য গুৰু।

গৰাকী—এনেটো বিশ্বাস শৰণীয়া ভক্তৰ। সেই হৈ প্ৰতাপী অসম-বজাৰ অনুৰোধকো মহা-বজাই উপেক্ষা কৰিবলৈ অন্তৰত বিধম সাহ বাঁধিব পাৰিছিল।

উন্মাদগ্ৰস্তৰো
শান্তিৰ আধাৰ।

বেহাৰৰ লক্ষ্মীনাৰায়ণ বজাৰ তৃতীয় পত্ৰ মহীনাৰায়ণে বীৰনাৰায়ণৰ মৃত্যুৰ পাচত, বাঙালী পাবলৈ আশা কৰিছিল। কিন্তু, প্ৰাণনাৰায়ণৰ ন্যায়া দালী উপস্থাপিত হৈ প্ৰমাণিত হোৱাত সেই আশা পূৰ্ণ নহল। বজা হবলৈ নোপোৱা বেজাৰতে, ভ্ৰমৰ দৰে দিহিঙে দিগাঙে ভ্ৰমি-ভ্ৰমি প্ৰাণনাৰায়ণৰ বিবোধাচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ধৰা পৰিলত, বক্ষা পৰিবৰ একো উপায় নেদেখি কাণ্ডবাওঁকে প্ৰাণনাৰায়ণত জনালে, “মোক বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত হৰিসেৱা কৰি থাকিবলৈ আজ্ঞা কৰোক। ৰাজাও সেই ৰূপে আজ্ঞা কৰিলত মহীনাৰায়ণে বৈকুণ্ঠপুৰতে হৰিসেৱা কৰি থাকিল। সন্ধ্যা বেলা জপ কৰিছিল।” এই ৰূপেই, মনত ক্লেৰ লৈ অশান্তিত থকা মহীনাৰায়ণ সুখে শান্তিয়ে অক্ৰোধী হৈ জীৱনৰ বাকী ছোৱা কাল অতিবাহ কৰিব পাৰিলে। বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰৰ অধিকাৰী আশ্ৰয়দাতা বনমালীদেৱৰ আশ্ৰমত থাকি অমৃতোপম ধৰ্ম্মোপদেশ নোপোৱা হলে মহীনাৰায়ণে জীৱনত কেতিয়াও শান্তি নেপালেহেতেন। অন্য গোসাঁঞৰ ঠাইতো আশ্ৰয় লৈ, মহীনাৰায়ণে হৰিসেৱা কৰি থাকিব পাৰিলেহেতেন, কিন্তু, বনমালী যে ধৰ্ম্মাচাৰী, সৰ্বজনীনপ্ৰিয়, তাপিত প্ৰাণ জুৰ কৰিব পৰা দেৱত্যা পালেহু। সেই হৈ উন্মাদগ্ৰস্ত ৰাজপুত্ৰজনে বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত থাকি প্ৰাণত শান্তি লাভ কৰিব পাৰিছিল।

যোগিস্থ পুৰুষ।

স্বৰ্গদেৱ জয়ধ্বজ সিংহই গাম্প, ঘাটত যজ্ঞ-ব্ৰতস্বাঃ কৰি “শ্ৰীশ্ৰীনিবৰ্জনে দেৱত শৰণ লৈ হিন্দু ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিলেই, তথাপি আকৌ যে বনমালীদেৱত শৰণে পৰি “ৰাভাদেহ” সকলো সামৰ্পি দিলে তাৰ কাৰণ কি? কাৰণ প্ৰভু বনমালীদেৱৰ যথেষ্টাবস্থিতি অৰ্থাৎ যৌগিক মহিমাই নহয় কোনো।

নিৰপেক্ষ ধৰ্ম্মগ্ৰন্থ।

জয়ধ্বজৰ পিচত, আপোন-বজাৰৰ যোগ্য উত্তৰাধিকাৰী নাথকাত ডাঙৰীয়া অৰু পাচ মন্দিৰসকলে বৰজনা চাৰিগাঁৱৰে পাটত বহুলাল। কিন্তু চিকণ সৰিয়হ প্ৰভৃতি ভালেমান মুখা-মুখা লোকে সেই মনোনয়নত সন্মতি দিয়া নাছিল। বিনৈগুটিৰ দৰে বাজদোহীৰে দেশ ভাবি পৰিল।* স্বৰ্গদেৱজাৰ উপদেশ ব্ৰহ্মে সকলোৰে চাৰিগাঁৱী জনাদে সেৱা কৰিলে যদিও, ৰাজ্যাভিষেক কৰি শিৰ্গাৰ ঘৰত হাজিৰ পৰা নহল। সেই সময়তে ৰাজ্যত অৰাজকতাৰ আগন্তুকে অলপ দেখা দিবলৈ লৈছিল এনেতে ৰাজ্য ভাবৰ দায়িত্ব অৰ্পিত হোৱা গোসাঁঞ বনমালীদেৱে মধ্যস্থতা কৰি প্ৰভুৰ সামান্যকৈ প্ৰভাৱে এক নিৰ্মমল কৰি পেলালে। সেই হৈ চাৰিগাঁৱী জনক (১৫৮৫ শকাব্দাৰ কাৰ্ত্তিক মাহত বহু কাল ঘোষিত হৈছিল যদিও) শিৰ্গাৰী ঘৰত তুলি “১৫৮৬ শকাব্দাৰ বহাগৰ ২৭ দিনা শুক্ল পক্ষৰ পূৰ্ণিমাৰ ২৮ তাৰিখ ২৮ ডি আচোতে সিংহজনত বহুলাই চাৰিগাঁৱীজনৰ চৰণত পৰা দিব পাৰিলে।”

শিষ্য স্বৰ্গদেৱ-
সকল।

চক্ৰধ্বজ সিংহও বনমালীদেৱৰে শিষ্য, তেওঁও জয়ধ্বজৰ দৰেই “বাপ বনমালী বহুলাই মাতৃমাংগল কৰোৱাইছিল।” বুঢ়াগোঁজ ডাঙৰীয়া হিৰেশ্বৰ দৰপৰাই কোৱিছে, “এজন ৰাজক ব্ৰাহ্মণেও বজাৰ মাতৃমাংগল কৰাৰ পাৰ্থিৱলোহেতেন। অথচ বনমালীদেৱ আৰু (বুঢ়ালাহীৰ) ৰামকৃষ্ণ গোসাঁইৰ নিচিনা শাস্ত্ৰস্থানীয় গোসাঁইৰ “বেদান্ত” নিসাহিছিল। তেওঁ নিশ্চয় কিবা কাৰণ আছিল। চক্ৰধ্বজ দেৱৰ চাঙত উঠি মাতৃমাংগল শুনাবলৈ বনমালীদেৱ হৈ গৈছিল “ৰামকৃষ্ণ দেৱ চৰাবপৰাই গুৰু আছিল।” বৰবৰুৱা ও গৰীয়াই উল্লেখ কৰা “কিবা কাৰণ চোৱেই” আছিল বনমালী দেৱৰ সাহিত্যিক ধৰ্ম্মশীলতা।

* “ডাঙৰীয়াসকল—স্বৰ্গদেৱৰ অভ্যন্তৰীণ আশিৰ্বাদ সেৱা কৰিয়া জয়ধ্বজ—আগদেৱৰ মুখে শুনিলে চাৰিগাঁৱী হেংগাল পৰা চক্ৰৰা ইংগুই কিছু আপোন কালি বৰটোৰ আনি বজা পাতি লৈ দেখখন বক্ষা কৰিবা।”

ডাঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাৰ উদ্ধৃতি।

“পাচ ৰাজ্য ভাই চাৰিগাঁৱী বজাৰ আনি সমালোচন কৰি পাচমন্দিৰসকলে ৰাজ্যাভিষেক কৰিলে। পাচ ৰাজ্য বকতাৰপৰা লোচাংগত বাসা নিৰ্ম্মি দেৱজানি বাহ ৰাজ্য চক্ৰধ্বজ নাম ললে।”

ডাঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা সম্পাদিত “কচাৰী বৰজী।”

“এই মানে জয়ধ্বজ ৰজাৰ কথা গত। পাচ ৰজাৰ শত্ৰুৰকৰ পত্ৰ চিকণ সৰিয়হ। থকক ৰাজ্য হুলস্থূল কৰে। তিন দিন ৰাজ্য ক’ত কোনো মোৰে থিত নাই। বিনৈগুটিয়ে ৰাজ জুৰিলে। দখিন পাটয়া বনমালী গাপৰ কথাতে চাৰিগাঁৱী বৰজনা বজা হল। তসা চক্ৰধ্বজ”

—দেওখাই ফুকনৰ বৰজী।

* “বাহী”—মণ্ডিভাগ।

চতুৰ্ধ্বজৰ পাচত হোৱা বজা উদয়াদিত্যও দক্ষিণপাটেৰে সেৱক আৰু বনমালী গুৰুত শৰণ লোৱা। উদয়াদিত্যৰ দিনত বনমালী দেৱৰ আশ্ৰয়তে থাকি এজন গুৰুৱে ধৰ্ম্ম প্ৰবক্তাই-ছিল। মূল কথাবপৰা বেঙাই গলেও বনমালী দেৱৰ পৃষ্ঠপোষকতা থকা গুণে সেই প্ৰবক্তাৰ নত কি ঘটিছিল তাৰ এটি চমু বিৱৰ্তি দিয়া হ'ল :

উদয়াদিত্য বজা হোৱাৰ পাচতে, কামৰূপৰপৰা খেতৰৰ সধনা জনা পৰমানন্দ নামে এজন বৈবাগী ব্ৰাহ্মণ আহি কলাবাৰী অচ্যুতপুৰ সত্ৰত আশ্ৰয় লৈ গ'ছিল। আশ্ৰয় দিছিল বনমালীদেৱেই। মাই দিয়েকৰ মৃত্যুৰ বৰাগী বাপুৱে গড়গাংগাৰ চণ্ডপোৰাৰ ওচৰত থকা ডহা বামুণৰ ঘৰত থাকিবলৈ ল'গাই। বৈবাগীৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ ভাল দেখি ডহা বামুণে বৰ আদৰ-আশ্বাস কৰিছিল। বৈবাগীয়ে বজাৰো নাহাৰো দেখুৱালে। এতে আচৰিত হৈ বজা বৰাগীত ভকত হ'ল। দিখৌ পাত্ৰতে দক্ষিণপাটৰ শাসনাৰী সত্ৰৰ কাৰতে তেওঁক বাণী পাতি দিলে। বজাক গুৰু হোৱা দেখি, ভালেমান ঠাকুৰীয়া মহন্তৰ শিষ্যৰো বজাৰ কথা এবাৰ নোবোৰি বৰাগীতে মন্ত্ৰ লয়। এজন গুৰুত শৰণ লৈ, আকৌ এজনত শৰণ লোৱাৰিলকক আৰু নোলোৱা বিলাকৰো ঘনাই-ধৰাই এনাই শৰণ ল'গাবা বাধ্য দেখি ঠাকুৰীয়া মহন্তৰ ওপৰত একেলে হাইঠাগুৰিবলৈ নি উদয়াদিত্যক বধ কৰিবলৈ। উৰহৰ ধং ভগা চাৰিত সবুৰা-দি বৰাগীক থাকিবলৈ ঠাই দিয়া বাবে ডহা বামুণৰ আপেক্ষ-প্ৰত্যুৎকৰ্ষ দৰি আনি পানী দ'বাসৰ মূখতে কাটি পেলেলে আৰু শ দুটা কলাপটোৰ ভুৰ সাজি উটুৱাই পঠিয়ালে। ভকত সকলে বনমালী গোসাইলৈও চোচা লৈছিল। কিন্তু ঐশ্বৰীক নষ্টিন্দম্পন্ন হোৱা বাবে বৈবাগীৰ প্ৰধান পৃষ্ঠপোষক ৰাজগুৰুজনৰ চাৰিত্যৰ কাৰ্য চাপিবলৈকে কাৰো সাহ নহ'ল।

উদয়াদিত্যক মাৰি পুৰোহীটৰ বজা নাপাতি ৰঙয়ন্ত্ৰকাৰী বিলাকেই ৰামধনজ বজা পাতে। দল বল যাৰ সেয়ে শাসনৰ বাঘজবী ডাল ধৰি থকাত, স্বৰ্গসংধাৰণ বাটজন স্থিতি-স্থাপকতা নোহোৱা হ'ল। ব্ৰহ্মহট্টৰ গুৰুজ্ঞানৰ ফলত, ৰাজত অশান্তি উপদ্ৰৱ আৰু বিধ-বদল অদ্ভুত দেখা দিলে। "১৫৯৫ শকৰ ভাদৰ তেওঁ বজা হৈছে আৰু চতলে সূৰ্য্যও ত্ৰিশূনা পৰিছে। শিলাবাৰী ঘৰ নৌ-ছাওৱেই মোৰে বাহ বান্ধিছে, জল খলকিছে আৰু বাহ-গজাবপৰা আত্মান-বন্দুৱান পদাৰ্থলৈকে বন্দ উৰিয়াইছে বজাউঠা দোলামাৰি ছিগিছে। ১৫৯৬ শকত নামদাঙত চাৰিটক ছয় ঠেঙৰ গৰু ওলিছে। ব্ৰহ্মবধ-ভাটুৰধৰ পাপ গঢ়াবলৈ আৰু অদ্ভুত-অমংগলৰ অশুভ ফল খণ্ডাবলৈ বজাই গাম্প, ঘাটত ব্ৰাহ্মণ নৈৰজ্জৰ হতুৱাই ৭ দিন ৭ বাতি বৰসবাহ পঠালে। একেবাৰে "বজাবলী" পঢ়ি, পাঠ কৰি আৰু "তম কলসী শালগ্ৰামৰ" অখণ্ড পূজা পুত্ৰ হৈছিল, আৰু ব্ৰহ্মণ-সন্তজনৰ আঁতলি খবাই সুবৰ্ণ বদ-বজত দান কৰিছিল।" ৰামধনজ এই দৰে হৰি-সংসা কৰাই, নবোৱা ঠাকুৰৰ নিমিটে সৰ্বা ভাৱসা কৰি গজপুৰুহে সত্ৰ কৰাই দিবলৈ মনতে পাঙিছিল। কিন্তু, বনমালী দেৱৰ অদ্ভুত মৰ্হিমাৰ্ম্মি অচ্যুতানন্দবাটৰ সেৱা কৰি বনমালী দেৱত শৰণ ললেগৈ।

১৫৯৭ শকৰ অন্তত, প্ৰতাপসিংহৰ নাতি অজ্ঞান গোহাঞি ধৰ্ম্মধনজ নাম লৈ বজা হ'লত, বজাঘৰীয়া বিবাদ-বামবাবৰ সেৱক বুঢ়াগোহাঞি আত্মনেৰে মন নিমিলি হ'ল। সগা দল পাত্ৰৰ অধীন আছিল। বুঢ়াগোহাঞিক মনাও নাছিল। সেই গুণে, বুঢ়াগোহাঞি ওলে-ওলে বজাক মাৰিবলৈ আলচ কৰে। বজাদেৱে সিংহ দুৱাবলৈকে "বনমালী বাপুকে আদি কৰি "বাপুসকলৰ" নি বোলে বুঢ়াগোহাঞিকে মোকে প্ৰীতি কৰি দিয়া। তোমালোকৰ বাক্য এৰি দি, বুঢ়াগোহাঞিক কোনো খান বোলো, ইকালেও কুশল নহব, পৰকালেও নবকত পৰিম।" এই বুলি বাপু-সকলক বুঢ়াগোহাঞিৰ তালৈ পঠাই দিলে।* বনমালীয়া বিবাদ-মীমাংসাৰ মধ্যস্থতা কৰিবলৈ বনমালী গোসাইক অগত থৈ ধৰ্ম্মধনজ গুৰুধাৰা উল্লেখ্য নকৰো বুলি শপত খোৱা-টোৱেই বজায় যে ধৰ্ম্মগুৰুসকলৰ ভিতৰত বনমালী গোসায়েই সৰ্বাগ্ৰগণ্য আছিল আৰু গোসাইৰ ধৰ্ম্মপৰায়ণতা আৰু সমদৰ্শিতাৰ ওপৰত বিশেষ প্ৰাধান্য আৰোপ কৰা হৈছিল।

দিহিংগীয়া অজ্ঞান গোহাঞিৰ পাচত, পৰ্বতীয়া বজা হয়। তেওঁ "হৰালত", ১৬০১ শকত কঠালগুটীয়া চুলিক, বা লৰা বজা-হৈ চুলিকফা বা লৰাবজা নাম পায় আৰু হিন্দু-মতে ব্ৰহ্মধনজ নাম লয়। চতুৰ্ধ্বজ সিংহৰ দিনৰেপৰা দক্ষিণ পাটৰ ভকতসকলেই বাজখোৱা, হাজৰীকা, বৰা শইকীয়া আদি সৰহ ভাগ বজাঘৰীয়া বিষয় বাৰ উপভোগ কৰিছিল। অধিকাৰ গোস্বামীৰো শৰণীয়া ভকত আছিল-লানমাখৰু, চেতীয়াৰ বন্দৰ বৰফুকন, বৰগোহাই পৰীয়া খোনা-

গুৰুপ্ৰবোধীও
প্ৰকৃতি
সম্পন্ন।

বামধনজাসিংহও
শৰণাগ্ৰ।

মীমাংসাৰ মধ্যস্থ।

লৰাবজাৰ দিনত।

পুত্ৰাওফুকন, সন্দিকৈৰ বিহপৰুৱা চাৰিগুণীয়া ফুকন, হলৌ ডেকা ফুকন, পিকচাই চেতীয়া, লাপেতিয়া দোমোনা দিহিগুণীয়া বৰবৰুৱা—এই সকল প্ৰভুতি অনেক। “ফুকন-বৰুৱা সত্ৰে ভকত, বজাও দক্ষিণপটীয়া ভকত।” লৰাবজাৰ দিনতে দক্ষিণপাট সত্ৰৰ “জেউতি চৰো।” এওঁৰ দিনতে বনমালী গোসাঁঞ এদিন এবেলালে বজা হৈছিল বুলিও প্ৰবাদ আছে।*

ৰাজসম্মানৰ আধাৰ।

জয়ধ্বজ-চক্ৰধ্বজ-ৰামধ্বজ আৰু লৰাবজাই বনমালী গোসাঁইক “সোণৰ চুলা, কেঁকোদা দোলাও” দিছিল। কিন্তু বাৰ্জসিক সম্পত্তি বুলি “সাত্ত্বিক প্ৰযুক্ত” হোৱা বাবে নললে। এহেলৈ, দক্ষিণপাটত ঐশ্বৰ্য্য-সম্পদৰ সীমা নাছিল। সোণাৰ, কমাৰ, কুমাৰ, বৃত্তিয়াল মানুহেবেই সত্ৰ ভৰি আছিল। এজন নহয়, দুজন নহয়, পাঁচ জনকৈ ইন্দুবাংশীয় নৃপতিৰ গুৰু, তাৰ উপৰিও হেজাৰ-বিজাৰ অৰ্থ-পদবীথকা লোক শিষ্য। এনে স্থলত, দক্ষিণ পাটৰ প্ৰচুৰ সম্পত্তি নহৈ কাৰ হব? তাত ঈৰ্ষান্বিত হবলগীয়া একো কাৰণ নাই। সত্ৰৰ মান মৰ্যাদা বক্ষা কৰাটো সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্যতকৈ শিষ্যসৰৰ হৈ অলম্বনীয় কৰ্ত্তব্য। সেই কৰ্ত্তব্য সাধিত হৈছিল দেখিয়েই দক্ষিণপাটৰ ৰাজসম্মান আৰু ঐশ্বৰ্য্যৰ প্ৰচুৰতা।

ৰাজবিন্দোহ গুৰুৰ ধৰ্ম্ম নহয়।

বনমালীদেৱৰ “এক দেহ এক প্ৰাণ,” অনুবৃত্ত শিষ্য লৰাবজাক ভাঙিবলৈ দলেবলে যেতিয় ৰাজপাট অভিলাষী গদাধৰ উজাই আহে, তেতিয়া বনমালী গোসাঁয়ে গুৰু-শিষ্যৰ অভিন্ন সম্বন্ধ দেখুৱাই, আহোম-ৰাজতন্ত্ৰৰো দোহাই দি যি যুক্তি আৰু সাহসেৰে সেই প্ৰচণ্ড অভিযান ভগ কৰিবলৈ উদ্যত হৈছিল, তাতে প্ৰভুৰ আত্মবিশ্বাস, আত্মবল, ন্যায়পৰায়ণতা আৰু গুৰুত্বৰ অসীম প্ৰভাৱেই বাস্তৱ হয়। লৰাবজাক খেদি গদাধৰ সিংহ বহা হোৱালৈকে গদাধৰৰ পক্ষৰপৰা যিবোৰ অনুবোধ-উপবোধ কৰা হৈছিল, সেইবোৰ তন্ত্ৰগতকৈ ফৰ্ম্‌হাই চালে গোসাঁই বনমালীৰ কথাত অযৌক্তিকতাৰ লেশমান চিনো দেখিবলৈ পোৱা নাযায়; বৰং “এজন বজা থাকোতে আন এজন বজা পাতিব নোৱৰা” বাহ্যনীতিৰ সমৰ্থক স্বৰূপে ৰাজানুগত্যৰ চিন হৈ ফটফটীয়াকৈ ওলাই থকা দেখা যায়। পাটত থকা বজাৰ বিৰোধী হোৱাটো যে ধৰ্ম্ম-গুৰুসকলৰ নীতি নহয়, সেইটোও ইয়াতে প্ৰকাশ পায়।

দক্ষিণপটীয়া লৰাবজাক পৰনতীয়া সেৱক লালুক সোলা বৰফুকনে হাতৰ পুতলাকৈ ৰাখি গদাধৰক মাৰিবলৈ চৰিয়া-চাওডাং মেলি দিছিল। ভয়ত, গদাধৰ অত-তত পলাই ফৰিছিল। সেই কালত, তেওঁৰ লগৰীয়া আছিল বৰাটেকেলা শিলপনীয়া নিবণ আৰু ধেনুচোঁচাৰ ৰামধন লগুৱা দুটা হৈ। ৰাজগুৰু বনমালীদেৱক মান্তি কৰাৰ পাৰ্শ্বলৈ ডানোচা গদাধৰ অনায়াসে বজা হব পাৰে, এনে আশা কৰি, গোসাঁইৰ শিষ্য গডগজা সন্দিকৈ ফুকন আৰু পেলনৰ পুতেক খামৰাক চাৰিগুণীয়া ফুকনে গদাধৰক গোসাঁঞৰ ৰাশ চাপিবলৈ কলে। বৰাৰাৰী সত্ৰলৈ গৈ গদাধৰে গোসাঁঞক প্ৰাৰ্থনালৈগৈ তেওঁক বজা পাতিবলৈ গোসাঁঞে সম্মতি দিয়ে যেন। পাটত এজন বজা থাকোতে সেইজনক হঠাতে ভাঙি আন এজনক পাতিবলৈ যোৱাটো অকল আহোম-ৰাজতন্ত্ৰ বিৰোধীয়েই নহয়, মানৱ ধৰ্ম্মৰো বিৰোধী। তাতে আকৌ ভাঙিব খোজা-জন বজা হল গোসাঁইৰ প্ৰপন্ন শিষ্য। এপিনে যুক্তি ধৰ্ম্ম আৰু ৰাজতন্ত্ৰৰ অক্ষুণ্ণতা বক্ষা, আন পিনে শক্তিশালী অবজুন দল এটাল অযৌক্তিক দাবী—এনে দুই-নাওত-দুই-ভাৰ দি প্ৰভুৰে মন্থ্যতম শিষ্য লামাখৰু চেতীয়াৰ বন্দৰ বৰফুকনৰ গালৈকে সেই মীমাংসাৰ ভাৰ পেলাই দিলে।

বন্দৰ বৰফুকনৰ লগত মন্যতব।

বন্দৰ গদাধৰৰ ভিনীহিয়েক। বায়েকৰ হতুৱাই বা আন প্ৰকাৰে হলেও, গদাধৰে “উপায় মন্ত্ৰণা” কৰি বন্দৰক “বশ্য” কৰি তেওঁৰ ফলীয়া কৰিলে। বান্ধত পাৰি, বন্দৰে বৰুৱা-ফুকনাদি সকলো কাৰেবৰ লগেৰে উজাই আহি ১৬০৩ শকৰ মানুহ বিহুৰ দিনা নগাবৰ সাৰিয়হতলীতে গদাধৰক বজা পাতি সেৱা কৰিলে। নামনিফৈদীয়া বৰুৱা-ফুকনে এই ৰূপে বজা পাতি উজনিৰ পাটত থকা লৰাবজাক দলিবলৈ সকলোটি লগে-সঙ্গে উজাই আহিল। এই বাস্তৱা শূদীন, বনমালীদেৱে আপোনাৰ শিষ্য বন্দৰ বৰফুকনক মতাই নি বৰ দুখেৰে কলে, “তুমি মোৰ

* “হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা—“বাহী”, ৬ষ্ঠ ভাগ।

“ৰুৱণী বিবেকৰত্ন”—মাণৱ্য বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা।

† এনে তন্ত্ৰকে চিঞাই হবনাথ সেনাপতি ফুকনে মৰাণৰ গুলীৰ আগত থিয় হৈ মৰাণপক্ষ লঙতা খেদি থোৱা কোবৰ মোহনমালাৰ বোঁছিল, “তোমালক খেদি থোৱা গোহাই, আমি কেনেকৈ বজা লম?” সম্প্ৰতি স্বৰ্গদেউ পাটতে আছে।

যেনে শিষ্য, লবা বজাও তেনে শিষ্য। এতেকে তুমি কোঁতয়াও বজাভঙা কাম নকৰিবা। তোমাক ৰাজস্ব ভিক্ষা কৰিছোঁ। যদি হে ভাঙা শিষ্য জনক তেও প্ৰাণ নেমাৰিবা।” পিচে বৰফুকনে মোৰ অকলৰ কাম নহয় বুলি “দীৰ্ঘ পটীয়া গোসাইব” কথাত ভৰ নিদিলে। মৌনভাৱে হলেও বজাভঙা কাৰ্য্যৰ সমৰ্থন কৰিলে। তাতে গোসাঞি প্ৰাণান্তক বেজাৰ পালে। সেই বেজাৰতে প্ৰভুৰ মন্ত্ৰবপৰা “বন্দবৰ বংশত বৰফুকন নহওক” বোলা এটি অভিষাপতুলা বাক্য ওলাই পৰিল। লবা বজাক ভঙা হল। গুবুৰ আদেশ মানি বৰফুকনে হস্তক্ষেপ কৰাত সদাহতে তেওঁক প্ৰাণে নেমাৰি নমবুপলৈ নিৰ্বাসন কৰা হল। অবশ্যো, কিছুদিনৰ পাচত গদাধৰ সিংহই মৰাই পেলালে।

১৫৯৭ শকৰপৰা ১৬০০ শকৰ ফাগুনৰ ১৭ দিন যোবলৈকে, ৩ বছৰ ৫ মাহ কাল কমবুপ অধিকাৰ কৰি থকা মণ্ডুৰ থাকি যদি যি বন্দৰ বৰফুকনে দেশখন মোগলমুক্ত কৰিলে, সেই জন বৰফুকনকো যম্মজয়ী হৈ অহাৰ পাচত গুহ উপকাৰীক অগ্ৰণে খোবাদ গদাধৰ—অগ্ৰণে খাই পেলালে অৰ্থাৎ একেবাৰে বধ নকৰি বিষয়বপৰা গুচই ঘনলৈ খেদিলে। বন্দবৰ বংশত তেতিয়াবপৰাই আৰু বৰফুকন নোহোৱা হল। গুবুৰ অভিষাপ হাতে-হাতে ফলিয়ালে।

ব্ৰহ্মমৰ্দ্দ বনমালীদেবৰ অন্তৰোধ নাৰায়ি অলমানে কৰা-বাৰেই বন্দৰ বৰফুকন বিষয়-চাহ হ'ল, নে বজাৰ একাচকা বিৰেকহীন-তাৰ ফলতেই হ'ল—এই দুয়োটা ঘটনাৰ কাৰণ লীষ গল শিষ্যৰ সম্বন্ধটো আধ্যাত্মিক ভাৱে ফহিয়াই চালে নকৈ নোবাৰি যে বন্দবৰ বংশত বৰফুকন পদলুপ্ত হোৱাৰ ঘাই আধ্যাত্মিক শক্তিৰ প্ৰতীক প্ৰভু বনমালীদেবৰ অন্তৰত আঘাত দিয়াৰেই ফল।

ইসলাম খাঁই বেহাৰ আক্ৰমণ কৰিবলৈ যো-জা কৰাত “বহু প্ৰাণনাৰায়ণে ১৫৬০ শকত পুৰীত কৰণে অসমত সিংহল গঙ্গা চান্দ কটকীৰ হাতত কোলপত্ৰ সন্দেশ দি পঠায়। তাৰ সন্দেশত আমাৰ বজাই বাঁহবৰীয়া কটকী ভবানন্দৰ হাতত কোলপত্ৰ নিদিয়াই পত্ৰসন্দেশ দিলে। পাচে প্ৰাণনাৰায়ণে কটকী তলি দাখ দিলে, বোলে “কোলপত্ৰ নানি খালিপত্ৰ কেমনে আনিব।” এই বুলি কাকত ফালি বাঁহবৰীয়া ভবানন্দ, দিলীতিয়ালৰ অভয় কটকীক গতিয়াই থোদালে উকীল পত্ৰ নিৰ্দি। এই কথা সৰ্গদেৱে পাহৰা নাছিল। ১৫৬০ শকত দিয়া চিঠিব-দৰাই বেহাৰ-অসমৰ মিহত স্থাপন নহ'ল, বৰং পেটে-পটে খং হৈ বাঢ়িল। ভালোমান বছৰ পাৰ হৈ গ'ল। বনমালীদেবও বেহাৰৰ মধুপত্ৰ এৰি সৌম্যৰ পালেহি। অকৈ বেহাৰত মোগল আক্ৰমণৰ আয়োজন হল। ভয়াং প্ৰাণনাৰায়ণে সৌম্যেশ্বৰলৈ “প্ৰীতিৰ দাবণ” পুনৰ পত্ৰ লিখিব লগীয়া হল।

তামেচা জয়ধ্বজে পৰ্ব্বৰ কটকী অপমান কৰাৰ কথা সুৰ্বৰি লিখা পোটক হোলেই, এনে “শত্ৰুৱা কৰি মনে জানিয়েই এই বাৰ প্ৰাণনাৰায়ণে “আগৰ মধুপত্ৰত থকা বনমালীদেবৰ ভকত অকচৰণৰ হাতত চিঠি দি বনমালীদেবৰ আশ্ৰয় লৈ, সেই চিঠি বজাক দিলে কলে। চিঠিত সৰ্গদেৱৰ নামৰ আগত এটা মাথোন শ্ৰী আছিল আৰু সাতউঘলা “আচাম” নাম লেখা হৈছিল। আগৰপৰা বজাৰ খং আছিলেই। এতিয়া আকৌ “শ্ৰীহত” পত্ৰ পাই সেই খং দুগুণে জলিল। সৰ্গদেৱে চিঠি গ্ৰহণ নকৰিলে। ৰাজগৰা দেৱৰ আশ্ৰয়ত নথকা হ'ল কটকী ভকতচৰণকো গতিয়াই খেদিলেহেতেন। গুবুৰ আশ্ৰয়াধীন হোৱা বাবে ওকতচৰণৰ একো দাখ নহ'ল। চিঠি হৈ ফলা হল। প্ৰাণনাৰায়ণৰো গতি বিষম নহ'ল। সামান্য পত্ৰদাষণৰ বাবেই দুই বজাৰ মাজত ভীষণ বিবাদৰ সৃষ্টি হ'লহেতেন যদি উভয় জনা বজাই একে গুবু বনমালীৰে শিষ্য নহ'লেহেতেন।

দৰংগী বজা ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ পুত্ৰ মহীন্দনাৰায়ণ আৰু নাতিয়ক সূৰ্য্যনাৰায়ণে বনমালীদেৱে ধৰ্ম্মমন্ত্ৰলোৱা। ধৰ্ম্মনাৰায়ণৰ পাতেক চন্দ্ৰনাৰায়ণ। চন্দ্ৰনাৰায়ণৰ পাতেক সূৰ্য্যনাৰায়ণ আৰু ইন্দুনাৰায়ণ। দৰং-ৰাজপাটৰ নিমন্ত্ৰে দুই ভাতৰ কন্দল লগাত, ইন্দুনাৰায়ণে অসম-বজাৰ সহায় লৈ ৰজপদ লাভ কৰে। জেন্ঠানুক্ৰম সূৰ্য্যনাৰায়ণ হৈ ৰজা হ'ব লাগিছিল। কিন্তু, বহুত দিন বিদেশত থকাৰপৰা ঘৰি আহি সিংহাসন দাবী কৰাত কোনেও তেওঁক চিনি পাওঁ বুলি নকলে। অসম-বজাৰ ওচৰত সকলো কথা জনালতো সৰ্গদেৱে সূৰ্য্যনাৰায়ণক সূৰ্য্যনাৰায়ণ বুলি স্বীকাৰ নকৰিলে। একো উপায় নাপাই সূৰ্য্যনাৰায়ণে ইন্দুনাৰায়ণেসৈতে যম্ম দিবলৈকে সন্মত হল। এই বাতৰি পাই সৰ্গদেৱেও ৭০০০ মানুহেসৈতে

প্ৰাণনাৰায়ণ-জয়ধ্বজৰ ওপৰত গুবুৰৰ অপৰ্ব্ব প্ৰভাৱ।

দৰঙীৰজা, অসম-ৰজা দুয়ো ঘৰতে সমানে প্ৰতিপত্তি-শালী।

সূৰ্য্যনাৰায়ণক ধৰি আনিবলৈ নাওবৈচা ফুকনক পঠালে। ঠিক ফুকনো ওলাই গৈছে, বনমালী গোসাঞিও বজাক জনাইছে—সূৰ্য্যনাৰায়ণ প্ৰকৃত সূৰ্য্যনাৰায়ণেই, আন কোনো নহয়। গোসাঞি টানি ধৰিলে, “সূৰ্য্যনাৰায়ণক ধৰিবলৈ মানুহ পঠিয়াব নালাগে, আমিহেই আনি দিব পৰা হ’ব।” ইতিমধ্যে নাওবৈচা ফুকনে সূৰ্য্যনাৰায়ণক কোঠা অক্ৰমণ কৰিলেগৈয়ে। বনমালী গোসাঞি গল; গৈ, সকলো কথা বুজাই কোনেও গাত হাত দিব নোৱাৰাকৈ সূৰ্য্যনাৰায়ণক উলিয়াই লৈ আহিল। নাওবৈচা ফুকন বা তেওঁৰ তলতীয়া কোনো মানুহে “কলৈ বা নিয়ে কলৈ বা নিয়ে” বুলি সুধিবলৈ সাহ কৰিব নোৱাৰিলে। গুবুৰ পৰামৰ্শ মতেই সূৰ্য্যনাৰায়ণক তেওঁৰ ইচ্ছানুসৰি মঙ্গলদেব পুৰ পোনে ৮০টা মানুহেসৈতে স্বাধীন ভাৱে থাকিবলৈ দিয়া হল। আপ্তশিষ্য সূৰ্য্যনাৰায়ণক সকলো বধ্যাধীনৰপৰা মুক্ত কৰি নিজে গা-হে স্বতন্ত্ৰভাৱে থাকিবলৈ দিওবাটোতো প্ৰভু বনমালী দেবৰ ভক্তবাৎসল্য আৰু গুৰু প্ৰভাবৰ প্ৰকৃষ্ট নিদৰ্শন। জয়ধ্বজ বজা নিম্বৰ্ক-নিম্পদ হৈ থকাটোতো ওলাই পৰে গোসাঞিৰ প্ৰতিপত্তি কিমান।

প্ৰভু মহাত্মা।

যি কাৰণতেই নহওক, যিখন দেশৰপৰা শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ হেন মহাপুৰুষো বিতাড়িত হৈছিল, সেইখন দেশৰে পৰবৰ্ত্তী বজা এজনৰ দ্বাৰাইহে আমন্ত্ৰিত হৈছিল প্ৰভু বনমালীদেৱ। অৱশ্যে আমন্ত্ৰিতেই যে হৈছিল এনে নহয়, পাঁচজনকৈ স্বৰ্গীমহাবজা প্ৰভুতে দীক্ষিত হৈ প্ৰভুৰ দীক্ষা-মাহাত্ম্যও প্ৰচাৰ কৰিছিল—যাব অনুগ্ৰহত প্ৰতিষ্ঠিত আৰু প্ৰতিপালিত হৈ ভাগবতী ধৰ্ম্মৰ অন্ততম সুদৃঢ় সৌধ দক্ষিণপাট সত্ৰ আজিও দীপ্তিমন্ত হৈ আছে। ইও শ্ৰীশ্ৰীবনমালী দেবৰেই আধ্যাত্মিক মাহাত্ম্য।

সংস্কৃতজ্ঞ আৰু
সাহিত্য সঙ্গীতৰ
বসন্তও।

প্ৰভু বনমালীদেৱ অকল ধৰ্ম্মাত্মাই নাছিল, সংস্কৃতজ্ঞ পণ্ডিত আৰু সাহিত্য-সঙ্গীতৰ বসন্তও আছিল। প্ৰভুৱে সন্তৰ গুণ বৰ্ণাই সংস্কৃত ভাষাত অনুপ্ৰাসযুক্ত বাক্যাবলীৰে এখন সুবহুঃ গ্ৰন্থও প্ৰণয়ন কৰিছিল; তাৰ আৰম্ভৰ পদটি পৰিশিষ্টত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। “ঘোষাবল্ল” নাম দি সংস্কৃত ভাষাত লেখা ধৰ্ম্মতত্ত্ব কিছুমানো অসমীয়ালৈ ভাঙিছিল। অনুবাদ যদিও, পুথিত মূলৰ উপাদেয় ভাব-সম্পদ সম্পৰ্ণভাবে অটুট ৰখা হৈছে। শব্দ-ভক্তি-প্ৰবৃত্তি বৰ্ধনৰ বাবেও অৰ্থে প্ৰভুৱে নাটও ৰচনা কৰিছিল। সেই নাটৰ নৃত্য-গীত: নতুন সুবু সঞ্চাৰ দি, নতুন মূদা উদ্ভাৱন কৰি সঙ্গীতচাৰ্য্য উপাধিও লাভ কৰিছিল। নাট-গীতসমূহৰ ভিতৰত “শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মযাত্ৰা”, “বাস-প্ৰশংসা” আৰু “অঘাসুৰ বধেই” বিশেষ উল্লেখযোগ্য। পোনৰ দুখন নাট গীতিমূলক। ইয়াতে প্ৰভুৰ সঙ্গীতানুবাগৰ পৰিচয় পোৱা যায়। শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মযাত্ৰী ত্ৰিখণ্ড-উপলক্ষে ৰচৰি “জন্মযাত্ৰা” ভাবনা কৰা হয়। ৩০০ বছৰৰ পূৰ্বেই আমাৰ ভাৱনাৰ ৰূপ যেনে আছিল সেই ৰূপেই অদাপ্ৰতি সত্ৰত সেই ভাৱনা কৰি থকা হয়। “ঘোষাবল্ল” পুথিখানি মাত্ৰ সম্পৰ্ণভাৱে এতিয়াও সত্ৰৰ গ্ৰন্থালয়ত সুৰক্ষিত হৈ আছে। বৰ্ত্তমান সত্ৰত বাসোৎসৱ উপলক্ষে যি নাটৰ অভিনয় কৰা হয় সেই নাট প্ৰভু বাসুদেৱ গোস্বামীয়ে সাময়িক বুচিৰ লগত মিলি লিখিছিল। কিন্তু তাৰ মূলবস্তু বা ভেটি প্ৰভু বনমালী দেৱৰ এই “বাস প্ৰশংসাই”।

সাহিত্যৰ মানদণ্ডত শ্ৰীশ্ৰীবনমালী দেৱৰ গ্ৰন্থ কেইখন নিচেই নগণ্য নহয়। কাল-পাত্ৰ-স্থান বেউটাৰ সামঞ্জস্য বক্ষা কৰি চালে কব পাৰি যে প্ৰভুৰ ৰচনাসমূহ ভাব-ভাষা আৰু কবিত্বত ভালেমানতকৈ উচ্চ আৰু পাবলৌকিক তত্ত্ববোধক। সেইবিলাকত বোধ দিয়া হৈছে বহুদূৰায় পৰমেশ্বৰৰ জীৱৰ প্ৰতি সদয় হৈ বেদপুৰাণ সৃষ্টি কৰালে আৰু শাস্ত্ৰ-গুৰু আত্মা-ৰূপে সেই পৰমেশ্বৰেই আমাৰ অন্তৰত স্থিত দি আছে।

শ্রীশ্রী বনমালীদেবৰ

- ১৪৯৮ শক :—লুইতৰ উত্তৰ পাৰে কলাবাৰী বা কলাবাৰীত আবিভাব।
- ১৫০৪ শক :—শ্রীশ্রী‘বংশীগোপাল দেবৰ আশ্রমত শিক্ষা আৰু উপবীত গ্ৰহণ।
- ১৫০৪ শক :—অশ্বক্কান্ত-বেহাৰ-গমন।
- ১৫৪১ শক :—বেহাৰৰ শ্রীশ্রী‘বলোদাম দেবৰ লগত।
- ১৫৪৬ শক :—কুব্জাবাহীলৈ প্ৰত্যাগমন।
- ১৫৫৪ শক :—কুব্জাবাহী ত্যাগ আৰু অশ্বক্কান্ত-বেহাৰলৈ গমন। শ্রীশ্রী‘কবিবল্লভদেবৰ লগত সাক্ষাৎ।
- ১৫৬৫ শক :—বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰৰ আধিকাৰী (ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য)। মধুপুৰ, কোচাবহাৰ।
- ১৫৭৩ শক :—পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰলৈ যাত্ৰা।
- ১৫৭৪ শক :—ঘিলা-বিভয়পুৰত অবস্থান।
- ১৫৭৫ শক :—কালিয়াবৰত প্ৰদেবসত্ৰ স্থাপন, ভটীয়াপাৰৰ পুৰুষী উৎসৱ কৰণ এন বিজ সিংহ স্বৰ্গদেবৰ “গুৰুৰ বৰণা।”
- ১৫৭৮ শক :—জাতকৰত “দিবাসত্ৰ” স্থাপন।
- ১৫৮০ শক :—গড়পাৰৰ শাবাৰীত সত্ৰ স্থাপন।
- ১৫৮৪ শক :—গড়পুৰত স্থিতি। খড়্গলৈ প্ৰদানান্তৰ, দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অধ্যাপক শিল্প স্থাপন।
- ১৬৮৫ শক :—জয়ধ্বজ সিংহক মৃত্যুনাংগল শ্ৰবণ কৰাওন।
- ১৫৮৫-৮৬ শক :—দক্ষিণপাট সত্ৰৰ নিৰ্মাণকাৰ্য্য সম্পূৰ্ণ কৰণ, চক্ৰধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱক দীক্ষা মন্ত্ৰদান।
- ১৬৮৭ শক :—হয়গ্ৰীৱ-মাধৱ দেৱালয় দৰ্শন।
- ১৫৮৮ শক :—অষ্টাৰ্চনদেৱৰ সৈতে লেণ্ড আৰু মুকুন্দদেৱৰ সত্ৰ দৰ্শন।
- ১৫৯১ শক :—চক্ৰধ্বজ সিংহক মৃত্যুনাংগল শুনোৱা।
- ১৫৯২ শক :—হলেশ্বৰ যাত্ৰা।
- ১৫৯৪ শক :—কলাবাৰীত অচ্যুতপুৰ সত্ৰ স্থাপন।
- ১৫৯৫ শক :—বামধ্বজ সিংহক মন্ত্ৰদান।
- ১৫৯৭ শক :—ধৰ্ম্মধ্বজ সিংহ আৰু আতন বড়গোঁহাইৰ বিবাদত মধ্যস্থতা।
- ১৬০১ শক :—ধৰ্ম্মধ্বজ সিংহ আৰু আতন বড়গোঁহাইৰ বিবাদত মধ্যস্থতা।
- ১৬০৫ শক :—কলাবাৰী ত্যাগ। দক্ষিণপাটলৈ প্ৰত্যাগমন।
- ১৬০৫ শক :—আহ্ন মাহৰ শুক্লা পঞ্চমী তিথিত দক্ষিণপাট বা সৌমাৰৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ।

পঞ্চম পটল

(২)

শ্রীশ্রীবামদেব গোস্বামী

১৬০৫—১৬১৫ শক

গদাধৰ সিংহৰ
আক্ৰোশত
সত্ৰ লণ্ডভণ্ড।

বাজনিগ্ৰহত
পৰাৰ কাৰণ।

প্ৰভু বনমালীদেৱে বৈকুণ্ঠ প্ৰয়ণ কৰাৰ পাচত, ভাৰততকৈ বামদেৱ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অধিকাৰী হয়। কলাবাৰীৰ অচ্যুতপুৰ সত্ৰৰ ধৰ্ম্মগাদীতে বহি বৈষ্ণৱবৃন্দেৰে সমবেত হৈ মহাপ্ৰভু “যাদৱবাইৰ অৰ্চনা-বন্দনা কৰি থাকিবৰ দহ বছৰমান হৈছিল, এনেতে গদাধৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ আক্ৰোশত পৰি প্ৰভুৱে নিকাৰ ভূঞাৰ লগীয়া হয় আৰু সত্ৰবোৰ বহুত পয়মাল ঘটে।”

বাজনিগ্ৰহত পৰা কাৰণ কেইবাটাও। তাৰে প্ৰথমটো হল, বনমালীদেৱে লৰা বজাক ভাৰত গদাধৰক পাটত বহুবাটো নীতিবিবৃদ্ধি বুলি প্ৰতিবাদ কৰা। লালুক সোলাৰ ভয়ত ছদ্মবেশে ফুৰি-ফুৰি গদাধৰ গৈ দক্ষিণপাটৰ ডেকা-অধিকাৰ “বামদেৱ গোসাঞি বহা আসনৰ পাচ ফালে বহি আছিল। গোসাঞি আনকাল মাৰি পঠিৱাৰ দৰে সেই দিনাও তামোলৰ পিক মাৰি পঠিয়ালে। তাত যে মানুহ আছিল, তাকৰিই নোৱাৰিলে। পিকৰ ছিটিকনি গৈ গদাধৰক কাপোৰত পৰিলগৈ। পলখীয়া বজাই, বজা হলে, তাৰ প্ৰতিশোধ লম বুলি সেই কাপোৰৰে সামৰি-সুতাৰ লৈ ফুৰিছিল। এই পিক পৰাটোৱেই দ্বিতীয় কক্ষা। তেতিয়াই তেওঁ লুকাই লুকাই সত্ৰৰ বাজে-ভিতৰে ফুৰি দেখিলে, যে আনিবলাকতকৈ দক্ষিণপাটৰ পয়োভৰ বেছি। সবহ ভাগটি বৰুৱা-ফুকন তাৰপৰাই যায়, আৰু ভকতসকলেও বজাঘৰৰ পৰা অধিক সন্মান পায়, গোসাঞি-ভকত সকলোৰে বাজ আৰ্হি। ভকতৰ নিয়ম-কাৰণ, পূজাপদ্ধতি আন-অন সত্ৰতকৈ বেলেগ। প্ৰতিমা যি আছে, সিও সেগৰ। ঐশ্বৰ্য্য বিৰ্ভূতিও অপাৰ। এইবোৰেই হল আক্ৰোশৰ তৃতীয় কাৰণ।*

চতুৰ্থটো আক্ৰোশৰ কাৰণ টো হৈ আটাইতকৈ ডাঙৰ। ইয়াৰ মূলত আছিল এজন বিষয়া যাৰ সুপবামশই হওক বা কুপবামশই হওক গদাধৰে তাৰ হিতাহিত বিচাৰিব পৰা শক্তি আয়ত্ব কৰিব পৰা নাছিল। এই বিষয়া জনেই এদিন, “মহাবাজাত গোচৰ দিলেহি, বোলে ভকতৰ ঘৰত ধন কৈলৈ লাগিছে।” চাউল কটা হৈ লাগে। তাকো আকৌ সেৱক—শৰণীয়াই দিয়েই থাকে। স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞা হলে সেই ধন আনি দিব পাৰোঁ।” মহাবজাই পদ্বৰ্গৰ আক্ৰোশ

* গদাধৰে দক্ষিণপাটত হৈ যে অত্যাচাৰ কৰিছিল, এনে নহয়, “আউনীআটীৰ গোবিন্দ ঠাকুৰকো পানী পেলোৱিছিল।” গোসাঞি মহন্ত আৰু ভকতসকলক নানান দুৰ্গতি কৰি বাচ-বিচাৰ নকৰাকৈ যাকে-তাৰে শাস্তি দি বাজাত যি অশান্তিৰ সৃষ্টি কৰিছিল তাক অসমৰ বুৰঞ্জীয়ে এইদৰে কৈছে :—

(* * * ১৬১৫ শকত ভকতক ধৰিলে। তাৰ এই হৈ কাৰণ :—পূৰ্বে বজাদেৱ পলাই ফুৰোঁতে দক্ষিণপাটৰ কলাবাৰী সত্ৰত আছেতি ডেকা-গোসাঞিৰ এক দিন বোলাবুলি লাগিল। ডেকা গোসাঞি বটাকৈ বাক্য বুলিলে। সেই কথা মনতে আছিল। আৰু যোত্ৰা কলিয়াবৰত ফুকনবোৰে (গদাধৰক) বজা পাতিলে, এই কথা শনি ফুকনবোৰত কৈ বজা গুচাবৰ (গদাধৰক) নিমন্ত্ৰে কলাবাৰীপৰা নাৱে লুইত ভৰ্তীয়াই গৈছে। বজাদেৱ উজাই আহি বিশ্বনাথত বৈচিহ্ন। নাও দেখি বজাদেৱে সন্মিলে বোলে, “কেনি যায় ?” বুঢ়া পাঢ়নিয়ে বোলে “নাবক চাই দক্ষিণপটীয়া ডেকা গোসাঞি হেন দেখি।” বোলে, “কৰ দে মোক আশীৰ্বাদ কৰি যাওক।” মানুহে নাও মেলি গৈ কলত নাহিল। এই এক নিমন্ত্ৰ। আৰু বনমালী গোসাঞি সুবৰ্ণৰ মূৰ্ত্তি এখন কৰিলে। এয়ো কথা মনতে আছিল।”—দক্ষিণপাটৰ শিষ্য শ্ৰীনাথ দুৰ্গা বৰবৰাকৃত “অসম-বুৰঞ্জী।”

* ভকত নিৰ্যাতন :—ভকতৰ বিচাৰ কৰিলত নগাৱৰ বৰদোবাৰপৰা মাজুলীলৈকে সব-সব নামঘৰ বা থান-সত্ৰত ঘৰ পাতি থকা ৩০০০ ভকত ওলাল। সকলোটিকে ভোলাই অনাই নিলোক চেউনিত ১২০০, তথাহান চেউনিত ৫০০, গাগলভূবিত ৫০০, ঘিলামাৰী চেউনিত (উত্তৰ পাৰত) ১০০—এই তিনি হেজাৰ লোকক দা-কুঠাৰ দি সিসকলৰ ওপৰত ডাক বুলি এটাক হাজৰীক পাতি ৰাজখোৱা কৰি ৰাজ্য পাতিদে। অকল বৰদোবা থানতেই ২০০০ ভকত ওলাল। সিসকলকো ঠানবান্ কৰি কতোক ঘিলামাৰী-চেউনিত বহু-বালেগৈ। সত্ৰবিলাকৰ মূৰ্ত্তিকো ভাঙিলে।”

—কলিয়াবৰৰ শ্ৰী গজেন্দ্ৰ ফুকনৰ ঘৰত থকা অসম-বুৰঞ্জী।”

পূৰ্বৰ অৰ্থে বিষয়াজনৰ উচৰ্চন মতেই চাওডাং চেকেৰাই আবু আঁচু বুলিয়াক পঠালে, সত্ৰ লুটিবলৈ। সিহঁতে ভকতসকলক বান্ধি সত্ৰ লুটিপুতি ধনবস্তু লৈ আহিল। “সুৰণৰ মূৰ্ত্তিকো আনি পৰ্শ্বতৰ দলৰ ঘট দিলে। পূৰ্বৰ অপৰাধক লৈ গোসাইবো মৰ্যাদা নষ্ট কৰিলে।”*

(৩)

শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণদেৱ গোস্বামী

১৬২৪—১৬৩৫ শক

১৬১৭ শকৰপৰা প্ৰায়গ্ৰস্ত সত্ৰ-সভাবিলাকৰ ধৰ্ম-ৰাজ্যত পুনৰ সুখ-শান্তি বিৰাজ কৰিবলৈ ধৰে। গদাধৰৰ পুত্ৰ বুদ্ধাসিংহ ৰজা হৈ, শিঙ্গাৰী ঘৰত উঠি ভয়নাগৰৰ পুখুৰী খনাই গোসাই-ব্ৰাহ্মণ মহন্তসকলক অনাই যজ্ঞ পাতি পুখুৰী উচৰ্গে, তাৰ পাচত, তাৰ পাৰত বৰদৌল নিৰ্ম্মাণ কৰি শিৱ-দুৰ্গা, গণেশ-সূৰ্য্য, বসুন্ধ-কেশৱৰায় আদিৰ মূৰ্ত্তিবিগ্ৰহ আবু পুৰাণোক্ত মতে জনানন্দন, লক্ষ্মীনাৰায়ণ প্ৰভৃতি সালমে শিলা বিগ্ৰহো প্ৰতিষ্ঠা কৰে। সেই পুখুৰী উচৰ্গা কৰোতে যিজন ব্ৰাহ্মণে যজ্ঞ কৰিছিল তেওঁৰ নাম আছিল বাগীশ ভট্টাচাৰ্য্য। যজ্ঞ সাজাৰ পাচত তেওঁক আৱাহ। ভট্টাচাৰ্য্য উপাধি ন সন্মানকণা প্ৰচুৰ বস্তু-সলগুৰা, উপায়ন বস্তু আবু ৫০০ পুৰা নিম্বৰ ব্ৰহ্মাস্তৰ ভূমিৰেসেতে বসিযাবৰত সংস্থাপন কৰে।

বুদ্ধাসিংহৰ
পুখুৰী উচৰ্গা।

পূৰ্বে অশৰণীয়া আছিল যদিও কুচাৰজাই ব্ৰাহ্মণ বাহিৰেকে অন্যাক হিন্দুধৰ্ম্মে ধৰ্ম্ম-বাৰ্য্য সম্পাদন কৰিবলৈ দিয়া নাছিল। তেওঁৰ দিনত কুৰুবাৰাহী সহই প্ৰধান আছিল। কেশৱজ সিংহ ভকতীয়া হৈ গল্প-পাটত যজ্ঞ কৰি মেধি মহাজনসকলে নিৰ্ম্মালি দিয়াৰ ক্ৰম এটা বেহা লগাই থৈ গৈছিল। এতিয়া বুদ্ধাসিংহই সেইবিলাক নিম্বৰ অলপ-অচৰপ আগ-পাচ কৰি ১৬২৪ শকত এই নিৰ্বন্ধ কৰিলে যে আউনীআটী, দক্ষিণপাট, গডম্ব, কুৰুবাৰাহী

চাৰিসগ্ৰীয়া মৰ্যাদা
দান।

মূৰ্ত্তি ধ্বংসঃ—

“আখলৰ যত যত মূৰ্ত্তি পাইলেক
পাপাঘট সলে নমাই আনিলেক
কতো দাবুময়, কতো পাথৰ
কতো ধাতুময় মূৰ্ত্তি পৰম সুন্দৰ
ধাতুময় সকলক ভাঙিয়া নিলেক
দাবুময় পাথৰক জলে পেলাইলেক।”

—অনন্ত চৰিত।

গোসাই-ঘৰতো আশ্বিনদাহঃ—

“কোৱামৰা সত্ৰৰ গোসাই-ঘৰতো জোৰ লগাই ভুই দিয়ে। জুয়ে গোসাইক ঘৰৰ টুপটো পুৰি ছাই কৰে।” —হৰিনাৰায়ণ দত্তবৰবা

* সন্ত-মহন্তসকলক নানান উপদ্ৰৱ কৰিছিল যদিও, গদাধৰ সিংহক হিন্দুধৰ্ম্ম বিৰোধী বুলি কব নোৱাৰি। আন কি, কোনো কোনো কাৰ্য্যচাৰে চালে অগ্ৰণকাৰী বুলিও কব নোৱাৰি। পলাই ফুৰা কালত যি তেওঁক অফেৰিমানে উপকাৰ কৰিছিল, ৰজা হ'ল, তাৰে। বৰমানন্দহ পাতিছিল। নিজে অভক্তভীয়া আছিল। তথাপি, “ব্ৰাহ্মণৰ হাতে কি-নাথত জপ-হোম কৰাই” দল বন্দাই দিয়াইছিল। উমানন্দত সদাশিৱৰ দৌল নিৰ্ম্মাণ কৰাই ফল মাৰি দেৱোত্তৰ-ধৰ্ম্মোত্তৰ মাটি দিছিল। বিশ্বনাথতো সেই অনুৰূপে মাটি মানুহ উচৰ্গা দিছিল। গদাধৰে লগত লৈ ফুৰোৱা কাক গোসানীৰ মূৰ্ত্তি হেনো এতিয়াও বিশ্বনাথৰ কলিয়া ঠাকুৰৰ ঘৰত আছে। কাতায়ণ ভট্টাচাৰ্য্যক তিলে-কুশে উচৰ্গা “এশ ব্ৰাহ্মণৰ আয়ু দিছিল।” কৰেওত যি দুৰ্গোৎসৱ পূজা হৈছিল তাত তেওঁ পূজাৰ কেইদিন কাৰেওত নাথাকি বৰকলা নগৰত থাকিবলৈ গৈছিল। বোকাখাতত কাক-গোসানীৰ দেৱাল পঠাই দিয়াইছিল। জখলাবন্দা গোসাইক সত্ৰ কৰাই দিছিল। টঙা বৰদলৈক ৫০০ পুৰা ভূমি দান কৰিছিল। “তিতংগাত পুখুৰী খানোতে সেই ঠাইৰ যজ্ঞভূমিত হাল টোৱাই আউনীঅটীয়া, বেঙেনাঅটীয়া, কাটনীপাৰ সত্ৰৰ মৌণ-মহাজন হতুৱাই বৰসবাহ কৰাই পুখুৰী-নাগ নহুৱাইছিল।” এইবোৰ, উপাৰিও হিন্দু ধৰ্ম্মৰ সংক্ষৰণ আৰু প্ৰসাৰৰ অন্তৰ্গত যোৱা বিবিধ ধৰ্ম্মালয় বা সন্ত-সন্ত দেৱাল পতোৱাইছিল। ভৱদেৱ চক্ৰৱৰ্ত্তীক ব্ৰহ্মাস্তৰ ভূমিও দিছিল। বে, শ।

—এই চাৰিখন সত্ৰ বজাসত্ৰ। ইয়াৰ গোসাইসকল সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ আৰু মৰ্যাদাত চাৰিউখন সত্ৰ সমান। বুদ্ধিসিংহই চকৰধৰা বৰুৱাৰ হতুৱাই জনাই দিলে যে

“বেদকৰ্ম্ম কৰিবাব্ৰাহ্মণে সে অধিকাৰী”

বজাৰ আদেশ—
ব্ৰাহ্মণ হৈ
বেদকৰ্ম্মৰ
অধিকাৰী।

সেই কাৰণে, “স্বৰ্গদেৱে ১৬২৪ শকৰ জেঠত শূদ্ৰ মেধিসকলক আজ্ঞা কৰিলে বোলে “ব্ৰাহ্মণক শূদ্ৰে শৰণ লগাব পায় যেন একো শাস্ত্ৰৰ বচন পোৱা নাই, এতেকে শৰণ নলগাব। যদি নাই যেন বচন দিব পাৰে, সেই পুথিও আনিব, আপুনিও আহিব, মই বিচাৰ কৰি চাম। নবোৱা, ববেঘৰীয়া, ভবানীপুৰীয়া গোপালব নাতি বমানন্দ, চেচামুখীয়া চতুৰ্ভূজৰ বাহিৰে সকলো মেধিয়ে বোলে, “আমি কিছু নেজানো। মহাবাজৰ যি আজ্ঞা হৈছে, তাকে কৰিম। শাস্ত্ৰ দেখুৱাম বুলি, দেখুৱাব নোৱাৰাসকলক মহাবাজাই বহুত লখু-লাঞ্ছনা কৰি আজ্ঞা শুনাই দিলে বোলে, “কোনো শূদ্ৰ মেধিয়ে গঞালি ব্ৰাহ্মণকো সত্ৰলৈ অহাযোৱা কৰিব নিদিব।” যিবা ব্ৰাহ্মণ দুজন মৰামৰীয়া সত্ৰত সোমাইছিলগৈ, তেওঁবিলাককো “সোঁকাৰে কোবাই নাচ কাণ কাটিলে আৰু শূদ্ৰসেৱিত ব্ৰাহ্মণক পুৰুষ ব্ৰাহ্মণত শৰণ লগালে।”*

ফটুকী-চাপৰি
সত্ৰ।

এনেকুৱা তাঁৰ আৰু কঠোৰ বাজাজ্ঞা শুনাই দিয়াৰ পিচত, গদাধৰৰ মিনত যত-খা, ব্ৰাহ্মণ গোসাই-মহন্তই অজ্ঞাত বাস কৰিছিল, সেই সকলো চাপিকুচি আহল আৰু বেদ-ধৰ্ম্মৰ ভেটি বান্ধিলেহি। দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰক বিচাৰি নেপাই, দক্ষিণপাট নাম দি বহু ফটুকী-চাপৰিতে নকৈ সত্ৰ এখন কৰাই দিয়ালে। তাতে গড়মূৰ সত্ৰৰপৰাও গোসাই এগৰাকী অনাই থাপন কৰিলে। পিচে, এবছৰমানৰ মূৰত, দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ গোপালী আপোনা আপনি আহি ওলালত আকৌ আগৰ দৰেই পূৰ্ণ পয়োভৰেবে ভকতে-কাৰণে, পুণ্ডাই-পাৰ্শ্বণে, নামেগুণে সত্ৰ চলিবলৈ ধৰিলে। ফটুকী চাপৰিত নকৈ প্ৰা সত্ৰখনি গড়মূৰ সত্ৰত জাপি দিয়া হল। তেতিয়াৰপৰা এই সত্ৰৰ নাম সৰু গড়মূৰ সত্ৰ।

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ এই গৰাকী অধিকাৰ গোস্বামীৰ নাম শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণদেৱ বামদেৱ গোসাইৰ জেঠ পিতৃদেৱকৰ পুত্ৰক ভায়েক। ১৬২৪ শকৰপৰা ১৬৩৫ শকলৈকে ভোগৰ দিন।

(৪)

শ্ৰীশ্ৰীআত্মদেৱ গোস্বামী

১৬৩৫—১৬৪৮ শক

জগতকে
আত্মময়
দেখোঁতা।

১৬৩৫ শকৰ বহাগ নাহৰ কৃষ্ণ চতুৰ্দশী তিথিত শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণদেৱ কালপ্ৰাপ্ত হোৱাত, প্ৰভুৰ নিৰ্ম্মালি পাই আত্মদেৱ গোস্বামী অধিকাৰ পদত অৰ্ধাৰ্হিত হয়। কৃষ্ণদেৱৰ সকলো পাব-লৌকিক ক্ৰিয়া শাস্ত্ৰাৰ্থ মতে আত্মদেৱেই সমাধা কৰে। প্ৰভু অহৰহ ঈশ্বৰ চিন্তাতেই নিমগ্ন আছিল। কৃষ্ণকথাবিনে তেওঁ আন আলোচনাত এখনেকো সময় যাবলৈ নিদিছিল। ভায়েক কামদেৱক সনাতন ধৰ্ম্মৰ নিগূঢ় তত্ত্ব আৰু সত্ৰৰ নিয়ম প্ৰণালীসমূহ বিশদভাৱে বুজাই দি তেওঁকে পবনন্তী অধিকাৰ মনোনীত কৰি ১৬৪৮ শকৰ বহাগ মহীয়া কৃষ্ণা প্ৰতিপদ তিথিত প্ৰভু আত্মদেৱ পবলোকলৈ গমন কৰিলে।

প্ৰভুৰে জগতকে আত্মময় দেখিছিল।

(৫)

শ্ৰীশ্ৰীকামদেৱ গোস্বামী

১৬৪৮—১৬৭৬ শক

ধৰ্ম্মৰাজ্য
বিস্তাৰ।

২৮ বছৰ কাল দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাধিকাৰী পদত অৰ্ধাৰ্হিত হৈ প্ৰভু কামদেৱ গোস্বামীয়ে সদিয়া, যোৰহাটৰ হোলোঙাপাৰ আৰু দৰং জিলাৰ বালিপৰাত অসংখ্য লোকক ভাগৱতী ধৰ্ম্মত শৰণ লগাই, দেৱ দামোদৰৰ মহিমা শাস্বত আৰু দক্ষিণপাট সত্ৰৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰিত ভাৱে দৃঢ়তৰ কৰে।

* ডাঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাবৰুৱাই সম্পাদিত “তুংখাংগীয়া বুৰঞ্জী।”

বজাৰ ডাৰি বনত বাস, এনে অৱস্থাপৰা মূক্ত হৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ প্ৰচাৰকসকলে এই সময়তে অসম বাসীৰ বাহিৰে, চাৰিওফালে ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি মন আকৰ্ষণ কৰি আনে। কামদেব গোসাঁঞেও সদুসংহত বিশুদ্ধ ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ সোত বোৰাবৰ অৰ্থে হিন্দু সমাজৰ ভিতৰত নোসোমোৱা গাইভুইবোৰত প্ৰবেশ কৰেগৈ। প্ৰভুৱে পোনেই লুইতৰ উত্তৰ পাৰে থকা বালিপৰা-কুৰীয়াপাৰ আদি ঠাইলৈ গৈ ঠয়ে-ঠায়ে বাহৰ কৰি হৰিনামৰ খলা পাতে। তাতে শৰণৰ ভূ নোপোৱা বহুত মানুহে গোসাঁইত শৰণ লৈ ভকত হয়হি। ডফলা চাঙৰ ওচৰত দিনে-নিশায় হৰিনামৰ ধ্বনি শুনি সেই অঞ্চলৰ মূনিহঁত তিব্বত জাকৈজুমে আহি কামদেবৰ শৰণীয়া হয়হি। ভকতসকলে যাতে সমুহীয়া ভাবে কৃষ্ণগুণ চৰ্চ্ছা কৰিব পাৰে, তাৰ নিমিত্তে প্ৰভুৱে বালিপৰাত সত্ৰ এখনিও পাতি থৈ আহে। অদ্য পৰিণামত সেই সত্ৰ চলি আছে।

বালিপৰাত শৰণ-ভজন-দি, গোসাঁঞে তেজপুৰলৈ আহে। তেজপুৰৰপৰা নগাবৰত অৱস্থান কৰেহি। তাতে দীঘলদৰী, বচা, চাওচকা, জাগী, নাৰিকলী, দৰকা, কামপুৰ আদি দেবসত্ৰৰ দক্ষিণ ফালে থকা চহৰ বেটখনি ভ্ৰমণ কৰে। তাৰ চহৰীয়বিলাকক শৰণ লগাই সেই অঞ্চলত সনাতন বৈদিক ধৰ্ম্মৰ নীতি-কাৰ্য্য, সদাচাৰ, সম্বৰহাৰ, শিষ্টাচাৰ শিকাই ধৰ্ম্ম-বাজাৰ আয়তন বৃদ্ধি কৰে। চবাইহাগী, গোমোনা, দীঘলদৰী, এডলীয়া দৰ এইবিলাক ঠাইত নামঘৰ-মণিকট সজাই নামঘৰে পতি একোজনা-একোজনা বিষ্ণুমূৰ্ত্তি স্থাপন কৰে। শূচি সংঘমী হৈ নামগুণ গাই থাকিবলৈ একোজন একোজন সদাচাৰী ব্ৰহ্মচৰ্য্য নিৰ্ব্বাহ কৰি থৈ আহে।

নগাঁও চহৰ পৰিত কৰি সোণগৰিবা নৈয়াদ উজাই, ঘাটপাট প্ৰভৃতি সদাচাৰী চহৰ পায়গৈ। সেই ছোৱা দেশত হৰিনামৰ ব বলা নাছিল। কামদেব গোসাঁই ঈশ্বৰ খাপে খাপে বহাগু-বিলাকত থাকি-থাকি গৈছিল। এনেকৈ খপুৰাকৈ যাওঁতে-যাওঁতে গোসাঁঞে যেনে বৈছিল তেনে ওচৰৰ বাইজ আদি উপাৰি থাই পৰিছিলহি। প্ৰভুৱে লাৰনি শৰণৰ আৰু মোহনী শৰণত মুগ্ধ হৈ সকলো প্ৰভু প্ৰভুৰ চৰণত চলি পৰিছিল। সেই সকলোকে কামদেব গোসাঁয়ে হৰি-পোষণ কৰে আৰু হৰি-তীয়া-অভকতীয়া সকলো গোটে খাই নামপ্ৰসঙ্গে বৰি থাকিবলৈ চাবি গড় :বাই, নামঘৰ মণিকট সজাই পুখুৰী খনাই সত্ৰ এখনিও পাতি আহে।

সন্ধ্যাপৰা আৰু প্ৰভু কেইমাহমান ডিব্ৰুদু নৈৰ পাৰত থাকেহি। তবপৰা জয়পুৰ-নামচাঙ্গলৈ গৈ দেৱনীয়া আৰু নগাগাৰত ধৰ্ম্ম প্ৰকাশ কৰেগৈ। তাতে বহুত শৰণ লৈ ভকতীয়া হয়।

উজনিৰপৰা উলটি আহি নকচাৰীৰ লাহিঙত বাহৰ কৰেহি। তাতে খাদববাইৰ মহাশয় প্ৰকাশ হোৱাত ভালেমান “অপুৰুষাই” পুত্ৰ লাভ কৰে। চিব্ৰুগাঁৱা বোগৰপৰা মূক্ত হৈ আৰু নিৰ্হনীয়েও পনৰ মুখ দেখে। পুত্ৰ আৰু ইচ্ছা পূৰ্ত্ততাৰ মহিমা দেখি আশ্চৰ্য্য হৈ বিস্ময়ত লোক কামদেব গোসাঁঞৰ শৰণপন্ন হয়হি। গৰু, জনৰ “আশীৰ্বাদ” উপকৃত হোৱা লাহিঙীয়া সৈক-সন্ততিৰ সতি-সন্ততিয়ে আতিশয়কৈ পুত্ৰ ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা। মহিমাৰ কথা সাধকগণৰ দৰে বখানি থাকে। গোসাঁই ঈশ্বৰৰ এই সন্নিধি কাল প্ৰবস খটাব ফলত পাঁচছ হেজাৰমান লোক মহাপ্ৰভু খাদববাইৰ সেৱক হৈ দক্ষিণপাট সত্ৰলৈ আহে।

মহাভাগৱত বনমালীদেৱৰ দৰেই কামদেবৰ এক-সিদ্ধতাৰ বিষয়ে ঠায়ে-ঠায়ে অনেক অপুৰুষাট জনশ্ৰুতি প্ৰচলিত হৈ আছে। সন্ধ্যাত “হৰি” প্ৰভুৰ শিষ্টমান চামোনক শিষ্য বসাইছিল। সন্ধ্যালৈ গলে, গোসাঁই বা ৰাজমোদাৰ সেই শিষ্যৰ উপদেশ দিহু-দিপাৰৰ মন্ত্ৰত এচৰু মিঠে-নিমৰলি আগবঢ়োৱা-নিয়ম অলপলৈকে আছিল। পিশাচ-শিষ্য যো আছিল সেই কথা ২০০ বছৰৰ পিচত ভকত এজনে দেখা স্বপ্নই প্ৰত্যক্ষ মনাষ।

গোসাঁই ঈশ্বৰৰ “পাৰলী” নামেৰে এখন নাও আছিল। সেই নাওখন পৰবৰ্ত্তী অধিবাস পাজাপাদ নৰদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰৰ দিনলৈকে আলাই-আখানিক পেলাই থৈছিল। সত্ৰত থকা হৰিৰাম নামৰ ভকত এজনক পিশাচ শিষ্যই স্বপ্নত কলিঙ বোলে “কামদেব গোসাঁই ঈশ্বৰৰ নাওখন কেঁলৈ এনেকৈ যাতে পায় তেন্তে আলাই-আখানিক পেলাই থৈছে। বাধা চাপৰিতে কাঠ এডাল লগাই থৈছোঁহি। তাতে বাধি থগৈ। আমালৈ মিঠে নিমৰলিও দিয়ক। আমি কামদেব গোসাঁই ঈশ্বৰৰ ভকত।” পাচে, প্ৰত্যয়ে সকলোৰে চাৰ্গৈ দেখোন, হৰি, স্বপ্নত কোৱাদেৱ “চাৰ্গাচিকৈ চাপৰিত কাঠ এডাল লাগি আছে। এই অপুৰুষ ঘটনাট নবদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰ বৈষ্ণৱপ্ৰাপ্ত হোৱাৰ পাচত হৈছিল।

১৮০৪ শকত, সত্ৰতে উদাসীন হৈ থকা কৰণচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী ন-ডেকাদেৱ এবাৰ সন্ধ্যালৈ গৈছিল। যাওঁতে বাটৰ দিশ হেৰাল। যাব লাগিছিল ব্ৰহ্মপুৰহীন, গল দিপাঙতি

বালিপৰা-কুৰীয়া
পাৰলৈ গমন
আৰু বালিপৰাত
সত্ৰ স্থাপন।

নগাবৰ
নামচা
চাওচকা
জাগী আদি
ঠাইত সত্ৰ
স্থাপন।

সন্ধ্যা চহৰত
শৰণ-ভজনমান
আৰু সত্ৰ
স্থাপন

জয়পুৰ আৰু
নামচাঙত
নগা দেৱনীয়াৰ
শৰণ লগাম।

নগাঁওত পুত্ৰ
লাভ
এই দেৱতাৰ
মাহিমা প্ৰকাশ।

চামোনীপশাচে
তৰা হৈছিল।

পিশাচ
গৰু ভক্তি।

এবেলাৰ বাট উজাই। নৈপাৰ ও অগাইখনি হাবি। বামলৈ নানামি নাৰতে সকলোটি টেপা লাগি আছে। এনেতে, মাজনিশা কোনোবাই যেন বিঙিয়াই-বিঙিয়াই কলৈহি, “আপোনাসৰ কলৈ যাবলৈ আহিছে? আব্দু-অলপমান গলেই এটি প্ৰাণীও জীয়াই নেথাকে। কাইলৈ ফেঁহুজালি দেওঁতেই ইয়াৰপৰা উভতি যকগৈ। পাৰতে, আলু-কচু, লাওকোমোৰাৰ ভাৰ দুখনমান পেলাই থৈছোঁ, লৈ যাব। আমি কামদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰৰ ভক্ত। আমি থাকোঁ মানে আপোনাসৰক কোনেও একো কৰিব নোৱাৰে।” পাচ দিনা বাতিপুৰা চায়গৈ দেখোন, পাৰত লাও-কোমোৰা, আলু-কচুৰ ভাৰ খনিদিয়েক পৰি আছে। দেখি, সকলোৱে আচৰিত মানিছে। তেহে, নেপথো কোৱা মাতকিয়াৰ মতেই নাও ওভোতাই আনি আকৌ ব্ৰহ্মপুত্ৰত বাট ধৰি ন-ডেকাদেৱ সদিয়া ওলাইছেগৈ।

পিশাচ শিষ্য
শ্বাৰাই কামদেৱৰ
কালিকা প্ৰকাশ।

নকচাৰীৰ হোলোঙাপাৰতো সেই দৰে কামদেৱ গোসাঁইও শৰণ লোৱা পিশাচশিষ্য আছিল বুলি ভালেমান প্ৰবাদ চলি আছে। সেইবোৰ শিষ্যৰ বংশ আব্দু শিষ্য হেনো এতিয়াও আছে। সেই ঠাইতে দক্ষিণপাটৰ চটাই খাত। তাত বৰ ডাঙৰ বিল এখন আছে। বিলখনকো চটাই-বিল বোলে। বিলত এজন উপদেৱতা বা বখীয়া থাকে। তেওঁ হেনো কামদেৱ গোসাঁইৰ ভক্ত, বাৰিয়া হলে বিলৰপৰা ওলাই মেলেং-কঁকিলা নৈয়েদি গৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পৰা বিললৈ মাছ নিয়ে। কঁকিলাৰ বিষয়াই বাণ দিযে-বাৰেপতি ভাগে। অন্তত, বিষয়াই সমাজিকত দেখিলে সেই উপদেৱতা জনে কৈছেহি, “মায় তোৰ বাণ ভাঙো। মই চটাইবিলৰ বুঢ়া-ডাঙৰীয়া। আজিয়েই তই দক্ষিণপাট সত্ৰত মাছ এযোৰ দি সেৱা জনাই আহগৈ। নহলে, তই মাছ ধৰিব নোৱাৰ।” সমাজিকত কোৱামতেই বিষয়াই সত্ৰত মাছ এযোৰ দিবলৈ অগ কৰিলে। সেই দিনাৰপৰাই বাণ আব্দু নভগা হল আব্দু বিষয়ায়ো বছৰি একো যোৰকৈ মাছ দি থাকিবলৈ ধৰিলে। এতিয়াও দিয়েই থাকে।

সত্ৰৰ জয়াল
আব্দু গগণপাৰীয়া
পৰিবেশ।

এই গৰাকী গোসাঁইওৰ দিনত ভক্তৰ সংখ্যাই আছিল ১৫০০। প্ৰভুৰ আধ্যাত্মিক মৌলিত বিস্তৰ লোক মুগ্ধ হৈ সত্ৰৰ শৰণীয়া হৈছিল। দ্ব-দুৰ্গণৰপৰা অহা পাশ্চাত্য-সন্ন্যাসীৰ যে কথাই নাই, সত্ৰ দৰ্শন কৰা লোকেবেই নিতৌ সত্ৰখন ঠাই খাই আছিল। ভক্ত-ঈশ্বৰৰ নাম-কীৰ্ত্তন আব্দু দৰ্শকৰ সমাগমত সত্ৰৰ পৰিবেশ অতি জয়াল হৈ পৰিছিল। ভক্তৰ সংখ্যা ক্ৰমাৎ বৃদ্ধি হোৱাত, পূৰ্ণ ভক্তৰ পাচফালে একো ডুখৰি চালি কৰি হে ন-ভক্তসকল থাকিবলৈ লৈছিল। সেই সময়ত সত্ৰ আছিল, বৰ্ত্তমান সত্ৰৰ দক্ষিণ-পশ্চিমলৈ কুমাৰ গাৰৰ দক্ষিণে।

ব্ৰহ্মপুত্ৰই খহালে অ'গলৈ সত্ৰ পাতিবলৈ ঠাই এডোখৰ লাগিব-এইটো কথা মনে জানিয়েই বৰ গোহাঁই ফৈদৰ চন্দ্ৰমলা নামে গোসাঁই ঈশ্বৰৰে শিষ্য। কুবৰী এগৰাকীয়ে সত্ৰৰ উত্তৰ লুটিয়ে পূব ফাললৈ-আগলৈ সত্ৰ পাতিব পৰাকৈ ভালেমান মাটি যাদববাইৰ নামে উচৰ্গা কৰি থয়। সেই কুবৰী প্ৰদত্ত মাটিতেই বৰ্ত্তমান সত্ৰ অৱস্থিত।

পৰ্বতীয়া
গোসাঁই।

প্ৰভু কামদেৱৰ দিনতে, পিতৃৰ আদেশানুসৰে স্বৰ্গদেৱ শিৱসিংহ মহাৰাজে কৃষ্ণানন্দ ভট্টাচাৰ্য্য ন্যায়বাণীশক পৰ্বতীয়া গোসাঁই পাতে আব্দু অসমত আগম পন্থা প্ৰৱল ভাবে চলায়।*

ফুলেশ্বৰী কুবৰীয়ে ঠাকুৰীয়া মহাজনসকলক দক্ষিণপাটলৈ পঠিওৱা নাছিল। তাৰ কাৰণ, সম্ভৱতঃ চাৰি সত্ৰীয়া এটকা মহন্তৰ ভিতৰত দক্ষিণপাটেই হৈ কেৱল আগম-মতে চলা সত্ৰ। সেই গুণে, বজাৰ ধৰ্ম্ম আব্দু আনুগত্য ৰক্ষা কৰি ভালেমান সম্ভ্ৰান্ত বংশীয় লোকে দক্ষিণ-

* শিৱসিংহক হেঙ্গলাগত বহুৱাই ডাঙৰীয়াসকলে সেৱা কৰি বজা পতাৰ ৯ বছৰমানৰ পিচত, বজাৰ ছত্ৰভণ্ডা যোগ পৰিছে বুলি কোৱাত ফুলেশ্বৰী কুবৰী “বৰ-বজা” হয়। তাৰ কেইবা বছৰো আগতে শিৱসিংহই পৰ্বতীয়া গোসাঁইত দক্ষিণমন্ত্ৰ লয়। বজাৰ গুৰু হোৱা বাবে পৰ্বতীয়া গোসাঁইয়ে সকলো প্ৰকাৰৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰে। ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰো বহুতেই সেই গোসাঁইতে মন্ত্ৰ লয় আব্দু মূৰ্ত্তি সজোৱাই প্ৰায় বিলাকৰ ঘৰতে দুৰ্গা পূজা কৰিবলৈ ধৰে। বহুজন ভট্টাচাৰ্য্য কৃত স্মৰ্ত্ত বিধিমেতে শ্ৰাদ্ধ বিবাহাদিও সম্পন্ন কৰা নিয়ম চলে। ফুলেশ্বৰী কুবৰী আউনীআটী সত্ৰৰে শিষ্য আছিল যদিও, পৰ্বতীয়া গোসাঁইৰদ্বাৰা আদিষ্ট হৈ দৌল-দেৱালয়ত শিৱ-বিষ্ণুৰ উপাসনাৰ উপৰিও শান্ত পন্থৰ তন্ত্ৰমতে বলি-বাহন দি দেৱী মন্দিৰ বা দৌলত গোসানী-পূজা-উপাসনা কৰাৰ পন্থাত প্ৰচলন কৰিলে। শিৱসিংহ স্বৰ্গ-দেৱেই “আহোমৰ পূৰ্বধাৰণ গুচাই মৰাক পোৱালে”। বৰ-বজাই কামৰূপৰ দৌল-দেৱালয়বিলাকত নিষ্কৰ দেৱালীয়া মাটিবিত্তি দান কৰি বহুত গ্ৰাহমণ-দলৈক ভৰণ পোষণ দিয়াত হিন্দুধৰ্ম্ম ৰক্ষা হৈ থাকিল। —ব্ৰ জ।

পাটে ভাগৱত-সমৰ্থিত শিৰোস্ত তন্ত্ৰমতে দীক্ষা মন্ত্ৰ লৈ ভকতীয়া হৈ থাকিল। দক্ষিণপাটে-
আগম-মত চলোৱা সম্পৰ্কে “মহাপুৰুষীয়া সম্প্ৰদায়ৰ ধৰ্ম্মমত” আলোচনা কৰোঁতা অসম-
বুৰঞ্জী পৰিণীত ৰায় বাহাদুৰ কনকলাল বৰুৱা ডাঙৰীয়াই এটি অতি যুক্তিমূলক অভিমত
দাঙি ধৰিছে। তেখেতে কৈছে, “দামোদৰ দেৱৰ পৰৱৰ্ত্তী সময়ত কোনো-কোনো বৈষ্ণৱ ব্ৰাহ্মণ
আচাৰ্য্যই (দক্ষিণপাটলৈকে লক্ষ্য কৰি) তান্ত্ৰিক ধৰ্ম্মত দীক্ষা দিবলৈ আৰম্ভ কৰাৰ (অসমত)
বিশেষ কাৰণ আছিল।” কিয় নো, তেখেতৰ মতে যোঁতয়া শান্তিপুৰীয়া ভট্টাচাৰ্য্যই বজা
আবু তেওঁৰ অমাত্যবৰ্গক শিষ্য কৰিলে, তেঁতিয়া এই ব্ৰাহ্মণ আচাৰ্য্যসকলে “শাস্ত্ৰক শক্তিমন্ত্ৰ
আবু বৈষ্ণৱক বৈষ্ণৱ মন্ত্ৰ দিবলৈ ধৰে। বোধ কৰোঁ, তেনে কৰা বাবেই তেওঁলোক ৰাজানুগত
বিশেষ মান্যৱন্ত আবু আঢ্যৱন্ত হৈছিল। বাস্তৱিক দেশীয় আবু জাতীয় ভাৱৰপৰা বিবেচনা
কৰি চালে তেওঁলোকে এনে নীতিত অৱলম্বন নকৰা হলে কিজানি আজিকালি আমি অধিক
ভাগ গণ্যমান্য অসমীয়া মানুহৰ ওপৰত বিদেশী বঙালী ধৰ্ম্ম গুৰুৱৰ হৈ আধিপত্য দেখিলোঁ
হেতেন।”*

সত্ৰ স্থাপন হোৱা দিনৰপৰা কেবাডোনো বজা-ডাঙৰীয়া আবু বিষয়াই সত্ৰৰ অৰ্থে ভূমি
দান কৰিছিল। সেইবিলাক দেৱোত্তৰ-ব্ৰহ্মোত্তৰ ভূমিৰ কোনো খনৰ ফলি দেশবিজ্ঞাত কৰাবাৰ-
ছাৰি কৰিবলৈ গল। শিৰাসিংহ মহাবাজে মাটিমানুহ পিয়ল কৰোতে সাক্ষী প্ৰমাণ লৈ সেই
হোৱাৰ ফলিত থকা মাটিখিনি নকৈ ওমৰ ফলিত লেখোলাই আগৰ দাতাসকলৰ দান অনু-
মোদন কৰে। বজাই নিজেও কামৰূপ-দৰংত বহুত দেৱোত্তৰ মাটি “যাদৱবাইৰ নামত উচৰ্গা
কৰে।

দেৱোত্তৰ
ব্ৰহ্মোত্তৰ
নতুন ফলি
দান।

প্ৰমত্তসিংহ স্বৰ্গদেৱে জেঠবাৰৈক খামচেঙ্গীয়া দৌলবন্দা বৰ গোহাইৰ হতুৱাই এই জনা
গোসাইৰ দিনতে ১৬৭২ শকত দক্ষিণপাটত দৌল এটি নিৰ্ম্মাণ কৰাই দিয়ে। সেই দৌলটি
আছিল বেৰে ১২০ হাত, ওপৰৰপৰা খুৱা পাটৰ মূগলৈ ১৫ হাত, ঝুকে ৯ হাত, বাবে-ডাঠে
৭ হাত। মূধৰপৰা ঘটলৈ ২৭ হাত। তাৰেপৰা চুলালৈ ১৩ হাত। গহৱৰ তলে ১৭ হাত।
ওখ শুনাই ৩৭ হাত।”

দক্ষিণ পাটত
দৌল নিৰ্ম্মাণ।

ৰাজেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱে প্ৰভুক দিখোঁমুখীয়া কাঁড়ীৰ ভাগৰ ১০৪০ পুৱা মাটি
‘যাদৱবাই মহাপ্ৰভুৰ পূজাসেৱাৰ অৰ্থে উৎসৰ্গা দিয়ে।

ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ
ভূমি দান।

২৫ বছৰ ১১ মাহ ধৰ্ম্ম বিলাই, পিশাচকো শিষ্য কৰি বজা-প্ৰজা সকলোকে ঈশশান্তিৰ
মতিমা দেখুৱাই খ্ৰীষ্টী কামদেৱ গোস্বামীয়ে অবিবৰ্ত্ত ভক্ত-শিষ্যভক্তবন্দক কন্দুৱাই খ্ৰীষ্টী
‘সহদেৱ গোস্বামীক অধিকাৰৰ মালাকাৰণ দি ১৬৭৬ শকৰ অঘোণ মাহত ইংলীলা সম্ভৱণ
কৰে।

প্ৰভুৰ
স্বৰ্গযাত্ৰা।

(৬)

খ্ৰীষ্টী-সহদেৱ গোস্বামী

১৬৭৬—১৭০২ শক

আম্ৰা। * কামদেৱ গোস্বামীৰপৰা ধৰ্ম্মাধিকাৰৰ আশীৰ্বাদ নিৰ্ম্মালি পাই খ্ৰীষ্টী সহদেৱ
গোস্বামীয়ে মহাপ্ৰভু ‘যাদৱবাইৰ প্ৰতিভু স্বৰূপে ১৬৭৬ শকৰ পৰা ১৬৯১ শকবৈকে দক্ষিণ-
পাট সত্ৰৰ বৈশিষ্ট্য ৰক্ষা কৰি ভাগৱতী বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ দণ্ড ধৰি থাকে। গোসাঁঞদেৱৰ ইমান
তাঁত জ্যোতিৰ্ম্মন্ত আছিল যে প্ৰভুৰ দৃষ্টিত পৰা মাত্ৰকে অপবিত্ৰ বা অসংস্কৃত দ্ৰব্য বা অন্য
উপায়ন বস্তু দূৰীভূত হৈ গৈছিল। প্ৰভুৱে এবাৰ বনগঞা মহন্তৰ নামঘৰত প্ৰবেশ কৰেগৈ।
মহন্ত জনাৰ মণিকটত বস্ত্ৰঅলঙ্কাৰেৰে সুশোভিত বংশীবদন মূৰ্ত্তি এখনি থাপনাত থোৱা
আছিল। গোসাঁঞে মূৰ্ত্তিৰ প্ৰতি মূৰ দোৱাওঁতেই মূৰ্ত্তিখন ফট্ কৰে ফাটি দুফাল হল।
থাপনাৰ প্ৰতিমাখনি এনেকৈ আচম্ভিতে ঘূৰ লগা দেখি বনগঞা গোসাঁই কান্দি-কাটি বাউল
হল আবু বিগ্ৰহজনা নহলে তেওঁৰ কি দুৰ্গতি-লঘুলাজনা হব, সহদেৱ গোসাঁঞৰ চৰণত

সাধনিক ব্ৰহ্মঘৰ
অধিকাৰী।

* “মহাপুৰুষীয়া সম্প্ৰদায়ৰ ধৰ্ম্মমত”—“বাহী”।

পৰি কাতুৰ্ব্বাদে জনালে। বিগ্ৰহ জনা বিধিমতে প্ৰতিষ্ঠিত হোৱা নাছিল। সেই গুণেই, সদা-চাৰী তেজৰত ধৰ্ম্মগদুৰ দৃষ্টি পৰা মাত্ৰকে, দুৰ্ফাল হৈ গল।*

পৰিশোধিত
মূৰ্ত্তি হৈ
প্ৰতিষ্ঠা কৰিব
পায়।

বিগ্ৰহৰ নামত মূৰ্ত্তি ৰাখিলেই নহয়। তাক শাস্ত্ৰানুমোদিত বিধিমতে সংস্কাৰ কৰি প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে। তেহে, মূৰ্ত্তি পৰিশুদ্ধ আব্দু জাগৃত হয়। মূৰ্ত্তি-ভাগৰতেই গৰিষ্ঠ সংখ্যক সত্ৰৰ সত-সম্বৰ্হ। বনগঞা গোসাঁই সম্বৰ্শনা দৰিদ্ৰতাত পৰা দেখি, দয়াপৰবশ হৈ গোস্বামী প্ৰভুৱে তেওঁক নকৈ মূৰ্ত্তি এখনি কৰাই দিয়ালে। বনগঞা গোসাঁইৰ মূৰ্ত্তি-ফট, ঘটনাটোৱে সহদেৱ গোস্বামীৰ সাগ্নিক ব্ৰহ্মত্বলৈ প্ৰায়েই সোৱৰাই আছিল। কালক্ৰমে গোস্বামীৰ জীৱনজ্যোতি ম্লান হৈ আহিল আব্দু ভায়েক বন্তিদেৱক ধৰ্ম্মগাদী অৰ্পণ কৰি ১৬৯১ শকৰ মাঘ মাহৰ কৃষ্ণ ত্ৰয়োদশী তিথিত প্ৰভুৱে চিৰশান্তি ধামলৈ গতি কৰিলে।

নুৰ্মাল
গোহাঞিৰ দৌল
উৎসৰ্গ।

এই গৰাকী প্ৰভুৰ দিনত, ১৬৮০ শকত দৌলবন্ধাৰ ভায়েক নুৰ্মাল গোহাঞি এটি দৌল নিৰ্মাণ কৰাই দিয়ে।

(৭)

শ্ৰীশ্ৰী বন্তিদেৱগোস্বামী

১৬৯১—১৭০২ শক

টাটীমৰা
অশৰ্মা ঘটনা।

সহদেৱ গোস্বামীৰ পিচত, ১৬৯১ শকত বন্তিদেৱ গোস্বামী দক্ষিণপাটৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য হয়। প্ৰভুৰ গাত ঐশ্বৰিক শক্তিৰে আপোনাআপুনি দেখা দিছিল। এবাৰ, গুৱাহাটীলৈ ভটীয়াই যাওঁতে গোসাঁই টাটীমৰাত নিশা গাঁথিব লগীয়া হয়। বাতিপুৰা শোচাচাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে ভকত এজনে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত কৰ্ণী দুটা পাই নাৰলৈকে কনীযোৰ লৈ আহিল। হাটীমতাই জনালত গোসাঁয়ে চাই আচৰিত হৈ মাত লগালে, “ভাল কাম কৰিলা! এই কিটা ডাহী সাপৰ কৰ্ণী। সাপ এতিয়া পায়হি হৈ লাগে। যি হল, হল বাবু। তেমালোকে নাও কিখন অলপ আঁতৰাই নিয়াহঁক, মই বাবু ইয়াতে থাকোঁ।” ভকতসকলে গোসাঁইক একোপধ্যেই এৰি যাব নোখোজে। অন্তত, গোসাঁয়ে অভয় দিলে, বোলে, “তেমালোকে এই ঠাইকণ মচি কলাপাত দুডুখৰিতে কৰ্ণী দুটা থৈ দিয়া। সেই অনুসৰি বালিতে ঠাইঠাই অতাই কৰ্ণী দুটা পাত দুখলত থৈ দিলে। ভকতসকলক অলপ হুঁকি যাবলৈ কৈ গোসাঁয়ে নিজে কৰ্ণীৰ ওচৰত বাহি থাকিল। তামোল এখন খোলামান পৰে ডাহী সাপ এগোৰে কাউং-কাউং কৰে চিঞৰি-চিঞৰি ভকত থকাৰ ফালে ঢাল লৈ আহিলেই। ভকত ভয়ঃ গ্ৰাহি-গ্ৰাহি, বন্তিদেৱ কিন্তু অচল-অটল। সাপৰ ফালে চাই প্ৰভুৱে মাত লগালে, “সেই ফালে নগৈ এই ফালে হৈ আহিব লাগে। কোনোবাই নেজানি যদি কিবা ভগব লগাইছে, আমি ভাঙোতা আছো নহয়?” গোসাঁইৰ মিনতি শুনি সাপগোৰে গোসাঁইৰ ফালে চো মাৰিলে আব্দু আকাশত অলপ পৰ বনাই থাকি কৰ্ণী দুটা মুখত লৈ গুচি গল। তেতিয়া হৈ সকলোৰে মুখলৈ পানী আহিছে। গোসাঁইৰ অদ্ভুত ধৈৰ্য্য আব্দু মহিমা দেখি সকলো স্তম্ভিত।

ডাহী সাপো
বশ।

১৬৮৬ শকত, প্ৰভুৰ ভোগ কালতে সত্ৰৰ নিৰ্মাণে নুৰ্মাল গোহাঞি আব্দু এটি মঠ তৈয়াৰ কৰাই দিয়ে।

প্ৰভুৰ কলাবাৰী
ভ্যাগ।

প্ৰভু ধৰ্ম্ম গাদীত অধিষ্ঠিত হোৱা বছৰেই “মৰামবীয়া” বিদ্রোহৰ সূত্ৰপাত হয় আব্দু সেই বিদ্রোহতে আগব জনা অধিকাৰ পুৰুষ “মোঞামৰাৰ” অত্যাচাৰত নানান লঘু লাঞ্ছনা সহ্য কৰি স্বৰ্গ প্ৰয়াণ কৰে। মহাবাঙ লক্ষ্মীসিংহক বৰদলতে বন্দী কৰি মৰণ-মটকৰ বজা বমানন্দই খুটীয়াপোতাৰে গৈ মাজুলীত থকা ভালেমান সত্ৰ লণ্ডভণ্ড কৰে। চাৰিসত্ৰীয়া সকলৰ ধন ডাৰিও লয়। দক্ষিণপাটৰপৰা ৮০০০ আঠ হেজাৰ টকা বলেৰে লৈ সত্ৰখন যেনিবা লণ্ডভণ্ড নকৰাকৈ এৰি থৈ আহিল। ১৬৯২ শকত লক্ষ্মীসিংহই মূৰ্ত্তি লাভ কৰি আদেশ কৰিলে, “বহুলোকৰ মৰাণে পূৰ্বে ধৰ্ম্ম নষ্ট কৰিলে। এতেকে, আউনীআটী দক্ষিণপাটকে মুখ্য কৰি লক্ষ্মণীয়া ঠাকুৰ সকলো প্ৰাৰ্থিত হওক।” সেই অনুসৰি সকলো সত্ৰৰ ভকত-বৈষ্ণৱ শূদ্ধ হল।

* বিদ্রোহৰ সময়ত, “মোঞামৰা মহাজনে” চাৰিসত্ৰীয়া গোসাঁইসকলক অতি গৰ্হিত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। “পাচে শ্ৰীপ্ৰাণবিদেৱ গোস্বামী শ্ৰীসহদেৱ গোস্বামী এই দুজনক যদিবা অকাৰ্য্য আচৰালে, সেইদিনা মোঞামৰাৰ মহাজনৰ সম্বৰ্ণণ শত্ৰুতৰ হ’ল।”
—“বুৰঞ্জী বিবেকৰত্ন :—মণিৰাম বৰুৱা।

এই ‘ম্ৰামৰীয়াই’ অশ্লীল কৰা বাবেই বন্তিদেৱ গোস্বামীয়ে কলাবাৰী সত্ৰ এৰি থৈ আহি পূৰ্বাংগ বৈকুণ্ঠপুৰ বা দক্ষিণপাটতে বাস কৰিবলৈ লয়।

অনেক চিন্তাভাৱনা আৰু বাজাবিলবৰ মাজত থাকিও ১৮ বছৰ কাল ধৰ্মবন্তি জলাই ১৭০২ শকত প্ৰভু বন্তিদেৱ গোস্বামীয়ে সেৱকসকলৰপৰা বিদায় লৈ অনন্তধামলৈ প্ৰয়াণ কৰিলে।

(৮)

শ্ৰীশ্ৰীবিষ্ণুদেৱ গোস্বামী

১৭০২—১৭৪২ শক

প্ৰভু বন্তিদেৱ গোস্বামীৰ স্বৰ্গপ্ৰয়াণৰ পাচত, ১৭০২ শকৰ মাঘত শ্ৰীশ্ৰী বিষ্ণুদেৱ গোস্বামী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্মাধিকাৰ হয়। এই গৰাকী অধিকাৰ প্ৰভুৰ ভোগকাল যিমান দীঘল, বাজাব অবস্থা আৰু ঘটনাও সিমান তটিল আৰু প্ৰচুৰ। গোবীনাথ সিংহ, কমলেশ্বৰ সিংহ আৰু চন্দ্ৰকান্ত সিংহ—এই তিনিজন স্বৰ্গদেৱৰ আশ্ৰয়ত সামাজিক-ৰাজনৈতিক ঘটনাৰ যিবোৰ ধুমুহা-বতাহ বলিছিল সেইবোৰৰ প্ৰায়বোৰেই প্ৰভুক ছুই গৈছিল। তথাপি, নতাপ্ৰসঙ্গ, তিৰ্থমহোৎসৱ আৰু ধৰ্মবিভবণত একো বাঘাত ঘটা নাছিল।

গোসাই ঈশ্বৰ ধৰ্ম গাদীত বহাৰ পাচ বছৰি অৰ্থাৎ ১৭০৩ শকৰ কৰ্তি মাহত সৰ্বগ্ৰাম সূৰ্যগ্ৰহণ লাগে। এনেকুৱা গ্ৰহণ হলে, দুমুখীয়া গাই এজনী দান কৰিব পাৰিলে অশেষ পুণ্য অৰ্জন কৰা হয়। কলি যুগত, এই কৰ্মকৰা এক প্ৰকাৰ অসম্ভৱেই। বয় নো, গ্ৰহণ লাগি থাকোঁতেই এনেকুৱা এজনী গাই গৰু আনিব লাগিব যি জনীৰ পোৰালিটো জৰ্গি যোনী-দ্বাৰৰ মুখোঁদ তাৰ ঠিক মূৰটো ওলাইছে আৰু, (আগফালে মাকৰ মুখ আৰু পাচ ফালে, পোৰালিটোৰ মুখ এনেকৈ দুখন মুখ ওলাই থকা গাইজনীকে দুমুখীয়া গাই বোলে) গ্ৰহণ লাগি থাকোঁতেই এনেকুৱা এজনী গাই গৰু আনি পুৰুষচৰণ কৰিব লাগিব। সেই পুৰুষচৰণত এনে গৰু উচৰ্গিবলৈ পোৰাটো ভাগ্য আৰু সাধনাৰ হে ফল। প্ৰভু বিষ্ণুদেৱ এনে অসম্ভৱ পুৰুষচৰণ জপ কৰিবলৈ মানস কৰাত গ্ৰহণৰ আগ দিনাই গৰু খুঁটি আৰু হামচৈয়া গাৰবপৰা ৪০০ মান গাভিনী গৰু অনাই পুৰুষচৰণ কৰিব খোজা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত গোটাই গোটা হল। ‘বিষ্ণুদেৱ গোসাঁয়ে পুৰুষচৰণ কৰিব আৰু সেই পুৰুষচৰণত দুমুখীয়া গাই উচৰ্গি দান দিব এনে অসম্ভৱ অভ্যুপেক্ষা’ দৃশ্য চাবলৈ গাঁড় পৰুৱাৰ দৰে লালী নিৰ্ভয়কৈ মানহ আঁঠি আগদিনাৰ পৰা জন্ম বান্ধিছিল।

পিচ দিনা, সূৰ্য্যক গ্ৰাস কৰোঁ-কৰোঁ হৈছে এনেতে গোসাঁয়ে স্নান-তৰ্পণাদি পূজাসেৱা সৰলো আত্মিক ক্ৰিয়া সমাপন কৰি চৈ-ঘৰতে সাজো-গাবে সঙ্কল্প লবলৈ বৈ আছে। জাগিবলৈ ধৰা গৰু, আগত থৈ তে সঙ্কল্প লব পাৰি, নহলে সঙ্কল্পই নহব। তেতিয়ালৈকে কোনো ফলৰপৰা গৰু অহাৰ সংবাদ নোপোৱাত সকলোৰে মন উগল-থগল লাগি আছিল। ঠিক এনে আতাইতাই বেলিকাতে, গৰাল এটিয়ে সংবাদ দিলেহি বোলে কপিলী গাই এজনী জাগাঁ-জগাঁ হৈছে। তৎক্ষণাত্ গাই জনী ছৈ ঘৰলৈ অনোৱা হল। গোসাঁয়েও ইফালে তিলকশ লৈ শ্ৰীবিষ্ণু সুপ্ৰীতি কামনা কৰি জলত হাত দিছে আৰু জগা পোৰালিটিয়েও সিফালে যোনীদ্বাৰে মুখ উলিয়াইছে। পোৰালিটি মাটিত পৰিবলৈ নো-পাওঁতেই প্ৰভুৰ অভিলষিত দ্যামোৎসৰ্গ মুখ উলিয়াইছে। পোৰালিটি মাটিত পৰিবলৈ নো-পাওঁতেই প্ৰভুৰ অভিলষিত দ্যামোৎসৰ্গ কৰ্ম হেলাবাঙে সুসম্পন্ন হৈ গল। সকলোৰে দোখ-শুনি বিষ্ণুৰ বিষম মানিলে। “বিষ্ণুদেৱ গোসাঁই সঁচাকৈয়ে ঈশ্বৰবাংশ হয়। এনেয়ে মহাপ্ৰভু ‘বাদৰবাঘৰ প্ৰতিভা হব পৰা নাই।”

১৭০৪ শকৰ বহাগ-বিহু-দিনা গোবীনাথ সিংহ (লোকনাথ গোহাঁই) শিঙাৰি ঘৰত উঠা-দিন। সেই দিনা সোঁ-শৰীৰেৰে উপস্থিত থাকি সকলো সত্ৰৰ গোসাঁয়ে বজাক আশীৰ্বাদ দিয়াৰ নিয়ম। বজাঘৰীয়া আড়ম্বোৰেৰে বৰ সভাৰ বড়া পাতি গুৰু-গোসাঁইসকল বহিবলৈ আসন-ভূষণ সজাই থোৱা হৈছে। মন্ডপৰ ভিতৰত গোসাঁই সকল বহিবলৈ দিয়া ঠাইত চাৰিখন আসন (*) সমানে পাৰি থোৱা হৈছিল। দক্ষিণপাটক বাদ দি, চাৰিসত্ৰীয়াৰ ই তিনি খন সত্ৰৰ গোসাঁইলৈ তিনিখন আসন আৰু গোবীনাথৰ গুৰু ন-গোসাঁইলৈ বুলি এখন—এই বুলিয়েই সম্ভৱ চাৰিসত্ৰীয়াৰ সমানে বহিবলৈ ন-গোসাঁইলৈও সমানে ঠাই বখা হৈছিল। আউনীআটী, গড়মুৰ, কুৰাৰাহাৰী গোসাঁইসকল সভালৈ যোৱা অলপ আগ। তিনিউ গৰাকী অধিকাৰ

ঘটনাপূৰ্ণ
ভোগকাল।

পুৰুষচৰণ
জপ।

ঈশ্বৰবাংশ
বিষ্ণুদেৱ।

গোবীনাথ সিংহৰ
শিঙাৰি ঘৰ
উঠা আৰু প্ৰভুৰ
মহিমা।

গোস্বামী বহিব লাগিলে সমানে পাৰি থোৱা আসন ৪ খনৰ এখন খালী হৈ পৰি থাকিব—এই আশংকা কৰি গোসাঁইসকলে দক্ষিণপটীয়া জনা অহালৈ বাট চাই গুণগণনা কৰি আছে; এনেতে, সুচন্দ গতিৰে * বিষ্ণুদেৱ গোসাঁই আহি মন্ডপত প্ৰৱিষ্ট হ'লহি। গোসাঁই ঈশ্বৰে সম্ভেদ লৈ সেই আসনখন ন-গোসাঁইলৈ থোৱা হৈছে বুলি জানি গোসাঁই গৰ্জ্জা উঠিল আৰু তৎক্ষণাৎ সেই আসন খন তাৰপৰা গুচোৱাই পেলোৱালে। গোসাঁইক বাধা দিবৰ কাৰো শক্তি নহল। দক্ষিণ-পটীয়া শিষ্য বুদ্ধেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁই ডাঙৰীয়াক পঠিয়াই সকলো কথাৰ ভুলত চাৰিসত্ৰীয়া সকলক বহু-উৱা নিয়মটো যে পূৰ্ব্বাপৰ বিধি-অনুবন্দৰ অনুকূল হোৱা নাই, সেই কথা বজাৰ হৃদয়ঙ্গম হল। ন-গোসাঁইক সমানে বহিবলৈ নিদিয়াত বিষ্ণুদেৱ গোসাঁইলৈ বজাৰ কৃষাৰ অলপ বাঢ়িল।

ন গোসাঁইক চাৰিসত্ৰীয়াৰ সমানে মান-মৰ্যাদা দিবলৈ গোবীনাথ সিংহই প্ৰাণপণে চেষ্টা কৰিছিল। কিন্তু স্বাধীনতা প্ৰবৃত্তি বিষ্ণুদেৱ গোসাঁই সদয় নহলে, সেই সন্মান দিয়া অসম্ভৱ, সেই গুণে, বজাই বৰ্ধি-চক্ৰান্তেৰে প্ৰভুঈশ্বৰক পশুত পোৱাবলৈকে উদ্যত হল।

বিষ্ণুদেৱে অলপ-অলপ দবৰ অৰ্থাৎ কানি খাইছিল। বজাই ভাবিলে, এইটো চেলুকে লৈ গোসাঁইক 'কানি-পৰীক্ষা' কৰিব লগীয়া হল। "মহিমা দেখাওক" বুলি বজাই বুঢ়া গোহাঁইৰ হাতত কানি এপোৱা দি কৈ পঠিয়ালে—তাৰে পাঁচ টকা কানি খাই গোসাঁয়ে নীলকণ্ঠৰ দৰে মহত্ দেখুৱাওক বুলি। গোসাঁয়ে ৫ টকা হৈ নেলগে গোটেই পোৱা কানিক বাটি এটাত মিলি কোঁট কৰে গলাধঃকৰণ কৰিলে। কৰি এটাই-

"ষশ্যানু গ্ৰহতো ঘোৰং কালকূটম্ বিযোস্তনম্
প্ৰহাদস্যোদৰেহ জীৰ্য্যৎস নৃসিংহো গতিশ্চৰ্মম।"

বুলি শ্লোকটি মাত মুখখনি ধুই পেলোলে। মুখ ধুই, তামোল এখনি ৰখি পূৰ্ব্বৰ সূক্ষ্ম ভাবেই ভাগৱতলৈ গল। কান্ড দৌখি বুঢ়াগোহাঁই জুডমাৰ দিলে, "উঃ কি অশ্ভুত শক্তি" এপোৱা কানিয়েও প্ৰভুৰ বিতত কৰিব, নোৱাৰিলে।"

বুঢ়া গোহাঁই গোসাঁইৰ অশ্ভুত মহিমাৰ কথা জনালতো বজা প্ৰত্যয় নগল। নৈগে, নিজেই ১৭০৬ শকৰ অশোকাষ্টমী দিনা দক্ষিণপাট সত্ৰলৈ গল। লগত আছিল মোমায়েক সন্দিকৈ ঘৰৰ চোলাধৰা ফুকন। বাঙালী বাহৰতে থাকি ৰাজগুৰু ন-গোসাঁইক সেৱা কৰি আনুপূৰ্ণিক "দৰ্প অহংকাৰ চূৰ্ণ" কৰিবলৈ তলেতলে পিতল দাতিলে। ইফালে আকৌ দক্ষিণপাটলৈ কোষা-অঘা-ভৃগুবেসৈতে সদাক্ষিণা বপ সৈন আগ বঢ়াই সকলো দোষ মৰ্ষণ কৰিবলৈ তুতি-প্ৰাৰ্থনাও কৰিলে। কিন্তু, দৈবৰ কি বিষম গতি! সিদ্ধ প্ৰবৃত্তি দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰলৈ হুল পোতাৰ ফল হাতে-হাতে মিলিল। দক্ষিণপাটৰপৰা গৈ ন-গোসাঁইৰ তাত থাকোঁতেই "হাতীচঞ্জী মৰাণে বণ উলিয়াইছে" বুলি বতৰা আহিল। চাঁওতে-চাঁওতেই মটকৰ বিদ্ৰোহাঙ্গনে কেউফালে দেশ ছই-ভস্ম কৰিলে। নগৰপৰা বজাও দেশান্তৰী হল।*

১৭০৯ শকৰ আঘোণত উত্তৰকুলৰ জাপৰি ভেঁটিৰ দক্ষিণে দণ্ডাবলৰ কাষতে এবাগুৰিত মটকে চৰ্কা পাতি বণ কৰিছিল। তাত বজাঘৰীয়া ফৌজৰ এটি মানুহো তিম্বিৰ নোৱাৰিলে। বৰপাত্ৰ ডাঙৰীয়া সৈন্যে হুঁহুকি আহি লোহিত পাৰ হৈ ১৭ আঘোণৰ দিনা বঙালৰ নাও-শালিত থাকিলহি। তাতে তেওঁ এটি স্বপ্ন দেখিলে। তাৰপৰা দিখোমুখে পাৰ হৈ পাচ দিনা খ্ৰীষ্টীপুৰুষ বিষ্ণুদেৱ গোসাঁইওত বৰপাত্ৰ গোহাঁই জনালে, :-

"পৰাহি নিশা স্বপ্নত দেখিলোঁ, কলা মানুহ এটাই লোৱৰ টাঙোন এডাল লৈ বজাকে আদি কৰি ফুকন ৰাজখোৱা সকলোকে মাৰিয়াই খেদি ফুৰিছে। জৰা ফুলৰ নিচিনা বাঙালী মানুহ এজনীয়ে সিহঁতক মাৰমাৰ বুলি দাঁত কৰচি ফুৰিছে। কলা মানুহটিয়ে তেওঁৰ কথা নুশুনো—বঙা জনাৰ কথা হৈ শুনে। এই ৰূপে দুই দশমান মানুহ দুন্দুহ মাৰি নগৰৰ পুৰুষপাৰপৰা তেওঁক নেখেদোৱা হলেও খেদিবৰ কাৰো শক্তি নাছিল। ব্ৰাহ্মণৰ বৃত্তিহে

* "খৰালি দক্ষিণপাট সত্ৰ দৰ্শন কৰিবলৈ যামা" বুলি আশ্বাস দি, মনৰ ডাৰটো প্ৰশান্ত যেন দেখুৱাই বজাই শিগগিৰি-ঘৰ-উঠা উৎসৱটো একো বিপৰ্য্যয় নোহোৱাকৈ সমাধা কৰাই ললে। শিগগিৰি ঘৰত উঠাৰ পিচতেই গড়গাওঁ-ৰংপুৰ নগৰ দুখন এবাৰাৰী হোৱাদি হল। সান্নিধ্য স্থাপনৰ, এজনা বিতুষ্ট হোৱা বাবেই ৰাজধানীৰ এনে শোচনীয় অৱস্থা হল বুলি সকলোৱে বিশ্বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰে-শ

আধ্যাত্মিক
মাধ্যম।

গোবীনাথ
সিংহৰ
আজ্ঞা।

মটকৰ
উপদেব।

বৰপাত্ৰ
গোহাঁইৰ
স্বনন্দৰ্শন
—বিপদৰ
সংক্ৰান্ত।

হে (পৰ্বতীয়া গোসাইৰ) এনে খং উঠিল। দেশ ভাগিল। * গোসাঞে শূৰ্ণি ক্ৰোধভাৱে মাত লগালে বোলে, “ন গোসাঞে খালে; এই দেশ নবয়—উচ্ছন্ন হব! আমি বা মৰোঁ কত?” এই বুলি, “পদ্বৰুখে আশীৰ্বাদ কৰিলে আবু দুবা বস্তু আহিলাপাতি যতনা লৈ পাচদিনা দিহিঙে পাৰ হৈ বংপদ্বৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। সত্ৰত বিদূৰ আলধৰাক থৈ গল। গোসাই বংপদ্বৰলৈ যোৱা শূৰ্ণি ভটীয়া বববৰাৰ ঘৰৰ কক্ষবামে গৃহস্থী সত্ৰপৰা প্ৰভুৰ লৰাতিবতা সমালিহে নি তেওঁৰ বৰভড়লত বাথেগৈ। দেশ সুস্থিৰ হ'লত হে তাৰপৰা আহিছে। গোসায়ে আশীৰ্বাদ স্বৰূপ বববৰাক গৰুণ্ড মূৰ্ত্তি এখনি দি আছে। সেই মূৰ্ত্তিয়েই আজিকো পতি বববৰাৰ ঘৰত পূজিত হৈ আহিছে। তাতে কিছৰ বেলা থাকি গৃহস্থী আবু উদাসীন ভৰতসকলক পাৰ কৰাই গোসায়ে কলে, “ডাঙৰীয়া আপোনাৰ পিতৃজনাই কণীবিহৰ পিচ মাৰি থব খুজিছিল, কিন্তু পদ্বৰুখীয়া মন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শত সপ মাৰি নেগুবত বিষ ৰাখি থৈ গল। তাৰ ফল এতিয়া পাইছোঁহক। আপুনি সেই বক্ষা কৰোঁতা। আপোনাৰপৰা হে যদি আমি বক্ষা পাওঁহক।” ইয়াকে কৈ প্ৰভু বিশ্বদেব বংপদ্বৰলৈ নগৈ ডাঙৰীফলে, পোন ধৰি লাহিঙলৈ গল।” *

“পদ্বৰুখ যোৱাৰ পিচত, ৩০ ৩৫টা মান মড়ক হাটীৰহাৰ পিৰালিয়েদি আহি বৰ-আলধৰাক “দেউ, এই পোনে ওলাই আহকচোন আমি বঙতী খাতবপৰা অহিছোঁ, ন-চাউ দূটিমান লগাবলৈ” বুলি মাত দিলে। মাত শূৰ্ণিয়েই আলধৰাৰ গনটে গাজলেই—কাল পালেহি। গৈছোঁ বুলি মাত দি তেওঁ পাচ ফালে পলাই যাবলৈ ওলাইছে, এনেতে “চাউ” সিধা অনা আচহুৱা মানুহকটাই, আলধৰাৰ পিঠিলৈ হাটী এপাট শালি যোৱাকৈ মাৰি পঠিয়ালে। হাটী পিঠিয়ে সোমাই বুকুৰে ওলাল। আলধৰা সেই পোনেই হামখুৰি খাই পৰিল। হাটীত উস্গিস লগাত মটকহাতে নামঘৰ মণিকটত জুই লগাই দিলে আবু বৰভড়াল, চাউলৰ ভঙাল, ভকতৰ হাটী-লুটিপুটি ওলাই গল। হাবিবপৰা ওলাই আহি ভকতসকলে বৰ-আলধৰাৰ দাহাদি কাৰ্য্য সমাপত কৰি গোসাইৰ লগ ধৰিলে গৈ।

ন-গোসাঞক চাৰি সত্ৰীয়াৰ সমানে বহুবৰ নোৱৰাৰপৰা বিশ্বদেব গোসাঞলৈ বজাৰ থপ বাঢ়ি যাবলৈ ধৰিলে। নিচেই সামান্য কথা একোটাতে গোসাঞক ক্ষতিগ্ৰস্ত কৰি মনত কটু দিসেই আছিল। পূৰ্বে চাৰি গাবৰ উত্তৰে সত্ৰৰ মত-খুঁটি এটা আছিল। সেই খুঁটিৰ মাটি জাপৰি ভাঙলী বৰাট খাদবৰাষক উচৰ্গা কৰা। গতিকে সি সত্ৰৰ সম্পত্তি। তথাপি বজাই মাটিখিনি কেমাই সেনাপতিক তামৰ ফলি মাৰি দান কৰিলে আবু খুঁটিৰ গাৰে ধাতুকক তাৰপৰা মাজুলীলৈ খুঁটি তলি নিবলৈ আদেশ কৰিলে। মাজুলীলৈ খুঁটি নিসাত গোসাঞ বৰ বিমৰ্ষ হল। “থাপি বৰক ওজৰ কৰাত সেই মাটিৰ পৰিৱৰ্ত্ত প্ৰভুৰ হোৱাওপাত মূঠেই ১৫ পৰা মাটি দিলে।” * তেতিয়াৰপৰা বজাৰ গোসাইৰে বিৰোধ হল।

গোসাইৰে
বজাৰে
বিৰোধ।

* “বৰেণী বিবেকৰজা”—মণিৰাম বৰভড়াল ৰব্বা।

“পিচে ১৭১৬ শকৰ মাঘ মাহত গৌৰীনাথ সিংহ সৰ্গদেও পথাৰত শেন মেলিবলৈ চাৰিগাবৰ আলিএদি গৈ চাৰি গাবৰ উত্তৰ মূৰ পোৱাতে পূৰ্ণচন্দ ৰাঢ়া গোসাঞ ডাঙ্গৰীয়াৰ অনুমতিৰে কেমাই দত্ত ভঞা সেনাপতিৰ তিনিউ ককায়েক—ভায়েক সৰ্গদেও মাটি সামিলত সৰ্গদেৱে দোলা ৰখাই আজ্ঞা কৰিলে বোলে, এই দোলা ৰখাৰ চাৰিউ ফালে বাম ও ৭ ৫০ গ্ৰিছ পৰা মাটি কেমাই সেনাপতিক নানকৰ এৰি দিলে। এই বুলি আজ্ঞা কৰি সৰ্গদেৱে চাৰিউ ফাললৈ চোৱাত দক্ষিণপটীয়া গোসাঞৰ মতখুঁটিৰ টিলা খুঁটিবোৰ দেখি, সেইবোৰ কি বুলি সৰ্গদেৱে সামিলত ৰাঢ়াগোহাঞি ডাঙ্গৰীয়াই সৰ্গদেৱত জনালে বোলে জাপৰি ভাঙলী বৰুৱা অপত্ৰক হৈ মতু হোৱাৰ সময়ৰ তেওঁৰ মাটি আদি সকলো দ্ৰব্যবস্তু নিজ গৰু দক্ষিণ-পাট সত্ৰলৈ দিলে। এই বুলি ডাঙৰীয়াই জনালত সৰ্গদেৱে সেই খুঁটিৰ ধাতুক বৰ গুৱালক অনাই তেতিয়াই তাৰপৰা মতখুঁটি মাজুলীলৈ নিবলৈ আজ্ঞা কৰি মাজুলীলৈ নিযালে। সেই ৩০ পৰা বজাই দিয়া নানকাৰ মাটিৰ চাৰি সীমা পূৰ্বে মালিনী পদ্বৰুৰীৰ ঠৈ গছ পিচমে জাবিববৰাৰ মৈদাম, উত্তৰে সৰু আলি, দক্ষিণ জাবিৰ বিলৰ সৰু কলি আমগছ। এয়ে সীমা। পিচে সেই শকৰে ফাগুন মাহৰ ১৬ দিন যোৱাত দেওবাবে সেই গছ পৰা নানকাৰ মাটিৰ সৰ্গদেও কেমাই দত্ত ভঞা সেনাপতিক তামৰ ফলি ১ খন দিলে। পিচে, দক্ষিণ-পটীৰ বিশ্বদেউ গোসাঞে সেই শকৰ পূহ আহত আহি সৰ্গদেৱত বৰক ওজৰ কৰাত মেলেশা নদীৰ কোষৰ হোলোঙাপাত বাম মাটি ১৫ পৰা গোসাইক দিয়ালে। তাৰপৰা বজাৰে গোসাইৰে বিৰোধ হল।” :— বাৰেভঞাৰ বুৰঞ্জী। মনপৰ দত্ত ভঞা।

পূৰ্ণানন্দ
বুঢ়াগোহাঁইৰ
স্বাৰা পদুৰ
সত্ৰ নিৰ্মাণ।

‘অশিষ্ট বজাৰ দেশত থাকিব নেপায়’ বুলি বিৰক্তি লাগি প্ৰভুৱে একেবেলিয়েই বেহাৰৰ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰাভিমুখে নৌকাযাত্ৰা কৰিলে; ২২ জন মাত্ৰ ভকত লগত দি ডেকাজনাক সত্ৰ বখীয়া খে গল। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়া গোহাঁই ডাঙৰীয়াই ভগা সত্ৰখন নকৈ পাতি দিলে। আগৰ যিবিলাক আপুৰুগীয়া মূল্যবান সঁজুলি মৰাণ-মটকৰ বিদ্ৰাটত নষ্ট পাইছিল, সেইবিলাকো পুৰাই দিলে।

কচাৰী বজা
কৃষ্ণচন্দ্ৰ
শৰণ গ্ৰহণ
আৰু
নগাৰৰ
দক্ষিণপাট
সত্ৰ স্থাপন।

গোসাঁই ভটীয়াই গৈ কলিয়াবৰৰ দৈৰ সত্ৰত দুদিনমান থাকি জিৰণি লৈছেগৈ হে, এনেতে প্ৰভু যোৱাৰ বাতৰি পাই কচাৰী বজা কৃষ্ণচন্দ্ৰই বিষ্ণুদেৱ পুৰুষক সেৱা জনাবলৈ আহিল। গোসাঁইক গুৰুত্ব বৰণ কৰি কৃষ্ণচন্দ্ৰ সদালাপত নিৰিষ্ট হৈ আছে, এনেতে উৰ-বাতৰি আহিল বোলে গোবীনাথ সিংহ প্ৰভুৰ চকু কাঢ়িবলৈ উদ্যত হৈছে আৰু সেই পাৰ্শ্বিক কাৰ্য্য কৰিবলৈ যোৰহাটৰপৰা মানুহো পঠিয়াইছে। কৃষ্ণচন্দ্ৰই বৰমোহি হৰিচৰণ লক্ষ্যকৈ মুখ্য কৰি কেবাজনো ভকতক গোসাঁইক চাই থাকিবলৈ আদেশ কৰিলে আৰু নামঘৰ-মণিকটৰ বখীয়া-পৰীয়া নিয়ন্ত্ৰ কৰিলে। সঁচাসঁচিকৈয়ে গোবীনাথৰ চাওডাং গৈ গোসাঁইৰ ওচৰত ওলালগৈয়ে। গোসাঁয়ে সিহঁতক খুৱাই-বুৱাই চোখামে বজা-বাইজৰ কুশল-মঞ্জলাদিৰ বা-বতৰা ললে। একে লেখাৰিয়ে কেবাদিনো চান্দ থাকিও বজাৰ মানুহ গোসাঁইৰ ওচৰ চাপিব নোৱাৰিলে। কচাৰী বজাৰ তীক্ষ্ণ সতৰ্কতাৰ ফলত প্ৰভুৰ একো অনিষ্ট হবলৈ নেপালে। অৱশ্যে, বৈকুণ্ঠপুৰলৈ যোৱাটো স্বাগত থাকিল। পাচে, কৃষ্ণচন্দ্ৰৰ বাজাতে সত্ৰ এখন পাতি তাতৈ থাকিল। কচাৰী বজায়ে দেৱোত্তৰ-ব্ৰহ্মোত্তৰ মাটি আৰু মানুহ দি সত্ৰখনি দক্ষিণপাটৰ দৰেই পবিত্ৰ ধৰ্ম্মাশ্ৰমত পবিত্ৰ কৰিলে। এই খনেই নগাৰৰ দক্ষিণপাট সত্ৰ।

বজাক
সাহায্যদান।

মটকৰ দৌৰাত্ম্যত গোবীনাথ সিংহ গুৱাহাটীলৈ পলাই যোৱাৰ পিচত, যেতিয়া তেওঁ উজাই নগৰলৈ আছে, তেতিয়া তেওঁক বৰাগী বজা আৰু পানীকলীয়া লাহন বৰবুৰাই আক্ৰমণ কৰে। স্বৰ্গদেৱ আলি এৰি জলাহৰ বাটে গৈ সেই দক্ষিণপাট সত্ৰ ওলায়গৈ। তাতৈ স্বৰ্গজনা ডেকাগোসাঁই নাওদুনি দি বজাক সহায় কৰে। গোসাঁইৰ সহায়ৰ বলত হে বজা নিৰ্বিঘ্নে গুৱাহাটীলৈ যাব পাৰিলে।

প্ৰভুৰ ঘাই
সত্ৰলৈ
প্ৰত্যাবৰ্ত্তন।

১৭২০ শকত অধিকাৰ প্ৰভ কচাৰীসত্ৰৰপৰা (দক্ষিণপাটসত্ৰ) ঘাই সত্ৰলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন কৰে। প্ৰভ নথকা অৱস্থাত সত্ৰ আৰু দেশৰ বিলাই নিপত্তি কলট-পাটিয়া মদৰা হৈছিল। বজাই ধৰ্ম্মত বাধ্যত জন্মালেই দেশত যে অমঙ্গল দেখা দিয়ে বজা গোবীনাথ সিংহই দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামীৰ প্ৰতি কৰা আকাশমালক অনায়াস আচৰণেই চাক্ষুস প্ৰমাণ।

স্বৰ্গদেৱ
কমলেশ্বৰ
সিংহৰ
গুৰুভক্তি।

১৭১৭ শকত, গোবীনাথ সিংহৰ বাজপাটত কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ বহি আগৰ জনাৰ সম্পৰ্ণ নিপৰীতে গুৰুভক্তি দেখুৱায়। প্ৰভুৰ প্ৰতি এওঁৰ অচলা ভক্তি আছিল আৰু তদনুৰূপে পাত্ৰমালী সকলোৱে। কমলেশ্বৰ সিংহৰ প্ৰধান-প্ৰধান বিষয়াসকলে দক্ষিণ—পাটলৈ ভকত হৈ “দক্ষিণ পাটৰ ‘যাদববায় মহাপ্ৰভু’” গণে মহাত্ম্য কীৰ্ত্তন কৰি সকলোতে সদৰি কৰে। পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঁই, দুৰ্গেশ্বৰ বৰপাত্ৰ গোহাঁই, শ্ৰীনাথ দৰবা বৰবৰা আৰু আন ফকন-বাজখোৱাক লগত লৈ ১৭২৬ শক ১৫ চন শকৰবাৰৰ দিনা স্বৰ্গদেৱ দক্ষিণপাটৰ ‘যাদববায় মহাপ্ৰভু’ সেৱা কৰিবলৈ গৈছিল। সেই দিনা ‘যাদববাই সেৱা কৰা উপলক্ষে স্বৰ্গদেৱৰ হাতীটোক কিমান তাম্ৰকাৰ-তাম্ৰকাৰ অলংকাৰ পিন্ধাই সশোভনকৈ নিয়া হৈছিল, তাৰ চৰহা ছবি এটি শ্ৰীনাথ দৰবা বৰবৰাই এইদৰে দেখুৱাইছে :—

“সেই দিনা দৰবা বৰবৰা তিলক নামে হাতী এটি সমাধিত কৰি দাৰিকা দুবাৰৰ মুখতে স্বৰ্গদেৱক তুলিলে। হাতীক পিন্ধোৱা অলংকাৰ লেখা :— দাঁত সোণৰ মলমা কৰা ৰূপৰ খাৰা ৬ যোৰ বানতৰ মখ চানি, তাতে ৰূপৰ দাও ৪১ খান। দাপাণ ৬৬ খান, ৰূপৰ নালগা খেত চামৰ ৩টা; ৰূপৰ চৈলৰী ১ গছ; ৰূপৰ ৰিকাপী ১ যোৰ; ৰূপৰ চাৰি ঠাইত বন্দা বানত সিহা অক্ষুশ ১ গছ, কাঁহৰ নেপুৰ এযোৰ; চাল ঘুগুৰা ২টা যোৰ তুলা, ইয়াৰে কিংখাপৰ ভোগোৰ কেপকৰা ১ খান।”

“সমাধিতক” সজাই নিয়া হাতী-অনৰূপে বজাৰ অনগোমী সমদলটোৰ পয়োভৰ চাৰিগ আৰ চিৰবিচিৰ হৈছিল। এনে বাজকৰনীয়া সমাৰোহৰে দৃষ্টিং পাৰ হৈ কমলেশ্বৰ সিংহই ‘যাদববাইক সেৱা কৰিছিলগৈ। সদীয়া নিয়ম-অনুসৰি “অধিকাৰ প্ৰভুৰে বজাক তাম-পিতল ২ সাজ, শৰাইত সজাই দিয়া কাপোৰ ৩ সাজ, ৰূপ ১২ টকা, সোণ ২ টকা দি

মান ধৰিলে। স্বৰ্গদেবেও সেই দ্ৰব্যসমূহ ওভোতাই দি বঢ়াকৈ সোণ ২০ টকা, বৃন্দ ৬০ টকা দি গোসাইক সেৱা কাৰলে। পূৰ্ণানন্দ বৃন্দগোহাঞ ডাঙৰায়াহ বৃন্দ ১২ টকা, দুৰ্গেশ্বৰ বৰপত্ৰ ডাঙৰীয়াই ১০ টকা আৰু শ্ৰীনাথ দুৱৰা বৰবৰুৱাই ৮ টকা বৃন্দ যোগাদেবৃন্দ সেৱা-মানান দিলে। লগত যোৱাসকলেও যি শাঙ সেহবৃন্দে দি গোসাইক ওলগ জনালে।”

“সত্ৰবৰা আহি সগদেৱ খাজখোৱাত থাকলাহ। সেই দিনা সগদেৱক আৰু লগত যোৱা ডাঙৰীয়া, পাঠমন্ত্ৰী, ফুকন-বৰুৱা আৰু লা-লাগৰা সমান্বেত সকলোকে সত্ৰৰ ভড়ালৰ পৰাই ভোজনৰ দ্ৰব্যবস্তু যোগোৱা হৈছিল।

আউনিআটিকৈ দক্ষিণপাটত যে আদৰ অভাৱনা আৰু আঁঠি-সংকাৰ অলপ বঢ়া আছিল তাকো শ্ৰীনাথ দুৱৰা বৰবৰুৱাই পৰিমাণ পাই লেখি গৈছে,

“সাজৰ দ্ৰব্য সকলো গোসায়ে দিছিল, আৰু স্বৰ্গদেৱ লগত যোৱা সকলো লোক বোৰকো প্ৰধানবৃন্দে জনপান কৰালে। আউনিআটিকৈ দক্ষিণপাটত খুৱন-দুবন-বং ৬২ সকলো বচা।”

প্ৰভু বনমালীৰ দৰেই বিষ্ণুদেৱ গোসায়ে বৰ বাক্যাসম্ব পদবুয় আছিল। গোসায়ে মনত যিহকে ভাবিছিল বা যিহকে “হং” বুলি কৈছিল, সিয়েই ততালিকে তদবৃন্দ ফালিয়াই-ছিল। সত্ৰত তেলেযোগোৱা তেলীয়া-ভকত এজন আছিল। ভকতজনৰ ঘৰ আছিল কামবৃন্দৰ বাৰাদিয়াত। তেওঁ বৰ ধনী বুলি কোনোবাই উলিয়াই দিলত বৰগোহায়ে তেওঁক ধৰা ধৰিলে। ধন দিব নোৱৰাত ভকতজনকে বৰগোহায়ে সত্ৰপৰা কাঢ়ি লৈ গল। গোসায়ে অন্তৰত আঘাত পাই বৰগোহাইক এই কাম কাৰবলৈ হাক দিছিল। বৰগোহায়ে কিন্তু গোসাইক কথা ইকালে সুমুৱাই সকাণে উলিয়াই পঠিয়ালে—মুঠেইকৈ নেমানিলে; বৰং ফৰ্মাৰি মাৰি গোসাইৰ আগবৰা উচাট মাৰি গঢ়ি হৈ গল। “পদবুয়ে বৰ আক্ষেপ কৰি ভকতসকলৰ আগত কলে, “বৰগোহাঞি নো বাবু দেখিও-নেদেখা-হব পাৰ নে? “যাদৱৰায়ৰ তেলীয়াটোক কাঢ়ি নিব পাৰ নে?” প্ৰভুৰ মূখত কথাষাৰ ওলোৱা এমাহ হবলৈকে নেপালে—সিপনে চকু ফুটিলেই, বৰ গোহাঞিৰ বোলে চকু ফুটিল। সেই বাবেই হবলা ১৭২৬ শকত কামলেশ্বৰ সিংহ মাজুলীৰ সত্ৰলৈ যাওঁতে সকলো ডাঙৰীয়া লগত গৈছিল যদিও, “বৰ গোহাই ডাঙৰীয়া চকুৰে নেদেখা গা-অভাৱত যাৰ নোবাৰিলে।”

১৭৪০ শকত মানে মাজুলীফালৰ ঘৰবাৰী লুটিপুটি ল-ডাঙৰ কৰে। “সত্ৰসভাবিলাকতো যি উপদ্ৰৱ অত্যাচাৰ বদিলে তাৰ সীমা নাই। সত্ৰ-সাধু আৰু ব্ৰাহ্মণ সকলো জাতৰ প্ৰজা অনেকক মানে কাটি পেট ফালি ঘৰ ভৰাই জুই লগাই মাৰিলে। নাও লুটি দ্ৰব্যবস্তু তাকো নিলে। যাৰ ভড়ালত ধান দেখে তাকো খুঁত আঁৰি থৈ খাব নিদি কাটি লৈ যায়। আৰু বামুন দেখিলে “পোনা” বুলি নাম দি লগে লগে ছিঙি থুইবে কপলৰ ফোঁট মিচি, কানত ভাব দিয়ে। গাৰ কাপোৰকানি যি পায়, খহাই লৈ যায়, খৰি এডাল লগা হলেও, চুলি জৰীবে পঢ়িলে হাত কৰি কিলাকুটিৰ ওপৰে মতাবান্ধ দি বুকুত চাৰিটা কিল মাৰি হৈ “খৰি লগে” বুলি কথাষাৰকে কৰ। এই দৰেই মানে ননান্ উপদ্ৰৱ কৰাত মাজুলীৰ সত্ৰ হৈ নৈলাগে গোটেই দেশখনেই উচ্ছন্ন হল।

স্বৰ্গসাধাৰণ প্ৰজাৰ যেনেকুবা বিকল হৈছিল দক্ষিণপাট, বন্দাবাৰী (কলাবাৰী) সত্ৰত থকা ভণ্ড সকলৰো তেনেকুবা পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা হৈছিল। নামঘৰৰ ভেটিত মানহঁতে ক্ষুদ্ৰ ভণ্ড কৰি নামঘৰটো অশ্লুচি কৰি পাচত জুই লগাই পুৰি পেলায়। মণিকটৰ মূৰ্ত্তিত হাত দিবলৈ নেপালে। সিহঁতৰ পোৰাসত্ৰনীয়া আচৰণবৰপৰা হাত সবুৰাবলৈকে মূৰ্ত্তি-বিগ্ৰহ সকলোটি আগেয়েই স্থানান্তৰ কৰি থোকা হৈছিল। ভুলি নামে সত্ৰৰ চন্দ্ৰৰ এজনে মানৱ লগত যুঁজ কৰোতে মানে তেওঁৰ কাণ সবকাই কাঁড় মাৰি পঠিয়ায়। গোসাইৰ বৰআলখৰা জনে খেদি নি পানীত পেলাই ওভোতা কোলেৰে খুঁচি মানটোক কাঁচ মাৰিলে। বাহিৰত এনেবোৰ খুঁজবাগৰ চলি থাকোতেও * বিষ্ণুদেৱে নিতাক্ৰিয়াৰ অগোপ্য ব্যতিক্ৰম কৰা নাছিল, বৰং প্ৰশান্ত মূৰ্ত্তি ধৰি সহস্ৰ বিষ্ণু-নাম জপ কৰাতেই নিমগ্ন আছিল।

* বিষ্ণুদেৱ গোস্বামী যে অকল সত্ত্বগুণীয়েই আছিল এনে নহয়, বৰ বসিক আৰু ধেমেলীয়াও আছিল। প্ৰভুৰ বসিকতাৰ বিষয়ে গুণাগুণৰাম বৰুৱাই লেখিছে।

“১৭৩২ শকৰ ৬ মাঘত চন্দ্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱ ৰাজপাটত উঠে। ৰজা হৰৰ সময়ত, বয়স বৰ কুমলীয়া থকা হেতুকে তেওঁৰ মনত সদায় খুন্দৱনি আৰু ভঙ্গ-সংশয় নুগঢ়িছিল।

কামলেশ্বৰ
সিংহ আৰু
পত্ৰ-মন্ত্ৰী
সকলৰ
গোসাই সেৱা
আৰু সেৱা—
মানান।

আউনিআটিকৈ
দক্ষিণপাটৰ
খুৱনখুৱন
বঢ়া।

প্ৰভুৰ
বাক্যসম্বন্ধ।

গাৰ নাম
সিঙেৰোলা
মানৰ
অত্যাচাৰ।

তথ্যপি
প্ৰভু
অটলঅটল।

প্ৰভু অকল
সাধিকৈ
নহয়;
বসিক ৩।

সিংহাসনত উঠাৰ পিচতো, তেওঁৰ সেই বিমৰ্ষ মূখ আৰু ভাব তেনেই থাকিল। স্বৰ্গদেৱে নেহাঁহে, কথা ভালকৈ নহয়, মন দি ধেমালিও নকৰে; সদায় চিন্তাযুক্ত। কি চিন্তা কৰে কব নোৱাৰে। এই নিমিত্তে বজাৰ বং লগাবলৈ আৰু তেওঁক বহুৱাবলৈ বুঢ়াগোহাঁই ডাঙৰীয়াই নানা উপায় চিন্তিছিল। দেখিবলৈ চিকোণ লৰা আৰু ছোৱালী আনি বজাৰ লিগিৰা আৰু লিগিৰী সূমাই দিয়া হল। শেন মেলি বং দেখুওৱা, বিহুনাচ আৰু নানাবিধ ধেমালি কৰা হৈছিল। কিন্তু বজা যি বিমৰ্ষ সেই বিমৰ্ষই। বজাৰ সেই বিমৰ্ষ ভাব নুগুচিলত ৰাজমন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াই দক্ষিণপাটৰ “বিষ্ণুদেৱ অধিকাৰ গোসাঁইক অনাই স্বৰ্গদেৱক ভাগৱত শুনাবলৈ নিযুক্ত কৰি দিলে। গোসাঁই বৰ পণ্ডিত আৰু বঙীয়াল আছিল। তেওঁ বৰ যত্নেৰে নানাবিধ বহস্য কথা বজাক শুনালে। বজাৰ তেও হাঁহি নাই। পুথি সামৰিবৰ সময়ত পুণীনন্দ বুঢ়া গেহাঁই ডাঙৰীয়া বজাৰ ওচৰলৈ আহি সেৱা কৰিলে। অধিকাৰ গোসাঁয়ে কলে, “ডাঙৰীয়া বাপু, যি কাৰ্য্য আমাক আনিলে সেই কাৰ্য্য আমাৰ ম্বাৰাই সিদ্ধ নহল। স্বৰ্গদেৱক আমি হ’হুৱাব নোৱাৰিলোঁ। এতেকে, তাহানি খণৰ বজাৰ দৰে বুঢ়া বামুণক শূলত হে দিব পাৰিব।” গোসাঁই বৰ গাৱাল আছিল। তেওঁৰ তপিনাও বৰ ডাঙৰ আছিল। যি কথা কেয়াৰ কলে, তাকে শেহাঁই-ফেঁপাই কোৱাৰ দৰে কলে। যি শূলত দিয়াৰ উপমা দিয়া হৈছিল সিও অকাৰণত এজনী গাৱালী তিবোতাৰ শূলৰ ম্বাৰাই প্ৰাণদণ্ডৰ আজ্ঞা কৰা হৈছিল। গোসাঁয়ে যি ভাৱে কথা ক’লে তাত আৰু স্বৰ্গদেৱে নেহাঁহি নোৱাৰিলে। বজাৰ হাঁহি দেখি মন্ত্ৰী আৰু আন সকলোৰে আনন্দৰ সীমা নোহাৰা হল। সেই দিনাৰ পৰা বজাৰ মন পাৰ্শ্বটি আহিল। বজাৰ বিমৰ্ষ ভাব গুচি হৰ্ষভাব জন্মিল।” *

ভাগৱতভট্ট
ৰূপে
প্ৰসিদ্ধি লাভ।

বজাৰ ঈৰ্ষানি, ৰাজনিগ্ৰহ, মান-মৰাণৰ অত্যাচাৰ, দুৰ্ভিক্ষ-মহামাৰী প্ৰভৃতি সামাজিক-ৰাজনীতিক দুৰ্যোগৰ মূন্ড ছেদ কৰি তত্ত্বজ্ঞানী প্ৰভু বিষ্ণুদেৱে একগ্ৰন্থিত্তে সাহিত্যৰো সাধনা কৰিছিল। দক্ষিণপাটৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য, দৈনিক অধিকাৰে ভাগৱত পাঠ কৰা। প্ৰভুৰ বাবও স্কন্ধ ভাগৱত এনে সুমধুৰ, সুশ্ৰৱা আৰুপ্ৰাঞ্জল ভাষাৰে ব্যাখ্যা কৰিছিল যে দেশ দেশান্তৰে প্ৰভুৰ নাম ভাগৱতভট্ট বুলি হে প্ৰসিদ্ধ হৈছিল। তাল্লিক ক্ৰিয়াপদ্ধতিত “বিষ্ণুদেৱৰ লগত প্ৰতিম্বন্দিতা কৰিব পৰা যোগী সেই সময়ত কামৰূপত আৰু-আন-এজন ওলাব পৰা নাছিল। তন্ত্ৰৰ অদ্ভান্ত বিশ্লেষণ আৰু তাল্লিক ক্ৰিয়াপদ্ধতিৰ নিৰ্ভুল ক্ৰম সম্বলিত “ক্ৰিয়াযোগ সাব পুৰাণ” নামে গ্ৰন্থ এখনি প্ৰভুৰে নিজ প্ৰণয়ন কৰে।

ক্ৰিয়াযোগ
সাৰব
প্ৰণেতা।

৪০ বছৰ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাধিকাৰী হৈ থাকি, যোগ-ধৰ্ম্মৰ মহাত্ম্য প্ৰকাশ কৰি শ্ৰীশ্ৰী বিষ্ণুদেৱ “পুৰুষ ১৭৪২ শকৰ অহাৰ মাহৰ কৃষ্ণ পঞ্চমী তিথিত বৈকুণ্ঠ ধামলৈ প্ৰয়াণ কৰে।

“বিষ্ণুদেৱ কৈকুণ্ঠে গল
যোৰ ভূমিকম্পে ধবণী লবালে
দানতে গ্ৰহণ হল।”—

এই অশ্মাৰি নামেই “বিষ্ণুদেৱৰ” অলৌকিক আধ্যাত্মিক প্ৰভাব চিহ্নস্মৰণীয়কৈ থৈছে।

(১)

শ্ৰীশ্ৰীবিষ্ণুদেৱ গোস্বামী

১৭৪২—১৭৫০ শক

প্ৰভু
ঐশিক শক্তি।

শ্ৰীশ্ৰীবিষ্ণুদেৱ গোস্বামীৰ স্বৰ্গ প্ৰয়াণৰ পাচত শ্ৰীশ্ৰীবিষ্ণুদেৱ গোস্বামীয়ে অধিকাৰ পদ পায়। এই গৰাকী অধিকাৰ মানবধৰ্ম্মৰ উৎস আছিল বুলি কব পাৰি। বিষ্ণুদেৱে সাম্য-সহৃদয়তাৰে পশুপক্ষীকো এনে ভাৱে আকৃষ্ট কৰিছিল যে প্ৰভুৰ গম দিয়া মাত্ৰক সকলোটি প্ৰভুৰ কাষ চাপি আহিছিল; আন কি, জীয়া-ফেঁটীসাপো মন্তমুগ্ধ হোৱা দৰে প্ৰভুৰ আগত কেৰমেৰ নকৰাকৈ পৰি থাকিছিল। এদিন শোচাচাৰ কৰ প্ৰভু শোচৰ ঘৰপৰা ওলাই আহোঁতে মাৰি এডালতে জীয়াই-জীয়াই ফেঁটীসাপ এটা দাঙি অনা দৌখ পলীয়া-আলধবা সকলোৰে চুলিৰ আগে জীৰ গল। প্ৰভুৰ কিন্তু ভু-ভাটঙেইনাই। গোসাঁইৰ অশ্লুত মোহিনী

* “অসমত মান প্ৰবন্ধৰ অতিৰিক্ত” :- “জোনাকী।”—ৰাম বাহাদুৰ গুণাভিৰাম বৰুৱা।

শক্তি দেখি সকলো অবাৰ। সেইদৰে এবাৰ অশোকাষ্টমী তিথিত প্ৰভু ব্ৰহ্মপুত্ৰত স্নান কৰিবলৈ গৈছিল। পানীযুৱলিতে গোসাইক আঁৰ কাপোৰ তাৰ স্নানকাৰীকৈ বেৰা এটি কৰি দি ভকতসকল স্নান কৰিবলৈ গল। সিসকল স্নানৰপৰা আহি চায় দেখোন গোসাই তাত নাই। ইফালে-সিফালে বিচাৰি চালতো গোসাইৰ একো উৱাদিহ পোৱা নগল। আটাই-বিলাকৰে মাজত হুৱাদুৱা লাগিল। আই গৰাকীয়েও কান্দোনত গছৰ পাত সবুৰালে। ডেউ ঘণ্টা মানৰ মূৰত দেখোন এবুকুৱা পানীৰপৰা মূৰটো উলিয়াই বিষ্ণুদেৱ প্ৰভু পাবলৈ উঠি আহিছে। আই-মাতৃয়েকে উপি-উচুপি সোধাত ধীৰ গম্ভীৰভাৱে গোসায়ে কলে, “মই কলৈকো পোৱা নাই; সন্ধ্যাতৰ্পণ হৈ কৰি আছিলাঁ।” এবুকুৱা পানীৰ ওলত কেনেকৈ সন্ধ্যা-আত্মিক-যোগসাধনা কৰিছিল ভাবি সকলোৱেই তৰষ মানিলে।

গোসাই ঈশ্বৰ দিনদিয়েক নগৰাৰ কচাৰী সন্ত আছিল গৈ। তাতো ভকতসৰে প্ৰভুৰ মহিমা প্ৰত্যক্ষভাৱে দেখিবলৈ পায়। সন্তৰ ওচৰতে মহাবীৰ্য্যম বুলি এটা মানুহ আছিল। হাইজাত পৰি মহাবীৰ্য্যম হাঁহিবাম বোলে, লৰাটিৰ যাণ্ড-যাণ্ড অবস্থা। লৰাও নাথোন একোটি। ‘যাদববাইৰ সেৱক মহাবীৰ্য্যম উপায় নেপাই ‘বিভূদেৱ গোসাইৰ ওচৰলৈ আহি পুতেকৰ প্ৰাণ ভিক্ষা কৰিলে। প্ৰভুৰে দয়াপৰবশ হৈ মহাবীৰ্য্যমক তুলসী-চাৰি দিলে। সেই তুলসী ‘যাদববাইৰ চৰণ-পদ্মত অৰ্পণ কৰি প্ৰভুৰে শিৱত পিন্ধ থকা তুলসী। মহাবীৰ্য্যম ইয়াকে কলে, ‘এই তুলসী পাতকে ল। ঘৰলৈ গি শিলৰ বাটি এটাত তিসাই থৰিগৈ। তাৰে পানী এটোপা-দুটোপাকৈ হাঁহিবামৰ মূৰত দি থাকিব। তুলসীৰ পানীয়েই হাঁহিবামক ভাল কৰিব।”

তুলসী
নিৰ্ম্মালি
মাহাত্ম্য।

এই দৰে তুলসী-চাৰি দিয়া দেখি ভকতসকলে ইস্-ইস্-আস্-আস্ কৰিবলৈ ধৰিলে। বোলে, ‘ভাল কথা হ'ল, প্ৰভুৰ এতিয়া বনমালীদেৱৰ মাহাত্ম্যত মেলায় পেলাই হৈ।” পাচ-দিনা ভাগবতৰপৰা উঠোতেই মহাবীৰ্য্যম জনালোঁহি, “দুখানি চৰণৰ আশীৰ্ব্বাদত লৰাটিয়ে অলপ কুৰংকাৰাং কৰিছে।” নবিসাক খবাবলৈ গোসায়ে প্ৰসাদ এমুঠিকে দি পঠিয়ালে। সেই প্ৰসাদ ভক্ষণ কৰিয়েই হাঁহিবাম আকৌ আগৰ হাঁহিবাম হৈ পৰিল। প্ৰভুৰ তুলসীমাহাত্ম্য দেখি গোসাইৰ ওচৰত ভকত হ'বলৈ শৰণীয়া মানুহ চিৰচিৰাবলৈ ধৰিলে। সিন্ধ পুৰুষৰ বাক্য যে কেঁতয়াও অথলে নেয়ায়, দক্ষিণপাটৰ অন্যতম ঐতিহ্য বকা কৰোঁতা প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীবিভূদেৱ অধিকাৰ গোস্বামীৰ আশীৰ্ব্বাদেই তাৰ জজ্জ্বল্য প্ৰমাণ। ডেকা অধিকাৰ বাসুদেৱ গোসাইৰ শিৱত নিৰ্ম্মালি দি বিভূদেৱ গোস্বামীয়ে ১৭৫০ শকৰ ফাগুনৰ শুক্লা সপ্তমী তিথিত সংগ্ৰাহণ কৰিলে।

মহাবীৰ্য্যম
পুত্ৰ
হাঁহিবামৰ
প্ৰাণ লাভ।

ষষ্ঠ পটল

(১০)

শ্রীশ্রী বাসুদেব গোস্বামী

১৭৫০—১৭৯২ শক।

সমকালিক
দেশৰ
পৰিস্থিতি।

প্ৰভু বিভূদেব গোস্বামীৰ অন্তিম কালৰ আশীৰ্বাদ আৰু ধৰ্ম্ম-নিষ্পালি প্ৰঃ শ্রীশ্রী বাসুদেব গোস্বামী ধৰ্ম্মাধিকাৰ হয়। অন্তৰ্জাতী বাসুদেব গোস্বামীৰ আধ্যাত্মিক মাহাত্ম্য আৰু শৃংখলিত সঁচাচাৰৰ প্ৰভাৱে মান-মৰাণৰ দিনত লণ্ডভণ্ড হোৱা সত্তা খনি পুৰুষৰ পয়োভৰ আৰু মান-মৰ্যাদাত দুৰ্গুণে জিলিকি উঠে। প্ৰভুৰ ভোগকাল দুকুৰি দুবছৰ। ইমান সুদীৰ্ঘ কালৰ ভিতৰত দেশৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক বাজনীতিক পৰিস্থিতি বহুত পৰিৱৰ্ত্তন হয়। এখেত পুৰুষ ডেকাৰ গাদীত থাকোতেই মানে দেশখন উজাৰ কৰে, মানো উচ্ছন্ন হয়, স্বৰ্গদেৱসকলৰ বাজাতো স্বাধীনতাৰ বেলি মাৰ যায় আৰু বৃটিচ-প্ৰভু গজগজীয়া হয়। স্বদেশী বজাৰম্বাৰাই নিয়ন্ত্ৰিত ধৰ্ম্মবাজাখনৰ পৃষ্ঠপোষকতা বিদেশী বাজতঃৰ অধীনলৈ যায়। ইংবাজী আদৰ্শৰ প্ৰতি মানুহৰ মন আকৃষ্ট হোৱাত ভালেমান মৰীচিকা-মুগ্ধ শিক্ষিত লোকৰ মন সনাতন ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি অনুৰাগহীন হৈ আঁতৰলৈ ধৰে। অনুৰাগ হৈ পাতলিছিল, আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা-ভক্তিৰ ন্যূনতা হোৱা নাছিল। বিদেশী হলেও, বৃটিছ শাসনে কাৰো ধৰ্ম্মত হস্তক্ষেপ কৰা নাছিল যদিও খৃষ্টধৰ্ম্ম প্ৰচাৰও চকাৰী অনুদান দিয়া হৈছিল। সত্ৰীয়া ধৰ্ম্মকৰ্ম্ম, আচাৰ-পদ্ধতি বজাৰদিনত যেনে আছিল তেনেইয়ে থাকিবলৈ দিয়া হৈছিল। চাৰিসত্ৰীয়া বা অন্যান্য সত্ৰৰো মৰ্যাদা-প্ৰভু একোপধ্যেই ক্ষুণ্ণ হবলৈ দিয়া নহৈছিল। গোসাই সকলৰ ব্যৱস্থা মতেই সামাজিক বাঁহি-নীতি, আচাৰ-বিচাৰ শাসিত অনুশাসিত হৈ আছিল। প্ৰভুসকলৰ প্ৰভাৱ-প্ৰতিপত্তি হ্ৰাস কৰিবলৈ চকাৰেও বিৰুদ্ধ নীতি অবলম্বন কৰা নাছিল। চকাৰ বিদেশী হলেও, সেই চকাৰৰ অভয় ছত্ৰ-ছায়াত থাকিয়েই বাসুদেব গোস্বামী নিষ্পবাদে-নিষ্পৰোধে সত্ৰৰ গোঁৱৰ আৰু ধৰ্ম্ম-মহিমা প্ৰকাশ কৰি গল।

বাল্যকালতে
প্ৰতিমা পূজালৈ
আসক্তি।

১৬৯৯ শকৰ ভাদ্ৰ মাহীয়া পৰ্ণিমা তিথিত বাসুদেব গোস্বামীয়ে বামেশ্বৰী দেৱীৰ গৰ্ভত জন্ম গ্ৰহণ কৰে। পিতৃদেৱেকৰ নাম শ্ৰীদেৱ। বাসুদেৱৰ দুজনী ভায়েক আছিল। বৰজনাৰ নাম বিশ্বদেৱ আৰু, সৰু জনাৰ শূকদেৱ। সবুৰেপৰা বাসুদেৱৰ ঠহিন্ম গোবত বৰ বতি আছিল। আলতীয়া মাটি এচপৰা পালেই, তাৰে শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰতিমা সাজি, টেঙা-টেঙেকাটা, ফুল-তুলসী যি পাৰ তাকে দি প্ৰতিমা খনিক সেৱা কৰে। সেৱাৰ ঠাই বা মাটি য'তে হওক তাৰ একো বাছবিচাৰ নাই—মাত্ৰ মৰ্ত্তি সাজি লব পাৰিলেই হল। এই দৰে য'তে-পায়-ত'তে প্ৰতিমা পূজা কৰে দেখি মাকে ডাবি-হুৰ্ণিক দিবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া বাসুদেৱে পূজা কৰিবলৈ নোবিলে—চোঁতালৰ মাজতে হলেও পাত্ৰৰ আবশ্য কৰে। লৰাটি যে সামান্য নহয়, পিতৃদেৱেকৰ বুজিবলৈ বাকী নেথাকিল। মনে জানিয়েই হেঁপু লৰাটি সত্ৰত শোধাই দিলেহি। সত্ৰতে থাকি বালক বাসুদেৱ ৭ বছৰ বয়সত ব্যাকবগত পাৰ্গত হয়। সেই বয়সতে বজাৰ আগতো সংস্কৃত স্তোত্ৰ মাতি শুনাইছিল। এঘাৰ বছৰ বয়সত উপবীত গ্ৰহণ কৰি, বাৰ বছৰত তান্ত্ৰিক মন্ত্ৰ আৰু তেঁৱ বছৰত পৌৰাণিক মালামন্ত্ৰ লৈ ১৫ বছৰ বয়সত ডেকা অধিকাৰ হয়। আঢ়ৈ কুৰি বছৰ ডেকা হৈ থকাৰ মূৰত হৈ অধিকাৰৰ নিষ্পালি পায়।

মহাপূৰ্ণচৰণৰ
আয়োজন।

অধিকাৰ হৈয়ে গোস্বামীয়ে মহা পূৰ্ণচৰণ কৰিবলৈ আয়োজন কৰে। সেই নিমন্ত্ৰে, বৰ-আলম্বাৰ হতুৱাই ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বালিত ঘৰ-দুৱাৰ সজোৱাই পুতেকেসৈতে দেৱগাৱৰ সন্মুখিত কৃষ্ণ মিশ্ৰ অধ্যাপকক নিমন্ত্ৰণ কৰে। পূৰ্ণচৰণৰ সময়ত ভাগে-ভাগে বিষ্ণুনাথ, গোপাল-সহস্ৰ নাম, গীতা, গজেন্দ্ৰ স্তব পাঠ কৰিবলৈ আৰু শিবাৰ্চনাদি শান্তি-স্বস্তায়ন কৰিবলৈ জাজী, ৰংপুৰ, যোৰহাট, দেৱগাৱৰপৰা ব্ৰাহ্মণসকলক আগদিনাই আমন্ত্ৰণ কৰি অনায়। বালিত তিনি ভাগে বিভক্ত কৰি এই ৰূপে বেদী বচনা কৰা হল—অন্তৰ্বেদী আৰু ক্ষেত্ৰবেদী। পোনৈ কৰ্ম্মচক্ৰ, তাৰ ওপৰত জপ মন্দিৰ, সেয়ে অন্তৰ্বেদী; তাৰ ৰাজখণ্ড বহিৰ্বেদী—য'ত শান্তিস্বস্তায়নৰ ঘৰ—সেয়ে বহিৰ্বেদী। ইয়াতে পূজাৰ সম্ভাৰ আৰু গোসাই ঈশ্বৰৰ শয়ন ভোজনৰ বহা। বহিৰ্বেদীৰপৰা এক ক্ৰান্ত মান টাটীৰে বেটি থোৱা মুৰ্কাই ঠাই—এয়ে ক্ষেত্ৰবেদী। ক্ষেত্ৰৰ নৈশ্বত কোণে অলপ নিলগতে প্ৰভুৰ শোচৰ ঘৰ।

পূৰ্ণচৰণৰ বেদী
বচনা।

অষ্টচৰণৰ
সমাপ্ত।

বছর
হেজাববো
অধিক
ব্রাহ্মণক
ভোজন।

পদ্মবন্দৰ সিংহৰ
লগত বিবাদ।

অসম ৰাজ-
পদস্থ ভূমি
বৃন্তিব
পুনৰ প্ৰাপ্ত।

পোষাঘর ওলোটাচাঁই দিবলৈ মান্ত নহল।
বৃটিছ দেশ দখল লেবাব পিচত, সত্ৰবিলাকক বজাদিনীয়া আবু, মানব দিনীয়া প্রাপ্য
খাজনা আদায় কৰিবলৈ দাবী কৰা হয়। কিন্তু জনাৰ্দন পৰ্বতীয়া ববুৱাৰ ১৮৩১ চনৰ ৯
এপ্রিলৰ হুকুম মতে সেই দাবীৰপৰা নিষ্কৃতি পায়। চৌৰিদ স্কটৰ দিনত পণ্ডয়তে হৈ
দেবোত্তৰ ধৰ্মোক্তৰ ব্রহ্মোক্তৰ মাটি অনুসন্ধান কৰি বাজহৰ সুবন্দবস্ত কৰিব লাগিছিল। কিন্তু,
১৮৩৯ চনত উজনি অসম ডোহাকৰা বৃটিছৰ খাছ দখললৈ আহিলত সেই নিয়ম 'বাতিলা' কৰা
হল। নতুন প্রশাসনীয়া বন্দবস্ত মতে কেপ্টেইন এক্ জেনকিনচ্ অসমৰ কমিছনাৰ নিযুক্ত হল।
হৈয়েই, তেওঁ দুবাবৰ সঠলৈ আহি 'বাসুদেৱ গোসাঁইৰে সৈতে দেখা-সাক্ষাৎ কৰে। চাহাব উলটি
গৈ, গুৱাহাটী পোৱাৰ পিচতে, চিঠি আহিল বোলে স্বগণী বজাসকলে সত্ৰক যি স্বত্ব-উপস্বত্ব দি
মাটি-বন্তি দান কৰিছিল তাৰ নিদৰ্শন তামৰ ফালি বা আজ্ঞাপত্ৰ নহৈবা অন্যান্য দলিলপত্ৰ
সকলো নি গুৱাহাটীত কমিছনাৰ চাহাবক দেখুৱাবগৈ লাগে। দেখুৱাব নোৱাৰিলে সত্ৰ

সকলো ভূমি-সম্পত্তি চৰকাৰৰ হাতলৈ নিয়া হ'ব। মান-মৰাণৰ দিনত, ক'ৰ তামৰ ফলি, ক'ৰ কাকত-পত্ৰ কলৈ গল তাৰ একো নিম্নয় পোৱা নগল। তথাপি, ভোগ-দখলৰ স্ৰবাহই স্বৰূপ যি কাকতপত্ৰ, আবু হোৰোৱা ফলি পোৱা হ'ল তাকে দি ভৰাম খাটনীয়াবক কমিছনাৰ চাহাবৰ কাছাৰীলৈ পঠিওৱা হ'ল। বহু চেষ্টাৰ মূৰত, মূঠেই ৩০০৬ পূৰ্বা বজাদিনীয়া দেৱোস্তুৰ মাটি পোৱা হ'ল। সৰহ ভাগ মাটি হেৰাল—উম্মাৰ কাঁৰব পৰা নহ'ল। নাই মোমাইতকৈ কণা মোমায়েই ভাল বুলি প্ৰভু মনতাপৰি থাকিল।

ৰামতনু গণ্ড।

ৰামতনু গণ্ড নামে সত্ৰৰ মাটিজোখা আমিন এজন আছিল। তেওঁৰ হতুৱাই চৰকাৰে মঞ্জুৰ কৰা মাটি খিনি জোখেৱা হ'ল; কিন্তু যিমান মাটি ওলাব লাগিছিল, সিমান নোলাব। নিষ্পথেবাজ লাখেবাজৰ সীমা বেদখল কৰি যিবিলাক ৰায়তে গোসাইৰ মাটি থাইছিল, সেই বিলাকৰ ওপৰত গোসায়ে প্ৰতিবিধানৰ ব্যৱস্থা নললে। আমিন জন বঙালী আছিল যদিও বহুত দিন সত্ৰত থকা বাবে তেনেই অসমীয়া হৈ গ'ল; গম্বেশ্বৰী নামে অসমীয়া ছোৱালী এজনীক বিয়া কৰাই প্ৰভুৰ শৰণীয়া হৈ, অসমীয়া সমাজতে ভুঙ হৈ থাকিল।

সহোদৰ ভায়েক
বিশ্বদেৱৰ
লগত মনান্তৰ।

স্বলাভিযন্ত
হোৱাৰপৰা
বঞ্চিত হোৱাত
বিশ্বদেৱৰ আদালত
আশ্ৰয়।

আপীলত
প্ৰভুৰ জয়।

গোসাঁঞৰ সহোদৰ ভায়েক বিশ্বদেৱে দাদাকৰ বিনা অনুমতিত মিত্ৰীয় বৰ দাব পৰি-
গ্ৰহণ কৰি কচাৰী সত্ৰত আছিলগৈ। বিশ্বদেৱে স্বত্ববান আছিল যদিও, সত্ৰৰ নিয়ম উলংঘা কৰা
বাবে স্বত্ব লাভবপৰা বঞ্চিত হ'ল। এই বাবেই এওঁ নগাৰৰ কাছাৰীত অধিকাৰৰ বিৰুদ্ধে
এটি গোচৰ তৰে। সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু স্বয়ং আদালতত উপস্থিত থাকিব-নলগা চৰকাৰী হুকুম
অছে। তথাপি, বিশ্বদেৱৰ গোচৰ-সংক্ৰান্তত কিবা এটি সংশয় ছেদ কৰিবলৈ নিমিত্তে সো-
শৰীলেৰে প্ৰভু কাছাৰীত উপস্থিত হ'বৰ আবশ্যক হ'ল। সেই কাৰণে, গোসাঁই নগাৰলৈ গ'ল।
প্ৰভুৰ শূভাগমন উপলক্ষে আমোলাবিলাকে কচাৰী ঘৰৰ দুৱাৰ মূখতে সোৱণ কলাপুৰি বহুইছিল
আবু কচাৰী ঘৰৰ ভিতৰ খোঁটালী এটা জৰুমকৈ সজাই থৈছিল। কালিয়া, খুলায়া, গায়ান
বায়নসৈতে সমদলে গোসাই-দেৱৰ কচাৰী মূখ পাওঁতে-নোপাওঁতেই সমূহ প্ৰজাই শৰাই-
সফুৰা দি আঠ কাড়ি সৈৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। সৈৰকসকলৰ ভক্তি-উৎসাহ-সমাবেহ দেখি,
বিচুস্তী খাই সত্ৰাধিকাৰৰ ইতিবৃত্ত আবু পৰিচয় লবলৈ চাহাব বাধ্য হ'ল। নগাৰৰ আদালতত
বিশ্বদেৱৰ জিকিল। অধিকাৰে গুৱাহাটীত আপীল কৰিবলৈ ভৰাম খাটনীয়াবক পঠিয়ালে।
আপীলত নিম্ন আদালতৰ হুকুম 'নাকছ' হ'ল। গতিকে, বিশ্বদেৱৰ দাবী নৰাজিল। প্ৰভুৰ
মাক বামেশ্বৰী দেৱীক কচাৰীসত্ৰলৈ যাবলৈ অনুমতি দিলে। ভদ্ৰেশ্বৰীৰ লগত আই
বামেশ্বৰীও যায়। তেখেতসকল কচাৰীসত্ৰ পোৱাৰ পাঁচ দিন মানৰ আগতে বিশ্বদেৱৰ
মিত্ৰীয় পত্নী শূভেশ্বৰী দেৱীৰ মৃত্যু হয়। বাসুদেৱ-বিশ্বদেৱ কাঁজিয়া লগ ফটা বাঁহ এ
বছৰৰ মূৰত হৈ জোবা খালেগৈ।

*শুকদেৱৰ
অধিকাৰী পদ
প্ৰত্যাখ্যান।

*বাসুদেৱ গোসাই অধিকাৰ পদত অধিষ্ঠিত হোৱাত শূকদেৱ গোসাইক ডেকা অধিকাৰ
পতা হয়। বছৰ দিয়েক ডেকা অধিকাৰ হৈ থাকি, অধিকাৰৰ লগত বিবাদ কৰি শূকদেৱ
আউনীআটী সত্ৰলৈ গঢ়ি যায়, ১৭৬৯ শকৰ বহাগ বিহুতে। আউনীআটীৰপৰা কলাবাৰী
পায়গৈ। অধিকাৰে আনিবলৈ মানুহ নঠোৱাতো তেওঁ নাহিল। শূকদেৱৰ পৰিবৰ্ত্তে শ্ৰীমাধব-
দেৱক অধিকাৰ পতা হ'ল। কিন্তু, ইয়াতো ওজৰ ওলাল। মাধৱে ধৰ্ম্মচৰ্চ্চাত লাগি নৈথাকি
ব্যৱসায়-বাণিজ্যত হাত দিবলৈ ধৰিলে। সেই গুণে, তেওঁক ডেকা অধিকাৰ ভাঙি শূভদেৱক
ডেকা পতা হয়। মাধৱে শিবসাগৰ-গুৱাহাটী ঠাইতে গোচৰ-আপীল কৰিও একো গুণ
ধৰাব নোৱাৰিলে।

শুকদেৱ
এজন কৰি
আবু গ্ৰন্থকাৰ।
১৭৬৮ শকৰ
স'কা-শাকিনী
সাপ অহা
বান পানী।
ৰাধা চাপৰিৰ
পৰা বৰ্ত্তমান
ঠাইলৈ সত্ৰ
স্থানান্তৰ।

অবশেষত, শূকদেৱ গোস্বামী গুৱাহাটীতে পৰলোকপ্ৰাপ্ত হ'ল। দক্ষিণপাট সত্ৰৰ শ্ৰীশ্ৰী
শূকদেৱ গোস্বামী ডেকা অধিকাৰ এগৰাকী শুকদেৱ আবু সাহিত্যানুগামী পুৰুষ আছিল।
তেখেতে "শেষ দশম," "ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণৰ ময়াখণ্ড" আবু ভালেমান ঘোষা-পদ বচনা কৰি
মহাপ্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীমাদবৰাহৰ একান্ত ভক্ত বুলি পৰিচয় দি থৈ গৈছে।

১৭৬৮ শকৰ আহাৰ মাহত বৰপানী হৈ সত্ৰখন খহাবলৈ ধৰে। এই পানীটোত গোটেই
মাজুলীখন তল যায় আবু মানুহৰ অৱস্থা ও নাজল-নখল হয়। পানী ইমান ওখকৈ বাঢ়ি
আইছিল যে শিৱসাগৰৰ বৰপদুখুৰীটো (শিৱসাগৰ) ও তল গৈছিল। বাম বুলিবলৈ ক'তো
টিফা এটো ওলাই থকা নাছিল। নামঘৰ-মণিকটৰ ভেটিটো এককলীয়া পানীৰ তলত হৈ
আছিল। কল গছৰ ভুৰ সাজি তাৰ ওপৰতে মাটিৰ ভেটি কৰি মহাপ্ৰভুক স্নান কৰোৱা হৈছিল।
পানীটোত হেনো এজোৰ স'কা-শাকিনী সাপ আহিছিল। পানীৰ হেঁচাত সত্ৰ থকা-ঠাইত

বাখিব পৰা নহব যেন ভাবি প্ৰভুৱে ভেটি চাই বাধা চাপিবপৰা বস্তুমান থকা ঠাইলৈ সত্ৰ স্থানান্তৰ কৰে।

১৭৭৮ শকৰ আহিন মহীয়া বিজয়াদশমীৰ দিনা সৰংস খাঁবতী গাই জনীদিয়েক লগত লৈ বৰ-আলিখৰা, ওজাপালী আদি মূখ্য-মূখ্য ভকত-বৈষ্ণৱসৈতে প্ৰভু ঈশ্বৰ ভাটীৰ চহৰ ভ্ৰমণার্থে সত্ৰপৰা নৌকাযাত্ৰা কৰে। নগৰত বাহৰ সজাবলৈ সজাতী ভকত দুজনমান আগতে গল। গোসাঁই পায়গৈ মানে, সিসকলে নগৰত বাহৰ আদি সজাই ঠিক কৈ থৈছে। কলিয়া-বৰৰ দেৱ সত্ৰতে দুদিনমান জিৰাই প্ৰভু নগাওঁ পালেগৈ। তাতে শৰদীয় বাসোৎসৱ পাতি জাগী বাহৰলৈ গমন কৰে। জাগীপৰা গুৱাহাটীলৈ যায়। গুৱাহাটীত কমিছনাৰ চাহাব, জৰ্জিচয়েল কমিছনাৰ চাহাব আদি মূখ্য মূখ্য বিষয়াসকলৰ লগত বাক্যলাপ কৰি বৰ সন্তোষ লাভ কৰে আৰু চাহাবসকলো প্ৰভুৰ সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হৈ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্ম্মমাহাত্ম্য স্বীকাৰ কৰে।

প্ৰভু গুৱাহাটী তেজপুৰ যাত্ৰা।

দৰংগী ৰাজফৈদৰ বৰ বজা-সবুৰ বজা দুয়ো ঘৰেই দক্ষিণপাটৰ সাতাম পুৰুষীয়া শিষ্য। বাসুদেৱ গোসাঁই গুৱাহাটীলৈ যোৱা গম পাই দুয়ো গৰাকী বজা নিজেই গুৱাহাটী পালেগৈ আৰু গোসাঁই ঈশ্বৰক বৰনদীয়েদি দৰংগৈ (মঙ্গলদৈলৈ) বৰ সমাৰোহেৰে আগবঢ়াই আনিলে। বাহৰলৈ তুলি নি 'বোপাৰসত্ৰ অলংকাৰেৰে' মান ধৰ্ম্ম প্ৰভুৰ আশীৰ্বাদ-নামস্মৰ্ণা লয়। দৰংগতে এমাহ থাকি প্ৰভু তেজপুৰলৈ আহিল। তেজপুৰত থকা ছমাহ হল। এনেতে বাসুৰ দিনো ওচৰ চাপিলহি। শিষ্য-প্ৰাশিষ্য দাতা-দেয়ক সকলোৰে মৃত্যুহস্তে মৃত্যুপ্ৰাণে সহায় কৰে। তাতে বৰ আড়ম্বৰেৰে বসলীলা মহোৎসৱ সমাপন কৰা হল। নগৰলৈ স্থানীয় গণ্যমান্য ভদ্ৰলোক সকলৰ উপৰিও মোহনপুৰপৰা দৰংগীৰজা দুজনো দুদিনৰ আগতে আহি গা-লাগি সফলভাবে উৎসৱ সুসম্পন্ন কৰিবলৈ দিহা-পৰামৰ্শ দিছিল। উৎসৱৰ কেবাদিনা পাচত হৈ বজাসকল স্বস্থানলৈ প্ৰস্থান কৰিছে।

তেজপুৰত বাসোৎসৱ।

দৰংগী বজাৰ অভ্যর্থনা।

তেজপুৰীয়া বাইজপৰা মথোঁচত আদৰ-অভ্যর্থনা লাভ কৰি প্ৰভু ঈশ্বৰ নন্দুৰাৰৰ জামুগুৰি চতীয়া বিশ্বনাথলৈকে ক্ৰমে-ক্ৰমে উজাই আহে। জামুগুৰিত প্ৰভুৰ আদৰ সম্বৰ্ধনা আটাই তকৈ বিতোপন আৰু আডম্বৰপূৰ্ণ হৈছিল। তাৰ বহিৰে সেৱা জনাবলৈ অহা অগণন অভ্যাগতসকলক সকলো প্ৰকাৰে শুশ্ৰূষা কৰি পৰাকৈ বাহৰ সজি দিছিল। সেই ঠাইতে প্ৰভু এমাহ অৱস্থান কৰে। সেই এমাহ সত্ৰৰ বাহৰ খন ছেদভেদ নোহোৱা সৈৱক শৰণীয়াৰ ভগমত বৈকুণ্ঠপুৰী যেন হৈছিল।

জামুগুৰিত অক্সিমৰণীয়া সম্বৰ্ধনা।

তাৰপৰা বিশ্বনাথলৈ আহি, তাত কিছুমান দিন থাকোঁতেই জাব পালেহি। খৰাৰ বতৰত নৈৰ পানী শুকাই গল। আৰ্হিকটি মুখত তৰেই ওলাল। নাওও নচলি হল। কচাৰীসত্ৰত থকা বিশ্বদেৱ গোস্বামীয়ে নাও লগাব গম পাই মনুহ-দনুহ পঠিয়ালে আৰু সেই মানুহে টানি নি প্ৰভুৰ নাও ঘাই সুৰ্গত পেলালত হৈ প্ৰভু ওলাব পৰা হৈছে। এই সাহায্যতেই বহুত দিন কন্দল লাগি থকা ভ্ৰাতৃস্বয়ৰ মিলন হয়। ডেব বছৰ কাল গোসাঁই ঈশ্বৰ, চহৰ পৰ্য্যটন কৰি ফল্গুৎসৱ পাতিব পৰা সময়তে সত্ৰ সোমায়হি।

বিশ্বনাথৰপৰা সত্ৰলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন।

১৭৭৯ শকৰ মেঘদাহৰ দিনটো অসমৰ নিমন্ত্ৰে বৰ বেজাৰ দিন। এই দিনাই বাজনীতি-কুশলী মণিৰাম বৰভাণ্ডাৰ ববুৱা দেৱানৰ যোৰহাটত ফাঁচী হয়। দেৱানৰ মৃত্যুত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অপৰণীয় ক্ষতি হল। মণিৰামৰ নিচিনা প্ৰথম শিষ্য এজনক হেৰুৱাই বাসুদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰ মূৰ্ম্ম অৱস্থা প্ৰাপ্ত হৈ "যাব য'ত মৰণ" বুলি আত্মপ্ৰবোধ মাত্ৰ দিলে।* সেই বছৰি ফাল্গুৱা উৎসৱটিও অনুষ্ঠানপূৰ্ব্বক হৈ সমাধা কৰা হল।

প্ৰথম শিষ্য মণিৰাম দেৱানৰ ফাঁচী।

অসমীয়া-বঙলা অভিধান ৰচোতা জাদুৰাম ডেকাৰবুৱা বা লেবেলী ডেকা ববুৱাও আছিল দক্ষিণপাটৰ এগৰাকী মাতংগৰ শিষ্য। 'যাদৱৰায়ৰ পূজা-সেৱা কাৰ্য্যত সহায় কৰিবলৈ তেওঁ দৈকলা ব্ৰাহ্মণ এঘৰ, গৃহস্থী সত্ৰলৈ লোহেশ্বৰী আৰু নাদুকী নমৰ দুজনী পাট-গাভৰু ছোৱালী আৰু অধিকাৰ প্ৰভুৰ গা-চোৱা ভকতকৈ দৈৱজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ এঘৰ সত্ৰৰ অৰ্থে উচৰ্গি দিছিল। জাদুৰাম

ভক্ত জাদুৰাম ডেকাৰবুৱা।

* দেৱানে কালকতাৰপৰা আনি জাৰ দজোপা (ফান্চ বালি), ছপা সংস্কৃত দ্বাদশ শতাব্দীৰ ভাগৱত এখন সাঁচপতীয়া খিলহিৰিৰে পুথি এখন, য'ৰ মজলা খুন্দা শিলৰ উৰাল এটা আৰু প্ৰভুৰে পৰিধান কৰিবৰ অৰ্থে বনকা পয়জাৰ এঘোৰ ইহ-পৰলোকৰ গৰাকী প্ৰভু বাসুদেৱ গোস্বামীৰ পাদপদ্মত অৰ্পণ কৰিছিল। সেই বস্তু কেই পদ এতিয়াও সত্ৰত সংৰক্ষণ কৰি থোৱা আছে। মাত্ৰ পুথিখন হৈ উৰ্ণাল যোৱাত, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ গ্ৰন্থাগাৰলৈ পঠিওৱা হল। ব-শ।

বন্ধুৱা 'যাদৱবাই'ৰ পৰম ভক্ত আছিল। এবাৰ তেওঁ সত্ৰলৈ যাওঁতে বাটতে নাও বুলিল। পিন্ধি থকা চুৰিয়া খনো উঠি গল। কিন্তু কি আচৰিত, সত্ৰৰ ঘাটত নামিয়েই তেওঁৰ কাপোৰৰ স'জুনি গোটেইটো ঘাটতে পৰি থকা পালেগৈ।

ভট্টীয়া বৰবৰা
ঘৰ।

গোলাঘাটৰ বিখ্যাত ভট্টীয়া বৰবৰাৰ ঘৰৰ কৃষ্ণবামৰ পুতেক চিত্ৰসেন-মায়াম-জুৰণ ফুকন আছিল সেই পৰিয়ালৰ একোটি একোটি উজ্জ্বল ভোটাভৰা। অকৃষ্ণ ৰাজভক্তিৰ চিন স্বৰূপে চকাৰৰ ঘৰপৰা সেই পৰিয়াল যেনেকৈ খাত-পামৰম্বাৰা পুৰস্কৃত হৈছিল গৰু-গোসাঁইৰ প্ৰতি অচলা ভক্তিয়ে ধৰ্ম্মাচৰণ কৰিও তেনেকৈ তেওঁবিলাকে ইন্দ্ৰগৰু 'যাদৱবাই' মহাপ্ৰভুৰপৰা অবিচ্ছেদ্য আশীৰ্বাদ লাভ কৰি আছিল। মৃত্যু সময়ত কৃষ্ণবামে ফুকনে তিন দিন ভোজ পাত তেওঁৰ সকলো মূল্যবান অস্থাৱৰ সম্পত্তি মহাপ্ৰভুৰ নামত উচৰ্গা কৰি সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভুৰ হাতত অৰ্পণ কৰে। প্ৰভু তেতিয়া গোলাঘাটৰ নগাবালিত বাহৰ কৰি আছিল। সেইবিলাক আপুৰু-গীয়া বস্তুৰ ভিতৰত এই কেই বিধেই লেখত লবলগীয়াঃ—সোণৰ কাঁহী, দৰা, বৰকাঁহ আৰু অনেক অনেক প্ৰাচীন প্ৰাচীন বস্তু আৰু অলঙ্কাৰ।*

সন্দিকৈৰ ভদৰী
বৰবন্ধুৱা।

*বাসুদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰৰ দিনত সন্দিকৈৰ ভদৰী বৰবন্ধুৱাৰ ঘৰৰ সম্পত্তিয়েই সত্ৰ-ভাঙাল এফাল ভৰি আছিল। মেলেং-মেচাঘৰ-মাদুৰীৰ সন্দিকৈ-বৰগোহাঁই-বৰপাত্ৰ গোহাঁই-মৰাণা খোৱা গোহাঁই প্ৰভৃতি আহোম-ডাঙৰীয়াসকলৰ দন অলেখ-স্থাবৰ-অস্থাবৰ বহুত। বাটলুং ফুকনৰ ঘৰপৰাও সোণবস্তুৰ অলঙ্কাৰ আহিছিল। গততে, এই গৰাকী অধিকাৰ গোসাঁইৰ দিনত সত্ৰৰ ধন-সম্পত্তি ইমান উভৈনদীকে চাপ খাইছিল যে মানুহে "এখেপৰা তলৈকে যাদৱবাইৰ ঘৰলৈকে" বুলি এটি ডাকৰ বচনকে বচনা কৰিছিল। সেই অনুপাতে সত্ৰৰ ভৰত আৰু শিষ্যবৰ্গৰ সংখ্যাও উচ্চ শ্ৰেণীৰ ভিতৰত উৰ্দ্ধ অসম ভূমি আছিল। দক্ষিণপাটৰ অথৈ কামবৃন্দ-দৰঙৰ বেলতলীয়া বজা আৰু দৰঙীয়া বজাই যি স্থাৱৰ সম্পত্তি দান কৰিছিল সেই দানৰ ওপৰতে আৰ্জিও এখন সত্ৰ বৰ্ত্তি আছে।

বেলতলীয়া
দৰঙীয়া
বজাৰ দান।

আফুখোঁত
নিবাৰণী আইন।

১৭৮২ শকৰ আগলৈকে অসমীয়া মানুহে বাৰীয়ে-বাৰীয়ে আফু খোঁত কৰিছিল। আফুৰপৰা কানি হয়। সিম্ভত গ্ৰহণী থকা মানুহে কানি খালে বোগৰ উপশম হয়; কাম-বন কৰিবলৈও উৎসাহ পায়। কিন্তু কানিৰ পৰিমাণে তাৰ তিৰোমৰা উপকৰণ—এৰা গাখীৰ-ঘিটু আদি বলকাৰক বস্তু ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে। নকৰিলে কানি বৰিহত। এই বিধেই অসমীয়া জাতিটোক নপুংসক কৰিলে। সেই কাৰণে, কাৰো বাৰীত আফুখোঁত কৰিব নোৱৰা আইন জাৰি কৰি চৰকাৰে অসমৰপৰা আফু খোঁত উঠাই দিলে। আন কি, কাৰোবাৰ বাৰীত গছৰ গজা আফু-গছ এজোপা থাকিলেও বাৰী গিৰিহন্ত জগৰত পৰিব। আফু, খোঁত বন্ধ কৰা হ'ল হয়, পিচে চৰকাৰে ভাটীপৰা কানি আনি কাছাবী ঘৰত বোচ কানি জুৰি লোৱা বন্ধ কৰা নহ'ল—চৰকাৰে ধন ঘটাৰ উপায় হৈ উলিয়ালে। মাজুলীত প্ৰায় মানুহেই আফু খোঁত কৰিছিল। আইন কৰি খোঁতটো বন্ধ কৰা হ'ল যদিও, তাৰ বাইজে ভূ পোৱা নাছিল। সত্ৰৰ দেৱোত্তৰ-ব্ৰহ্মোত্তৰ মাটি এনেয়ে পৰিপৰি থাকে। তাতে কিছুমান মানুহে আফুখোঁত কৰিছিল, হাবিতলীয়া মাটি কাৰো চকুতো নপৰে। আউনীআটী সত্ৰৰ বিখ্যাত শিষ্য এজনেৰেই—নিকাপল্ধীয়া সত্ৰ এখনৰ প্ৰতিপত্তিশালী শিষ্য এজনেৰে নিজা-নিজা ধৰ্ম্মপন্থ লৈ বৰ তৰ্ক-তৰ্ক হয়। পাচৰ জন ভকত বৃটিছ-চৰকাৰৰ এগৰাকী উচ্চ খাপৰ হাকিম ও। তৰ্কত জিকিব নোৱাৰি নিজে লাজ পাই অন্য প্ৰকাৰে চাৰিসত্ৰীয়াৰ—বিশেষকৈ আউনীআটী-দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ সকলক লঘু-লজ্জনা কৰিবলৈ জল পাতিলে।

আফুখোঁত কৰোৱা
বুলি অভিযুক্ত।

তেওঁ শিৱসাগৰ জিলাৰ অধিপতি মিঃ স্কণ্ণ চাহাবক লগালে বোলে আউনীআটী-দক্ষিণপাটৰ গোসাঁইসকলে জানিশুনি দেৱোত্তৰত আফুখোঁত কৰাইছে। সেই কথাতে বৰ চাহাবে নিজে শালমৰা মোজা ফুৰি চাইচাঁতি দেখেগৈ—দেৱোত্তৰ মাটিত আফুগছ ফুলি হাঁহি আছে। আফুখোঁত কৰা দেৱত অভিযুক্ত কৰি চাহাবে অধিকাৰ প্ৰভুলে তৎক্ষণাৎ শিৱসাগৰৰ কাছাবীত হাজিৰ হ'ব লাগে বুলি পঢ়না পঠিয়ালে। সেইবূপে আউনীআটীয়া সত্ৰাধিকাৰলৈও গ'ল। দক্ষিণপাটৰ জনা নৌকাযোগে গৈ শিৱসাগৰত উপস্থিত হ'ল। স্কণ্ণ চাহাবে আদালতৰ বাহিৰতে জনালোহি, "আপুনি মহাৰাণীৰ আদেশ ভঙ্গ কৰিছে। আপুনি আফুখোঁত কৰাইছে। মই নিজে চাইআইছোঁ। এতেকে, আপোনাক ৫০০ নগদ পাঁচ শ টকা অৰ্থদণ্ড কৰা হৈছে।"

* অধিকাৰ গোস্বামীয়ে নিৰ্ম্মালিস্বৰূপে কৃষ্ণবামক গৰু-মুৰ্ত্তি এটি দিয়ে। সেই মূৰ্ত্তি এতিয়াও গৃহদেৱতাৰূপে বৰবৰা পৰিয়ালৰ গোসাঁইঘৰত বিদ্যমান। —ভট্টীয়া বৰবৰা বংশাৱলী, গোৰীচৰণ বৰবৰা।

“কোনে ক’ত কি কৰিছে, মই কি জানো? দেৱোত্তৰ মাটি পৰি আছে, মই কিবা চাই ফুৰিছোঁ গৈ নে? কোনোবাই কৰিলে, কৰিব পাৰে।”—এই বুলি বাসুদেব পুৰুষে ‘জবাব’ দিলে। সত্ৰৰ বৰকাকতী সিম্ধুৰামে কাছাবী-আগতে সেই দণ্ডৰ টকা ৫০০ পাচি শ লোখ-লেখি ঢালি দিলে। পুৰুষে তক’ লগা শিষ্যজনক বহুত কটু কথা কৈ অসমীয়া হাকিম জনে চাহাবক লগাই শ্রীশ্রী দণ্ডদেব ঈশ্বৰ পুৰুষকো ৫০০ টকা অৰ্ধদণ্ড কবালে। সেই টকাও প্ৰভুৰ শিষ্য মাণিকা দূৰবা বৰ-কাকতী মোজাদাবে সেই ঠাইতে জোঁ-জোঁ কৰে ঢালি দিলে। চাৰিসত্ৰীয়া গুৰু দ্বিজনাথ এই দৰে টুটকায়া-নাবদীয়া কথা লগাই যি জন হাকিমে দণ্ড কবালে সেইজনক আবু ৰংপুৰীয়া ভদ্ৰলোকসকলে গৰিচণা দি কুকৰে-কাট নোখোৱা কৰিলে। সেই ঘটনাৰ অলপ দিনৰ পাচতে হাকিমো শিৰসাগৰ এৰিব লগা হল।

পুৰন্দৰ সিংহৰ ভগ্না বিষয়া জনদিয়েকে দক্ষিণপটীয়া গোস্বামীৰ সাত পুৰুষীয়া শিষ্য কেই ঘৰমানক গোসাইৰ বিৰুদ্ধে উচটাই যোৰহাট অঞ্চলৰ দক্ষিণপটীয়া চহৰ এখন গুৰুদোহী কৰি পেলাইছিল। গোসাই নিজেই সেই চহৰলৈ গৈ সকলো কথাৰে আঁতৰি গৈ মাৰি চয়-নিচয় লবৰ নিয়ন্ত্ৰণে পূজাৰেপৰা অশ্লীলস্বৰ্গীয় সামগ্ৰীবোৰেতে যোৰহাট পালেগৈ। গোসাই অহাৰ বাতৰি পাঠ-শৰণ-ভজন দিয়াবলৈ শিষ্যসকলৰ মাজত উস্মিসা লাগিল। প্ৰভু স্থিত দিয়াৰ লগে লগেই দক্ষিণপটীত শৰণ নলগু বুলি ঠহ ধৰি থকা বাউজ সাবসুৰ কৰে আহি প্ৰভুত শৰণ ললেহি। দক্ষিণপটীত ব্ৰহ্মসংহতি মতে, ৫০ বছৰ পাৰ হলেই শৰণীয়াসকলে দীক্ষামূল্য লব লগে। আগৰেপৰা, সত্ৰৰ পূৰ্বাৰ্ণ শিষ্য চোলাধৰা ফুকনৰ পৰিয়ালে দীক্ষা মন্ত্ৰ লৈ আহিছে। ফুকনক গতাই অনা গোসাই গোসায়ে পুৰুষীয় সকলৰ দৰেই মন্ত্ৰ লবলৈ সোৰবাই দিলে। ফুকনে গোসাইৰ আগত “কাইলৈ লমাই” বুলি কৈ চক্ৰোত্তৰাৰীহঁতৰ কথামতে পাৰ্শ্বাদিনা ঘৈণীয়েকক শৰণ লবলৈ পঠিয়ালে। এই অচৰণবন্দাৰা ফুকনৰ গুৰু-অৰমাননা আবু দীক্ষা-বিৰোধিতা-দয়্যোটা গুৰুদোহী কথা জলজল-পট-পটকৈ ওলাই পৰিল। গোসায়ে ফুকনক শৰণ লগাবলৈ নিদিলে। সেই দিনাই বাতৰি চোলাধৰা ফুকনৰ তেওঁৰ বাঁট আৰম্ভ হল আবু সিয়েই ধনি লৈ সাদিনৰ মৰত ফুকনক নিতান ঠাই যমগুৰীলৈ লৈ গল। মাহৰ মাহ দেখি তিলে বেঁত মেলিলে। গুৰুদোহী এজনৰ থিতাতে এনে আওমনগ হোৱা শূন্য শৰণ নোলোৱাকৈ ঠেং পাতি থকা বা ঠেং ধৰা থকা এটাই বাব গুৰুএবা অভ্যন্তৰীণ আহি প্ৰভুৰ চৰণত দীঘল দি পৰি, ভগৰ ভঙাই, শৰণ লোৱাই শৰণ, দীক্ষা লোৱাই দীক্ষা লৈ যাদববাইন সেৱকীয়া হল। বাসুদেব গোসাইৰ মাহাত্ম্য দেখি গুৰুদোহীহঁতৰ বৰপুৰাণবোৰ আপোনাআপুনি মাহ গল।

সত্ৰৰ সমীপতে তামোল-নোখোৱা বুলি এটা সম্প্ৰদায় ওলাইছিল। সেই সম্প্ৰদায়ৰ যিজন আছে তেওঁৰ আজ্ঞা-অনুসৰি সেই সম্প্ৰদায়ভুক্ত কোনও মন্ত্ৰি ভাগবত তুলসী-ব্ৰাহ্মণ-বেদাচাৰ এৰোকে নেমানে। শ্ৰামধৰ্মবিবাহাদিও বৈদিক মতে নকৰে। আটাইজনে কৃত্তিয়াও অলপ গাৰ্হিছিল। তেওঁ বীৰা মেলি মানুহৰ ঘৰত জুই লগোৱাৰ পাৰিছিল। এদিন আঠেয়ে গোসাইৰ আগত বেদ-ব্ৰাহ্মণ-ঋষি-তুলসীক নিন্দা কৰা দেখি গোসায়ে ভকত লগাই আঠেক হুকুমে সত্ৰৰপৰা উলিয়াই পঠিয়ায়। সেই অপমানৰ পোচক তলি মহিমা দেখুওৱাৰ অভিপ্ৰায়ে আঠেয়ে গৃহস্থী সত্ৰৰ ঘৰত বীৰা মেলি কেবা দিনো জুই লগাই দেখুৱায়। মানুহে বোঁ-কাৰ খাপ দি থাকিও জুই লগোৱা চোৰ ধৰিব নেবাৰে। শেহন্তত, তামোল-নোখোৱা আঠেয়ে এই কাম বুলি সকলোৰে ঠাৱৰ কৰিলে। গোসায়ে বামদাস কাকতীৰ হতুৱাই আই-গোসানীৰ ঘৰত কোবালে বোলে, “তোমালোক ভূত-প্ৰেত, যক্ষ-ৰক্ষ আমি একো নেজানো, এনেকৈ উপদ্ৰব কৰি থাকিলে তোমালোক গোসাই-ভকত আবু যাদবৰাই মহাপ্ৰভুৰ দোহত পৰিব। এতেকে, ভালে-ভালে ইয়াৰ পৰা গচি যোৱাকৈ।” কাকতীৰ হাক-বচন শুনি সচাসপটকৈয়ে সেই-দিনাৰপৰা গৃহস্থী সত্ৰত জুইৰ উৎপাত নাইকিয়া হল। কিন্তু, তাৰপৰা আঠি সত্ৰৰ গোসাই ঈশ্বৰৰ স্নানঘৰ, পূজাঘৰ, ভোজনঘৰ আবু হাটী কিতাত লাগিলহি।

সত্ৰতে আধাৰ সত্ৰৰ সোমাই নামে গোসাইৰ ভাগিনীয়েক এটি আছিল। তেওঁৰ তেতিয়া যজ্ঞোপবীত গ্ৰহণ কৰাৰ বয়স নো হয়। তামোল নোখোৱাৰ বীৰাই খলিহা-যথ হৈ সেই লৰাটিৰ গাতে লম্বিলাহি। খলিহাই বিহকে কয়, তাকেই সোমায়ো কৰে। খলিহনা-মাছে খলিহৈ গৰিয়ে খাবলৈ পালেই খলিহা-যথৰ তৃপ্তি। তামোল-নোখোৱাই যাৰ গাতে লম্বিলাবলৈ কয় তাৰ গাতেই ই লম্বিলাহি। সোমাই গোসাইৰ ভাগিনীয়েক, ধৰা পৰিলেও তেওঁক একো নকৰে বুলি ভাবিয়েই তামোল-নোখোৱাই সোমাইৰ গাত সেই খলিহা-যথ বীৰা মেলিছিল। সোমায়ো

সিম্ধুৰাম বৰকাকতী
আবু মাণিকা
দূৰবা কাকতী।

অভিশপ্ত চোলাধৰা
ফুকনৰ দৈৱিক
শাস্তি।

তামোল নোখোৱা
আঠেৰ
উৎপাত।

গৃহস্থী সত্ৰত
বীৰা মেলি
জুই দিয়া।

গোসাইৰ
ভাগিনীয়েক
সোমাইৰ গাত
খলিহৈ-যথলম্বা।

কেবাদিনো গোসাঁইৰ বহাত জুই দি আছে। এদিন এটাইবিলাকে গোটে খাই খাপ দি তেওঁক ধৰা পেলালে আবু সোঁকাৰে কোবাই ভালকৈ অঁতাই পঠিয়ালে। কোব খাই তেওঁ সৈ কাটিলে, বোলে, মই তামোল-নোখোৰা আঁতৈয়ে পঠোৱাত হে ইয়ালৈ আহিছিলোঁ। গদুৰবন্তু লোৱা ভকতৰ কাষ চাপিবৰ মোৰ শক্তি নাই। সেই গদুণে, লগুণ-নোলোৱা, ভকত নোহোৱা এই কুমাৰ মহন্তটিৰ গাতে লম্বিলোঁহি।” এইবুলি কলে হে, যোৱাৰ কথা একো নকলে। গোসাঁয়ে আকৌ ছাটচাবেক লগাই মূখলৈ পানী এছাটি মাৰি পঠিয়ালে। তেতিয়া হে স্বস্থ হৈ আগৰ সোমাই সোমাই হৈ পৰিছে। সেই দিনাৰপৰা আবু সন্মত বীৰাৰ দোৰাখ্যা কৰিবলৈ ধৰিলে।

তামোলনোখোৰা
আঁতৈৰ মৃত্যু।

তথাপি, মৰিলেও নেবা ধনঞ্জয় বায়ুৰ দৰে বীৰাৰ বায়ুতে ভকতৰ লগ নেবা হল। এদিন ভকত এজনে পাচ ফালে পুখুৰীত কাঁহী বাটি ধুই আছে, এনেতে দেখিলে, ক’লা কুকুৰ এটাই জিৰাখন লীলিয়াই তেওঁৰ ফালে চোঁচা লৈছে। দেখিয়েই ভকত জনে গ্ৰাহি বিষ্ণু শ্মৰি, লবি আহি গোসাঁইৰ আগত লুটি খাই পৰিলহি। গোসাঁয়ে জানিলে যে সেই কৰ্ম্ম তামোল-নোখোৰাৰ ব্যতিৰেকে আনে কৰা নাই। নিজেই উঠি প্ৰভুৰে চায়গৈ দেখোন, হয়, ক’লা ভল্লু, কুকুৰ এটাই জিভা উলিয়াই সা-সোঁকৈ ফুৰিছে। তৎক্ষণাৎ ভকত দুজনমান লৈ গৈ গোসাঁয়ে “মহাপ্ৰভুৰ আগত এসেৰ ঘিঁউৰ বন্তি এৰাছ লগাই “প্ৰভু বাখক” বুলি দীঘল হৈ পৰিল। তাৰ পাচত, পুথি এখনৰ পাত এটিকে চিলিঙি কৰি বেল গছৰ খুঁটা এটাত আঁৰি সেই খুঁটাটো দীঘলী-জানৰ পূৰ্বে পুতি থৈ আহিলগৈ। চিলিঙি মৰাৰ লগে-লগে দীঘলী-জানৰ পূৰ্বে ফালে ধনগুলৈৰ দৰে ভাৰমোক কৰে জুই একুৰা ওলাই আকৌ চকু-পচাবতে নাইকিয়া হল। পাঁচ দিনৰ মূৰত শুনিবলৈ পোৱা গল, বোলে, সচংঘৰতে (সংসঙ্গ লোৱাঘৰ) তামোল নোখোৰা আঁতৈজন চকুমুখ মাদি ঠেৰেঙা লাগি মৰি পৰি আছে।

তিনিজন অধিকাৰৰ
ভাগৱতশূনা ভূত।

বিষ্ণুদেৱ পুৰুষোত্তম দিনৰপৰা চৰাৰ গৰ্ভতে আমলখী এজোপাত ভূত এটা বাহ লৈ আছিল। সি তিনি জনা অধিকাৰৰ ভাগৱত-পাঠ শুনি আহিছে। এদিন যোগাই মহন্ত নামে ভকত এজন প্ৰসঙ্গপৰা ওলাই যাওঁতে সেই আমলখী জোপাৰ তলতে ক্ষুদ্ৰ-শৌচ কৰিবলৈ বাহিল, ইপিনে বিষ্ণুপ্ৰসাদ লৈ যোৱা খৰাহিটো হাতেত আছেই। সেই খিনিতে ভূতটোৰে জুৰ লৈ আছিল। তাৰ গাত ক্ষুদ্ৰ শৌচৰ ছিটিকনি পৰাত সি মহন্তক হেঁচ মাৰি ধৰি মাৰে যেন কৰিলে। গোসাঁয়ে সেই ভূতে পোৱা বাতৰিটো পাবলৈ পূজাবীজনৰ হতুৰাই যোগাইৰ মৰত শিখা এটা বন্ধাই দিয়ালে আবু, তেওঁক ওচৰলৈ অনাই ভূতটোৰ খামখা তাৰপৰা আঁতৰি যাবলৈ কলে। তৎক্ষণে নেশট মহন্তৰ মূৰখিদি আঁলবীয়া মানুহৰ দৰে ফেন এসাপা উলিয়াই মহন্তৰ গাৰপৰা ভূত ওলাই গল।

কৃষ্ণ মলীয়াৰ
ভূতেপোৱা।

সন্মত নলামুখত চামোন দেৱতা এজন আছিল। এদিন বাতপুৰা ফেঁহুজালি দিওঁতেই চেপাৰ মাছ ধৰিবলৈ গৈছিল—মহাপ্ৰভুৰ মালা-যোগনীয়াক কৃষ্ণমালী। মালীক ধৰিলে চামোন দেৱতাই। ধৰি নি, বিবস্ত্ৰকৈ নলামুখৰ জৰি গছ জোপাৰ তলত থকা এজাৰ জোপাতে পাচলৈহাতকৈ বান্ধি থৈছে। হাতী মাউতে দেখি আহি সংবাদ দিয়াত হাতীত হুৱাদুৰা লাগিল। ভকতসকলে চায়গৈ দেখোন, কথা সঁচাঃ—লগুণে ছিঙি কোনোবাই কৃষ্ণ বাপুক বান্ধি থৈছে, পিঠিতো ওটেঙাটোহঁতৰ মান কিলৰ সাঁচ টোবোৰা বান্ধি আছে। সকলোৰে মোকলাই আনি হয় হে শালমৰাৰ বিখ্যাত ভূত খেদোবা বেজ লম্বাইক আনি জাৰি-ফুৰ্ণিক ডোল-ফাঁট দিলে, বাপুৰ আবু কেটকটেই নহল—যি নিবোকা, নিবোকা হৈয়ে থাকিল। লাভৰ মূৰত লম্বায়ে কৃষ্ণাইৰ কাঠ-চৰ এটা হৈ খালে।

গোসাঁইৰ বাক্যত
ভূত পলোৱা।

বেজৰ লঘু-লজ্জনা হোৱা শুনি পাচ দিনা গোসাঁয়ে কৃষ্ণাইক নিজৰ ওচৰলৈকে নিবলৈ কলে। সেইদিনা গোসাঁইক পূজা ঘৰৰপৰা ওলাই অহা দেখিয়েই কৃষ্ণায়ে মৰ-ভাও জুৰিলে। তথাপি, সেই মৃতপ্ৰায় ঠবঙা কৃষ্ণাইক দাঙি নি গোসাঁইৰ আগত পেলোৱা হল। প্ৰভু ঈশ্বৰে কোষাঅৰ্ঘ্য যোৱত পানী লৈ সেই পানীকে তুলসী আবু শান্তিকুশেৰে কৃষ্ণাইৰ গাত ছটিয়াবলৈ ধৰিলে। লাহে-লাহে মলীয়া বাপুৰ চকু মেল খাই আহিল; চকু কিন্তু পকা-আঙঠা যেন টক্-টক্ কৰে বঙা—চাবই নোৱাৰি। তথাপি, গোসাঁয়ে ডিৰয়াই সোধাত কৃষ্ণাইৰ মূখত মাত ওলাল, কলে, “মই চামোন দেৱতা। নলাৰ মূখত মোৰ বাহ আছে। তাতে লৰাই-ছোৱালীয়েসৈতে গোটেই কথা থাকোঁ। ময়ে ঘৰৰ গৰিহঁত। আমি কাকো অপকাৰ নকৰোঁ। পিচে, সিদিনা এই কৃষ্ণায়ে আমাৰ বাহৰ ওচৰতে বৰ-শৌচ কৰিলে। সেই কাৰণে হে ইয়াক ভালকৈ এসেকা দিওঁ বুলিছোঁ।” এই কথাবোৰ কৃষ্ণাইৰ মূখৰপৰাই ওলাইছিল। গোসাঁয়ে “গুচি যা” বুলি আকৌ তুলসী-পানী এছাটি মাৰি দিলত, চৰাৰ কানত থকা বৰ-আম

জোপাৰ ডাল এটা মাকৌক কৰে ভাগি থাকিল; আবু কুফাই বাপুও গিৰিস্ কৰে উঠি বহিল : সেইদিনাৰপৰা নিবোকা চামোন-দেৱতাৰ উপাত্তো নোহোৱা হল।

এই দৰেই সপ্তত, প্ৰায়েই ভূত-পিশাচ, দত-বাক, চামোন-বুঢ়াডাঙৰীয়া প্ৰভৃতি উপদেৱতাৰ উপাত্ত হৈয়ে আছিল। সিহঁতৰ কোনো-কোনোটোৰে ভকতক শূই থকাৰপৰা জগাই তুলি লৈ যায়; ভাত-খাওঁতে বাহিৰৰপৰা মাছভাত খোজে। পূৰ্ব গড়ৰ পোনে মৰিয়া-পিশাচৰ গাওঁ এখনতে আছিল বুলি কয়। শনিবাৰে-মঙ্গলবাৰে সিহঁতে পিতল খুন্দে; পুৱা-গধূলি গাৱঁত কুমৰধনি কাজিয়া লাগে। এনেবোৰ আচাৰিত-আচাৰিত ঘটনা সকলোৱে কাণেৰে শুনিবলৈ পাইছিল। বাসুদেৱে গোসাই ঈশ্বৰ অধিকাৰ হবৰপৰা সেইবোৰ দাক্ষিণপাটৰ পোহনীয়া দেও-ভূত কবলৈ গঢ়ি গল।

পূৰ্বে ৰজা, ডাঙৰীয়া, বৰগোহাঞি, বৰবৰুৱা আবু বিষয়াই দিয়া অসংখ্যাত অমু (।) প্ৰতিমা সপ্তত আছিল। আপদীয়া মানব দিনত, ভকতসকলে পাৰেমনে তাৰে কিছুমান পুত্ৰবৃত্ত পেলাই থৈছিল, কোনোবাখন আকৌ গছৰ গুৰিত নাইবা মাটিত পুতি থৈছিল। 'বাদবাইৰ মূৰ্ত্তি' খনি হে কেৱল গোসায়ে বুকুত বান্ধি লৈ ফুৰিছিল। প্ৰভুৱে চহৰ ফুৰি আহি সপ্তখন নকৈ পাতিলে। আগগৈ লুকুৱাই পেলাই থৈ যোৱা মূৰ্ত্তিসমূহৰো কিছুমান উদ্ধাৰ কৰা হল। কিছুমানৰ আকৌ উৱাদিহকে পোৱা নগল। 'এ ভুৰ কি লীলা' কিছু দিনৰ পিচত, সেই-বিলাকৰ হয় একোখন অকস্মাতে ওলাল, নহয় কোনোবাই হঠাতে হেৰা পালে। -ই বৃপেই সকলো মূৰ্ত্তি পোৱা গল। কিন্তু, বৃন্দাবনচন্দ্ৰৰ খন হে বহুত দিন মোলোৱাকৈ আছিল। সেই খনিও, পাচত, দৈৱক্ৰমে ওলাল। বলিয়া নামেৰে সপ্তত দজ্জী এজন আছিল। তেওঁ গৰাকী থকা ঘৰৰ পাচ ফালে পুত্ৰবৃত্ত এটাৰ বৰশী বাই থাকোতেই অকস্মাতে বৃন্দাবনচন্দ্ৰৰ মূৰ্ত্তি-খনি ওপঙি আহিল।

ন-মণিকট, ন-নামঘৰ নিৰ্মাণ কৰাই, ন-পুৰাণ সকলো মূৰ্ত্তি বিধিৰে স্থাপন কৰি প্ৰভুৱে শৰণ পূৰ্ণিমাৰ বাসোৎসৱত সম্পূৰ্ণ অভিনৱৰূপে অভিনয় কৰাবলৈ সজ্জপ কৰে। ১৭৭২ শকত, প্ৰভুৱে নিজে শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মৰপৰা অৰিষ্টাসুৰ-বধ পৰ্যন্ত নাট এখনি বচনা কৰি সেই বছৰৰপৰা প্ৰত্যেক বছৰেই বাসপূৰ্ণিমাতে সেই নাট ভাবনা কৰাইছিল। কিন্তু, নতুন বচি-অভিভূচিৰে সৈতে খাপ খুৱাবৰ নিমিত্তে নাটখনৰ সংশোধন আবু পাৰিৱৰ্দ্ধনৰ আৱশ্যক হল। সেই হেতুকে, প্ৰভু ঈশ্বৰে 'বৃহৎ গোতমী, হৰিবংশ, কৃষ্ণ জন্মখণ্ড, ভাগৱত পুৰাণ আবু তন্ত্ৰ-শাস্ত্ৰ চাই বাসোৎসৱ পূজা-পদ্ধতিৰ বিধি এখন নকৈ বচনা কৰিলে। সেই বিধিমতে বাসোৎসৱ তিনি দিনীয়া হল :- অধিবাস, বাস আবু ইন্দ্ৰাভিষেক। "বাস-কীৰ্ত্তন" নাম দি বাসত গাবলৈ কিছুমান গীতো বচনা কৰি নাটৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰিলে। সেই নাটৰ আৰ্হি-অনুসৰিষেই আজিও সপ্তত বাসোৎসৱ সেইবিলাক গীতমাতকে গোৱা হয়। মাজুলীত দাক্ষিণপাট সপ্তৰ বাসোৎসৱেই আদি আবু প্ৰাচীনতম। বৃন্দজীৰ অপলাপ নকৰাকৈয়ে অন্যান্যবিলাক অৰ্দ্ধাচীন বুলি কব পাৰি। প্ৰভুৰ পিতৃদেৱক "কংসবধ ভাবনাৰ" অক্ষীয়া নাট এখনি বচনা কৰি থোৱা আছিল। এদিন চামগুৰি সপ্তৰ আতা আহি গোসাইবসৈতে শিষ্টালাপ কৰি গায়মহীয়া ভাৱনা এটা পতিবলৈ স্থিৰ কৰে। সেই মাঘতে, 'সহদেব, 'দ্বাদশদেব আবু বন্তিদেৱৰো তিথি। সেই উপলক্ষে ভাৱনা কৰিবলৈ ভাৱবীয়াবিলাকে তিনি মাহৰ আগৰেপৰা "কংসবধৰ" আখৰা কৰে। নিয়মিত সময়ত, ভাৱনা হলত দৰ্শকেৰে সপ্ত বিৰদিও বাট পাবলৈ নোহোৱা হৈছিল। হাজোৰ-লীয়া গায়ন-বায়নৰ গীতমাত সংযোজিত হোৱাত ভাও বৰ আকৰ্ষণীয় হৈছিল। পৰনতীয়া শিষ্যও ভাবে-ভেটীয়ে চাবলৈ আহিছিল। বাহৰ গ'ৰাল মাৰি হে ভাৱনা-চোৱা মানুহক বহা-মেলোৰ সুবিধা দিব পৰা হৈছিল। দৰ্শকক সোধপোচ কৰি নিয়াবিকৈ বহুউবা-মেলোৰ ভাৰ আছিল ভটীয়া বৰবৰা জুবণৰ গাত।

কৃষ্ণবাম ওজাই সূত্ৰধাৰীৰ ভাও লৈছিল আবু শিয়ালমৰা সপ্তৰ বংশীধৰ ডেকা গোসাঞি কৃষ্ণৰ ভাও লৈ দৰ্শকসকলক নৈথে আনন্দ দিছিল। বামকৃষ্ণৰ ভাওলোৱা ভাৱবীয়া দুজন সভাত প্ৰিৱিষ্ট হলেতে দৰ্শকসকল গিৰিগিৰ কৰে থিয় হয় আবু গোসাই ঈশ্বৰে স্বয়ং আগ বাঢ়ি আহি স্বহস্তে গম্ধপুত্ৰ দি ভাৱবীয়া দুজনক অৰ্চনা কৰে। "ভাৱনা চাই সকলোৱে ধনা ধনা কৰিলে।" চোঘৰীয়া ওজাই ভাৱবীয়াবিলাকক ভাও অনুসৰি ধুনীয়া-ধুনীয়াকৈ সজাই-পৰাই দিয়াত তেওঁলৈও নিপুণ শিল্পী বুলি ৰাইজে শলাগৰ শৰাই আগবঢ়ালে।

প্ৰভুৱে সংস্কৃতৰপৰা অনুবাদ কৰি "অৰ্জুন গীতা" নামে পদ-পয়াৰৰ পুথি এখনিও বচনা কৰিছিল। সপ্তৰ অৱস্থিতি অনিশ্চিত হোৱা দেখি, অতি সোনকালেই সপ্তৰ ঠাই লৰাবৰ প্ৰয়োজন

এই গৰাকীতে
দাক্ষিণপাট সপ্তত
ভূতৰ উপদ্ৰৱ
শেষ।

হোবোৱা
বৃন্দাবন চন্দ্ৰ
ওলোৱা।

অৰিষ্টাসুৰ বধ
নাট ৰচনা।

বাসোৎসৱ পূজাৰ
নতুন বিধি।

আবু বাসকীৰ্ত্তন
ৰচনা।

দাক্ষিণপাটৰ
বাসেট প্ৰাচীনতম।

ভাৱবীয়া
কৃতিত্ব।

অৰ্জুন গীতা
ৰচনা।

বৰ্তমান ঠাইলৈ
সত্ৰ অনা।

প্ৰভুৰ মহাপ্ৰয়াণ।

একান্ত ভক্তসকলক
প্ৰভুৰে প্ৰয়াণৰ
বাতৰি স্বপ্ন যোগে
আগতে দাখিল।

আদ্য শ্ৰাম্ধ।

শ্ৰীশ্ৰী 'দত্তদেৱ
গোস্বামীৰ' স্বাৰা
নতুন অধিকাৰৰ
অভিষেক উৎসৱ
সুসম্পন্ন।

হল। বৈকুণ্ঠী হবলৈ তিনি মাহ মাত্ৰ আছে, এনেতে প্ৰভুৱে 'কামদেৱ গোসাঁই'ৰ দিনত চন্দ্ৰমল; আইদেওৰপৰা পোৱা মাটিটলৈকে সত্ৰখন তোলাই নিয়ালে। তাত পুণ্ড্ৰেই সত্ৰৰ নিমিত্তে আহল-বহলকৈ ঠাই আওতাই ধোৱাই আছিল। এতিয়া তাতে ভকতসকলে নিজে-নিজেই বৰ-বৰ ভেটি তুলি হাটীবহা সাজিলে আৰু ওখ ভেটিত নামঘৰ-মণিকূট বহুৱালে। চন্দ্ৰমল; আইদেৱে কবোৱা দৌল-পদুৰ্বীও আছিলেই। ভাল দিনবাৰ চাই, মহোৎসৱ কৰি ১৭৯২ শকত পূৰ্ণিমা সত্ৰখন তুলি আনি বৰ্তমান থকা ঠাইতে নকৈ পতাৰি হল। নতুন সত্ৰ লোৱাৰ অলপ দিনৰ মূৰতে প্ৰভু ঈশ্বৰৰ গা বিধাৰণ হল। বাৰ্তাপত্ৰ প্ৰকোপিত হৈ শৰীৰ অৱশ্য হৈ আহিল। ভৱলীলা সম্বৰণৰ কাল পৰিলোঁই বুলি শুম্ভসম্ভ ৰাক্ষণৰ স্বপ্নান্দিষ্ট হল। বৰ-তামূলী বেজবৰুৱা আৰু সাধি হাজৰীকাই সাধামতে ঐশ্বৰ্য্যদেৱে বিবিধ প্ৰকাৰে চিকিৎসা কৰিলে, তথাপি প্ৰকোপৰ উপশম নহল। প্ৰভুৰ মনোবল দৃঢ় আৰু আত্মপ্ৰত্যয়ী হোৱাত, অন্তিম কালৰ আগ-মুহূৰ্ত্তলৈকে চিষ্টাবিকাৰৰ একো লক্ষণ দেখা নগৈছিল। তেতিয়াও নিজে-নিজেই পূৰ্বৰূপে প্ৰত্যহ ভাগৱত পাঠ কৰি আছিল। বৈকুণ্ঠ গমনৰ সময় চাপিলোঁ বুলি উমান পাই, ভক্তবৃন্দৰ সাক্ষাতে, শত্ৰুদেৱৰ ডেকা গোসাঁইৰ মূৰত ধম্মমালা থাপি, সত্ৰ পালনৰ বিষয়ে উত্তৰাধিকাৰী জনাক যি প্ৰকাৰে উপদেশ দিয়া হয় সেই প্ৰকাৰেই উপদেশ দি, ১৭৯২ শকৰ কাৰ্ত্তমহায়া কৃষ্ণা ষষ্ঠী তিথি দিনা শ্ৰীশ্ৰীবাসুদেৱে গোসাঁই ঈশ্বৰে স্বৰ্গধামলৈ মহা-প্ৰয়াণ কৰিলে। নবলোকত প্ৰভু বিৰাজ কৰিছিল ৯৩ বছৰ।*

প্ৰয়াণৰ বাৰ্তিৰ কেউফালে বিজুলী-সন্ধ্যাবে বিয়পি গল। প্ৰভুৰ একান্ত ভক্তসকলক স্বপ্নতে আগেয়েই দেখা দি আহিছিল। জুৰণ বৰবৰাৰ পুত্ৰ নাৰায়ণ বৰবৰাই তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰি বিদেশত আছিল। প্ৰভুৱে তেওঁক স্বপ্নতে দেহান্তৰৰ আগ জাননী দিয়াত, তেওঁ (বৰবৰাই) শ্ৰাম্ধৰ নিমিত্তে ২৫ টকা ৰূপ অৰিহণা স্বৰূপে মণিঅৰ্জাৰ কৰি পঠিয়াই দিয়ে। সেই টকা ষথাসময়ত শ্ৰাম্ধত লাগিবলৈ পালোঁহি। স্বপ্নত নেদেখা হলে, সেই টকা শ্ৰাম্ধত লাগিবলৈ নেপালেহেতেন। সিম্ভগুৰু আৰু অক্লিষ্ট ভক্তৰ প্ৰাণ-সংযোগৰ ভিতৰত দি অভিন্নতা 'বাসুদেৱ গোসাঁই আৰু নাৰায়ণ বৰবৰাৰ সম্বন্ধত তাক প্ৰকৃষ্ট ভাৱে দেখা যায়।

ৰজাসত্ৰ চাৰিখনৰ ভিতৰত কোনো এখনৰ সত্ৰাধিকাৰ বৈকুণ্ঠগামী হলেই ই তিনি খণ্ডে পাকপাত্ৰ পৰিত্যাগ কৰি অশোচ পালিব লাগে। সেই বাবেই, আউনীআটী-কুৰুৱাবাহী-গড়মুৰ সত্ৰলৈ আশুদীপ্তে প্ৰভু পৰলোকপ্ৰাপ্ত হোৱা বাৰ্তাৰিচি দিয়া হল। অশ্বিনসপ্তমী, চতুৰ্থী আদি প্ৰাৰম্ভিক কৃত্য সম্পন্ন কৰি একাদশ দিনা আদ্য শ্ৰাম্ধৰ আয়োজন কৰা হল। দুৰ-দূৰান্তবৰপৰা শিষ্য-প্ৰশিষ্য, ভকত-সেৱকাৰী আহি চাউনী ভৰি পৰিলোঁহি। বাতিয়ে-দিনে তিনিখন নাৱেৰে পাৰ হৈ অহা মানুহ চিৰাচৰাই আছিল। গড়ীয়া নাৱেৰে পাৰ হোৱা মানুহৰ যো সীমাই নাই। গড়ীপৰুৱা হেন প্ৰজাৰ মাজত শান্তি-শৃঙ্খলা ৰক্ষা কৰিবলৈ জিলাৰ বৰ চাহাব কেম্পৰেলে দুজন ডাবোকা অৰু ১২ জন চিপাহী পঠাই দিছিল।

শ্ৰাম্ধৰ আগ দিনাই গধূলি ৭০০ ভকতেসৈতে আউনীআটী সত্ৰৰ অধিকাৰ পূজাপাদ প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী'দত্তদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰ সত্ৰত উপনীত হয়হি। শ্ৰাম্ধৰ দিনা শ্ৰাম্ধ আৰু শ্ৰাম্ধৰ আনুষ্ঠানিক ক্ৰিয়াকাৰ্য্য সমাপ্ত কৰাৰ পাচত অভিষেক বা অধিকাৰ পতা উৎসৱ আৰম্ভ হয়।

“পদূলি-পদূলি সৱে পদূলিলা তোৰণ

সুৱৰ্ণৰ দীপঘট সগম্ভ চন্দন

দুৰ্দ্ধাক্ত-পঞ্চৰত্ন থৈলা নিবন্তৰে

পশিলন্ত শ্ৰীমন্ত দত্তদেৱ প্ৰভু ঘৰে।”

'দত্তদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰে' বিধিমাতে মহামাৰ্জ্জুনাৰ শান্তি কৰি সুবৰ্ণ-বোপাৰ ঘটত হস্ত স্পৰ্শন কৰে। তাৰ পাচত, স্বৰ্গী হোৱা জনা অধিকাৰৰ মনোনীত স্থলাভিষিক্ত শত্ৰুদেৱ গোস্বামীদেৱৰ অগত অগ্গমুণ্ডমালা অৰ্পণ কৰি 'দেৱক দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্যৰূপে অভিষিক্ত কৰে।

আউনীআটী-অধিকাৰ গোস্বামীক ষথানিয়মে অভিষেক প্ৰাঙ্গণবৰপৰা বিদায় দি পাটত

* শ্ৰীমাদেৱদেৱপাদ যুগলং ধাৰামুদমানসে শ্ৰীমদ্বক্ষিণপাট সত্ৰপাতি শ্ৰীবাসুদেৱ সূৰ্য্য:

শাকে নেষ্ঠাবিলাস্বেকাৰিস্ত গো পক্ষে ষষ্ঠান্দিষ্টো—

তাম্বা দেহমনস্বৰং পদমগাৰিহো শিৰ্বোকাৰিত্বে।

তোলা নতুন অধিকাৰ প্ৰভুৱে নিৰ্মাণিত-অনিৰ্মাণিত ব্ৰাহ্মণসকলক দক্ষিণা দি সম্ভাষণ কৰে। ব্ৰাহ্মণজনে পতি ১০, ১৫ টকাকৈ সবহ দিয়াৰ কথা আছিল। কিন্তু, গোসাঁয়ে দক্ষিণা দিওঁতে কোনো জনে ১০০ টকাকৈও পাইছিল। লগদুগ নোলোৱা ব্ৰাহ্মণৰ লৰা একোটিৰ হাততো ৪, ১৫ টকাকৈ পৰিছিল। সাজি লাগি ভগাৰ পিচত হে দক্ষিণা দিয়া শেষ হয়। তাৰ পিচত, মহন্তসকলক স্বৰ্ণবস্ত্ৰসমে ২০, ১২৫, ১৩০, ৰোপ্যমুদ্ৰা দক্ষিণা দি বিদায় দিয়া হয়। দ্বৰ্গ-বটীয়াসকলক সিধা দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰি, আউনীআটীয়া অধিকাৰ, ডেকা-অধিকাৰ আৰু সব্ৰ অধিকাৰ গোসাইসকলক বিদায় দিবলৈ ওলাল। দন্তদেৱ “পদুৰূষক কোষা-অৰ্ঘ্য এজোৰতে

আদ্য শ্ৰাদ্ধৰ
দক্ষিণা।

“ৰোপ্যমুদ্ৰামান
চল্লিছ প্ৰমাণ
পাদপূৰ্ণ স্বৰ্ণমান।”

দি সেৱা কৰিলে। সোণৰূপবস্ত্ৰ আভৰণেসৈতে ডেকা-সব্ৰ দুয়ো জনা আউনীআটীয়া গোসাইক দক্ষিণা দিয়া হল। গৌৰিন্দ মহাপ্ৰভুৰ নিমন্ত্ৰেও যথায় যত্নে মুদ্ৰা উৎসৰ্গা কৰা হল। এই কাৰেৰেই আউনীআটীয়া দেউৰী পূজাৰী, ব্ৰাহ্মণ দৈৱজ্ঞ সকলোকে বিষয় অনুসাৰে দান-দক্ষিণা কৰা হল। তেতিয়া হে অশ্ৰেণীশ্ৰীক্ৰিয়া-শ্ৰাদ্ধাদিৰ দক্ষিণা দি প্ৰভু শ্ৰুভদেৱ গোস্বামীয়ে ওপৰ লাভ কৰিছে।

সপ্তম পটল

(১১)

শ্রীশ্রীশুভদেব গোস্বামী

১৭৯২—১৮৩৮ শক।

শুভদেব
গোস্বামীর জন্ম
নগরত।

১৭৯২ শকত ডেকা-অধিকাৰ শ্রীশ্রী শুভদেব গোস্বামী ধৰ্ম্মাধিকাৰী পদত অভিষিক্ত হৈ দক্ষিণপাট সত্ৰ পালন কৰিবলৈ ধৰে। প্ৰভুৰ জন্ম ১৭৬৯ শকৰ ভাদ মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত আৰু জন্ম হয় নগৰত কচাৰী সত্ৰত। পিতৃদেৱক বিশ্বদেব গোস্বামী আৰু মাক শ্ৰীমতেশ্বৰী দেবী। ২৩ বছৰ বয়সত অধিকাৰ হৈ ২৬ বছৰ কাল ধৰ্ম্ম প্ৰৱৰ্ত্তন কৰি প্ৰভু ১৮৩৮ শকত বৈকুণ্ঠ প্ৰাপ্ত হয়।

শুভদেব গোসাঁইৰ ভাই-ককাই ৫ জনা আছিল। তাৰ ভিতৰত প্ৰভু নিজে দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ, অনুজ নবদেব ডেকা-অধিকাৰ আৰু নাৰায়ণদেব সৰু-অধিকাৰ। এই তিনি গৰাকীৰ পাচত ক্ৰমান্বয়ে লোকনাথ আৰু যদুদেব—এখেত সকল গৃহী হৈ আছিল। দদাইদেৱকৰ পুত্ৰ শ্রীশ্রী কমলদেব গোস্বামী আউনীআটি সত্ৰৰ অধিকাৰ হয়।*

প্ৰভু
একা খনো
গম্ভ্যপ্ৰণেতা।

আগৰ নিয়ম মতেই * শুভদেব গোসাঁয়েও নিতে ম্বাদশ প্ৰসঙ্গ সমাধা কৰি ধৰ্ম্মাচৰণত লিপ্ত থাকেতেই সমৰ অতিবাহিত হৈছিল। শাস্ত্ৰ চৰ্চা, শাস্ত্ৰানুবাদ, গীতপদ ৰচনা—এই বিলাকত আত্মনিয়োগ কৰিয়েই ‘যাদৱবাইৰ মহিমা’ প্ৰকাশ কৰি আছিল। গোসাঁয়ে সংস্কৃত ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধৰ শেষ খণ্ড, একাদশ স্কন্ধ, বেদস্তুতি অসমীয়া পদলৈ ভাঙে। শুভদেব প্ৰণীত কেবাখনো নাট আৰু ভালেমান গীতপদ সত্ৰত এতিয়াও চলি আছে। প্ৰভুৰ পৰৱৰ্ত্তি ধৰ্ম্মানুবাগীসকলে যথেষ্ট পাৰমাৰ্থিক বস্তু ও থৈ গৈছে।

প্ৰভু
শিৱসাগৰ যাত্ৰা।

গুৰু আৰু সৈৱক-শৰণীয়াৰ পৰম্পৰা ৰক্ষাৰ নিমিত্তে প্ৰভু শিৱসাগৰ চহৰলৈকে পোনেই যাত্ৰা কৰে। শিৱসাগৰীয়া বাইজে নিজে বাহৰ সাজি বিপুল উৎসাহ আৰু বিৰাট সমাৰোহে প্ৰভু ঈশ্বৰক অভূতপূৰ্ব্ব সম্বৰ্দ্ধনা জনায়। বাসুদেব-প্ৰণীত বাসলীলা নাটখানিক প্ৰভুৰে অলপ সলিসলনি কৰি শিৱসাগৰীয়া বাইজক পোনেই তাৰ অভিনয় কৰাই দেখুৱায়। সেই অভিনয় বা ভাৱনা চাবলৈ স্থানীয় গঞালি বাইজ, নগৰীয়া লোক যৈ ভাগিভুঁহিৰ আঁহিছিলেই নে বাজমাই আৰু ৰজাবাৰী চাহবাগিছাৰ মেনেজৰ চাহাব আৰু জিলাৰ ভাৱপ্ৰাপ্ত সুৰুপীয় কৰ্ম্মচাৰী সকলো আহিছিল। পাদৰী মাৰ চাহাবো আহিছিল। ফাঁচি-দিয়া ধেমেলীয়া দৃশ্য এটি দেখুৱাওঁতে হেমোবাম নামৰ ভাৱৰীয়া এটিয়ে এনেভাবে মবভাও জুৰি দেখুৱাইছিল, যে মানুহে সঁচাকৈয়ে হেমোবাম মবিল বুলি ভাবিছিল। ভাৱনা চাই থকা যুৰুপীয় ডাক্তৰ চাহাব জনে হেমোবাম মবিল বুলি, ঘপ কৰে সমজাব মাজৰপৰা উঠি গৈ হেমোবামৰ নাড়ী পৰীক্ষাকে কৰিছিলগৈ। ভাৱৰীয়াবিলাকৰ সাজন-কাচন, ভাও-ভঙ্গী আৰু হেঙ্গুল-হাইতালেৰেকৰা বৰণ সানি মথহাত বোলোবা দেখি কোনেও প্ৰশংসা নকৰি নোৱাৰিছিল।

কলাবাৰী-
গুৱাহাটী গমন।

বনমালী দেৱৰ দিনৰপৰাই এটা নিৰ্দ্দেশ আছিল যে প্ৰত্যেক জন অধিকাৰেই অন্ততঃ এবাৰ কলাবাৰী সত্ৰলৈ যাব আৰু গোপালপুৰ সত্ৰও চাব। এই অনুসৰি, শুভদেব গোস্বামীয়ে শিৱসাগৰৰপৰা ঘূৰি আহি ১৮০৯ শকত কলাবাৰীলৈ গমন কৰে। কলাবাৰীত ‘বাসুদেব মৰ্ত্তি’ পূজা-সেৱা কৰি ভটীয়াই ন-দুৱাৰ পায়গৈ তাৰপৰা ক্ৰমান্বয়ে তেজপুৰ-মঙ্গলদৈ সোমাই

* “১৮০২ শকত ‘ৰ দত্তদেব গোস্বামী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ নিমন্ত্ৰণ পাই যাওঁতে দক্ষিণপাটৰ আশ্ৰমী সত্ৰৰ ‘ৰ কেশৱ দেৱ গোস্বামীৰ পুত্ৰ শ্রীশ্রী কমলদেৱ গোস্বামীক নিজে আনি দিয়াত সৰু, দেখি তেতিয়া সানি পিতৃদেৱৰ লগতে থৈ আছিল, পাচত শ্রীশ্রী কমলদেৱ গোস্বামী নিজে আউনীআটি সত্ৰলৈ আহি কিছুদিন থকাত ‘ৰ দত্তদেব গোস্বামী প্ৰভুৰে দয়া কৰি গোবিন্দপুৰীয়া নিৰ্ম্মালি দি ৰাখিছিল।

যিজন প্ৰভুৰে (দত্তদেৱে) ১৭৬০ শকৰ বহাগ মাহৰপৰা ১৮২৬ শকৰ জ্যৈষ্ঠ মাহলৈকে ৬৬ তিথি কুৰি ছবছৰ অধিকাৰ পদত থাকি দুই লক্ষ পোৱা শিষ্যক পুত্ৰ ৰূপে স্নেহ কৰিছিল, যি মহাপুৰুষ প্ৰাণ প্ৰয়াণৰ একৈশ ঘণ্টাৰ আগতে শিষ্যক ভাগৱতী ধৰ্ম্মৰ কায় শ্ৰীম্ধ শৰণ লগাই অন্তিমৰ ১০ দশ ঘণ্টাৰ পূৰ্বে সত্ৰস্থিত বৈষ্ণৱ ও জননিদয়েক ভদ্ৰ মহোদয়ৰ সাক্ষাতে ওপৰ দেউ সকলে চলাই যোৱা প্ৰথামতে অকপটে হাস্যমখে শ্রীশ্রী কমলদেৱ গোস্বামী প্ৰভুক নিজৰ সাদৰ গলৰ মালা পিন্ধাই দি প্ৰভুৰে ৬৬ বছৰ ভোগ কৰা জগত পূজিত ‘আউনীআটি সত্ৰৰ অধিকাৰ পাতিলে। ১৮২৬ শক। —’ দত্তদেৱ চৰিত। বাচ্যাম খাওন্দ।

সেইবিলাক ঠাইত শৰণ-ভজন দি, প্ৰহত গুৱাহাটীত উপনীত হয়গৈ।* তাতে 'সৈগমুখী' জাহাজত কমিছনাৰ চাহাবক দেখা কৰি সত্ৰৰ দেৱোত্তৰ সম্পত্তি সমূহৰ সুব্যৱস্থা কৰে। কমৰূপৰ পণ্ডিতীৰ্শ দৰ্শন কৰি, য'ত যিৰূপে কৰিব লাগে, সেই ৰূপে অচ্চনা-বন্দনা-দান-দক্ষিণা কৰি প্ৰভু বিমল যশস্যৰে ভূষিত হয়।

গুৱাহাটীৰ উত্তৰ-দক্ষিণ উভয়পৰীয়া শিষ্য-প্ৰশিষ্য আৰু গণ্যমান্য ভদ্ৰলোকৰ দৈনিক সমাগমত গোসাইৰ বাহৰখন নগৰতুল্য হৈ আছিল। হৰিনাম-পৰায়ণ কৈৱৰ্ত্ত সম্প্ৰদায়ৰ সমূহ ৰাইজ প্ৰভুৰ সেৱাতেই লাগি আছিল। এমাহ মান গুৱাহাটীত থাকি প্ৰভু উজনিমুৱা হয়। জাগীলৈকে গুৱাহাটীয়া নাৱৰীয়াই আগ বঢ়াই থৈ যায়। জাগীত শৰণাৰ্থীসকলক ধৰ্ম্ম-নিৰ্ম্মালি দি প্ৰভু দীঘলভাৱে কচাবী সত্ৰলৈ যায়। তাত দক্ষিণপটীয়া গোসাইক চাবলৈ ধৰ্ম্মপ্ৰাণ নগঞা ৰাইজৰ সৈতে হৈ যেন বলিছিল। দৰজা বজাৰ তৰপৰাও ভকত আহি প্ৰভুক সেৱা জনায়হি। ডবকা, জয়ন্তীয়া, চৰাইহাগী, হাতীচোং, বহা, জাগী, জাগীভকতগাওঁ প্ৰভৃতি ঠাইৰ ৰাইজ সৰ্পাবজনে আহি শৰণ লোৱাই শৰণ, মন্ত্ৰ লোৱাই মন্ত্ৰ লয়হি। ৰহিয়াল ববুৱাৰ ঘৰৰ দুয়োজন ভায়েক-ককায়েক গোসাইৰ পৰিচৰ্যাতে লাগি আছিল। ভীৰিকান্ত মজুমদাৰে সাত দিনলৈকে গোসাইক বাৰ্খিছিল।

ত ত থাকোঁতেই কলং নৈৰ পানী শুকাই তৰ ওলাল। প্ৰভু লবালিবকৈ নগাৰৰ বাহৰলৈ আহিল। নগাৰত ধৰ্ম্মেশ্বৰ ওজা আদি প্ৰধান-প্ৰধান সেৱকসকলে প্ৰভুক ও দৰি নিবলৈ অপেক্ষা কৰিয়েই আছিল। গোসাই গৈ পোৱা মাঠকে সাদৰণিৰ খদমদম লাগিল। গুবু-ভক্তিৰ ফেৰ মাৰি শিষ্যসকলে প্ৰভুক খাটোলাত তুলি নি নাৱৰপৰা বাহৰ তুলিলেগৈ। গোসাই ঈশ্বৰ তাতে দুদিনমান থাকিল। সেই কেই দিনতে অশৰণীয়া হৈ থকা ভালেমান লোকে শৰণ লয় আৰু দীক্ষামন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। নগাৰৰপৰা আহি দিনচাবেক জখলাবন্দাৰ দেৱ সত্ৰত বিশ্রাম কৰে। এই দৰে, ১ মাহ চহৰ ভ্ৰমণ কৰি ১৮১০ শকৰ আহিন মাহত একো অপায়-অমংগল নোহোৱাকৈ শুভদেৱ গোস্বামী প্ৰভু সত্ৰলৈ উলটি আহিল।

শুভদেৱ গোসাই ইমান সাধুক আছিল যে সেই ভ্ৰমণকালত, প্ৰভুৱে যেতিয়া যি ঠাই পৰিত্যাগ কৰিছিল, সেই ঠাইৰ কুকুৰেও বাউচি জুৰি কান্দিছিল।

নামনিৰপৰা ঘূৰি আহি প্ৰভু আকৌ উজনি ফালে, যোৰহাট-শিৱসাগৰ-ডিব্ৰুগড়লৈ যায়। সেইবিলাক ঠাইতো বহুলোকে ধৰ্ম্মশিক্ষা পাই নতুন জীৱন লাভ কৰে। উজনিৰপৰা উভতি আহি সত্ৰত এটি ভাবনা কৰে। গড়মূৰৰ সন্তাধিকাৰ নিজে উপস্থিত থাকি ভাৱনা পৰিচালনা কৰিছিল।

শুভদেৱ গোসাই বৰ সাধুক আছিল স'চা, সেই বুলি ধৰ্ম্মৰ নামত লোকে ভুবা দিয়া কথাত কেতিয়াও প্ৰত্যয় নগৈছিল। জগন্নাথৰ বিখ্যাত পাণ্ডা ভীমসেন মহাপাত্ৰই অসমৰ পাণ্ডা বুলি অসমীয়া তীৰ্থযাত্ৰীৰপৰা টকাসিকা লৈ যায়। জগন্নাথত তেওঁৰ ভাই-ভাগী বহুত আছিল। ভীমসেনে নিয়া টকাৰ ভাগ তেওঁবিলাকৰ এজনেও নেপায়। আউনীআটি-দক্ষিণ-পাট সত্ৰই প্ৰবু-যোন্তম ক্ষেত্ৰলৈ নিয়ামিতৰূপে অৰিহণা বা দান পঠিয়াই থাকে। এবাৰ ভীমসেন আহক গোসাইৰ ওচৰলৈ প্ৰশংসা-পত্ৰ বিচাৰি। তেওঁৱেই যে অসমৰ একমাত্ৰ পাণ্ডা এই কথাষাৰ প্ৰশংসাপত্ৰ বিশেষভাৱে উল্লেখ হ'ব লাগে বুলি পাণ্ডাই গোসাইক অনুৰোধ কৰিলে। কথাপ্ৰসংগত, আউনীআটীয়া গৰাকীয়ে দিছে বুলিও উল্লেখ কৰিলে। দক্ষিণপাটৰ-পৰাও যদি সেইৰূপ এখন কাকত ল'ব পাৰে, তেন্তে তেওঁৰ উপজীব্যৰ বাট মুকলি হয়—ইয়াকে কৰিবলৈ তেওঁ গোসাই ঈশ্বৰক বিশেষভাৱে খাটিছিল। কিন্তু, গোসায়ে ভীমসেনৰ ভিতৰি অভিপ্ৰায় বুজিব পাৰি যোগ্যানুৰূপে বাক্যালাপকে নকৰিলে, ভীমসেনৰ আগত 'দন্তদেৱ গোসায়ে হেনো কৈ পঠিয়াইছিল, "উজনিত এটা ফিকা আছে, সেই ফিকাৰ উঠিব পাৰিলে হে তোমাৰ কাগজৰ জয় হ'ব।" এই ফিকা আৰু কি?—শুভদেৱ গোসাইৰপৰা প্ৰশংসাপত্ৰ লোৱাটোই ফিকা। গোসাইৰপৰা অভিলাসিত সমিধান নাপাই পাণ্ডাই আউনী-আটি অধিকাৰৰ মন্তব্য সত্য বুলি মানিবলৈ বাধ্য হল। মুঠ কথা, লোকে হেজাৰখন মুখেৰে কলেও, যেতিয়ালৈকে আশ্বপ্ৰত্যয় নগৈছিল, তেতিয়ালৈকে প্ৰভুৱে কাৰো কথা বিশ্বাস নকৰিছিল।

নামঘৰ-মণিকট আৰু অন্যান্য গৃহ-মন্ডপাদি দেখনীয়াৰ কৰিবৰ অৰ্থে প্ৰভুৱে মন মেলি সত্ৰৰ বৰকাকতী সিন্ধুধামক আচাৰ্য্যত শিষ্যসকলৰ ওচৰলৈ পঠিয়ায়—নতুনকৈ নিৰ্ম্মাণ কৰিব

গুবু, ভক্তি
শিষ্যসকলৰ
প্ৰতিশ্ৰদ্ধতা।

গুৱাহাটীৰ
পৰা নগাওঁ।

নগাৰৰপৰা
দেৱৰ সত্ৰ।

সত্ৰটো
প্ৰত্যৱৰ্ত্তন।

প্ৰভুৰ সাধুকতা।

উজনি অসমৰ
"ফিকা"—
শুভদেৱ গোস্বামী।

সত্ৰৰ মণিকূট
নামঘৰ আদি
পদনৰ নিষ্পাণ।

খোজা সত্ৰৰ নিমিত্তে যাৰ যি সাধ্য সেই মতে অৰ্থ সাহায্য বিচৰাই। প্ৰভুৰ আজ্ঞা শিৰত তুলি শিৱসাগৰৰ স্বনামধন্য, ধৰ্মপ্ৰাণ, অমায়িক পুৰুষ প্ৰভু বনমালীদেৱৰ অন্তৰংগ ভক্ত শ্ৰীৰামৰায় চলিহাৰ বংশধৰ কালিপ্ৰসাদ চলিহা উকীল ডাঙৰীয়াই জয়ে-জয়ে ৩৫০০, তিনি হেজাৰ পাঁচ শ টকা আগবঢ়াই আজ্ঞা-পত্ৰ মান ধৰে। মণিৰাম দেৱানৰ অন্যতম সুযোগ্য পুত্ৰ ধৰ্মানুৱাগী বিবেকী পুৰুষ ডিব্ৰুৱাৰ যাদুৱাম বৰুৱা ডাঙৰীয়াই সোৱৰ খুঁটাৰে ভোগ-ঘৰ আৰু মণিকূটটো সজাই দিবলৈ গাত লয়। সেই অনুক্ৰমে, গোলাঘাটৰ ভটীয়া বৰবৰাৰ ঘৰ, সন্দিকৈৰ ভদৰী বৰবৰুৱাৰ ঘৰ, মেচাঘৰৰ হেমধৰ বৰগোহাই ঘৰ, মেলেগুৰ সন্দিকৈ ঘৰ, মৰণীখোৱা গোহাঁই, নগাঙ-দৰং-বালিপৰা-নদুৱাৰ চহৰৰ সিৰফুটা দক্ষিণপটীয়া শিষ্যসকলে মুক্তহস্তে দান দিয়াত নামঘৰ-মণিকূট, ভোগঘৰ, ফাকুৱা মণ্ডপ সকলো আধুনিক সঁজুলিৰে নতুনকৈ নিৰ্মিত হ'ল। শত্ৰুভৈৰৱ, শত্ৰুভক্ষণ চাই হোমাদি কাৰ্য্যৰ ৰজতসুৱণ দান কৰি নৱগৃহ উৎসৰ্গাও কৰা হ'ল।

মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰি পূৰ্বৰ দৰেই গোসাঁয়ে নিয়মিত ভাৱে নিত্যকৃত্য কৰি আছে, এনেতে প্ৰভুৰ অন্তৰত এনেকুৱা এটা ভাব উদয় হ'ল, প্ৰভু যেন অচিৰেই পাৰ্থিব সংসাৰ-পৰা অন্তৰ্ধান হ'ব। এই বিশ্বাসৰ বশৱন্তী হৈ প্ৰভুৱে ডেকা অধিকাৰ নবদেৱ গোস্বামীক সত্ৰৰ সকলো ভাব গতাই দিলে। সৰ্বদৰ্শী পুৰুষৰ ধাৰণা অবিলম্বে সত্যত পৰিণত হ'ল। ১৮১৭ শকৰ ভাদ্ৰ মাহীয়া শুক্লা তৃতীয়া তিথিত বহুস্পতিবাৰে প্ৰভু শত্ৰুভৈৰৱ গোস্বামীয়ে ভৱসংসাৰ পৰিত্যাগ কৰি বৈকুণ্ঠ লোকলৈ গমন কৰিলে।*

সোণৰ ৰথত
চৰি প্ৰভু
বৈকুণ্ঠ গমন।

প্ৰভু যে সোণৰ ৰথত চৰি স্বৰ্গলোকলৈ গমন কৰিছে, এই দৃশ্য প্ৰবাসত থকা সজ্জ ভকতে স্বপ্নতে দেখিবলৈ পাইছিল। কমলা আৰু উমেশচন্দ্ৰ ভূঞা বৰগায়ন—এই দুজন ভকত তেতিয়া লুইতৰ উত্তৰপৰীয়া চহৰত আছিল। শত্ৰুভৈৰৱ গোসাঁই যে চলিব, এই কথা তেখেত-সকলৰ স্বপ্নৰো অগোচৰ। এদিন দুয়ো কঠমীয়া গাৱলৈ যক। তাতে মোহাবাম গাণ্ডবুটাই তেখেতসকলক কলে, “আপোনাৰ সৰ্ব শীঘ্ৰে সঠলৈ যক। কালি মই স্বপ্ন দেখিছোঁ—সোণৰ ৰথ এখন আহিছে। ৰথত বাসুদেৱ গোসাঁই আহিছে—শত্ৰুভৈৰৱ গোসাঁইক লৈ যাবলৈ।” স্বপ্নৰ বতৰা দিয়াৰ লগে-লগে ডিঠকৰ বতৰা ওলালগৈয়ে—শত্ৰুভৈৰৱ গোসাঁইক সঁচাকৈয়ে সোণৰ ৰথত তুলি বাসুদেৱ গোসাঁয়ে লৈ গলিহ।

*নবদেৱ গোস্বামীক
ধৰ্ম নীলা দান।

শ্ৰাদ্ধাদি সকলো কাৰ্য্য প্ৰভু বাসুদেৱৰ আৰ্হিৰেই সুচাৰুৰূপে সম্পন্ন কৰা হ'ল। নিমন্ত্ৰিত সকলক অভাৱনা কৰা, ব্ৰাহ্মণ-সজ্জনক দক্ষিণা দিয়া, আলহী-অতিথক ভোজন কৰোৱা—এই এটাইবোৰ কামৰে তত্ত্বাৱধান লৈছিল কালিপ্ৰসাদ চলিহা, লক্ষ্মীদেৱ দত্ত উকীল, চিনয়ন বৰকাকতী উকীল, দেৱীচৰণ বৰুৱা, গোপীনাথ বৰদলৈ উকীল প্ৰমুখ্যে নগৰীয়া গণ্যমান্য আমোলা-উকীল সকলে। অভিষেক উৎসৱ কৰি দস্তদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰেই ধৰ্মমালা দি ডেকাঅধিকাৰ নবদেৱ গোস্বামীক ধৰ্মাচৰ্য্যৰ পাটত তোলে।

(১২)

শ্ৰীশ্ৰীনবদেৱ গোস্বামী

১৮১৭—১৮৪৭ শক

জন্মকথা।

বৈষ্ণৱতিলক দস্তদেৱ গোস্বামীৰম্বাৰা অতিবিষ্ণু হৈ শ্ৰীশ্ৰীনবদেৱ গোস্বামী ১৮১৭ শকত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্মাধিকাৰী-গাদীত অধিষ্ঠান কৰে। বাসুদেৱ গোসাঁইৰ অধিকাৰ হৈ থকা কালতে প্ৰভুৰ ভ্ৰাতৃ বিশ্বদেৱ ফুলবাৰী সত্ৰাধিকাৰৰ কন্যা ভদ্ৰেশ্বৰী দেৱীক বিবাহ কৰায়। সেই বিবাহৰ পাচতেই অধিকাৰ গোসাঁইৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ বিশ্বদেৱে দক্ষিণ-পাটৰপৰা গৈ ন-গোসাঁইৰ কন্যা শত্ৰুভৈৰৱী দেৱীক শ্বিত্ৰীয়া দাৰা পৰিগ্ৰহণ কৰি কচাৰী সত্ৰত থাকেগৈ। বিশ্বদেৱৰ মাতৃ আই ৰামেশ্বৰী দেৱী আৰু বোৱাৰীয়েক ভদ্ৰেশ্বৰী দেৱী গৃহস্থী সত্ৰতে ভালেমান দিন বাস কৰে। শত্ৰুভৈৰৱী দেৱী মৃত্যু হোৱাত বোৱাৰীয়েকেসৈতে ৰামেশ্বৰী

“শাকে সপ্ত সূৰ্য্যশু সিন্ধুৰ বিধৌ শত্ৰু শ্বিত্ৰীয়া তিথৌ মাস্তণ্ডে মকৰং গতে সুৰ গৰোৰাৰে তৃতীয়েহ্নি শ্ৰীমদদক্ষিণপাট সত্ৰংপতি সম্পন্ননৈতা সুধীঃ প্ৰাগাং শ্ৰীশত্ৰুদেৱ কৃত্যমান বিষ্ণে পুৰাণ-শাস্বতং।”

শ্রীশ্রীনবদেব দেব গোস্বামী

দেবী কচাৰী সত্ৰলৈ যায়। তাতে ভদ্ৰেশ্বৰী দেবী-হন্তে ১৭৭৫ শকত নবদেব গোস্বামীৰ জন্ম হয়।

আই বামেশ্বৰী দেবী সাক্ষাৎ বীণাপাণি ভগৱতী স্বৰূপা আছিল। তেওঁৰেই নাতিয়েক-হত'ক নীতি-নিয়ম শিকাই-বুজাই শূদ্ৰাচাৰীকৈ ডাঙৰ-দীঘল কৰে। সবুতে নবদেব ইমান পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্ন আছিল যে শৌচ কৰি নিজ-নিজেই মাটি-পানী লৈ হস্তপাদাদি শৰীৰ প্ৰক্ষালন কৰি আখাফুটা মাতেৰেই গঙ্গাস্থতাত গাইছিল আৰু গোসাই ঘৰলৈ গৈ কপালত চন্দনৰ ফোট লৈছিল।

পূৰ্বে যেতিয়া 'বাসুদেব গোস্বামী ভাটী চহৰলৈ যায়, আই বামেশ্বৰী দেবী আৰু ভায়েকটিয়েসৈতে নবদেৱক মাজুলীৰ মলসত্ৰলৈ লৈ আহে। তেতিয়া নবদেব চাৰিবছৰীয়া। সত্ৰ পালতো কচাৰী সত্ৰত কৰা-দৰেই তেওঁ বানিসুলভ আচৰণেৰেই নিত্যনৈমিত্তিক স্নানাদি কাৰ্য্য কৰি থাকে। পূজাসেৱাত এনে হে বতি যে বাসুদেব গোসাই পূজাত বহিলে নবদেব ওচৰতে বহি পূজাৰ ক্ৰমবিলাক চাই থাকে আৰু ঘৰত মনে-মনে কিবা এটা বস্তুকে মূৰ্ত্তি-জ্ঞান কৰি ফুল-তুলসী দি পূজাৰ আখৰা কৰে।

শিয়ালমৰা সত্ৰৰ কুশদেৱ গোস্বামী সত্ৰৰে ভাগৱতী আছিল। এওঁৰেই নবদেবৰ আদি শিক্ষাগুৰু। শূভদেৱ-নবদেব দুয়ো এওঁৰে ছাত্ৰ। শূভদেৱ সবুৰেপৰা বৰ হীন আছিল। নবদেৱ কিন্তু তাৰ বিপৰীত আছিল, পঢ়াশুনাতো অমনাযোগী। কিন্তু অলপমান পঢ়িলেই বা শুনিলেই সকলো কথা মনত থাকি বান্ধি থাকে। গোসাইৰ আচাৰিত মেধাশক্তি দেখি শিক্ষা-গুৰুৱে ধেমালিতে তলৰ শ্লেচ্চটি ৰচনা কৰি বাসুদেব গোসাইক গাই শুনাইছিল :-

ন পঠিত নবদেৱঃ সৰ্বদা দুৰ্জ্জনঃ স্যাৎ
শিষ্যবিৰ তৰুণো সৌ পাঠ কালোহি শাস্তম।"

তথাপি, কালত নবদেব গোস্বামী শাস্ত্ৰবিশাব্দ হ'ব পৰিছিল।

১৮০৯ শকত শূভদেৱ গোস্বামী যেতিয়া গুৱাহাটীলৈ যায় তেতিয়া নবদেব গোসাই ডেকা-অধিকাৰবৰূপে প্ৰভুৰ লগতে গৈছিল। নবদেৱৰ মেধাশক্তি, শাস্ত্ৰব্যাংপত্তি আৰু ধৰ্ম্মভক্ত জিজ্ঞাসু প্ৰবৃত্তি দেখি কামৰূপীয় পণ্ডিত সমাজ মুগ্ধ হৈছিল। প্ৰভুৰ বাহৰ আছিল উৰ্বসীৰ বালিত। গোসাইক সেৱা জনাবলৈ শিষ্য-প্ৰশিষ্যৰ ইমান ডাঠ সমাগম হৈছিল যে জিলাৰ বৰচাহাব, কামিছনৰ চাহাব পৰ্য্যন্ত সকলোৱে তেতিয়া হে বৃজিব পাৰিলে গৱন'মেণ্টে নো সত্ৰাধিকাৰক কিয় His Holiness 'হিজ হালিনেচ' অৰ্থাৎ পাৰগ্ৰাশয় ধৰ্ম্মাধিকাৰ বুলি চিঠি-পত্ৰত লেখিব আৰু সম্ভোধন কৰিব লাগে। গুৱাহাটীৰ প্ৰতিপত্তিশালী পণ্ডিত আমোলা আৰু ধৰ্ম্মাশীষ্ট নাগাৰিক হৰদ্যান্ত শৰ্ম্মা সদৰামীনে নবদেৱৰ অদ্ভুত আধ্যাত্মিক শক্তি দেখি "হৰিস্মৃতি সূধ্যাকুৰ" নামে এখনি পুস্তক সত্ৰলৈকে পঠিয়াই দিয়ে। ডেকা অধিকাৰ হৈ থকা কালতে প্ৰভু নবদেৱৰ যশমান-পাণ্ডিতাই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে।

'বাসুদেব গোসাই চলাব পিচত, অসমবন্ধ পণ্ডিত-চুড়ামণি মহামহোপাধ্যায় ধীৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্যই নবদেব গোসাইক দ্বুৰছৰ সংস্কৃত পঢ়ুৱায় আৰু সংস্কৃত গ্ৰন্থত নিহিত অনন্ত বহুব্ৰজৰ গুঢ়তত্ত্ব বৃজিব পৰা সঁচাৰকঠী দি থৈ যায়। অদ্ভুত স্মৃতিশক্তিসম্পন্ন নবদেৱে অচিৰতে বহুম্বালা, মূগ্ধবোধ আৰু পাৰ্গণনসত্ৰে মূগ্ধস্থ কৰি শ্ৰুতি-স্মৃতি-ন্যায়-বেদ অধ্যয়ন কৰি অৱশ্যাকীয় সকলো শাস্ত্ৰতে পাণ্ডিত হয়। শিৱসংহিতা, ঘেৰণ্ড সংহিতা অধ্যয়ন কৰি যোগধ্যানৰ মূদ্ৰা-প্ৰণায়ামৰ বিষয়েও অসম্ভৱৰূপে জ্ঞান আহৰণ কৰিছিল। আন কি, তন্ত্ৰৰ শৰ সাধনাৰ বিষয়েও প্ৰভু সম্পূৰ্ণ জ্ঞাত আছিল। বৈ:ক, পৌৰাণিক, তান্ত্ৰিক সকলো বিষয়তে প্ৰভু বিদগ্ধ পণ্ডিত আছিল যদিও, আচৰণত ভাগৱতী পন্থা হে অনুসৰণ কৰিছিল। বেদ-ভাগৱতৰ কঠিন শ্লোকসমূহ পানীকৃত্য কৰি বৃজাই দিব পৰা পাণ্ডিত্য দেখি অনাসমীয়া পণ্ডিতসকলে প্ৰভুক "পণ্ডিত গোস্বামী" আখ্যাৰে বিভূষিত কৰিছিল।

জাজীমুখৰ বেপাৰী এটাই পাৰ এথাং বোচিবলৈ আনিছিল। তাৰে এযোৰ পাৰ প্ৰভুৱে হাতে-হাতে ধন দি কিনি উৰুৱাই পঠিয়ায়। তথাপি, সত্ৰৰ প্ৰতি সিহঁতৰ কি মমতা! উৰুৱাই দিয়াৰ পিচতে পাৰযোৰ আকৌ উৰি আহি ভিতৰ কৰাপাটৰ চাউল-ভাঙালত বাহ ললোহি। গোসাই এবাৰ ডিব্ৰুৱলৈ যাওঁতে, নাওবন্ধাৰ ওচৰতে কটীয়াৰিয়ে ভেউ মাছ কিছুমান গড়াল মাৰি বান্ধি থৈছিল। গোসাই যোৱাৰ আটকাল পায়ৈ মাছবোৰে গড়ালৰ ভিতৰতে জঁপিয়াবলৈ ধৰিলে। 'প্ৰভুৱে মোকলাই দিয়ক' বুলি যেন সিহঁত গড়ালৰ ভিতৰতে গৰগৰাই কাকুতি

সহজাত
ধৰ্ম্মবিশ্বাস।

পূজাসেৱাৰ
প্ৰতি ধাউতি।

শিক্ষাগুৰু,
শিয়ালমৰা
গোসাই।

চৰকান্ত সদৰামীনৰ
'হৰিস্মৃতি
সূধ্যাকুৰ" দান।

শিক্ষাগুৰু,
ধীৰেশ্বৰ
ভট্টাচাৰ্য্য।

জীৱৰ প্ৰতি দয়া।

আউনীআটৰ
শ্ৰীশ্ৰীদন্তদেৱ
ঈশ্বৰ পুৰুষৰ
বৈকুণ্ঠপ্ৰমাণ।

‘দন্তদেৱ গোম্বামীৰ
আদ্যশ্ৰাৱ্য।

‘কমলদেৱ
গোম্বামীৰ
অভিষেক-উৎসৱত
‘নবদেৱ গোম্বামী।

কৰিছিল। অন্তৰ্য্যামী গোসাঁয়ে যথোচিত মূল্য দি মাছখিনি কিনি পানীত মেলাই দিয়ালে। জীৱৰ প্ৰতি প্ৰভুৰ ইমান দয়া আছিল যে বাঢ়নী পানীত খাবলৈ নেপাই পেটে-ক’কালে লাগি কলমলাই ফুৰা কুকুৰ এজাককো গুৰে-পিঠাগুৰিয়ে সানি খবলৈ বিলাই দিয়াছিল।

“১৮২৬ শকৰ ১৬ জেঠ দেওবাৰ, ধনিষ্ঠা নক্ষত্ৰ, মাহেন্দ্ৰ যোগ শূভক্ষণত, নামপ্ৰসঙ্গৰ শেহত দিনৰ ১১ এঘাৰ বাজি ১৪ চৌথ মিনিট যোৱাত সন্তানে ইষ্টবন্তু জপ কৰি নবতনুখানি এৰি আউনীআটীয় সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীদন্তদেৱ গোম্বামী প্ৰভু বৈকুণ্ঠধামলৈ প্ৰস্থান কৰিলে।”

২৬ জেঠ বৃষবাবে প্ৰভুৰ আদ্যশ্ৰাৱ্য। ২৫ তাৰিখৰপৰাই প্ৰজাৰ ভীৰ। “ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বাজি মানুহেৰে শুকলা হৈছিল।” সেইদিনা তেও অতি বেচি। সেইদিনাই দিনৰ বাৰ বজাত “শ্ৰীশ্ৰীনৰদেৱ অধিকাৰ গোম্বামী, শ্ৰীশ্ৰীডেকাজনা গোম্বামী বৈষ্ণৱবৃন্দ সহিতে খেল নায়েৰে গৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰতে আউনীআটী সত্ৰৰপৰা সজাই থোৱা বাহৰৰ গুৰিত নাও বান্ধেগৈ। দিনৰ তিনি বজাত অধিকাৰ প্ৰভু আবু ডেকাজনা প্ৰভুদুয়ো খাটলাৰে গৈ ভিতৰ কৰাপাট খাটলাৰপৰা নামি বৈষ্ণৱসকলক লগত লৈ ‘সংখ্যাতীত প্ৰজাবৃন্দৰ মধ্যত জিলিকি আউনীআটী সত্ৰৰ ইষ্ট দেৱতা মহাপ্ৰভু গোবিন্দৰ মন্দিৰত প্ৰৱিষ্ট হয়।

পাচত, “আউনীআটী সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী (শ্ৰীশ্ৰী ‘কমলদেৱ) প্ৰভুৱে দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী প্ৰভুক আগবঢ়াই আনি বাঙলী ঘৰ পাৰ কৰাই নামঘৰৰ দুৱাৰ মুখৰপৰা গহাভিমুখে যাত্ৰা কৰিলত, দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী প্ৰভুৱে নামঘৰৰ মাজেদি গমন কৰি ঈশ্বৰ মহাপ্ৰভু গোবিন্দৰ মন্দিৰত সোমাই এক দণ্ড মানৰ পাচত ওলাই আহি ভিতৰ কৰাপাটৰপৰা খাটলাৰে বাহৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

২৬ তাৰিখৰ দিনা প্ৰজা অলেখ—এটাৰ মূৰত মাৰ মাৰিলে হেজাখটা মৰাৰ অনুমান হয়। * * *। সেই দিনা বেলা ১১। মান বজাত দক্ষিণপাট সত্ৰৰ শ্ৰীশ্ৰী অধিকাৰ প্ৰভু ও ডেকাজনা প্ৰভু খাটলাত উঠি সঙ্গত বৈষ্ণৱসকল ও অনেক শিষ্যালোকেসৈতে সভালৈ গমন কৰি কৰাপাটৰ মুখতে খাটলাৰপৰা নামি নিজ বৈষ্ণৱসকলৰ মধ্যত শোভা কৰি ভিতৰ কৰাপাটৰপৰা ভূমি পালে আহি সজ্জিত ববনামঘৰৰ যন্ত্ৰ মণ্ডপৰ দক্ষিণ পাৰ্শ্বৰ বৰ খটোৰ গুৰিত আসনত অধিষ্ঠান হল। ডেকাজনা প্ৰভুও অধিকাৰ প্ৰভুৰ পূৰ্বকাষে নিজ আসনত বহিল। চৰিউফালে প্ৰভুৰ সঙ্গৰ নিজ বৈষ্ণৱসকলে বাম পাৰ্শ্ব বেণ্টন কৰি বহিল।”

শ্ৰীশ্ৰী ‘কমলদেৱ গোসাঁই ঈশ্বৰক অভিষেক কৰি আউনীআট সত্ৰৰ ধৰ্মগাদীত প্ৰতিষ্ঠ কৰিব নিমন্ত্ৰে যি আয়োজন কৰা হৈছিল, সেই সকলো “সুপ্ৰতুল হ’লত ‘ব আউনীআটী সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী মহাপ্ৰভু, ডেকাজনা গোম্বামীক সঙ্গত লৈ নামঘৰৰ যন্ত্ৰ মণ্ডপৰ বেদীৰ পশ্চিমত পাৰি থোৱা আসনত পূৰ্বাভিমুখে বহিল। পাচত, প্ৰত্যসনত ডেকাজনা বহিল। প্ৰজা সকলো নিজম দিলে। ‘ব দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী মহাপ্ৰভু, আউনীআটী গোম্বামী প্ৰভুৰ সম্মুখত কমলাসনত বহি সোণৰ ঘটৰ আম ডালিৰে আউনীআটীয় প্ৰভুক বেদমন্ত্ৰেৰে শান্তি কৰিবলৈ ধৰিলে। দক্ষিণপাটৰ ডেকা অধিকাৰ গোম্বামী প্ৰভু প্ৰত্যসনত বহি শান্তি কৰিবলৈ ধৰিলে।” তাৰ পাচত, আউনীআটীয় বাগীশ বাপু, বৰদেউৰী, মধুমাশ্ৰ, লেহুৰা পুৰোহিত প্ৰভৃতিয়ে শান্তি কৰি অ’তালত আউনীআটীয়া বৰদেউৰী কমলেশ্বৰ শৰ্মাই সোণৰ শৰাইত মহাপ্ৰভু গোবিন্দৰ মন্দিৰৰপৰা মালা আনি শ্ৰীশ্ৰী কমলদেৱ গোম্বামী মহাপ্ৰভুক আউনী আটী সত্ৰৰ ধৰ্মগাদীৰ অধিকাৰৰ নিষ্পালি দিলে। * * *। ‘ব দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী মহাপ্ৰভু থিয় হৈ শ্ৰীশ্ৰী কমলদেৱ গোম্বামী মহাপ্ৰভুক গলমালা ও শিবমালা পিন্ধাই আউনীআট সত্ৰৰ অধিকাৰ পাতিলে। শ্ৰীশ্ৰী লীলাকান্ত দেৱ গোম্বামীকো সেই দৰেই মালা পিন্ধাই ডেকা অধিকাৰ পাতিলে। ‘ব দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ডেকা অধিকাৰ প্ৰভুৰেও উঠি মালা দিলে।”

তদনন্তৰে, সেই অভিষেক-উৎসৱত দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু কেনেকৈ গমন কৰিলে কেনেকৈ প্ৰভুৱে অভিষিক্ত কৰি ধৰ্মশিক্ষা দিলে ইত্যাদি কথা বাচাবাম খাওঙে লেখা পুৰাণ-পৰাই পুনৰ উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল :-

সমবেদত প্ৰজাই শ্ৰীশ্ৰী কমলদেৱ গোম্বামীক আমাৰ ইষ্ট দেৱতা বুলি দণ্ডৰতে পৰি সেৱা কৰাৰ পাচত, “দক্ষিণ পাট সত্ৰৰ অধিকাৰ প্ৰভু ও ডেকাজনা প্ৰভু ও আউনীআটী সত্ৰৰ অধিকাৰ প্ৰভু ও ডেকাজনা প্ৰভু ‘মহাপ্ৰভু গোবিন্দ মন্দিৰলৈ বৰদেউৰী বাপুক আগত লৈ যাত্ৰা কৰিলে। মন্দিৰৰ ভিতৰত ভাগৱতী ধৰ্ম আলোচনা শিক্ষাদি কৰি ১০ মিনিট মানৰ পাচত নামঘৰলৈ দেউৰী বাপুক আগত লৈ যাত্ৰা কৰিলে। নামঘৰৰ উত্তৰ ফালে আউনীআট গোম্বামী প্ৰভু ও দক্ষিণ ফালে ‘ব দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ গোম্বামী প্ৰভু ও ডেকা জনা প্ৰভু নিজ-নিজ আসনত

ব'হি ১৫ মিনিটমান সভা শুৱলা কৰিছিল। সভা নিজম। সভাত ১০ মিনিটমান ব'হি চাৰিউ-জনাই আগ-পিচকৈ গজেন্দ্ৰ গমনে ভিতৰ কৰাপাটৰ মূৰলৈকে গৈছিল। সেই গমনত কোনো ঐশ্বৰিক ভাব উদয় হৈছিল, ভাবুক পাঠক, নিজেই ভাবি লব। কৰাপাটৰ মূৰৰপৰা ঈশ্বৰ দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী মহাপ্ৰভু খাটলাত ব'হি বাহৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে।"

"২৭ জেঠত শ্রীশ্রী কমলদেৱ গোস্বামীয়ে পুৱা পাৰ্থিৱ শ্ৰাদ্ধ সমাপন কৰি গায়ন-বায়নে কালি আদি বাদ্যভণ্ডেৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ জলত পিন্ড লগালেগৈ। বেলা ১২ বজাত শ্রীশ্রী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ গোস্বামীক মহাপুৰুষসকলৰ নিয়ম মতে বিদায় দিবলৈ আয়োজন হল। বৈকুণ্ঠগামী প্ৰভু ('দত্তদেৱৰ) জীৱন-কালত যেনেকুৱা গাদীত বহিছিল ও যেনেকুৱা বেষভূষা কৰিছিল আৰু যেনেকুৱা ভোজনপাট আদিত ভোজন কৰিছিল, যি স'জুলিৰে পূজা কৰিছিল, ঠিক তেনেকুৱাকৈ ঈশ্বৰ দক্ষিণপটীয়া সত্ৰৰ গোস্বামীক দিয়াৰ প্ৰথা। সেই দৰেই সকলো বস্তু প্ৰস্তুত। গাদী, মগজুমৰা ঢাৰি, মগজুমৰা ফুলাম কাঠ, মগজুমৰা ফুলাম পাটী, চাতিন কাপোৰৰ তুলি-তলিছা, চুলতানী বনাতত বেচেমৰ বনকৰা, চক দিয়া বৰ গাৰু, বেতৰ বিচনী, কাঁহৰ খৰম, বৃপৰ শবাই, পাটৰ ধুতী, গুণাৰ বনকৰা খনিয়া, সিংখাপৰ ঢোলা, বৃপৰ চুলা দিয়া বৰজাপি, বৃপৰ চুলাৰ পানীজাপি, তামৰ কোষা-অৰ্ঘা, চন্দনৰ পটা, তামামালাপাত্ৰ, জাতি চন্দন, কাঁহৰ ঘণ্টা, কাঁহৰ কাঁহী, বৃপৰ সাঁফৰ দিয়া বান-বাঁট, বৃপৰ লোটা, পিতলৰ বোবা, কাঁহৰ বাটি কাঁহৰ কলহ, কাঁহৰ লোটা, কহৰ চাৰিয়া, তামৰ কলহ, কাঁহৰ ভোগজৰা, পিতলৰ কলহ, টো, হেঁতা, বাউলি খুঁটি ইত্যাদি।

দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু দক্ষিণা দি বিদায় দিবলৈ যাওঁতে যি বিৰাট সমাৰোহেৰে আউনীআটীয়া অধিকাৰ গোস্বামী সমদল পাতি গৈছিল সেই অভিনব সমাৰোহপূৰ্ণ বিদায় সম্বৰ্ধনা আৰু কম পুৰুষৰ ভাগ্যত হে ঘটে।

"দিনৰ ১ বজাত আউনীআটীয়া সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী ও ডেকাজনা গোস্বামী যাবলৈ বিচিত্ৰ বেষভূষাৰে দুখানি খাটলা সজ্জিত হল। সাতমানভগীয়া বাপুসকলৰ কাৰণে দহোটি হাতী সন্মুখকৈ সজোৱা হল। ৫০০ জনমান বৈষ্ণৱে থোৰ ভাঙি পাটৰ চুৰিয়া, পাটৰ চাদৰ, ফুলাম জালিকটা বুকুচোলা পিন্ধি সাজু হল। সেই সকলৰ ভিতৰৰে ৮৯ বছৰীয়া শিশু বৈষ্ণৱে সেই নিচিনাকৈ বেষভূষা কৰি চিত্ৰ-বিচিত্ৰ পতাকা হাতত লৈ দণ্ডায়মান হল। অনেক সংখ্যাতিত লোক সকলে যাত্ৰামানসে দণ্ডায়মান হল, ভিতৰৰ কৰাপাটৰ মুখত শ্রীশ্রী সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু (আউনীআটী) নিজ খাটলাত বহিলে। শ্রীশ্রী ডেকাজনা প্ৰভুও নিজ খাটলাত বহিল। সাত-মান ভগীয়াসকল হস্তীপৃষ্ঠত উঠিল। অধিকাৰ মহাপ্ৰভুৰ খাটলাৰ অগ্ৰত সৰহ ভাগ পতাকা-ধাৰী শিশু বৈষ্ণৱ, তেওঁলোকৰ পাচত যোৰকালি, চতুৰ্পাশে খাটলা সেৱা বৈষ্ণৱ, দুই কাষে দুটি বৰজাপি, দণ্ড-ছত্ৰ-শুকুলীচামৰ, প্ৰভুৰ খাটলৰ দহ বে'ঙ মানৰ আগত পতাকাধাৰী শিশু বৈষ্ণৱ, পাচত, ডেকা জনা প্ৰভুৰ চতুৰ্পাশে বৈষ্ণৱসকলে মন্ডলাকাৰে আবৃত কৰি গমন কৰিছিল। সত্ৰৰ পৰা বাহৰলৈ (দক্ষিণপাটৰ) ২৥ মাইল বাট, পথালিয়েও এক মাইল মানলৈ লোকাৰণ্য, বিৰিদিও সন্ধি পাৰলৈ ঠাই নাই—এই সমাৰোহে গৈ ২ বজাত 'ব দক্ষিণপাট গোস্বামীৰ বাহৰ পাই নামঘৰত ব'হি, ধৰ্ম্মালাপ কৰি সমাদৰে মন্ত্ৰ হৈ ওপৰত লেখা সকলো বস্তু অধিক ব জনা প্ৰভু ('নবদেৱ গোসাই ঈশ্বৰক) পুৰ্বপ্ৰথামতে দিলে; দক্ষিণাৰ সংখ্যা :— সোণৰ মালা, হাঁৰাপতোৱা দুগদুগী এধাৰ, মোহৰ সোণ ১ টকা, নগদ ৪০ টকা। শ্রীশ্রী ডেকা অধিকাৰ গোস্বামীক পাটৰ ধুতী, গুণাকটা খনিয়া, চাতনৰ বুকু চোলা, উত্তম এখনি গামোচা, নগদ ২০ টকা, সোণা ১১ তোলা দক্ষিণা দিলে। সেই স্থানত দৰ্শনাভিলাষী লোকসকলৰ বহিবলৈ স্থল নাই। সকলো দণ্ডায়মান। মানুহৰ টেপাত প্ৰাণৰ সংশয় হৈছিল। * * ঈশ্বৰ দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বিপ্ৰবৈষ্ণৱসকলক ১৫ টকাৰ পৰা ২৫ টকালৈকে, দুই অনাৰপৰা ছয়-অনালৈকে সোণা দক্ষিণা দি শিঙালাপ ও সমাদৰে" সৰ্বৈষ্ণৱ প্ৰভু নবদেৱ গোসাই ঈশ্বৰক বিদায় দিয়ে।"

আউনীআটীৰ
বিৰাট
সমাৰোহ।

ইং ১৯১১ চনৰ ১২ ডিচেম্বৰ (১৮৩৩ শকৰ ২৬ আষোণ, মঙ্গলবাৰ) তাৰিখে শিৱসাগৰ-দৰ্শাৰ ফীল্ডত বজা পঞ্চম জজ্জৰ অভিষেক উপলক্ষে ডাঙৰ সভা-উৎসৱ হয়। নিমন্ত্ৰণ পাই শ্রীশ্রীনবদেৱ গোস্বামী প্ৰভুও ভকত-বৈষ্ণৱসৈতে সেই উৎসৱলৈ যায়। সেই দৰেই নিমন্ত্ৰিত হৈ আউনীআটীয়া সত্ৰাধিকাৰ শ্রীশ্রী 'কমলদেৱ গোস্বামীও গৈছিল। দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ

* * বাছাৰাম খাওণ্ড প্ৰণীত "শ্রীশ্রীদত্তদেৱ গোস্বামী।"

দৰ্শ্যৰত
চাৰিসত্ৰীয়াৰ
মানৰক্ষা।

প্ৰভু আয়োণৰ ১৭ তাৰিখ দেওবাৰেই অজ্ঞানগুৰিৰ ওচৰতে দিখৌৰ বালিত সজাই থোৱা বাহৰত থিত দিয়েগৈ। তাতে প্ৰভুৰ শীৰ্ষস্থানীয় শিষ্যসকলে বিশেষ ভাৱে সেৱা-সংকাৰ—আদৰ-অভ্যর্থনা জনাই দৰ্শ্যৰ আয়োজন সম্পৰ্কীয় সকলো কথা বিবৰি কয়গৈ। ফণিধৰ চলিহা, কালিপ্ৰসাদ চলিহা, গোৰীচৰণ বৰবৰা, বাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা, মৌজাদাৰ, ৰামেশ্বৰ বৰুৱা হেডমাষ্টাৰ আৰু বৃন্দাশ্রমী দিলীপিয়াল ভট্টাচাৰ্য্য হেডক্লাৰ্ক প্ৰভুৰেসৈতে পৰামৰ্শ কৰি দৰ্শ্যৰ ঠাইত চাৰিসত্ৰীয়া গোসাইসকলক ৰাজযোগ্য সম্মানেৰে বহুৱাবলৈ স্থিৰ কৰে। নগৰৰ জনদিয়েক মূখ্যিয়াল ভট্টালোকে অক্ষয়কুমাৰ ঘোষ উকীলৰ ঘৰত বিৰলে বহি চাৰিসত্ৰৰ লেখত নগৰা খনদিয়েক সত্ৰৰ অধিকাৰকো চাৰিসত্ৰীয়াৰ সমানে একেশাৰীতে বহিবলৈ দিব লাগে বুলি মীমাংসা কৰে। অৱশেষত, ডেপুটী কমিশ্যনৰ কৰ্ণেল শ্লেফেয়াৰে গোসাইসকলৰ ৰজাঘৰীয়া মানমৰ্যাদাৰ কথা ভালকৈ জানিবলৈ পাই, দৰ্শ্যৰ মণ্ডপত ৰাজপ্ৰতিনিধিৰ কাষতে ঘৰণীয়াকৈ বহিবলৈ আসনৰ দিহা কৰিলে। তেতিয়া হে, দক্ষিণপাট-আউনীআটিৰ দুয়ো গৰাকী প্ৰভু দৰ্শ্যৰলৈ গৈছে। ৰাজদৰ্শ্যৰত, চাৰিসত্ৰীয়াৰ মান-সম্ভ্ৰম অলপো লবচৰ নোহোৱাকৈ ৰাখিবৰ নিমিত্তে নবদেব গোস্বামীয়ে দৃঢ় পন্থা অবলম্বন কৰিছিল। তেনেকুৱা আঁকোৰ গজালিকৈ নধৰা হলে আবু বংপুৰীয়া শিষ্যবৰ্গৰম্বাৰাই প্ৰভুৰ মনোভাৱ সমৰ্থিত নোহোৱা হলে সেই দিনাৰ দৰ্শ্যৰ-সভাত তলখাপৰ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ লগত একেলগে একেশাৰীতে বহিব লাগিলহেতেন আবু সেয়ে হোৱা হলে ইংৰাজ ৰাজপ্ৰতিনিধিৰ আবু অন্যান্য সকলক চিৰ চৰিত প্ৰথা ভগ্ন কৰাৰ বাট দেখুউৱা হ'লহেতেন। প্ৰভু নবদেব গোসাইৰ দৃঢ়তাৰ বাবেই চাৰিসত্ৰীয়াৰ মান অটুট থাকিল।

ফণিধৰ চলিহাৰ
গৰুভাতি।

শিৱসাগৰত প্ৰভু দুমাহ থাকিল। সেই দুমাহ, সেৱক-দৰ্শক-শৰণীয়াৰ হেঁচাত সত্ৰৰ বাহৰ তোলপাৰ লাগি আছিল, দিখৌৰ বালি ধূলি হৈ গৈছিল। ডাঙৰীয়া ফণিধৰ চলিহাৰ নিচিনা কঠোৰ সময় নিষ্ঠাবান পুৰুষ একো গৰাকীয়েও প্ৰায়েই নিতৌ নাৰেব গৈ অজ্ঞান-গুৰিৰ বালিত গোসাই-সেৱা কৰিছিল গৈ আবু শিৱসাগৰৰ চকীৰী উকীল প্ৰমদাচৰণ চট্টো-পাধ্যায়ক অসমীয়া ৰাজগুৰু দক্ষিণপটীয়া গোসাইক দৰ্শন কৰোৱাই আনিছিল। সেই দুমাহ, কালিপ্ৰসাদ চলিহা, হিমকান্ত বৰুৱা নগৰমহল মৌজাদাৰ, বাধিকাপ্ৰসাদ বৰুৱাক মূখ্য কৰি নগৰীয়া শিষ্য প্ৰায় সকলোৱেই সততে সত্ৰৰ বাহৰলৈ অহা-যোৱাকৈ আছিল।*

নগৰ শৰণ
লগোৱা।

অজ্ঞান গুৰিৰ বাহৰতে নগা দুজনমানেও গুৰু ঈশ্বৰৰ ওচৰত শৰণ লয়হি। এই যাত্ৰাৰ এইটিও বিশেষ লেখত লবলগীয়া কথা।

বক্ষণশীলতাত
কঠোৰতা।

শাস্ত্ৰানুমোদিত ৰীতি-নীতি আবু ধৰ্ম্মবিশ্বাস অক্ষুণ্ণভাৱে বক্ষা কৰাত গোসাইগ্ৰ ঈশ্বৰ ইমান কঠোৰ আবু নিকপকপীয়া আছিল যে সত্ৰৰ কোনো ভকতেই সত্ৰীয়া নিয়ম-কাৰণ-দয়-দস্তব্ৰৰ অলপো ইফাল-সিফাল কৰিব নোৱাৰিছিল। সদাচাৰ-সজ্ঞানীত, সদালাপ, গুৰুভক্তি আদি ভকতৰ যি কৰ্ম্ম তাক চুলিডালমানো হেৰফেৰ নোহোৱাকৈ দিনমান পালন কৰিব লাগিছিল। বিদেশী শিক্ষাৰ মোহে চহৰীয়া-সমাজত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰাৰ লগে-লগে ভকত-সকলৰ মাজতো চঞ্চলতাৰ সৃষ্টি হৈছিল। কিন্তু প্ৰভুৰে কাণ্ডাৰীৰূপে সেই চঞ্চল মনৰ ভকতসকলক কঠোৰ শাসনৰম্বাৰা নীতিপৰায়ণ কৈ ৰাখিছিল। কোনেও তুৰিমূৰি কৰিব নোৱাৰিছিল। বনমালীদেৱ—কামদেৱ—বিষ্ণুদেৱ—এই তিনি গৰাকী প্ৰভুৰ জুইফিৰঙটি যেন আধ্যাত্মিক শক্তিয়েই অধিকাৰী আছিল প্ৰভু নবদেৱ গোস্বামী।

অনাড়ম্বৰতা।

ৰজাৰাজ্যবানৰ দৰে বশিষ্ঠ অলঙ্কাৰেৰে সূশোভিত হৈ থকা চাৰিসত্ৰীয়া গোসাইসকলৰ পূৰ্বাপৰ প্ৰথা। কিন্তু, নবদেব গোসাইগ্ৰ গাত কেৱল ধৌ-ধৌ কৰে বগা গুণাকটা খনিয়া এখন হৈ লৈছিল আবু সেই পৰিচ্ছদেৰেই ৰাজসভা দৰ্শ্যৰলৈও গৈছিল। ১৯২০ চনত ভাৰতৰ বৰলাট লৰ্ড চেমচফৰ্ড যোতিয়া মাজুলীৰ সত্ৰ পৰিদৰ্শন কৰিবলৈ আহে তেতিয়াও প্ৰভুৰে সেই আড়ম্বৰহীন সাজ পাৰেৰেই লাট-দৰ্শ্যৰত উপবিষ্ট হৈছিল।

* ডাঙৰীয়া ফণিধৰ চলিহাই গোসাই ঈশ্বৰক সেৱা কৰোতে কি ৰূপে সেৱাৰ দক্ষিণ আগ বঢ়াইছিল, তাকো টকি থোৱা হ'লঃ—আয়োণৰ ২০ তাৰিখে চলিহাই ৫ টকি ৰূপ দি গোসাই-সেৱা কৰে। পৰিয়ালৰ সকলোৱেই মূৰেপতি ২ টকিকৈ। গোসাইৰ ওচৰলৈ আহেপতি তেখেতে ২ টকাকৈ দিছিলেই। পুহৰ ১ তাৰিখে এইৰূপে দিছিলঃ—অধিকাৰক ১, ডেকা জনাক ১, সবু ডেকা জনাক ১, গুৰাকটাক ১, ৰজাপ্ৰভু ১, বৰপুজাৰীক ১,ঃ—ফণিধৰ চলিহাৰ ডায়েৰী।

১৮৪২ শকত (ইং ১৯২০ চনৰ ৭ নৱেম্বৰ) ভাৰতৰ বৰলাট লৰ্ড চেমচেফৰ্ড মাজুলীলৈ আহে, চাৰিসত্ৰীয়া সমন্বিতে মাজুলীৰ গোসাই-মহন্তসকলৰ দৰ্শন কৰিবলৈ। কমলাবাৰী ঘাটতে আউনীআটী, দক্ষিণপাট, কুৰুবাৰাহাী, গড়মূৰ—এই চাৰিউখন সত্ৰৰ গোসাইসকল তাতে সমৱেত হয়। আৰু চাৰিউ একেলগে চহী কৰি বৰলাটক অভিনন্দন-পত্ৰ এখন দি দিয়ে। বেঙেনাআটি-সত্ৰাধিকাৰে এখন দিছিল সুকীয়াকৈ। অভিনন্দনৰ উত্তৰত বৰ লাটে এই বুলি সমিধান দিয়ে :—

বৰলাট লৰ্ড
চেমচেফৰ্ডৰ
আগমন।

“এই বাবেই অসমলৈ অহা মোৰ প্ৰথম আগমন। এই ছেগতে, ঐতিহাসিক মাজুলীলৈ আহি গোসাইসকলৰ, ভকত-বৈষ্ণৱ, সৈৱকীয়া-শৰণীয়া, শিষ্য-প্ৰশিষ্য-সমন্বিতে যে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্যসকলক দেখা পালোঁ, এই বাবেই মই আনন্দ অনুভৱ কৰিছোঁ। এতিয়া হে মই প্ৰকৃত পুৰণি আসামৰ অন্তৰত সোমাইছোঁহি আৰু আপোনাসকলৰ ৰাজভক্তিভাৱ অভ্যর্থনাত সঁচাকৈয়ে মগ্ন হৈছোঁ। বৃটিছ শাসক আৰু মাজুলীৰ ধৰ্ম্মগুৰুসকলৰ ভিতৰত যি মিলা-প্ৰীতি আৰু আদৰ-সম্ভাষণ দেখিবলৈ পাইছোঁ সেই সম্ভাৱ আজিৰ নহয়—শ-শ শতাব্দী ধৰি অতীতৰপৰা চলি আহিছে। এতিয়া হে নেলাগে, অতীজৰপৰাই আসামখন ধৰ্ম্মপ্ৰধান দেশ। দুদিনমান হল, চিলেটৰ ইসলামধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক চাহ জেলালৰ দৰ্গাহ চাবলৈ গৈছিলোঁ। তাত ইসলামধৰ্ম্মী বিলাকৰ ধৰ্ম্মপৰায়ণতা নিজ চকুৰেই দেখি আহিলোঁ। আজি আকৌ হিন্দুৰ পুণ্য ভূমিত থিয় হৈছোঁহি। ৪৫০ বছৰ মানৰ পূৰ্বেই বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ আন্দোলনে ভাৰতবৰ্ষৰ সদৌটিকে ঢোৰাই পেলাইছিল। আসামত সেই ঢোৰ মিটো খুন্দা পৰিছিল, সঁচাকৈয়ে সি বৰ টান আৰু অন্তৰাভেদী আছিল। সেই কাৰণে, আসামতেই হে ইমান গভীৰ ভাৱ আন্দোলনটো চলিছিল।

বৰলাটৰ সমিধান।

প্ৰসিদ্ধ ধৰ্ম্মগুৰু শ্ৰীচৈতন্যদেৱৰ পিতৃমাতৃ যেনেকৈ সুবমা উপত্যকাৰে আছিল আসামৰ শ্ৰীদামোদৰদেৱ আৰু শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ—এই দুজন ধৰ্ম্মগুৰুও ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতে জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। সদৌ ভাৰততে, এই সকল গুৰুৰ শিষ্য লাখবিলাখ আছে। মাজুলীত থকা সত্ৰবিলাক সেই আন্দোলনৰে ষাউতিযুগীয়া চিন। মাজুলীৰ গোসাইসকলে তাহানিৰেপৰা আজিলৈকে যিবিলাক উপকাৰ সাধি আহিছে, তাক বহলাই বৰ্ণোৱা অসম্ভৱ। উপকাৰ বোলেতে এইবিলাক সদগুণৰ কথা কৈছোঁ—দয়া, স্নেহ, সংযম, সমতা, ভক্তি, পবিত্ৰতা আৰু মধুৰ যুক্তিবাদ।

মহাৰাজ বুদ্ধিসংহই আউনীআ টি গোসাইত শৰণ লোৱা ২৫০ বছৰমান হৈছে। তেতিয়াৰ-পৰা আজিলৈকে আহোমৰাজ আৰু অহোমৰ পিচৰ বৃটিছৰাজৰ লগত গোসাইসকলৰ সম্ভাৱ আৰু স্নেহ-প্ৰীতি একে ভাবেই চলি আহিছে। ধাৰ্ম্মিক আহোমৰজাসকলে অমঙ্গল-উৎপাত আৰু অন্যান্য বিপদ-বিঘিনিৰ হাত সাৰিবলৈ গোসাইসকলক যিবূপে বক্ষাকৰচ দিছিল আৰু সেই ৰজাসকলে নিষ্কৰ বা অৰ্দ্ধ নিষ্কৰকৈ যিবোৰ ভূমি-সম্পত্তি দান কৰিছিল, সেই বোৰকে এতিয়াও বৃটিছ-ৰাজে অনুমোদন কৰি চিৰস্থায়ীকৈ ৰাখিছে। তাৰ পৰিবৰ্ত্তে সীমান্তত হোৱা কিবা এটা বিদ্ৰোহ দমনাবলৈ যেতিয়াই কিবা এটা অভিযান পঠোৱা হয় তেতিয়াই গোসাইসকলে হাতী, মানুহ, নাওদুনি, ৰছদপাতি আদি যুদ্ধৰ যাবদীয় সমল যোগান ধৰি চৰকাৰক সহায় কৰি আহিছে। এইবোৰ অত্যাৱশ্যকীয় বস্তু যোগাৰৰ উপৰিও সাধু গোসাই-সকলে পুৰুষানুক্ৰমে চৰকাৰ কল্যাণৰ অৰ্থে মনোচিত আশীৰ্বাদ দি থকাটোও উল্লেখযোগ্য। গোসাইসকলে আগৰেপৰা অবিচলিত ৰাজভক্তি আৰু শান্ত নাগৰিকত্ব বক্ষা কৰি আহিছে। ধৰ্ম্মগুৰুসকলৰ আৰ্হি-উপদেশৰ বলত হে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ প্ৰজাসকল ভাৰতৰ ভিতৰত শান্তিপ্ৰিয়, মৰমিয়াল আৰু প্ৰকৃতিয়েগঢ়া সাধু লোক হব পাৰিছে।

ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্ত্তনত আমাৰ মন এতিয়া উগ্ৰল-খুগ্ৰল। যুগ্মবুলিলাকৰ দলগত চিঞৰবাখৰ আৰু উগ্ৰত বোল-বচনে আকাশপাতাল খলক লগাইছে। সেইবোৰ খলকনিৰ পৰা আঁতৰি আহি, আজি এই নিজম দেওবৰীয়া আবেলিটো যে সুন্দৰ দৃশ্যৰ মাজত ৰহি ভকত-বৈষ্ণৱসৈতে আপোনাসকলৰ নিচিনা ধৰ্ম্মাচাৰ্য্যসকলক দেখা কৰিব পাৰিলোঁ আৰু আপোনাসকলৰ প্ৰতি আমাৰ স্নেহ-শ্ৰদ্ধা পূৰ্ব্বৰদৰেই দৃঢ় হৈ থাকিব বুলি আশ্বাস দিব পাৰিলোঁ, সেই বাবেই মোৰ মানত এই দেখা-সাক্ষাৎ বৰ সুমঙ্গলীয়া আৰু আনন্দদায়ক হৈছে। আগলৈকো যেন আগৰ দৰেই ভাৰতৰ সুখ-শান্তিৰ নিমিত্তে আমি লগে-ভাগে কাম কৰিব

পাৰোঁহক। সকলোটিকে পুনৰ ধন্যবাদ জনাই আপোনাসকল জয়যুক্ত হব বুলি কামনা কৰিলোঁ।”*

ৰাজভাৰ্ত্ত।

ৰাজবিদ্ৰোহিতা—সত্ৰৰ ধৰ্ম্ম নহয়, এই কাৰণেই, মহাত্মা গান্ধীৰ প্ৰৱৰ্ত্তিত অসহযোগ আন্দোলনটো নবদেৱ গোম্বামীয়ে সমূলি ভাল নেপাইছিল। আন কি, আন্দোলনৰ ভিতৰত ভালেমান সংস্কাৰমূলক সংকাৰ্য্যও সন্মাই লোৱা হৈছিল যদিও, বিদ্ৰোহিতা কৰি, চলিথকা শাসনৰ ওৰ পেলাবলৈ যত্ন কৰাটোৱেই তাৰ মূল উদ্দেশ্য হোৱা বাবে প্ৰভুৱে অসহযোগৰ লগত একেবাৰেই অসহযোগ কৰিছিল। চৰকাৰক অচল কৰা বা চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে যোৱা কোনো কাম বা অনুষ্ঠানতে প্ৰভুৰ সংস্পৰ্শ বা সহানুভূতি নাছিল। অস্পৃশ্য বৰ্জ্জন আন্দোলনৰ যৌক্তিকত দেখুৱাই সেই সময়ত আন্দোলনকাৰীসকলে যিবোৰ ব্যবস্থা লৈছিল সেইবোৰৰ বিষয়ে গোসাঁই দুৰ্য্যোধৰ বিৰোধী আছিল। গোসাঁয়ে কৈছিল,— পূৰ্ব্বৰ ঋষিৰ্ম্মনি সকলে কোনোকে উচ্চ কোনোকে নীচ শ্ৰেণীত ৰখাৰ কাৰণ অলেখ। যাব যি স্বভাৱ তাক কেতিয়াও এৰিব নোৱাৰে, “অঙ্গাবং শত ধোতেন মলিনং ন মুণ্যতে।” স্বভাৱ-প্ৰবৰ্ত্তিৰ ওপৰতেই একোটা জাতি বা জাতৰ সৃষ্টি। সেই বৃপ নোহোৱা হলে, মানুহ জাতি মাত্ৰেই মুখৰ সঁচ-গঢ় একে হলেহেতেন। নামত এব হলেও, জাতত ফল-ফুল, জীৱ-জন্তু, কেতিয়াও একে নহয়। সকলোকে সম কৰিবলৈ আমাক কেবা পূৰুষো লাগিব। শিক্ষা-সভাতাই বহিৰক মিলনত এক কৰিব পাৰিলেও বিদ্যাবৃদ্ধি হিতাহিত বিবেচনা শক্তিৰে সমান হবলৈ বহু বছৰৰ সাধনা লাগিব।

আত্মবিশ্বাসত
একনিষ্ঠতা আৰু
অসহযোগ
আন্দোলনৰ
বিৰোধিতা।

কংগ্ৰেছৰ প্ৰচাৰ কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে অৰ্থ সাহায্য বিচাৰি এবাৰ দলে-বলে দেশভক্ত তদুণ ৰাম ফুকন আহক গোসাঁই ঈশ্বৰৰ ওচৰলৈ। বৈকুণ্ঠবী বৃদ্ধিৰে ফুকন ডাঙৰীয়াই গোসাঁই ঈশ্বৰবেৰেসেতে নেৰাপানীকৈ তৰ্ক কৰি চালে, গোসাঁই ঈশ্বৰৰ খোপনি একোপধোই লৰাব নোৱাৰিলে। কংগ্ৰেছৰ নামত ফুটো-কড়ি এটাও নিদিওঁ বুলি প্ৰভুৱে খাটাইকৈ কৈ দিলে। অথচ, ফুকনক নিজাকৈ যি লাগে তাকে দিয়া হব বুলি আশ্বাসো দিলে। ফুকনে কিন্তু কংগ্ৰেছৰ নামত নিদিলে নিজৰ নামত টকা এটাও লবলৈ অমান্তি হল। দেশভক্ত ফুকনৰ নিচিনা চতুৰ ব্যক্তিহুলালী পূৰুষো একনিষ্ঠভাৱে সতানীতিত চলা পবল আত্মবিশ্বাসী নবদেৱৰ গোম্বামীৰ আগত পৰাংমুখ হব লগীয়া হৈছিল।

অসৱণ বিবাহৰ
বিৰোধী।

ৰজনীকান্ত বৰদলৈ আৰু তাৰাপ্ৰসাদ চলিহাক মতাই অনোৱাই প্ৰভুৱে অসহযোগ আন্দোলনৰ বিৰুদ্ধে অৰ্থনি পুৰ্ণিতকা লেখোৱাই প্ৰচাৰো কৰাইছিল। “অসৱণ বিবাহ বিবাহো” প্ৰভাৱ সমৰ্থন কৰা নাছিল। তেনেকুৱা বিবাহৰ ফল যে বিসম তাক প্ৰভুৱে সজ্জ্বলমান প্ৰমাণ সৈতে প্ৰাচীন মতৰ যৌক্তিকতা সাব্যস্ত কৰিছিল।

প্ৰভুৰ মতামতৰ
মূলা স্বীকাৰ।

তৎক্ষণাৎ কানি প্ৰচলন নিষ্পন্ন কৰা-বিষয়ে চৰকাৰে মতামত সোধাত, প্ৰভুৱে লেখিছিল :—কানি নিষ্পন্ন কৰিব লাগে সঁচা, তাকে লাহে-লাহে হে উঠাব লাগে। ঘপ কৰে বন্ধ কৰি দিলে গৃহণী বোগাৰীলাক অকালতে মৰিব।* “কুলধৰ চলিহাই অতি শীঘ্ৰে অসমৰপৰা কানি উঠাই দিব লাগে বুলি যোঁতয়া আসাম-কাউণ্ডিলত এটা প্ৰস্তাব দাঙি ধৰে, গৱৰ্ণমেণ্টৰ চীফ চেক্ৰেটৰী এ ডব্লিউ ব'থামে চলিহা ডাঙৰীয়াৰ প্ৰস্তাবটো নবজক বুলি গোসাঁই ঈশ্বৰৰ সেই মতটোলৈ চলিহাৰ দৃষ্টি পেলায়। ব'থামে গোসাঁইৰ প্ৰভু আৰু মতৰ মূলা-সম্পৰ্কে উনকিয়াই-ছিল। —“অসমীয়া বৈষ্ণৱসকলৰ ভিতৰত তিনি ভাগৰ এভাগৰ যিজন গৰু সেইজন পুণ্যাখা ধৰ্ম্ম গৰুৰ কথা মানিম নে, অকল এজন চলিহাৰ কথা মানিম।”

নামঘৰ নিষ্পত্তি
নিৰ্ণয়ক সহায়।

নটা খোঁটালীৰে বৰ্ত্তমান সিটো নামঘৰ আছে সেইটো আগেয়ে থেৰৰ আছিল। এই গৰাকী প্ৰভুৱে তাক টিনৰ কৰায়। সেই ঘৰ সাজিবলৈ দুই মূনিহে আকোৱাল নোপোৱা, সূকাঠ কেনেকৈ পোৱা হৈছিল সিও এটি সঁচাকথাৰে প্ৰবাদ। ঘৰৰ খুঁটা ক'ত-কেনেকৈ পোৱা হব বুলি ভাবি-চিন্তি থাকোতেই খাদবৰায়ে স্বপ্ন কবালে, বোলে ৰাধাচাপৰিত (সমুখৰ চাপৰি) ব্ৰহ্মপুত্ৰটো উঠাই আনি কঠৰ দম কৰি থৈছে। মানুহ গৈ চায়গৈ দেখোন—স্বপ্নত কোৱামতেই নামঘৰৰ কাঠ আহি ৰাধাচাপৰিত লাগি আছেহি। গোসাঁয়ে সেই কাঠেৰেই চৰিত-মাবলী বেৰেটা ফলাই, খুঁটা কটাই নামঘৰটি নিষ্পন্ন কৰোৱালে।

প্ৰভুৰ
মহানুভৱতা।

সনাতন হিন্দু ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি যাৰ আস্থা নাই, সামাজিক শিষ্টতা ৰক্ষাত যাৰ আচাৰ-বিচাৰ নাই, শান্তিশৃংখলা ভাঙি ফুৰাটো যাৰ গোঁৱৰৰ স্থল সেইবিলাকৰ প্ৰতি প্ৰভু সদায়

* “পাননীয়েৰ”—ইলাহাবাদ—২০ ডিচেম্বৰ ১৯২০।

* এনে মতকে পোষণ কৰিছিল বি-এ জগন্নাথ, গুণাভিৰাম বৰুৱা আৰু মাধৱচন্দ্ৰ বৰদলৈয়ে। ৰ. প।

খজ্ঞহস্ত। তথাপি, তেনে মানুহৰে ঘৰত যদি কোনোবা সৎ চৰিত্ৰৰ মেধাবী ছাত্ৰ ওলায়, আব্দু সেই ছাত্ৰক উচ্চ শিক্ষা দিয়াত অভিভাবকজন অপাৰগ হয়। তেন্তে সেই ছাত্ৰকো শিক্ষাব অৰ্থে ধনবিত দি সহায় কৰাত প্ৰভু একেবাৰেই মুক্তহস্ত। ধনৰ অভাৱত উচ্চ শিক্ষাব পৰা বঞ্চিত হৈ থাকিব লগীয়া বহুত লৰাক প্ৰভুৱে মাহে-মাহে কলেজত থকা-পঢ়া সকলো খৰচ দি শিক্ষিত কৰি অনাইছিল। এনেকৈ সাহায্যপোৱা বহুত ছাত্ৰই চৰকাৰৰ ঘৰত উচ্চপদবী লাভ কৰি সুখে-স্বচ্ছন্দে জীৱন-নিশ্বাস কৰি আছে। প্ৰভু ক্ষমাবো আছিল আধাৰ। যেয়ে যিমান দোষ নকৰক, প্ৰভুৰ ওচৰত ক্ষমা মাগিলেই সকলো নাশ।

শিষ্যসকলৰ প্ৰতি প্ৰভুৰ যি সৰল ভাব আব্দু পুত্ৰসম স্নেহ তাক বহুতে সাধুকথাৰ দৰে কৈয়ে থাকে। সেইবিলাক কথা বহুলাই নকৈ সাহিত্যানুবাগী আব্দু স্বদেশপ্ৰেমিক দেৱেশ্বৰ চলিহা উকীল ডাঙৰীয়াই যি লেখি গৈছে তাতেই প্ৰভুৰ মহানুভৱতাৰ গুণ সুন্দৰকৈ প্ৰকাশ পাইছে। চলিহাই বাতৰি কাকতত চৰকাৰক বিৰূপ সমালোচনা কৰা বাবে চৰকাৰী কামৰপৰা বাধ্য হৈ অৱসৰ লব লগীয়াত ওকালতী পঢ়িবলৈ ইচ্ছা কৰে। কিন্তু, হাতত ধন নোহোৱাত মনটো কোঁচ খাই আছিল। গোসাই ঈশ্বৰলৈকে দুৰবস্থাৰ কথা বৰ্ণাই আগতে এখন চিঠি দি চলিহা গোসাইৰ ওচৰলৈ গল। চলিহাই সেৱা জনোৱা মাত্ৰকে, সত্ৰৰ নিয়ম-অনুসৰি খোৱা-বোৱা হলনে বুলি সুধি ওচৰত থকা আলখৰা আব্দু জনাদিয়েক ভকতক আঁত বৰলৈ কৈ চলিহাক কামলৈ মাতি নি আকৌ লাহে-লাহে সুধিলে, “সলিকতালৈ যে যাম বুলিছা, হাতত জানো পইচা আছে?” চলিহাই ‘সেইটোহে অলপ অসুবিধা’ বুলি সেমেনাসেমেনিকৈ মাত লগাই থলে। প্ৰভুৱে আকৌ “কিমান লাগিব হে” বুলি সুধিলে। উত্তৰত চলিহাই ৪০০ মান লাগিব বুলি কলে। কথাষাৰ জনাই আহি, কলিকতালৈ যাবলৈ আয়োজন কৰিছে, এনেতে টকা আহি পালেহিয়েই। পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ অহাৰ পিচত, এদিন চলিহা আকৌ যক গোসাইসেৱা কৰিবলৈ। এইবাৰ অন্তৰ্যামী গোসায়ে অভ্যন্তৰতে সকলো কথা বুজি কৈ পেলালে, “তোমাক এতিয়া ওকালতী ভাৰ্ত্ত হবলৈ ২৫ টকা আৰু বছৰেকীয়া পটুৰ বাবে ২৫ টকা লাগিব নহয়?” এই বুলি, “হেব’ কাকতী, চলিহাক বৃপ ৫০ টকা ভাড়াবপৰা আনি দোহি।” দেৱেশ্বৰ চলিহাই নবদেব গোসাই ঈশ্বৰৰ এই ধাব চকুৰ পানীৰে হে মূৰিৰ পাৰিলে।*

শিষ্যৰ প্ৰতি
পুত্ৰ স্নেহ।

চলিহা ডাঙৰীয়াৰ দৰেই আমাৰ দেশৰ মুখউজ্জ্বল কৰোতা কেৰাজনো স্বনাম-প্ৰসিদ্ধ কৃতী সন্তান আছে যি নবদেব গোস্বামীৰ ওচৰত আজীৱন কতজ্ঞতা নজনোৱাকৈ নোবাৰে। হেঙুলিলাক হে নালাগে তেঙুলিলাকৰ সতি-সন্ততিয়েও সেই কতজ্ঞতা সুবৰ্ণৰ লাগিব।

অসম-সাহিত্য-সভাৰ পুৰ্ণিচ টনকিয়াল কৰিবৰ অৰ্থে পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী একষ্ট্ৰা-এচিষ্টেণ্ট-কমিছনাৰে যোৰহাটৰ পৰা গৈ সত্ৰতে প্ৰভুক সেৱা স্বৰ্গৈ আব্দু সাহিত্য সভাৰ সকলো কথা জনাই প্ৰভুৰ ওচৰত অৰ্থ সাহায্য ভিক্ষা কৰে। জাৰ্মান যুদ্ধত, যুদ্ধ-সাহায্য পুৰ্ণিলৈ ধাৰে দিয়া ৮০০০ টকা জমা আছিল। প্ৰভুৱে সেই টকাকৈ অম্লান বদনে সাহিত্যভাৰ পুৰ্ণিলৈ এককালীন দান দিলে। তেতিয়া অসম-সাহিত্যসভাৰ প্ৰধান সম্পাদক আছিল শ্ৰৱণচন্দ্ৰ গোস্বামী। তেখেতৰ বুদ্ধি-পৰামৰ্শমতে, তাৰে ৫০০০ টকা লৈ “নবদেব ট্ৰাষ্ট ফণ্ড” খোলা হল। সেই ফণ্ডৰ আয়বপৰা অসমীয়া পুৰণি পুথি ছপা হৈ থাকিব। আৱশ্যক যেন দেখিলে সংস্কৃত পুথিও প্ৰকাশ কৰিব পাৰিব। পুথিবছা কৰ্মটীত গোসাইবন্দাৰা মনোনীত এজন প্ৰতিনিধি সভা থাকিব। টকা পাই সাহিত্য-সভাই স্থিৰ কৰিলে যে সেই পুৰ্ণিচৰ বাঢ়িবপৰা প্ৰকাশ কৰা কিতাপৰ নাম ‘নবদেব গ্ৰন্থাৱলী’ দিয়া হব। এই গ্ৰন্থা-বলীৰ প্ৰথম পুথি ‘নীলকণ্ঠ দাসকৃত “শ্রীশ্রী দামোদৰ দেৱ চৰিত্ৰ” (১৮৮৯ শক, ১৯২৭ চনত) প্ৰকাশিত হৈ গৈছে। দ্বিতীয় পুথি “শ্রীশ্রী বনমালীদেৱ চৰিত্ৰ” (বৰমাকান্ত দ্বিজপ্ৰণীত) পুথি প্ৰকাশ কৰা হল। ইয়াৰ পাচত, “সাত্বত তন্ত্ৰ” নামেৰে বৈষ্ণৱ গ্ৰন্থ ছপা কৰোৱাৰ কথা চলিছে।” প্ৰধান সম্পাদক গোস্বামীদেৱ বিহীন হোৱাৰ পাচত সেই পুৰ্ণিচৰ বাঢ়িবে এতিয়ালৈকে

সাহিত্যসভাৰ
নবদেব ট্ৰাষ্ট ফণ্ড।

১। ভাগৱত মিশ্ৰৰ “সাত্বত তন্ত্ৰ,”

২। বলোৰাম দ্বিজৰ “ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ,”

৩। হৰিহৰ বিপ্ৰ (?) “লবকুশৰ যুদ্ধ”।

কোনো-কোনো লোকে দেৱদামোদৰৰ “ধৰ্ম্মপন্থ আব্দু চৰিত্ৰত” কলঙ্ক সানিবলৈ হাতীপুৰ

* “শ্রীশ্রী ‘নবদেব গোস্বামী.....’ দেৱেশ্বৰ চলিহা।

‘প্রদীপিকা’
প্রকাশ।

দি লগা দেখি, সেই কলংক ভঞ্জনৰ উদ্দেশ্যে দেৱদামোদৰৰ ধৰ্ম্মমালা গ্ৰহীতা নৰদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰ অন্তৰত বাঢ়বাৰ্শি জলিবলৈ ধৰিলে। দুই-এজন লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ সাহিত্যিকেও যোঁতয়া কাকতে-পঠাই দামোদৰী পক্ষৰ বিকৃত চিত্ৰ এটি দাঙি ধৰিবলৈ উঠি-পৰি লাগিল প্ৰভুৰ প্ৰাণে আৰু সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে। একে ভাগৱতী ধৰ্ম্মকে ফাল-ফাল কৰি এমুঠি অসমীয়াৰ ভিতৰত ভেদ ভাব সৃষ্টি কৰাত প্ৰত্যেক দামোদৰীয়াৰ অন্তৰতো বিক্ষোভৰ ভাব সৃষ্টি নোহোৱাকৈ নাছিল। কিন্তু কাঁইটেহে কাঁইট উলিয়াব পাৰে। বাৰ্তাৰ-কাকতৰ বিবেচনামূলক অপপ্ৰচাৰৰ মুখখন বাতৰি-কাকতেহে মাৰিব পাৰে। প্ৰভুৰ ক্ষুদ্ৰ মনোভাবৰ লগত অগণন শিষ্য-প্ৰশিষ্যকো মনোভাব মিলি যোৱাত, প্ৰভুৰে অনতিপলমেই শীৰ্ষস্থানীয় শিষ্য জনদিয়েকক সত্ৰলৈকে মতাঠি অনাই সেই অপপ্ৰচাৰৰ মুখ বন্ধ কৰাৰ উপায় আলাচ কৰিলে। দামোদৰীসকলৰ মুখপত্ৰ হিচাপে আলোচনী কাকত এখন উলিয়াব নোৱাৰিলে দামোদৰী পক্ষ আৰু দেৱ দামোদৰৰ বৈশিষ্ট্য বিলুপ্ত হৈ যাব। গতিকেই, গোসাঞি ততালিকে এখন আলোচনী কাকত প্ৰকাশ কৰিবলৈ মনস্থ কৰিলে আৰু কাকতখনৰ “প্ৰদীপিকা” নাম দি দক্ষিণপাটৰ একনিষ্ঠ সেৱক ধৰ্ম্মজ্ঞ পুৰুষ, ‘উপন্যাস-সম্ভাট’ বৰুনীকান্ত বৰদলৈ ডাঙৰীয়াক কাকত-সম্পাদনাৰ ভাৰ দিলে। বৰদলৈদেৱৰ নিষ্ঠাৰ্পণ সম্পাদনা আৰু কৃতবিদ্যা লেখকসকলৰ সহযোগত “প্ৰদীপিকা” প্ৰকাশ হৈ গল। ‘প্ৰদীপিকা’ দ্বাৰাই ধৰ্ম্মৰ কিবা উন্নতি নাইবা কিবা সংস্কাৰ সাধিত হ'ল নে নহ'ল, সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰি যদিও, এইটো হ'লে নিঃসন্দেহে ক'ব পাৰি যে দেৱদামোদৰৰ প্ৰতি থকা পৰম্পৰা বিশ্বাসভাঙৰ ওপৰত বাম টাঙোন বহুৱাবলৈ কচক্ৰীহঁতে যি আন্দোলন চলাবলৈ উপক্ৰম কৰিছিল, সেই আত্মঘাতী আন্দোলন ঘষিমূৰ হ'ল। ‘প্ৰদীপিকা’ প্ৰচাৰৰ ফলত, সুসুস্থ অৱস্থাত থকা ঠাই বোৰতো প্ৰভু দামোদৰৰ নাম ঘোষিত হ'বলৈ ধৰিলে। নৰদেৱ গোসাই ঈশ্বৰে অকণ্ঠভাবে কাকত প্ৰকাশৰ বায়ুভাৰ গ্ৰহণ কৰাত হে সেই হেন মহৎ কাৰ্য্য এটি সুসম্পন্ন কৰিব পৰা হ'ল।

ডেকা কালত প্ৰভুৰ শৰীৰ লাহী আৰু ল-নি আছিল। বয়স ভাটী দিয়াৰ লগে-লগে গা-ধৰি নৰ-লীলাৰ সন্ধিয়া পৰত হৈ গোটেই শৰীৰ লোধোমা-লুতুমা হৈ পৰিল। আন্তিম কালৰ পূৰ্ণ মহৰ্জত প্ৰভু ইমান গাখাল হৈ পৰিছিল যে নিজৰ শৰীৰটিকে দাঙিব নোৱাৰা হৈছিল আৰু ভাগবতলৈ যাওঁতে খাটলাত উঠি হৈ যাব পাৰিছিল। সেই ব'লি ভাগবত খতি হোৱা নাছিল।

“উদাসীনে হৈ ধৰ্ম্ম
অচলি পাৰে।

এবাৰ চেটোলমেণ্ট অফিচাৰ হাট চাহাবৰ লগত (বায় বাহাদুৰ) বাধাকান্ত সন্দিকৈ আৰু বৰুনীকান্ত বৰদলৈ সত্ৰলৈ আহিছিল। দামোদৰ অসমীয়া হাকিম দক্ষিণপাটৰে শিষ্য। ভকতসকলক উদাসীন দেখি চাহাবে সন্দেহ লাগি সুধিলে, “আপোনাসকলে” অতীবোৰ ভকতক অবিবাহিতকৈ বাখি অনায়া কৰা নাই নে?” গোসায়ে গম্ভীৰ ভাবে উত্তৰ দিলে “আমি কাকো গৃহস্থী হ'বলৈ বাধা দিয়া নাই। আমাৰ বোধেৰে উদাসীন হৈ থাকিলে হৈ সংঘমী হৈ ধৰ্ম্মৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশ কৰিব পাৰে।”

“আচল গোস্বামী”

ধৰ্ম্ম-অনুৰক্ত আছিল যদিও প্ৰভুৰে বাইবেল-কোৰাণ পঢ়ি খৃষ্টান-ইসলাম ধৰ্ম্মৰ মূল তত্ত্বটোত ভালকৈ বুজি ল'বলৈ সক্ষম নকৰিছিল। কথাবতৰা পতাত প্ৰভু ইমান সংযত আৰু মধুসূদনী আছিল যে প্ৰভুৰে সৈতে কথা পাতি আহি এজন মৌলবীয়ে কৈছিল, “নৰদেৱ গোস্বামী “আচল গোস্বামী।”

কৰ্জনৰ উপহাস।

১৯০০ চনত লৰ্ড কৰ্জন বৰলাট চাহাব আহোতে গোস্বামী প্ৰভুৰে তেওঁক গুৱাহাটীতে লগ ধৰেগৈ। বৰলাটক সাক্ষাৎ কৰোঁতে, নিজৰ নাৱত থাকিয়েই প্ৰভুৰে কথাবতৰা পাতি তুলসীৰ নিৰ্ম্মালি এপাতি লৰ্ড কৰ্জনক দিছিল আৰু লৰ্ড কৰ্জন বৰলাটো প্ৰভুক ৰূপৰ কোষা-অৰ্থা এজোৰ দি ওলগ জনাইছিল।

“কেইজাৰ-ই-হিন্দু”
মেডেল পোৱা।

১৯০১ চনৰ (১৮২০ শক) ৯ নৱেম্বৰ তাৰিখে বৃটিছ গৱৰ্ণমেণ্টে প্ৰভুক কেইজাৰ-ই-হিন্দু ‘মেডেল’ দি প্ৰভুৰ জন্মহৈতয়ী কামৰ শলাগ লয়।

ফুলাৰ আৰু আল
চাহাবৰ প্ৰণামী।

চাৰ ৰেফুফীল্ড ফুলাৰ দুবলীয়া চাহাবেও সত্ৰ চাবলৈ আহি গোসাই ঈশ্বৰক সোণালী আখৰেৰে ছপা কৰা শ্ৰীমদ্ভাগবত গীতা এখনি প্ৰণামী স্বৰূপে আগ বঢ়াইছিল। চাৰ আৰ্চডেল আল চীফ কমিছনাৰেও সত্ৰ দৰ্শন কৰিবলৈ আহি প্ৰভুক যথানুৰূপ উপঢৌকনেৰে মান ধৰিছিল।

গেইট চাহাবো
মুখ।

অসম-বুৰঞ্জী-লেখক চাৰ এডোবাৰ্ড গেইটে পণ্ডিত হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীলৈ লেখিছিল, “চাৰি বছৰ মই আসামত থাকিলোঁ। তাৰ ভিতৰত তিস্তা আদি ঠায়ে চালোঁগৈ, কিন্তু নৰদেৱৰ দৰে বিজ্ঞ গোসাই এজন কতো লগ নেপালোঁ। তেখেত হিন্দু ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য আৰু ব্ৰাহ্মণ;

অথচ শিখ, জৈন, ইসলাম ধর্মবো সাবমর্ম আয়ত্ত কৰি লোকক বুজায়। তেখেতে বাইবেলৰ যি অর্থ কৰিছিল, অতি চমৎকাৰ! তেখেতলৈ মোৰ অশেষ ধন্যবাদ।”

১৮৩৫ শকত, পণ্ডিত হেমচন্দ্র গোস্বামীৰ উদ্যোগত সদৌ অসম ধর্মসভা এখন স্থাপন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছিল। সেই বিষয়ে দিহা-পবামর্শ সোধাত দুবদশী প্ৰভুৰে গোসাই-মহন্ত-সকলৰ মনোভাবলৈ লক্ষ্য কৰি এই অভিমত প্ৰকাশ কৰিছিল :—

“বিশেষ আপুনি ধর্মসভাত গোসাই-মহন্তসকলৰ বিষয়ে প্ৰস্তাৱ কৰি যি কাগজ মোচাপীতা কৰি আমালৈ পঠাইছে, আমি সেই কাগজ দেখা হৈছে। সেই কাগজৰ প্ৰণালী ও গঠন ভাল হৈছে। বৰ্তমান তাক লৰচৰ কৰিবৰ ইচ্ছা কৰা নাই। কাৰণ, আপুনি লেখিছেই, এনে এটা মহৎ কামৰ নিমিত্তে হাত দিছে। আমিও সেইবিলাক কাৰ্য্য মহৎ বুলি ভাবিছোঁ। কাৰ্য্য কৰাৰ গতিকে, সেই কাৰ্য্যত সকলোবিলাক, সহানুভূতি জন্মাব যে সেই আশা দুবাশা বোধ কৰিছোঁ। কাৰণ, গোসাই মহন্ত সকলৰ ভিতৰত একতা নাই। ইয়াত অনেক ব্যাঘাত আচৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব যেন হৈ অনুভৱ।”

অসম-ধর্মসভাৰ
ওপৰত অভিমত।

“আহোম ব্দুঁজলৈই যে নিকৃষ্ট” - এই কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰি গোসাই-ঈশ্বৰে ১৮৩৭ শকৰ ১১ চ’তত শ্রীলক্ষ্মীনাথ কাকতাৰ হতুৱাই এইখন প্ৰচাৰপত্ৰ প্ৰকাশ কৰোৱাইছিল :—

“আহোমসকল
নিকৃষ্ট নহয়।”

“পুৰুষীয় ব্ধসকলৰপৰা শূনা-জনা আছে যে ইন্দু, চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য ও বৃহস্পতি ইত্যাদি দেৱবংশীয়ৰে জন্ম হোৱা আহোমসকল উৎকৃষ্ট জাতি। ইন্দু বংশৰ জনকে স্বৰ্গদেৱ মহাৰাজ বোলে। সে’ দেৱবংশীয় আহোম-সকল নামি আহি বাকু কৰি অন্য জাতৰ লোককো আহোম উপাধি দি সামান্য কাৰ্য্যত নিযুক্ত কৰি কাৰ্য্য চলাইছিল। সেই দেৱবংশীয় আহোমসকলক পুৰুষীয় গোসাই মহন্তসকলে নিজ ইচ্ছাচৰন দেৱতাৰ আগত বহুৱাই তেওঁবিলাকৰ নিমিত্তে তর্জনাদি কৰি ব্ৰাহ্মণক যি প্ৰকাৰ দীক্ষা দিয়ে সেই প্ৰকাৰেই দেৱ বংশীয় আহোমসকলকো দীক্ষা দিছিল। এতিয়াও সেই প্ৰকাৰেই দি থকা হৈছে। * * আমি দেৱ বংশীয় আহোম-সকলক কেতিয়াও নিকৃষ্ট বুলিব নোৱাৰোঁ।”

আমাৰ দেশত ১৭৯৬ শকলৈকে ইংকুল-কাছাবীত বঙলা ভাষা চলিছিল। সত্ত্বে সেই ভাষাকেই চৰকাৰী চিঠিপত্ৰ আৰু কোনো-কোনো উৎসৱত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। বঙলা মিহলি বা বঙলাৰ আৰ্হিৰেই নাটৰ বচন বচনা কৰা হৈছিল। প্ৰভু তেজপুৰলৈ যাওঁতে, প্ৰভুৰ প্ৰিয় শিষ্য দেৱেশ্বৰ চলিহাই বৰকৈ অনুৰোধ কৰাত, সত্ত্বে চলি অহা আগৰ আৰু তেতিয়াৰ যাত্ৰা-ভাবনাৰ নাট আৰু নাটৰ গীত-পদবিলাক অসমীয়ালৈ বদান্তৰিত কৰা হ’ল। অসম-সাহিত্য-সভালৈ, পাচত যে এক কালীন দান ৫০০০ টকা দিছিল, সিও প্ৰভুৰ মাতৃভাষাৰ প্ৰতি থকা প্ৰেমৰে এটি নিদৰ্শন।

মাতৃভাষাৰ
প্ৰতি প্ৰেম।

‘বনমালীদেৱে যি আৰ্হিত দেৱদামোদৰৰ ধর্মবিস্তৰ্গাওঁ জলাই থৈ গ’ল, সেই আৰ্হিৰ অনুক্ৰমেই এবছৰ অধিক অশ্মশতাৱ্দী কাল প্ৰভু নবদেৱ গোস্বামীয়ে সেই বস্তুকে নিষ্পৰ্ণিত নোহোৱাকৈ জলাই থাকি, ১৮৪৮ শকৰ চত মহীয়া শত্ৰু একাদশী তিথিত নিশা দহ বজাত পৰমব্ৰহ্মত লীন গ’ল।

‘দক্ষিণপাট সত্ত্বে অধিকাৰ প্ৰাতঃসমৰণীয় শ্রীশ্রীনবদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰ বৈকুণ্ঠপ্ৰয়াগ অতি আশ্চৰ্য্যজনক। এই দুৰ্ঘোৰ কলিতো যে নিজৰ মৃত্যুৰ কথা জানোতা লোক আছে বুলি আমি এতিয়া হে জানিব পাৰিলোঁ। প্ৰভুৰে মৃত্যুকালৰ সকলো আয়োজন জীৱিত থাকোতেই কৰি থৈ গৈছে। আৰু-বেলি (১৮৪৭ শকত) ‘বাসোৎসৱৰ দিনা আনকালৰ দৰে শিষ্য-প্ৰশিষ্যৰ সেৱা-কাৰণ লৈ নামঘৰত ভাগৱতো কয়। কিন্তু গা বেয়া বুলি নিশাৰ সভালৈ হৈ নগল। পৰ্বদিনা বাতিপুৰাই উঠি প্ৰভুৰে সন্মানসম্বা-পূজা শেষ কৰি মালা লোৱাক মালা, শৰণ লোৱাক শৰণ দি নামঘৰত ভাগৱত শূনা দলে-দলে প্ৰজাক বিদায় দিবলৈ ধৰিলে। তথাপি, নিশা-সভালৈ নোযোৱাৰ দোষত গোসাইৰ গা-বেয়া এই শব্দটো গোপন নৈথাকি গোটেই অসম বিয়পি পৰিল। খবৰ পোৱা মাত্ৰে দলে-দলে শিষ্য-প্ৰশিষ্যই বুঢ়া গোসাইক চাবৰ নিমিত্তে আহিবলৈ ধৰিলে। কোনো এদিন খতি নাইকিয়াত পৰিল। নিতৌ এশ চাৰিকুৰিৰ কম নাই—যেনিবা এই বেলি বাসোৎসৱ নুগুচাই হ’ল। ইফালে, গোস্বামী প্ৰভুৰ দেখোন বোগবাৰি একোৱেই নাই। সদায় আনন্দ মন, আগৰ দৰে সম্বা-পূজা, নাম-ভাগৱত ব্যাখ্যা কৰিয়েই আছে, তথাপি মোৰ গা বেয়াৰ একো কথা নজনাৰাহঁক বুলি কৈ থাকে। প্ৰভু স্বৰ্গী হোৱাৰ পূৰ্বে, এই কথাৰ অর্থ কোনেও পোবা নাছিল। চলাৰ পাচত হৈ সকলো কথা বুজা হ’ল। বাসৰ দিনা নিশাৰ সভালৈ নগৈ গা-বেয়া শৰ্মাট দেশত ফুটাই দি মৰমৰ শিষ্যপুত্ৰসকলক চিৰদিনলৈ চাই ললে। সেই সময়ত সত্ত্বে প্ৰায় ডকত-বৈষ্ণৱ সকলোৱেই উপস্থিত আছিল।

বৈকুণ্ঠপ্ৰয়াগৰ
আগত।

প্ৰভুৱে কাতি মাহতে ভাচনীয়াবৰ (ক'হাৰব) পৰা কৰ্মত দিবলৈ বাচন-বৰ্ত্তন আৰু চাৰিগাৱ'ৰপৰা উৰ্ণিষ্ট, গামখাবু, আগঠী আদি সকলো মাল কৰোৱাই আনি ৰাখিছিল। দাহ কৰিবলৈ ভেটি, থানঘৰৰ খুঁটা-চতি, চিৰী-বাতাম আৰু টিনপাত পৰ্য্যন্ত যতনাই থৈছিল। দাহাদিৱপৰা আদ্যশ্ৰাদ্ধলৈকে কি-কি দ্ৰব্য লাগিব আৰু বিৰাট-গীতা, বিষ্ণু সহস্ৰ-নাম আৰু অযুত তুলসীদানত নো কি কি লাগিব তাৰো ফন্দ কৰি থৈ গৈছিল, আন কি, দাহৰ নিমিত্তে আমখৰি পৰ্য্যন্ত প্ৰস্তুত কৰাইছিল।

*

*

*

ভাৰী অধিকাৰক
উপদেশ।

১২ চ'তৰ দিনা (১৮৪৮ শক) সন্ধ্যাপূজা শেষ কৰি ৯ বজাত অলপ জ্বৰৰ ভাব যেন পাই শ্ৰীযুত মহেশ্বৰ কবিৰাজক মতাই অনাত, কবিৰাজে থাম্মমিটাৰ দিয়াই ৯৯° ডিগ্ৰী গৰম পাই কলে, “বতৰ ডাৱৰ। পূজাসেৱাদি কৰোঁতে শীত লাগি প্ৰভুৰ এই কণ গৰম হৈছে। ইয়াক জ্বৰ বুলি গণ্য কৰিব নোৱাৰি।” প্ৰভুৱে মিচিক কৈ হাঁহি এটি মাৰি “বাৰু” বুলি কবিৰাজক বিদায় দি বৰ্ত্তমান অধিকাৰক (শ্ৰীশ্ৰীনাৰায়ণ দেৱ গোস্বামীক) কলে, “তুমি সবুৰে-পৰা সকলো কথা দেখি আহিছা, তোমাক আৰু অধিক শিক্ষা দিব নেলাগে। কিন্তু আজিকালি দেশকাল বৰ বেয়া। সেই কাৰণে, নিজে জনা কথাটো কৰিবলৈ হলেও ২।৪ জনৰ মত লবা। শাস্ত্ৰত কৈছে,”

“জ্ঞাত সৰোথল্লেকঃ

সন্ধিনে কাৰ্য্য বস্তুনি”.

আৰু বিবেচনা নকৰাকৈ হঠাৎ কোনো কাৰ্য্য কৰিব নাপায়। যি হেতু অবিবেচক লোকে পৰম আপদক পায়। গুণলব্ধ সম্পদে আপুনি আহি বিবেচক প্ৰবৃত্তক বৰণ কৰে বুলি শাস্ত্ৰত কথিত আছে :—

“সহসা নবী দধীত ক্ৰিয়ামবিবেকঃ পৰমাস্পদমঃ

বৃদ্ধতেহি বিম্বাকাৰীণাং গুণলব্ধা স্বয়মেব সম্পদঃ”

ইত্যাদি নানান উপদেশ দি বিদায় দিলে। এঘণ্টা মানৰ পিচতে উঠা তাপকণ কমি যোৱা সন্ধেও ভোজন নকৰি সামান্য লঘু আহাৰ কৰি থাকিল। পৰ দিনাও, সেই সময়তে জ্বৰ সম্ভব হোৱাত পুনৰায় বৰ্ত্তমান অধিকাৰক (শ্ৰীশ্ৰীনাৰায়ণদেৱ গোস্বামীক) মতি নি কলে, “আজিও মোৰ জ্বৰ সম্ভৱ হৈছে। মই আৰু বেছি দিন নেথাকোঁ। তোমালোকে মিলি সন্ত-সভা চলাবাহঁক। আমাৰে দূৰ্বেজাৰ কৰি নেথাকিবাহঁক। মোৰ দৰে প্ৰায় তুমিও বৃদ্ধ, তাতে তোমাৰ গাও ভাল নহয়। এই নিমিত্তে পিণ্ড কেটুই শ্ৰীমান হৰিদেৱে (সৰু অধিকাৰ) দিব। তুমি আদ্যশ্ৰাদ্ধাদি কাৰ্য্য কৰিবা। আমাৰ পিণ্ডৰ অধিকাৰী হৰিও আছে—ভগৱান মনুৱে “দ্ৰাভপুত্ৰেন পুত্ৰয়ান” বুলি কৈছে। হৰিৰ মালামন্তাদি সকলো কাৰ্য্য মই শেষ কৰি থৈছোঁ। গতিকে, হৰিয়ে পিণ্ড দিয়াত একো বাধা নাই। আৰু হৰিৰ পঢ়াশুনাৰ বিষয়ে সম্পূৰ্ণ চকু বাখৰা। মই পিণ্ডত আৰু ভাগবতীকো ডঢ়াই-ডঢ়াই কৈছোঁ।” গোসাই ঈশ্বৰৰ আজিৰ কথা শুনি বৰ্ত্তমান অধিকাৰ স্থিৰে থাকিব নোৱাৰি শোকশ্ৰুদ্গৰ্ণ স্বৰেৰে কলে, “মই মাজৰ মানুহ মাজে মাজে সাৰিম বুলি আশা কৰি আছিলোঁ। প্ৰভুৰ কথা শুনি মূৰত স্বৰ্গ ভাগি পৰা যেন পাইছোঁ।” গোসাইৰ কথাৰ সূৰত কান্দিছে বুলি বৃজিব পাৰি প্ৰভুৱে কলে, “মই তোমাক আগতে দূৰ্বেজাৰ অৰিবলৈ বাধা কৰাতো কিয় বেজাৰ কৰিছা? মই আশীৰ্বাদ কৰিছোঁ, তোমাৰ সৰ্ব্বগ্ন মণ্ডল হব। এতিয়া তুমি বহালৈ যোৱা “বুলি বিদায় দিলে।

১৪ চ'ত তাৰিখে আনদিনাৰ দৰে স্নান-সন্ধ্যা পূজা শেষ কৰি গৃহাশ্ৰমীজনা গোস্বামীক কলে, “তোমালোকে মোক আজি নেৰিবাহঁক।” এই কথা কৈয়ে শ্ৰীশ্ৰীনাৰায়ণদেৱক অধিকাৰ নিষ্পালি দিব খোজাত বৰ্ত্তমান অধিকাৰে (নাৰায়ণ দেৱে) কলে, “মই এতিয়াই নিষ্পালি নলঙ। লব লগা হলে সময়ত লমগৈ। “প্ৰভুৱে কলে,” সময়ত মোৰ কেনে অৱস্থা হয়, নিষ্পালি দিব পাৰোঁ-কি-নোৱাৰোঁ। “প্ৰভুৱে আশীৰ্বাদ কৰি স্পৰ্শ কৰি থলেই হব। মই ধৰি অনা গোসাই নহওঁ। একে গছৰে পাণ। প্ৰভুও বনমালীদেৱৰ নাতি, আমিও বনমালী-দেৱৰ নাতি। এতিয়াই নিষ্পালি লৈ অধিকাৰ বোলাই প্ৰভুৰ আগত ফুৰিবলৈ মোৰ অন্তৰ আত্মাই নকয়।” এই কথা কোৱাত একো উত্তৰ নিদি মনে-মনে থাকিল।

প্ৰভুৰ মহাপ্ৰাণ।

বেলা ৩ মান বজাত গোসাই ঈশ্বৰে কলে, “সকলো ভকতক মই চাই লওঁ। মোকো চক। “প্ৰভুৰ কথা শেষ হোৱা মাতে আৱলবৃদ্ধ সকলো ভকত আহি প্ৰভুক সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে।

প্ৰভুৱে নিজে ৰচনা কৰা আব্দ আন কৰিয়ে ৰচনা কৰা শ্ৰীকৃষ্ণৰ ৰূপ বৰ্ণনা আধ্যাত্মিক ভাৱৰ গীত গোটাটোকে গায়। বাপদেউসকলে কান্দিবলৈ ধৰিলে। প্ৰভুৱে যাক সি সম্ভাষণ কৰিব লাগে সেই দৰে সম্ভাষণ কৰি আশীৰ্বাদ দি বিদায় দিলে। ৫৥ মান বজাত কবিৰাজ সেৱা কৰিবলৈ যোৱাত কলে, “আপুনি নমতাকৈয়ে আহিছিল। বৰ সন্তোষ পালোঁ। এতিয়া আপোনাক বিদায় দিবলৈ কৈছোঁ।” কবিৰাজে কলে, “প্ৰভু ঈশ্বৰ, মই বহুত অপৰাধ কৰিছোঁ। সকলো ক্ষমা কৰিব।” “একো অপৰাধ নাই, আমি আশীৰ্বাদ কৰিছোঁ, আপোনাৰ সৰ্ব্বত্ৰে মঙ্গল হওক।”—এই বুলি কবিৰাজক নিশ্চালি দি বিনায় দিলে। তেখেত অহাৰ পিচতে এই অধমেও (শ্ৰীষট্ৰিপ্ৰিয়নাথ শৰ্ম্মাই) গৈ প্ৰভুৰ শ্ৰীপাদপদ্মত সেৱা কৰাত “কুশল হক” বুলি কেৱল আশীৰ্বাদ হৈ দিলে, বিশেষ কথা একো নেপাতিলে। মই অনিমেষ নেত্ৰে প্ৰাণ ভৰি সেই শ্ৰীমূৰ্ত্তি চাই আছিলাঁ। আজি মূৰ্ত্তি এক বকমৰ, আনখন দেখা মূৰ্ত্তি নহয়। কংকালত নতুন পাটৰ চুৰিয়া। গাত ৰেচমৰ বসনমাটি কাপোৰ, সৰ্বাংগ গোপীচন্দন আব্দ গঙ্গামূৰ্ত্তিকা লিপ্ত, ঠায়ে-ঠায়ে লেখা শংখচক্ৰগদাপদ্মাদিৰে সেতে বিষ্ণুপদ আব্দ কেশৱাদি শ্বাদশ নামে অংগৰ সৌন্দৰ্য্য শ্লিগুণ কৰি তুলিছে। কণ্ঠত তুলসী, আমলখী আব্দ বুদ্ধাঙ্কৰ মলা, এই দুই চৰণৰ কুশমূলে নিৰাজ কৰিছে। ৰাতি ৮ বজাৰ সময়ত প্ৰভুৱে কলে, “বায়ু বিকুৰ্ণান হলে ১০।১২ মিনিট সময়লৈ মানুহৰ শ্বাস-প্ৰশ্বাস বন্ধ হৈ থাকি পুনৰ চলিবও পাৰে। তোমালোকে বিহৱল হৈ হঠাতে দৰাঘণ্টা গৰিয়াবলৈ নিদিবা। এঘণ্টামান অপেক্ষা কৰি দৰা-ঘণ্টা বজাবলৈ কবা। ক্ৰমে ৯ বাজিল। সকলো ভকত খাই-বৈ উঠিল। গোসাই প্ৰভুৱে ১০৩° ডিগ্ৰী জ্বৰ হল। ১০ বাজিবলৈ ১৫ মিনিটমান থাকোতে বৰ্ত্তমান আধিকাৰক আধিকাৰৰ নিশ্চালি দিয়ে। নিশ্চালি দিয়াৰ ১০ মিনিটমানৰ পাচতে ব্ৰাহ্মণ কেইজনমানে দাঙি আনি প্ৰভুক আগেয়ে ভেটিকৰি থোৱা তুলসী গুৰিত থৈ হৰিধ্বনি কৰিলে। দাঙি আনোতে প্ৰভুৱে “জয় যাদবদায়” ভুলি চিঞৰ এটা মাৰিলে।

প্ৰয়াণৰ সময়তো প্ৰভু বৰগাবুত আঁউজিয়েই আছিল। চকু-মুখ-নাক-কাণ একো বিৰণ নঘটিল। প্ৰভু চলাৰ আধা ঘণ্টাৰ পাচতে বৰদবা-বৰঘণ্টা-বৰকাঁই-বৰতাল-কালি-টোল বজাবলৈ ধৰিলে। বৈৰাগী নামলগোৱাসকলে কৰতালেবে নাম গাবলৈ ধৰিলে। গায়ন-বায়ন, ওজা-কীৰ্ত্তনীয়াই গান-বাজনা কীৰ্ত্তন আৰম্ভ কৰিলে, নটুৱা নাচিবলৈ ধৰিলে। সকলো বাদ্য তুমুল হৈ উঠি দশ দিশ মূৰ্খৰিত কৰি তুলিলে। শব্দ শব্দে মাত্ৰকে কেউফালৰ পৰা অসংখ্য মানুহ গোট খালে। নিশা চাৰে এঘাৰ বজাত নানা বাদ্য ভণ্ড বজাই মহাসমাবেহেৰে চতুৰ্দালত তুলি প্ৰভুক দাহ কৰিবলৈ লৈ গল। আম, পদ্ম, সবল, জাতি চন্দন কাঠেৰে চিতা সাজি বৈদিক মতে প্ৰভুৰ দাহক্ৰিয়া তিনি বজাত সমাধা কৰা হল। ১৮৪৮ শক, ১৪ চ'ত ৰাতি ১০ বজাত (২৫ মাৰ্চ, ১৯২৭ চন) প্ৰভু নবদেবৰ বৈকুণ্ঠ প্ৰয়াণ হল।*

২৩ চ'তৰ দিনা মহাসমাবেহেৰে এই অনুৰূপে ডেকা অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীনাৰায়ণদেৱৰ অভিষেক উৎসৱ সদুসম্পন্ন কৰা হয়ঃ -

“আদ্যপ্ৰাৰ্হাদি সমাধা কৰাৰ পাচত নিৰ্ম্মিত গোসাইসকলৰ ভিতৰত গড়মূৰীয়া সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীপীতাম্বৰ দেৱ গোস্বামী সত্ৰৰ নামঘৰত সমদলে প্ৰবেশ কৰে। গোস্বামী প্ৰভুৱে নিজাসত্ৰৰ দতাল হাতত উঠি গৈছিল। দতালটোৰ পাচে পাচে পোৱালী এটিৰে মাখুন্দী হাতী-এজনীও গৈ আছিল। দক্ষিণপাটৰ হাতী তিনিটাও পাশাতেই গৈছিল। লগত গায়ন-বায়ন। এইৰূপে গড়মূৰীয়া গোসাই সমদলে গৈ ভিতৰ কৰাপাটৰ ওচৰতে নামিলগৈ। সিফালৰপৰা দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বৰপুজাৰী আব্দ মূৰ্খা-মূৰ্খা পুজাৰী ২।৩ গৰাকী আহি প্ৰভুক আদিৰ চন্দন পিন্ধাই মালা দি ধূপেৰে আৰতি কৰি নামঘৰলৈ লৈ যায়। নামঘৰ পালত, দুৱাৰ মূৰৰ পৰা প্ৰভু নাৰায়ণদেৱে গড়মূৰীয়া সত্ৰাধিকাৰক সম্ভাষণ কৰি ভিতৰলৈ লৈ যায়।

প্ৰভু নাৰায়ণদেৱৰ
অভিষেক উৎসৱ।

* সমাধি মন্দিৰৰ লিপিঃ—শ্বিৰজপ্ৰেষ্ঠ পণ্ডিতপ্ৰৱৰ প্ৰাতঃস্মৰণীয় ‘শ্ৰীশ্ৰীনৰদেৱ অধিকাৰ পুৰুষস্য সমাধি মন্দিৰম্।

“হৰ মূৰ্খ হৰ মৈত্ৰে লক্ষ জন্ম শকাব্দে

মুনি বিধু বসু চন্দ্ৰে প্ৰাপ্ত ধৰ্ম্মাধিকাৰঃ

শ্বিৰজমাণ নৰদেৱঃ পালয়ন সত্ৰমেতদ্

গজ ৰূপ বসু, ভূম্যাং প্ৰাগ্ মন্দিৰক্ লোকম্”

—শ্ৰীকান্ধাম দাস, ভেজপুৰ।

নামঘৰৰ পূব মূৰে সোঁ-মাজতে অষ্টদল পদ্মেৰে এটি মন্ডল। সেই মন্ডলৰ ওপৰত বগা, হালধীয়া, কলা বৰণীয়া পিঠাগুৰি আদি দি এটি সৰ্ব্বতোভদ্র মন্ডল কৰা হয়। সেই মন্ডলৰ চৌপাশে ১০৮ টি গছাত ১০৮ টি মাটি-চাকিত চাকিৰ দাঁতিয়ে কলপুৰি আৰু ১০৮ টা জলপূৰ্ণ ঘট। এই মন্ডলতে দূপৰীয়া মালা দিয়া হয়। শ্ৰীশ্ৰীনাৰাণদেৱ প্ৰভু সেই মন্ডলৰ বাওঁ হাতে বহিছিল। বৈদিক মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰি ব্ৰাহ্মণসকলেসৈতে একেলগে গৰম্ভীয়া গোম্বামী প্ৰভুৰে শান্তি আশংসা কৰিলে। তাৰ পিচত, যথাৰীতি অধিকাৰী পদত অভিষিক্ত কৰা হল। শংখ-ঘণ্টা দবা-কাঁহ বাজিল। অধিকাৰ প্ৰভুৰে সেৱা জনালে আৰু সমবেত বাইজে “ৰাম বোল”, “জয় বোল” বুলি হৰিধ্বনি কৰি অভিষেক উৎসৱৰ সামৰণি পেলালে। তাৰ পিচত দুয়ো খাদৰবায় মন্দিৰত প্ৰৱিষ্ট হলগৈ।

আদ্যাদ্ৰোণপলক্ষে ৭।৮ হেজাব ব্ৰাহ্মণক ভোজন কৰাই দক্ষিণা দিয়া হয়। তাৰো তিনি গুণে শিষ্য-প্ৰশিষ্য। সন্তমহন্তৰো যথেষ্ট সমাগম হৈছিল। সেই সকলোকে জলপান খুউৰি আৰু সকলো প্ৰকাৰে শশ্ৰুষা কৰাৰ ভাৰ লৈছিল ‘কুলধৰ চলিহা’, ‘হেৰম্বপ্ৰসাদ বৰুৱা’, ‘তাৰা প্ৰসাদ চলিহা’, ‘বাপুৰাম মজিন্দাব বৰদলৈ’, ‘গুৰুচৰণ বৰবৰা’, ‘গোপীনাথ বৰদলৈ (ঘোৰহাট)’, ‘বমাকান্ত বৰকাকতী’, ‘ৰজনীকান্ত বৰদলৈ’, ‘ভূবেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ’, ‘শ্ৰীলক্ষ্মীনাথ বৰদলৈ’, ‘বিপিনচন্দ্ৰ দত্তকে মূখ্য কৰি নগৰীয়া ভদ্ৰলাকসকলে।*

প্ৰভুৱে যি গীতপদ ৰচনা কৰিছিল পৰিশিষ্টত দিয়া হৈছে।

শ্ৰীমত প্ৰিয়নাথ দেৱ শৰ্মা ব্যাকৰণত্যাৰ্থদেৱৰ চান্দুস টোকাৰপৰা।

শ্রীশ্রীবাসুগদের গোস্বামী
সত্রাধিকার

শ্রীশ্রী নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী

১৮৪৮-১৮৬০ শক

প্ৰভু নৰদেৱ গোস্বামীৰ নিষ্পন্ন পাই ডেকা অধিকাৰ শ্রীশ্রীনাৰায়ণদেৱ গোস্বামী দক্ষিণ-পাটৰ ত্ৰয়োদশ জনা ধৰ্ম্মাধিকাৰৰ পদত অধিষ্ঠিত হয়।

১৭৭৯ শকৰ ফাগুন মহীয়া কৃষ্ণ ত্ৰয়োদশী তিথিত 'ভদ্ৰেশ্বৰী দেবী আইৰ গৰ্ভত নাৰায়ণদেৱৰ জন্ম হয়। শিয়ালমৰীয়া গোসাঁই কামদেৱ মহন্তৰ ওচৰত সিদ্ধিৰস্তু অ-আ-ক-খ শিকি ব্যাকৰণ পৰ্য্যন্ত সংস্কৃত ভাষাৰ প্ৰাৰম্ভিক জ্ঞান অৰ্জন কৰে। চলা জনা অধিকাৰ পুৰুষেই ১১ বছৰ বয়সত প্ৰভুৰ উপনয়ন দি ভাগৱত-পাণ্ডিত কৰে।

বংশ ৰক্ষাৰ অৰ্থে 'শুভদেৱ গোসায়ে নাৰায়ণদেৱক গৃহাশ্ৰমী হবলৈ অনেক প্ৰকাৰে বৰ্জনি দিছিল। কিন্তু নাৰায়ণদেৱে উদাসীন পন্থাতে থাকি ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰাটোকে প্ৰশস্ত বুলি বৈবাহিক সূত্ৰত বান্ধ খাবলৈ ইচ্ছা নকৰিলে। ১৫ বছৰ বয়সত নাৰায়ণদেৱ সৰুডেকা অধিকাৰ হয়। মন কৰা হলে, তেতিয়াই প্ৰভুৰ আমৰণ ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত কৰা প্ৰতিজ্ঞা ভঙা কৰিব পাৰিলেহেতেন। কিন্তু নকৰিলে। সেহ বাবে, ১৭ বছৰ বয়সত অধিকাৰ শুভদেৱ গোসাইত তন্ত্ৰমতে দীক্ষা গ্ৰহণ কৰি মালামন্ত্ৰ লৈ উদাসীন পথকে সাৱটি থাকিল।

এই জনা গোসাঁইৰ নামপ্ৰসঙ্গৰ প্ৰতি ইমান ধাউতি আছিল যে তিথি মহোৎসৱৰ কথাই নাই, নিতাপ্ৰসঙ্গৰ প্ৰত্যেকটোতেই উপস্থিত থাকি নামতে তন্ময় হৈ আছিল। প্ৰত্যেক প্ৰসঙ্গত নামৰ একোজন ওজা থাকে। প্ৰভুৰ প্ৰসঙ্গত বহি সেই ওজাবিলাকৰ ভুলটোহঁত সংশোধন কৰি দিয়ে। ওজা নিজেই ওজা যদিও, প্ৰভুৰ শুধৰ্ণ নিষিদ্ধাদে গ্ৰহণ কৰি লৈছিল।

সত্ৰৰ অধিকাৰ হবৰ সময়ত প্ৰভু ৬৯ বছৰ বয়সীয়া। এক প্ৰকাৰ নবলীলাৰ বেলি তেতিয়াই লহিয়ালেই, ইপিনে, বাম্ধকাজডাজীৰ্ণতায়ো মাজে-মাজে শৰীৰ অবশ কৰি আনিছিল। তথাপি, সন্দেহপৰা সংযমী হৈ থকা বাবেই, বৃদ্ধ শৰীৰ হলেও প্ৰভু নাৰায়ণদেৱ 'যাদৱৰায়ৰ পূজাসেৱাপৰা কোনো এদিনেই বিবত হোৱা নাছিল।

ডেকা অধিকাৰ হৈ থকা কালতে প্ৰভু তীৰ্থ পৰ্য্যটন কৰিবলৈও গৈছিল। গয়াত মাকৰ অস্থান, বিষ্ণুপদ, অক্ষয়-বটত পিণ্ডদান আদি গণ্ডাকৃত্য সমাপন কৰি গদাধৰ দৰ্শন-প্ৰেৰ্শলাত পিণ্ডদান, ব্ৰহ্মভোজন আদি কৰাই প্ৰভু স্বদেশলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন কৰে। তীৰ্থ-পৰা উলটি আহোতে গুৱাহাটী, মঙ্গলদৈ, নগাওঁ, বিশ্বনাথ আদি ঠাইত ১০।১৫ দি থাকি থাকি শৰণ ভজন দি আহে।*

কোনো কোনো লোকে দেৱভাষা সংস্কৃতৰ বিলুপ্ত সাধন কৰিবলৈ যোৱা দেখি প্ৰভুৰ অন্তৰ শেলৈ বিন্ধাদি বিন্ধিছিল আৰু সেই অপচেষ্টা নিবাৰণৰ অৰ্থে প্ৰভুৰ বুদ্ধি-পৰামৰ্শ আৰু আৰ্থিক সাহায্য দি সংস্কৃতানুৰাগীসকলক উৎসাহিত কৰিছিল। ৰাজকীয় ভাষা ইংৰাজী নৈজানিলে সকলোতে চন্দুৰা পৰি থাকিব লাগে, ইংৰাজী পঢ়িবলৈ চল নোপোৱা বাবে মাজুলীৰ এক অংশ তেনেই অন্ধকাৰত পৰি আছে--এই দুয়োটা অভাৱ উপলব্ধি কৰি প্ৰভু ঈশ্বৰে মাজুলী বাইজৰ একনিষ্ঠ সেৱক শ্ৰীযুত বেথাবাম বৰাৰে আলোচনা কৰি মাজুলী-মেৰাগডতে এটি হাই স্কুল পতাৰ। নাৰায়ণদেৱ গোসাঁয়ে পতোৰা দেখি স্কুলটোৰ নাম দিয়া হল "নাৰায়ণদেৱ হাই স্কুল। দক্ষিণপাট মজলীয়া স্কুল, বনগাওঁ আসপতাল, বাৰগাপুখুৰী স্কুল প্ৰভৃতি জনহিতকৰ ভালেমান অনুষ্ঠানে আজিও প্ৰভুৰ বদান্যতাৰ স্মৃতি ৰক্ষা কৰি আছে। 'নাৰায়ণদেৱৰ 'ৰাজত্ব' অসমৰ দাঁতি কাষৰীয়া পৰ্ব্বতীয়া ঠাইত অশৰণীয়াক শৰণ দি ভক্ত কৰি পৰ্ব্বতীয়া লোকক হিন্দুধৰ্ম্মভুক্ত কৰা হয়। শদিয়া অঞ্চলৰ চিংকো-খামতি-

নাৰায়ণদেৱ
হাই স্কুল।

গাৰু অনান্য
জনহিতকৰ
অনুষ্ঠান।

* "অধিকাৰ গোস্বামী ভাটলৈ গলত, মহাপ্ৰভুৰ বৰপূজাৰী শ্রীশ্রীনিত্যানন্দ দেৱ গোস্বামীক সৰ্ব্বক্ষৰে নামনি অসমত শৰণ ভজনাদি দিবৰ নিমন্ত্ৰে প্ৰেৰণ কৰে। গোস্বামীদেৱে গৰ্মিৰঘাট, বিশ্বনাথ, চতীয়া-তেজপুৰ, ধেনুখনা বালি, মঙ্গলদৈৰ মোহনপুৰ-ৰজাহাউলীত কৰ্মাম্বয়ে থাকি-থাকি অপৰ্য্যায়ত লোকক দক্ষিণপাটৰ শিষ্য গ্ৰহণ কৰায়। তাৰ পিচত, উত্তৰগুৱাহাটীত বাহৰ কৰি থাকোতে, তাৰলৈকে গৈ কামৰূপ জিলাধিপতি মূলান চাহাব আৰু অসম উপত্যকাৰ কমিছনাৰ বৈষ্ঠিকে গোস্বামীদেৱক দেখা কৰি বন্দুক এটি পুৰস্কাৰ দিয়ে। গুৱাহাটীৰপৰা শ্ৰৱালকুঁচি, দক্ষিণ গুৱাহাটী, জাগীৰদ, গায়নৰ গাওঁ, নাৰিকলী, চাংচকী, চাপৰমুখ, দীঘলডাৰী, শালমাৰ, ক্ষতাবীসত, নগাওঁ নগৰ, পুৰণিগুদাম, কলিয়াবৰ, ধনশিৰীমুখত খাপে খাপে অৱস্থান কৰি শ্রীশ্রী নিত্যানন্দ গোস্বামীদেৱ ভালেকালে সত্ৰত উপস্থিত হয়হি।

চিংকোঁ খামতি
আদিত শ্ৰীশ্ৰী
নিত্যানন্দ
গোস্বামীৰ
ধৰ্মপ্ৰচাৰ।

বিলাকে বহুত দিন সত্ৰীয়া ভকতৰ মূখত হৰিনাম শুনো নাছিল আৰু ভালেমানে শৰণীয়া হবলৈ হাউচ কৈ থকাতো চল পোবা নাছিল। সেই গুণে, প্ৰভুৱে সত্ৰে বৰপূজাৰী আৰু বনমালীদেৱবংশসম্ভূত পূজনীয় শ্ৰীযুত নিত্যানন্দ দেৱ গোস্বামীক অধিকাৰী পাতি দিব-লাকক শৰণ লগাবলৈ পঠালে। তালৈ গৈ বৰপূজাৰী গোস্বামীদেৱে সেই আওহতীয়া ঠাইত কেনেকৈ ধৰ্মপ্ৰচাৰ কৰিছিল তাক সেই সময়ৰ কাকতৰপৰা হুবহু তুলি দিয়া হল।

“শদিয়া অঞ্চলত শ্ৰীশ্ৰী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অৱনত শ্ৰেণীৰ বহুত শিষ্য-গাওঁ আছে। শিষ্য-বিলাকে সত্ৰৰ ডেকা গোস্বামীৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰি ভকত হয় অৰ্থাৎ অধিকাৰ প্ৰদৰ্শনৰপৰা শৰণভজন নলৈ সদায় ডেকাজনাৰ ম্ৰাৰাই চালিত হয়।

* * *

দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ আৰু ডেকা উভয়ে বয়সত বৃদ্ধ। গতিকে, শদিয়া অঞ্চললৈ বহুত দিন কোনো এজন ডেকা-অধিকাৰেই যাব পৰা নাই। দক্ষিণপাট সত্ৰৰ অধিষ্ঠাতা বনমালীদেৱৰ বংশৰ প্ৰদৰ্শন সকলোই দক্ষিণপাটৰ গোসাই। বৰ্তমান শ্ৰীশ্ৰী অধিকাৰ গোস্বামী প্ৰভুৱে শদিয়া অঞ্চললৈ বহুত দিন কোনো ডেকা গোস্বামী যাব পৰা নাই দেখি তেখেতসকলৰ বংশৰে সত্ৰৰ খাদ্যৰায় মহাপ্ৰভুৰ বৰপূজাৰী শ্ৰীযুত নিত্যানন্দ গোস্বামী দেৱকে সত্ৰৰ ডেকা গোস্বামীৰ ৰীতি অনুসৰি ১৯২৮ চনত শদিয়া অঞ্চললৈ গৈ শিষ্যসকলক শৰণ ভজন আদি দিবলৈ আদেশ কৰে আৰু উক্ত গোস্বামীয়ে সত্ৰৰ জনাদিয়েক ভকত বৈষ্ণৱ ভক্ত লগত লৈ জানুৱাৰী মাহত (১৮৪৯ শকৰ মাঘ মাহত) পয়োভবৰে মাত্ৰা কৰে। দিন দিয়োকৰ পিচত, ডিব্ৰুগড় পাই তাত ৭ দিন মান ডিব্ৰু নৈৰ বালিত বাহৰ পাতি থাকি নগৰৰ বহুত গণ্য মান্য সম্ভ্ৰান্ত ভদ্ৰলোকক ভাগৱত পাঠ, নাম-কীৰ্ত্তন আদি শুনাই তোষিত কৰি ডিব্ৰু নৈৰেদি উজাই গৈ ক্ৰবং মিৰি গাওঁ পাই তাতে বাহৰ পাতি কিছুদিন থাকেগৈ। মিৰি গাওঁৰ বাহৰত গোস্বামীদেৱে নামকীৰ্ত্তন কৰি থকা দেখি বহুত মিৰিয়ে গোসাইৰ ওচৰ চাপি আহি কথা-বতৰা পাতি কথাত বৰ সন্তোষ পাই গোটেই গাৱে হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিবলৈ প্ৰবল ইচ্ছা দেখুৱায়। গোস্বামী দেৱেও তেওঁবিলাকক ততালিকে শৰণীয়া কৰি হিন্দু ধৰ্মত ভুক্ত কৰে। তাত, তেনেকৈ অকস্মাতে হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ হোৱা দেখি, শদিয়ালৈ যাওঁতে যাওঁ যিমান মিৰি গাওঁ আৰু মটকৰ গাওঁ পায়, সকলোখিনিতে ঠাই বুজি বৈ-বৈ যাবলৈ মনস্থ কৰে।

ক্ৰবং মিৰি
গাওঁত।

লাইমেকুৰীত।

ক্ৰবংবপৰা উজাই গৈ লাইমেকুৰী পালেগৈ। লাইমেকুৰী ঠাই ডোখৰ কাবাবাৰ ঠাই। তাত মিৰি-গাওঁৰ বাহিৰে দেখুৱালী-কুলী বহুত বসতি কৰি আছে। গোস্বামীদেৱ লগত ক্ৰবং গাওঁত পতা মোছজনে গৈছিল। তেওঁৰ সহায়তে লাইমেকুৰীত থকা সমস্ত মিসি মানুহে গোসাইৰ শৰণ ললে আৰু হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিলে। ইয়াত এজনক মোষি আৰু আন এজনক পাচনি পাতি তেওঁবিলাকক বুজাই-ববাই দি মহিম্বা বিল আৰু তাৰ পিচত দৰকাং গাওঁ পাই জৈখাৱা ঘাটৰ ওচৰত থকা মোছাকি গাওঁত দিন দিয়োক থাকেগৈ। মোছাকি গাওঁৰ মিৰিবিলাকক হিন্দু ধৰ্মৰ ভিতৰ কৰি তাতে গোস্বামীদেৱ কেবা দিনো থাকে। এই দৰে ডিব্ৰুগড়ৰপৰা শদিয়ালৈকে যাত্ৰা কৰোঁতে প্ৰায় তিনি শ মান মিৰি মানুহ গোস্বামী দেৱে হিন্দু ধৰ্মত দীক্ষিত কৰি তেওঁবিলাকৰ মাজত হিন্দুৰ আচাৰ ব্যৱহাৰ আৰু নীতি নিয়ম প্ৰচাৰ কৰি নিজকে নিজে ধনা মানিছিল।

ছেখোৱাত।

ছেখোৱাত থাকোতে, গোস্বামীদেৱক শদিয়ালৈ নিবলৈ শদিয়াৰ শিষ্যগণই শদিয়া টাউনৰ ওচৰত এখন বাহৰ সাজি তাৰ বৰমোষি, পালী মোষি, গাওঁৰঢ়া আদি মণ্ডীয়ালসকল সমন্বিতে বহুত বাটজে আদৰ-সম্ভাষণ জনায়। এনেতে তাৰ মোজাদাৰৰ ভায়েক এজন আহি শদিয়াৰ পলিটিকেল এজেন্ট চাহাবে কিজানি গোস্বামীদেৱ শদিয়ালৈ যোৱাত বাধা কৰি যাবলৈ নিদিয়ে তাৰ নিমন্ত্ৰণ অনুমতি লবলৈ আবেদন কৰিবলৈ কয়। গোস্বামীদেৱ ধৰ্ম কাৰ্যত শদিয়ালৈ আহিছে, এনে স্থলত অনুমতি লবলৈ একো আবশ্যকতা নোদেখি সমূহ বাইজক জনায় আৰু ছেখোৱা ঘাটৰপৰা গাখনে বায়েনেৰে সমাদৃত হৈ এদিনে শদিয়া বাহৰত উঠেগৈ। বাহৰলৈ যাওঁতে বাটত শদিয়াৰ দুজন চাহাৰ আহি তেওঁবিলাকে গোস্বামীদেৱৰ ফটোগ্ৰাফ লোৱাত কিবা আপত্তি আছেনে কি তাক সুধি ফট লৈ গুচি গল। কিন্তু যোৱাত একো বাধা দিয়াৰ বা আন একো কথা গোস্বামীক নুসুধিলে। গোস্বামীদেৱে তেতিয়া বুজিলে যে শদিয়াৰ পলিটিকেল এজেন্টে উদ্দেশ্য কি বুজি উঠিছে। গতিকে, মোজাদাৰৰ কথাত তেখেতে ভয় কৰা অনুচিত আৰু তাতে থকা তেখেতসকলৰ অনুমতি লবলৈ একো আৱশ্যক নকৰে।

শদিয়াত গোস্বামীদেৱ এমাহতকৈ বেছি দিন আছিল। শ্রীশ্রী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ পুৰ্ব শিষ্যৰ ভিতৰত ন শ মান ডেকাক শৰণীয়া কৰে। ইয়াৰ প্ৰায় ভাগেই সোণোৱাল—শদিয়াৰ বাসিন্দা মানুহ। শদিয়াত গুৰুখালী চিপাহীও বহুত আছে। এই গুৰুখালী মানুহো বাহৰলৈ আহি প্ৰায় গোস্বামী দেৱৰ নামকীৰ্ত্তন শুনি থাকে। দিন দিয়োকৰ পিচত, দুজন বুঢ়া গুৰুখালীয়ে গোস্বামীদেৱক সেৱা কৰি সোধে যে গুৰুখালী মানুহক তেখেতে সোণোৱাল বিলাকক শৰণ দিয়াৰ দৰে শৰণ দিব নে? গোস্বামীদেৱে সাদৰী কথাৰে উত্তৰ দিয়াত তেওঁবিলাকৰ ১২ ঘৰৰ ১২ জন মুখীয়াল মানুহে শৰণ লয় আৰু তাৰ দুজনক দুটি বাব দি নিম্মাৰ্লি স্বৰূপে ফুলৰ মালা দিয়ে। তাৰ পিচত, তাত নিগাজীক থকা বঙালী, পঞ্জাবী আদিও আহি গোস্বামীদেৱত শৰণ ভাজিলে। কৰমগন্ধীয়া বাঙালী ৬ জন, ছিলটীয়া বাঙালী ৩০ জন, কায়স্থ বঙালী ৩ জন, দেহুৱালী ১৫ জন, পঞ্জাবী ৩০ জনে গোস্বামীদেৱত শৰণ ললে।

শদিয়াত প্ৰচাৰ কৰা

পৰ্বতীয়া লামা এজনৰ ঘৈণীয়েকৰ এদিন বৰ টান নৰিয়া হৈছিল। তেওঁ আহি গোস্বামীদেৱক ঘৈণীয়েকৰ বাবে নামঘৰত পূজা দিবলৈ খাটে আৰু পূজাৰ খৰচ স্বৰূপে টকা পাঁচোট আগবঢ়ায়। গোস্বামীদেৱে পূজাৰ বাবে ৫ টকা নালাগে, দুটকা চাৰি অনাৰেই আঁটিব বুলি কৈ বাকী টকা ফিৰাই দিয়ে। সেই দিনা পূজা দিয়া হল আৰু সৌভাগ্যক্ৰমে লামাজনৰ ঘৈণীয়েকৰ বেমাৰ অলপ কমিল। পিচ দিনা লামাই এই কথা জনাই গোস্বামীদেৱৰ ওচৰত শৰণ লবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰে। গোস্বামীদেৱে সহাস্য বদনে লামাক শৰণীয়া কৰি দীক্ষিত কৰি লয়। তেওঁৰ কাৰ্য্যত সেইজন লামাৰ লগৰ আৰু ১১ ঘৰৰ ১১ জনা লামা হিন্দু ধৰ্ম্মত দীক্ষিত হ'ল। এইদৰে কেবাঘৰো অঁকা আৰু মিচিমিয়ে গোস্বামীদেৱৰ ওচৰত শৰণ লয়হি।

পৰ্বতীয়া লামা আৰু অঁকা-মিচিমিক শৰণ দান।

শদিয়া অঞ্চলত যিখিনি মানুহক এই দৰে হিন্দু ধৰ্ম্মত শৰণ দি আহিল সেই সকলো-বিলাকৰ মাজত হিন্দুৰ উদাৰ ধৰ্ম্মনীতি প্ৰচলন কৰা হল। শদিয়াৰপৰা আহিবৰ দিন দিয়োকৰ আগতে তেওঁবিলাকে অস্থায়ী ভাবে যি নামঘৰ সাজি দিছিল তাত সকলোটি নতুন পূৰ্ণাৰ্ণ শিষ্যবৰ্গ গোটেই এদিন বিৰাট নামকীৰ্ত্তন পাতি সকলোকে এক লগে গোটে খুৱাই নামৰ প্ৰসাদ বিতৰণ কৰি এক শৰণীয়া হৰিভকত কৰি সকলোৰে প্ৰতি প্ৰীতি সম্মিলনৰ সম্ভাৱ স্থাপন কৰি ভবিষ্যতৰ মিলাপ্ৰীতিৰ গুটি সিঁচি সকলোৰে মাজত পবনৰ মিলনৰ ভাৱ স্থাপন কৰি আহি আন খেল-খেলে বৰ মেধি আৰু গাওবুঢ়াক একেলগে আগলৈকো সেইদৰে নামকীৰ্ত্তন কৰিবলৈ আদেশ দি তেওঁবিলাকৰপৰা বিদায় লয়।

পশুচৰ্ম কুন্ডৰ ওচৰত থকা খামতি-চিংফৌবিলাকেও গোস্বামীদেৱক সমাদৰ নি হৰিনামৰ অমৃত শ্ৰৱণ কৰে। তাতে দক্ষিণপাটৰ এখনি সত্ৰও পৰ্ববৰপৰা ভগাছিগা অৱস্থাত আছে। সেই সত্ৰৰ চৌপাশে থকা পৰ্বতীয়া দোবনীয়া-অসমীয়াসকলকো শৰণ-ভজন দি গোস্বামীদেৱৰ সত্ৰলৈ ঘূৰি আহে।

চিংফৌ খামতিত সত্ৰ।

এইবূপে অসমৰ পৰা সীমান্তত ভাগবতী ধৰ্ম্মৰ বৰ্ণিত গছি পুনৰ জলোবাটোৱেই প্ৰভু নাৰায়ণদেৱ পুৰুষৰ ভোগ কালত, দক্ষিণপাটসত্ৰৰ বুৰঞ্জীত উল্লেখ কৰিবলগীয়া এটি বিশেষ শূধ্যায়।

সত্ৰৰ ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য হৈ শিক্ষা-দীক্ষা, পৰোপকাৰিতা, সমাজবান্ধনী আৰু ধৰ্ম্মপৰায়ণতাৰ প্ৰতি যিভাবে সততেই তৎপৰ হৈ থাকিব লাগে আৰু কৰ্ম্মবশ্বৰাই যিভাবে সেই তৎপৰতা আদৰ্শত পৰিণত কৰিব লাগে সেই সকলোখিনি কৰি গল প্ৰভু নাৰায়ণদেৱ গোস্বামীয়ে। কফাশ্ৰিত পীড়াবশ্বৰা আক্ৰান্ত হৈ প্ৰভুৰ ডেকা অধিকাৰ শ্রীশ্রী হৰিদেৱ গোস্বামীক ধৰ্ম্ম-নিম্মাৰ্লি দি ১৮৬০ শকৰ পুহৰ ১০ দিন যাওঁতে, বৃহস্পতিবাৰে শুক্লাষ্টমী তিথিত নিশা ১০ বাজি ৪০ মিনিট যোৱাত (২৯ ডিচেম্বৰ, ১৯০৮) নম্বৰ দেহা পৰিত্যাগ কৰি শাশ্বত ধাম বৈকুণ্ঠ পুৰীলৈ গতি কৰিলে। শ্রীশ্রী নাৰায়ণদেৱ গোস্বামীৰ লোকান্তৰত অসমে এগৰাকী—বলী দানী-মহানুভৱ দেশহিতৈষী ধৰ্ম্মবিচাৰ্য্য হেৰুৱালে। সেই হৈ 'অসমীয়া' কাকতে লেখিছিল :—

“শ্রীশ্রী নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী এগৰাকী উদাৰচিতীয়া দেশহিতৈষী পুৰুষ আছিল আৰু বহু সামাজিক কাৰ্য্যত তেখেতে লেখত লবলগীয়া দান কৰিছিল। প্ৰভুৰ প্ৰয়াণত অসমে এজন বিশিষ্ট ধৰ্ম্মগুৰু হেৰুৱালে।” পাতিদৰং, অসম সাহিত্যসভা, যোগে কাঠগাওঁ, কামৰূপ একাডেমী, চাৰিং আদি অসমৰ জন-বহুল অনেক ঠাইত ৰাজহুৱা সভা পাতি প্ৰভুৰ গুণ বৰ্ণাই অনেকে অনেক ৰূপে খেদ কৰিছিল।

শ্রীশ্রী হৰিদেৱ গোস্বামী

১৮৬০-১৮৮৫ শক।

ধৰ্মাধিকাৰী
পদত অভিষিক্ত।

১৮৬০ শকৰ পূৰ্বৰ ২০ দিন যাওঁতে, দেওবাৰৰ দিনা 'নাৰায়ণদেৱৰ আদ্যাত্মা'। শাস্তানুযায়ী পূৰ্বৰ নিৰ্দ্ধাৰিত প্ৰভুৰ পিণ্ডাদি দানৰ সমূহ আনুষ্ঠানিক কাৰ্য্য সম্পাদিত হোৱাৰ পিচত, আউনীআটীয়া সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু শ্রীশ্রী হেমচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামীৰ পৌৰুষিত্যত বিৰাট আড়ম্বৰেৰে সেই দিনাই অভিষেক উৎসৱ পাতি ডেকা অধিকাৰ শ্রীশ্রী হৰিদেৱ গোস্বামীক দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্মাধিকাৰী পদত অভিষিক্ত কৰা হয়। প্ৰভুৰ বয়স তেতিয়া নিচেই কোমল—মুঠেই ২৫ বছৰ ৬ মাহ। দেৱ দামোদৰৰ সপ্তদশ আৰু বনমালী গোসাইৰ চতুৰ্দশ উত্তৰাধিকাৰীয় আসনত অভিষিক্ত হোৱা মাত্ৰকৈ প্ৰভুৰ মূখ মণ্ডলত এনে ভাৱে তপ্ত-সুৰ্গময় সৌন্দৰ্য্য পৰিষ্ফুট হবলৈ ধৰিলে যে সেৱকবৃন্দই আশ্চৰ্য্য মানি "কোনোবা এজন দেৱকুমাৰ হৈ থিত দিলেহি" বুলি পৰস্পৰ কোৱাকুই কৰিছিল। স'চাস'চিকৈয়ে প্ৰভু হৰিদেৱ আছিল কোনোবা এজন যোগভ্ৰষ্ট দেৱপ্ৰতিম মহাপুৰুষ। সেই দিনাৰপৰা প্ৰভুৰ প্ৰজ্ঞা-প্ৰতিভা, তেজকান্তি, মনোজ্ঞতা আৰু আকৰ্ষণ-শক্তি চন্দ্ৰকলাৰ দৰে দিনক দিনে এনে ভাৱে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে যে স্বলোকলৈ গমন কৰাৰ আগ-মুহূৰ্ত্তলৈকে সেই মৰ্ত্ত্যুয়েই এক বিৰাট অধ্যাত্মিকতাৰ মৰ্ত্ত প্ৰতীক স্বৰূপে প্ৰজ্জ্বলিত হৈয়ে থাকিল।

প্ৰভুৰ জন্মৰ
লগত হৰিবংশ
পৃথিবী যুগপৎ
সম্পৰ্ক

প্ৰভুৰ ভুলোক-আগমন আৰু নবলোকীয় নামকৰণ দুয়োটাই যুগপৎ সংঘটন। পিতৃদেৱৰ 'লোকনাথ' দেৱ গোস্বামীৰ প্ৰথমা পত্নী আইমাতৃ 'খলকান্তী' দেৱীৰ পুত্ৰ-সন্তান জন্মাত সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু প্ৰাতঃস্মৰণীয় 'নবদেৱ গোস্বামীৰ আজ্ঞা অনুসৰি 'ভূমদা দেৱী আইক বিবাহ কৰায়। এই গৰাকীৰো কন্যা হৈ উপাঞ্জিল, পুত্ৰ নহল। আগলৈ বংশ ৰক্ষা নহব যেন ভাৱি আশংকান্বিত হৈ "যাদৱৰায়ে যি কৰে কৰক" বুলি অশান্ত মনক শাস্ত্ৰনা দি আছে, এনেতে হঠাতে বদৰিকাশ্ৰমৰ ব্ৰহ্মচাৰী এগৰাকী সত্ৰত আৱিৰ্ভাৱ হলহি। সাধু গৰাকীৰ উপদেশ-অনুসৰিয়েই 'লোকনাথ গোস্বামীদেৱে নিতৌ ইষ্টাচ্চ'ৰ পিচত "হৰিবংশ" পৃথিৱীখন পঢ়ি ব্যাখ্যা কৰিবলৈ ধৰে, আৰু আইমাতৃ দুগৰাকীয়ে ওচৰতে বহি পৰম শ্ৰদ্ধা-ভক্তিৰে পৃথিৱী শ্ৰৱণ কৰি থাকে। এইবাপে কিছুদিন শুনি থকাৰ পাচত, "হৰিবংশ" পৃথিৱীৰ আখ্যা পৰিল পৃথিৱী সাম্যবাব হল। ইফালে পৃথিৱীৰো সামৰণি পৰিছে, সিফালে হৰিদেৱ গোসাইও ভূমিষ্ঠ হৈছে, শক ১৮৩৫, মৌৰি শাওন মাহ, বুধবাৰ, কৃষ্ণ পঞ্চমী তিথি। 'হৰিবংশ' পাঠ কৰাৰ ফলতেই জন্ম হোৱা-বাব পুত্ৰটিৰ নাম থোৱা হল হৰিদেৱ। কিন্তু বাশ্যাস্থিত নাম বহিল দিবাকৰ। সেই পৃথিৱীশ্ৰৱণৰ ফলতেই দ্বিতীয়া পত্নীৰো এটি পুত্ৰ সন্তান জন্ম হৈছিল। কিন্তু নিষ্ঠুৰ ৰালে অকালতে হৰি নিলে।

শিশুকাল

জাতকস্মৰণৰ চূড়াকৰণলৈকে সকলো সংস্কাৰমূলক কাম উপযুক্ত বয়সত নিয়মিত ৰূপে সম্পাদন কৰি, পাঁচ বছৰ বয়সত প্ৰভুৰ বিদ্যাব্ৰম্ভ কৰা হয়। পিতৃদেৱতাকৰ তত্ত্বাৱধানত থাকি হৰিদেৱে অচিৰেই বৰ্ণমালা পৰিচয় হৈ অক্ষফলা শেষ কৰে। ছবছৰ বয়স হ'লত, 'নবদেৱ গোসাইয়ে সত্ৰলৈকে অনাই, ডেকা অধিকাৰ 'নাৰায়ণদেৱৰ লগত থৈ সত্ৰৰ টোলত পঢ়িবলৈ লগায় আৰু অভিভাবকৰূপে সকলো কথাতে সূক্ষ্মাৱ হৰিদেৱৰ ওপৰত সদায় চকু বাখে। নাম মাত্ৰ অধ্যয়ন কৰিয়েই আঁত মলপ দিনৰ ভিতৰতে বালক হৰিদেৱে ব্যাকৰণ, স্মৃতি, ভাগবত, কাব্য আদি সংস্কৃত গ্ৰন্থ সমূহ সমৃদ্ধায় আয়ত্ত কৰি পেলালে বয়স হৈ অহাৰ লগে-লগে হিন্দী-ইংৰাজী দুয়োটা ভাষাতো আংশিকভাবে পাবদৰ্শিতা দেখাবাৰ পৰা হল।

'নবদেৱ গোসাইৰ
তত্ত্বাৱধানত

অধিকাৰ পুৰুষৰ সত্ত্ব আৰু ডেকাজনাৰ লালন-পালনত শিশু হৰি সকলোৰে চকুত লগাকৈ ডাঙৰ-দীঘল হৈ আহিল, স্বাভাৱিকতেই ধীৰাঙ্গনৰ প্ৰকৃতিৰ প্ৰভাৱে ভকতবৈষ্ণৱসকলৰ যাৰে-তাৰে লগত হ'লি-গলিকৈ ফুৰিবলৈ ভাল নাপাইছিল; মহাপ্ৰভুৰ মন্দিৰ, অধিকাৰৰ বহা আৰু পাঠশালাৰ বাহিৰে আৰু, কতো ওলাই-সোমাই নফুৰিছিল। অইন কি, ঘৰলৈ যাবলৈও বৰ হে'পাহ নাছিল হে। কেতিয়াবা পিতৃদেৱকৰেঁসতে হে দৰলৈ গৈছিল—মাকক চাবলৈ। ভকতসকলৰ বহালৈকো নাযায়—মাতিলে-বুলিলে হে এখন্তেক দেখা দি আহেগৈ। অকল-শৰীয়াকৈ কলৈকো ওলাই যাব নোৱাৰিছিল। কৰবাত ভয়শ্ৰান্তি পায় বুলি লগত থাকি আলপৈচান ধৰিবলৈ লগুৱা এটি দিয়া হৈছিল। সিয়েই সদায় লগত লাগিয়েই থাকে, শৌচাচাৰ

শ্রীশ্রী ০ হজির দেব সোম

কৰিবলৈ যাওঁতেও লগতে যায়। এনে সাৱধানতাৰ মাজতেই প্ৰভু হৰিদেৱৰ বাল্যকাল অতি-বাহিত হৈছিল।

প্ৰভুৰ শৰীৰ আজীৱন সুস্থ আৰু মন প্ৰফুল্লময় আছিল। মাত্ৰ, এবাৰ লৰা কালতে এটি নৰিয়া হৈছিল। সেই নৰিয়াৰো আকৌ এটি অপদৃশ্য কাহিনী আছে। প্ৰভুৱে ডিঙিত সোণৰ মণি এধাৰি পিন্ধি ফুৰিছিল। এদিন জেঠমহীয়া হঠাতে সেই মণিধাৰ ডিঙিবপৰা নাইকিয়া হল। প্ৰভু তেতিয়া ৯ বছৰীয়া। ইমান কম বয়সীয়া লৰা এটিৰ ডিঙিবপৰা সোণৰ মণিধাৰ আচম্ভতে নাইকিয়া হোৱাত, কোনে নিলে, কলৈ গল, ক'ত হেৰাল বুলি আটায়ে ব্দ-ব্দ-বা-বাকৈ গুণা-গুণা কৰিবলৈ ধৰিলে। তাতে আকৌ মণিধাৰ আছিল সোণৰ। আন ধাতুৰ হোৱা হলে বৰ ভাবিব লগীয়া নাছিল। সোণৰ হোৱা-বাবে হে আটাইৰে গুণনি-চিহ্ন। কিয় নো, সোণ হেৰাব নাপায়, হেৰাবো প্ৰায়শ্চিত্ত হব লাগে: হলেও, বিপদৰ ভয় থাকে। ভকত-কাৰণে বিচাৰি-বিচাৰি গোটেইখন চল, থ কৰিলে, তথাপি কতো আবু তাব শব্দ-সুত্ৰ নোলাল। সোণ হেৰোৱা বাবে প্ৰায়শ্চিত্ত শাস্তি-স্বস্তায়ন কৰ্ম্মাদি কৰোৱা হ'ল যদিও, হেৰোৱা মণিধাৰ নোলাল যি নোলালেই। সোণ হেৰোৱাটো যে অশুভ লক্ষণ, তাৰ চিন মাহ দিয়েকৰ পিচতে, প্ৰকাশ পালে। সোণ হেৰোৱা তিনি মাহ হৈছে, এনেতে ভাদ্ৰ মহীয়া প্ৰভুৰ অমৰ্ত্তক জন্মৰ উঠিল। তিনি দিন সেই একোটা জন্মবেই জন্মবাই আছে—অলপো শাম কা: নাই। ডাক্তৰ—কৰিবাজ আহি ৯ দিন দৰবজাতি দিও জন্মৰ এবুৰো পৰা নাই—উত্তাপো বঢ়া-টুটা নাই। দহ দিনৰ দিনা অধিকাৰ গোস্বামীয়ে নিজৰ নিদান মতে ঔষধ তৈয়াৰ কৰি খুৱালত হে সেই সাম্নিক জন্মৰ নিৰাময় হৈছে। সোণ হেৰোৱাৰ ফলতেই যে প্ৰভু জন্মক্ৰিষ্ট হ'বলগীয়া হৈছিল, সেই কথা আবু কাৰো বুদ্ধিবলৈ বাকী নেথাকিল।

নৰদেৱ গোস্বামী বৈকুণ্ঠগামী হ'বৰ সময়ত হৰিদেৱৰ বয়স হৈছিল ১৩ বছৰ ৯ মাহ মাত্ৰ। সঠীয়া নিয়মমতে বৈকুণ্ঠী হোৱা অধিকাৰ জনাব পূৰ্বক দশ পিণ্ডাদি দিব লাগে ডেকা জনাই। 'নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী আছিল ডেকা অধিকাৰ। কিন্তু 'দেৱৰ শৰীৰ জড়গ্ৰস্ত হোৱা গতিকে শিশু হৰিদেৱেই সেই কৰ্ম্মাৰ্থান সম্পাদন কৰিব লগীয়া হয়। অবশ্যে, ওপৰত উদ্ধৃকিয়ই অহা মতে আদ্যশ্ৰাদ্ধ প্ৰভৃতি সপিণ্ড পৰ্য্যন্ত শ্ৰাদ্ধ সমূহ ডেকা অধিকাৰ 'নাৰায়ণদেৱেই কৰিলে।

১৮৫২ শকৰ জেঠ মহীয়া শুক্লাপাদাশী তিথিৰ নিশা ৯ বজা সময়ত হৰিদেৱৰ পিতৃদেৱক বৈকুণ্ঠপ্ৰাপ্ত হয় আৰু ১৮৫৪ শকত আহিন মাহৰ কৃষ্ণাষ্টমী তিথিত খুৰাদেৱক যদুদেৱ গোস্বামীৰো লোকান্তৰ ঘটে। দুয়ো জনা গোস্বামীৰ পাবলৌকিক ক্ৰিয়াও ১৯ বছৰীয়া ডেকা গোসাই হৰিদেৱৰ ব্যায়েই সম্পাদিত হয়। অধিকাৰ গোস্বামীৰ শৰীৰ ক্ৰমাৎ পৰি অহাত ডেকা অধিকাৰেই সত্তৰ সকলো প্ৰশাসনীয় কাৰ্য্য পৰিচালনা কৰিব লাগিছিল। বয়স নিচেই কোমল আছিল যদিও, ডেকা জনায়েই 'যাদৱবাইৰ আশীৰ্বাদত সকলোৰে সন্তোষজনক ভাবে সত্তৰ যাৱদীয় কাম পৰিপাটিকৈ সুসম্পন্ন কৰিব পাৰিছিল।

২৪ বছৰ বয়সত প্ৰভুৰ মাৰ্ভাবয়োগ হয়। দশ পিণ্ডলৈকে মাতৃয়েকৰ প্ৰেতাৰ্হা ক্ৰিয়া সম্পন্ন কৰি আজৰি হৈছে হে, এনেতে ৪ দিনৰ মূৰত আকৌ অধিকাৰ গোস্বামী শ্রীশ্রী নাৰায়ণ-দেৱ গোস্বামী বৈকুণ্ঠলৈ চলিল। গভীৰ বিষাদ বিষন্নতাত জৰ্জৰিত হৈ 'প্ৰভুৰ শ্ৰাদ্ধাদি কাৰ্য্য সমাপন কৰিব লগীয়া হল। শ্ৰাদ্ধপিণ্ডদান আদি কৰ্ম্ম শেষ কৰাৰ পাচতেই পুৰ্বপৰ চলি অহা বীতি অনুসৰিয়েই ডেকা অধিকাৰ শ্রীশ্রী হৰিদেৱক অধিকাৰী পদত অভিষিক্ত কৰা হয়।

সঠাধিকাৰ হৈ, ২৫ বছৰীয়া প্ৰভু হৰিদেৱে ত্ৰিসন্ধ্যাৰ উপৰিও 'যাদৱবাই ইষ্টদেৱতাৰ পূজা-সেৱা-অৰ্চনা-বন্দনা, যাত্ৰা-মহোৎসৱ, নৈতিক নাম-প্ৰসঙ্গ আৰু ভাগৱত কথন, শ্ৰাদ্ধ-শান্তি-স্বস্তায়ন প্ৰভৃতি স্বকীয় আৰু সঠীয়া সকলো কৃত্য স্থলন নোহোৱাকৈ পালন কৰি আছিল। তদুপৰি, বাৰটা মাহৰ তেৰটা পৰ্বৰ দৰে হোম, গীতাপাঠ, বিষ্ণুসহস্ৰনাম পাঠ, তুলসী দান, ব্ৰাহ্মণ ভোজন, বৈষ্ণৱ ভোজন প্ৰভৃতি সংকৰ্ম্মও কৰাইছিল বা কৰিছিল আৰু চানী যুদ্ধৰ সময়ত উদ্যোগত পাল নামো গোওৱাইছিল। শবণাথীক শৰণ-ভজন আৰু দীক্ষা-উপদেশ দিয়া, অতিথি-অভ্যাগতেসৈতে অলাপ-আলোচনা কৰা, সত্তৰ জেঙা-জঞ্জাল মাৰিবৰ অৰ্থে মদ্য-মদ্য ভক্ত-পাৰ্শ্বদসহিত পৰামৰ্শ কৰা, চিঠি-পত্ৰৰ সমিধান দিয়া, লেখা চিঠি চাইচিতি বঢ়াটুটা সংশোধন কৰা, সামাজিক শৃংখলা বক্ষাৰ বিধিবিধি স্থাপন কৰা, স্থানীয় আৰু চহৰৰ গোচৰ-বিবাদাদি বিচাৰ কৰি সুমীমাংসিত সিদ্ধান্ত দিয়া--এই বিলাকেই আছিল অনুদিনে হৈ থকা প্ৰভুৰ অৱকাশশূন্য দৈনিক সঠীয়া কাৰ্য্যৰ তালিকা।

ইমানতো, প্ৰভুৱে টোতে খৰ মাৰি শিষ্য-প্ৰশিষ্যৰ বালিচাই বৃপ বৃজবাজ লোৱাবপৰা

সোণ
হেৰোৱাত
সাম্নিক জন্ম।

সুকুমাৰ বয়সতে
সত্তৰ দায়িত্ব—হে'চা।

পুনঃপৌনিক
সম্ভাপত

অৱকাশশূন্য সঠীয়া
কাৰ্য্যৰ সুসম্পাদন

বহিষ্কৃত
লগত সম্পর্ক

দেশী-বিদেশী ধর্ম-গুরু-শিক্ষাগুরু-বৈজ্ঞানিক-রাজনীতিক সকলোৰে গজহস্তীৰূপ মতবাদলৈকে ঘনিষ্ঠ সম্পর্ক ৰাখিছিল। অকল চকু-কাণেৰেই সম্পর্ক ৰাখিছিল নে? নাই বৰখা। সেই-বিলাক শূদ্র, তন্নতন্নকৈ পঢ়ি, জাগতিক চিন্তা আৰু মনোভাবৰ আৱৰ্তন-বিৱৰ্তন বৃদ্ধি স্বকীয় সিদ্ধান্ত অনুযায়ী সেইবোৰ অনুধাৱনা কৰিছিল। --

অদ্ভুত অধ্যয়ন
স্পৃহা।

প্ৰভুৰ অধ্যয়ন স্পৃহা ইমান আছিল যে সন্ধ্যাউপাসনা, ভাগৱত ব্যাখ্যা আৰু ভোজনৰ সময়-বাতিৰেকে সকলো আজৰি পৰত হাতৰপৰা পুথি-কাকতৰ কিবা-এটা-নহয়-কিবা-এটা নুগুচি-ছিলেই। হিন্দী ভাষাত প্ৰকাশিত “কল্যাণ কম্পতৰু” বোলা হিন্দুধর্ম-দৰ্শনৰ একমাত্ৰ পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ গৱেষণাৰ আলোচনীখন প্ৰভুৰ নিত্যসহচৰ; সেই কাকতখন প্ৰভুৰ পাশ্বৰ্শ্বত শৰাইত পৰি থাকি প্ৰভুক “জ্ঞানাজ্ঞান শলাকাৰে” নিবৰাধি “চক্ষুৰুদ্ৰাশীলন” কৰিয়েই আছিল। সেই বুলি প্ৰভুৰ হাতত অসমীয়া গ্ৰন্থ-পুথি আৰু আলোচনী--বাতিৰ-কাকত যি অনাদৃত বা অপঠিত হৈ আছিল, এনে নহয়। অতিথি-অভাগহেঁতৈতে কথা পাতি থাকোতে, কথাব অলপ বিবাম হলেই, উপৰিষ্ট আসনৰ কাষত থকা শৰাইত আধাপঢ়াকৈ পেলাই ধোৱা কাকত-খন বা পুথিখন আকৌ ঘনাই-ঘনাই পঢ়ি চাইছিল। অধ্যয়নশীলতাত মহাকালে প্ৰভুৰ ব্ৰহ্ম-শিখাত হাত বুলাব নোৱাৰিছিল, বৰং প্ৰভুৰে হে যেন কালক চুলিত ধৰি টানিছিল। কথোপকথনত কেতিয়াও কথাব আঁত নিছিগিছিল, শিষ্য-শৰণীয়া-সেৱাকৰোতাক এহাতে আশীৰ্বাদ-নিৰ্ম্মালি দি বিদায় দিব আৰু সিহাতে এৰি যোৱা কথা-প্ৰসঙ্গ আকৌ আবম্ভ কৰিব। এনেকুৱা কাৰ্য্য-তৎপৰতাৰেই প্ৰভুৱে “এক হাতে দুই ফল ধৰিব” পাৰিছিল। প্ৰভুৰ কথা অলপ-অলপ; সেয়ে কিন্তু বস-যুক্তি আৰু তাৎপৰ্য্যৰ সব স্বৰূপ।

সাক্ষাত
অবিস্মৰণীয়
বেথাপাত।

প্ৰভুৱেঁসেতে সাক্ষাৎ হোৱাটো সহজ কথা। কিন্তু সাক্ষাৎ-প্ৰসঙ্গত মুক্তভাৱে ভাব বিনিময় কৰিবলৈ পোৱাটো অতি দুৰ্লভ। সেই দুৰ্লভতা যদি কেনেবাকৈ সুলভতাত পৰিণত হ'ল, তেন্তে সাক্ষাৎকাৰীৰ জীৱন ধনা। প্ৰভুৰ সেই স্নিগ্ধ হাঁহি, দিবা জ্যোতি আৰু অমৃতবৰ্ষী সম্মোহনী বাক্যৰ মধুৰ স্মৃতিয়ে বাক্যলাপী জনক আমৰণ পঢ়া লোকত যেন বিচৰণ কৰাই লৈ ফুৰিছে--এনে হেন মহিমা আছিল গুৰু ঈশ্বৰ হৰিদেৱ গোস্বামীৰ।

চহৰ ভ্ৰমণ।

১৮৬১ শকৰ মঘাত সত্তৰ ভকত বৈষ্ণৱেঁসেতে প্ৰভু পোন-প্ৰথম চহৰ ফুৰিবলৈ ওলায়। সেই যাত্ৰাত জাঁজী চহৰেই আছিল গন্তব্য স্থান। জাঁজী অঞ্চলৰ শিষ্য সমূহে সত্তৰ আঁহৰেই বিৰাট বাহৰ সাজি প্ৰভুক অতিশয় আনন্দউৎসবেৰে অভ্যর্থনা জনায়। তাত এমাহ মাত্ৰ থকা হৈছিল। সেই মাহতে ওচন-সমীপৰ সেবক-শৰণীয়া-কৰণীয়া আৰু ধৰ্ম্মানুগামী সকলৰ সন্মা-গমত বাহৰখন তীৰ্থস্থান যেন হৈ আছিল। সেই অঞ্চলত সামাজিক মান ভাঙোতা জনাদয়েকৰ উৎপাতত ব্যাভিচাবৰ সৃষ্টি হৈছে বুলি ভালেমানক মতাই এনা হয় আৰু তেওঁবিলাকে আধুনিক মতবাদ অৱলম্বন কৰি কিছুমান অশাস্ত্ৰীয় তৰ্কৰ অবতারণা কৰে। কিন্তু, প্ৰভুৰ যুক্তিবাদৰ প্ৰতীতি কৰিব নোৱাৰি, বেদবিহিত কৰ্ম্ম নকৰা শাস্ত্ৰউপস্থানকাৰী কেইজন স্বইচ্ছায় অপসৰণ কৰিবলৈ বাধ্য হয়।

জাঁজী।

লাহিং।

জাঁজীৰপৰা প্ৰভু লাহিং চহৰলৈ যায়। লাহিংতো বাইজৰ বিপুল সম্বন্ধনা। সেই ঠাইত অতীজতে দক্ষিণপাটৰ শিষ্য নাছিলেই। প্ৰভু বাসুদেৱ গোসাঁইৰ দিনত, প্ৰভুৰ আশীৰ্বাদ-নিৰ্ম্মালি লৈ, দক্ষিণপাট গ্ৰহণ কৰি ভালেমান অপুৰুষকাই পুত্ৰ-বন্ত লাভ কৰে। সেই আপাহতে, সেই আউটিত দক্ষিণপাটৰ শিষ্য ক্ৰমাৎ বাঢ়িবলৈ ধৰে। “যাদৱৰাইৰ কুপাত বাঢ়ি অহা সেইবিলাকৰ নাতি-পুতি বংশ পৰিয়ালেই হৰিদেৱ পুৰুষক সাক্ষাতে পাই সেৱা-শুশ্ৰূষা কৰি তাত থকা দিন কেইটা পৰিগ্ৰময় কৰি ৰাখিছিল। ২০ দিন মাত্ৰ তাত প্ৰভুৰ অৱস্থান কৰা হ'ল।

শিৱসাগৰ যাত্ৰা।

সেই ভ্ৰমণৰ প্ৰায় এঘাৰ বছৰৰ মূৰত, ১৮৭২ শকৰ ফাগুন মাহত প্ৰভু ঈশ্বৰ শিৱসাগৰৰ মঠীয়াছিগালৈ যাত্ৰা কৰে। মাদুৰী-মোচাঘৰৰ সবহ ভাগ বৰগোহাঁই পৰিয়ালেই জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনৰপৰাই দক্ষিণপাটৰ “যাদৱৰাইৰ সেৱক। সেই শিষ্যপুত্ৰসকলে প্ৰভুক মঠীয়া-ছিগালৈ নিবলৈ বহুত দিনৰপৰা বৰ আগ্ৰহকৈ আছিল। এতিয়া প্ৰভু অহাৰ বাতিৰ পাই সকলোৱেই উৰ্বা খাই কুঁজীবাৰিৰ ওচৰৰ ব'ৰাগী বাৰীতে (আচলৰ পথাৰ) বাহৰ সজাই দিয়ে আৰু এমাহমান পঢ়িয়া কৰি তাতে অৱস্থান কৰোৱায়। ভালেমান অশৰণীয়াক শৰণ-ভজন দি, বাইজৰ অক্লিষ্ট-অক্লান্ত সেৱা-শুশ্ৰূষাত সন্তুষ্ট হৈ প্ৰভু শিৱসাগৰৰ চলিহা-টপলৈ আহে।

আচলৰ
পথাৰত

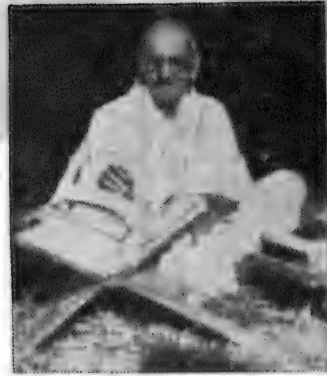

শ্রীশ্রীহেমচন্দ্র দেব গোস্বামী
আউনীআটীয়া সত্রাধিকার

শ্রীশ্রীহবিদেব দেব গোস্বামী
অভিষেক দিনা

উদ্ভবিদের গোস্বামী
(ডেকা) অধিকার

পণ্ডিত শ্রীযুক্ত শ্রিয়নাথ দেবশর্মা
ব্যাকরণতীর্থ

বরপুজারী শ্রীশ্রীনিত্যানন্দদেব গোস্বামী

শিৱসাগৰীয়া ধৰ্মপ্ৰাণ ডেকাসকলে প্ৰভুৰ শিৱসাগৰলৈ নিবলৈ বৰ অভিলಾষ কৰি আছিল। ডক্তৰ বাহু পূৰ্ণ কৰিবৰ অৰ্থে প্ৰভু কৰুণীবাণিবপৰা নিৰ্দ্দাৰিত সময়তকৈ দুদিনমানৰ আগেয়েই শিৱসাগৰলৈ ভটীয়াই আহিল। শিৱসাগৰত পূৰ্বা এমাহ থকা হল। সেই মাহটোত শিষ্য-প্ৰশিষ্য, দৰ্শক-অভ্যাগত আৰু অন্যান্য পুৰুষ-মহিলাৰ হেৰুৱালে চলিহা-টুপৰ বালিত থকা দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বাহৰখন পবিত্ৰ পৰিবেশেৰে গগণপৰীয়াতকৈ থৈছিল। বৈষ্ণুপ্ৰসাদ চলিহা আৰু শ্ৰীমদ্বক্ত পদ্মধৰ চলিহাই গোসাই ঈশ্বৰৰ ঐতিহ্য বক্ষাৰ নিমিত্তে প্ৰাণপৰিশ্ৰমে আৰু তদুপৰত মনে সকলো প্ৰকাৰ পৰিচৰ্যাৰ তপস্বি কৰি ফুৰিছিল। শ্ৰীমদ্বক্ত সন্তপ্ৰসাদ বৰগোহাই, শ্ৰীমদ্বক্ত লীলা কাকতী প্ৰভৃতি সত্ৰৰ একান্ত অনুৰক্ত সকলো বহি থকা নাছিল। তেওঁবিলাকেও সত্ৰৰ গুণ-গৰিমা প্ৰচাৰ কৰি, প্ৰভুৰ আলিঙ্গনৰ ধৰি প্ৰভু আৰু সত্ৰৰ প্ৰতি বাইজৰ মন আকৃষ্ট কৰাইছিল। অধ্যক্ষ পদ্মধৰ চলিহা আৰু উপাধ্যক্ষ পৰাগধৰ চলিহাৰ নেতৃত্বত শিৱসাগৰ কলেজৰ ছাত্ৰ সমূহে অভিনন্দন পত্ৰেৰে প্ৰভুক অৰ্ঘ্য প্ৰদান কৰিছিল। ‘যাদবপ্ৰসাদ চলিহাই কৰুণানি বাণিছাবপৰা আহি প্ৰভুক দৰ্শন কৰিছিলহি। কি আপোন, কি পৰ সকলো ধৰ্মানুবাৰীয়েই বাৰম্বাৰ প্ৰভুক দৰ্শন কৰিবলৈ যায়- এবাৰতে সুদৰ্শন প্ৰভুৰ দৰ্শন লাভত হেঁপাহ নপলায়। সদায় যেন প্ৰভুৰ ওচৰতে বহিয়েই থাকিব-এনেটো ভাব আছিল সিবিলাকৰ। পৰ্শ্বতীয়া গোসাইৰ দ্বাৰা দীক্ষিত ‘দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰঠাকুৰ ডাঙৰীয়াই সম্ভাৰী ভাগৱতপাঠৰ সময়ত তদগত-চিন্তে অনুৰক্ত ভাগৱত শ্ৰৱণ কৰাত সিসকলৰ মন এনে হৈছিল যেন প্ৰভুৰ সান্নিধ্যৰপৰা এখন্তেকো আঁতৰিয়েই নেযাব। এনেকৈয়ে প্ৰভুৰ সম্মোহনী শক্তিৰ মুখ হৈছিল, শিৱসাগৰীয়া বাইজ।

চলিহা-টুপত।

দিচাঙৰ বাইজে প্ৰভুক শিৱসাগৰবপৰা এছোৰা বাট খাটলাত তুলি বেতবাৰীলৈ নিয়ে। তাতে স্থানীয় বাইজে অনুষ্ঠানপৰীয়াতকৈ বাহৰ সাজি প্ৰভুক সভাস্তি আদৰ অভ্যর্থনা জনায়। বেতবাৰীত দক্ষিণপাটৰ এঘৰ আদি শিষ্য কেন্দ্ৰগুৰীয়া বৰপাত্ৰ গোহাঁঞি ডাঙৰীয়াৰ বংশধৰ সকলৰ ঘৰ। তাতে শৰণ-ভজন দি, এমাহমান থকাৰ পিচত প্ৰভুৰ সত্ৰলৈ প্ৰত্যাগমন হয়। স্থানীয় বাইজৰ কেইবাটাও অনুষ্ঠানৰ নিমিত্তে গোসাই ঈশ্বৰে যথেষ্ট অৰ্থ-সাহায্য দি আছে।

দিচাং

বেতবাৰীত।

সেই সময়তে বৌদ্ধ ভিক্ষুক এজনে বৌদ্ধ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰি শিৱসাগৰ মহকুমাটো তোলপাৰ লগাই আছিল। তেওঁৰ বক্তৃতাই বৌদ্ধ ধৰ্ম শ্ৰেষ্ঠ নে, হিন্দুধৰ্ম শ্ৰেষ্ঠ, ইয়াৰ এটা সুসিদ্ধান্ত কৰি দিব নোৱাৰাত বাইজৰ মনত খেলিমেল লাগি আছিল। এনেতে, প্ৰভু যোৱা শূনি ধৰিপন্থী বিসেকী সকলে স্থিৰ কৰিলে যে অলপতে দক্ষিণপটীয়া সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু আহিব; গোসাইবৈসেতে ভিক্ষুৰে তৰু কৰি জিকিব পাবেনে নোৱাৰে পৰীক্ষা লোৱা হক। অভিপ্ৰায়টো প্ৰভু ঈশ্বৰক জনালত, প্ৰভুৰ অনুজ্ঞামতে প্ৰভুৰেই শিষ্য মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীমদ্বক্ত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা ডাঙৰীয়াই সেই ভিক্ষু গৰাকীক গৰাকীৰ আগত ভোটালেহি। ভিক্ষু অহা শূনি বাহৰৰ চাৰিউফালে মানুহো ভিৰ দিলেহি। যথাযোগ্য সম্মানেৰে ভিক্ষুজনক গৰাকীয়ে আসনৰ ওচৰতে বহুৱাই অনেক ধৰুৱা প্ৰাসংগিক কথা-বতৰা পাতিলে, তাৰ পিচত উলিয়ালে, “বৌদ্ধ-ধৰ্মৰ সম্ভৱবাদ, নাস্তিকবাদ আৰু শূন্যবাদ প্ৰভৃতি বহু বাদৰ কথা আমাৰ শূনা আছে। আপোনাৰ কোন বাদত প্ৰতিপত্তি আছে?” ভিক্ষু গৰাকীয়ে প্ৰশ্নসূচক কথাৰ পোনপটীয়া উত্তৰ নিদি তেওঁক কয় বা মতাইছিল বুলি ঘূৰি প্ৰশ্ন এটি হৈ উত্থাপন কৰিলে। প্ৰভুৰে তাৰ সমিধানত কলে, “আপুনি হেনো বসাল বক্তৃতা দিব পাৰে। তাক শুনিবৰ নিমিত্তে আপোনাক মতোৱা হৈছিল।” প্ৰভুৰ কথা শূনি ভিক্ষু জনৰ থৰ-থৰ-বৰ-বৰ লাগিল। ভিক্ষু নিস্তম্ভ। সমবেত বাইজে “জয় দক্ষিণপাটৰ জয়” বুলি গোসাই ঈশ্বৰৰ বিজয় ঘোষণা কৰিলে।

বৌদ্ধ ভিক্ষুৰ

পৰাজয় স্বীকাৰ।

শিৱসাগৰীয়া বাইজে প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰী ‘হবিদেব গোম্বামীৰ শাস্ত্ৰজ্ঞান, পাণ্ডিত্য, শাৰীৰিক সৌন্দৰ্য আৰু ঈশজ্যোতিঃসম্পন্ন বাস্তৱ্যৰ স্মৃতি ইহ জীৱনত আৰু কেতিয়াও মনৰপৰা আঁতৰাব নোৱাৰে।

সুদৰ্শন মূৰ্ত্তিৰ
প্ৰভাৱ।

প্ৰভুৰ সুদৰ্শন মূৰ্ত্তিৰ ইমান প্ৰভাৱ যে এবাৰ কামৰূপৰ ফালৰ এজন বিশিষ্ট লোক গোসাইক দৰ্শন কৰিবলৈ আহি, প্ৰভুক কিছমান সত্ৰৰ গোসাইৰ দৰেই যেতিয়াই-তেতিয়াই দেখা কৰিব পৰা হব আৰু যি ইচ্ছা তাকে কব পৰা হব বুলি ভাবি পোনেই সোমোৱাই প্ৰণামী ৰূপ এটাক ধালি খনতে গোলাই দিছিলগৈ। বিদায় লবৰ পৰত, তেওঁৰ গাটো কপিৰলৈ ধৰিলে; ভাবিলে এই গৰাকী গোসাই দেখোন উলামালা গোসাই নহয়; মাজুলীৰ অন্যান্য গোসাইৰ আগত কথাকোৱাদৰে এই জনাৰ আগত কব নোৱাৰি। দৰ্শন কৰিবলৈ সোমাওঁতে তেওঁ যি তুচ্ছ ভাব লৈ সোমাইছিল, ওলাওঁতে সেই ভাব উলটি উঠি হৈ গল আৰু ভক্তিভাবত গদগদ

হৈ জেপত যি ধন আছিল তাকে দি আঠুকাটি সেৱা কৰি বিদায় লৈ হৈ মনৰ উগল-থুগল মাৰ নিয়াইছে।

শ্ৰীসোমেন্দ্ৰ
ঠাকুৰ
প্ৰশাস্তি।

সেই ৰূপে, কলিকতাৰ বিখ্যাত ঠাকুৰ পৰিয়ালৰ কবি, চিত্ৰকৰ আৰু বিশ্লৰী নেতা শ্ৰীযুত সোমেন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ আহিও প্ৰভুৰ শাস্ত-সৌম্য-আধ্যাত্মিক মূৰ্ত্তি দেখি মোহ যায়; আৰু থিতাতে প্ৰভুৰ ৰূপ বৰ্ণাই এটি প্ৰশাস্তি কবিতা ৰচনা কৰে। কবিতাটিকে প্ৰভুৰ চৰণত অৰ্পণ কৰি সোমেন্দ্ৰ ঠাকুৰে শ্ৰদ্ধা-ভক্তিৰ অৰ্ঘ্য নিবেদন কৰিলে।

‘গোপীনাথ
ববদলৈৰ গোবৰ।

প্ৰভু আধকাৰ হোৱাৰ দুমাহমানৰ পিচতে, তেতিয়াৰ মুখ্যমন্ত্ৰী আৰু দক্ষিণপাটৰে শিষ্য গোপীনাথ ববদলৈ ডাঙৰীয়া সত্ৰলৈ আহি প্ৰভুৰেইসেতে কথা পাতি আচৰিত হৈ কৈছিল, “প্ৰভু ঈশ্বৰৰ যুক্তিপূৰ্ণ কথা শুনি বৰ সন্তোষ পালোঁ। বিদেশলৈ নোযোৱাকৈয়ে, সভা-সমিতিতো নলগাকৈয়ে প্ৰভুৰে যে একোটা অখণ্ডনীয় যুক্তি দাঙি ধৰে তাতে হৈ আচৰিত। এতেকে, আমি উপযুক্ত গুৰুৰ শিষ্য বুলি গোবৰ অনুভৱ কৰোঁহঁক।” প্ৰভুৰ গুণমুগ্ধ ববদলৈ ডাঙৰীয়া তিনিবাৰ মাজুলীলৈ আহে আৰু তিনিউ বাৰেই সত্ৰত সেৱা কৰি যায়।

শ্ৰীযুত বিষ্ণুৰাম
মৌৰি আদিৰ
দৰ্শন।

মাদাজৰ ভূতপূৰ্ব ৰাজাপাল শ্ৰীযুত বিষ্ণুৰাম মৌৰি ডাঙৰীয়া, অসমৰ ৰাজাপালস্বয় আকবৰ হাইদৰী আৰু শ্ৰী জয়ৰাম দাস দৌলতৰাম এই তিনিউ গৰাকীয়েই প্ৰভু হৰিদেৱ গোস্বামীৰেইসেতে বিবিধ বিষয়ে আলাপ আলোচনা কৰি বিশেষ ভাৱে প্ৰীত হৈ গৈছে। হাই-দৰীয়ে বস্ত্ৰ-আভৰণ এসাজ দি দক্ষিণসহ প্ৰভুৰ নামখোদিতকৰোৱা ফুলাম শৰাই এখনিৰে প্ৰভুক ওলগ জনায়। শ্ৰীযুত দৌলতৰামে সস্ত্ৰীক আহি সত্ৰৰ চাবিহাটী পৰিদৰ্শন কৰি, অসম-বজাসকলৰ আহিৰে নগদ ১০০০, এহেজাৰ টকা প্ৰণামী আগ বান্টি মহাপ্ৰভু ‘শ্ৰীশ্ৰী যাদবৰাইক সেৱা কৰে আৰু প্ৰভুৰ আশীৰ্বাদ-নিৰ্ম্মালি শিৰত লয়। তেখেতে প্ৰভুৰ ভাগবত-ব্যাখ্যা শৰ্মা ইয়াকে হৈ কৈছিল বোলে, “মনক প্ৰত্যয় নিয়াবপৰা ভাগবত-ব্যাখ্যা দক্ষিণপাট-সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰী হৰিদেৱ গোস্বামীৰ বাহিৰে আনেকবা কতো শূন্যবলৈ পোৱা নাই।”

শ্ৰীবিমলাপ্ৰসাদ
চলিহাৰ উক্তি।

সত্ৰাধিকাৰৰ আকস্মিক অন্তৰ্ধান হোৱাৰ ১৮ দিনৰ আগতে প্ৰভুৰ প্ৰণয় শিষ্য অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰীযুত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা ডাঙৰীয়াই সত্ৰত এবাৰি থাকি “গুৰুৰ প্ৰত্যয় সন্ধ্যাৰী বাণী শূন্য, কবলৈ বাধা হয় যে গুৰু ঈশ্বৰেইসেতে এই দৰে আলোচনা কৰিবলৈ পালে তেখেতেও অনাসক্ত যোগকেই গ্ৰহণ কৰিব লগাত পৰিব পাৰে।”

আচাৰ্য বিনোবা
ভালেও স্তম্ভ।

আচাৰ্য বিনোবাজীয়ে ভূমিদান বিচাৰি সত্ৰলৈ আহোতে প্ৰভুৰ থাকনি বহাতে উভয় জনাৰ ভিতৰত ধৰ্ম্ম সংক্ৰান্ত নানান বিষয় আলোচনা হয়। প্ৰসঙ্গক্ৰমে প্ৰভুৰ কলে, “আমাৰ ইয়াত শঙ্কৰাচাৰ্যৰ ভাষা আৰু শ্ৰীধৰ স্বামীদেৱৰ “সুৰোধিনী টীকা” অনুসৰি গীতা নথকা কৰা হয়।” বিনোবাজীয়ে পুনৰ যেতিয়া সুধিলে, “শঙ্কৰাচাৰ্যৰ ভাষা থকাটো শ্ৰীধৰস্বামীৰ টীকাৰ আবশ্যক কি?” প্ৰভুৰে তেতিয়া মৃদুভাবে উত্তৰিলে, “শঙ্কৰাচাৰ্যই কেৱল অষ্টবত তত্ত্বক প্ৰতিপাদিত কৰায়। তাত ভক্তিৰে বিশেষ স্থান পোৱা নাই। শ্ৰীধৰস্বামীৰ টীকাই ভক্তিপ্ৰধান অষ্টবত তত্ত্বক আৱিষ্কাৰ কৰা হেতু লোক সকলৰ পক্ষে ভক্তিপথ অনুসৰণ কৰিবলৈ শ্ৰীধৰ স্বামীৰ টীকাই বৃচিকৰী হৈ উঠে। মূল গীতাত কৈছে--

ভক্ত্যামৰ্মাত জ্ঞানাত যাবান্ যচ্চাস্মিতভুতঃ
ততো মাং তত্ত্বতোজ্ঞাত্বা বিশতে তদনন্তৰম্।

ইত্যাদি। এই হেতু শ্ৰীধৰ স্বামীৰ টীকা অনুযায়ী গীতা-ভাগৱত আমি ব্যাখ্যা কৰোঁ। প্ৰভুৰে বিতংকৈ ভাঙি দিয়া কথা শূন্য ভাবেই তথ্য লাগি নকৈ নোৱাৰিলে, “এনে বিশ্বত্বা, ওজস্বিত্বা আৰু ভাগবতব্যাখ্যাত পটুতা থকা ধৰ্ম্মগুৰু অতি বিৰল।” তাৰ পিচত মুকলি সভাত ভূদান যন্ত্ৰলৈ অসমীয়া মহিলা এগৰাকীয়ে অসমীয়া ভাষাৰে বিনোবাজীৰ হৈ মাটি খোজাত প্ৰভুৰে কলে, “দেৱোত্তৰ ভূমি দান-বিত্তয়ৰ অযোগ্য। সেই হেতু ভূমিৰ মূল্যকে এহেজাৰ টকা দিয়া হল।”

অন্য দেৱদেৱীৰ
পূজাই নিতা
নৈৰ্মিত্তক কৰ্ম্মাত
ব্যাঘাট নকৰে।

ভালেমান সভা-সমিতিৰপৰা প্ৰায়েই প্ৰশ্ন-প্ৰস্তাৱ আহিছিল, “নিত্যনৈৰ্মিত্তক কৰ্ম্ম কৰিবলৈ হলে অন্য দেৱদেৱীৰ পূজাজনিত ভক্তিৰ ব্যাভিচাৰ নৰ্মটিৰ নে কি?” তাৰ সমিচাবত প্ৰভুৰে এই যুক্তি দেখুৱাইছিল :-

“নিত্য নৈৰ্মিত্তক কাম নকৰিলে কৰ্ম্ম নকৰা দোষে পায় আৰু অস্তঃকৰণো শূন্য নহয়। কাম্য কৰ্ম্ম কৰিলে ভোগ-লালসা বাঢ়ি যায়—যি হেতু কামনাৰ অন্ত নাই। নিষিদ্ধ কৰ্ম্ম কৰিলে শাস্তৰ অবমাননা কৰা হেতু দুৰ্দেৱ জন্মে। এই কাৰণে, তত্ত্বজ্ঞ শাস্ত্ৰকাৰ সকলে

বিষয়-সুখৰ কৰ্ম এৰি নিত্য নৈমিত্তিক কৰ্ম কৰিবলৈ যি উপদেশ দিছে সেই উপদেশ শ্রীমন্ত শঙ্কৰে “ভক্তিবন্ধাকবত” লেখি থৈছে :—

“মোক্ষার্থী ন প্রসজেত কাম্য কৰ্ম নিষেধয়োঃ
নিত্য নৈমিত্তিকৈ কুৰ্যাৎ প্রত্যায় জিহাৰ্যয়া।”

সেই গ্রন্থত শঙ্কৰদেৱে ইয়াকো লেখি থৈছে যে বেদবিহিত নিত্যনৈমিত্তিক কৰ্মত অন্য দেৱী-দেৱ পূজাৰ যি বিধান বেদে কৰিছে, গৃহাশ্রমী অবিবস্ত বিষ্ণুভক্তসকলে বেদবিহিত অন্য দেৱতাৰ পূজা বিষ্ণুবৃন্দাৰে কৰিব।

১৮৬৫ শকৰ জ্যৈষ্ঠ মাহীয়া যি পৰল ভূমিকম্প হয়, তাতে ‘যাদৱৰায় মন্দিৰটিৰ কোনো-কোনো অংশ ভগ্ন হয়। ভগ্ন মন্দিৰটিক ভঙাই অনাই নতুনকৈ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ ইঞ্জিনীয়েৰ ৰাজমোহন নাথ তত্ত্বভূষণক নক্সা আঁচনি আদি কৰিবলৈ ভাৰ দিয়া হয়। তেওঁৰ আঁচনিমতেই বৰ্তমান থকা মন্দিৰটি নতুনকৈ সজোৱা হয়। মন্দিৰৰ অৰ্থে যোৰহাটৰ চৌনিমাৰপৰা ইটা কঢ়িয়াই ব্ৰহ্মপুত্ৰ পাৰকৈ আনিব লগীয়া হৈছিল। এগুৰি ঠাইত চাৰিগুণ খৰচ কৰাতো ৬।৭ বছৰৰ মূৰত হৈ মন্দিৰটি সম্পূৰ্ণ হৈ ওলালগৈ আৰু ১৮৭২ শকৰ কাতি মাহত বাদ্যভণ্ড বজাই মহা আড়ম্বৰেৰে মহাপ্ৰভু *শ্রীশ্রীবাদৰবাইক সেই মণিকূটত প্ৰবেশ কৰোৱা হ'ল।*

নতুন মণিকূট
নিৰ্মাণ আৰু
মহাপ্ৰভু
প্ৰবেশকৰোৱা।

নাথে মণিকূট নিৰ্মাণৰ কাৰ্য্য তম্বিৰ কৰিবলৈ আহি তেওঁৰ টোকাত সত্ৰাধিকাৰ আৰু সত্ৰৰ বিষয়ে লেখিছে :—

*ৰাজমোহন
নাথৰ টোকা।

“প্ৰভু ঈশ্বৰ গোটেই দিন শাস্ত্ৰ গ্ৰন্থ অধ্যয়নত বত থাকে। অসমল চাৰি ঘাই সত্ৰৰ মাজত দক্ষিণপাট একমাত্ৰ সত্ৰ য'ত ‘বনমালী দেৱৰ দিনৰপৰা সত্ৰাধিকাৰে নিজে মূল সংস্কৃত ভাগবত গ্ৰন্থ পাঠ আৰু ব্যাখ্যা কৰিব লাগে। * * * আন সত্ৰত ভাগবত ব্যাখ্যা কৰা বেতনভোগী ভাগৱতীৰ কৰ্ত্তব্য আৰু শ্ৰোতা এথা শ্ৰবণীৰ উপস্থিতি ভকতৰ ইচ্ছাধীন।”

বিষ্ণু যজ্ঞাদি
কৰণ।

১৮৮৩ শকৰ মাঘ মাহত অষ্ট গ্ৰহৰ সন্মিলন হয়। সেই নিমিত্তে, মহাবিষ্ণু বজ্জাদি সংকাৰ্য্য কৰিবলৈ যি যি ঠাইত আয়োজন কৰা হৈছিল সেই সকলো ঠাইলৈকে প্ৰভুৰে অবাৰিত অৰ্থ সাহায্য দি সেই সুকৰ্মসমূহ সুসম্পন্ন কৰোৱাইছিল আৰু নিজেও বাতি উজাগৰে থাকি পূজাহোম কৰিছিল, নামকীৰ্ত্তনো কৰোৱাইছিল।

১৮৬৮ শকত পূৰ্ববংগত হিন্দু সমাজৰ যি নিঃচিন্তা হোৱা অৱস্থা হৈছিল আৰু সেই অৱস্থাৰ প্ৰতিকাৰৰ অৰ্থে প্ৰভুৰে অসমত যি ব্যৱস্থা লৈছিল তাক ৰাজমোহন নাথ তত্ত্বভূষণৰ চিঠিৰপৰা এছোলা তুলি দিয়া হ'ল :—

পূৰ্ববংগৰ
উৎপীড়িত
হিন্দু সমাজৰ
প্ৰতিকাৰ
ব্যৱস্থা।

“১৯৫৬ ইং চনত মই যোৰহাটৰপৰা ছিঙ্গেললৈ বদলী গৈ গলোঁ। সেই বছৰেই মুছলীম-লীগৰ খৰেচনাত বঙ্গদেশৰ কলিকতা, নোৱাখালি, ঢাকা, টিটুৰা আদি ঠাইত হিন্দু নিধন-ধৰ্ম্ম আৰু জাত্যন্তৰিত কৰণ-যজ্ঞ আৰম্ভ হ'ল। নোৱাখালিৰপৰা হেজাৰে-বিজাৰে নিৰ্যাতনত নৰ-নাৰী—লৰাছোৱালী ছিঙ্গেল চহৰত আশ্ৰয় প্ৰাৰ্থী হ'ল। এওঁলোকৰ বাসস্থান আহাৰাদিৰ সুব্যৱস্থা কৰণে স্থানীয় প্ৰতিষ্ঠানৰ লগত মোৰ ঘনিষ্ঠ যোগাযোগ আছিল। চকুৰ আগত দুৰ্দশা দেখিছোঁ, কাণত মৰ্ম্মস্পৰ্শ কাহিনীবোৰ শুনিছোঁ। সেই সময়ত নৰনাৰী আদি ঠাইৰ পণ্ডিতসকলে বাতৰি-কাকতৰ যোগে দুটা ব্যৱস্থা-পত্ৰ প্ৰচাৰ কৰিলে যে বলপূৰ্ব্বক ধৰ্ম্মত আৰু জাত্যন্তৰিত হিন্দু নৰনাৰীৰ প্ৰায়শ্চিত্ত নকৰাকৈ নিজৰ পূৰ্ব্ব সমাজত ঠাই দিয়া যাব।

সেই সময়তে, ১৬ নৱেম্বৰ তাৰিখে গড়মূৰ, আউনীআটী আৰু দক্ষিণপাটৰ সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু সকললৈ এই বুলি পত্ৰ লেখিছিলোঁ যে—বৰ্ত্তমান হিন্দু ধৰ্ম্ম আৰু জাতি প্ৰলয়ৰ সন্মুখীন; বঙ্গদেশত আৰম্ভ হৈছে, অসমো বাদ নাযাব পাৰে .. জাতিধৰ্ম্মৰ এহেনো বিপৰ্য্যয়ৰ সময়ত অসমৰ ধৰ্ম্মগুৰু সকলেও যথোপযুক্ত কাৰ্য্যকৰী পন্থা অৱলম্বন কৰা উচিত বুলি মই বিবেচনা কৰোঁ।”

নাথৰ চিঠি পোৱাৰ আগেয়েই প্ৰভুৰে সেই বিষয়ে যি ব্যৱস্থা ল'ব লাগে বুলি ৰাইজলৈ গোহাৰি কৰিছিল, তাকে নাথৰ পত্ৰোত্তৰত প্ৰভুৰে লেখিলে :

“আপোনাৰ পত্ৰ পোৱাৰ আগতে, আমাৰপৰা দুই ৰকমৰ দুটি বাণী সংগ্ৰহ কৰি এটি আউনীআটী আৰু গোসাই-মহন্তসকললৈ, ইটি সন্মান পত্ৰত প্ৰকাশ কৰিবলৈ পঠোৱা হৈছে। বাতৰি-কাকতলৈ পঠোৱা অসমীয়া বাণীৰ অনুৰূপ বাণী ইংৰাজীত লিখি ইংৰাজী খবৰ কাগজ সমূহলৈ পঠাবৰ নিমিত্তে শ্রীযুত কুলধৰ চলিহাক ভাৰ দিয়া হৈছে। বঙ্গলা ভাষাৰ সন্মান পত্ৰলৈ আমাৰ হৈ আপুনি সেই ভাষাত বাণীটি লিখি

* শ্রীযাৱৎ চণ্ডাম্বুজ ভক্তিকামঃ শ্রীশ্রীবিভূতিভঃ। সূৰ্য্য হৰিদেৱ উৎসৰ্গ যন্তেন মন্দিৰমচীকৰদচ্যুতস্য নেদ্রাশ্চ নাগ বন্দ্য গণিতে শকাব্দে—১৮৭২ শকত শ্রীহৰিদেৱ গোস্বামীৰম্বাৰাই মণিকূট নিৰ্ম্মিত।

প্রকাশ কৰিবৰ কাৰণ পঠাব পাৰিলে বৰ ভাল পাম। “দৈনিক অসমীয়া” আৰু ‘ডেকা অসমলৈ’ আমাৰপৰা পঠোৱা হৈছে। ..”

প্ৰথম বাণী : অসম-সত্ৰসংঘ আৰু সকলো গোসাঁই মহন্তসকললৈ লিখা :—

অনুন্নত সকলক
কীৰ্ত্তন-ঘৰত
সমুদ্ৰাৰ
আগ্ৰহ।

“বৰ্ত্তমান পৰিস্থিতিতলৈ চাই আৰু কালকতা, নোৱাখালি, চৌমোহান আদিৰ কাৰ্য্যকলাপ দেখি অনুন্নত হয—মনুষ্ট্ৰসদয়ত ভগৱানৰ বিশ্বাস আৰু অনা ৰকমে হিন্দু ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি আস্থা ক্ৰমান্বয়ে আঘাত-প্ৰতি-ঘাতত ক্ষীণ হৈ যাবলৈ ধৰিছে। প্ৰাচীন সমাজৰ নিয়ম সুন্দৰ আৰু দৃঢ় হলেও পৃথিবীব্যাপী সাম্যবাদৰ ঢোৱে তাক শিথিল কৰি আনিছে; আৰু ক্ৰমান্বয়ে আমাৰ সমাজৰ কিছু মানুহে তেনে ব্যৱহাৰৰ বশ্বন টান বুলি অনুভৱ কৰিছে, আৰু এনে ব্যৱহাৰৰ বাবেই তেওঁবিলাকে অনা ধৰ্ম্মৰ ফালে দৃষ্টি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। এনে অৱস্থাত অনুন্নতসকল আমাৰ কীৰ্ত্তন ঘৰ আদিত সোমোৱাত যি একোৰি ছিদ্ৰ আছে তাক আমি আপোনাসকলৰ মত সাপেক্ষে গূচাবৰ হ'ল বুলি অনুভৱ কৰোঁ। আৰু হিন্দুধৰ্ম্মৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ প্ৰচলন কৰা আৰু নীতিনিয়ম মানি সজৰূপে চলা আমাৰ ভেতৰত যিসকল লোক আছে, সেইসকলক কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ সোমাবলৈ দিয়া যোগ্য বুলি ভাবোঁ। কিন্তু আপোনাসকলৰ নিচিনা ধৰ্ম্মৰ গুৰিয়ালসকলৰ উপদেশ অনুমোদন নহলে এনে কাৰ্য্যত আগ বাঢ়িবলৈ টান। সেই হে, আপোনাসকলৰ বিচাৰ আৰু বিবেচনা এই সন্ধিক্ষণত আগ্ৰহ কৰিছোঁ। আশা কৰোঁ, আপোনাসকলে মত প্ৰকাশ কৰি এটা সুমীমাংসা কৰিবলৈ সহায় কৰিব। আপোনাসকলৰ অভিমত সোনকালে পাবলৈ বাট চাই থাকিলোঁ। কৰ্ম্মধৰ্ম্মমতি।

দক্ষিণপাট সত্ৰ, শক ১৮৬৮। আঘোণ।

(স্বা) শ্ৰীশ্ৰীদক্ষিণপটীয়া সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী।”

দ্বিতীয় বাণী : (বাতৰি—কাকতলৈ)।

বাইজৰ প্ৰতি অনুবোধ

জ্ঞাত্যন্তৰক
পুনৰ গ্ৰহণৰ
পৰামৰ্শ।

“কালকতা, নোৱাখালি আদি ঠাইত সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষত উৎপীড়িত হোৱা লোকসকলৰ কথা কাগজে-পত্ৰে জানিব পাৰি আমি গভীৰ বেদনা অনুভৱ কৰিছোঁ আৰু জোৰ কৰি ধৰ্ম্মান্তৰিত কৰা বাবে ধৰ্ম্মান্তৰক বেজাৰ পাইছোঁ। বিশদ ৰূপে বিবেচনা কৰি দেখা গৈছে যে এনে বলৱৎ ধৰ্ম্মান্তৰ কৰণত ধৰ্ম্মত্যাগ ঘটিবৰ একো কথাই নহয়। এতেকতে, সকলো হিন্দুৰে সেইসকলৰ জাতি লুপ্ত পালে বুলি নেভাবি বুলেৰে ধৰ্ম্মান্তৰ কৰোৱা হিন্দু নৱনাৰীসকলক পুনৰ হিন্দু সমাজলৈ আনি পূৰ্বৰ সমাজৰ অবস্থাত স্থাপিত কৰা একান্ত কৰ্তব্য বুলি ভাবে যেন। এই মহান্ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈ আহিলে সেইসকলে সমাজত আগতকৈয়ো সমাদৰ পোৱা যোগ্য বুলি বিবেচনা কৰোঁ। এই কথা স্থানীয় হিন্দু সমাজৰ ওপৰত বিশেষকৈ নিৰ্ভৰ কৰে। সেই সকলে হিন্দু ধৰ্ম্মৰ এই সন্ধিক্ষণৰ আৰু মহান্ পৰীক্ষাৰ স্থলত গভীৰৰূপে বিবেচনা কৰি মীমাংসা কৰি লব যেন। বুলেৰে জ্ঞাত্যন্তৰ কৰা লোকসকলক পুনৰ হিন্দু সমাজলৈ আহিবলৈ আমি সাদৰৰে আৰু সন্মানৰে আহ্বান কৰোঁ। তেওঁবিলাকৰ স্থান পূৰ্ব্বতকৈ কোনো গুণে হয় হ'ব নোৱাৰিব।”

ধৰ্ম্মনীতিৰ
ব্যৱস্থাপক ৰাইজ হৈ,
প্ৰভু “সাক্ষী গোপাল
মত্ৰ।”

নাথে এই দুয়োখন গোহাৰি পত্ৰ বা বাণী বঙলালৈ অনুবাদ কৰি ছিলেটব তিনি খন সাম্প্ৰতিক আৰু কালকতাৰ এখন দৈনিক কাকতত প্ৰকাশ কৰায়।

সামাজিক নীতি-নিয়ম বা চিৰাৰ্চনাত প্ৰথাৰ কিবা সালসলনি কৰিব লগীয়া হলে প্ৰভুৱে সদায় টকিছিল :—

আমি সত্ৰৰ সম্পত্তি আৰু পূৰ্ব্বীয় ধৰ্ম্মাচৰণ ন্যাসবক্ষী আথোন। শিষ্য-সেৱক-আমি সত্ৰৰ সম্পত্তি আৰু পূৰ্ব্বীয় ধৰ্ম্মাচৰণৰ ন্যাসবক্ষী আথোন। শিষ্য-সেৱক-সকলে যুগধৰ্ম্ম অনুযায়ী যেতিয়াই যি প্ৰকাৰে সত্ৰৰ পৰিচালনা বিচাৰে, আমি তাৰ বিৰুদ্ধে যাব নোৱাৰোঁ।”

১৮৬৮ শকৰ ১৬ আৰু ১৭ বহাগত মাজুলীৰ বৃন্দা-বিখ্যাত শালমবাৰ অসম-সত্ৰ-সংঘৰ প্ৰথম বাৰ্ষিক অধিবেশন বহে। সংঘৰ প্ৰধান সম্পাদক শ্ৰীযুত মোহনচন্দ্ৰ মহন্ত, বি-এল, তৈলপানী সত্ৰাধিকাৰৰ যোগে যিটি বাণী পঠিয়াইছিল, সত্ৰবসমূহৰ পৰিণামদৰ্শী প্ৰভুৱে তাত স্পষ্টকৈ লেখিছিল :—

“আজি অসম-সত্ৰ-সংঘৰ বাৰ্ষিক সাধাৰণ অধিবেশনত সম্মিলিত হোৱা সন্ত সমূহলৈ আপোনাৰ যোগে এই পত্ৰেৰে আমাৰ আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা জ্ঞাপন কৰা হৈছে। সনাতন হিন্দু ধৰ্ম্ম ৰক্ষণাবেক্ষণ আৰু প্ৰচাৰার্থে অসমৰ সন্ত-মহন্তসকল একত্ৰিত হোৱাত “সংহতি কাৰ্য্যসাধিকা” ভাবি অন্তৰত অতিশয় আশাৰ সঞ্চার হৈছে।

ক্ষুদ্ৰ-ক্ষুদ্ৰ পন্থা বা গড়ীৰ ভিতৰত আৱদ্ধ থাকিলেও সন্ধিক্ষণে বৈদিক ধৰ্ম্ম প্ৰসাৰণ কৰা কাৰ্য্যত সৰ্বজনৰ মত কেতিয়াও বিভিন্ন হ'ব নোৱাৰে। বৰ্ত্তমান

দেশৰ পৰিস্থিতি আৰু বিশৃঙ্খল সংহতিলৈ চাই উক্ত কাৰ্যত সৰ্বাগ্ৰে সৰ্বতোভাবে হিন্দুধৰ্মৰ হিতৈষী মাতেই সাধাৰণসকলৰ আত্মনিয়োগ কৰাটো এক মাত্ৰ কৰ্তব্য বুলি বিবেচনা কৰা হৈছে। স্ব স্ব অভিব্যক্তি অনুসৰি ব্যক্তিগত বা দলগত ভাবে একোটা ভিত্তিহীন মত গ্ৰহণ কৰি সনাতন হিন্দু ধৰ্মত বহুত বিদ্ৰাট আৰু প্ৰলান্ধৰ সৃষ্টি কৰা দেখা গৈছে। এনেবিলাক ধৰ্ম-পৰিপন্থী কাৰ্য্যই প্ৰশ্ৰয় পোৱাটো শোভনীয় নহয়। গতিকে, সেইবিলাক কাৰ্য্যত লিপ্ত নহৈ সঠ সৎগৰ সভ্যসকলে সন্মিলিত ভাবে আলোচনা কৰি সনাতন হিন্দু ধৰ্মৰ পথ নিশ্চল, সুদৃঢ় সুস্বৰ্ণীকৃত কৰিব বুলি বাজা কৰিলোঁ।

কম্পিত কাৰ্য্যাবলী নিষিদ্ধবাদে সুসম্পন্ন কৰিবলৈ মহাপ্ৰভু 'যাদৱবাইৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰিছোঁ—যেন সকলোৰে অন্তৰত সামা, মৈত্ৰী, মিলনৰ ভাব জাগৰিত হৈ উঠে।

“সং গচ্ছধনং সংবদধনং সংৰামনাংসি জনাতাং,

দেৱাজাগং যথাপ্ৰসংগং সংজ্ঞানং হি উপাসতে।

সমানো মন্তঃ সমিতিঃ সমানীসমানং মনঃ সহাচিত্ত মেধাং।

সমানং মন্ত্ৰমীত মন্ত্ৰয়েবঃ সমানেন বোহবিষা জুহোমি।

সমানীৰ আকৃতিঃ সমানো হৃদয়া নিবঃ।

সমান মন্ত্ৰবো মনোয় এবঃ সুমংসতি।” —ঋগ্বেদ, দশম মণ্ডলম।

শিবমস্ত

দক্ষিণপাট সত্ৰ

শক ১৮৬৮।১৬ বহাগ

সভাৰ হিতৈষী

(স্বা) শ্রীশ্রী দক্ষিণপাটীয় গোস্বামী।”

প্ৰভুৰে স্বয়ং গাৰ্বে-গাৰ্বে, নামঘৰে-নামঘৰে গৈ সভা পাতি বহুতা দি সমাজ বিপ্লৱৰ অকাল বোধন কৰাটো সমূলিকৈ ভাল নেপাইছিল। বৰং, কিবা আজ্ঞা-অনুজ্ঞা শুনাব লগীয়া হলে মোধি, বাজমোধি, কাকতী, পাচনিসকলৰপৰাই শুনোৱাইছিল। পৰাপক্ষত, সত্ৰৰ ঐতিহ্য আৰু মান-অৰ্থাদাত খবজ্ঞাসূচক টোপ এটিকে পাবলৈ দিয়া নহৈছিল। প্ৰভুৰ নিজমুখৰ বাণীতকৈ কৰ্মচাৰী আৰু গোহাৰীৰ পত্ৰ যোগে পঠিত্তৰা বাণীহে এশ গুণতকৈও অধিক কাৰ্য্যকৰী হৈছিল। কোনো-কোনো সময়ত প্ৰগতিবাদীবিলাকেও দক্ষিণপাটীয়া গোসাঞি সামাজিক ধৰ্মকৰ্মচৰণত কি বাবস্থা দিয়ে তালৈকে সাগ্ৰহে অপেক্ষা কৰিছিল। প্ৰভু ঈশ্বৰ উদাৰ আৰু সংস্কাৰকামী আছিল দেখিয়েই দক্ষিণপাটৰ মতামতৰ ওপৰত প্ৰায় সকলোৰে আস্থা আছিল।

বাক্যসিদ্ধি গুৰুবুজাই মূক্তকণ্ঠে দিয়া আশীৰ্বাদৰ সুফল যেনেকৈ ততালিকে ফলিয়াইছিল প্ৰভুৰ ব্যাখ্যাত অন্তৰবপৰা ওলোৱা একোখাৰ আক্ষেপৰ বাক্যও তেনেকৈ অভিশাপত পৰিণত হৈছিল। মাজুলীৰে বাবণা গাৱঁৰ শলিয়া নামে মানুহ এটিয়ে সত্ৰৰ লাখেৰাজ ভূমি চিবাম চাপাবিবপৰা বাৰিষা কৰৈকাঠ এডাল চুৰ কৰি আনে। বৰ-আলধৰাই চোৰৰ ফুট পাই জনোৱাত গোসাই ঈশ্বৰে শলিয়াক মতাই অনাই, যদি সি কাঠ নিছে, সেই কাঠিবলৈ কলে। সি একোপধ্যেই সেই নেকাড়ে। হয় যে গুৰু ঈশ্বৰে তাক চুকুচুকাই-চুকুচুকাই বহুত বুজনি দিলে, তথাপি “নাৰ”পৰা “হাঁ” নুবুলিলে। হাতে-লোতৰে ধৰা পৰিও সি সেই নোলোৱাত গুৰুবুজনে অন্তৰত বৰ দুখ পাই আক্ষেপেৰে কলে, “তই যদি সঁচাকৈয়ে অনা নাই, একো কথা নাই। যদি হে, আনিছ, সেই কাঠ য'তে নি থৈছ, ত'তে থক।” সিপিনে সি কাঠ নি ধান নিবুউৱা বিস্থা, জবকা বা দিলমৰিয়া কৰিম বুলি বাৰীৰ পাচ ফালে কাৰো চকুত নপৰাকৈ লুকুৱাই থৈছিল। সত্ৰত গোসাইৰ আগত মিছা মাতি গৈ, ঘৰ পাই চায়গৈ দেখোন কাঠ ডাল ছিৰাল-ফাট দিলে। কাঠ আৰু একো কামত নেলাগিল। ঈশ্বৰ-মুস্তিৰ আগত আসৈ-মতা বাবে শলিয়াই হাতে-হাতে ফল পালে আৰু আগলৈ সি ‘তেনে কাম নকৰোঁ’ বুলি প্ৰভু ঈশ্বৰৰ চৰণত দণ্ডৱত হৈ পৰিলাহি।

সত্ৰৰ দেৱোত্তৰ মাটি এডোখৰ ভোগ দখল কৰি থকা মানুহ দুটাৰ ভিতৰত কাজিয়া লাগি থকা বাবে গোসাই ঈশ্বৰে কাকো হাল বাবলৈ নিদি মাটি ডোখৰ গড়-আবাদীকৈ ৰাখিছিল। কিন্তু, বিবাদীহঁতৰে এটা, কুমাৰ গাৱঁৰ সৰলৰা কলিতা বুলি, সি মনে মনে তাত হাল বায়গৈ। হাক দি থোৱা মাটিত কিয় বেদখল কৰিছে বুলি সুধিবলৈ তাক মতাই

প্ৰভুৰ আজ্ঞা-অনুজ্ঞা
পঠই যথেষ্ট।

বাক্যসিদ্ধতাৰ
জাম্বুদ্বীপ প্ৰমাণ।

হৰিৰ কাষলৈ
হৰিদেৱৰ
অন্তৰ্ধান।

যেন প্ৰভু তেতিয়ালৈকে সজ্ঞানে আছিল। যেই নিশ্চালি দিয়া হল, সেই প্ৰভুৰ চকু দৃষ্টি জঁপ খাই গল। 'হৰিবংশ' শ্ৰৱণৰ অলৌকিক দান "হৰিদেৱৰ" অমৰাঘাটি হৰিয়ে আকৌ হৰিৰ কাষলৈ লৈ গঢ়ি গল। থাকি গল মাথোন পৃথিৱীত পাহৰিব নোৱৰা প্ৰভুৰ আধ্যাত্মিক মহিমাৰ অমিয়া-ঝঞ্কাৰ। শক ১৮৮৫, মাহ ফাল্গুন, দিন ১৫, বাৰ শুক্ল, তিথি কৃষ্ণা প্ৰতিপদ, সময় প্ৰাতঃসৰ ৬ বাজি ৫০ মিনিট যাওঁতে। মন্ত্ৰালীলাৰ কাল—৫০ বছৰ ৭ মাহ।

প্ৰভুৰ আকস্মিক জীৱনাৱসানৰ লগে-লগেই ভগৱন্তৰ লীলা-অংশ-অৱতাৰী বিৰাট আধ্যাত্মিক শক্তি এটিবো ধৰাধামহস্তে অসম্ভাৱ্য ৰূপে অন্তৰ্হিত হল।

"শাকে বাণ হুতাশ দিম্পজবিধৌ জাতো বৃধে শ্ৰাবণে
শূন্যাস্থাষ্ট সূৰ্য্যশু মিশ্ৰিত শকে ধৰ্ম্মাধিকাবো ভৱন্
বাণশ্ৰুত শশাঙ্ক সম্মিত শকে তপস্যো সূৰ্য্য;
শ্ৰীশ্ৰী মধ্ববিদেৱ বিপ্ৰ প্ৰৱো বৈকুণ্ঠধামাগমং
বদন্ যাদৱদেৱোতি মহামুহুৰ্-মহামতি;
দক্ষিণপাট সত্ৰ সোব্যাস্জগম্ভববীস্তনুম।"

কন্দনৰ বোল।

প্ৰভু তুলসী গুৰিলৈ নিয়া মাথক ভকত সকলৰ মাজত কন্দনৰ বোল উঠিল। গোটেইখন হুৱাদুৱা লাগিল। বোলৰ ধ্বনি শব্দনি হাটীৰ লৰা-বুঢ়া য'ত-যি-আছিল সকলোটি উম্বাউল হৈ তুলসীৰ ওচৰত সমবেত হলহি। নিশ্বাস নিবুন্ধ হোৱাৰ লগে-লগেই দবা-শঙ্খ আদি বাদ্য বজাই প্ৰভুৰ মন্ত্ৰালীলা সম্বৰণ ঘোষণা কৰিব লাগিছিল। জৈৱিক দেহাটি বিভাৱ নিদাত পৰি থাকোতেও সুস্থ সজীব দেহৰ জ্যোতিৰ্ময় কান্তি উজ্জল থকা বাবে আটাইবোৰ মনত এনেকুৱা হৈ লাগিছিল যেন প্ৰভু এতিয়াই উঠি বহিব। এই দেখিয়েই অনন্ত শযাত পৰাৰ পিচতো প্ৰভুৰ বৈকুণ্ঠযাত্ৰা হল বুলি একো গম দিবলৈ নহল।

প্ৰজাৰ দিননি।

তেতিয়াও শেষ চিকিৎসা কি হ'ব পাবে তাকে ভাবিয়েই সকলো নিমগ্ন আছিল। পাচে, কথা বুলিলেই বতাহ। প্ৰভু চলাৰ কথা ঘোষণা নৌ-কৰোঁতেই প্ৰভু চালিল বুলি গোটেই মাজুলীতে বিজুলী বেগেৰে বিয়পিয়েই গল। কেউফালৰপৰা ভাগি-ভুঁহৰি প্ৰজা আহিবলৈ ধৰিলে। মটৰেৰে অহা মটৰেৰে, খোজ কাঢ়ি অহাই খোজ কাঢ়ি, হুৰ্মনিয়াহ কাঢ়ি কন্দনাম্ৰা মুখ খনহ'ত লৈ সত্ৰত গনুজু খালেহি। কেঁচুৰা মাইকীয়েও কোলাত কেঁচুৰা লৈ "প্ৰভু কলৈ গল ও" বুলি হিয়া ধাকুৰিয়াই কান্দিবলৈ ধৰিলে। চাই থাকোতে-থাকোতেই ৪।৫ হেজাৰ মানুহ থপ খালেহি। প্ৰজাৰ মন্মভেদী আন্তনাদে মাজুলীৰ আকাশখন সেই দিনা যিভাবে খলক লগাইছিল, বৰ্ণোৱা অসাধ্য, সুৰ্শবলৈই হিয়াজলী ফাটি যায়।

দাহৰ স্থান।

১ বজাত বাদ্যভণ্ড বজাই প্ৰভুৰ বিয়োগ-বাতৰিটি প্ৰকাশ কৰা হল। এতিয়া দাহ কৰা হয় ক'ত?—ইয়াৰ একো এটা মীমাংসা কৰি নোৱাৰি সকলোৰে ভাবি-চিন্তি আছে, এনেতে সমবেত বাইজে মাত দিলে, বিশেষকৈ কৈবৰ্ত বাইজে টান ধৰিলে বোলে, "নবদেৱ নাৰায়ণ-দেৱৰ সমাধি থান য'ত আছে তাৰ ওচৰেই ভাল হ'ব। তিনিউ খন পৰিৱ থান একে ঠাই হ'ব।" কিন্তু সেই ঠাই ইমান দ য়ে তাত বাৰিষা হাতীও তল যায়। এনে দ ঠাইত কি সাধ্যো ভেটি তোলা হ'ব? এই দৰে দাহৰ ঠাই-নিৰ্দ্ধাৰনত থেংবোগেপো কৰি থকা দেখি বাইজৰপৰা টান মাত আহিল, "নৈ-বালিত কেতিয়াও প্ৰভুৰ থান হ'ব নোৱাৰে। আমাক থান লাগে, প্ৰভুক সেৱা কৰি থাকিবলৈ।" এই বুলি কৈয়েই বাইজে উটাপুটাকৈ লাগি বাহিব কৰাপাটৰ ওচৰত থকা আগৰ দুজনা প্ৰভুৰ সমাধি-স্থানৰ কাষতে পানীয়ে বৃষাৰ নোৱৰাকৈ তৎক্ষণাৎ বৰ ভেটি এটি বান্ধি পেলালে।

অন্ত্যোষ্ট ক্ৰিয়া
সমাপন।

৯। বজাত প্ৰভুৰ নিজীৱ দেহাটি দোলাত তুলি ঢোলে-দগৰে, দবায়-শঙ্খই, গায়নে-বায়নে শ্মশান ভূমিলৈ নি, তাতে স্নানাদি কৰাই নবীন সাজেৰে দেহাটি সুসজ্জিত কৰা হল। তেতিয়া প্ৰভুৰ কান্তি বৰ্ণনাতীতৰূপে জিলিকি উঠিছিল। নেদেখা জনে সেই ৰূপ কেতিয়াও কল্পনাতো আনিব নোৱাৰে। বাইজৰ অনুৰোধ-অনুৰূপি আঁৰ কাপোৰ দাঙি চিতা প্ৰদক্ষিণ কৰোৱা হয়। সকলোৰে প্ৰভুৰ দিব্য মূৰ্তিটি শেষ বাৰৰ নিমন্ত্ৰে চাই ললে আবু হৰধনি কৰি ঢলি-ঢলি পৰি সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে। কান্দোনত গোটেইখন খলক লাগিল। কন্দন-সৰল-পদ্ম-আম কাঠেৰে নিৰ্ম্মিত চিতাত দবাশঙ্খ বজাই, উৰুলিধনি কৰি গায়ন-বায়নেৰে

শ্রীশ্রীহরিদেব গোস্বামী (ভাগরত পাঠত)

৮ চক্রীচক্রীদের গোষ্ঠী (সাধারণ অধ্যক্ষ)

প্ৰভুৰ দেহাটি চিতাত তুলি দিয়া হল। কেউফালবপৰা কলাহে-কলাহে ঘিঁউৰ আহুতি আব্দু পদ্পাজলি প্ৰদান কৰা হল। বৰ্তমান অধিকাৰ গোস্বামীয়ে মূৰ্খাশূন্য কৰিলে। অশ্লীলদেৱতাই কনকনীয়া কাঠৰ চিতাটি নিমিষতে দংশি পেলালে আব্দু প্ৰভুৰ সন্মুখৰ সন্মেলমল শৰণটি ভস্মত পৰিগত হৈ গল। তাৰ পাচত, পুৰুষ পিন্ডৰ কাৰ্য্য সম্পন্ন হলত, শৌকাচ্ছয় হৈ বৰ্তমান অধিকাৰ প্ৰভুক লগত লৈ, চাৰে বাৰ বজাত ভক্তসকল কান্দকাটি উৰুঙা সত্ৰত সোমায়গৈ আব্দু সমবেত বাইজো চকুৰপানী টুকি-টুকি ঘৰাঘৰি যায়।

এক মান বজাত জনচাৰেক ভকতেসৈতে আউনীআটা সত্ৰৰ ডেকা জনা গোবামী প্ৰভু আহি বৰ্তমান অধিকাৰ সমন্বিতে সমূহ ভকত-বৈষ্ণৱৰ আগত বৰ সন্তোষেৰে কলেহি, “ইশুকুলীয়া লৰাৰ মুখে বিনামেঘে বজ্ৰপাত হোৱাৰ বাৰ্তাৰ পাই লৰালৰিকে আহিলোঁহে হয়, অভিলষ্য পূৰ্ণ নহল। ভাবিছিলোঁ, দাহ কৰি থাকোতেই পামগৈ, সেৱা এটি কৰি নিজকে ধনা বুলি ভাবিমগৈ। সেয়ে কিন্তু নহল।” এই বুলিওঁ কৈ আউনীআটীয় জনাই সন্তুষ্ট ডোকাভনাক অনেক প্ৰবোধ বাগবোৰে শান্তনা দি শেষত কলে, “এতিয়া আব্দু সেই বিষয়ে অনুশোচনা নকৰি পাৰলৌকিক পামলৈ হে চোঁটত হব লাগে।” ভাবী অধিকাৰ জনাই এই বুলি আত্মপ্ৰবোধ দিলে :-

“গতং ন স্মৰেৎ, মৃতং ন শোচেৎ” বুলি শাস্ত্ৰ কৈছে। এতেকেই অনুশোচনা কৰাব একো লাভ নাই। তথাপি মায়ামগ্ধ মনক স্থিৰ বখা সুসাধা নহয়। যিমান পাৰোঁ, দমাই ৰাখিছোঁ। এনে দৰ্শনদৰ্শন সূচাবলৈওঁ সৰুমান কৰিব পাৰিম বুলি সৰ্বদেৱ আৰ্য্য আশা কৰিব পৰা নাই। মৃতক দেহতৰ আশীৰ্বাদ আব্দু প্ৰভু যাদবৰাইব বৰদুগাব ওপৰত হৈ নিৰ্ভৰ কৰি আছোঁ।

আউনীআটীয় জনাই “আমি কিবা সহায় কৰিব লাগিলে, জনালে বৰ সন্তোষ পাম” বুলি নিৰ্ভৰ দিয়াত এখেত জনাই সেই আশ্বাসত কৃতজ্ঞ হৈ ইয়াকে মাথোন, কলে “সম্প্ৰতি আব্দু আমাৰ ভঁৰালে-সামবে বিচাৰ কৰি চোৱা যকচোন।” এই বুলিওঁ কথাবাত্তী হৈ সভা ভংগ কৰি দুয়ো জনা গোসাই স্ব স্ব স্থানলৈ প্ৰস্থান কৰিলে।

দক্ষিণপাটৰ অধিকাৰ গোস্বামী বৈকুণ্ঠী হল বুলি শুন্য মাত্ৰকে স্থানীয় স্কুল, কলেজ, চৰকাৰী অফিচ আদি ছুটী দিয়া হল। টেলিফোন যোগে মৰ্ম্মভেদী সংবাদটি পাই মূৰ্য্যমন্ত্ৰী শ্ৰীমদুত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহাই পাচদিনা ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ সকলো চৰকাৰী অফিচ-আদালত বন্ধ দিবলৈ নিৰ্দেশ দিলে। গুৱাহাটীৰ “অল ইণ্ডিয়া বেডিয়’ৰ দ্বাৰা সেই দিনাই সেই শোকৰ বাৰ্তা প্ৰচাৰিত হল। অসম-বিধান সভাৰ ক্ৰমণিকা মতে কাৰ্য্য চলি থাকোতেই প্ৰভুবিহীনৰ বজ্ৰপাতত্বা বাৰ্তাৰ পাই সভাৰ কাৰ্য্য স্থগিত ৰাখে আব্দু সকলো সভা ধৰ্ম্মাহত হৈ আধ্যাত্মিক-তাৰ প্ৰতীক প্ৰভুৰ অকাল আব্দু আকস্মিক বিয়োগত গভীৰ শোক প্ৰকাশ কৰি মৌনভাবে থিয় হৈ প্ৰস্তাব গ্ৰহণ কৰে। লাহে-লাহে চোঁদিশবপৰা শোকসমবেদনা-জ্ঞাপক চিঠি-পত্ৰ-টেলিগ্ৰাম আব্দু ৰাজহুৱা সভাৰ শোকপ্ৰস্তাবাদি আহিবলৈ ধৰিলে। দুখেৰেজাবে ত্ৰিয়মান শিষ্য সমূহৰ সোঁত বলিবলৈ ধৰিলে। প্ৰভু আছিল ত্ৰিভুৱন্দিত্য আব্দু ভক্তবৎসল। সেই হে, কি অসমীয়া, কি বঙালী, কি মাৰোবাৰী সকলো ধৰ্ম্মপ্ৰাণ তিন্দুকে প্ৰভুৰ অন্তৰ্দ্ৰ্শনে শোক-মোহৰে বিহবলৈকে পেলাইছিল।

যোৰহাটৰ “জনম ভূমি” কাকতে প্ৰভুৰ আধ্যাত্মিক জীবনৰ চমু আভাস এটা দি “শ্রীশ্রী হৰিদেব গোস্বামী এটি মহাজীবনৰ” প্ৰতি বিয়োগাত্মক সম্পাদকীয় প্ৰবন্ধেৰে অশ্ৰু-অৰ্ঘ্য অৰ্পণ কৰিলে। সেই অনুবুলিওঁ “নতুন অসমীয়া” আব্দু আন-আন কাকতেও প্ৰভু হানি হোৱাত চমু টোকা একোটৰে শোক প্ৰকাশ কৰিলে।

শোক, প্ৰকাশৰ চিঠি জাপ-জাপ। তাৰ ভিতৰে অসম-বিধান সভাত গৃহীত হোৱা শোক প্ৰকাশৰ প্ৰস্তাব লিখি পঠিৱা খনেই সৰ্ব্বপ্ৰধান। তথাপি, প্ৰতিনিধিমূলক স্বৰূপে তিনিখন চিঠি উদ্ভূত কৰি দিয়া হল :

প্ৰথম খন :-

“অসমৰ প্ৰবীণ নেতা, অসম প্ৰদেশ কংগ্ৰেছৰ প্ৰাক্তন সভাপতি আব্দু ভূতপুৰুষ বিপ্লু আব্দু শিক্ষা মন্ত্ৰী” শ্ৰীমদুত দেৱেশ্বৰ শৰ্ম্মা ডাঙৰীয়াই দিয়া। তেখেত দক্ষিণপাটৰ শিষ্যও। শৰ্ম্মা ডাঙৰীয়াই লিখিছিল :-

“এটা বিৰাট আধ্যাত্মিক শক্তি আচম্বিতে অন্তৰ্হিত হল। পণ্যশ্লেষক গড়ম্বৰীয়া সগ্ৰাহিকাৰ শ্রীশ্রীপীতাম্বৰ দেৱ গোস্বামীৰ বৈকুণ্ঠীৰ পাচতে, অসমৰ সমাজ-জীবনত এইটোৱেই আটাইতকৈ ডাঙৰ

আউনীআটা সত্ৰৰ
ডেকা অধিকাৰ
গোস্বামীৰ
সমবেদনা।

স্কুল-কলেজ
অফিচাদি বন্ধ হল।

বাৰ্তাৰকাকতত
বিয়োগাত্মক
প্ৰবন্ধ।

“আধ্যাত্মিকতাৰ
প্ৰতীক”
— অসম বিধান সভা।

“বিৰাট আধ্যাত্মিক
শক্তি অন্তৰ্হিত হল।
— দেৱেশ্বৰ শৰ্ম্মা।

দূৰ্ঘটনা। সমাজৰ নৈতিক শৃঙ্খলা বক্ষা আৰু পুনৰ আধ্যাত্মিক জাগৰণৰ পক্ষে অতি জৰুৰী সময়তে প্ৰকাশ উদ্মুখ এই তেজোদ্দীপ্ত আধ্যাত্মিক শক্তিৰ অন্তৰ্ধানত অসমীয়া হিন্দু সমাজৰ অপ্ৰণীয় ক্ষতি হল।”

দ্বিতীয় খন :

“অপ্ৰণীয়
ক্ষতি হল”

—মোহনচন্দ্ৰ মহন্ত।

অসম-সত্ৰ-সংঘৰ প্ৰধান সম্পাদক শ্ৰীযুত মোহন চন্দ্ৰ মহন্ত বি-এল দেৱে প্ৰভুৰ বিয়োগ-বাতৰি পোৱা মাতেই লেখা :—

“ অসমৰ এটা অপ্ৰণীয় ক্ষতি হল।”

তৃতীয় খন :—

“লীলাংশাৰতাৰী
পূৰ্ব্বে—

—ৰাজমোহন নাথ।

তৃতীয়খন আহিছিল কাচাৰ জিলাৰ হাইলাকান্দী অধিবাসী অসমীয়া সাহিত্যসেবী, গ্ৰন্থকাৰ, যোৰহাট ধলৰ সত্ৰৰ শৰণীয়া শিষ্য, প্ৰত্নতাত্ত্বিক পণ্ডিত, ইঞ্জিনীয়েৰ ৰাজমোহন নাথ তত্ত্বভূষণবৰা :—

“আমি বিশ্বাস কৰোঁ, এই ভাবতভূমিত যুগে-যুগে “দেৱতা মানুহ হয়—মানুহ দেৱতা।” একেই ভাবেই মানব আকৌ দানব হয়, দানৱ মানৱ। কুব্ৰহ্মেত্ৰৰ সমবাংগনত শৰশয্যাশায়ী কুব্ৰহ্ম পিতামহ ভীষ্মক শ্ৰীকৃষ্ণই চৰণ ছুই প্ৰণাম কৰোঁতে ভীষ্মই আপত্তি জনাইছিল। তেতিয়া শ্ৰীকৃষ্ণই ভীষ্মৰ আত্মবিসৰ্জক, পিতৃভক্তি, জিতেন্দ্ৰিয়তা আদি গুণ বৰ্ণাই কৈছিল :—

“বিৰাট গগনস্পৰ্শী মৰতি যাহাৰ
তাৰ পদতীৰ্থে নাহি প্ৰণমিয়া হায়
নিমিব মানব আমি চৰণ কাহাৰ :”

তেতিয়া ভীষ্মই উত্তৰ দিছিল :—

মানব! মানব তুমি! তুমিও মানব!
দেবতাৰ উদ্দেশ্যে তব মানৱেৰ স্থান
ৰবি-শৰ্মা-বালকৃণা পাৰাবাৰ কৃপ
বক্ষ্মীকেৰ সত্ৰপ তাৰ গিৰি হিমগন”

গীতাত শ্ৰীকৃষ্ণই কৈছে :

“অৱ জ্ঞানন্তি মাং মৃঢ়া মানুহাং তনুমাশ্ৰিতম্
পৰং ভাবম জানন্তো মম ভূত মহেশ্বৰম।”

মৃঢ় জ্ঞানীসকলে বিভ্রান্ত চিন্তা হোৱাৰ কাৰণে সৰ্বভূতৰ মহান্ স্বৰূপ মোৰ পৰমতত্ত্ব নাজানি মানব-দেহাধাৰী মোক অবজ্ঞা কৰে। সেই যুগতো মানব দেহাধাৰী ভগৱন্তক চিনিব পাৰিছিল—ভীষ্ম আৰু উদ্মুখৰে আৰু কিঞ্চে চিনিছিল অৰ্জুনে। বৰ্ত্তমান যুগত, বিজ্ঞানৰ মগতৃষ্ণাৰ পমখোদা হিন্দুসংস্কৃতি—বিমুখ যুগৰ—বিশেষকৈ অসম হেন দেশত নবদেহা আশ্ৰয় কৈ লীলা কৰা ভগৱন্তক চিনিবলৈ কেই জনে নো যতন কৰে? কিন্তু লোকে চিনোক বা নিচিনোক, অবজ্ঞা কৰোক বা ভীষ্ট কৰোক, এই যুগতো পৰম কাৰুণিক মঙ্গলময় ভগৱন্তই জীৱৰ মঙ্গলৰ হকে নানা ভাবে নব দেহা আশ্ৰয়কৈ লীলা কৰি নিঙ ইচ্ছানুসৰি যথাসময়ত অন্তৰ্হিত হৈ যায়। দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰী ‘হৰিদেৱ গোস্বামী প্ৰভু আছিল তেনে বিধ লীলাংশাৰতাৰী পূৰ্ব্বে। অসম ভূমিত অবতীৰ্ণ হোৱা হেতু নীবলৈ লীলাকৈ নীৰবে অন্তৰ্ধান হল। মোৰ নিচিনা ক্ষুদ্ৰ দু-এজনক মৰমকৈ যি পদাঙ্ক বেথা বাখি গল, তাকেই সুৰ্ৱৰ্ণৰ এতিয়া ঢকুলো টুকিছোঁ।”

শ্ৰীশ্ৰী ‘হৰিদেৱ গোস্বামী প্ৰভুবেসৈতে যি ক্ষন্তেক মাথোন চাক্ষুষ আলাপ কৰিবলৈ পাইছিল তেওঁ যে চিৰ জনমলৈ প্ৰভুক পাহৰিব নোবাৰিছিলেই নে, প্ৰভু-দৰ্শনৰ স্মৃতিটোও যাউতি-যুগীয়া কৰি থৈ যাবলৈ বিচেষ্টাত প্ৰাণ ধৌকি-বাথো লাগিছিল।

“শান্তি স্বৰূপ
গোস্বামী-কুলভূষণ”
—মহাদেৱ গিৰিশঙ্কৰ।

সুদৰ উত্তৰ ভাৱতৰ অখিল ভাৱতবৰ্ষীয় গোস্বামী মহাসভাৰ হৈ সমাজসেৱক “মহাদেৱ গিৰি শম্ভুৰে” শান্তিৰ প্ৰতীক ‘হৰিদেৱ গোস্বামীৰ বিশ্ববিশ্ৰুত অলৌকিক গুণবাজিত তন্ময় হৈ এইখনি অভিনন্দন পত্ৰেৰে প্ৰভুক সাতসেৱা জনাইছিল :—

শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ প্ৰশস্তি

“সন্ত শিৰোমাণি, পৰম উদাৰ, শান্তি স্বৰূপ,
গোস্বামীকুলভূষণ “হিজ হালিনেস্” শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ
দক্ষিণপাট সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী, যোৰহাট (আসাম)।

ওহবিদের গোস্বামী বাল্যরশ্মিত

ওহবিদের গোস্বামী ছাত্ররশ্মিত

ডেকা অধিকাৰ ত্ৰীত্ৰিমানন্দ দেৱ গোন্ধাৰী

যোগীকুলকমল দিবাকৰ গুণ আৰু সৌ
শমদম পয়োদধিশ জগ মে অনন্ত হৈ।
কলুষ নশাৰনি ছবি ছাকতি মনোজদ্যুতি,
বজ্জতি বিভূতি পাতিনথ শিখ পৰ্যন্ত হৈ।
দয়া দান ধৰ্ম্মনিতলপট শৰীৰ সঙ্গ,
অনুপম উদাৰতা তে ফাবত দিগন্ত হৈ।
নৈনন কনোনিকা কে কোষণ কৰোষণ দৃখ
দেখত, "শম্ভু" ভাজে ধন্য হৰিদেৱ জী মহন্ত হৈ।"

হোলোঙাপাৰ, হাতীগড় আৰু চাওখাত মৌজা নিবাসী প্ৰভুৰ আশীষাকাঙ্ক্ষী বাইজৰ হৈ
অভিনন্দন পত্ৰ

পবন পূজাপাদ শ্রীল শ্রীশ্রীযুগ দক্ষিণপাৰ্চীয় সনাতনিকার শ্রীশ্রী হৰিদেৱ দেৱ গোস্বামী
প্ৰভুৰ পবন পাদ-পদ্মেশ্বৰ।

পবন পূজনীয় প্ৰভো,

পৰাধীন ভাৰতৰ অশেষ দুখদৈন্য নানান সামাজিক বিভ্রাট, উৎকট বাস্তবিক
অসুবিধাৰ মাজত হিন্দু জাতিয়ে কাল যাপন কৰিব লগা হৈছে। কোনো কোনোৱে
বিদেশী বিজতবীয়া শিক্ষাত শিক্ষিত হৈ আৰু অনেকেই নিবন্ধৰতাৰ অন্ধকাৰত আৱশ্য
হৈ কোনটো সুগম পথ ঠিক কৰিব নোৱাৰি আনৰ প্ৰবোচনাত পৰি হিন্দু ধৰ্ম্ম ত্যাগ
কৰি ইসলাম-খৃষ্টান আদি ধৰ্ম্মত দীক্ষিত হৈছে। এনে সময়ত প্ৰভুৰে সন্তৰপৰা চহৰলৈ
ওলাই অহাত আমি আনন্দিত হৈ ভক্তিপূৰ্ণত চিন্তে অভিনন্দন জনাইছোঁহঁক।

হোলোঙাপৰীয়া
বাইজৰ
অভিনন্দন।

অসমৰ পবিত্ৰ ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক ত্যাগোদীপ্ত ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য শ্রীশ্রী দেৱ দামোদৰ
সং সমূহৰ ভিতৰত সৰ্বপ্ৰধান দক্ষিণপাৰ্চ সন্ত.—যি সন্তৰ যোগেদি শ্রীশ্রী বনমালী দেৱ
দিনবেপৰা শিষ্যসকলৰ মাজত ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰ কৰি নানান জাতীয় অনুষ্ঠানত
সহায় কৰি প্ৰত্যেক গৰাকী অধিকাৰ পূৰ্ব্বৰেই অসমৰ ধৰ্ম্ম-গৌৰৱ বক্ষা কৰি আহিছে।
বিশেষকৈ শ্রীশ্রী নৰদেৱ গোস্বামী প্ৰভুৰে অসম-সাহিত্য-সভালৈ ৫০০০ টকা দান দি
অসমীয়া সাহিত্যৰ উন্নতিকল্পে সহায় কৰাৰ লগে-লগে সংস্কৃত শিক্ষাৰ নিমিত্তেও বিশেষ
যত্ন কৰিছিল। মেলেং সংস্কৃত-টোলত যথাসাধ্য আৰ্থিক সহায় কৰাৰ উপৰিও প্ৰভুৰে
ধৰ্ম্মাৰ্থ দীপিকাৰ যোগেদি গো জাতিৰ উন্নতিকল্পে প্ৰচাৰ কৰিছিল। বিহাৰ ভূমিকম্প
আৰু মাজুলীৰ বানপানী প্ৰপীড়িত সকলক মুকলি হাতেৰে দান দি সাধামতে সহায়
কৰিছিল।

বৰ্ত্তমান প্ৰভুৰে যোৰহাট কলেজ-প্ৰমুখ্যে ভালেমান সাৰ্বজনীন অনুষ্ঠানলৈ আৰ্থিক
দান দি নিজৰ ধন ভাণ্ড কানি-নিবাৰণী গোহাৰী প্ৰচাৰবন্দৰা মাদকতা বজ্জন আন্দোলনত
কাৰ্য্যকৰী সহায় কৰি গৃহনিৰ্ম্মণৰ পুনৰুদ্ধাৰ আৰু স্বদেশী প্ৰচলন আন্দোলনত আন্তৰিক
সহানুভূতি দেখুৱাই দেশৰ উন্নতিৰ হকে সৰল চিন্তে প্ৰয়ত্ন কৰাত দেশবাসীৰ বিশেষ
শ্ৰদ্ধা—ভক্তিৰ পাঠ হৈছে। কাকজান হাই স্কুল, নামতীদল হাই স্কুল, মেলেং কাঠগাওঁ
মিলন সন্মিতিৰ প্ৰতিও প্ৰভুৰে যথাসাধ্য আৰ্থিকদান দিছিল। সদৌ বাইজৰ লগতে স্থানীয়
অনুষ্ঠান দুটিৰ হৈয়ো প্ৰভুৰ পাদপদ্মত সেৱা জনোৱা হৈছে।

সংস্কৃত শিক্ষাই হৈছে হিন্দুৰ হিন্দুত্ব বক্ষা আৰু হিন্দু সংস্কৃতি বিকাশৰ ঘাই
প্ৰস্ৰৱণ। এই নিমিত্তেই হবলা, সংস্কৃত ভাষা বাদে কোনো ভাৰতীয় ভাষাকে চৰ্চ্চা কৰিব
নোৱাৰি। সম্প্ৰতি সানুনয়ে প্ৰাৰ্থনা এই যে হিন্দুধৰ্ম্ম আৰু সংস্কৃত ভাষা বিস্তাৰৰ
অৰ্থে অসমৰ দাঁতি কাষৰীয়া ঠাইবিলাকলৈ যেন প্ৰভুৰে বিশেষ ভাৱে দৃষ্টি ৰাখে।

সামৰণত সকলো বাইজৰ হৈ পবনেশ্বৰৰ চৰণত প্ৰাৰ্থনা কৰোঁহঁক যাতে প্ৰভুৰে
মহামুনি শূকদেৱৰ দৰে ভাগৱতী ধৰ্ম্ম প্ৰচাৰপুৰ্ব্বক অনুন্নত জাতি সমূহৰো উন্নতি বিধান

কৰি হিন্দু ধৰ্ম্মৰ সৰ্ব্বাঙ্গীন উন্নতি সাধি হিন্দু জাতিৰ গৌৰৱ কৰিবলৈ সমৰ্থবান হয়।
ইতি। ১৮ মাঘ, ১৮৬১ শক। ইং ৩১।১।১৯৪০ চন।

শ্রীনবনাৰায়ণ গোস্বামী, মেলেং সংস্কৃত টোল; ডিম্বেশ্বৰ গোস্বামী, মেলেং; শ্রীপ্ৰমোদচন্দ্ৰ
বৰকটকী, কাকজান; শ্রী বাধানাথ শৰ্ম্মা বৰুৱা, হাতীগড়; শ্রী ধৰ্ম্মেশ্বৰ পূজাৰী, মেলেং;
শ্রী নাৰায়ণচন্দ্ৰ বৰা, কাঠগাওঁ; শ্রী নীলকুমাৰ বৰা, কাঠগাওঁ; শ্রী আনন্দচন্দ্ৰ বৰুৱা, মেলেং;
শ্রী লক্ষেশ্বৰ গোস্বামী; মেলেং; শ্রীদত্তদেৱ গোস্বামী, দিহা, শ্রী মহেশ্বৰ বৰকটকী, পীৰাকটা;
শ্রী লক্ষ্মীনাৰায়ণ শৰ্ম্মা, চাওখাত; শ্রী মনুশ্বৰ গোবামী, মেলেং; শ্রী কুমুদেশ্বৰ বৰা, টীয়ক;
শ্রী পদ্মেশ্বৰ গোবামী, মেলেং. শ্রী কমলচন্দ্ৰ দত্ত, ঢেকীয়াখোৱা; শ্রী ভুবনেশ্বৰ বৰা, কাঠগাওঁ;
শ্রী সুবেন্দ্ৰনাথ বৰা, লাহদৈগড়; শ্রী ভদ্ৰেশ্বৰ বৰদলৈ, চাওখাত।

শ্রীশ্রীবমানন্দ দেব গোস্বামী (ডেকা অধিকার সাক্ষাতে)

শ্রী ব্রজেন্দ্র দেব গোস্বামী
বর্তমান সত্রাধিকার

শ্রীশ্রীবনমানন্দদেব গোস্বামী

১৮৮৫ শক—

১৮৮৫ শক ২৫ ফাগুনৰ দিনা চলাজনা প্ৰভুৰ আদ্যশ্ৰাদ্ধাদি কাৰ্য্য সুসম্পন্ন হোৱাৰ পিচতে ডেকা অধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত বনমানন্দদেব দেব গোস্বামীক নিৰ্ম্মাণ দি মহা সমাৰোহেৰে দক্ষিণপাট সত্ৰৰ পঞ্চদশ ধৰ্ম্মাধিকাৰীৰ পদত অভিষিক্ত কৰা হয়। অধিকাৰৰ নিৰ্ম্মাণ দিহে আউনীআটীয়া সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত হেমচন্দ্ৰ দেব গোস্বামী আৰু গড়ম্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত কৃষ্ণকান্ত দেৱ গোস্বামী আমন্ত্ৰিত প্ৰভুস্বৰ্গে। শৰীৰ বিধাৰণ থকা হেতুকে নিমন্ত্ৰণ পায়ো কুবুৰাবাহী সত্ৰাধিকাৰ গোস্বামী প্ৰভু আহিব নোৱাৰিলে। তথাপি প্ৰভুৰ প্ৰতিনিধি ৰূপে তদপত্ৰস্বৰ্গ শ্ৰীযুক্ত গোপালচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী আৰু শ্ৰীযুক্ত গোবিন্দচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী উভয়ে ৩।৪ দিনৰ আগতে আহি অভিষেক উৎসৱ স্বৰ্ণপ্ৰকাৰে সহযোগ কৰিহ।

দুপৰীয়া আদ্যশ্ৰাদ্ধ আৰু শ্ৰাদ্ধৰ আনুষ্ঠানিক কাৰ্য্য প্ৰায় ১১ বাজি যোৱাতেই শেষ হয়। শেষ হোৱাৰ লগে-লগেই পৰ্শ্বাপৰ চালিঅহা চাৰিসত্ৰীয়া নীতি নিয়ম-অনুযায়ী নিৰ্ম্মাণ দানৰ কৃত্তিখনি কৰা হয়। নিৰ্ম্মাণ দিহেই আউনীআটীয়া-গড়ম্ৰৰ প্ৰভুসকল মটৰেৰে শব্দ সত্ৰাভিমুখে প্ৰত্যাবৰ্ত্তন কৰে। আহি পাওঁতেই কৰাপাটবপৰা যেনেকৈ প্ৰভুসকলক গায়ন-বায়ন আগবঢ়াই আদৰি অনা হৈছিল, যাওঁতেও তেনেকৈ ৰীতি-অনুসৰি গায়ন-বায়নেৰে আগবাঢ়ি গৈ বিদায় দিয়া হৈছিল।

সিদিনে, সত্ৰৰ ভকত আৰু স্থানীয় বাইজৈৰে গাঁঠি শূশ্ৰূষা সৰ্ম্মাহত তত্কাৰধানত শ্ৰাদ্ধলৈ অহা অপৰ্য্যাপ্ত লোকক সুধি-পঢ়ি সো-জলপান খুৰাই বিদায় দি থকা হৈছে আৰু ইপিনে ভিতৰ কৰাপাটৰ মুখতে বিফল ও মান বজাবপৰা ব্ৰাহ্মণ-সন্ত্ৰনসকলক দক্ষিণা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। নিশা ৯ বাজি গল, তেতিয়া হে প্ৰভু দক্ষিণা দিয়াবপৰা আৰ্জি হব পাৰিছে। এনে এবাৰাহত কৰ্ম্মবাস্তৱত থকা সত্ত্বেও প্ৰভুক অলপ মানো ক্ৰান্ত হোৱা দেখা নগল।

প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীবনমালী দেৱ-হন্তে প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ পৰ্য্যন্ত যি গছি ধৰ্ম্ম-বন্ত অখণ্ড ভালে পঢ়িল আহিছে সেই গছি বন্তৰে জন্মলাই থকাৰ গুৰুতকৈও গুৰুভাৱ পৰিছেহি বৰ্ত্তমান অধিকাৰ গোস্বামীৰ গাত। প্ৰভু চন্দ্ৰবৰ “বাজি কাল” আৰম্ভ হৈছে হে, লিপিবদ্ধ কৰিব লগীয়া কাৰ্য্যাবলীৰ আৰম্ভ কৰিবৰ নো হয় এথোন। তথাপি, গাদ্যবাহণ কৰিয়েই প্ৰভুৰে সত্ৰৰ দানশীলতা আৰু গহানুভৱতাৰ ঐতিহ্য বক্ষা কৰিবলৈ অকুণ্ঠিত ভাবে আগ বাঢ়ি আছে। সন্ম-জয়ে কোচবেহাৰত থকা বৈষ্ণৱ সত্ৰ সংস্কাৰৰ অৰ্থে নগদ ৫০০০ টকা, মাজুলীৰ কমলাবাৰী কলেজৰ নিমন্ত্ৰে স্বগণীজনা প্ৰভুৰ প্ৰিত্ৰিত নগদ সাহায্য, ১৮৮৭ শকৰ প্ৰলয়স্কৰী বানপানীত দুৰ্দ্দশাগ্ৰস্ত হোৱা গোহাঁইগঞা বাইজলৈ একেলগে ১৫০০ টকা, লাহিং হাই-স্কুললৈ ১৫০০ মাজুলী শালমৰাৰ প্ৰপীড়িতলৈ ৩০০ প্ৰতিবক্ষা পঢ়িললৈ ২০২৫ টকা কলাবাৰীত শিক্ষানুষ্ঠানৰ নিমন্ত্ৰে ৪০ বিঘা মাটি—এই বিল্যক দানতে পানীৰ চিন ভেঁটত ওলোৱা-দৰে প্ৰভুৰ উদাৰতা-চিন ওলাই আছে। এইবিলাকৰ উপৰিও, অনুষ্ঠপীয়া দান-সাহায্যও লেখত নলব লগীয়া নহয়। চাৰিউফালৰপৰা হেঁচা খাই আয়-উৎপন্নৰ বাট দিনক দিনে সঙ্কুচিত হৈ অহা সত্ত্বেও প্ৰভুৰে যে ইমানকৈ বাইজৰ হিতাৰ্থে আগ বঢ়াব পাৰিছে, সেয়ে বহুত আৰু মহৎ বুলি কব লাগিব।

অধিকাৰ প্ৰভুৰ প্ৰাৰম্ভিক জীৱন-যাত্ৰাৰ দুটিমান মাথোন উল্লেখযোগ্য কেঁকুৰি ইয়াতে সন্নিৱিষ্ট কৰি থোৱা হল :—

১৮৪৮ শকৰ শাওণত জন্মগ্ৰহণ।

১৮৫৯ শকৰ ৩ জ্যৈষ্ঠত উপৰীত গ্ৰহণ।

১৮৬৪ শকৰ ৩ ফাগুনত দীক্ষা গ্ৰহণ।

১৮৭০ শকৰ ৪ আহিনত গয়া-গঙ্গা-কাশী-বৃন্দাবন-পুৰুষোত্তম ক্ষেত্ৰ (জগন্নাথ) প্ৰভৃতি তীৰ্থ দৰ্শন। সত্ৰী ভকত আছিল :—শ্ৰীধীৰেশ্বৰ দেৱশৰ্ম্মা, শ্ৰীবৃন্দনাথ শৰ্ম্মা, শ্ৰীসোণাৰাম শৰ্ম্মা, শ্ৰীগোলাপচন্দ্ৰ গায়ন, শ্ৰীসোণাৰাম বায়েন আৰু শ্ৰীসবুলৰা বৰা।

প্ৰভু কঠোৰ নিয়ন্ত্ৰিত আৰু সদায় সত্ৰাশিষ্যৰ উন্নতিবিধায়ক চিন্তাত মগ্ন। বাৰাগসীত সংস্কৃত শিক্ষাপ্ৰাপ্ত আৰু তীৰ্থভ্ৰমণৰ দ্বাৰাই অভিজ্ঞতালব্ধ হোৱা বাবে প্ৰভুৰ দৃষ্টিভঙ্গী বহুল আৰু সৰ্বভাৰতীয়। সাহিত্য-সংগীতৰ প্ৰতি অনুৰাগ প্ৰভুৰ জন্মতে লাগি অহা। চুতীয়া সম্মিলনৰ মূখপত্ৰ “ভ্ৰমৰ” আৰু নগাৰংপৰা প্ৰকাশিত “আকাশী গঙ্গা” আদি আলোচনী কাকতত সূচীকৃত প্ৰবন্ধাদি লেখি সুনাম আৰ্জিছে। সম্প্ৰতি, সকলোৰে বৃদ্ধিৰ পৰাকৈ কোমল অসমীয়া গদ্যৰে শ্ৰীমন্তাগৰত খনো লেখি সমাপ্ত কৰিছে। সংগীতত প্ৰভুৰ ইমান বাপ যে কোনো-কোনো গীতৰ বোল ফুটাব পৰাকৈ প্ৰভুৱে নিজেই একোটা সুৰবন্ধা বাদ্য-যন্ত্ৰ সাজি উলিয়াইছে। ওজা-পালী, গায়ন-বায়ন, গীতৰ সুৰসম্ভাৰ আৰু অভিনেতা সকলৰ অংগভঙ্গী-মুদ্ৰাদি নতুন পদ্ধতিৰে পৰিচালনা কৰি প্ৰভুৱে সত্ৰীয়া সংগীত-নৃত্য কলা-কৃষ্টি ক্ৰমান্বয়ে সংস্কৃত কৰি আনিছে।

কিন্তু, গভীৰ পৰিতাপৰ বিষয় যে প্ৰাক্ বৃটিছ আৰু বৃটিছযুগীয়া ৰাজতন্ত্ৰ প্ৰদত্ত পৃষ্ঠপোষকতা, সমাজ-ধৰ্ম্মানুশাসনৰ একচ্ছত্ৰ আৰু ৰজা-প্ৰজা সকলোৰে হৃদয় উপচিয়োৱা বিমল ভক্তিৰ সমন্বয়ত যোৱা তিনি শ বছৰে দক্ষিণপাট সত্ৰৰ যি মহিমাময় বৃদ্ধি সৃষ্টি হ'ল, সেই বৃদ্ধিৰ কেইটিমান অধ্যায় নৱলব্ধ স্বাধীনতাৰ আদৰ্শ-প্ৰভাৱত ম্লান পৰি অহা যেন অনুমিত হৈছে। আজি মৰীচিকাময় যান্ত্ৰিক সভ্যতাৰ মহামোহ আৰু মানৱীয় নীতি-সদাচাৰ-ভ্ৰষ্ট অনীশ্বৰবাদিতাৰ বিৰাট প্ৰদৰ্শনীয়ে ৰাজকীয় অনুদ্যোগিতাৰ নলেগলে লাগি আধ্যাত্মিক-পাৰিত্ৰিক চিন্তা-গৱেষণা—প্ৰসাৰ-পৰিৱৰ্ত্তনত মাধমাৰ বহুৱাইছে। সিমানেই নহয়, ধৰ্ম্মনৈৰপেক্ষিক শিথিল ৰাষ্ট্ৰতন্ত্ৰই সনাতন বৈদিক ধৰ্ম্মৰ ক্ষেত্ৰ সমূহত একোটা-একোটা অগ্নি-গড় মৰা যেন লাগিছে। এনে উভয়সংকট বিভ্ৰাটৰ মাজত অধিষ্ঠিত হৈছে প্ৰভু শ্ৰীশ্ৰীৰমানন্দ দেৱ গোস্বামী দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ধৰ্ম্মগাদীত-ব্ৰহ্মমূৰ্ত্তিবূপে। সন্মুখত দণ্ডায়মান অগ্নি-গড়ত মহাপ্ৰভু “শ্ৰীশ্ৰীযাদৱৰায়ে যেন মেঘপদ্ম বৰ্ণ কৰক।

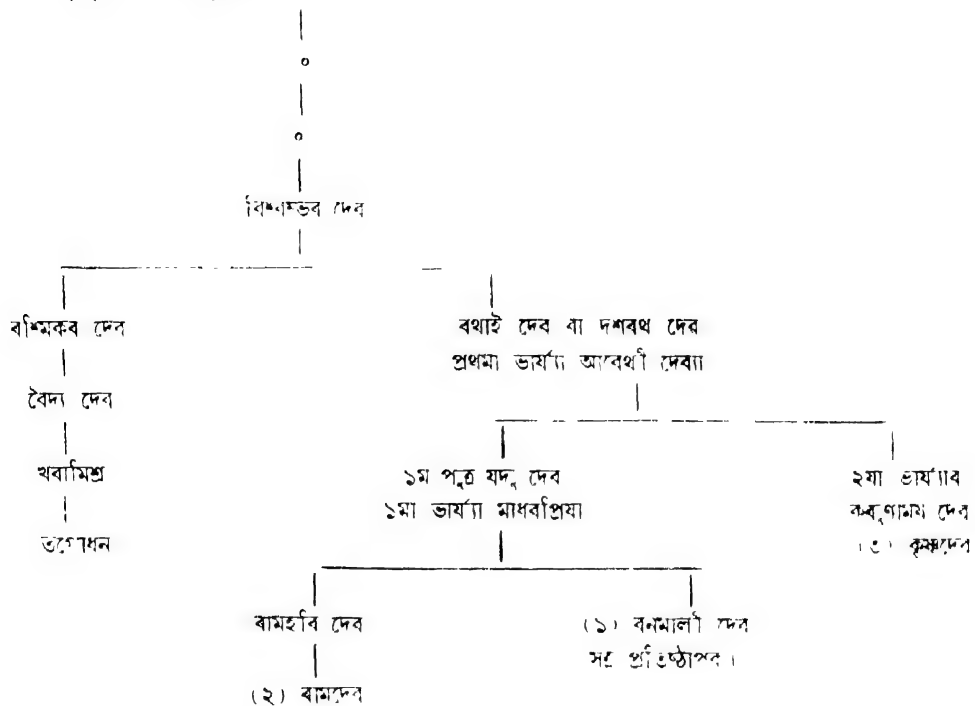
জয়তু “যাদৱৰাই

দক্ষিণপাটীয়া সত্ৰাধিকাৰ (গোস্বামীসকলৰ ভাগ-তালিকা)

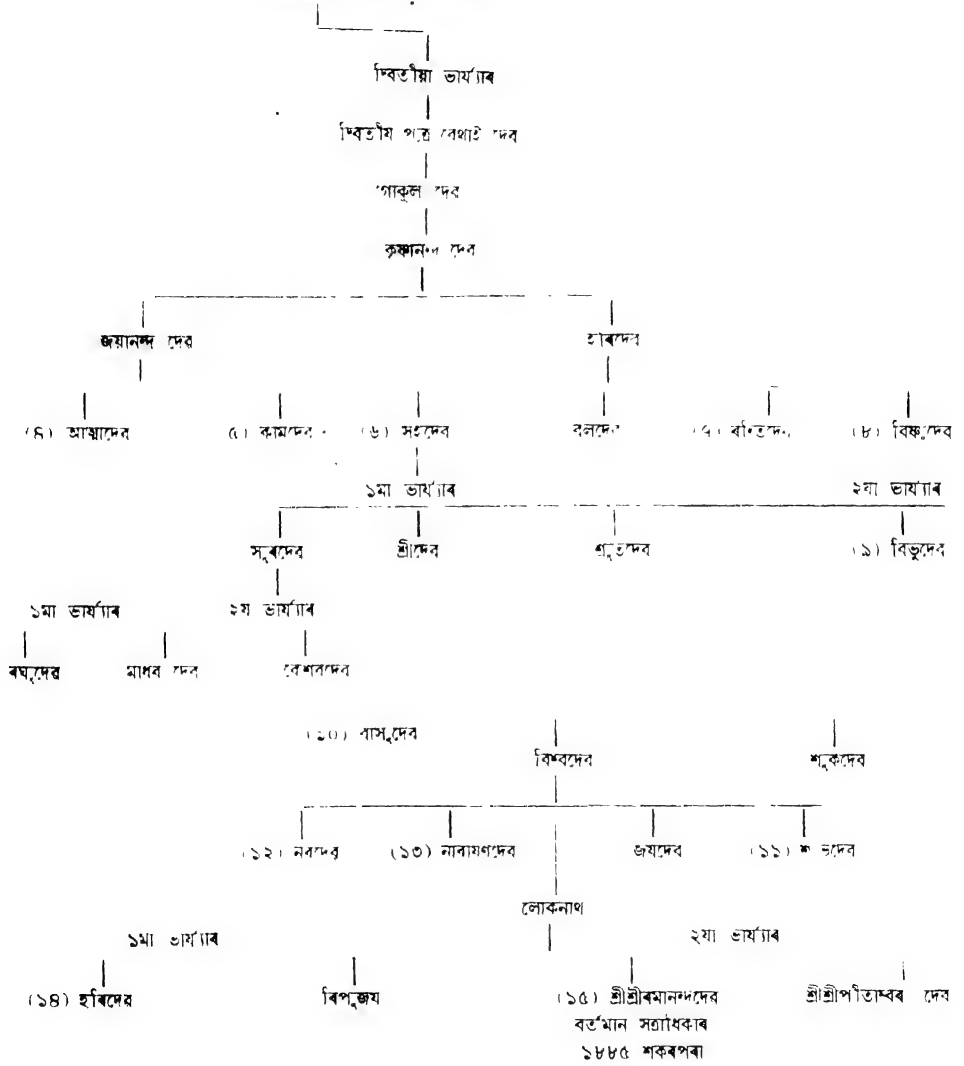
ক্রমিক সংখ্যা	অধিকাৰ গোস্বামীৰ নাম	পাটত বহা শক	ভোগকাল	স্বৰ্গবোহণৰ শক	তিথি
১।	শ্ৰীশ্ৰী 'বনমালীদেব	১৫৮৬	২১ বছৰ	১৬০৫	আহিন, শুক্লা সপ্তমী।
২।	শ্ৰীশ্ৰী 'বামদেব	১৬০৫	১০ বছৰ	১৬০৫	কাতি, শুক্লা একাদশী।
৩।	শ্ৰীশ্ৰী 'কৃষ্ণদেব	১৬২৬	১১ বঃ ৭ মাহ	১৬৩৫	বহাগ, কৃষ্ণা চতুৰ্দশী।
৪।	শ্ৰীশ্ৰী 'আম্বাদেব	১৬৩৫	১২ বঃ ১০ মাহ	১৬৪৮	বহাগ, কৃষ্ণা প্ৰতিপদ।
৫।	শ্ৰীশ্ৰী 'কামদেব	১৬৪৮	২৮ বঃ ১১ মাহ	১৬৭৬	আষাঢ়, কৃষ্ণাষ্টমী।
৬।	শ্ৰীশ্ৰী 'সহদেব	১৬৭৬	৮ বঃ ৩ মাহ	১৬৮৪	মাঘ, কৃষ্ণা প্ৰয়োদশী।
৭।	শ্ৰীশ্ৰী 'বিনোদদেব	১৬৮৮	১৮ বছৰ	১৭০২	মাঘী পূৰ্ণিমা।
৮।	শ্ৰীশ্ৰী 'বিনয়দেব	১৭০২	৩৯ বঃ ৯ মাহ	১৭৪২	আহাৰ, কৃষ্ণা পঞ্চমী।
৯।	শ্ৰীশ্ৰী 'বিনোদদেব	১৭৫২	৭ বঃ ৯ মাহ	১৭৬০	ফাগুন, শুক্লা সপ্তমী।
১০।	শ্ৰীশ্ৰী 'বাসুদেব	১৭৬০	৫২ বঃ ৯ মাহ	১৭৯২	কাতি, কৃষ্ণা ষষ্ঠী।
১১।	শ্ৰীশ্ৰী 'শুভদেব	১৭৯২	২৬ বঃ ৩ মাহ	১৮১৭	৩ মাঘ, শুক্লা দ্বিতীয়া।
১২।	শ্ৰীশ্ৰী 'নবদেব	১৮১৭	৩১ বঃ ৩ মাহ	১৮৪৮	১৪ চ'ত, কৃষ্ণা একাদশী।
১৩।	শ্ৰীশ্ৰী 'নাৰায়ণদেব	১৮৪৮	১২ বঃ ১০ মাহ	১৮৬০	১৩ পুহ, শুক্লাষ্টমী।
১৪।	শ্ৰীশ্ৰী 'হৰিদেব	১৮৬০	২৫ বঃ ৩ মাহ	১৮৮৫	১৫ ফাগুন, কৃষ্ণা প্ৰতিপদ।
১৫।	শ্ৰীশ্ৰী 'বমানন্দদেব	১৮৮৫			ভোগ চলি আছে

শ্রীশ্রীদক্ষিণপাটীয়া গোস্থামীৰ বংশতৰু

আদি পুৰুষঃ--কানাকুৰ্জাগত পৰাশৰ গোষ্ঠীয় সদগংগ দেব

দশৰথ বা বথাই দেৱ

টোকা :—অধিকাৰ হোৱাসকলৰ আগত সংখ্যা দিয়া হৈছে।

পরিশিষ্ট

পৰিশিষ্ট—ক

প্ৰভু দেৱ দামোদৰৰ বন্দনা

(১)

শ্ৰীশ্ৰী দামোদৰায় নমঃ

স্তুতঃ

- ১ গুণগুণ্য সমুদ্ভূতঃ প্ৰজ্ঞাবিক্ৰাণিৰাশ্বকম্
মন্ত্ৰাণাং পৰমং বীজমোক্তাৰায় নমো নমঃ।
- ২ দাকাৰং দাম্ভ্যৈৰ্ভয়ে ববন্ধ জননীপুত্ৰা
দাস্য প্ৰদণ্ড ভজ্ঞানাং দাকাৰায়ো নমো নমঃ।
- ৩ ময়ূৰপুচ্ছ গৰ্ভাভঃ ময়ূৰস্মিত ভাষণম্
মোহনীয় বোপতঃ সান্তং মোকাৰায় নমোনমঃ।
- ৪ দকাৰং দৰ্শ্যভিপূৰ্ণং নৱানাং লক্ষণ যস্য চ
দয়া দম্ভ্যৈ যশোপেতঃ দকাৰায় নমোনমঃ।
- ৫ বাকাৰং বাগ হিংসাদি মান ঠৈপশূন্যাবজ্জিতম্
ৰাম নাম বঃ সান্তং বাকাৰায় নমো নমঃ।
- ৬ যকাৰং যতদ্ভংগুং যস্য নামানুকীৰ্ত্তনম্
যমলাজ্জুনঃ স্তাৰং যকাৰায় নমো নমঃ।
- ৭ নকাৰং নৰবপুষং নৱধা ভক্তি ভাবিতম্
নাস্তিত্যঃ প্ৰতিমাজ্জোকে নকাৰায় নমো নমঃ।
- ৮ মকাৰং মাত্ৰাঃ সেবাঃ শিবি চন্দ্ৰান্তকং শত্ৰুতম্
মতাপ ভবঃ স্তাৰং মকাৰায় নমো নমঃ।
- ৯ নাদবিন্দু সমাকীৰ্ণং বিন্দু নাদান্তবাস্থিতম্
স্বৰবাজন ৰূপঃ স্তাৰং বিন্দুগায় নমো নমঃ।
ইদং দামোদৰ স্তুতং ত্ৰিসম্ভা যঃ পঠেৎ সদা
শিৱ লক্ষ্মী ভৱৎ তস্য মতিস্বৰ্গম্ চ নিশ্চয়ম্।

(২)

গণ্ডে গুৰুদামোদৰম্ কলিকল্মষদলনম্
ভক্তজন সমাধিতম্ জন মনোৰঞ্জনম্।
দুৰ্ভীত প্ৰণাসনম্ ভবভয়তাৰণম্
দয়াদেৱ পৰাপৰম্ যমভয় হৰণম্
ভবদীয গুণতত্ত্বম্ দুৰ্ভয়নিগগণীতম্
বদবেদাঙ্গ পুৰাণম্ প্ৰতিভিল্ল প্ৰণিতম্
নিখিল জগত চিন্তনীয়ম্ তন্মুখ নিগতি নাম
প্ৰভু কৃপাময়ং গুৰুদম্ যস্য নিশ্চয় সঙ্গম।
ইদং সৰ্ব্ব গুৰুদম্ভয়ম্ প্ৰজ্ঞাবিক্ৰাণিৰাশ্বকম্
নাস্তি গুৰু পৰং চান্যং তস্মাৎ সংপূজয়েদ গুৰুদম্।
নাশয়ন্ কলিকল্মষম্ নয় ভৱান্ধি পাৰম্
নাহং জানে কৃপাময় স্বাং বিনা ইহ সংসাৰম্

কণ্ঠা হস্তা চ সৰ্বজ্ঞো মোক্ষ প্রধান কাৰণম্
সাক্ষী ভোক্তা পৰমাত্মা বন্দে শ্ৰীদামোদৰম্।
নাস্তি গদ্বৎ পৰমকিঞ্চিৎ ত্ৰৈলোক্যাকাশ কাৰকম্।
নির্লেপং নিগদ্বৎ শান্তম্ প্রণয়ামি চিদাম্বৰম্।
শ্ৰীকৃষ্ণ বসন্তজন্ম কৃষ্ণমস্তাপ্রয় গদ্বৎ
গৌতমবংশ সম্ভূতম্ বন্দে ক্ৰেশ বিনাশনম্
তব পদেসাম্যে ভক্তিঃ দেহি শিৰসিহাচৰণম্
শ্ৰীশ্ৰীমৎ দামোদৰ স্তোত্রং সাযং প্রাতঃ
পঠেৎ যন্তুসোত্তমঃ ফলমানুযাৎ,
ও তৎসৎ।

(৩)

প্রভু ভট্টদেববিৰচিত :-

যস্যাম মৃত সিন্ধুতীর তরণে
বাভাস মূৰ্ত্তি প্রদোঃ
যস্মিন্ মনমতি নবোত্তরভয়ে
ত্ৰৈলোক্য সম্মেপৎ সুখম্
যৎ সেবামিতকুৎ পূন্যতি ভুবনং
নিশ্চয়ে সংসংস্তোত্রম্
তস্মৈ শ্ৰী পদুযোত্তমায় গদ্বৎ
কৃষ্ণায় ভূতায় নমঃ।

(৪)

গদ্বৎ ভটিমা

জয় জগদীশ্বর প্রভো দেব দামোদর যাকৈরি সম নাহি কেব
সাদৃজনবজ্রন ভক্তিপৰায়ণ তাহেক কৰো শত সেব।
দিনকর কিরণ বিকশিত পঙ্কজ নিম্বিত চরণ দ্বুতয়
যাহেক হৃদিগত কৰিয়ে বসিকসব নিবমল মনে চিন্তয়।
গজভূজা দিকুত বামকদলী চিত স্কোমল উৰু যুগ থাম
হবির্জিনি কাটুত স্ত্র পৰিবৃত পীত বসন অনুপাম।
উদর কৃশতর নাভিক সৰোবর তদুপরি স্বজু তিনি বেথা
কণ্ঠ নবগুণ উত্তরি পরিধান ভূষিত তন্তু সুবেথা
গোবৰ্ণ উজ্জ্বল বহল হৃদিস্থল বাসুকি সমভূজ দণ্ড
চম্পক কলিসম অঙ্গুলী নখোপম নিম্বি গগন শশীখণ্ড।
তুলসী তরুণ নিম্বিত মনোহর দশ শত বীজে জাপ্য মালা
গলে গজমুস্তিক সাতসৰী লম্বিত সুদূরমল উজ্জ্বল গণ্ড
উন্নত তিল ফল নিম্বি নাসিকাভুল ডাড়িম্ব বীজোপম দন্ত।
মলয়া চন্দন তিলক বিতোপন ক্ষমাকর বদন বিকাশ
গম্ভীর জলধর ত্রিজগত ঈশ্বর পতিতক তারণ কাম
গৌতম মূনিবাজ প্রার্থনা কৰিয়ে ব্যাজ (২) প্রচারিলা তারক নাম
প্রতিপথ খণ্ডন পাষণ্ড মন্দন মতভেদ কৰি মহা সন্ত (২)
পাষাণ্ড সঙ্গে বসি মহাৰণ্যে প্রচারিলা হৰিনাম শুভে
হেনর পরম গদ্বৎ বাহ্মা কম্পতব্ধ তানপদে ভাবিয়া সদায়
পরাশর কুলে যাও ম্বিজভট্টদেব খ্যাত পরম আনন্দ বসগায়।

সম্ভাষিকাৰসকলৰ দ্বাৰা লিখিত কেইটিমান ঘোঁষা-গীত আৰু পদ।

(১)

১। 'বনমালীদেৱ কৃত :—

(ক)

কৃষ্ণৰাম হাব দামোদৰ
গোপাল গোবিন্দ গদাধৰ
পদ্মধৰ শঙ্কটেশ্বৰ ধৰাধৰ।
অনন্ত অচূত ভগৱন্ত
দৈবকী নন্দন নন্দসুত
পৰম মৎগল বাসুদেৱ ভাইব।
যাদৱ মাধৱ জনাৰ্দ্দন
নৰোত্তম নৰ নাৰায়ণ
পুতনা শাসন শঙ্কট ভংগদেৱ
অৰ্জুন ভঞ্জন ভৃগাবৰ্ত
নাশন শাসন কালিধৰ
প্ৰলয় ঘটন গোপগোপীৰ ভাসৱ।
পৰম পুৰুষ সনাতন
অনাদি নিৰ্ধন পূৰ্ণেশ্বৰ
পৰমাত্মা জীৱ নিয়ন্তা পৰমেশ্বৰ।
পৰম আনন্দ জ্ঞান মন
ভকত বৎসল দয়াশীল
অগতিৰ গতি ফলদাতা গম্ভীৰ।

(খ)

গীত . বাগ আসোবাবী।
তাল-পৰি।

নাৰদ আকত এণীণা বজাবত
এৰিগুণ গাবত পাপ বিনাশত
প্ৰেমৰসে মজত জটী শিৰে ৰঙিত
কংস আগু বহত হিতকথা নিবেদত
আতি প্ৰকাশত নিম্প্ৰভ কৰত
বনমালী এহত কৃষ্ণৰাম দ্ব্যায়ত।

—“জন্মযাত্ৰা” নাটৰ গীত।

(গ)

গীত
বাগ সুহাই
তাল ৰূপক

কৃষ্ণক গিলিতে মন অঘাসুৰ কাপ
মায়াবলে ঠৈল ঘোৰ অজগৰ সাপ।
দীৰ্ঘ এক প্ৰহৰ পৰ্বত সম স্থূল
প্ৰকাশিত মৃদু গিৰি-গহৱৰ প্ৰফুল্ল।
মাগে স্তুতি বহন অদভুত কলেসৰ
মেখে ঔষধ ওষ্ঠ দিয়া ধৰাত অধৰ।

গিৰি ডৰি (গুহা) সদৃশ দেখি মূখপ্ৰাণে
গিৰিশঙ্কু সম দেখি দুই পাৰি দাণ্ডে।
বাজমাৰ্গলয় পেখি জিহ্বা দুই খান
মূখমধ্যে শ্বাস কৰে চক্ষুত প্ৰবল
দেখি গোপশিশু বোলে কোনো এ ভাল নাপ,
প্ৰাৰ্থে বনমালী কৃষ্ণ কঁকৰ কৰিও
মোক তয় পদতলে সদায়ে ৰাখিও॥

(ঘ)

সংস্কৃত ভণিতা

গীত

তাল জিলাব

চৰণাবিনন্দ মূপাসা কৃষ্ণস্যা
যোগীধোয় মমল মতুদাবস্যা।
নিজ্ঞ জন তাৰকং ভয় নিবাবকস।
সৰ্বানন্দ প্ৰপূৰকং প্ৰযোক্তমস।।
সদগতি সাধকমপবৰ্গ প্ৰদস।
মঙ্গলমাৰাধনি সুখ নাশকস।
জ্ঞানীদম্ বনমালী গীতম্।

২। 'বাসুদেৱ' বিৰচিত :-

“বাসোৎসৱ অভিনয়ৰ অন্তৰ্গত”
শ্ৰীকৃষ্ণৰ কদম্বৰ তলত স্থিতি

ক। ৰূপ বৰ্ণন (ধ্ৰুপদ) :-

শ্ৰুতি সাজে নন্দ কিশোৰে মদন সন্মোহে,
নটবেশ স্বেশকাৰী।
অমৰ সুধাকে সুন্দৰ বাকে হত বণিতা মন শ্ৰীমত।
নয়ন কটাক্ষে বদন সুহাসে। সপ্তৰতে হৃদিকামম্।
গোপতি পত্নী পয়োদৰ মন্দনে পঙ্কজ কৰ যুগ ধোৱে
বদম্ব তলায়ে বিষ্ণুমকায়ে কৃতবেগ বাদ বিনোদম্।
পশুগণ পক্ষী ৰূপগণ পেখি হত মন প্ৰাপিত মুক-
জ্ঞানী জ্ঞান মনোৰ্পতি সুন্দৰ শব্দিত নৃপদ পাদম্।
শুন সদ ৰসিকে হৰিগুণকথাকে কৃতবাসুদেৱ সুগোমত।

খ। গীত “দ্বৈতাল” :-

ভাই কানাই আহাঁ তুমি সমে খাইয়ো আমি।
তুমি গৈলা আছে চাই কেৰে কিছু খোবা নাই,
মধ্য বহি ভূজিয়োক তুমি॥

“দ্বৈতাল”— চৌপাশে বোঁটিয়া বৈল পশু পত্ৰ সম হৈল,
মধ্যে বহি ভূজিলন্ত হাঁৰ।
ব্ৰহ্মহৰি থৈয়া গৈল একবৰ্ষ এতে হৈল,
নজানিল মায়াছলে পৰি।
সবাবৰা মধ্যত বহি ভক্ষ বস্তু দেখাই হাঁহ,
ভূজিলন্ত দেবনাৰায়ণ।
বাসুদেৱ বোলে বাৰ্ণী পাপগণ কৰা হানি,
কৃষ্ণনাম কৰিয়া কীৰ্তন—“জনসকলে”॥

“ঠাক এতালি”

গ। ম'লাই কৃষ্ণৰ অলকাবলী ধনাত কিহে মুখ প্ৰান্ত।
 বাথাল চলয় সময় জানি বাম কানাই চলে ক্ষুধাই শাসন।
 'দন' বৎসগণ কৰিলে জলী বৃষৰ মূৰ্খত উঠিল ধৰ্ম্ম।
 বেগুনাদৰৰ অতি শূভক্ষৰ বালাই কি শঙ্ক শিঙাই গান্ধ
 গোপালি সময়ে প্ৰদীপ জ্বলয়ে গোপাীগণে হৃদি হোমাই
 একান্ত। নন্দ জায়া শূনি চলিল পথে আশ্ৰয় কৰিল
 কৃষ্ণৰ মাথে। বদনে চম্বন কৰি আলিঙন লাড়ুক্ষণে
 গল্প দয়াই দেন্ত। গোপ গোপী যত হৈল শ' ভাৰ্ম্মিঃ
 বাসদেবে হৃদিভাবে নিহন্ত ॥

৩। আট জোঁতি :

আট। যদি অমৃতৰ বৈল তেহো বহুদ
 হৈল মহা সৰ্প অজগৰ।
 শশাগণে বোলে দেখি এই কিবা পথ সৰ্থ
 হয় যেন গিৰীৰ গহবৰ ॥
 ২০। মূৰ্খ যেন থান জিহ্বা আলি বালি জা
 সান্মৰ গম্ব হি আছ।
 দাবানল যেন তাপ শ্বাস যেন লাগে তাপ
 আমাক গাসতে পৰি আছ।
 ২১। কৰিব আমাসাক গৰি গৈল দুখ ব
 লগে আছ প্ৰাণ কৃষ্ণ হৰি।
 কৃষ্ণ চন্দ মুখ চাই বোলে কিছ দুখ নাই
 সোমাই গৈল কৰতাল ধৰি ॥
 ২২। ভাৰি কৃষ্ণা গৈল গলে বহু বন্দ হৈল।
 তাৰ শ্বাস নিৰোধন কৰি ॥
 ২৩। লোটাটুটি প্ৰাণ গৈল হানু ফাট।
 শূন্য বৈঃ জেমাফৰ বপ ধৰি
 ২৪। জীয়াই বৈল শিঙা বাৰ ওলাই গৈল।
 কৃষ্ণ দেহে হেজ লনি গৈল।
 ২৫। ব্ৰহ্মা নিশ্বাস গাই ব্ৰহ্মাণ্ডিক গতি গাই।
 চিন্তা বাসদেবে হৃদিতে বৈল

৩। বিষ্ণুদেব কৃত :—

(ব)

গীত

এটালী, বাগ বৰ্ণন।

জয় জয় জয় হৃষিকেশ,
 জয় জয় জয় বিধুমুখ বিবুধ শাসন।
 পূৰ্ণ পত নৰবৈশ বিশেষ
 ব্ৰজ মধুমোহন নিজজন তায়ণ
 দশায় নটবৰ নাগধ বৈশ ॥
 নাশয় তে পদ ভঞ্জন বিহীন দ্বিজ
 বিষ্ণুদেব কবি ভবভয় ক্ৰেশঃ।

(খ)

“ক্ৰিয়ামোগসাৰ প্ৰবাসৰ” ভণিতা :

আত্মপৰিচয়।

“শ্ৰীদামোদৰ হৰি সন্তৰূপে অৱতাৰি
 জগতকে উদ্ধাৰ কৰিলা,
 শ্ৰীচৈতন্য নাৰায়ণ আসি মাধৱৰ থানে
 শিচ কৰি ধৰ্ম্মপাল কৈলা।
 হেনয পৰম গুৰু ভক্ত বাহু কল্পতৰু
 তান পদে অলেখ প্ৰণাম,
 যাইতে নিজ বৈকুণ্ঠক বল, পদ্মনন্দ দুইক
 থাপি গৈলা প্ৰবৃত্তিহিতে ধৰ্ম্ম।
 তাৰা দুইকো কৰোঁ নতি গৈলা বৈকুণ্ঠক প্ৰতি
 ধৰ্ম্মপাল কৰি বনমালী,
 উৰুজয় সমকায় সন্তপদ্ম সূৰ্য্য প্ৰায়
 শূক সম নপঢ়িয়া ফলি।
 “তিৰ্ত্তন নৰ জয় বস” (তিনি নৰ জয় বস) গৈল ছাড়ি সিটো দেশ
 জনস্বাথ পূৰে আসি ভৈলা,
 ধৰ্ম্মৰাজা যাৰ পাই সমৰ্পিয়া ৰাজসুই
 চক্ৰবৰ্ত্তী পদক লাভিলা।
 ওৰেয়া দেশৰ চন্দ্ৰ আনি হেন যাদৱেন্দ্র
 বেহাৰ দেশত পৰিহৰি,
 নানাবিধ লোক সঙ্গে আনিয়া দেৱক ৰাণে
 বৈলা ঐতে ব্ৰহ্মসত্ৰ কৰি।
 তাহান ভাতিজা হস্তে ৰামদেৱ সন্ত
 তাহাঙ্ক কৰিয়া ধৰ্ম্মপাল,
 যিটো নৰনাট্য ছাৰি চলি গৈলা বিষ্ণুপুৰী
 বন্দা তাৰ চৰণ যুগল।
 আত্মা পায় কেশৱৰ ৰামদেৱ সন্তবৰ
 কৃষ্ণদেৱ দ্ৰাঘত শিৰত;
 ধৰ্ম্ম সংস্থাপন কৰি যিটো গৈলা বিষ্ণুপুৰী
 প্ৰণামোহো তান চৰণত।
 কৃষ্ণদেৱ আৱশেষে পৰমাত্মাতকেশ
 ধৰ্ম্মৰ আচাৰ্য্য কৰিলেক,
 তান পদে কৰোঁ নতি আত্মদেৱ ধৰ্ম্মমতি
 কৈলা দ্ৰাঘত শ্ৰীকামদেৱক।
 সিটো দুই মহন্তৰো চৰণে প্ৰণতি কৰোঁ
 জিটো জ্যোত পিতাৰ সন্ততি,
 তান শিষ্য দ্ৰাঘত শ্ৰীসহদেৱ সন্ত
 গৈলা তাক ধৰ্ম্মাচাৰ্য্য পাতি।
 চৰিদেৱ নামো পিতা দেৱকী দেৱীৰ ভৰ্ত্তা
 তান বীৰ্য্যে জন্মবাদ কৰি,
 শ্ৰীসহদেৱ নাম ভক্তিপৰ্ণ গুণ ধাম
 কৃষ্ণদেৱে পুন্দ্র অৱতাৰি।
 তাহান চৰিণ চাৰু তেহোঁ মোৰ ইষ্ট গুৰু,
 তান মূখে যি কিছু পঢ়িলোঁ,
 তাহান দাসৰো দাস পায় তান কৃপা লেশ
 জিবা কিছু পদ নিবৰ্ণিলোঁ।
 তান দ্ৰাঘত অল্পমতি ভানুমতি নিজ মাতৃ
 তান গৰ্ভে জনম আমাৰ;
 নবুজ্জো শাস্ত্ৰৰ ভক্ত কিছু গুণ নাহি মোত
 যেন ভৈলোঁ কুসুম মন্দাৰ।

বৈবে ঐত বত বিস্ত্র ভাড়াভাৰ্য্য পদ্ব মিঠ
কিমতে তৰিবা যাতনাত;
বিকোদেবে কৰে কণ্ড ভজিও হৰিক মাঠ
ভৰ্কাতিৰ তেবে হৈবা পাঠ।”

৪। শূভদেৱ কৃত :—

যাদৱ বন্দনা

গীত

তাল জ্যোতি—বাগ মল্লাব।

নবীন নিৰদ শ্যাম ৰূপে নিৰ্দ্দ কোটী কা
সৰ্বসিদ্ধ প্রদায় বদন;
অলকা পাত কৃত দেখি মন হৰে কৃত
অৰ যুগে কামপীড়া মন।
নাসা তিল ফুল সম নেত্র যুগ নিৰূপম
শ্রুতমূলে বহুৰ কুন্ডল,
নিৰ্ম্মল কপোল স্থল কৰে অতি জলমল
বিস্বসম অধৰ ৰাতুল।
তৈৰি জুৰা শৰোপৰ হাতে পুষ্প ময়ূৰৰ
মালতী মল্লিকা শোভা পায়,
চিভংগ বৰিয়া অঙ্গ কৰে কত কত ৰংগ
বেণু গীতে চমক লগায়।
হেনয় যাদৱ বাই ৰূপে যাৰ সম নাই
দ্যান কৰ নৰ আধৰত,
শূভদেৱ ম্বিজ্ঞানে
ৰৌক মন কৃষ্ণেত সতত।

৫। নৰদেৱ কৃত :—

গীত

তালমান জ্যোতি—বাগ কামোজ

শৰত কালৰ নিশি উদিত পুচ্ছল শৰী
চন্দ্রিকা ৰঞ্জিত বৃন্দাবন,
উলাসী কামিনী মন তাপিনী তাপস মন
মন্দ মন্দ বহে সমীৰণ।
এনয় শোভিত বন দেখিয়া নন্দ নন্দন
ৰাস কীড়া কৰিব মনে,
কদম্বৰ তলে গৈয়া চিভংগ ভাংগিয়া হৈয়া
বংশী ৰঞ্জে চুম্বিলা বদনে।
শৰীৰ নীৰদ শ্যাম পীতাংগুক অনূপাম
শিখি পুচ্ছ শিৰে বিৰাজিত,
ভূজ ফণীভোগ জিনি কঠত কৌস্তুভ মণি
বিজয়ন্তী মালা প্রকাশিত।
ধৰি অপৰূপ ৰূপ প্রকাশে মোহন ৰূপ
বেণুৰবে তান উজ্জ্বলা;

বেণুগীত বর শব্দনি মোহিত গোপৰ মণি
 পতিপদ শব্দশ্রুয়া ছাৰিলা।
 ভোজনাদি পৰিহৰি কৃষ্ণৰূপ গুণ স্মৰি
 ভিজিলন্ত কৃষ্ণ পাশে গৈয়া;
 গোপীসৰ সঙ্গ মেলি কক্ষে নানা খেলাখেলি
 ক্ৰীড়িলন্ত বহুৰূপ হৈয়া।
 গোপী গোপালৰ ৰূপ দেখি কাম হৰে চুপ
 যেন সোণা মৰকত ভাষ;
 বাধাকৃষ্ণ পদাম্বুজ ভাবি নবদেৱ ম্বিজ
 ভণে ভক্তি মনে কৰি আশ।

৬। 'হৰিদেৱ কৃত :-

পৰম মঙ্গল যাদৱেশং পৰম পুৰুষমখিলেশম্
 নিজকথামৃত পান পৰিতৃপ্ত সাধুগণ
 সন্তোষ প্রকাশিত লীলা বিশেষং
 প্রলয় উপাগতে সৰোজ ভবামৃতে
 নিজোদৰ বোশিত নিখিলমশেষং
 সংসাৰ সাগৰ ভয় কৃতাভয় পদাশ্রয়
 ভৱভয়ভঞ্জক কৃপালুরলেশং
 বিশ্বভীতি খণ্ডন সৰ্বৰূপ দৰ্শন
 প্রাহ বদনান্বিত ভক্ত গজেশং
 বিৰিণ্ড মহেশ্বৰ ক্ষীৰোদা পুৰন্দৰ
 সৌমিত চৰণাবিন্দমিৰেশং
 দেৱমুখ সন্ভূতি ধৃতবামনাকৃতি
 নিজপদ স্থাপিত দেৱ দেৱেশং
 নিম্জিত সুৰ নব বাবণ লঙ্কেশ্বৰ
 তাৰণ প্রকটিত বাঘৰ বেশং
 শ্ৰীহৰিদেৱ ম্বিজো ভীষণ কালভিজো
 ভক্তি হৃদয়া কঞ্জোহাংমিন্দৰেশং।

বনমালা (গোপালক-নাম)

(গোপিনীসকলে গোৱা)

“ভকতি দুৰাবত টগৰ ফুল ফুলিলে
মলিয়াই গাঁথিলে মলা
সোণৰ শবাই লৈ দেৱ গোসাইক আনোঁগে
ৰাঙলী বাহৰৰ পৰা।”

বনমালাদেৱে সপ্ত পাতিলে
দেশ-বিদেশে ফুলি ৰাম ৰাম।
শুকান পুখুৰীলৈ প্ৰভুদেৱ নামিল গৈ
সাগৰো অহিলে ভাগি ৰাম ৰাম।

সাগৰো ভাগিলে পাৰকো ভাঙিলে
ৰাইজে হৰিধৰ্মন দিলে ৰাম ৰাম।
যাদৱৰাইক লগত লৈ আমাৰ প্ৰভুদেৱে
ভক্তিৰসে বোৱাই গল নদী ৰাম ৰাম।

ভক্তোতাই বাঁহকে বুলে প্ৰভুদেৱে
পুথিৰী পেলালে ঢাকি ৰাম ৰাম।
সেই নো বাঁহে কাটি চাঁচে ব্ৰহ্ম কামী
সাজিলে চ'ৰা - ৰাম ৰাম।

এই মণিকুট প্ৰভুদেৱ সজালে
মাৰলত বহালে মণি ৰাম ৰাম।
মন্দিৰৰ ভিতৰত যাদৱাই ঠাকুৰে
আছে হৰি কথা শুন ৰাম ৰাম।

আমাৰ প্ৰভুদেৱে মণিকুট সজালে
বেৰতে বহালে ম'ৰা"
মন্দিৰৰ ভিতৰত যাদৱৰাই ঠাকুৰ
সোণতকৈ জেউতিচৰা।”

এই মণিকুট প্ৰভুদেৱ সজালে
কৰটে কটালে ব্ৰহ্ম"
প্ৰভু কুমলীয়া ভকত ধেমেলীয়া
নাম লয় গধূলি পুৱা।”

আহিছে গোপিনী বহিছে আপুনি
হৰি মন্দিৰলৈ চাই ৰাম ৰাম
এইদৰে ঘোঁষাটি সদায় গোৱা যদি
খুজিলে জাৱ দান পায়। ৰাম ৰাম।

আহিছে গোপিনী মনৰ আনন্দেৰে
আছে মণিকুট থান
জনায়ে-নজনায়ে গাবলৈ ধৰিছোঁ
প্ৰভু বনমালাৰ নাম।

আহিছে গোপিনী মনত ৰঙেৰে
লগায় মণিকুট চাকি, ৰাম ৰাম
জনায়ে-নজনায়ে গালোঁ নাম এফাঁকি
প্ৰভু ভাৱন্ত সাক্ষী ৰাম ৰাম।

প্ৰভুদেৱ চলি গল চৰাটি এৰি গল
ৰাইজৰ নাম থবলৈ হল ৰাম ৰাম
প্ৰভুদেৱ চলি-গল জগতেই আশ্বাস হল
প্ৰজাই পৰি পৰি কান্দে”

নিচিনিলোঁ গুৰু ভকত নিচিনিলোঁ হৰি
নিজক নিজে নিচিনিলোঁ আমি অনাচাৰী ৰাম ৰাম,
ৰাম বোলোঁ হৰি বোলোঁ লোকে বোলা শুন,
নিজৰ মনে নেভাবিলোঁ জগতত বুলি।

এই নামে নাম নহয়
থব যাদৱ নাম
প্ৰভুদেৱ জলাই গৈছে
জগতৰে নাম।*

ৰাস্তা গোপিনীসকলে গোৱা নাম

কি নো চিকুণ কদম জুৰি
কি নো চিকুণ পাত
চিকুণ কানাই বংশী বজায়
ৰাধাই লগায় মাত।

আনি দিলে নৌকা খনি
আনি দিলে ব'ঠা
মনত ৰঙে গোপীস্বৰ
নৌকা খনিত উঠা।

গোপী উঠিল নৌকা খনিত
নিজে উঠিল নাও
মনত ৰঙে গোপী সৰে
বৈকুণ্ঠলৈ যাওঁ।

বন্দাবনৰ তৰু লতা হাতে ঢুকি পায়
কদমতে উঠি কানাই মূৰলী বজায়।
কদমতে উঠে কানাই কদম হালে জালে
কদমৰ চনকা ডাল জুনো ভাৰ্গি পৰে।

গোসাই গৈছে ফুল ছিঙিবলৈ
ৰাধাই দিছে হাক
নিৰ্ছাঙিবা কদম কলি
নেলাগে আমাক।

ৰাধা আহি বৈ আছে
কুৰুই ঘৰি চান
বহুদিনে ৰাধাকুৰুৰ
দেখাদেখি নাই।

ৰাধা তুমি নৰহিবা
আহী বেগত কৈ
চিকুণ গোসাই বাংশী বজায়
কদম গছত বৈ।

আইস আইস ৰাসেশ্বৰী
প্ৰাণৰ ৰাধিকা
বৃন্দাবনে ৰাসকীড়া হৈব মহানিশা।

শৰতে কালৰে চন্দ্ৰ অতি বিভোপন
ৰাসকীড়া কৰিবাব কুৰুৰ হৈল মন।
জল আছে দবক মাৰি গঙ্গা আছে বৈ
বৃন্দাবনত কুৰুই মাতে ৰাধাৰাধা কৈ।

হাতো ৰঙা পাও ৰঙা গলে ৰঙা ফুল
কুৰুৰূপ দেখি গোপী ৰঙে বিয়াকুল।
গোপ কান্দে গোপী কান্দে কান্দে তৰুলতা
বোহিনী যশোদা কান্দে কান্দে নন্দৰ পিতা।

গোপ কান্দে গোপী কান্দে কান্দে ব্ৰজৰ ধেনু
গোসাই গলে বৈকুণ্ঠলৈ কোনে বাব বেণু!
কোন দিশে ঘাট প্ৰভু কোন দিশে বাট
কোন দিশে নামৰ দোকান চিনোৱা আমাক।

কুৰু কুৰু বুলি সঘনে ডাকিলে
কুৰুৰ বিয়ে চিনে
আছে মাথে মৈৰা পাৰ্শ্ব হাতে মোহন বাঁহী
বাহুতে বলয়া বাজে।

কুৰু কুৰু বুলি যশোদাই ডাকিলে
কুৰু নাইকিয়া ঘৰে
যমুনাৰ জলতে গোপী চান কৰোঁতে
তাতে হে মিহালি হলে।

ৰাম নামে আগ প্ৰভু যাদ নামে গুৰি
কুৰু নামে ডালপল্ল
আছে জগত জুৰি।*

পৰিশিষ্ট

(খ)

১। সত্ৰত সৰ্গদেৱ সকলৰ অভ্যর্থনা

সমস্ত সম্প্ৰদণনাং ব্যৱস্থা পটল আৰু অসম-বদ্বঞ্জী

২। মণিৰাম বৰভণ্ডাৰ বৰুৱাৰ বিবৃতি :—

(ক) মূৰ্ত্তিসেৱা কাৰ্যবলৈ সৰ্গদেৱসকল
সত্ৰলৈ আগমন কৰা উপলক্ষে।

(খ) গোসাইসকলে বজাক আশীৰ্বাদ দিয়া
আৰু নিম্নলি-কাৰণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা।

(গ) বজাঘৰত গোসাইসকলে হৰিকীৰ্ত্তন কৰা।

১। সত্ৰত সৰ্গদেবসকলৰ অভ্যৰ্থনা

শুন ঘাটলৈকে আলি অ'টাব। ৰজাৰ হুকুমেৰে কাঁৰিয়ে বাহৰ সজাব। আগ দিনাই ৰজাৰ আগ দোলা-
চে আনিব। চাংমাইহতৌ আহিব। সেই দিনাই ৰাজাৰ সাজৰ বস্তু, চাকৰে নি চাংমাই বড়ুআৰ হাততে
সোধাব। পৰ দিনা ঘাটৰেপৰা ঢুলীয়াই আগ বঢ়াই আনিব। আলি মূৰৰে পৰা গায়নবায়নে আনিব।
ঈশ্বৰ দেউ গৈ দোলা থলে ভিতৰ—কৰাপাটে পুত্ৰপাজলি কৰি আগ বঢ়াই শিৰত মালা দিব। কপালত
তুলসীৰ চাকৰিৰে চন্দন দিব। ফলহস্ত কৰিব। এখান শবাইত নৈবেদ্য, এখানত ধূপদীপ নিব, গন্ধ পুত্ৰপ
নিব। আগ দিনাই ভিতৰ কৰাপাটৰ পৰা টুপৰ মূৰলৈকে আলিত ক'ক'লুৱাকৈ চাং পাতিব। খুৰা লগা
খাঙেৰে মাহ চাউল উপহাৰ দ্ৰব্য চাঙাতে সজাই থব। বুলনি কাপৰ পাৰিব। তাৰ ওপৰে ৰজা যাব।
ঈশ্বৰ দেউ কাথৰে-কাথৰে আগ বাঢ়ি আহি থাকিব। ৰাজাৰ পাচ পৰিলেই ২ খন চাঙাৰ দ্ৰব্য কাঁৰিএ নিব।
ৰঙালি ঘৰ পালেই পইজাৰ এৰি সূদা বুলনি কাপৰত যাব। ঈশ্বৰ যাদৱৰ আগত সৰু কেপকৰা পাৰি বহিব।
যাদৱ সেৱা কৰিলেই বৰ পূজাৰ্থীয়ে অঙ্গমালা মূণ্ড মালা দিব। ঠাই মচাই আগলি কলাপাত দিব। তাৰ
ওপৰত চোলাধৰাইতে চৰা বানত পাৰিব। ওপৰে বৰ তুলী, কেপকৰা পাৰি গাৰু দিব। চম্ভ্ৰাতাপ তৰিব।
আগলি কলাপাতৰ ওপৰত বগা থগা পাৰি ঈশ্বৰদেউ বহিব। ৰাজা আহি নামঘৰত বহিলেই ঈশ্বৰ দেবে
ভাগৱত কব। গায়ন কীৰ্ত্তনীয়া দুই জোৰা গাব। ঈশ্বৰ দেবে ভাল বৰুৱা ফুকন জনদিয়েক মতাই আনি
জলপান কৰাবৰ নিমিত্তে কৈ দিব। নামঘৰৰ খলাতে পিঠাগুৰি গাখীৰৰ গুৰুৰ চৰুৰ ইত্যাদি দ্ৰব্য
ভ'ৰাল পাতিব। তাকে সকলো প্ৰজাক জলপান দিব। গানিকাৰ অন্ততে মজিন্দাৰে ৰজাক ভেটা দিব, ৰূপ
১০০, কাপৰ এসাজ, তাম পিতল ১ সাজ। ঈশ্বৰ দেৱৰ কোষৰতে দমাই থব কাপৰ সাজে চক দুটাই।
মজিন্দাৰে আগ বাঢ়ি লৈ ভেটাৰ। এহেলৈ সকলো থিনি বাপুকে দিছোঁ বুলি দিব। কাপৰ সাজে চক
দুটাই নিব পায। সেই কাপৰত সোণৰ গুণা নাথাকিব—কপাহী ফুলীয়া জোলাসলিয়া হ'ব। ভ'ৰালি
লিগিৰাহতে চোকৰধৰা বৰাই ঈশ্বৰ যাদৱ, ঈশ্বৰ গোসাই ভকত সকলোকে ৰাজাৰ দক্ষিণা দিবহি। ৰাজা
উঠি গলেই তিনি জনা ডাঙৰীয়া বৰবৰুৱা, বৰফুকন সকলোৱে ঈশ্বৰ দেৱক সেৱা কৰিব। ঈশ্বৰ দেৱ নাম
ঘৰত থাকিব। তাৰে পৰা ডাঙৰীয়া ভিলাককো সকলো বৰুৱা ফুকনকো বহা ঘৰলৈ পাঁচ দি জলপান
কৰাব। তিনিজন ডাঙৰীয়াক দিব খনিয়া কাপৰ বৰবৰুৱা চ'ৰাৰ ফুকনক দিব ঢোলংগ, ঈশ্বৰ যাদৱৰ
হালধীয়া পাটৰ গামোচা, ৰাজাক তিনিজন ডাঙৰীয়া বৰবৰুৱাকৈ হৈ দিব। পুনৰায় গায়ন বায়ন ঢুলীয়া
সকলোৱে ৰাজাক আগবঢ়াই থৈ আহিবগৈ।” —ইতি শ্ৰীসন্ত সম্প্ৰদান্য ব্যবস্থা পটলে একাৰ ছেদঃ

স্বৰ্গদেৱসকলৰ সভাত চাৰিসত্ৰীয়াৰ আৰু অন্যান্য সত্ৰৰ মান :-

“বজাই বৰ সবাহ বা সভা পাতিব খুজিলে, গোসাই মহন্তসকলক চপাবৰ নিমিত্তে বৰ-ববুৱাক আজ্ঞা কৰে। মহন্তসকল আহি সবাহ কৰিবলৈ ঠায়ে-ঠায়ে ঘৰ সজোৱাই দিন নিৰূপণ কৰি বৰববুৱাই চকৰধৰা বৰাক আজ্ঞা কৰে-মহন্ত সকলক জনাবলৈ। চকৰধৰা বৰা নিজে গৈ চাৰিসত্ৰীয়াসকলক জনাবগৈ লাগে। ইতি মহন্তক মাতিবলৈ টেকেলা পাঠিয়াই বাস্তৱী কোৱায়। পাচত, নিয়মিত দিনা সকলো মহন্ত আহি বৰববুৱাই সজাই থোৱা ঘৰতে থাকি নিজৰ নিজৰ গায়ন-বায়ন, ওজাপালী হতুৱা গান, ভকতবন্দ্যবাই হীৰা নাম গাই হৰিনাম সংকীৰ্ত্তন কৰিব লাগে।

চকৰধৰা বৰা
স্বৰাই নিমন্ত্ৰণ।

সকলোৰে আদিত্তে সেই ঘৰবিলাকৰ পূৰ্ব ফালে আউনীঅটীয়া, তাৰ ভাটীতে দক্ষিণপটীয়া তাৰ ভাটীতে গৰম্ৰীয়া আৰু সেই শাৰীৰ ভাটীতে বুৰাবাহীয়া গোসাইসকলৰ বহা বজাই যেতিয়া নিৰ্ম্মালি লবলৈ আহে, তেতিয়া বৰচৰাৰ বজাবহা কোঠাৰ অগ্নিকোণৰ খুঁটাতে, সবু খুঁটা এটা বাঁধি তাতে কেপকৰা পাৰি বজা বহে। চাৰিসত্ৰীয়াসকলে নিৰ্ম্মালি দিঙতে পোনে-পোনেই বজাৰ মূৰতে দিয়ে।

চাৰিসত্ৰীয়া
বহাৰ ক্ৰম।

তেওঁবিলাকতকৈ নবম মহন্তসকলে নিৰ্ম্মালি বজাৰ হাতত দিয়ে। সেই সকলতকৈ সবু অনুষ্ঠপূৰীয়া মহন্তসকলে শবাইত ভৰাই নিলগত থৈ আশীৰ্বাদ কৰে। বজাৰ পাৰ্চনিহঁতে সেই শবাই আনি বজাৰ আগত দিলে বজাই শবাইবপৰা নিৰ্ম্মালি লয়।

অন্যান্য সকলে
নিৰ্ম্মালি দিয়া
নিয়ম।

চাৰিসত্ৰীয়া অধিকাৰসকলে বজাৰ আগত কলাপাতৰ ওপৰত বগাঠা পাৰি বহে। ডেকা অধিকাৰ হলে, যুৱীয়া কলাপাত পাৰি বহে। বৰ চৰাত হলে উত্তৰৰ টুপবপৰা এখেটালি সোমাই চাৰি-কঠতে তলচা বগাবাদু লৈ ৰুহে।

ইতি মহন্তসকলে থগাত বহিবলৈ বজাঘৰবপৰা মৰ্যাদা দি লৈ হে বঙা থগা পাৰি বহিব পাৰে। কোনো-কোনো মহন্তই বহিবলৈ কলাপাত পায়। সবুৰোৰে একো নেপায়।

বজাৰ সাক্ষাৎ কৰাত চাৰিসত্ৰীয়াক বাপু, তেওঁবিলাকতকৈ সবুৰ মহন্ত আৰু তেওঁ-বিলাকতকৈ সবুৰ মোধি বোলে।

বজাঘৰীয়া
সম্বোধন।

উজনিৰ সকলো মহন্ত বৰববুৱাৰ অধীনত চকৰধৰা বৰাৰ স্বৰাই চলাচল হয় আৰু গুৱাহাটীত সত্ৰীয়া ববুৱাৰ স্বৰা কাৰ্য্য চলাবো হয়।

পৰ্বতীয়া গোসাই, নাতি গোসাই, ন-গোসাই, মুৰ্কলিমৰীয়া গোসাই, এই চাৰি ঘৰক ভট্টাচাৰ্যীয়া বোলে। এওঁবিলাকৰ বজা-সবাহত কোনো ভাগ নথকাত যাব লগা নহয়। এওঁবিলাক যদি কোনো কাৰ্য্যত বজাৰ সাক্ষাৎ কৰাৰ জন্যে নগৰলৈ অহা প্ৰয়োজন হয় তেতিয়া তেওঁবিলাকৰ খাটনিয়াৰৰ স্বৰাই জনাই পঠালে, বজাদুলীয়াই পহিঁ দোলাৰে আনি বাউলি ঘৰৰ দুৱাৰবাহিৰে সেই দোলা এৰি ঘোঁৰাত উঠি বানতীয়া বৰজাপি ওপৰত ধৰাই, চাওঙা চৰাৰ মূখে ঘোৰা এৰি পইজাৰে জখলামুখলৈ গৈ তাতে পইজাৰ, পিকপেলোৱা ডাৰৰ এৰি গোসাঞি ঘৰৰ টুপতে পৰ্বতীয়া, নাতি এই দুজন বজা থগা, ন গোসাঞি, মুৰ্কলিমৰীয়া বজা থগা পাৰি বহগৈ। আগত নিৰ্ম্মালি, উপহাৰ এই দুই শবাই একাঘৰীয়াকে তাকৈন গামোচা থৈ পাচে বজা আহে, বানাতত বহি সেৱা কৰে। গোসাইসকলে মূৰত নিৰ্ম্মালি দি আশীৰ্বাদ কৰে। চোলাধৰা ফুকন বা গোসাই ঘৰৰ কাৰবাৰ কৰা কোনো-কোনো ফুকন-ববুৱা থাকিলে, তেৰেই গোসাইক ভেটাব পায়। পিচে, বিদায় হৈ যায়। অন্য কেইজনতকৈ অধিক বাথৰপতা চুলাৰে পানীজাপি পৰ্বতীয়া গোসাইৰ আগত আনিব পায়। আৰু পালকী নামে বঙালী দোলা পায়। আৰু পৰ্বতীয়া, নাতি, ন গোসাই এওঁবিলাক আপোন ঘৰত বহাত ওপৰত পাগকটা, চন্দোৱাৰ, বঙা কামলি (কম্বল) তৰিব পাৰে। ন গোসাঞি, পৰ্বতীয়া গোসাঞি দুজনা যদি একে ঠাইতে বহিব লগা হয়, তেনেহলে মাজত থকুৱা লগা আৰু ঢৰা দি দফালে দুজনা বহে।” — অসম-বৰঞ্জী, ১৭৯৪ শকত তোলা।

ভট্টাচাৰ্য্য গোসাই।

পৰ্বতীয়া গোসাই।

মুক্তিসেৱা কৰিবলৈ স্বৰ্গদেৱসকল সজ্জালৈ আগমন কৰা-উপলক্ষে, —মণিৰাম বৰডঙাৰ বক্তৃতা

(ক)

“অথ বাজা সত্ৰসকললৈ যোৱাৰ ব্যৱস্থাঃ—সত্ৰত অভ্যাৰ্থনাৰ আয়োজন

বাজা কোনো-কোনো সত্ৰলৈ যাবৰ ইচ্ছা হলে বৰবৰুৱালৈ কোৱায়; তাতে মজিন্দাৰে কয়গৈ। খ্ৰীষ্টীন্দেৱৰ আজ্ঞা দেৱত কব দিছে, অমদুক সত্ৰলৈ স্বৰ্গদেৱ যাব খুজিছে—ঈশ্বৰৰ মূৰ্ত্তি সেৱাৰ কাৰণ। তাতে চোকৰধৰা (চকৰ ধৰা) পাচি ‘দেৱে মহন্তক কোৱাব দিছে, পলমে দিনো কৰাব দিছে। এই বদলি কলে বৰবৰুৱাই দহ ষোল দিনৰ পৰে শত্ৰুত দিন বাৰ কৰাই, চোকৰধৰাক টেকেলা এটা পাচি অমদুক তাৰিখে ‘দেৱ আঁহিব বদলি মহন্তত কোৱায়। মহন্তো যথা সম্ভাৱ একত্ৰ কৰে। খাদ্যদ্রব্য সন্দেশ, পিঠা, চিৰা, দধি, দুগ্ধ, কলা, টেঙা, মাহ-চাউল তৈয়াৰ কৰি থৈ অনেক সুন্দৰ কাপোৰ, চেলেং চুৰিয়া, গুণাকটা খনিয়া, নিছটি খনিয়া তৈয়াৰ কৰি থৈ গুৰু ঈশ্বৰক চিন্তি মহন্তো সচাকত হুই থাকে। কি ৰূপে জগৰ নেলাগিব, তাকে ৰাতিশ্ৰুতি চিন্তে। পৰে স্বৰ্গদেৱ যোৱাৰ পূৰ্ণ দিৱসতে কাঠবৰুৱাক পাচে। চোকৰধৰা বৰা কাথ-বৰুৱা দুয়ো গৈ সকলো ব্যৱস্থা ভকত মহাজনক দেখাই-শুনাই মহন্তে কৰাপাটৰপৰা বাজলৈ দুই শ বেংগমান মাটিলৈ আঁলিব দুয়ো ফালে চাং পাতি, ভেটি সজাই, চৰুবে মাহ-প্ৰসাদ, কলা-কু হিয়াৰ-গাখীৰ-গুড়, বতৰৰ বস্ত্ৰ, আম-কঠাল, টেঙা, কমলা, মাঁচকলা, সবুজমুৰ্চক, সফৰি, লেতেকু, পৰমাম্ৰ; কেতেকী-কঠাল, পানীমাঁৰ, হোলোঙামৰি, বেবাব, জোঁটামৰি, নেমু, মিঠা নেমু, এবমাদি দুই শাৰী ভেটি পাতে। তাতপৰ কৰাপাটৰ মধ্যো আম্পপল্লৱ আঁবে। চাৰি-চাৰি পূৰ্ণঘট পাতে। কৰাপাটৰপৰা নামঘৰৰ টুপ পৰ্য্যন্তে, দুয়ো শাৰী কদলী বোপণ কৰি তাতে লেজু দি চাকি দিয়ে, আম্পপল্লৱ আঁবে। পাচে, নামঘৰৰ টুপতো দুৱাৰত চাৰিটা পূৰ্ণ-ঘট তাম্বৰ ৰূপ খটোৱা পাতে। কৰাপাটতে নামঘৰৰ দুৱাৰ মুখত দুই-দুই ঘট প্ৰদীপ লগাই নামঘৰত চন্দ্ৰতাপ আঁৰি অতি ভূষিত কৰে। মণিকটৰ দুৱাৰ মুখতো ঘট প্ৰদীপ দুগুণ ঘটপল্লৱ আঁবে। সত্ৰৰ স্বৰূপ মূৰ্ত্তিভাৱক মহা-মহা অমূল্য বস্ত্ৰ, অলঙ্কাৰে পৰিষ্কাৰ ভূষণ কৰাই থৈ, অধিকাৰো গন্ধ, আতৰ, সত্ৰ, আগৰ চন্দন, জাতি চন্দন, অংগমালা শিৰোমালা, ধূপ-ঘৃত-প্ৰদীপ, বস্ত্ৰযুগল এইসকল এক বৃহত্তৰ থানলৈ আগবঢ়ালে সন্তম হুই থাকে। ভেটিৰ দুই চাঙত অনেক অনেক বৃহৎ সুদীৰ্ঘ ধূপ থৈ বহু দ্বৰতে আদৰিবৰ কাৰণ, মধ্য থানতো আদৰিবৰ কাৰণ, তিনি জোৰা গায়ন-বায়ন, নটুৱা, বিয়াহ, কীৰ্ত্তনীয়া, ঢুলীয়া, কালীয়া, তৈয়াৰ কৰি থৈ মহন্তৰ লগতো ভাল এজোৰা গায়ন তৈয়াৰ কৰি থৈ, সেই সময়তে খ্ৰীষ্টীন্দেৱ নগৰৰপৰা ওলায়।

বিভৰ-তামচাৰে সমদল

দুই প্ৰহৰৰ পথ পৰ্য্যন্তে মনুষ্যে জোৰে। প্ৰথমে আগতে বৰাইলৈ, চিপাহী, তাৰ পাচে হাতী, পাচে ঘোৰা, তাৰ পাচে ধেনুকাঁড়, পাচে বৰছা, নগা-যাঠী, তাৰ পাচে দা-ধৰা, তাৰ পাচে বাবু-ধৰা, তাৰ পাচ তামূলী-দা-ধৰা, তাৰ পাচ পংখুৱাধৰা, তাৰ পাচ গায়ন, তাৰ পাচ খাটনীয়াৰ, ফুকন-বৰুৱাৰ লৰা, তাৰ পাচ লিগিৰা, তাৰ পাচ দেৱৰ ওচৰতে তামূলী লিগিৰা, বৰ তামূলী, পাচান, চোৱৰ-বিচনী ধৰা, আবোৱান ধৰা—এই দৰেই দুই পাৰ্শ্বতো, পাচতো যায়। গায়নে গাই যায়। দোলাকাষৰীয়া ও বৰা এইসকলে বাটৰ মানুহ বহিব দিয়ে।

সকলোৰে আগতে চিপাহী, বৰাইলৈৰো আগতে চাৰি ছয়খন কোৰ লৈ অনেক হাৰি যায়। তাৰ পাচত শেনচোৱাই শেন চবাই লৈ যায়। দেৱৰ পাচতে, ডাঙৰীয়া তিনিজন্য যায়। চাৰি-তিপামাদি গোহাঞিসকল যায়। তাৰ পাচত বৰবৰুৱা ও চৰাৰ ফুকনসকল, ৰাজখোৱা বোৰ যায়। পাচে, চমুৱা ফুকন-বৰুৱা, মেলডগীয়া ফুকন-বৰুৱা যায়। কোনো কোনো ডেকা-ডেকা-বোৰ গায়নৰ আগতেই যায়। এই ক্ৰমে মহা মহা বিভৰ তামচাৰে খ্ৰীষ্টীন্দেৱ যায়।

মাজুলীৰ সত্ৰলৈ যাওঁতে

মাজুলীৰ সত্ৰ হলে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ চ'ৰা নৌকা ২০।২৪ খনেৰে, হিলৈচ'ৰা ২৪।৩০ খনেৰে পাৰ কৰি থাকে—প্ৰভাতৰেপৰা এই ক্ৰমে:—

খ্ৰীষ্টী'দেৱ সত্ৰৰ বিদূৰ পোৱাত মহন্তৰ গায়নে নটুৱাই আগ বঢ়ায়, এবপৰা ভেটিপতাৰ ওচৰ পালেও পুনৰ এজোৰা গায়নে-বায়নে আগ বঢ়াই, তাতে দুয়ো পাৰ্শ্ব যোৰা মানুহ কিছু পাচ পৰে। সেই আলিৰ ওচৰত পাত্ৰ ভেটিগোৰ এক বৰুৱা-ফুকনে ভেটায়। পাচে, সৰ্গদেব গলে যেয়ে পায় সেয়ে যায়। এই ব'পে গৈ বৰাপাটৰ ওচৰ পায় গৈ। চাৰি দিশে অনেক সুগন্ধ ধূপ লগায়, তাৰ ঘ্ৰাণে অতি আমোদ কৰে। ৰাজাক আদৰা ডেকা থাকিলে, ৰাজ-বা-পাটৰপৰা আগবঢ়াই, মহামহোৎসৱৰ সন্মুখলৈ সসৈন্যে গৈ ভিতৰ কৰাপাট পাই। তাতে খ্ৰীষ্টীস্বৰ্গদেৱ চতুৰ্দ্দলীয়াৰপৰা নামে। তাতে অধিকাৰে আদৰে।

অধিকাৰে আদৰা ক্ৰম

আধকাৰ মহন্ত আমোদৰ দৌখ কিছুমান বুলনি কাপোৰতে সন্মিষিত হয়। তে মহন্তে খ্ৰীষ্টীসৰ্গদেৱক দৌখ বোলে,

‘মনুষ্যনাং • পাপং কৈশ্বৰ্মৰক্ষণং হেতবে
অৰতীৰ্নোনা পাত্ৰজাৰ্দ্দিত্ৰৈলোক্য তুচ্ছতাং
যোক্ত্যৈহ্মৰদেবত্বং যথা নাভৈস্মহাং হৰিঃ
ইহা অমোদমানঃ সদৰখী নিৰয়ী নহি।
‘সুদুতং তেজ সাৰা জাপনয় দুৰ্ভাগং সদা
এম অৰ্ছা সদা লোকো ত্ৰৈলোক্য বসতাং নয়ং।’

এইব'প ঈশ্বৰাংশ ৰাজা আমাৰ অতি শ্ৰদ্ধ দশাৰ দ্বাৰাই অৰ্ছিবলৈ পোৱা হইছে। এই বুলি, ওচৰ চাপি কপালে, আতৰ, ত্ৰিলক দিয়ে। গলে ম'গলমালা দিয়ে, শিৰতো মালা দিয়ে যন্তযন্ত্ৰ হাতে লগাই লিগিৰাৰ হাতে দিয়ে। সি কয়, মহাৰাজ, আমাৰ পূৰ্বপুৰুষসকল অহাত মূৰ্ত্তি জনা, তিনি চাৰি উদাসীন ভকত এইব'প অতিছিল। মহাৰাজসকলে মূৰ্ত্তিলৈ বাৰী, কুমাৰ, পাটক দি সত্ৰ বৰাই দিলে। তাৰে পৰা ফলনা নাম যোৰ যি সত্ৰ দিলে সত্ৰৰ। এই বিভূতি-সম্পত্তি দিবৰ কৰিলে। এই কাৰণ সত্ৰ-সভা, সম্পত্তি সকলো মহাৰাজাৰ আৰ্হি আতে (ইয়াতে) সত্ৰ চলোৱা মাত্ৰ। সকলো মহাৰাজাৰে পাটক সেৱক। যদি আৰ্হি বন্দ বাৰস্থা (বন্দবস্ত) নাজানো, যদি অনেক খনি ব'জা পায়, তাত যেন অসন্তোষ নকৰি পাটমন্ত্ৰী সতিতে যেন আনন্দে যাব এই নিৰ্বন্দ।

ৰজাৰ উত্তৰ

এই বুলি কলে, তাতে পাটমন্ত্ৰী সদলোক এগৰাকীয়ে খ্ৰীষ্টীস্বৰ্গদেৱৰ মৰিৎ কয় যথা কাল, যথা লোক, যথা সময় যথা কথা উক্ত ব'ব। আপোনা সকলৰ সত্ৰ সভা ধৰ্ম্ম থাপি দেশৰ ধৰণী কৰি নাম গাই, আশীৰ্বাদ কৰিবলৈ থৈ গৈছে। এই কাৰণ, ধৰ্ম্ম থানলৈ ধৰ্ম্ম বৰ্ণিষৰ নিমিত্তে ঈশ্বৰ সেৱা কৰিব। খ্ৰীষ্টীসৰ্গদেৱ আৰ্হি আপোনা সকলত কোনো দ্ৰব্যান্তৰ, কাৰ্য্যান্তৰত অসন্তোষ কৰিব। পাটমন্ত্ৰী গইবহ দেশস্থ লোকে বা কোনো দ্ৰব্যান্তৰত লাগি অসন্তোষ কৰি দৃশ্যশয়া কৰ। ই কথা কৰি (কেতিয়াও) নুবুজিব।

স্বৰ্গদেৱৰ মূৰ্ত্তি সেৱা

এই বুলি কথনৰ অন্তত মহন্তে আগে-আগে যায়। মহাৰাজা বুলনী কাপোৰত পয়জাৰেৰে যায়। এই ক্ৰমে গৈ, নামঘৰৰ টুপ পাই তাতে বৰদেউৰীয়ে অৰ্হাৎ পাণ্ডাই আদৰে। প্ৰথমে তিলক দিয়ে, পাচে লিৰত মালা দিয়ে, ধূপদীপ দিয়ে; দি আদৰে। আদৰিলে নামঘৰৰ মাজে বুলনী কাপৰত ঘাই মণিকটৰ ওচৰ পাই অধিকাৰ মহন্ত আগে সোমায়। মহন্ত উত্তৰ পাৰ্শ্ব হয়; বৰ দেউৰী দক্ষিণ পাৰ্শ্ব থাকে। খ্ৰীষ্টীসৰ্গদেৱক মূৰ্ত্তিৰ সমুখে বানাত পাটক দিয়ে; তাতে খ্ৰীষ্টী'দেৱ বহে। ডাঙৰীয়া তিনি জনা কপাহী কাপৰত বহে। 'দেৱৰ পইজাৰ দুৱাৰ

মুখতে এৰে। ডাঙৰীয়াসকলৰ পইজাৰ নামঘৰৰ দূৰাৰ মুখতে এৰে। আপোন গদুৰঘৰ হলে ভিতৰ কৰাপাটতে এৰে। এই ক্ৰমে বহি মূৰ্ত্তিৰূপ ঈশ্বৰক সেৱা কৰে।

তাতে বৰদেউৰীয়ে অঙ্গমালা দি, পাচে শিৰত মালা দি ডাঙৰীয়াসকলক শিৰত মালা দি, প্ৰধান বৰবৰুৱা হলে বৰবৰুৱাকো শিৰত মালা দিয়ে। ঐদেবক মালামূৰ্ত্তিৰ গাৰপৰা নমাই ভূমিত লগাই সাক্ষাতে দিয়ে। ডাঙৰীয়াসকলক চৰণ হৈতে (চৰণলপৰা) উত্তীৰ্ণ (নমাই) কৰি দি বৰবৰুৱাকো দিয়ে।

পাচে শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেবে মূৰ্ত্তিসকলৰ নাম সোধে। অধিকাৰ মহন্তে মূৰ্ত্তিৰ নাম কাঢ়ি কয়। তাতে শিশুৰ অবস্থা বঢ়া হলে, প্ৰধান মূৰ্ত্তিৰ উৎপত্তি আদি কয়। যদি স্বৰ্গদেব সাবধানে যায় তৰে ভগবন্তৰ মূৰ্ত্তিৰ পাদোদক খাই শিৰে লয়।

মূৰ্ত্তি সেৱাৰ পাচত

এইৰূপে মূৰ্ত্তি সেৱা কৰি ঐদেব ওলাই আহি অধিকাৰ মহন্ত বহা খুটাৰ সেই জোৰেৰে দক্ষিণ খুটাৰ ওপৰে, তিনি খলপীয়া চন্দ্রতাপ তৰে। তাতে খুটাৰ আগ বৰবহা দিয়ে অৰ্থাৎ দীঘল, ডাঙৰ, ওখ বৰকেপকটা তলচা দিয়ে, বৰ গাৰু দিয়ে। তাতে শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেব বহে। সেই শাৰীতে ঐদেবৰ নামে ক্ৰমে ডাঙৰীয়া তিনি জনা ওচৰ চাপি-চাপি বহে। বৰবৰুৱা ডাঙৰীয়াসকলৰ নামে মূৰ্ত্তিখেৰ আঠুত লৈ বহে। এবং চৰাৰ ফুকন কেই জনাও বৰবৰুৱাৰ নামে বহে। তাৰ নামে ৰাজখোৰাবোৰ বহে। চমুৱা ফুকন বৰুৱাসকল উত্তৰ শাৰীয়ে ডাঙৰীয়াসকলৰ সমুখে বহে। তাৰ নামে কটকী কাকতী বহে। তাৰ নামেও, ৰাজখোৰা বোৰৰ নামেও মেলঙগীয়া ফুকন বৰুৱা বহে। খাৰ্চানিয়াৰ প্ৰধান কেইটা ফুকন বৰুৱা ঐদেবৰ ওচৰতে উজনি ভাৰ্টীয়ে বহে। পাচে, ভৰালী লিগিৰাই মন্ত্ৰীজনৰ অনুমতি লৈ, মূৰ্ত্তি গোসাইলৈ বৃষৰ সোণৰ কাপৰৰ এই তিনিখন শৰাই মণিকট সন্মতি দিয়ে। নতুন শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেবে সেৱা কৰাতে আগ বঢ়াই দিয়ে। দুয়ো মতে দিয়ে।

আশীৰ্বাদ—মাননি

পাচে মহন্তলৈকো সেই প্ৰকাৰে শৰাই তিনিখন আগে দিলে শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেবে বহা ঠাইৰপৰা নমস্কাৰ মাত্ৰ কৰে। পাচে ভকতসকললৈকো অধিকাৰৰ সমানে বৃষ দিয়ে। বৈষ্ণৱ লোকেও, মহন্ত উঠি আশীৰ্বাদ কৰিলে, হৰিধ্বনি কৰে। এই প্ৰকাৰে অনেক বাৰ আশীৰ্বাদান্তে হৰিধ্বনি কৰে। তাৰ পাচত, সত্ৰৰ গায়ন-বায়ন আহে। গান কৰিবাব আৰম্ভ গদুৰঘাত মাৰি পৰ্ব্বতো অধিক কৰি গান কৰে। নৰ্ত্তক বালকসকলে নৰ্ত্তন কৰে। তাতে সেই সময়তে গান ৰাজনা নৰ্ত্তনৰ বস পায়। সেই সময়তে স্বৰ্গদেবৰ মন বৃজি ভন্ডাৰী লিগিৰাই, বহুতৰ বৃষ পেলাই দিয়ে। পাচে গানৰ অন্তে, বিয়াত কীৰ্ত্তনীয়াই খুৰ্চিহালে পদ গাই, তাতে সেই সময়তে গানৰ বস পাই। সেই সময়তে বহু বৃষ পেলাই দিয়ে।

বিদায় পৰত পুনৰ মূৰ্ত্তিসেৱা আৰু ৰাজখোৰাত ভোজন

এই ক্ৰমে গানৰ অন্ত হলে, পুনৰ ঐদেব মণিকট প্ৰবেশ হুই মূৰ্ত্তিৰূপ ঈশ্বৰক সেৱা কৰি ওলাই আহি মহন্তৰ লোকে সাজিখোৰা ৰাজখোৰা প্ৰবেশ হুই ডাঙৰীয়া বৰবৰুৱা সকলো ৰাজখোৰা প্ৰবেশ হুই, তালৈকে মহন্তে ঈশ্বৰৰ প্ৰসাদ, নানাবিধ ভজা পিষ্টক দিয়ে; পৰমায় দিয়ে, আমায় নৈবেদ্য দিয়ে, ভোজনৰ সামগ্ৰী দিয়ে। পৰমায় পাক কৰিবলৈ ক্ষীৰাদি দিয়ে নানা প্ৰকাৰ ঘন ক্ষীৰ, লৱন, মিঠৈ দিয়ে, চিৰা-দধি-দুগ্ধ-শৰ্কৰাদি দিয়ে। আনো বতৰৰ ফলমূলদি, পাক যোগ্যক পাক কৰি দিমে। ইতৰ কেণ্ডাপকা, অপাকভুক্ত অপাকেই দিয়ে। এই বৃষে ডাঙৰীয়া, বৰবৰুৱা, চৰাৰ ফুকন, সকললৈকো দিয়ে। তত পৰ চমুৱা ফুকন, বৰুৱা-কটকী-কাকতীক মহন্তে সত্ৰৰ ভিতৰতে পাকভুক্ত যথাযোগ্য খুৱাই, চিৰাপিঠাদিকো খুৱায়। মেলঙগীয়া ফুকন বৰুৱাকো সেই দৰেই খুৱায়। তাৰপৰে চিপাহীক চিৰা, গাখীৰ, পিঠা খুৱায়। কুকুৰাচোৱা, চাউডাং, দোলাকাষৰীয়া, হাতীমাউত, ঘোৰাচোৱা, কাঁৰী বাবুৰতীকো চিৰাদি খুৱায়; লিগিৰা, তামুলী, পাৰ্চান, বাৰুধৰা, তামুলী-দাধৰা গইৰহ লোকক চিৰাপিঠা খুৱায়।

এই ক্ৰমে খলাসৰা অতঃ কাৰ্য জলপান খুন্দাই শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱে চাংমাইশালত, চাংমাই লোকে উপায় কৰি যথাৰূচি মেল কৰে। ডাংগৰীয়াসকলেও মেল কৰে। বৰবৰুৱাও গৈ কহে, ও এইৰূপ খাজি থায়। ফুকন বৰুৱাই যদি মৰ্ত্তিৰূপ ভগবন্তৰ সেৱা কৰিব যদি থাকে, যথাযোগ্য দক্ষিণা দি গৈদেৰ ওলাই আহিলে সেৱা কৰে, পৰে জলপান কৰে।

স্বৰ্গদেৱক দান-দক্ষিণা আৰু বিদায়

এই প্ৰকাৰ সকলোৱে অবসৰ হুই শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱৰ ওচৰলৈ যায়। তেতিয়া কত বেণী হাম্‌চা বং কৰি কোনো বাজা পুনৰ গৈ মূৰ্ত্তি সেৱা কৰে বুলিও কয়। পায়ে পুনৰ্ভাৰ নেয়ায়। তালৈকে কণা আজল। ভিক্ষুক লোকে যদি অনেক যাত্ৰা কৰে সেই সকলকো উৰুলি মজল কৰা মন্ত্ৰীলোককো যথাযোগ্য অৰ্হনা কৰে। দহ বাৰ ঢকা মানুহ চাই অধিক ভাৰ দৰে দিয়ে। পাচে কাথবৰুৱাত কৈ শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱে মহন্তত বিদায় লৈ পুৰুষ নগৰে যায়।

খাজিথোৱালৈ অহাৰ পূৰ্বেই মহন্তে সাতখনিয়া সাজেৰে কাপৰ এক সাজ, তামোল-পাণ সহিত শৰাই তিনি খন দি আশীৰ্বাদ কৰে। তেতিয়া শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱ খাজিথোৱালৈ যায়। এই পুৰুষ দহৰূপ পৰে শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱ দেৱালীত নতুবা পালংগী চতুৰ্দশলৈ উঠিলে মহন্তৰ গায়নে আগ বঢ়াই থয়। চাৰি পাচ ভোগবাই এবাৰ পৰে ডাংগৰীয়া সকলকো খাদ্য খোৱাত সাজ কাপোৰ দি অৰ্হাদ কৰে। ডাংগৰীয়াসকল বৰবৰুৱা ফুকন গহঁতৰ ওলাই পাচেতে যায়।

বজাৰ নগৰ প্ৰবেশ

এই ক্ৰমে মহন্তৰেই মহন্ত বিহুৰ লোক সম্পত্তিয়েৰে গৈ নগৰ প্ৰবেশ হুই দিবৰ সেৱা মূৰ্ত্তি সেৱা, গান বাজনা বং হাম্‌চাৰ কথা। কুৰ্ব্বী বাত্মাওসকলে কৈ বাজমন্ত্ৰীসকলেও অনেক প্ৰশংসা কৰি কৈ, মহন্তে এই মহন্ত বাজা আহিলে হে শৰীৰত তত্ত্ব হয়। কাথবৰুৱাক অনেক প্ৰশংসা কৰি কট দিহে বোলে, আমাৰ জগৰ তোমাৰ পৰা হে সবুৰাই তুষ্ট কৰাই পাচিলা। এই কাৰণ অৰ্হা থাৰে আমাৰ জগৰ নাই বুলি এই ক্ষণ হে জানিলো। পুৰুষ মনে আছিলে আমাৰ কোনো কৰ্ম্মত জগৰ নালাগি নাথাকে, সকলৰ ভূমি হে কাৰণ। এই বুলি আশীৰ্বাদ কৰি, দুই তিনি দিনৰ পৰে বহুৰূপ বস্ত্ৰ দি পাচি দিয়ে। এই প্ৰকাৰ মহাজনৰ সত্ৰলৈ শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱ যায়। ইহাৰ অনেক প্ৰপঞ্চ আছে।

ইতি বৰজ্ঞপ্ৰবন্ধকৰণে সকল সত্ৰলৈ মহাবাজা থোৱা বৰস্থ, বিবৰণ।

গোসাঁইসকলে ৰজাক আশীৰ্বাদ আৰু নিৰ্ম্মালিকাৰণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা

(৭)

। ৰজাঘৰত বৰসবাহ পাতিলে চাৰিসত্ৰ প্ৰমুখো সত্ৰৰ গোসাঁইসকল সবাহলৈ যাবই লাগে। সবাহ ভগাব পিচত, ৰজাক নিৰ্ম্মালি দিয়াৰ নিয়ম। সেই দেখি, সবাহৰ তিনি চাৰি দিনৰ মূৰত নিৰ্ম্মালি দিয়া দিন এটা ঠিক কৰা হয়। অভিষেকৰ দিনা অৰ্থাৎ নিৰ্ম্মালি দিয়াৰ দিনা মৰ্যাদাক্ৰমে সকলো সন্ত-মহন্ত ভক্তসকলেসৈতে ফাকুৰা দৌলৰ বৰ চ'ৰাতে আগত শবাই-স'ফুৰা লৈ বহেহি। শবাইতে নিৰ্ম্মালি থোৱা হয়।]

নিৰ্ম্মালি-গুণ্ডপ

"পাচে নিৰ্ম্মালি দিলে বহি লবৰ কাৰণ শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱৰ পুৰুষ দিশৰ বহা ভেটিব অগ্ৰে ওপৰে বহু চন্দ্ৰতাপ তৰে। সেই চন্দ্ৰতাপৰ তলে নৰাপীৰা এখন পাৰিবৰ কাৰণ তলে পাটী পাবে। তাৰ উপৰি বানাত পাৰে তাৰ ওপৰত নৰাপীৰা পাবে। পীৰাৰ ওপৰত বৰবহা, কেপকটা তলচা দিয়ে, তাতে গাবু দিয়ে, আগফালে সুৰ্গৰ বটা-শবাই মাত্ৰ শিতানৰ ফালে থাকে। আগ ফাল উদং কৰি থৈ, ডাঙ্গৰীয়াসকল ওচৰ চাপি-চাপি বহে। বৰবৰুৱা, ফুকন কেইজন বাজাখোৱা অৰ্দ্দ কৰি পুৰুষ নিৰ্ম্মালি বহে। কটকী, কাকতী আদি পুৰুষৰ দস্তুৰে বহে। সকলো সাত গোটা পালি পুৰুষৰ দস্তুৰ থাকে। দৌলাকাষৰীয়া, চাওঙাং, হাতী-ঘোড়া, চিপাহী, কাঁড়ী, পালী পুৰুষৰ থানে-থানে থাকে। সেই সময়তে শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱ ওলাই আহি নৰা পীৰাতে বহেহি। পাচে বৰবৰুৱা এজন, চমাবা বৰুৱা ফুকন, বৰ কেইজন গোসাঁইক আগবঢ়াবৰ নিমিত্তে, পাচে বৰদুৱাৰৰ মূখৰপৰা আগ বঢ়ায়। পাচে চোকৰধৰা বৰা গৈ নিৰ্ম্মালি দিবলৈ পুৰুষ দস্তুৰে ক্ৰমে-ক্ৰমে কাকত মাতিলেই যাব লাগে। সম্প্ৰতি চাৰিসত্ৰৰ গোসাঁই যাব লাগে।

"প্ৰথমে ঐবাবতসদৃশ আউনীআটি—গোসাঁইৰ" প্ৰবেশ

"প্ৰথমে আউনীআটিৰ গোসাঁই যাব লাগে" এই কালি কতিয়ে ক্ষীৰ সমুদ্ৰ তখনত যি প্ৰকাৰ ঐবাবত আদি ওলাল, সেই ক্ৰমে সন্তসমুদ্ৰ হৈতে আউনীআটি সত্ৰৰ গোসাঁই ওলাই গৈ, বৰ দুৱাৰৰ মুখেতে, খাটলৰপৰা নামি আহি বৰচ'ৰাৰ মাজে যাই, লগত পাচে যায় ডেকা মহন্ত, নিৰ্ম্মালি শবাই লোৱা, বম্বল লোৱা এই তিনি মাত্ৰ। পাচে ৰাজা সঁগাহিত অগ্ৰ পাট গোসাঁই জনাই শ্ৰীশ্ৰীসৰ্গদেৱৰ কম্পাল তিলক এটি অগৰ চন্দন দি, গলে অংগমালা সুমাই দি মৰব মালা দিয়াত এক শ্লেচক পঢ়ি দিয়ে। পাচে, সেই কালতে অনেক ম'কি কয় "মহাৰাজ, আপনি ধৰ্ম্মবন্ধক, ধৰ্ম্মপালক আপোনাৰ কশালেত আমাৰ কশাল। পুৰুষ গোবীনাথ সিংহ মহাৰাজাৰ অনকল্প নহে আমাৰ ভেটি উৎসাদ হল। পুনৰ্থিত হৈ আমি পুৰুষৰ থানেত নিবাস পালেহি। এওঁকে, মহাৰাজা দেশৰ ৰাজ্য সন্ত মহন্তক প্ৰতিপালন কৰি কশালে যেন থাকিব। এই কালি অনেক আশীৰ্বাদ কৰে ভক্তসকলে প্ৰতিআশীৰ্বাদান্তে হৰিধৰ্ম্মান কৰে। দুৰ্গামি বস্ত্ৰ নিৰ্ম্মালিৰ অন্তে ৰাজ্যৰ হস্তে লগাই অন্যৰ হস্তে দিয়ে। এই ক্ৰমে নিৰ্ম্মালি দি কৰা বৃত্তাই পুনৰ যায়।

"চন্দ্ৰতুলা দক্ষিণপাটৰ গোসাঁইৰ" প্ৰবেশ

তাৰ পাচত, দক্ষিণপাটৰ গোসাঁই গৈ বৰদুৱাৰতে খাটলা এবি গৈ, বৰচ'ৰাৰ মাজে তিনিজন লোকসহিতে যায়। ৰাজ্য আগত উপগত হই, প্ৰথমে অংগমালা দি শিৰোমালা দিয়াত, এক শ্লেচক পঢ়ি দি ৰাজ্যৰ হস্তে কাপোৰ লগাই, অন্যৰ হস্তে দি নীতিযুক্ত কয় : "মহাৰাজ, এই হস্তেৰে 'বাদববাইক পূজা কৰা যায়। মহাৰাজক পূজা কৰা যায়। মহাৰাজা অষ্টবসুৰ তেজৰ আবিষ্কাৰ বিষ্ণুমূৰ্ত্তি আৰ, সংস্থানতে আমাৰ দেশত প্ৰীতি, মহাৰাজাৰ পদচুতেই আমাৰ মৰণ।

"সুখেন জীৱতি ৰাজ্যী সৰ্বেষাং সুখ জীৱনং
তস্মিন্ হি বিপ্ৰ সংস্থানে, মৰণং স্য বজ্জিতং"

মহাৰাজাৰ মহানন্দেই আমাৰ ধনবল।

“ৰাজ্য ধৰ্ম্মৰতে লোকাঃ ধৰ্ম্মহীনাঃ কুলক্ষণিকাঃ
জ্বলম্মস্থে বিশেষ্যে চ তস্মিন্ সৰ্বে সূৰ্য্যাস্ততাঃ”
প্ৰজাবৰ্দ্ধিঃ ধৰ্ম্মবৰ্দ্ধিঃ শাসাবৰ্দ্ধিঃ অশাসকঃ
ৰাজ্যে ধৰ্ম্ম প্ৰজাৰেন গৰাদি কৰীৰ বৰ্দ্ধনঃ।
অস্মিন্ভোগ্যবৰ্দ্ধনী লোকাঃ কাপটা বাক্ততা সদা
অকন্দল যত্নাঃ সমাগবা সেবা পৰায়ণাঃ।

এনন্ত, মহাৰাজা স্বধৰ্ম্মস্থ তেজো যুক্ত হুই থকাতে আমাৰ কুশল শিষ্যেও আমাৰ আত্মক
গৰু বুলি।

“তিনিবন্দ গৰু ৰাজ্য গৰুব্বেকসঃ মাক্ষত্ৰ
ৰাজ্যদ্রোহ গৰু দ্রোহ যোমা নিবসীভবেৎ।”

এই বাণ, মহাৰাজাৰ আশিঃ সংস্কাৰিত আশীৰ্বাদীয়া।

যং কৰোতি শতং লোকঃ এতং চ ধৰ্ম্ম সৰ্ব্বলো
যন্তাশঃ ফলমস্ম্যাত ৰাজ্য ভূমিবৰ তথা।

এতম্বাৰা পূৰ্ব্বীয় ৰাজ্যসকলে অধৰ্ম্মী লোকক উগ্ৰদণ্ড দ্বাৰা দশাকতবৰে মহাৰাজা পাত্ৰ-
মন্ত্ৰীসমে ৰাজনীতিৰে আমাক প্ৰতিপালন কৰি কুশলে থাকিব।

আউনীআটীয়া জনাই আকৌ ওলাই তলপ কৰ্ম্মত।

“কৌস্তভ মণিৰ তুলা গড়মূৰৰ অধিকাৰ মহন্তৰ প্ৰবেশ।”

এৰ পাচত, কৌস্তভ মণিৰ তুলা গড়মূৰৰ অধিকাৰ মহন্ত সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে ওলাই
আহি পূৰ্ব্বদিক বৰদুৱাৰৰ মূখে খাটলা এৰি ৰাজসভা প্ৰবেশ হয়। ৰাজ্যক তিলক দি,
গলে অংগমালা দি শিৰে আশীৰ্বাদ কৰি মালা দি বস্ত্ৰযুগ্ম হস্তে লগাই, অন্যৰ হস্তে দি
যুক্তি কয়।

মহাৰাজ ৰাজপদত নীতি হৈ সৰ্ব্ববল :—
যতনীয়ো প্ৰজাবৰ্দ্ধি ধনবলসা বৰ্দ্ধিতা।
শত্ৰু নাশো যশো বৰ্দ্ধিতবোধিৰাজবানজনঃ
নৃপতৌ নীতিমার্গেন লোকামৰ্ম্ম পৰায়ণঃ
অনীতিস্ব নপে সদাশ দুৰ্ভিক্ষঃ মৰক ভৱেৎ।

আমি সকলো মহাৰাজাৰ প্ৰতিপাল্য নীতিমার্গে প্ৰতিপাল্যত তলে, সৰ্ব্বসিদ্ধি হুব, সকল
শত্ৰু ক্ষয় হুব; সকলকো পাব আয়ুবৰ্দ্ধি হুব।

“ধৰ্ম্ম অৱতাৰো নৃপতিঃ ধৰ্ম্মস্য বক্ষণীয়
বৈ সৰ্বৈঃ দিব্যবৰদ ভৱেৎ।

এতম্বাৰা মহাৰাজা নীতিস্থ হুই দেশ ৰাজ্যক প্ৰতিপালন কৰি যেন থাকিব। এই আশংসা।
এই প্ৰকাৰ গৰুৰ অধিকাৰ ডেকা দুয়ো জনাই পূৰ্ব্বৰ নিম্মালি দি ওলাই যায়।

“উচ্চৈশ্ৰবা তুলা কুৰুৱাবাহী অধিকাৰৰ প্ৰবেশ”

এৰ পৰ কুৰুৱাবাহী অধিকাৰ সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে উচ্চৈশ্ৰবাৰ তুলা ওলাই বৰ দুৱাৰৰ মূখে
খাটলা থৈ ডেকা সহিত ৰাজসভা প্ৰবেশ হুই, ৰাজ্যৰ কপালে তিলক, গলে অংগমালা দি
শিৰে আশীৰ্বাদ কৰি মালা দি নীতি কহে :

“মহাৰাজ! নীতিাহৰম্ভতে ৰাজ্য নীতিঅধৰ্ম্মম্ভতে সদা
তয়া প্ৰজা ভৱেৎ বৰ্দ্ধি শত্ৰু নাশো যশো ভৱেৎ।
নীতি হীনেন নৃপতি সন্তথা শত্ৰু পীড়িতঃ।

পাত্ৰমন্ত্ৰীৰ সহিতে নীতিৰে দেশস্থ লোকক প্ৰতিপালন যেন কৰি কুশলে থাকিব। এই
আশংসা। এই প্ৰকাৰ কুৰুৱাবাহীৰ অধিকাৰ ডেকা সহিত নিম্মালি দি ওলাই যায়।

“পাৰিজাত ওলোৱাদি দিফলুৰ মহন্তৰ প্ৰবেশ”

পাৰিজাত ওলোৱাদি সন্ত সমুদ্ৰ হইতে দিফলুৰ মহন্ত ওলাই পূৰ্ব্বৰং ডেকা সহিত ৰাজ-সভাত প্ৰবেশ, হুই ৰাজ্যৰ কপালে তিলক, অংগমালা, শিৰোমালা দি আশীৰ্বাদ কৰি নীতি কহে —

“মহাৰাজ ! ধৰ্ম্মপালনৰ নিমিত্তে আপুনি ঈশ্বৰ বিৰূতি বপোৰে ৰাজ্য হুই ৰাজ্য প্ৰতিপালন কৰি দুষ্টক দণ্ডে, সন্তক পালে। দুষ্টক নাশি, সন্ত সাধু গো ব্ৰাহ্মণক যেন প্ৰতিপালন কৰি কুশলে পাত্ৰমন্ত্ৰী সহিতে থাকিব” এই আশীৰ্বাদ এই বৰ্ণালি দি দিফলুৰ জনা ডেকা সহিত ওলাই যায়।

“স্বৰ্গমন্দাৰৰ তুল্য আহে সবু গড়মুৰৰ মহন্ত”

তাৰ পাচে সবু গড়মুৰৰ মহন্ত সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে দেবতাৰ স্বৰ্গমন্দাৰৰ তুল্য ওলাই যায়। পূৰ্ব্বৰং ৰাজসভা প্ৰবেশ হুই ডেকাজনা সহিতে ৰাজ্যৰ কপালে তিলক দি অধিকাৰেৰ গলে অংগমালা দি, শিৰোমালা দি আশীৰ্বাদ কৰি বস্ত্ৰ যুগ্ম বজাৰ হস্তে লগাই অনাৰ হস্তে দি কিছু নীতি কহে : “মহাৰাজ, আপোনাৰ কুশলেই আমাৰ দেশস্থ জনৰ স্বৰ্গন্ত কুশল। কিন্তু সেই কুশলেই নীতিধৰ্ম্ম উভয়বপৰা হে হয়। নীতিধৰ্ম্মবিহীনে বজাৰ যশ কীৰ্ত্তি দেশ প্ৰজা বিপ্লৱৰ কাৰণ। এতদ্বাৰা মহাৰাজ নীতি ধৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তি কুশলে থাকিব।” এই আশীৰ্বাদ এই প্ৰকাৰ দি সবু গবমুৰ যায়।

“ফুটুকী চাপৰিৰ শলনি শলগুৰীয়াজনা” আহে

তাৰ পাচে কামলেশ্বৰ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত ফুটুকী চাপৰিৰ ঠাইত শলগুৰীয়া সোমাল। শলগুৰীয়া আহাত এই ক্ৰমে আৰ্হি নিম্মৰ্জি দি যায়।

“দিহিঙৰ বাপ আহে অপেশ্বৰাতুল্য”

তাৰ পাচে দিহিঙৰ বাপ, অপেশ্বৰা তুল্য সন্ত সমুদ্ৰ হইতে ওলাই নিম্মৰ্জি দি এক গোটে নীতি কহি যায়।

“বেঙেনাআঁচৰ মহন্ত সন্তান বৃক্ষ সদৃশ ওলায়।”

তাৰ পৰ বেঙেনাআঁচৰ মহন্ত সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে সন্তান বৃক্ষ ওলোৱা সদৃশ ওলাই নিম্মৰ্জি দি এক নীতি কহি যায়।

“হৰিচন্দনৰ তুল্য ফুটুকী চাপৰিৰ মহন্ত আহে।”

ফুটুকী চাপৰিৰ মহন্ত হৰিচন্দনৰ তুল্য আৰ্হি এৰা নিম্মৰ্জি দি ওলাই যায়।

“কল্পদ্ৰুমতুল্য আশাৰ যদুমাণি আহে”

তাৰ পাচে, সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে কল্পদ্ৰুমতুল্য যদুমাণি উংগা সন্তৰ মহন্ত ওলাই যায়। স্বৰ্গপা পূৰ্ব্বৰং ৰাজসভা প্ৰবেশ হুই ৰাজ্যৰ কপালে তিলক দি গলেশিৰে মালা দি, বস্ত্ৰ যুগ্ম দি কয়েক নীতি কহি ওলাই আহে।

ঘাৰমৰা

এৰং ঘাৰমৰা আদি ৩ জনে হস্তে দিয়ে।

“লক্ষ্মীৰ গল সদৃশ বৰবাৰেজনীয়া”।

তাৰ পাচে লক্ষ্মীৰ বাৰেজনীয়া সকলে সন্ত সমুদ্ৰ হইতে লক্ষ্মীৰ গল সকলৰ তুল্য ওলাই আৰ্হি মহাৰাজ্যৰ হস্তে নিম্মৰ্জি দি ওলাই আহে।

“ধন্বন্তৰীৰ সদৃশ কমলাবাৰী সত্ৰৰ মহন্ত”ৰ প্ৰবেশ

তাৰ পৰা কমলাবাৰী সত্ৰৰ মহন্ত সন্ত সমুদ্ৰ হৈতে অমৃতৰ ঘৰ বৈদ্যশাস্ত্ৰ ধৰি যি বপু ধন্বন্তৰী ওলাই আহিল, সেইবপু ওলাই আহি ৰাজসভা প্ৰবেশ হুই হস্ততে নিম্মৰ্জি বস্ত্ৰ পূৰ্ব্বৰং দি কিছুমান নীতি কৈ ওলাই যায়।

“নবোৰা-কোৰামবা, দীঘলী-চামগুৰি”ৰ প্ৰবেশ

এবং নবোৰা-কোৰামবা দীঘলী চামগুৰি সকলেও হস্তে হস্তে নিম্মালি দি বস্ত্ৰ লগাই আনৰ হাতে দি কিছ্ৰু নীতি কৰি ওলাই আহে।

সবু বাবেজনীয়াৰ প্ৰবেশ।

এবং সবু বাবেজনীয়া সকলেও হস্তে হস্তে নিম্মালি দি ওলাই আহে।

গোপালৰ বাবেজনীয়া আদৰ আগমন।

তাৰ পাশ, গোপালৰ বাবেজনীয়া, চেঁচাৰ বৰ ঠাইৰ সত্ৰৰ মহন্ত এওঃ মাত্ৰাঠাই, মৰা মৰা, সবুঠাইৰ গটবহ মহন্তসকল ওলাই হস্তে হস্তে নিম্মালি দি ওলাই আহে।

গজলা—কাটনী আদি সকলৰ প্ৰবেশ।

পশ্চাৎ গজলা কাটনী পাব। আদি সকলে সেই পথৰ মহন্তসকলেও হস্তে হস্তে নিম্মালি দি ওলাই আহে।

চৈতন্য পন্থীৰ নিম্মালিদান।

তাৰ পশ্চাৎ চৈতন্য পন্থৰ মহন্তসকলে নিম্মালি দি ওলাই আহে।

দেব গোপালৰ বাবেজনীয়াসকলৰ আগমন।

পাচে দেবগোপালৰ বাবেজনীয়া সকল শবাইৰে নিম্মালি দিয়ে, গোসাইঘৰীয়া ফুকনৰ বাজাক আগবঢ়াই দিয়ে।

কালকটৰূপ ভয়ানকতা মোঞামবা ঠাকুৰ বাপৰ প্ৰবেশ

তাৰ পাচ, সন্ত সমুদ্র হেতে কালকট বিধ যিবুপ ভগতৰে ভয় দিলে, সেই কালকট প্ৰায় মোঞামবা মহন্ত ওলাই আহি শবাইৰে নিম্মালি দিয়ে। গোসাইঘৰীয়া ফুকনে শবাই আগবঢ়াই দিয়ে। খ্ৰীষ্টাসগৰ্গদেৱে নিম্মালি দ্ৰাণ কৰি আন একজন ফুকনৰ হাতে দিয়ে। তাতে মহন্তে কৃতজ্ঞি কৰি নীতি কহে।

“মহাবাজ ঈশ্বৰ হলে সমস্ত পালন হুণ লাগে। কন্দল-বিবাদ এক কাল ঈশ্বৰে যি কালত কৰায়, এক কাল হে। পাচ ঈশ্বৰ বশ এই যিমতে সেই বপেই প্ৰবৰ্ত্তে। ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা নহলে কিছ্ৰু নহয়। যাক বিকালত ঈশ্বৰে মাৰে, মৰাই মাৰিব, তাক কোনে খণ্ডাব? কালকট গতিত যদি কোনো অকৰ্ম্মাদি প্ৰবৰ্ত্তি আচি, পুনৰ কালচক্ৰৰ দুফট গতি গুৰুচৰভাৰ গতি হল। এও দুফট গতিৰ বাবস্থা মহাবাজৰ মনে নৰাৰ আমাক আত্মজন বুলি যেন প্ৰতিপালন কৰিব।

এবং, বাজা ঈশ্বৰৰ মন্ত্ৰিৰ বিষম ভাৱ হলে স্বৰাষ্ট্ৰীয় লোক নষ্ট হয়। লোক নষ্ট দেশ শূন্য হয়। দেশে শূন্যে স্বৰূপ কৰ হয়। স্বৰূপ কৰ হলে প্ৰধান প্ৰধান কাৰ্য্য স্বৰূপ-ধনে সিদ্ধি নাপায়। অসিদ্ধিত শত্ৰুসকলে আশৈ পায়। অপৰং

“কুতো বাজদোহো যেন স চ বধো ন সংশয়ঃ। আদোহী ঘাতনে বাজাৰক্ষয় বড়বিভবেং নানা বিবেচনং কৃতা শত্ৰুং সহামসাক্ষিভ। ঘাতোদোহং বধং কুৰ্য্যাৎ দণ্ডেন ভূপতিঃ কোনূপং মনসাক্ষেপং ন কৰোতি চতুৰ্দগ। স চ কিং বধাতা লোকে বধাঃ সম্ভূতো দুহত কালেন কন্দলং য়াতি মিত্ৰং কাল বসামভবেং সস্তপাণিং নিহ তাম শত্ৰুমনাশু পালয়েৎ। যাৰ সখা সবাসাচী।

কিং বণে সংশয় তস্য সখা যস্য বৃহন্নলা ত্ৰৈলোক্যং বশাত্যং কৃতা দাতুং শক্ভোহি বুদ্ধিত। ৰোগ, ভোগ, সুখ-দুখ, জয়-পৰাজয়, জীবন-মৰণ কন্দল-প্ৰীতি এই সকল ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাতে হে হয়। নজনা লোকে ঈশ্বৰৰ গতি নুবুজাই হে “মই কৰিছোঁ, সি কৰিছে” বুলি মানি অহংকাৰী হয়। ঈশ্বৰ মন্ত্ৰি বাজাৰ আপোন পৰ নাথাকে। এই কাৰণ মহাবাজাবো মনে বিষম যেন নাথাকিব।” এই বৃপ আশীৰ্বাদ, এই বুলি মোঞামবা ঠাকুৰ বাপ ওলাই আহি যায়।

“পুৰ্বে জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱে গাল্পু ঘাটত সভাৰ আদ্যন্ত উত্তৰোত্তৰ বহা, নিম্মালি দিয়া ব্যবস্থা কৰি গৈছিল। সেই নিম্মান্ধতে খ্ৰীত্ৰীৰুদ্রসিংহ দেৱে পুনৰ নিম্মান্ধ কৰিলে। পুৰ্বেত ছেৱাই কিছ্ৰু মহাজন আগ পাচ হল।” বুৰঞ্জী বিবেক বহু।

বজাঘৰত গোসাইসকলে হৰিকীৰ্ত্তন কৰা

(গ)

“বজাসকল ফোঁতি অৰ্থাৎ স্বৰ্গতি হলে ও দেশত দূৰ্ভিক্ষ, মাৰিমাৰক হলেও দেশ সুস্থ অভিবক্ষণৰ কাৰণ, মহাদ্ভুতাদি নিবাৰণৰ নিমিত্তে মহন্তসকলক আনি সভা কৰাৰ নিদানে দ্ৰব্য বস্তু, চাউল পাচলি জমা কৰিবাব বাজমন্ত্ৰী ও বৰবৰুৱা দুইলৈকো মজিন্দাৰক পাচি কোবায়। পাচে মন্ত্ৰী বৰবৰুৱা দুয়ো এক মতি হুই খাতসকলৰ চাউল কোবাবাই আনি ভণ্ডাৰে দৌল প্ৰায় কৰি সাত আঠ হাজাৰ মোন চাউল, কচু-কোমোৰাদি তৰকাৰী, মাটি কলাই, খাচাৰি, মূগ, মছৰ এৰুমাৰি মাহ দৌল প্ৰমাণ কৰি অনেক অনেক ভণ্ডাৰে-ভণ্ডাৰে থৈ অপৰ মহাজন সকল শাৰী শাৰী কৰি তিনি চাৰি শ ঘৰ কবাই তাতে উত্তৰাদি ক্ৰম, উত্তৰ দুই ঘৰ মৰ্যাদাৰ। তাতে আদি সত্ৰ আউনিআটী-দক্ষিণপাট-গৰমুৰ-কুৰুৱাবাহী ক্ৰমে দুহাত-একহাত ঘৰ চোট চোট কৰি সাজে। এই ক্ৰমে অনেক পংক্তি ঘৰ কৰি দ্ৰব্যবস্তু মজুত কৰি মহাজনসকলক অনাবৰ কাৰণ বৰবৰুৱাত কৈ মজিন্দাৰক পাচি মজিন্দাৰে কথা শুনায় :

শ্ৰীশ্ৰীদেৱৰ আজ্ঞা দেৱত কব দিছে বোলে “সভাৰ কাৰণ দ্ৰব্যবস্তু তৈয়াৰ। ঘৰসকল তৈয়াৰ কৰিবৰ কথা শুনিলোঁ। এতিয়া বৰুৱাই মহন্তসকলক অনাবৰ কাৰণ টেকেলা পাচি কোবাব লাগে। দূৰণী দেশ, নৱগ্ৰাম (নগাঁও), কলিয়াবৰৰ উত্তৰৰ মহন্তসকল তেহে পাৰাই।” এই বুলি কলে বৰবৰুৱা চোকৰধৰা বৰাক এক মাস তিনি পক্ষৰ পুৰ্বেই আজ্ঞা কৰি দিয়ে। চোকৰধৰাই আজ্ঞা মান্তকৈ টেকেলা পাচি বাৰ্ত্তা কোবায়। অমুক মাসৰ অমুক তাৰিখৰপৰা সভা আৰম্ভ। তালৈকে গোসাইসকলক যাব লাগে। এই বুলি আজ্ঞা কলে মহন্তসকলে আপোন-আপোন চহৰৰ বাজমেধি, নগৰৰ ওচৰত বাহৰ কৰিবৰ নিমিত্তক পাচি দি বাহৰ সত্ৰ কবাই মহন্তলৈ কৈ পঠায়। পাচে মহন্তে সভা কৰিব পৰাকৈ সন্মত হুই আহে। এই প্ৰকাৰ সকলো মহন্ত সকল আহিলে বৰবৰুৱা শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গদেৱলৈ মহাজন সকল আহিল বুলি জনায়। পাচে শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গদেৱে দলৈ জ্যোতিষীয়াক অনাই পঞ্চাঙ্গ শুদ্ধ দিন কবাই সভা ঘৰত মূৰ্ত্তিৰ ভেটি তৈয়াৰ কৰাই দুই হাত উশত (উচ্চ) ভেটি কৰি চাৰি দিশে কলা পুলি বুই, কুহিয়াৰ বুই তৈয়াৰ কৰে। মহন্তৰো বহা ভেটি উপায় কৰে। পাচে সভাৰ দিনা মহন্তসকলৰ ভকতে মূৰ্ত্তিৰ ওপৰত চন্দ্ৰতাপ তৰে। ঘৰদুৱাৰ ভেটি কুলি লোকে মৰিচ সাৰি দিয়ে। পাচে মহন্তসকলে খাইবৈ নিত্যকৰ্ম্ম কৰি অৱসৰ হুই কাঁচপাৰি ওলাই খাটীলাত উঠি যায়। বৰ কাহ বজায়। মহন্তৰ আগত বামতালেৰে বৰাগী নাম গাই যায়। মূৰ্ত্তিৰ আগত দল তৰল, কালি বজাই যায়। ভকত লোকে সঘনে হৰিদৰ্শন কৰি যায়।

বজাঘৰত মূৰ্ত্তি ধাপনা কৰি পূজাসেৱা কৰা

এই ক্ৰমে সভা ঘৰ পাই মূৰ্ত্তি ধাপনা কৰি মহন্তে ভেটিতে বহে। পাচে বজাঘৰৰ গন্ধপুৰুষ, পাদাঘৰ্ঘ্য, নৈবেদ্য, ধূপদীপ ভূৰি-ভূৰি কৰি সভাৰ জোখাই দিয়ে। এই দ্ৰব্যেই প জাৰীয়ে পূজা কৰে। মহন্তসকলে শ্ৰীভাগৱত ব্যাখ্যা কৰে। তদন্তে ভকতে বৰ-তালেৰে উঠা নাম গাবলৈ অৱম্ভ কৰে। বহুবেলা উঠানাম গাই তাৰ পাচে ব্ৰহ্মসংহতিৰ দিহা ঘোষা গায়, পুৰুষ সংহতিত কীৰ্ত্তন গায়, নিত্য সংহতিত ঘোষা গায়, কাল সংহতিতে নবীন ঘোষা গায়। এই দৰে গাই নামৰ সামৰণি দি অন্ত কৰি তাৰ পাশা গায়নে-বায়নে তালেখোলে গীত গায়। তাৰ অন্তত, বিয়াহ-কীৰ্ত্তন, খুঁটিলাত অৰ্থাৎ মজিবা তালেৰে গাই। তাৰ পাচত, মহন্ত ভকতে শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গদেৱক আশীৰ্বাদ কৰে। কঠ-চাৰিৰপৰা মহন্তসকল চালন হুই বুলনী-চৰাতে থিয় হৈ তাতে মহন্তে আশীৰ্বাদন বোলে। বৈষ্ণৱসকলে হৰিদৰ্শন কৰে, দৰা তালো বজায়। এই ক্ৰমে সকলো মহাজনে নামকীৰ্ত্তন কৰি আশীৰ্বাদ কৰি ঘৰে ঘৰে অৰ্থাৎ সত্ৰলৈ থকা ঠাইলৈ যায়। ব্ৰহ্মসংহতিৰ একে দৰে নাম গায়। পুৰুষ সংহতিৰ এক নিবৰ্দ্ধে গায়। নিত্যসংহতিৰ প্ৰেমদৰে গায়। কাল সংহতিৰ বজনা দৰে গায়।

কোন সত্ৰৰ কি প্ৰশস্ত

এইসকলৰ মধ্যে এই সকল বিশেষ দেখি :—আউনীআটৰ উঠিলোবা নাম প্ৰসস্ত, ইয়াকে হৰীবানাম বোলে দেশস্থ লোকে। দক্ষিণপাটৰ গানবাজনা প্ৰশস্ত। গড়মুৰ নৰ্ত্তন প্ৰশস্ত।

কুৰুৱাবাহীৰ বিয়াহৰ্ষীৰ্ণন প্ৰশস্ততৰ। বেঙেনাআটিৰ পাক ডাক বঢ়া। দিহিং সত্ৰৰ নৰ্ত্তক-
নটুৱাসকল স্ত্ৰীকাচে খাৰুমাণি পিন্ধাই নচুৱায়; দেখিতে অতি প্ৰশস্ত। মহোৰাৱ চন্দ্ৰশৰ্ম্মা
মহন্তৰ ভকতৰ ভাওভঙ্গী, উঠানামৰ জাত্মাত, বিয়াহৰ বাগ সুৰসং প্ৰশস্ত। কমলাবাহী
ভকতৰ উঠা নাম, গান কৰাতো অতি প্ৰেমৰ দ্বাৰা চক্ষুৰ লোতক ৰাৰে, প্ৰেমত মগ্ধ হয়; দেখা
শুনাবো প্ৰেম উপজি মগ্ণ হয়, সৰ্ববিদ্যা পাবগ সকল ভক্ত লোক গান দোঁৰালে মূৰ্খবো প্ৰেম
ৰাৰে। এলেঙী সত্ৰৰ উঠা নামৰ অতি দিহাৰূপ ঘোষা গায়, অতি সুশ্ৰাব্য শুনি, শ্ৰৱণতে প্ৰে-
জৰি যায়; মূৰ্খজনো মোহিত হৈ চাই থাকে। সবু গড়মূৰৰ বিয়াহ গোবাত সাক্ষাত যেন
দেখায়, চোঁচাব বৰঠাইৰ বহুৱাই অতি প্ৰেমৰূপে হৰিকথা গায়। সৰ্বলোক মোহ বৃদ্ধ
হয়।.....

পাচে খ্ৰীষ্টীসগদেৱৰ প্ৰতিনিধি হুই দুই তিনিজন চমুৱা বৰুৱা ফুকন সভাৰ থানে গৈ
প্ৰতি সত্ৰতে আশীৰ্ব্বাদ বোলাত সেৱা কৰে। মহন্ত সকলো সভান্তে আশীৰ্ব্বাদ কৰি ঘৰে
থকা থানে যায়। এই ক্ৰমে সংকল্পিত তাৰং দিন সভা গায়। ভগ মহন্তলৈ বজাঘৰৰ বোজ
দিয়ে। চাউল, তৰ্কীৰী, লৰণ, ইল, খৰি, মচলা, ডাইল, কেঁচাকল,
কলাই মগে মাড় বাজ প্ৰতি সত্ৰে দৌলদৌল কৰি-কৰি দিয়ে। আমোলপাণ, লংগ, জাতি-
ফল যোগানুসৰে দিয়ে। এই ক্ৰমে সভা কৰে। তাতে তিনি জনা ডাঙৰীয়া বৰবৰুৱা এটি
সকলেও সভা গোৱাৰ চিত্ত হলে খ্ৰীষ্টীসগদেৱল জনাই, আজ্ঞা লৈ যথাসক্তি দুই চাৰি দিন
সভা গোৱাই দেশস্থ লোক ডাঙৰীয়াসকল বৰবৰুৱা আদি সকলেও মহন্ত-ভক্তই নামসেবা
কৰেগৈ। তাতে ভাগ্যৱন্ত লোৱে ভক্তসকলৰ পদলৈ, নামগোৱা ঘৰ কাপোৰেৰে সাৰি আনি
মুখিকা কৰি অনেক দিনলৈ শাসে দৰে তিলক লৈ খাই সেৱা কৰে। অনেক শত সত্ৰৰ
ভক্ত মহন্ত নামগান একে থানতে গায়। যি যি লোকে সেৱা দৰ্শনাদি কৰে, তাৰ ভাগ্যৰ
কথা কহিবৰ কাহাৰ শক্তি আছে। এই প্ৰকাৰ সন্তসকলক আনি সভা কৰায়।

পৰিশিষ্ট

(গ)

স্বৰ্গদেৱসকলে 'মাদৱবাইৰ সেৱাপূজাৰ অৰ্থে' সত্ৰক দান কৰা দেৱোত্তৰ-ব্ৰজোত্তৰ পুনৰ বাহাল ৰখাৰ সিদ্ধান্ত পত্ৰ

[পূৰ্বে অসম-ৰজাদিনত তামৰ ফলি মাটি দক্ষিণপাট সত্ৰক যিবিলাক খাত, মাটি দেৱোত্তৰ ব্ৰজোত্তৰ লাখেৰাজ-নিষ্পথেৰাজকৈ দিয়া হৈছিল, ব'টিছৰ আমোলত সেইবিলাক পাবৰ নিমিত্তে মাজুলীৰ পৰা টং গুৱাহাটীত ৰেবিনিউ কমিছনাৰৰ আদালতত আবেদন কৰিব লগীয়া হৈছিল। সাক্ষী প্ৰমাণ লৈ আদালতে যি সিদ্ধান্ত কৰিলে সেই সিদ্ধান্তই আগলৈ আমাৰ বহুত তথাৰ সন্মত দিব। সেই কাৰণে, এই দেৱোত্তৰ মাটি দিয়াৰ সিদ্ধান্তপত্ৰ বনাদিয়েক সৰ্বস্বত্বক বহা হল।]

"জানা গেল যে পূৰ্বে জয়ধনজ ৰাজা ১৫৭৫ শকে আপীলণ্টেৰ (খ্ৰীষ্টী) 'বাসুদেব গোস্বামী' পূৰ্বে পুৰুষ বনমালীদেৱ গোস্বামীকৈ ভাটী অঞ্চলে বেহাৰ হৈতে এওঁদেশে আনিয়া

(১)

লৌহিত্যেৰ দক্ষিণে মাজালী টাঙ্গনিৰ বাগলী বাহৰে শস্তু সংস্থাপন পূৰ্বক ও 'জাদব বায় দেৱতাৰ সেৱাপূজা চলাব নিমিত্তক ১০০ ভকত, ২০ পাইক ও ১নং খণ্ডে
এ শস্তুৰ

পূবে চেঙ্গমৰা বিল,
পশ্চিমে ভৰ্কাত দুবাৰ
উত্তৰে বৰাবিল
দক্ষিণে শগুনপৰা বিল
এই চৌহদ্দে আন্দাজ ৫০০ পূৰা

(২) ক

ও ১৫৮৬ শকে চক্ৰধ্বজ সিংহ ৰাজা উক্ত শস্তুৰ সন্নিহিত ২নং খণ্ডে

পূবে মূদৈ বিল
পশ্চিমে শিঙীয়া বিল
উত্তৰে হাতীপৰা বিল
দক্ষিণে শুকানসুতি
এই চৌহদ্দে ৮০০ পূৰা

(৩) খ

টুনা নদীৰ সমীপে মটীয়াবৰিৰ
পূবে : চাইঠনীয়া বৰ শিমালু
পঃ উত্তৰে : টুনা নদী।
দক্ষিণে : - মলহাখেৰা বিল
ইতিমধ্যে আন্দাজ ৮০০ পূৰা

(৪)

ও ১৬২৪ শকে বুদ্ধসিংহ ৰাজা আপীলণ্টেৰ পূৰ্বপুৰুষ কৃষ্ণদেৱ গোস্বামীকৈ সোণাই নৈ
বাহৰৰ সমীপে ৩নং খণ্ডে

পূবে : - নাওজান
পশ্চিমে : - ৰজাবাৰী
উত্তৰে : - ব্ৰহ্মপুত্ৰ
দক্ষিণে : - শগুনপৰা।
এই চৌহদ্দেৰ মধ্যে ৬০ পূৰা

(৫)

ও ১৬৭৬ শকে বাজেশ্বৰ সিংহ ৰাজা কামদত্ত গোস্বামীকে শস্ত্ৰ মন্ত্ৰপুস্তক চতুঃপাশে ৫নং খণ্ডে পূৰ্বে : দীঘলী নদী ও দীঘলী শস্ত্ৰৰ ও নাওশালী ও বুঢ়াগোহাঞি খনা জান।

পশ্চিমে : বৰ শিমালু ও এলেংগীয়ালৰ জান।

উত্তৰে : মাবোবাৰী ব্ৰাহ্মণ ও বৰবিলা

দক্ষিণে : বঙ্গপুত্ৰ।

এই চৌহন্দী মোতাবেক দিখৌমুখীয়া কাঁড়ীৰ ১০৫০ পূৰ্ব।

(৬)

১৭১৭ শকে কমলেশ্বৰ সিংহ বিষ্ণুদেব গোস্বামীকে দিছৰ কাষত এক শস্ত্ৰ স্থাপন পুৰ্বক ৬নং খণ্ডে।

পূৰ্বে : ৰাজ আলি

পশ্চিমে : পথাৰ

উত্তৰে : পশ্চতীয় কুকনৰ চাপ

দক্ষিণে : পুখুৰী

ইহাৰ মধ্যো ৰাম মাটি আঙাজ ৬৭৭ পূৰ্ব দেবোত্তৰ দেওয়াতে তদাৰ্থ নিষ্কৰে দখলকাৰে যে থাকিয়া বৰ্ণনীয় দেবতাৰ সেৱাপ্ৰজাদি চলা ও ঐ সকল জমীৰ তাম্ৰপত্ৰাদি দলিল নৰাণ ও মানৱ আমলে দেশ বিদ্ৰাট নষ্ট পুণ্ডিয়া ও পুৰুষ ৰামবৰী জমীৰ খাজনা বন্দবস্ত নাথাকা ও মহাবহু নবীন সাহেবেৰ আমলে মাস ও সৰ্ব্ববাদি তলৰ হওনে আপীলেণ্টেৰ দখলত অনুসাৰে সসৰাচোৰা বৰুৱাৰ নামে মানাৰ্হ পৰতানা জাৰি হওদি বিবৰণে মোট ৩০০৬ পূৰ্ব জমী দেবোত্তৰ বাহাল পাণ্ডাৰ কামনায় জেলাৰ এৰিস্টেণ্ট স্পেচীয়েল ডিউটি সাহেবেৰ হজুৰে দৰখাস্ত দেওয়াৰ পৰ এলৰ মতে কালেকটৰী চিৰস্তাদাৰ ও জমীনাৰিস সাৰেক সবকাৰ ও মহাবাণ্ডাৰ আমলে মাজালী টাঙনিতে জমীৰ পৰ খাজনা বন্দবস্ত নাথাকা বিবৰণে কৈফিয়তে আপীলেণ্ট ওজন সাক্ষীৰ দ্বাৰাই দাবীৰ প্ৰমাণ দেয় ও মোজাদাবেৰ মোস্তাবেৰ মাৰফৎ জৰীপ হোয়া দাবীৰ প্ৰথম খণ্ড ভকতি ডোবাৰ নামক স্থানে ১৯৫৮৮ লোচা মধ্য ১৬১ শক ইষ্টক সবকাৰ ৰায়হেৰ নামে পাট্টা থাকা ২১৮/১২ লোচা ও বাকী জঙ্গলা ও শ্বিতীয় খণ্ড চিৰাম চাপৰি নামক স্থানে ৭৭৬ পূৰ্ব মধ্য ২৮ পূৰ্ব আবাদী ও বাকী জঙ্গলা ও পণ্ডম খণ্ড নিজ শস্ত্ৰ ৭২২১৮ কঠা ও অগ্নি চাপৰিৰ ৭৫২৮ পূৰ্ব (একুনে ১১৭৪১৮ মধ্য ১৯৬৮ কঠা)।

আবাদী ও বাকী জায়গাৰ ভূমি বৰ্ণনীয় দেবতাৰ ভোগদিৰ জন্য দেবোত্তৰ প্ৰাপ্ত হওয়া কাল অৰ্থাৎ পুৰুষানুক্রমে মোতাবেক চৌহন্দী অবিৰোধে ভোগদখল থাকায় বিষয় সাক্ষীৰ দ্বাৰায় সুন্দৰ ৰূপ প্ৰমাণ হওয়া ও আবাদী জমীৰ খাজনাৰ একবাৎ উপলক্ষে বৰবৰুয়া পণ্ডাইতেৰ নিকট তৰ্জাবজ হৈয়া ফয়ছলা পাওয়া ও শ্ৰেণীকালীন সোনাই নৈ বাহৰ ও সৰ্ব্বাইবন্দা মোজাৰ আবাদী মাটি না থাকাতে দাবীদাৰ না হওয়ায় পণ্ডাইতেৰ ফইছলাই তাহাৰ জিকিৰ নাথাকা ও সোনাই নৈ বাহৰেৰ ২০১২৫ পূৰ্ব জমী এখন তক বস্তমান থাকা ও দেবোত্তৰ জমী চিকাস্ত হইলেও বাজেশ্বৰ হওয়া অৰ্থাৎ ও অল্পভূমিতে শস্ত্ৰ নিষ্কৰণ থাকা হেতু বাজেশ্বৰ সিংহ ৰাজা স্বয়ং ঐ শস্ত্ৰ উপস্থিত হৈয়া উপৰুক্ত ৫ম খণ্ডৰ চতুঃসীমানাৰ লিখিত দৰোবস্ত ভূমি এক তাম্ৰপত্ৰৰ দ্বাৰায় দান কৰাত তন্মধ্যে দুই শস্ত্ৰ ও এক দোলমণ্ড নিষ্কৰণ ও দিঘী ও পুষ্কৰী খনন কৰাইয়া বহু সমাবোহ পুৰুষৰ বৰ্ণনীয় দেবতাৰ প্ৰীত্যাৰ্থে উৎসৰ্গ কৰিয়া দেওয়া ও ৰাজা মোছক ভূমি দান কৰা কালীন অগ্নি চাপৰিৰ নাম নাথাকা ও পৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদেৰ এক সোতা শস্ত্ৰৰ নিকট দিয়া যাওনে চৌহন্দেৰ জমী খণ্ড খণ্ড হওয়াতে অগ্নি চাপৰি ও মাজৰ চাপৰি ও কুমলীয়া ইত্যাদি পৃথক পৃথক ছাক নব্য নব্য নাম খাত হওয়া ও আপীলেণ্টেৰ তৰফেৰ অগ্নি শস্ত্ৰ নামক ব্যক্তি বসত কৰা স্থানেৰ নাম অগ্নি চাপৰি বস্ত্ৰ ও ঐ সকল চাপৰিতে যে আপীলেণ্টেৰ গো-মহিষেৰ বাধান (খুণ্টি) ও স্কোৱাইত লোকেৰ ঘৰবাৰী ছিল তাহাৰ ও সাৰেক ভূক্তিৰ চিহ্ন থাকাতে অগ্নি চাপৰিৰ ভূমি বাজেশ্বৰ হৈতে না পাওয়া ও ভকতি ডোবাৰে ২১৮/১২ লোচা জমী আপীলেণ্টেৰ পত্তন

শুদ্রত বায়তন আবাদ কৰা ও তাহাৰা সবকাৰি পাট্টা পাইয়া থাকিলে তম্বাবায় সত্ৰোৰ হানি হৈতে না পাওয়া ও দেশ বিভাটে সমস্ত জাঞায় দলিল হৈলেও তাহা প্রাপ্তকালাবধি ১০ দশ পদ্বয় পৰ্য্যন্ত দখলে থাকিয়া দেবতাৰ সেবা পূজাদিৰ আজ্ঞা চলা ও লাখেবাজ তহবিক্ কালিন ইষ্টাহাৰ জাৰি হওনে আপীলেন্ট দোসৰা মোকদ্দমায় জেলা নওগাও আবশ্য থাকা হেতু তাহাৰ তবফেৰ সিদ্ধুনাথ খাটনিয়াৰ উপবক্ত চৌহন্দী মধ্যে কত জমিন তাহাৰ নিশ্চয় না জানিয়া অনুমানের পৰ দাবি কৰাৰ পৰ আপীলেন্ট তেবেম্বা দৰখাস্ত দ্বাবায় মোট ৬০০০ হেজাৰ পূৰ্বা জমিৰ সংখ্যা লিখিয়া দৰখাস্ত দেওয়াতে কালেক্টৰ সাহেব ওপস দেওয়া ইত্যাদি। বিবরণে চৌহন্দী মোতাবেক জমি নিস্কৰে দেবোস্তৰ বহাল পাওয়াৰ কামনায় এখানে আপীল ও অত্ৰাহাত দৰখাস্ত দাখিল কৰণে কালেক্টৰ সাহেবের প্রবিত কাগজাত সহ মোলাহেজাতে আসিয়া আপীল মঞ্জুৰিতে বীতিমত এংলানামা জাৰি ও আপীলেন্টের ম্বিতীয় দৰখাস্তেৰ লিখিত প্রার্থনানুসারে ১৮৫৯ ইংৰ ২৮ ডিসেম্বৰ আপীল নিষ্পত্তা না হওয়াতক জ্ঞাত খাজানা মহকুৰ বাখাৰ ও দাবিৰ চৌহন্দীৰ মধ্যগত সমুদায় জমি জৰিপ কৰাৰ হুকুম ও কালেক্টৰ সাহেবের হুকুমের প্রতিপোষকে সবকাৰেৰ পক্ষে জবাব দাখিল হয়। পৰ কালেক্টৰ মোক্তক পক্ষে জৰীপ নাহওয়া ও এদানিক জৰিপ সুৰু হওয়াদী বিবরণে গত ৮ জানুৱাৰীৰ বোবকাৰী প্রেৰণ করেন। বিচাৰকালিন কাগজাতের প্রতিগম্য ও বিবেচনা কৰা গেল। জেহেতু বৎসবাধিক কাল হৈল জৰিপের হুকুম হওওনে এতক কেবল জৰিপ সুৰু হওয়া মাত্ৰ প্রকাশ পায়। এবং ঐ জৰীপ কম্পাস আমিন দ্বাবায় হৈতেছে, এমত খাটুনিয়াৰ মজকুৰ বাছানিকে প্রকাশ কৰে। বিধায় জৰিপী কাগজ পেঁছাৰ সাপক্ষে মোকদ্দমা মুলেতুৰি বাখা অনাবশ্যক। অতএব যে সকল হেতুবাদে উপবক্ত চৌহন্দী মোতাবেক জমী দেবোস্তৰ বাহালাৰ যোগ্য হিম্ববৰণ নিম্নে দফাতাবিতে লিখা হৈল:—

১ম দফা :—কালেক্টৰ সাহাব ঔনং খণ্ডে প্রাচীন সত্ৰ স্থাপিত থাকাদি ভেসকল হেতুবাদে ৭২২১৭ কাঠা জমি বাহালাৰ অতিপ্রায়ে লিখেন, তাহা এপক্ষেৰ বায়েৰ সহিত ও সম্পূৰ্ণ ঐক্য হৈল। যদি চ বাজদস্ত ফলি ও মজহৰ দেশ বিভাটে থোয়া জাওয়া-সবৰ তাহা আপীলেন্ট দাখিল কৰিতে পারে নাই। কিন্তু আপীলেন্ট যে উক্ত শাস্তেৰ মালিক তাহা দেশবস্তী এবং তাহাৰ মানা সাক্ষীৰ সাক্ষ্যতা দ্বাবায়ো সুন্দৰ ৰূপ প্রমাণ হৈয়াছে বৰং সবকাৰেৰ পক্ষে আমলে ও তাহাৰ স্বীকাৰ পাইয়াছেন মতে এবিষয়ে এতাদিক কি প্রমাণ আছে। কেবল এই বিষয় তদন্ত কৰা চাহি যে কত মাটি দেবোস্তৰ বাহালাৰ যোগ্য।

২য় দফা :—নিচের লিখিত কয়েক টুকুৰা জমিৰ সীমানায় মধ্যগত জমিৰ বাবত কেতব কোন আপত্তি উপস্থিত নাই। ও সাক্ষীৰ সাক্ষ্যতাৰ দ্বাবায় দখলের সুন্দৰ ৰূপ প্রমাণ হইয়াছে, বৰং ঔনং খণ্ড নিজ শাস্তেৰ চৌহন্দীৰ মধ্যগত উক্ত ৭২২১৭ কাঠা জমিৰ দেশী ই কি কমী স্থীক সমুদায় জমি জে দেবোস্তৰ তম্বাবত বিশেষৰূপ সাবুদ হওয়া প্রব ব কালেক্টৰ সাহেব যে অগ্নি চাপৰিৰ ৫৫২ পূৰ্বা জমিৰ দাবি অগ্রাহ্য করেন তাহা সংগত দেখা যায় না। কাৰণ এতি জে ঐ চাপৰিৰ জমি ঔনং খণ্ড নিজ শাস্তেৰ সংলগ্ন ও তাহাৰ চৌহন্দীৰ মধ্যগত থাকা প্রকাশ এবং খণ্ডেৰ জমি পক্ষে নদী নিকট হৈয়া পৰে। পয়স্তু হওয়া সম্বন্ধি বাঙে বৰং হুকুমেরও বিদিত বিশেষ ঐ চাপৰি ও ঔনং খণ্ডেৰ উক্ত জমিৰ মধ্যস্থলে হেমন্ত আইয়া যে কোন সূত্ৰৰ চিহ্ন থাকে না এমত অবস্থায় অগ্নি চাপৰিৰ জমি ঔনং খণ্ডেৰ চিকস্তীৰ পয়স্তু সম্পর্কে তৎ সামিল দেবোস্তৰ বাহালাৰ যোগ্য।

৩য় দফা :—ঔনং খণ্ড বাঙলি বাহৰ ওবফে ভকাত ডোবাৰ ও ঔনং খণ্ড চিবাম চাপৰি ও ঔনং খণ্ড মটিয়াবৰী জমি বাম ও জঙ্গল থাকা হেতু জৰিপ ও তদকিক না হওয়া এবং খাজানা বন্দবস্ত না থাকা হেতু জদি চ দলিল দ্বাবায় দখলের প্রমাণ পাওয়া যায় না, কিন্তু সাক্ষীৰ সাক্ষ্যতা দ্বাবায় প্রমাণ হইয়াছে এবং বহু দিবস যাবৎ চৌহন্দী মোতাবেক জমিৰ দাবি হওয়া ও এত দীর্ঘকাল মধ্যে কেতব ওস্তৰ আপত্তি উপস্থিত না থাকাতই উক্ত তিন খণ্ড জমি আপীলেন্টের দখল কাৰে যে থাকার সুন্দৰ ৰূপ প্রমাণ দেখা যায়।

৪র্থ দফা :—২১১/১ কাঠা মাটি জে বায়তেনাৰ নাম পাট্টা থাকা কালেক্টৰ সাহেব লিখেন তাহা নথীৰ কাগজাত দ্বাবায় প্রকাশ পায় না। বিশেষ পাট্টা হৈয়া থাকিলেও তম্বাবায় আপীলেন্টের সত্ৰেৰ হানি হৈতে পারে না। কাৰণ এতি যে লাখেবাজ তজবিজ জে পৰ্য্যন্ত জমি বহাল না হয় তৎপর্যন্ত আপীলেন্ট বায়তেনাৰ পাস খাজানা লওয়াৰ এজিয়াৰ ছিল না এবং জমি হৈতে উঠাইয়া দেওয়াৰ ক্ষমতা থাকিলেও ঐ সকল বায়তান তাহাৰ স্বাধীন বাখাৰ

মনতে উঠাইয়া দেওয়াবো কম্প কৰে নাই। আবু ঐ শব্দেৰ সাক্ষৰ হৈলে কেবল সবকাৰি পাট্টা বদ হবক বিনা ৰায়তানেৰ হক বৰবাদ হবক না।

২নং খণ্ড চিৰাম চাপৰিৰ ২৮ পূৰ্বা আবাদী জমিৰ পাট্টা সবকাৰিৰ প্ৰকাৰ নামে হৈয়াছে কি না তাহাৰ খোলোসা কাগজত দ্বাৰায় অপ্ৰকাশ। কিন্তু পাট্টা দিয়া থাকিলেও উপবৃত্ত হেতুতে তাহাৰ বদেৰ যোগ্য।

৫ম দফা : দক্ষিণ পাৰেৰ ৪নং সোনাই নৈ ও ৬নং খণ্ড সৰ্ব্বস্বত্ববান্ধাৰ জমি পূৰ্বে আবাদ নাথাকা হেতু বড়বড়য়া পণ্ডাইতানেৰ নিকট ত্ৰুৰ্বিজ না হওয়া আপীলন্ত আপত্তি কৰে এবং সাক্ষীৰ সাক্ষ্যতা দ্বাৰায়ও ঐ দুই খণ্ডেৰ বাবত আপীলন্তৰ দাবি ও আপত্তিৰ প্ৰমাণ হৈয়াছে। বৰং কেইব আপত্তি উপস্থিত নাই মতে মাজলিৰ সাক্ষৰ দাবি হওয়া হেতু তে কালেক্টৰ সাহেব দাবি নামঞ্জুৰ কৰেন তাহা সংগত দেখা যায় না।

৬ষ্ঠ দফা : আপীলন্তেৰ প্ৰকাশিত আসল দাবিৰ হদ সতিত আপীল দাবিৰ হদ সেওয়ায় পঞ্চম খণ্ড বাকী তাবত খণ্ডেৰ হদ অনৈক দেখা গেল না। আসল দৰখাস্ত পঞ্চম খণ্ডেৰ পূৰ্বে দিঘলী নদী ও দীঘলী শব্দেৰ সীমা ও নাওশালী ও বুঢ়াগোহাঁইৰ খনা জান পশ্চিমে বৰ শিমল ও এলেকজিয়াল জান উত্তৰে মাৰোবাৰী ব্ৰাহ্মণ দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ এবং আপীল দৰখাস্ত পূৰ্বে দীঘলী সত্ৰেৰ পশ্চিম চাপ ও ঔগছ ও নাওশালিৰ পূৰ্ব চাপ ও সাৰেক দীঘলী নদী ও বুঢ়াগোহাঁই খনন কৰা জান, পশ্চিমে এলেকজিয়ালৰ জান ও বৰ শিমল ও সবকাৰি মাটি উত্তৰে বৰবিলা বিল ও মাৰোবাৰী ব্ৰাহ্মণেৰ বাৰীৰ সীমা ও ওটা হোল দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ লিখা যাওয়াতে কোন কোন হদেৰ নামেৰ কমবেস দেখা গিয়া খাটনিয়াৰ মজকুৰেৰ পাশ সবাল কৰণে সে পূৰ্বে সাৰেক দীঘলীই কাইমী সীমানা ও আসলে সাৰেক শব্দ ভুলে লিখা না হৈয়া কেবল দীঘলী লিখা যাওয়া ও এক এক হদে দুই তিন নামাকৰ্ণিয জায়গা থাকা স্থলে আসলে এক দুই নাম ও আপীলে বৰ্ত্তমান থাকা প্ৰতিপক্ষ সীমানা সকলেৰ নাম খোলোসাৰূপে লিখা জাওয়া বিনা অন্য ল বণ না থক, সবালেৰ ভাৰে প্ৰকাশ কৰিলেব।

বিধায় :—

ওপৰকাৰ লিখিত হদদাত স্থল বিষয় সম্পৰ্ণ অনৈকবোধ হৈল না। অতএব উপবৃত্ত হেতুবাতে কালেক্টৰ সাহেবেৰ ১৮৫৯ ইংৰ ১৭ অক্টোবৰেৰ হুকুম তববিম পূৰ্বক হুকুম হৈল যে :

আপীলন্তেৰ আপীল এই প্ৰণালীতে উত্তীৰ্ণ কৰা যায় তে এইবূপ তে কম্পাস ভৰীপ হইতেছে ঐ ভৰীপ দাবিৰ ৩০০৬ পূৰ্বা জমিৰ কৰ্মি কি দেশীই হোক উপবৃত্ত চৌহদ্দি মোতাবেক ছয় খণ্ডেৰ সমুদায় জমি নিষ্কৰ ও চান্দবৰায় দেৱতাৰ দেৱোত্তৰ বাহাল ও থাকে ও সবকাৰি বায়েতৰ নামক পাট্টা বদ হয়। আবু কালেক্টৰ সাহেব উক্ত ভৰীপ সমাপনে ভৰীপি কাগজেৰ এক প্ৰস্তুত নকল এখানকাৰ নথী সাক্ষৰ আৰাৰ নিমন্ত্ৰক প্ৰেৰণ কৰেন।

ইতি।

ওহীকক :

শ্ৰীঅভয়াচৰণ ৰায়

এঃ পেঞ্চকাৰ।

(স্বাক্ষৰ) এফ্. জেন্‌কিন্‌চ,

ৰেবিনিউ কমিশ্যনাৰ

মোকাবেলাঃ—

ৰামদয়াল মজুমদাৰ

নং ৬০, লোকেল কমিশ্যনাৰেৰ

অফিস।

আসাম। ৩১ জানুৱাৰী, ১৮৬১।

এফ্. ডব্লিউ জেন্‌কিন্‌চ,

কমিশ্যনাৰ

অনুব্দাঃ—

শ্ৰীগোবিন্দপ্ৰসাদ ৰায়

এঃ সেবস্তাদাৰ।

জয়ধ্বজ সিংহ স্বৰ্গদেৱে দিয়া ধাৰ্ম্মোত্তৰৰ জীৰ্ণোদ্ধাৰ তাম্ৰপত্ৰ ।

। পূৰ্বে জয়ধ্বজসিংহ স্বৰ্গদেৱ দৰং দেশত যি মাটি ধৰ্ম্মোত্তৰৰ ৰূপ দান কৰিছিল, সেই দানপত্ৰ হেৰালত প্ৰমত্তসিংহ স্বৰ্গদেৱ আজ্ঞাৰে তৰুণ দূৰবা বৰফুকনে নকৈ এই তাম্ৰপত্ৰ কৰাই দিয়ে।

মঘৰণ কুলপয়োধৌ পদ্মবন্দনভূত শ্ৰী নৃপতি গুণ সুগন্ধৈশ্বৰ্য্যহিতমন্তভূগা নিজজন পৰিপালো স্বৰ্গদেৱো নবেশো দ্বিজবৰ দেৱয়ো দানবাণথাসম্মতেনে।

স্বাস্তি শ্ৰীমৎ পুৰন্দোদাৰ কুলকমলালংকৃত্য দূৰকৰ শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্গনাৰায়ণ প্ৰমত্তসিংহ নবেশবৰ এব গুণনিকৰ বিৰাজিত স্বৰ্গকান্ত কমনীয় দূৰবা কুলোদ্ভৱ বৃহদ্ভানু শ্ৰীমৎতৰুণ দূৰবা বৃহৎ ফুকনেন ধৰ্ম্মোত্তৰ জিনেদাম্ভাৰ প্ৰমাণ তাম্ৰপটক পত্ৰিকেয়ম।

দৰং দেশৰ বাজ ও বাজপুত্ৰ ও হাজৰীকা ও শইকীয়া ও বড়া ও বৰদুক সম্মত সৰেহিতে জানিব

পূৰ্বে জয়ধ্বজ দেৱে পোন্ধৰ পৰগণাৰ ১৫ ঘৰ ভকত অনাই দৰং দেশৰ

পূৰ্বে :— দুৰ্দ্ধৰীয়া নদীৰ পূব পাৰ

পশ্চিমে :— বৰ নদী

উত্তৰে :— শিঙীয়ামাৰীৰ উত্তৰ নেড়া

দক্ষিণে :— আলি—

এই চতুহম্মদৰ চিন জমি-বাৰী-বড়ী-মুস্তিকা সমেৎ ক এত্ৰ পটিকা কৰি দিছিল। ইদানিং সেই পত্ৰ চৌৰাপহৃত হৈল কাৰণ ব দেৱৰ আজ্ঞায়ে এদনুসাৰে দেৱৰ পুণো ধৰ্ম্মোত্তৰ তাম্ৰপত্ৰক কৰি দিয়া গল।

তিনি প্ৰসংগ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰি ব দেৱক আশীৰ্বাদ কৰি পুত্ৰপৌত্ৰাদি ক্ৰমে ভোগ কৰি থাকিবেক। ইহাৰ কৰ, কাটল, পদ, পঞ্চক, নেঠ, বেগাব চোৰ, চিনলা, ধুমুচি, মাৰেচা, জলকৰ, যক্ষ্মাব, দন্ড, বন্ধ দান খুত, *সম্ভাৰ পৰিত্ৰাণ হৈল। ইহা হ কেশনোজনে অনাথা নাচাবিবেক। ইতি শক ১৬৭১, তং ২১ মাঘ।

ভকতৰ এই ১৫ ঘৰ :

: গাঁৱজাই :

১। আনন্দ কলিতা ১ ঘৰ

২। তিতা কলিতা ১ ঘৰ

৩। পুখা সাউদ ১ ঘৰ

৪। বাজয় গণক ১ ঘৰ

৫। আনন্দ কলিতা ১ ঘৰ

৬। ঘৰ বাগবদিয়া কলিতা ১ ঘৰ

৭। ঘৰ কপিলা কলিতা ১ ঘৰ

৮। বাহা কলিতা ১ ঘৰ

৯। বাগই কলিতা ১ ঘৰ

১০। হৰিধৰ কলিতা ১ ঘৰ

১১। কামপাতি কলিতা ১ ঘৰ

১২। জীৱন কচাৰী ১ ঘৰ

১৩। খৰি খটিকটা মংগল চৌ ১ ঘৰ

১৪। খলসৰা গোপাল চৌ ১ ঘৰ

১৫। চৰগোতা জীৱন হিৰা ১ ঘৰ

* কৰ : বজাক দিবলগা ধন। কাটল : পাটকে মাটি খোৱা বাবে বজাৰ ঘৰত খাটি দিব লাগিছিল। খাটিব নোৱাৰিলে খাটনিৰ মাল্য দিয়া ধন

পদ : সামান্য দায়ব দন্ড, পঞ্চক : বৰঙনি বা পাঁচা

নেঠ : বজাঘৰীয়া হাতী-মহ আদি ধৰাৱাৰে দিয়া ধন,

বেগাব : বজাৰ প্ৰয়োজন মতে ধন কৰি দিয়া বাবে;

চাল : সবসুৱা চুৰিব দন্ড, চিনলা : বাৰিচাৰ দোষ,

ধুমুচি : নিস্বৰ্ণশী মানুহৰ সম্পত্তি বজাই পোৱা স্বত্ব;

মাৰেচা : ছোৱালী বিয়া দিলে বজাৰ যি প্ৰাপ্য,

জলকৰ : পানীৰ বাবে বজাক দিব লগীয়া ধন;

যক্ষ্মাব : য-খাব, দন্ড : জগৰৰ নিমিত্তে দিয়া শাস্তি; বন্ধ : আটক; দান : বেচিবলৈ

অনা বস্তুৰ বাবে বজাক দিয়া কৰ; খুত : মাটিত বাজে আনত লগোৱা ৰাজহ।

শ্ৰীশ্ৰীবৈকুণ্ঠনাথ মূৰ্ত্তিৰ উদ্দেশ্যে গজপুৰৰ কেল্লেক্ষৰিত উচৰ্গা কৰা পুথুৰীৰ তাম্ৰপত্ৰ

। স্বৰ্গদেৱ গোবিন্দনাথ সিংহৰ পৰ্বতীয়া কুৰাৰী হেমপ্ৰভাই চেউনীঅলিৰ দক্ষিণে গোহাট্টেকলৈ
উৰ্জিত শ্ৰীশ্ৰীবৈকুণ্ঠনাথৰ নামে উচৰ্গা কৰা পুথুৰীৰ কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱ কুৰাট দিয়া তাম্ৰ ফলি।

ঔ স্বৰ্গতীৰ্ষ বিষ্ণুচৰণামৃত লুপ্তভূঞাঃ শ্ৰীশ্ৰী গোবিন্দ কুমুদাবাল পূৰ্ণচন্দ্ৰঃ। শ্ৰীমন্মহানন্দ
কমলেশ্বৰ সিংহ ভূপা বিন্দ্ৰানন ব্ৰজবিনোদঃ বৎসপুৰুষঃ। নৃপনিকৰ কিৰীটোদ্দীপ্ত
সদ্ব্যদাম-দুৰ্দ্ভাবসৰ বিৰাজদ্ভূত পাদামৃতোজঃ। এব তিমকৰ কাৰ্ত্তিঃ কাম সৎকাম মূৰ্ত্তিঃ
মহাসোদয়চয় মনীষীদীপ্ত ভূদেৱোষী গোবিন্দনাথ পৰম্ব সিংহ ধৰণী নাথস। হেমপ্ৰভা শ্ৰীমৎ
পৰ্বতীয়েতি যানি গদিতঃ পত্নী ধৰ্ম্মাঙ্গণাঃ। খাড়া ত্ৰৈতয়া জলাশয়ামনাঃ পাৰ্শ্বৰ্ণ প্ৰতিষ্ঠা
কৃতাদ্ভা সৰ্বজনায় মূৰ্ত্তিৰ তুলা বৈকুণ্ঠনাথোভধ।

স্থেযাৰ্থঃ প্ৰেৰিতজন বাজজননী বিজ্ঞাপনাঃ মূৰ্ত্তয়ে শ্ৰুঃ শ্ৰীকমলেশ্বৰে নবপতিমুৰ্ত্তেতি
ভূমানুযান। তস্মিন্ দক্ষিণপাট সত্ৰ নিবসতঃ শ্ৰীবিষ্ণুদেৱাদিপং পত্ৰং তাম্ৰময়ং কাটিকৰ
দশো কুৰ্জান্বজং স্বামিনঃ ব্ৰহ্ম চিৰচৰণঃ।

চটয়লীয়া বৰ গোহাট্টৰ ভনীয়েক পৰ্বতীয়া জনা বাজমাও দেৱে শ্ৰীশ্ৰী গৈ জনাই
গজপুৰৰ কেন্দুগুৰিও পুৰেকৰণী এটি খনাই উৎসৰ্গ কৰি তাৰ পাৰে পাৰলৈকৈ কল্যাণাৰ্থে
‘থাপনা কৰি দক্ষিণপাটীয়া শ্ৰীবিষ্ণুদেৱ মহন্তক অধিবাসিত কৰি বৈকুণ্ঠনাথ মূৰ্ত্তিৰ পূজা-
সেৱা চলিবৰ নিমিত্তে দিঞ।

১। পূজাৰী ব্ৰাহ্মণ দক্ষিণপাটীয়া বাপুৰ এলসহৰ মহাজন বহিঃবাম।

২। কিৰি দিয়া বহুতীয়া হাতীবৰুৱাৰ কুলত ধোৱা শিশুৰাম।

৩। লালে লিগৰীৰ পুত্ৰবৰপুৰা কিৰি লোৱা কুলত আহোম জুৰাম।

৪। নগঞা হাজাবৰ গন্ধৰ্বিয়া শায়েবৰ বেৰোজিয়া পতা কুলত কোচ কাতিৰাম। তাৰ পুত্ৰেব
কান্দুৰা।

পুৰ্ণকৰণীৰ ওচৰে গজপুৰীয়া কাৰীৰ কাতি দিয়া মাটি ১ পুৰা। এই ব্ৰাহ্মণে পূজা
সেৱা কৰি পাটীৰ এই মাটি স্থিতি কৰি গোসাঁঞ পূজাসেৱালৈকো চাউল দিব, ইহপতেও
প্ৰদত্তিৰ। ইয়াৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ কৰি দিলে। ইয়াত বেৰুনা কুলে অনাথা নকৰিব। ইতি শত
১৭২৬।

সন্দিকৈ বৰফুকন প্ৰদত্ত ব্ৰাহ্মান্তৰ তাম্ৰপত্ৰ

শ্ৰীশ্ৰী গোসাঁঞদেৱ অসংগ্ৰহ এব বিবিধ পুৰন্দৰবান্ধিত শ্ৰীকৃষ্ণ চাবুনচৰণ দেৱবাজ
বংশাবতংশ বাচাৰ্ঘ্যদাতা শ্ৰীশ্ৰীগোবিন্দনাথ সিংহ ভূপাল এদীয় প্ৰেমোদান মন্ত্ৰীৰ শ্ৰীজুত সন্দিকৈ
বৃহৎফুকনেন দত্ত ব্ৰহ্মোত্তৰ এত প্ৰতিক্ৰমঃ

দৰং দেশৰ বাজা বাচপুত্ৰ ও দুৰাবদৰ ও হাজৰীকা ও শইকীয়া ও বৰাবৰুৱা আনো
সকলে সাবধানে জানিব পদব আজ্ঞায়ে দক্ষিণপাটৰ গোসাঁঞ দেৱক সোনাৰ খেলৰ সত্ৰ
দিছে। এখন আৰ্মিও আজ্ঞানুসাৰে বৰ পাৰ্ণে

মোৰি :-

পশ্চিমাথ ব্ৰাহ্মণ ১ ঘৰ

লখি গণক ১ ঘৰ

মদনা গণক ১ ঘৰ

ঘৰবগা কলিতা ১ ঘৰ

ময়ূৰ কলিতা ১ ঘৰ

পদো কলিতা ১ ঘৰ

কানাই কলিতা ১ ঘৰ

দিনমনি পানী কলিতা ১ ঘৰ

ৰামচৰণ কৈৱৰ্ত্ত ১ ঘৰ

ৰঙামুৱা কৈৱৰ্ত্ত ১ ঘৰ

মাধৰাম কৈৱৰ্ত্ত ১ ঘৰ

কোৱানকা জুৰ্গি ১ ঘৰ

খৰুৱা জুৰ্গি ১ ঘৰ

ভদৰ জুৰ্গি ১ ঘৰ

হাউদা জুৰ্গি ১ ঘৰ

তৰাচন্দ জুৰ্গি ১ ঘৰ

কেন্দুকোঁচ ১ ঘৰ

চানা কোঁচ ১ ঘৰ

গৰৈমুৰীয়া জুৰ্গি ১ ঘৰ

কেৰৈ কোঁচ ১ ঘৰ

কেতু জুৰ্গি ১ ঘৰ

পোৰা হিৰা ১ ঘৰ

কিনা হিৰা ১ ঘৰ

মুঠত ২৬ ঘৰ।

গ্রামৰ হৃদ :
 পদ: - পদোৰ পদুৰীৰ পদ পাৰ
 প: :- বৰনদী
 উ: :- খৰা আলি, বৰি গাৰ'ৰ সীমা।
 দ: :- বৰনদী।

এই চতুৰ্হৃদে মাইৰ প্ৰমাণ মাটি সমেত গ্ৰামপত্ৰ কৰি দিয়া গল। প্ৰবণ কীৰ্ত্তন কৰি 'দেবক আশীৰ্বাদ কৰি দক্ষিণপাটৰ গোসাইক কৰভাৰ দি থাকিব। ইহাৰ কৰ, কাটল, পদ, পণ্ডক, বেঠ, বেগাব, চোৰ চিনালা, ধুমেচা, দান, খুঁত, চাকি, ফাট, হাট জলকৰ, জবক্ষাব, সংৰ'ৰ পৰিত্যাগ কৰি দিয়া হ'ল। ইহাত কোনো জনে অনাথা নাচাবিবেক। ইতি শক ১৭০৭, ১৫ মাঘ।

মহাপ্ৰভু 'মাদবৰাৰ অৰ্থে শ্ৰীশ্ৰীচক্ৰকান্ত সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ দিনত উৎসৰ্গ কৰা দেৱোত্তৰ ভূমি আৰ খাটিবৰ মানুহ

অসৌ মহীন্দু সময়চতেদং কৃতাজলিভাৰি নবেন্দু বৰ্মানি ময়া কৃত। ধৰ্ম্ম নিবন শ্ৰেতয়ো
 মহিৰ্ম্মাৰ্হবঃ পৰিপালনীয়। এতদৰ্থক নামাক্ষৰ পৰ মোৰ ১৭৩৭ শকত পৰ্বতীয়া
 দেৱত। কালপ্ৰাপ্ত হোৱাত দিয়া :

- ১। ব্ৰাহ্মণ বৰঠাকুৰ
 সন্ত ১ ঘৰ
 ককায়েক লখি, পুয়লি পুথু সবু।
- ২। নগঞাৰ গড়ধৰিয়া শয়েকৰ
 কুলত কেঞাত
 কেমেজু ১ ঘৰ
 পুতেক কান্দুৱা, সিন্ধু, ঘৈণীয়েক এজনী।
- ৩। আবু কিৰি লোৱা বহতীয়া
 কুলত আহোম
 বুকুজুৰ ১ ঘৰ
 পুতেক বিবু, ঘৈণীয়েক বংগমতী ১ জনী, নুমলী ১ জনী।
- ৪। গোজৰ ১ ঘৰ
 মাক বসিলা (বতিলা) ১ জনী
 ঘৈণীয়েক সবু চকু ১ জনী।
- ৫। ভোগ ১ ঘৰ
 ঘৈণীয়েক কৃষ্ণমতী ১ ঘৰ
- ৬। কুলত নগা, কৃষ্ণাম ১ ঘৰ
 ঘৈণীয়েক কৃষ্ণমতী ১ ঘৰ
 কুলত ডোম।
- ৭। সঞ্জয় ১ ঘৰ
 পুতেক জাতিৰাম, মধু, সাধি, ঘিণাই
 ঘৈণীয়েক ১ জনী।
 আবু

শ্ৰীশ্ৰী 'মাদবৰাইলৈ দিয়া খাটিবৰ বাবৰ মানুহ :-

- ১। কুলত নগা, ধৰ্ম্মেশ্বৰ।
- ২। পুৱাল, ঘৈণীয়েক ভেলেউ ১ জনি।

কুলত আহোমণী : মমতি ১ জনি, কেহে ১ জনি, সৰুমতি ১ জনি।
কমাৰ খাতোবালৰ মাটি :-

কলী চাউখাতত বাৰী ১ খন। আৰে সীমা :

পূবে :- চাওখতীয়া খাতোবাল

পাচিমে-দক্ষিণে :- তিনিকুৰীয়া কাঙী

উত্তৰে :- লাহলিয়াল কমাৰ।

এই চাৰি সীমাৰ ভিতৰত মাটি ৫ পুৰা। আৰে ভিতৰত লম্বোদৰৰ বাবৰ মাটি। ইয়াৰে
পূবে মূৰে এই ঠাইতে বোপিত মাটি ৩০ পুৰা। আৰে সীমা :

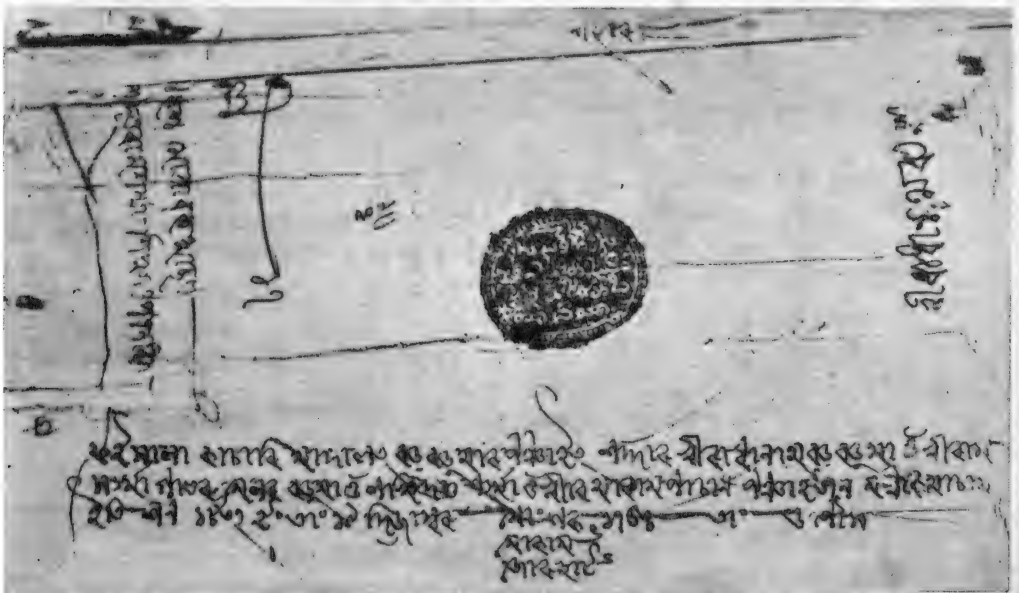
পূবে :- নাওশলীয়া, পঃ : কমাৰ উঃ : চামৰ () আলি, দঃ :- গৰুগুৰাল।

এই বাৰিতে বোপিত মাটিতে খোঁজ কৰি খ্রীষ্টা 'মাদপৰাইৰ পূজাসেৱালকো চাউল দিব।
বতৰত ইয়াত জি আয় হয় তাকো দিব। ইহতেও প্ৰবৰ্ত্তিত। ইয়াৰ তত্ত্ব পত্ৰ কৰি দিলে।
ইহাত কোনো জনে অন্যথা নকৰিব। ইতি। শক. ১৭৩৮।

এই ৰূপে কোৱাতে উভয়েৰ সাথি সোদাত গুচৰিয়াৰ সাথি শ্ৰীৰূপসিং ৰাজা ও ৰতি তামূলি ও তুলসি খাটনিয়াৰ ঐ তিনিও কলে মিচামাৰি সত্ৰ শিৱদেৱৰ সন্তান খণ্দেশ্বৰ হই; সেই খণ্দেশ্বৰক ভাঙ্গি পদকিয়াই অধিকাৰ হবলৈ ডিমৰুয়াৰ বালি ৰজা ও ৰাজা সহিতে ধৰাত খণ্দেশ্বৰৰ বৈমাতৃ সহিতে ভোগপদৰ পৰা আহি সাত ৰজিয়াৰ ভিতৰৰ মথুৰাপদৰ সন্তত থাকি আপোন সন্তান নোলোৱাত মোৰ বংশ দখিনপাটত বাজে ইঠাইত নাই বুলি তুলসি ভকতক দখিনপাটৰ ডেকা এজনা আনিবলৈ পঠোৱাত সেই ডেকা নেপাওঁতেই জুৰিয়াৰ সন্তত খণ্দেশ্বৰৰ আসন্ন কাল হোৱাতে আৰ্হি বিদ্যমান বৈমাতৃয়েকৰ আগত সবাইতে চোপ নিশ্চালি থৈ কলে এই নিশ্চালি দি দখিনপাটৰ ডেকা জনা পালেহি অধিকাৰ পাতিবা তেঞি মিচামাৰিকে আদি কৰি ৫ সত্ৰকো এবং তোমাকো প্ৰতিপাল কৰি ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তাব আবু মোৰ সব (শৰ) ডিমৰুআলিএ নিৰ্ণ ধৰিলে এৰি দিলে মোৰ ব্ৰহ্মবধে চুব। খণ্দেশ্বৰৰ মৃত্যু হোৱাত পদকিয়াৰ খুবাকে ডিমৰুআৰ বিষয়ালোক সহিতে সব নিবলৈ আমি এৰি নিদি সংস্কাৰ কৰিবলৈ ধৰিলত পদকিয়াৰ খুবাকে মূৰ্য্যাপ্তি কৰিবলৈ ধৰাত খণ্দেশ্বৰৰ বৈমাতৃকে হাতৰ-পৰা জোৰ কাঢ়ি লৈ তঁওঁ জিৱিৰ লৰা সংস্কাৰাদি কৰ্ম্ম কৰিব নাপাৰ বুলি সৰণ দিয়াতো পদকিয়াই বলেৰে সংস্কাৰাদি কৰ্ম্ম কৰিলে। পৰে দখিনপাটৰ ডেকা পালতাহি সেই চোপ নিশ্চালি দি আতে পতাত অধিকাৰ হৈ আছিল। পৰে পদকিয়াই বঘৰা ৰাজা সহিত উপদ্রব কৰাত খুটা গোহাঁঞৰ জয়হৰি টেকেলাক আনি খুটা মাৰি ললে। পৰে সেই খুটা তোলাত 'শ্ৰীশ্ৰীচন্দ্ৰকান্ত সিংহ শ্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাবে প্ৰতাপন বড় বড়ুআৰ বলো বড়াই পদনচ খুটা মৰাই দিয়াত সেই খুটাকো তুলি পদকিয়াই ভোগ কৰিচে আবু খণ্দেশ্বৰৰ মৃত্যু পদকিয়া জিৱিৰ লৰা, আগে কোনো পদুৰ অধিকাৰ হোৱা নাই বুলি শুনিচোঁ। পদকিয়াৰ সাথি লৰি বড়া ও ঢোল বড়া—এই দুজনেও এই ৰূপে কলে। চেৰোঁতয়া সাথিও কলে খণ্দেশ্বৰৰ মৃত্যু হোৱাত ভতিজাক হস্ত বুলি পদকিয়াৰ খুবাকে সংস্কাৰাদি কৰিলে। সেই কালৰ পৰা সন্ত পদকিয়াৰ পিতাকক এবং খুবাকক অধিকাৰ হোৱা দেখিচো। আগে অধিকাৰ হোৱাতা নাজানো। খণ্দেশ্বৰৰ বংশ হই নহই নাজানো।

এইৰূপ কোৱাত সিদ্ধান্ত কৰা গল :-

গুচৰিয়া পদকিয়া উভয়ৰ সাথিত কলে খণ্দেশ্বৰৰ মৃত্যু হোৱাৰ পূৰ্বে দখিনপাটৰ গোসাঁঞ বংশ পদকিয়া জিৱিৰ হৈ লৰা বুলি সত্ৰ দখিনপাটলৈ দি গইচে। পৰে সেই

সত্ৰত ডেকা গোসাঞিৰ অধিকাৰ নথকাত পদকিয়াই উপদ্রব কৰাত পূৰ্ণানন্দ বট্টাগোহাঁঞি দেৱৰ এবং দেৱৰ আজ্ঞাৰে ২ বাৰ খুটা লাৰিও দিছে। এতেকে এই সত্ৰ গুচৰিয়া দাখল পটিয়া গোসাঞি হৈ পাই, পদকিয়া সূত্ৰানন্দ (ই নাপায়?)

এই সত্ৰৰ উপদ্রব টাকৰ দৰখাস্ত গুচৰিয়াই প্ৰথমে কৰিব। ওপৰত লেখিত ৫ সত্ৰৰ আদালত খৰ্চ সহ সাড়ে দুই শ টকা গুচৰিয়াক পদকিয়াই দিব। সিদ্ধান্তই কলে—গুচৰিয়া জিকিল। পদকিয়া ঘাটিল। জানি উভয়ে সিদ্ধান্ত পত্ৰ কৰি দিয়া গল। নথিৰ সন্মিল হৈতু এখন থোৱা হল। ইতি।

নাতি :—মথুৰাপুৰ।

বঘৰা।

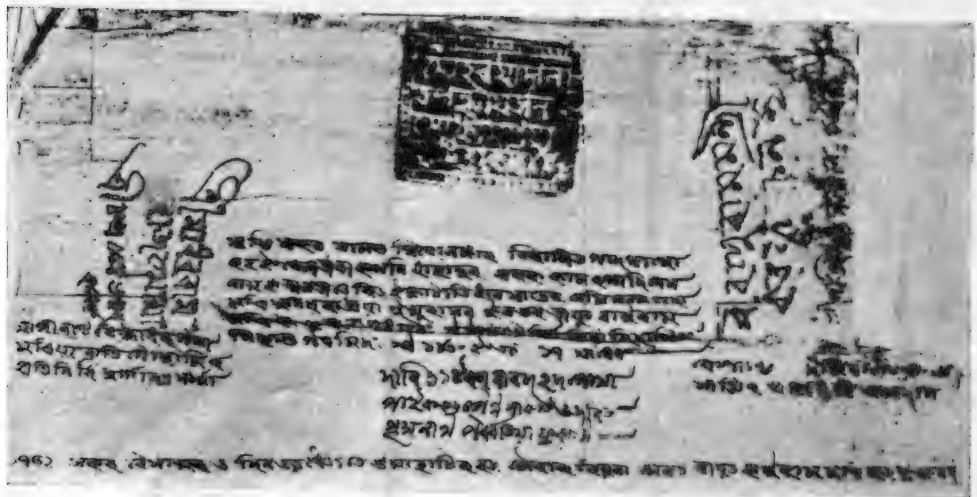
মিচামাৰি।

জুৰিয়া।

ডিমৰুয়া।

শক ১৭৪৯ তাং ৫
আসাবত সিদ্ধান্ত পত্ৰ নকল
শ্ৰীৰামদাসে দিলে।

বৰচ'ৰাৰ সিদ্ধান্ত পত্ৰ বাপুৰাম বৰ ফুকনৰ : ১৮৩০ চন

স্বাস্থ্য সকল সামন্ত শিৰোলংকাৰ বিৰাজিত পাদ পাবোবুহ (?) ইংৰেজ শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণানী বাহাদুৰ স্বেৰচ (?) কামৰূপাদি দেশ নায়ক শ্ৰীল শ্ৰীডেবিড ইন্কাটাভিধান সাহেব কমিশনৰ মহামন্ত্ৰী সুনীয়াৰাজ্য লুখুৰাসন কুলম্ভৰ শ্ৰীজাত বাপুৰাম মন্ত্ৰ বৰকুকন প্ৰধানে : পণ্ড-সংগ্ৰহাৰিচা বিহাপিতং। সিদ্ধান্তপত্ৰাদং। শক ১৮৩০ ইংতাং ১৭ আশ্বিন।

আপীলণ্ট
বিদ্যাধৰ পহুমৰীয়া
নাতি গোস্বামীৰ
প্ৰতিনিধি দুৰ্গাদত্ত শৰ্মা।

দাৰি ১১ টকা
বাবদ ২৫০ পোআ
পাইক উৎপন্ন
নাফাই ৬৬ বীজ
পূৰ্ণনাথ পৰ্বতীয়া
ফুকন

ৰেপণ্ডেণ্ট
দখিনপটীয়া
সত্ৰেৰ
প্ৰতিনিধি
ৰামদাস।

১৭৫২ শকৰ বৈশাখৰ ৬ দিন যাত্ৰাতে গুআহাটিৰ বৰ চোৰাৰ বিষয়া মেলত শ্ৰীজাত বাপুৰাম মন্ত্ৰ বড় কুকন দেও প্ৰমুক্ষে সকলে পণ্ডাইত বাহ সোধৰ কাকত সুনাত আপীলণ্ট অৰ্থাৎ গুচৰিয়া শ্ৰীবিদ্যাধৰ পহুমৰীয়া নাতি গোস্বামীৰ প্ৰতিনিধি দুৰ্গাদত্ত শৰ্মাই বানেশ্বৰৰ ধৰ্মপতি দলৈকে মান জামি জবাই বড় ধংশ পৰগণাৰ পলহা গ্ৰামৰ উৰা

জুৰিগ্ৰাহক ৫১০ পাইক ধৰ্ম্মস্তবিয়া বুলি তাৰে ভেতৰৰ ২৫০ আমাৰ অধিকাৰে বলকৈ নিয়াৰ
 শ্ৰীজুত দখিনপটিয়া গোসাঁঞৰ প্ৰতিনিধি বামদাসে আমাৰ অধিকাৰৰ নামে শ্ৰীপুৰুষোত্তম পৰ্বতীয়া
 ফুকনৰ তত গোচৰ কৰাত আমাৰ ১৭২২ শকৰ ৫ আঘনৰ লেখা সন্দিকৈ বড় ফুকন মন্ত্ৰৰ
 সিদ্ধান্ত পত্ৰ এবং উপভোগ বজ্জুআতো সেই পত্ৰ ও প্ৰমাণ গ্ৰাহ্য নকৰি বিলোম্বৰৰ পাইক
 গুচাই ১৭৫১ শকৰ ৫ আঘনত সেই পাইক দখিনপটিয়া গোসাঁঞক দিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰাত
 নামাৰি গোচৰ কৰিছে। সোধাত বেঙ্গল্‌জুট অৰ্থাৎ পদকিয়া দখিন পটিয়া গোসাঁঞৰ প্ৰতি-
 নিধিয়ে গুচাইটিৰ ধৰ্ম্মস্তবৰ শৰ্ম্মাক হাজিৰ জামিন দি জনাই পুৰ্বে সেই ৫১০ গোট
 গ্ৰাহক পাইক আমাৰ অধিকাৰক ধৰ্ম্মস্তব কৰি দিয়াত পৰে সেই পাইকৰে ভিতৰৰ ২৫০ পাইক
 গুচিয়াই সিদ্ধান্ত কৰাই লোআত ‘শ্ৰীশ্ৰী কমলেশ্বৰ সিংহ স্বৰ্গদেৱত ৰাজমন্ত্ৰ বজ্জু গোহাঞ
 ডাঙ্গৰীয়াই জনাই বিবৰ (বিবদন্ত:) কটকিৰ আনি বৰ ফুকনক দাই ধৰি আজ্ঞা শুনাই সেই
 সেই পাইক আমাক দিছে। তাৰ প্ৰমাণ এবং পুৰ্বে সেই পাইক ধৰ্ম্মস্তবৰ ধৰ্ম্মস্তব কৰি
 দিবলৈ সিদ্ধান্ত কৰিছে। আতে পুৰ্বে সোধৰ কাকত আনি চোবাত পুৰ্বে ১৭১১ শকত
 শ্ৰীশ্ৰীগৌৰীনাথ সিংহ স্বৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাৰে দিহাংগীয়া বৰ ফুকনে পিয়লৰ পৰে দিয়া উবাৰ
 জুৰিগ্ৰাহক ৫১০ পাইক পদকিয়াক ধৰ্ম্মস্তব কৰি দিয়াত সেই পাইকৰে সন্ত ন ২৫০
 পোআ গুচিয়ায়ক সেই বড় ফুকনে পুৰ্বে তাবিলৈ সিদ্ধান্তকৈ দিয়াত ১৭৩৩ শকত
 ওপৰত লেখা সৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাৰে বড় ফুকনক দায় ধৰি আজ্ঞা শুনাই পদকিয়াক পুনৰ সেই
 পাইককে দিয়ে। সেই ফুকনৰ সভালোকৰ দ্বাৰায় প্ৰমাণ হোবাত এবং উপযোগ বজ্জি ও
 বিবাদৰ মানুহৰ মূখেও পদকিয়াৰ হোনা স্বৰূপ হোবাত পুৰ্বে দিয়া ধৰ্ম্মস্তব পৰে অনাতত
 দিব পোআ এই দেশ দস্তুৰ নথকাত গোচৰৰ পাইক ও পাইকৰ উপপন্নৰ বৃপ ১১ টক। খৰচা
 সহিত পুৰ্বে তাবিলৈ সিদ্ধান্ত কৰি পদকিয়াক দিয়া লিখা থকাত বজ্জা গল গুচিয়াই
 জি সন্ত হুদ কৰি পুৰ্বে লক্ষ্মীসিংহ সৰ্গদেৱে গ্ৰাম দিয়া বুলি ওজৰ কৰে, তাকু বজ্জিৰ
 নোবাৰি। কিয়নো সেই গ্ৰামতে দেউৰিয়া, সন্তিয়া ইত্যাদি অনেক ভাগে ভাগে আচে বিশেষত
 গোচৰৰ মানুহ বিলোম্বৰৰ তাত দিয়াৰো একো মহজৰ পত্ৰ নাই, কেবল সিদ্ধান্ত পত্ৰ দিলেই
 মানুহ পাই এনে দেশ দস্তুৰ নাই। তাতে সেই পত্ৰৰ পৰে সৰ্গদেৱৰ আজ্ঞাতে সেই পাইক
 পদকিয়াক দিয়া ভুলোকৰ দ্বাৰাইৰে প্ৰমাণ হৈছে। বিশেষত পুৰ্বে দিয়া বৃত্তি পৰে গুচাই
 অন্যক দিয়াৰ দেশ দস্তুৰ নাই। ওপৰত লেখা প্ৰমাণ লৈ জে পুৰ্বে পণ্ডাইতে ১৭২২ শকৰ
 সিদ্ধান্ত পত্ৰ নাৰাখি সিদ্ধান্ত কৰিছে জথার্থে জানি সেই পণ্ডাইতৰ সিদ্ধান্তকে বাখি দেশ
 দস্তুৰমতে এৰূপ আজ্ঞা কৰা গল। বিবাদৰ গ্ৰাহক পাইক ও উপপন্নৰ বৃপ দস্তুৰমত খৰচাৰ
 সহিত পদকিয়াই গুচিয়াত পাব। গুচিয়াই সেই পাইক নিব নাপাই। আব্দ সন্দিকৈ
 বড় ফুকনৰ ১৭২২ শকৰ সিদ্ধান্তপত্ৰ গোচৰৰ কাকতৰ লগত ৰাজহা কৰি ৰখা গল। তাক
 গুচিয়াই নিব নাপাই। সেই পত্ৰ ৰাজহা কৰি ৰখাৰ কথা হজুৰলৈ জনোৱা গল। ইহ
 সিদ্ধান্তানুসাবে গুচিয়া পহুমিয়া গোসাঁঞ ঘাটিল। পদকিয়া দখিনপটিয়া গোসাঁঞ
 জিকিল। জানি এই পত্ৰ পদকিয়াক দিয়া গল।

তপশিল পাওনা পদকিয়া গোচৰৰ গ্ৰাহক
 পাইক দখল মহজৰৰ লিখিতৰ সন্তানাদিত

পাইকৰ উপপন্ন	..	১১
আদালত খৰচা	..	১
১০ অনাৰ দূনা	..	১
পত্ৰ লেখাৰ ১০ দূনা	..	১
টেকেলাৰ ওলগনি
পত্ৰৰ মূল্য ১০ দূনা	..	১০
১৫০ সি দূনা	..	৩৫০
সাক্ষিক পোসন
১০ অনা দূনা	..	১০

১৭১১

মহা পাইক দখল ও সোতাৰ টকা দস
 মত জদি এই বৃপ গুচিয়াৰ ঠাই আদাঃ নহয়
 মাল জামিনদাৰে দিব। ইতি।
 নকল মোতাবেক আসল
 হীজীয়াৰ বৰকাৰত।

নগাওঁ জিলাৰ দোৱাতৰ পুনৰ পোৱা হুকুমৰ নকল

বোকাৰিৰ কাটাৰি কামসনাৰ এজলাষ শ্ৰীশ্ৰীমন্তৰ ফানসীয়া জিনিকণ সাহেব কামসনাৰ
বিৰানউ এলাকে ম'লুকে অ সাম ও গয়বহ সন ১৮৪০ ইংৰাজ ২৬ আছুবৰ, মোং সন, ১২৪৭
সাল তথা ১১ কাৰ্ত্তিক—

মোতালকে

জেলা নগাও

বামদাষ বড় খৰ্চনিয়াৰ মোস্তাফ

তৰফে দক্ষিণপাটীয়া গোস্তামী

কম্পানী বাহাদুৰ

অম্দ্দাই

অম্দ্দনেই।

জাদবৰায় ঠাকুৰেৰ দেউত্তৰ কলীয়াবড় মোতালকেৰ ১৪ চৌধ মৌজাৰ
কাত ১৪৩১।৮ লোচা জমি ও ৫৫ গোট পাইক ও ১৬ জন ভকতেৰ দাবী—

অদ্যকাৰ এজলাসে অম্দ্দইৰ গোস্তামী দৰখাস্ত আসামেৰ স্পেসীউল ডিউটী সাহেবেৰ
হুকুমৰ মোকদ্দমাৰ বৰ্তমান সনেৰ ১৫ সেপ্তেম্বৰেৰ লিখীত ইনক্চেণাৰী বোকাৰিৰ নকল
মোলাহেজা বোক জনা গেল জে লাখেবাজ তহকিকতে সাহেব মোছফেৰ বিচাৰেৰ উক্ত দাবিৰ
মধ্যে ঐ বোকাৰিৰ লিখীত সাখমি গয়বহ মোতাৰেক তফসীল ১১ মৌজাৰ কাত
১৩৯৩।২৯ জমান ও দখলি পাইক ও ভকত দেবন্তৰ বহাল হৈয়াচে তাহাতে আসাম ৰাজা
মানেৰ আমলে ঐ জমীৰ খাজানা মকৰৰ ছিল না। সবকাৰেৰ আমলে খাজানা লওৱা জাইতেছে
—বিধাএ তাহা মাফ পাওৱা প্ৰাৰ্থনা বাখে। জেহেতু আউনীহাটীয়া প্ৰতিভিত সত্ৰেৰ বেদতাৰ
দেউত্তৰ মাটী সাহেব মোছফেৰ তজাবিজে বহাল হওতে ঐ সত্ৰ জাএৰ (?) গোসাঞী

ইত্যাদি বহানি মাটীৰ খাজনা মাফেৰ প্ৰাৰ্থনায় দৰখাস্তী হওতে পদুৰ্কাৰ দস্তুৰাভেৰ তহকিক তদাৰক আমলে আনিয়া দেউস্তৰ মাটীৰ খাজনা লওাৰ দস্তুৰ নাথাকা প্ৰকাশে ঐ সকল বহানি দেবস্তবেৰ মধ্যে সেওাই বৰি বাড়ী বৃপীত ইত্যাদি বকমেৰ মাটীৰ খাজনা মাফ দেওাৰ হুকুম সাদেব কৰা গীয়াছে। বিধাও মজহৰ উক্ত বহানি বৃপীত ইত্যাদি মাটীৰ খাজনা দস্তুৰমত মাফ পাওাৰ জুগ্যা। কিন্তু সন ১৮২৮ ইংৰেজিৰ ৩ কানুনেৰ মৰ্মানুসাৰে এ মোকদ্দমাৰ কাগজাত মোলাহেজা হয় না। বিধাও উক্ত খাজনা এক কালীন মাফ না দিয়া বিন কেমাল জমানতেৰ পৰ আদাএ মহকুফ বাখা বিহিত হৈয়া হুকুম হৈল জে :-

এই ষোবকাৰিৰ নকল জেলা মজকুবেৰ কালেকটৰ সাহেবেৰ হুকুমে এই হুকুম পাঠান জাও জে তপসীলেৰ লীখীত মোজা জাওেৰ মাটীৰ মধ্যে সেওাই বড়িবাৰী বৃপীত ইত্যাদি জেসকল মাটী হয় তাহাৰ খাজনাৰ তাএনে মজহৰ দস্তুৰমত জামীনী দিলে শ্ৰিতয় হুকুম পৰ্যন্ত ঐ খাজনা আদায়ে মহকুবা বাখন। ইতি।

তফসীল

মোজে সাখমখী (শাকমুঠীয়া) হব বকমে	১২২৮৮৯
মোজে বৰামপুৰ হব বকমে	১৩১৮৬
মোজে ভৈৰভৈৰী হব বকমে	১০৮৮১৫
মোজে ননৈ হব বকমে	১৮১৬
মোজে ধলা হব বকমে	৩০০১২১০
মোজে মথুৰাপুৰ হব বকমে	১২০
মোজে বাৰনীগাও হব বকমে	১৬১৮১
মোজে চৰাইহাগী হব বকমে	১২৫৮/১৩
মোজে জামলী ওৰফে ননৈ হব বকমে	১২০
মোজে গাঁজিলহাগা হব বকমে	৪০০
মোজে খুৰ গাও হব বকমে	১৫
	১৩৯২৮৮১২১০

অকাৰক

শ্ৰীবসানন্দ ডেকাবড়ুয়া

মোহাবাব

দৃষ্টব্য : মোহবাব আনন্দবাম ফুকনৰ চহীটে।

মুর্ছির্দাবাদ সত্ৰৰ খৰচ নিয়া একাৰনামা।

আট অনাৰ টিকত

শ্ৰীকৃষ্ণকান্ত শৰ্মা

পৰমাধাৰ্য্যম শ্ৰীশ্ৰী 'দক্ষিণপাটীয়া গোস্বামী প্ৰভুৰ স্থানে :- লিখিতং শ্ৰীকৃষ্ণকান্ত শৰ্মা ডেকা আলধৰা জিলা শিবসাগৰ মোজে সালমৰা সাং দক্ষিণপাটী কসা একাৰনামা পত্ৰমিদং কাৰ্য্যণ আগে আমাক জে শ্ৰীচন্দেৰ তাৰিয়ান ভাটী প্ৰদেশেৰ জিলা মুর্ছির্দাবাদে মোজে সাড়ক চৰাই সাং বামুনীয়া টেকে আখাৰাই কৰ্ত্তা নিযুক্ত কৰিয়া ইস্তক ১৭৯৩ শক লাগায়দ ১৭৯৭ পৰ্য্যন্ত মুকত ৫ বৎসৰ পৰ্য্যন্তে বাৰ্ষিক ১৬ ষোল টকা খৰচা দেবাৰ স্বীকাৰ পায় আজ্ঞাপত্ৰ দিয়াছে। আমিও প্ৰভুৰ আজ্ঞামত উক্ত আখাৰাই বৰাবৰ থাকিয়া 'ব বাখা গোপীনাথৰ সেৱাপূজাদি চলাই থাকিবো। তাহাতে কোনো অনাখাচৰণ নকৰো। জদি কৰি তাহাতে আমাক 'ব বেড়িৰ আৰু সৰকাৰেৰ আয়নমত দণ্ডনিয় হৈবো। এহি নীয়ে এই একাৰনামা পত্ৰ লিখিয়া দিলাম। ইতি শক ১৭৯২। তাৰিখ ৪ মাঘ।

ইসাদ

শ্ৰীজগদীশ্বৰ বৰা, মোজে শালমাৰা।

শ্ৰী পুৰ্ছিয়া মেধি, মোজে শালমাৰা।

শ্ৰী নিৰন গাওঁবঢ়া, মোজে শালমাৰা।

মং তিনিজন সাক্ষীমাত্ৰ।

দৌল-মঠৰ লিপি

জখলা বজাৰ :-

১। শ্রীবাসুদেৱ দেৱসজ্জা

স্বৰ্গদেৱ বাজেশ্বৰ সিংহৰ অষ্টজ্ঞাপ্রাপ্ত কীৰ্ত্তিচক্ৰ বৰংকৰাৰ আদেশত চট্টাইলীয়া (বৰ গোহাঁই) অনন্ত গ্ৰামস্থীয়ে শ্রীবাসুদেৱ দেৱতাৰ অৰ্থে ১৬৮৬ শকত শিলৰ মঠ কৰাই দিয়ে।

শ্রীৰাম। স্বতি শ্রীকৃষ্ণাদি স্তবাস্তবলিত পাদ পঙ্কজ শ্রীবাসুদেৱ দেৱতাই শ্রীশ্রী মহিষ বৃদ্ধ ৭৫৫ প্ৰতাপ নিষ্ঠিত প্ৰতাপি পৃথিৱীপতি সাৰ্থক হৰগোবী পদাস্ত্ৰ মকৰণ্ড তুণ্ডিত্য বীৰস্ত বিহু বিতৰহনি কৃতকল্পদ্রুম সৌম্যৰ পাঠ পুৰন্দৰ শ্রীমহাজ্ঞেশ্বৰ সিংহ প্ৰাপ্তাভ্যুজ্জক শ্রীশ্রী কীৰ্ত্তিচক্ৰাভিধেয় বড়বড়ুৱা কৃতাত্ম-কুলক শ্রীমহাজ্ঞমহাশয়ক চট্টায়ালি গ্ৰাম সমুদ্ভূত শ্রীকৃষ্ণ ভক্তিপৰায়ণ শল পুৰাধিকাৰী শ্রীমদনম্ভাৰ্য্য মহামন্ত্ৰিণা পাশান্তকৃতকাদিনা বিনিন্দ্য মঠেধেমিত পৃষ্ঠ অসীং তৰ্ক বস্ত্ৰসন্দু শাকৈ ১৬৮৬।

২। শ্রীশ্রীসিংহ দেৱালয়

স্বতি শ্রীবিদ্য শিবোবহু দামধাম বিচিহ্নিত হৰগোবী পদাস্ত্ৰ সমাৰ্চন বিমোচিত ভৱবন্ধ খেদ কঠিন দোদণ্ড প্ৰতাপ প্ৰাপ্তাখিল প্ৰতাপি ক্ষমা পতি নিবহবাচতিত ষিতৰণ তুণিত কল্পদ্রুম গন্তিবোতুগ বিশ্ববিৰাজিত 'সম কীৰ্ত্তমণ্ডল সৌম্যৰ পাঠ পুৰন্দৰ নাজাধিৰাজ বিদ্বদ্ভূত পৰায়ণ শ্রীমৎ কীৰ্ত্তিচক্ৰ বড়-বড়ৱাহৰ অস্ত্ৰবলক মহিষগণ গৰ্ভনয় শ্রীমহাজ্ঞমহাশয়ক চট্টায়ালি গ্ৰাম সমুদ্ভূত শ্রীকৃষ্ণ ভক্তি পৰায়ণতাম দম্ভাৰ্য্য (অনন্ত) শল পুৰাধিকাৰী শ্রীশ্রী সিংহ বস্ত্ৰদেৱস্ত পাশানেস্তকবি নিৰ্ম্মিতং মঠামিদম কৰিস্তত। তৰ্ক বস্ত্ৰসন্দু শাকৈ ১৬৮৬।

দক্ষিণপাট সত্ৰৰ দৌল

১। স্বৰ্গদেৱ প্ৰমত্ত সিংহ ১৬৭২ শকত দক্ষিণপাট সত্ৰত দৌল বজাই দিয়ে। বেঢ়ে ১২০ হাত, ওখকৈ খুৰাপাটৰপৰা মূৰলৈ ১৫ হাত, চুকে ২ হাত, বাবে ডাঠে ৭ হাত, মূৰৰপৰা ঘটলৈ ২৭ হাত, তাৰেপৰা চুললৈ ১৩ হাত। গৰ্ভবৰৰপৰা তলৈ ১৭ হাত। ওখ শূণ্ড ৩৭ হাত।

—শ্রী বিকাশ বৰগোহাঁইৰদ্বাৰা সংগৃহীত অসম-বুৰঞ্জী।

২। কলাবাৰী-দৌল

পূবে বিৰাজান; পশ্চিমে বিলভীয়া পথাৰ, উত্তৰে বিলভীয়া বাউলী; দক্ষিণে খাটৰ নদী—এই চাৰি সীমাৰ ভিতৰতে যি ২২২ পূৰ্বা ২ কঠা ৪ লোচা মাটি আছে তাতে দক্ষিণপাট-কলাবাৰী অৱস্থিত।

১৬৮০ শকত শ্রীশ্রী বাসুদেৱ মূৰ্ত্তি পূজাসেৱাৰ অৰ্থে কলাবাৰীতো স্বৰ্গদেৱ বাজেশ্বৰ সিংহৰ আদেশত এটি দৌল নিৰ্মাণ কৰা হয়। ইয়াৰ ভেটিটোৰ মেৰ ১৭ হাত, ওখ ৪১ হাত; খুৰা পাটৰপৰা মূৰলৈ ১২ হাত আৰু তাৰ বেঢ় ১০ হাত। বেঢ়ৰ ডাঠ ৩ হাত। মিছি ইটাবে নিৰ্ম্মিত।

"One of the largest temples in Darrang is the one sacred to Vasudev, which is situated near the Kharoi Bil in the Kalabari Mouza. It was built in 1758 and consists of a dome 26 feet in diameter at the base and 62 feet high and a nave 20 feet long, and 15 feet broad. The walls are about four feet thick and are made of thin flat bricks, with a good glaze, but the whole structure has been allowed to fall into disrepair and the idol has been removed to a shed close by. The temple is the property of the Dakhinpat Gosain and steps are now being taken to ensure that the necessary repairs are executed. —Darrang District Gazetteer :—B. C. Allen, 1901.

বৰ্তমান সত্ৰৰ জাথৰাজ খাত

শিৱসাগৰ জিলাৰ মাজুলীত সত্ৰৰ এলেকাত :—১। দক্ষিণপাট সত্ৰ, ২। বৰমথাউৰি আৰু
অগ্নিচাপৰি, ৩। মটীয়াবৰী, ৪। শ্ৰীৰাম চাপৰি আৰু বাঙলী বাহৰ।

—৪ খন।

যোৰহাট মহকুমাত :—১। টাংক কমাৰ-খাতোৱাল; ২। মেলেং জহাখাত; ৩। হোলোন্ধাপাৰ
ভকতগাওঁ খাত, ৪। হোলোন্ধাপাৰ গ্ৰান্ট :—চটাই চাহবাগিছা; যুগীভেটা
বাগিছা আৰু যাদৱপুৰ বাগিছা; ৫। তিতাবৰ ধলীপাত, ৬। বঙ্গতীখাত।

—৫ খন।

গোলাঘাট মহকুমাত :—১। মৰঙ্গী খাত; ২। মহুৰা খাত; ৩। বহা খাত।

—৩ খন।

লক্ষীমপুৰ জিলাত :—১। গোপালপুৰ সত্ৰ, ২। টেঙ্গাআম খাত, ৩। বৰদলনী খাত;
৪। তিলৈদাৰী খাত।

—৪ খন।

নগাঁওত :—১। কলিয়াবৰ বাগিছা; ২। দেৱৰ সত্ৰ, নৃসিংহ দেৱালয়, ৩। দক্ষিণপাট সত্ৰ
(কচাৰী সত্ৰ); ৪। চৰাইহাগি ভকতগাওঁ সত্ৰ; ৫। মথুৰাপুৰ খাত;
৬। ভেৰভেৰী দক্ষিণপাট সত্ৰ; ৭। পত্ৰকটা খাত; ৮। খুঁটাৰকান খাত।

—৮ খন।

দৰং জিলাৰ তেজপুৰ মহকুমাত :—১। বাসিপৰা দক্ষিণপাট সত্ৰ (ভকতগাওঁ)।

—১ খন।

১। ডিপোটা সত্ৰ (জামুগুৰি নক্সাৰ গেৰেকী), ২। অক্ষৰা খাত (ব্ৰহ্মজ্ঞান);
৩। কলাবাৰী সত্ৰ (গহপুৰ)।

—৩ খন।

কামৰূপ আৰু পাণ্ডিতদেওত :—১। টকৌবাৰী সত্ৰ (গুৱাহাটী); ২। বোন্নাৰাত (গুৱাহাটী);
৩। গোৰেশ্বৰ, বেতনা গোহাঁইগাওঁ খাত; ৪। সোণাৰিশাল খাত।

—৪ খন।

সৰ্বমুঠ ৩২ খন।

**দক্ষিণপাট সত্ৰৰ শিষ্যবৰ্গৰ ছুটিমান পুৰণি স্মৃতিসিদ্ধ বংশ-পৰিচাল আৰু
কেইজনমান স্বৰ্গগত আন্ত সন্তক শৰণীয়া :—**

<p>১। চিৰামবাৰ চলিহাৰ বংশ-পৰিচালক
চলিহা-কাকতী।</p> <p>২। নুসিংহ বগিয়াকাকতী-বংশৰ
৮তমস্থান বৰুৱা।
মৌজাদাৰৰ ঠাল।</p> <p>৩। মেচাঘৰীয়া
বৰগোহাঁই ফৈদ।</p> <p>৪। চটাঙ্গলীয়া
বৰগোহাঁই ফৈদ।</p> <p>৫। মাদুৰিয়া
বৰগোহাঁই ফৈদ।</p> <p>৬। কেশুগুৰীয়া
বৰপাত্ৰ গোহাঁই ঘৰ।</p> <p>৭। জটীয়া বৰবৰাৰ ঘৰ।</p> <p>৮। লামাখক চেতীয়াফুকনৰ বংশ।</p> <p>৯। মিহিঙ্গীয়া ফুকনৰ ঘৰ।</p> <p>১০। আদাবৰীয়া সন্দিকৈ ঘৰ।</p> | <p>১১। শিলিখা ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰ।</p> <p>১২। কাশী ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰ।</p> <p>১৩। বোল ঘৰ ব্ৰাহ্মণ কটকী।
দৈনন্দ ব্ৰাহ্মণ :—</p> <p>১৪। বিজয়ধৰি—১ ঘৰ।</p> <p>১৫। সৰুমেলীয়া বৰুৱা
১ এঘৰ।</p> <p>১৬। উজীৰৰ ১ এঘৰ</p> <p>১৭। শনিপাত বৰদলৈ ”</p> <p>১৮। নিতাই ভৰালী বৰুৱা ”</p> <p>১৯। চক্ৰধৰ ” ”</p> <p>২০। বড়াল বৰকাকতী, মৰাণ ঘৰ।</p> <p>২১। খাউগুৰ ঘৰ, (ব্ৰাহ্মণ)—১ ঘৰ</p> <p>২২। খাউগুৰ ঘৰ
(কায়স্থ, অথলাবজা)—১ ঘৰ।</p> <p>২৩। মণিৰাম দেৱানৰ ঘৰ</p> <p>২৪। বহাৰ বহীয়াল বৰুৱা—১ ঘৰ।</p> |
|--|---|

শদিয়াৰ

সখৰ সিং বৰমেধি
মুহীধৰ বৰ গোহাঁই
ভিক্ৰগড়
যাজুৰাম বৰুৱা
মালজোগ বৰুৱা
প্ৰসন্ন কুমাৰ বৰুৱা
সোণাৰাম বৰুৱা
হৰকান্ত বৰ কাকতী
কল্প শৰ্মা বৰদলৈ
কীৰ্ত্তিনাথ শৰ্মা চাংকাকতী
বাধানাথ চাংকাকতী

সেৱক-শৰণীয়া

যোৰহাট

লোকেশ্বৰ সিংহ বুঢ়াগোহাঁই
দেবীচৰণ বৰুৱা
হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা
গোপীনাথ বৰদলৈ
ৰামেশ্বৰ বৰুৱা
হেডুপ্ৰসাদ বৰুৱা
দেৱেশ্বৰ চলিহা
জীউৰাম বৰা
কুলকমল বৰুৱা
তুলসী নাৰায়ণ শৰ্মা
কুলধৰ চলিহা

শিৱসাগৰ

কালিপ্ৰসাদ চলিহা
 ফৰিখৰ চলিহা
 বাথিকাপ্ৰসাদ বৰুৱা
 লখোদৰ দত্ত, বি-এল
 শম্ভুধৰ বৰকাকতী
 হেমধৰ বৰ গোহাঁই
 ত্ৰিশূলধৰ বৰ গোহাঁই
 ক্ষেত্ৰধৰ বৰ গোহাঁই
 হিমকান্ত বৰুৱা মৌজাদাৰ
 বিমলাকান্ত বৰুৱা
 ভগৱতী প্ৰসাদ বৰুৱা
 পাৰ্ৱতীপ্ৰসাদ বৰুৱা
 বিষ্ণুপ্ৰসাদ চলিহা
 বিশ্বনাথ শৰ্মা
 টঙ্কিনাথ শৰ্মা
 তাৰাপ্ৰসাদ চলিহা
 যাদৱপ্ৰসাদ চলিহা
 শ্ৰীনাথ বৰুৱা
 ভোলানাথ বৰুৱা

(ভোল মহৰী)

গোবীৰ্জ বৰ গোহাঁই
 কাশী ব্ৰাহ্মণৰ ঘৰ

লক্ষীমপুৰ

সত্ৰৰাম শইকীয়া
 বিধুভূষণ ভূঞা
 কণনাথ কুকন
 জীবন চন্দ্ৰ শৰ্মা

মজলৈ

দৰদী বজাৰ ঘৰ

গুৱাহাটী

গোপীনাথ বৰদলৈ
 আশাধৰ বৰকাকতী
 বৰমণী বৰকাকতী
 হৰেন্দ্ৰনাথ চলিহা

খোৰহাট

গোবীৰ্জ বৰবৰা
 ভোলানাথ কটকী
 বাধানাথ বৰবৰা
 নীতানাথ বৰবৰা
 বাধাকান্ত সন্দিকৈ
 জিহ্মেশ্বৰ বৰুৱা চূড়ামণি মৌজাদাৰ
 যজ্ঞেশ্বৰ চলিহা
 খগেশ্বৰ চলিহা
 জয়নাথ বৰা
 সৰ্বানন্দ শৰ্মা
 ত্ৰিনয়ন বৰ কাকতী
 পীতাৰ বৰ চলিহা

গোলাঘাট

সোমদত্ত কাথ বৰুৱা
 গুৰুচৰণ বৰবৰা
 গন্ধানাথ চলিহা

দেৱগাওঁ

পৰনাথ শৰ্মা
 সোণাই হাজৰীক।

নগাওঁ

গোবিন্দ প্ৰসাদ থাওও
 আনন্দৰাম ভট্টাচাৰ্য
 ভোজন শৰ্মা
 মহুৰাম শৰ্মা
 কেশধৰ শৰ্মা ভাগৱতী
 খগেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য
 মমত চন্দ্ৰ নাথ বৰমেধি
 খগেশ্বৰ বৰঠাকুৰ, জাজৰী

জয়পুৰ

জুগামোহন বৰঠাকুৰ

বাহুবকীয়া

ধৰ্মেশ্বৰ শৰ্মা
 গোকৰ্ণ শৰ্মা শিলিখা ঠাকুৰ

গুৱাহাটী

বজনীকান্ত ববনলৈ
লোকপাল নাৰায়ণ
(বেলতলীয়া বজা)
নীলকান্ত বকরা
মথুৰামোহন বকরা
মাধৱৰাম ৰাজখোৱা

চাৰিং.

সুৰথ চন্দ্ৰ চলিহা
ঘনকান্ত দিহিজীয়া ফুকন
ধৰ্মেশ্বৰ কটকী
ধৰ্মেশ্বৰ কোঞন

মজৰ কটকী

মাণিক চন্দ্ৰ চলিহা
ৰাধাপ্ৰসাদ চলিহা
লক্ষ্মীনাথ কটকী
জিহেশ্বৰ কটকী
ৰমাকান্ত কটকী
ৰাধানাথ চলিহা
গোলোকচন্দ্ৰ কটকী
জিহেশ্বৰ শৰ্মা
ডগৰুথ ৰাজগুৰু
গোপালচন্দ্ৰ শৰ্মা
নীলনাথ ৰাজগুৰু

* তেজপুৰ, জামুগুৰি-বিহপুৰীয়া, নাৰায়ণপুৰ-নাঙ্গিৰা-ৰামুগুপুৰী-চিচি-দেমাঙ্গি-কালুগাঁও-মাজুলী, সোণাৰি-মেলিং-তিতাবৰ-চাওখাঙ-টীৱক-জাঁজী-বহা-চাংচকী-কামপুৰ-জাগীভকতগাঁও, শোৱালকুচী, জখলাবজা, বেবেজীয়া, কলাবাৰী, বালিপৰা, মৰঙ্গী, বোকাখাত :-—প্ৰভৃতি ঠাই দক্ষিণাটৰ শিষ্যই জুৰি আছে। সেইসকলৰ ইতিবৃত্তও সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

কাব্যায়ুগ গোষ্ঠীয় চলিহা-কাকতীৰ গোটেই বংশ

[প্রভু বনমালীদেৱ বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰত ধকাৰণৰা দক্ষিণপাটত সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰালৈকে যি জন ভক্ত প্রভুৰ বৰ বিশ্বস্ত আৰু প্ৰধান আছিল সেই জনেই শ্ৰীৰামৰায় চলিহা। এওঁৰ দুগৰাকী পত্নীবৰ্ণা যি বংশ ক্ৰমান্বয়ে বাঢ়ি গৈ প্ৰায় গোটেই অসমতে বিয়পি পৰিল সেই বংশটোৰ সকলোৱেই (দুই-এঘৰ মইমতীয়াৰ বাহিৰে) আজিলৈকে দক্ষিণপাটৰ অৰ্ধাংশত ৬শ্ৰীশ্ৰী ঘাদন-বাহিৰে অল্পগত সৈৱক হৈ আছে। সেই সকলৰ ভিতৰৰে শিবচুটা জনমিয়েকৰ নাম মাত্ৰ ইয়াত দিয়া হ'ল।

আদি পুৰুষ শ্ৰীৰামৰায় চলিহা বা চিৰাম চলিহা

(বনমালীদেৱ) প্রভুৰ প্ৰধান শিষ্য ভক্ত অল্পপাম
কাষৰ কুলত শ্ৰেষ্ঠ নামত শ্ৰীৰাম।
চলিহা, চলিহা বুলি প্ৰভুৱে ডাকয়
সি কাৰণে শ্ৰীৰাম চলিহা বুলি কয়।
যি স্থানত তেহে আসি নিবাস কৰিল

শ্ৰীৰাম চাপৰি নাম অজ্ঞাপি বহিল।
তান বংশোদ্ধৰ ভদ্ৰ যি সৰ হইল
আসাম ৰাজ্যৰ মহাপাত্ৰৰ পাইল।
ইদানিক সেহি বংশে যিসৰ আছয়
চলিহা উপাধি লেখে জানিবা নিশ্চয়।*

১। কালিপ্ৰসাদ চলিহা :-

এখেতে দক্ষিণপাটৰ একাদশ জনা অধিকাৰ প্ৰভু ভক্তদেৱ গোসাই দ্বৈবৰত শৰণ লৈ দীক্ষা মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। ৬ঘাদন-মন্দিৰ নিৰ্মাণৰ সময়ত এখেতৰ আধিক দান লেখত লব লগীয়া।

“জাননী পত্ৰিকা পাই শিষ্যানিবন্তৰে
বিতৰিল টকা যাৰ সাধ্য অহুসাৰে।
তদৰ্থে অত্যাচ্চ দাতা শ্ৰীকালী প্ৰসাদ
চলিহাৰ কুলে জাত ধীৰে বিদগদ
হুৰিনীত গুণাধিত অতি শাস্ত শীল

ৰাজঘাৰে কাৰ্য কৰে উপাধি উকীল
অবিনত প্ৰভু থাক কনয় আদৰ
নিবাস কৰয় সিটো শিৱ যে সাগৰ।
গুৰুৰাজ অহুসাৰে সেহি সন্মানয়
সবাতো কৰিয়া উচ্চ অৰ্থ বিতৰয়”

—সিকুৰাম বৰ কাকতী।

* (১) বিজ্ঞ বলৰাম

(২) এডোৱাৰ্ড বেলফ'ৰ্ডৰ মতে চলিহাটো কান্দীৰী উপাধি।

স্বাধ পুৰুষ কালিপ্রসাদ চলিহা
(উকাল)

বেৰিষ্টাৰ এণাপ্রসাদ চলিহা

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত, ১২০ Sandley Crescent
Earls Court,
London W
May 10/19

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

১৮৮০ চনত

দেশহিতৈষী কণিধৰ চলিহা

[illegible]

অসম বিধানসভাৰ অধিবেশন

৩কুলধৰ চলিহা

[illegible]

শিক্ষাভবানী ধর্মনিষ্ঠ পুরুষ
সেবাচরণ বকরা
উকীল (যোমহাট)

Mr. Bhambhani

৩ গোপীনাথ বরদলৈ
উকীল, যোমহাট

সেবাচরণ-
১৬ এপ্রিল ১৯৪০

শ্রী শিক্কাভবানী ধর্মনিষ্ঠ পুরুষ
সেবাচরণ বকরা
উকীল (যোমহাট)

১৬/৪/৪০

হেমবারি প্রসাদ বক্রা

সিদ্ধান্ত

১৪/১১/৪০

শ্রী শিক্কাভবানী ধর্মনিষ্ঠ পুরুষ
সেবাচরণ বকরা
উকীল (যোমহাট)

১৬/৪/৪০

১৬/৪/৪০

শ্রী শিক্কাভবানী ধর্মনিষ্ঠ পুরুষ
সেবাচরণ বকরা
উকীল (যোমহাট)

ভদৰি বৰবৰুৱাৰ ঘৰ :—

“মান-মৰাণৰ উপদ্রৱৰ সময়ত বহুত সোণধন দক্ষিণপাট সত্ৰত (নিজ গুৰু ঘৰত) আমাৰ ঘৰৰ মানুহে লুকাই থৈছিল। দেশ স্বস্থিৰ হলত গোঁসাঁই ঈশ্বৰে আমাৰ ককাক (ভদৰি বৰবৰুৱাক) সেইবোৰ ঘূৰাই দিছিল। আমাৰ ককাদেউতাই হেনো নেলাগে বুলি সেই সোণেৰে ওঁঘাদৰবায়ৰ অলঙ্কাৰ আৰু কিৰীটি গঢ়াই দিবলৈ কলে। বৰ্তমান দক্ষিণপাট সত্ৰৰ ঘাদৰবায় মূৰ্ত্তিৰ কিৰীটি আৰু অলঙ্কাৰ সেই আমাৰ ঘৰৰ সোণেৰেই গঢ়াই দিয়া হৈছে। এই কথা আমি আইতাৰ সৈতে লৰাকালত এৰাব সত্ৰলৈ যাওঁতে ওনৰদেৱ প্ৰভু ঈশ্বৰে নিজ মুখেৰে আমাক কৈছে।”

—‘মোৰ ক্ষুদ্ৰ জীৱনৰ আত্ম সৈঁ লৰণী’

—হিতেশ্বৰ দৰবকলা।

ভদ্রবী বরবকরাব ঘবব
কবি-বরজীবিদ হিতেশ্বৰ বৰবকৰ।

[illegible]

高麗 高麗 高麗

সাহিত্যিক হাকিম
ডঃ দেবপ্রসন্ন বসুগোহাঁই

সাহিত্যিক হাকিম
ডঃ দেবপ্রসন্ন বসুগোহাঁই

সাহিত্যিক হাকিম
ডঃ দেবপ্রসন্ন বসুগোহাঁই
— ইতিহাসিক লেখক —
— ইতিহাসিক লেখক —

উপগ্রাম মহাশয় আৰু "শ্রীমদ্বৈকৰ্ণ" সম্পাদক
ডঃ বৰজীকান্ত বৰদলৈ

জিৎগড়ৰ চাহ খেতিয়ক
ডঃ বালভোগ বৰুৱা

জিৎগড়ৰ চাহ খেতিয়ক
ডঃ বালভোগ বৰুৱা
— ইতিহাসিক লেখক —
— ইতিহাসিক লেখক —

জিৎগড়ৰ চাহ খেতিয়ক
ডঃ বালভোগ বৰুৱা
— ইতিহাসিক লেখক —
— ইতিহাসিক লেখক —

জিৎগড়ৰ চাহ খেতিয়ক
ডঃ বালভোগ বৰুৱা
— ইতিহাসিক লেখক —
— ইতিহাসিক লেখক —

আভিধানিক
জাহ্নবাম ডেকাবকরা বংশ

আভিকাণসাদ বকরা।

গীতিকবি আভিকাণসাদ বকরা।

সম্মানসহ
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী

শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী

শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী
শ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রীশ্রী

ৰাজনীতিবিশাৰদ মণিৰাম বৰভণ্ডাৰ বৰুৱা দেৱান ।

ডেকাগামে সদিয়াত উৎপাত কৰা সময়ত, মণিৰাম বৰুৱা পুৰন্দৰ সিংহৰ বিষয়া আছিল। চাহাৰে
বহুদপাতি খুঁজিলত মণিৰামেই সত্ৰক জনাই বজাৰ হৈ সকলো বহুদ দিয়াইছিল।

এওঁ শ্ৰীশ্ৰী বাসুদেৱ গোস্বামীত দীক্ষামন্ত লোৱা।

“চাহাৰে শুনিয়া পত্ৰ
বিবেচনা কৰি তত্ৰ
বুঝিলেক ৰাজ্যৰ চৰিত্ৰ,
আমাসৰ (দক্ষিণপাটৰ)
ভক্ত এক (মণিৰাম)
ৰাজ্যঘৰে আছিলেক
তাত তেহো শুনি সেই পত্ৰ।

সত্ৰে আসি সিটো লোকে
প্ৰভু আগে জনাইলেক
সিসৰ বুভাস্ত বতমান,
শুনি প্ৰভু তাৱক্ষণে
আজ্ঞা দিলা ভক্তগণে
বচত কৰিবে প্ৰয়োজন।”

যাহুবাম বৰুৱা

তেওঁৰ পুত্ৰ যাহুবাম বৰুৱা (ডিব্ৰুগড়)

একাদশ গৰাকী সত্ৰাধিকাৰ প্ৰভু

শ্ৰীশ্ৰী বাসুদেৱ গোস্বামীত দীক্ষিত।

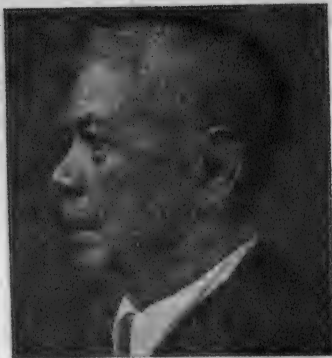
সত্ৰৰ মন্দিৰ নিৰ্মাণ,
কাধ্যক লাগিয়া প্ৰভু সৰা উৎকৰ্ষিত,
কি প্ৰকাৰে গৃহকাৰ্য্য হ'বে সম্পাদিত।
মণিৰাম বৰুৱাৰ পুত্ৰ যাহুবাম
ডিব্ৰুগড়তে থাকি কৰে নানা কাম।

“শিক্ষাৰ্থে তেহো স্থনিপুণ অতি
প্ৰভুৰ প্ৰদান শিষ্য অতি স্থিৰ মতি।

তেহো আসিবাক প্ৰতি প্ৰভু আজ্ঞা দিল
পত্ৰে পায় তেহো শীঘ্ৰে আসিয়া মিলিল।
মন্দিৰ সন্মুখে যথাবৃত কথা কৈল
আক তাত তদ্বাদি (তম্বু আদি) সামগ্ৰী
যত লাগে—

সকলো ঠিকনা কৰি লৈলা ভাগে-ভাগে।
গৃহে গৈয়া যাহুবাম বৰুৱা মহাশয়ে
কোম্পানীক প্ৰতি শীঘ্ৰে পত্ৰক লিখয়ে।
শিক্ষামতে কাৰিকৰ হৈয়া সাৱধান
লোৰ ইটা দ্বাৰা গৃহ কৰিলা নিৰ্মাণ।
শ্ৰীমন্দিৰ উত্তৰত মন্দিৰ ভোগৰ
সংগ্ৰহ কৰিয়া কৰাইলন্ত মনোহৰ।”

—সিন্ধুবাম কাকতী

দানবীৰ আৰু সাহিত্যসৈরী
৬ বাধাকান্ত সন্দিকৈ

শ্রীবাধানাথ চাংকাকতী

সম্পাদক "টাইমচ্ অব্ আসাম"

ভটীয়া বৰবৰাৰ ঘৰ :-

চোৰ আৰু চৰকাৰে যাতে আগলৈ
অস্থায়ী সা-সম্পত্তিত হাত দিব নোৱাৰে
তাৰ বাবে চিপাহীবিদ্ৰোহ বা মণিৰাম
দেৱানৰ ফাঁচীৰ পাচতে ভটীয়া বৰবৰা
ঘৰৰ জুৰণ ফুকনে তেওঁবিলাকৰ ঘৰৰ
সকলো অস্থায়ী সম্পত্তি দক্ষিণপাট সত্ৰত
শোধাই দিয়ে। সেই সম্পত্তিৰ ভিতৰত
আছিল—সোণৰ কাঁহী, দৰা, বৰকাঁহী
দামী দামী কাপোৰকানি আৰু অনেক
সোণৰ আৰু অলহাৰ; আইন কি, নিজৰ
হাতীটিও উচৰ্গি দিবলৈ বাদ পৰা
নাছিল।

ভটীয়া বৰবৰাৰ ঘৰৰ
৬ গোবীচৰণ বৰবৰা

হেমকান্ত গোহাঁই
(সোণ গোহাঁই, মেচাপৰ)

নবীন ভট্টাচাৰ্য্য
ত্ৰিযুত তোলনচন্দ্ৰ শইকীয়া
(যোৰহাট)

ধনকান্ত দুকন (গোহাঁইগাঁও)

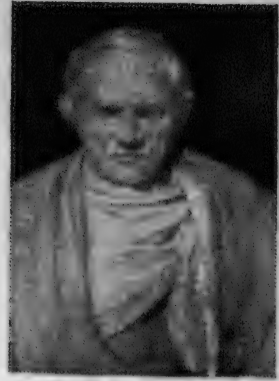
ত্ৰিযুত সোমেন্দ্ৰ লান্ধামুক
চেতীয়া দুকন, বৰমেধি

—
সৰ্বমুখ
—

ভক্তিদেৱ বৰুৱা, চুভামণি মৌজালৈ, যোৰহাট

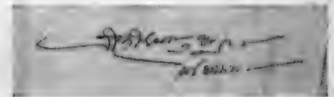
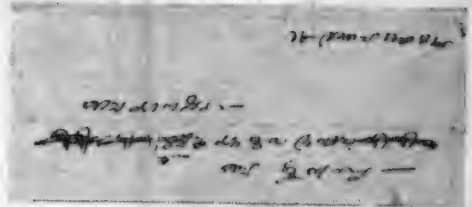
বগিয়া কাকতী বংশৰ ৩ তনুশাম বকরা
মোজাদাবৰ ডালৰ ৩ লক্ষীকান্ত বকরা

৩ আনন্দৰাম ভট্টাচাৰ্য
(নগাঁও)

বিজোৎসাহী ৩ সৰ্গানন্দ শৰ্মা। মোবহাট

জগন্নাথ বকরা কলেজৰ উজোগী
৩ তুলসীনাৰায়ণ শৰ্মা এম. এ.

শিৱসাগৰৰ উজোগী
সমাজসেৱক
৩ বিকুপ্ৰসাদ চলিহা

স্বাদ্ৱৰাইৰ বিশেষ কৃপানুগৃহীত

ভূতপূৰ্ব মুখ্যমন্ত্ৰী শ্ৰী গোপীনাথ বৰদলৈ

প্ৰাক্তন বিত্ত আৰু শিক্ষামন্ত্ৰী
শ্ৰীযুত দেৱেশ্বৰ শৰ্মা

বৰ্তমান অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী
শ্ৰীযুত বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা

থিয় হৈ :—বাঁওফালৰপৰা :—ত্ৰিভুজলয় শৰ্মা, ত্ৰিগোপীনাথ : বহি, বাঁওফালৰ পৰা :—ত্ৰিভুজলয় শৰ্মাকীয়া,
 ত্ৰিভুজলয় শৰ্মাকীয়া, ত্ৰিবেণুধৰ শৰ্মা (এই পুৰি অগ্ৰেতা), ত্ৰিবাৰ্গী, ত্ৰিলোকনাথ বান্ধন ।

শুদ্ধি-পত্ৰ

পৃষ্ঠা	শাৰী	আছে	হ'ব লাগে
১	১১	সেবাইত	সেবাইতী
১	১৫	পানীত	পানীত
১	৩৪	আন	থান
২	২	বোবাৰ্টি	বোবাৰ্তী
২	১০	ধনীয়া	ধুনীয়া
২	১৪	কিহবাবেই হওক।	কিহবাবেই হওক
৬	৩৮	বাঙলী	বাঙলী
৮	৫	বোত	বোবত
১	১৭	লোহিত	লোহিতত
৬	২১	খন: জান	জান, পিচিমে :—বৰ শিমলু আৰু
৭	১	পাল	গলেচীয়ালৈৰে জান
৮	৩৫		পালন
<p>যত্নবৰ্জিত সম্পৰ্জনঃ কেবল ভগবৎপ্ৰিয়া : নবধা ভগবদ্ভক্তি : প্ৰত্যহম যত্ন বস্ত্ৰতে তা সত্ৰম উত্তমঃ ক্ষেপ্তং বৈষ্ণবসুৰবিন্দিতম ওতম্ব বৈষ্ণবা সৰ্ব্ব্ব হৰিবিনাম পৰাযণঃ । —কাবৰু ভট্টদেৱ।</p>			
২	৭৭	প্ৰসাৰিত	প্ৰসাৰিত
১২	৭	চাৰিটীয়া	চাৰি সত্ৰীয়া
১২	১০	ৰাজসিক	ৰাজসিক
১৪	২২	মলীয়া বৰা	মলীয়া
১৫	৩১	মলীয়া	মলীয়া বৰা
১২	৫১	ভূগিব	ভূগিব
১৬	৫৫	আসুৰিক	আসুৰিক
২০	১২	কুৰাৰী	কুৰাৰী
২০	৩৫	১১০০	১১০০
২০	৫২	সৈতেই	সৈতেই
২৫	২২		জয়ন্ত যাদবভুৰু বিক্ৰম : কুৰন লাগিত পাদভঃ বিক্ৰম , হৰিঃ যসা বিভো কলিকাম্যঃ শানবকীৰ্ত্তনমাশ্ৰম্যাস্পদং ।
২৫	৩৬	আনন্দত উভ	আনন্দত উভা
২৫	২৫	এই বাৰ	এই বোৰ
৩৮	৫১	বাপুৰে বোলে	বাপুৰে বোলে
৫১	১	গ্ৰীষ্টী 'বনমালীদেব	গ্ৰীষ্টী 'বনমালীদেবৰ স্মৰণীয় বৰ্ষাংক
৬১	৭	দি আছে	দি আছে
৬২	৩৬	হবেহ	হবেহ
৬৩	৪১	অলপো	অলপো
৬৫	৫	লগাবলৈ.. বহুৱালে	লগাবলৈ হ'হুৱাবলৈ
৬৬	২০	—আৰু	বহিঃস্থেদী আৰু
৬৬	৪১	ৰাজখণ্ড	ৰাজখণ্ড
৭১	২৫	ঠৌহ ধৰা	ঠৌহ ধৰি
৭৩	৩২	পিতৃদেৱেক	পিতৃদেৱেক
৭৪	৬	লকত....	লকত সম্পূৰ্ণকৈ

পদ্য	শাৰী	আছে	হব লাগে
৭৪	৪০		শ্রীমৎবাদর দেবপাদ যুগলংখ্যাত্মা মদু মানসে শ্রীমদ্দক্ষিণপাট সপ্তপতি শ্রীবাসুদেবসুধীঃ। শাকে নেত্রাবলাস্বকাবাসিতগে পক্ষে ষষ্ঠ্যান্তিথৌ— তাক্তনা দেহংস্ববং পদমগাম্বিকো স্ববোকাবাস্তিকৈ।
৭৫	১১	দি সেয়া কৰিলে	শ্রম্ভা নিবেদিলে।
৭৬	১২	লোকনাথ	লোকনাথদেব গৃহী হৈ আছিল। আব্দ যদুদেব বোলাজন সব্ ডেকা হৈ আছিল।
৭৬	৩৭	ধৈ আছিল	ধৈ আছিল
৭৮		পাদটীকা :—	শাকে সন্তিসুধাংশুসিদ্ধৰ বিধৌ শূক্ৰ স্বিতীয়া তিথিঃ মাস্ত্ৰেড মকৰং গতে সুবগুৰৌ বাৰে তৃতীয়ৌহু শ্রীমদ্দক্ষিণপাট সপ্ত পতিঃ স্বধৰ্ম্মনেতা সুধীঃ প্রাগাৎ শ্রীশূভদেবঃ কৃতিমান্ বিষ্ণোপূৰংশাবতং ন পঠতি নৰদেবঃ সৰ্ব্বদা দুঃস্বপ্নোন্মোহো শিষ্য ইব তৰুণোন্মোহো পাঠকালৌহি শাস্ত্রম্।
৭৯	১১	—	পাৰিছিল
৭৯	২১	পাৰিছিল	উৰ্ব্বশীধ
৭৯	২৪	উৰ্ব্বশীধ	শ্রীশ্রীনাৰায়ণদেব
৯০	৪	শ্রীশ্রীনাৰায়ণদেব	
৯২	২	আব্দ ৩ আব্দ বনমালী	বাদ যাব।
		দেব বংশ সম্ভূত	বাদ যাব।
৯২	৩	অধিকাৰী পাতি	এই কেয়ো শাৰী উঠি যাব।
৯২	৬, ৭, ৮	সাদিয়া.....চালিত হয়।	বাঁহল
৯৪	২৫	বাঁহল	
৯৮	৩৪	—	ভক্তা মামাভি জ্ঞানীত যাবন্ যশস্মি তীতঃ ততো মাং তত্ত্বতো জ্ঞাত্বা বিশতে তদনন্তরম্। মোক্ষার্থী ন প্রবর্তেত তত্র কামা নিষিদ্ধয়াঃ নিত্যনৈমিত্তিকৈ কুৰ্য্যাৎ প্রতাবায় জিহীষয়া।
৯৯	৩	—	মণিকট
৯৯	তলত	মণিকট	
১০৪	৮	—	শাকে বাগহুতাশদিগজবিধৌ জাতো বৃধে শ্রাবণে শূন্যাষ্টোষ্টসুধাংশু মিশ্রিতশকে ধৰ্ম্মধিকারো ভবন্। বাগহুতাশ্চ শশাঙ্ক সন্মিতশকে তপস সুধীঃ শ্রীশ্রী মধ্বদেব বিপ্রপ্রবো বৈকুণ্ঠধামগমং বদন বাদর দেবোতি মধ্বম্ভু মহামতিঃ দক্ষিণপাটসপ্তসেব্য সংগমস্ববীতনুদ্।
১০৬	৪৪	—	শ্রীশ্রীহবিদেবঃ প্রশান্তি
১০৭	১	—	যোঁগকুল কমল
১১০	১৬	বিপ্লব	—
১১৮	১৯	২।	৩।
১১৯	১২	আইস	আইল
১১৯	১৯	গ্রাসত	গ্রাসিত
১১৯	৩২	৩।	২।

নাম-নির্ঘণ্ট

পাঃ বা চিঃ—চিত্ত পরিচিষ্ট

অ
অচ্যুতানন্দ ষাণ্ড ৪০
অঠাই সাগর ৪০, ৪৬
অনন্ত চর্চিত ৫০
অশ্বজুঁনদেব
—লোচ সত্র ১১, ৩৮, ৩৯
—চর্চিত ৩৯
অশ্বজুঁন
—পঞ্চ পাণ্ডব ৫
—গোহাঁই ১০, ৪৭
—গীতা ৭০
অবিষ্টাস্বর বধ
—ভারনা ৭০
অসম-সত্র-সংঘ ১০০
আ
আউনীআটী সত্র ২, ৩, ৮, ১০, ৫৬, ৫৮, ৬০,
৭০, ৭৩, ৭৫, ৭৭, ৮০
—সত্রাধিকা ১০৫
অচলর পথার ৯৬
অচার্য বিনোদা ভাৱ ৯৮
আখ্যাদেব গোস্বামী ৫৪, ১১১
আনন্দচন্দ্র অগরহালা ৫
আনন্দরাম ঢেঁকীমাল ফুকন পাঃ
আনন্দরাম ভট্টাচার্য্য পাঃ
আমানুল্লা খাঁ আহমদ ১০
আরিমত ৫
আশীষ্যাদর আহি ২৮
ই
ইন্দ্রনাথায়ণ দরঙ্গী বজা ৮৮
উ
উত্তরবদ্বজ বজা ৫
উত্তরপাটক ৫
উদয়াদিত্য সিংহ ১০, ৪৭
উপেন্দ্রচন্দ্র লেখার ৭
উমেশ বরভূঞা গায়ন চিঃ
এ
এলেন, বি, চি ৮
এলেনগী জ্ঞান ৬
ক
কর্কিলা দলং ১
কচাৰী সত্র বা দক্ষিণপাট সত্র ৬২
কঠমীয়া গাঁও ৭৮
কঠালগুটীয়া বজা ৪০
কথা গদ্বচর্চিত ৭, ৩৬

কনকলাল ববুনা ৯
—মহাপদ্বীয়া সম্প্রদায় ধর্ম্মমত ৫৭
কমলদেব গোস্বামী ৭৬, ৭৭
—অভিষেক ৮০
কমলেশ্বর চলিহা ১
কমলেশ্বর সিংহ ৫৯, ৮০, ৬২-৬৩
কন্দেগুর্নি সত্র ৪০-৪১
কক্কর্ন, লর্ড ৮৬
করাপাট ১-২
কলং ৫
কলঙা নদী ৫
কলঙপুৰীয়া গোহাঁই ৫
কলাবাৰী (সত্র) ৩১, ৩৩, ৪০, ৫৮
—দৌল পাঃ
“কল্যাণ কমপতব্দ” ৯৬
কলিয়াবর ৪০
‘কলিয়ুগর ধর্ম্মনির্ম্ময়’ ৫
করিবর দেব বা ভট্টদেব ৭, ১১, ১২, ৩৬
কংসবধ ভাও ৭০
কাগুৰাম দাস ৮৯
কামদেব ব্রাহ্মণ ৫
কামদেব গোস্বামী ১১, ৫৫, ৫৭, ১১১
কামপুৰ ৫৫
কালিপ্রসাদ চলিহা ৭৮, পাঃ
কাশী ব্রাহ্মণ ৪০
কিরণ গোস্বামী ৫৫
কীৰ্ত্তিচন্দ্র বরববুনা পাঃ
কুঞ্জাবালি ৯৭
কুমাৰ গাঁও ৬
কুমাৰহাটা ৪১
কুৰুদাবাহী সত্র ১০, ৮০
কুলধর চলিহা ৮৭, ৮০ পাঃ
কুশদেব গোস্বামী ৭৯
কুশকান্ত গোস্বামী (শ্রীশ্রী) ১০৯
কুশচন্দ্র কচাৰী বজা ১০, ৬২
কুশদেব গোস্বামী ৭, ৫০, ১১১
কুশ মলীয়া ৭২
কুশ মিশ্র ৩৬
কুশানন্দ ভট্টাচার্য্য (পৰ্ব্বতীয়া গোসাই চক্)

কেমাই দত্ত ভূঞা ৬১
কেশব বিপ্র-কৌচুংসত্র ৩৫
কেশবকান্ত ববুনা ৮, ৪০
—(বাঁগিয়া কাকতী
বংশাবলী)

কেশবগুৰীয়া বৰপাঠ গোহাঁই ৯৭

কোঁচবেহাৰ ৪৬

কোৱামৰা সত্ৰ ৫০

কোচবেহাৰ ছেটৰ ব্ৰজী ৩৭

ক

খৰা মিশ্ৰ ৪১

খান চে'ধুৰী আমানুল্লা আহমদ ১০

খামচণীয়া বা দৌলবন্দা গোহাঁই ৫৭

খুটীয়া পোতা ৫৮

খুদীয়া সত্ৰ ৩৯

গ

গকুলচাঁদ কটকী ৪৮

গকুলপুৰীয়া সম্যাসী ৯

গজপুৰ ৪১, ৪২

গডৰ ভিতৰ ৩

গডমুৰ সত্ৰ ৮, ১০, ৮০, ৯০, ১০৫

গণ্ডকী ৪

গজেন্দ্ৰ ফুকন ৫২

গদাধৰ সিংহ ৪৮, ৪৯, ৫২-৫৫

গাম্‌পুখাট ১০

গুণাভৰাম বৰুৱা ৬৪

গুৰুচৰণ বৰবৰা ৯০ চিঃ

গুৰুলীলা-ৰামৰায় ৩৭

গুৱাহাটী ৬৯

গুহাশ্ৰমী বা গুহস্থাসত্ৰ ১০, ৩০

গোপাল চন্দ্ৰ গোস্বামী চিঃ

গোপালচন্দ্ৰ—শ্ৰীশ্ৰী

কুৰ বাবাহৰী সত্ৰ ১০৯

গোবিন্দচন্দ্ৰ—শ্ৰী

গোপালদেৱ (বংশী) ৭

গোপালপুৰ সত্ৰ ৩১

গোপীনাথ বৰদলৈ (যেহাট) ৩৭ পঃ

গোপীনাথ বৰদলৈ, মাখামন্টী, পঃ

গোবিন্দ দাস ৮, ৭৮, ৯০ ৯৮

গোবিন্দপুৰ ৩৫

গোসাইপুখুৰী ৪১

গৌৰীচৰণ বৰবৰা ৭০ পঃ

গৌৰীনাথ সিংহ ৫৯

ঘ

ঘনকান্ত ফুকন, পঃ

ঘিলা নগৰ ৩৯

ঘুগুয়া নগৰ ৫

চ

চক্ৰধ্বজ সিংহ ৭, ১০, ৪২, ৫৬, ৪৮

চটাই খাত ৫৬

চন্দ্ৰকান্ত সিংহ ৫৯, ৬০

চন্দ্ৰমলা আইদেও ৩, ৬, ৫৫

চন্দ্ৰহাস ৰজা ৫ ৬

চলিহা—শ্ৰীৰামৰায় পঃ

—টুপ— ৯৬

চাংচকী ৫৫

চাৰিসত্ৰীয়া গোসাই ১২

চামগুৰি গাওঁ ৬

চামোন শিষ্য ৫৫

চিকণ সৰিয়হ ৪০

চিৰাম চলিহা পঃ

চিংফো আৰ্মিতত সত্ৰপতা ৯২

চিত্ৰসেন বৰবৰা ৭০

চালক্‌ফা বা লৰাৰজা

বা

কঠালগুটীয়া ৰজা-১০, ৪৮, ৪৯

চেমচ'ফৰ্ড লৰ্ড ৮৫

ছ

ছেখোৱা ৯২

জ

জখলাবন্দা ৭৭

—দৌল পঃ

জগন্নাথ ২

জগৎচন্দ্ৰ বৰা ৫

জগন্নাথ মিশ্ৰ ৩৮

জগন্নাথ ক্ষেত্ৰ ৩৮

জটীয়া ৰাজ ৩০

জন্ (যদ্) ব্ৰাহ্মণ ৭, ৩০, ৩৮

জনাৰ্দন পদ্মতীয়া বৰুৱা ৬৭

"জনমভাৰ্ম" — কাকত ১০৫

জয়ৰামদাস দৌলতৰাম ৯৮

জয়ধ্বজ সিংহ ৬, ৯, ১০, ৪৯, ৯৫

বাজাত্ৰ অন্নপাল ৩৭

ৰাজভাৰ অৰ্পণ ৪২-৪৫

গালপৰ ঘাটৰ যজ্ঞ—৫৬, ৫৮

জয়পুৰ ৫৫

জাতকৰা ৩২

জাপৰী ভাড়ালাী ৬

জাপৰী ভেটী ৬০

জাজী ৯৬

জুৰণ ফুকন বৰবৰা ৭৮

জেনাৰ্কিনচ "এফ" ৬৭

ট

টকোবাৰীসত্ৰ ৩০

টাটীমৰাৰ ঘটনা ৫৮

ড

ডোকা চাপৰি

(ডকুৱা চাপৰি) ৮

ডিবৰু ৫৫

ডিম্বেশ্বৰ বৰুৱা চুড়ামণিমৌজাদাস পঃ

ঙ

ভদ্রবাম ফুকন ৮৪
ভাৰাপ্ৰসাদ চাঁলিহা ৮৪, ৯০, পঃ
ভামোলা নোখোৰা সম্প্ৰদায় ৭১
ভামোলাবাৰী ৩২
ভিলক হাতী ৬২
ভিনয়ন বৰ কাকতী ৭৮
ভৃগুখণ্ডগীয়া বৰজী ৪৮, ৫৮
ভুলসী নিম্মাৰ্জি মাহাশ্ৰা ৬৫
ভুলসী নাৰায়ণ শৰ্ম্মা পঃ
ভেজপুৰ ৬৯
ভোজনচন্দ্ৰ শইকীয়া (শ্ৰী) পঃ

ৰ

ৰান :-

-নৰদেৱ
-নাৰায়ণদেৱ
হৰিদেৱ

ৰ

ৰক্তদেৱ চৰিত ৭৬
ৰবঙ্গী ৰজা ৬২
ৰক্ষণপাট :-
সীমা ৬
নামৰ বিশেষত্ব ৫-৬
সত্ৰসূত্ৰ ৭
কচাৰীসত্ৰ ৮২
দৌল ৫৭
ৰত্নন ধ্বনন ৬৩
লাখৰাজৰ স্বত পঃ
সেৱক শৰনীয়া পঃ
ৰক্ষণ পাটক ৫
দামাদৰ চৰিত :-
কৃষ্ণ মিত্ৰ ৩৬
নীলকণ্ঠ দাস ৮৫
দামোদৰপুৰ ধাম ৩৭
দিপাং ৫৫
দিপোটা সত্ৰ ৩১
দিহিং নমাটি সত্ৰ ২
দিহিং-নৈ ৫
দ্বিজ বলৰাম ৪১
দীঘল দৰী ৫৫
দীঘলী নৈ ৬
—গাওঁ ৬
দুৰ্গেশ্বৰ বৰপাট গোহাই ৬২
দুৰ্গাপ্ৰসাদ বৰ ঠাকুৰ ৯৭
দেওধাই ফুকনৰ বৰজী ৪৬
দেৱ দামোদৰ ৭, ৩৩

দেৱ গোপাল (বংশী) ৭, ৩৩, ৩৪, ৫৭
দেৱীচৰণ বৰুৱা পঃ
দেৱেশ্বৰ চাঁলিহা ৮৫ পঃ
দেৱেশ্বৰ শৰ্ম্মা, ১০৫, পঃ
দেৱোত্তৰ-ব্ৰহ্মোত্তৰ ফাঁলি ৫৭
দোমোনা ৭৮

ৰ

ধৰ্ম্মনাৰায়ণ ৰজা দৰং ৪২
ধৰ্ম্মপাল ৫
ধৰ্ম্মধূক ৰজা ১০, ৫২
ধাতুক গুৱাল ৬১
ধীৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য্য—মহামহোপাধ্যায় ৭৯
ধেমাজি ৫

ন

ন কচাৰী ৫৫
নগা গাওঁ ৫৫
নগা শৰণ ৮২
নৰদেৱ গোস্বামী ৭৯, ৯৫
—সমাধি মন্দিৰ ২
—টুপ্ট ফণ্ড ৮৫
—টুপ্ট ফণ্ড ৮৫
ন-মাটি সত্ৰ ৯, ৯৪, ৯৫
ন গোসাই ৬০, ৬১
নৰোৱা ঠাকুৰ ৪৩
নন্দীনাথ শইকীয়া পঃ
নামচাং ৫৫
নাৰায়ণদেৱ গোস্বামী ১, ৮৮-১১১
—হাইস্কুল ৯২

থনি ২

নিগম পথ ৬
নিত্যানন্দদেৱ গোস্বামী (বৰ-পূজাৰী) ৯১
নিত্যানন্দ সাধু ৩৫
নিমাতী ঘাট ১
নিৰঞ্জনদেৱ গোস্বামী (আউনীআটি সত্ৰৰ আদিজন) ১০, ৪৬

নিসিংহ গোসাঁঞ দেৱসত্ৰ, জখলাকথা ৪৪

—দৌল পঃ

নিসিংহ বৰ্ণ্যাকাকতী ৮

নম্বলী গোহাই

—মঠ নিম্মাতা ৫৮

প

পদ্মধৰ চাঁলিহা (শ্ৰী) ৯৭, ১০২
পৰমানন্দ গোসাই ৩৭, ৪৭
পৰ্বতীয়া গোসাই ৯, ৫৬, ৬১
পাৰ্বতীপ্ৰসাদ বৰুৱা ১০২, পঃ
প্ৰতাপপুৰীয়া ৰজা ৪
“প্ৰদীপিকা” ৮৬

প্রভাপ সিংহ ৬, ১০, ৩০
 প্রাণহৰি দেৱ গোস্বামী ৫৮
 প্রাণনাথ ৰজা ৮, ১০, ৪০, ৪৮
 প্ৰিয়নাথ শৰ্মা ৮৮, ৮৯
 পিকচাই ফুকন ৮, ৪০, ৪৮
 পীতাম্বৰ দেৱ গোস্বামী ৮৯, ১০৫
 পুৰাণ ফুকন ৪৮
 পুৰুষৰণ ৫৯
 পুৰুষধৰ চলিহা (শ্ৰী) ১৭
 পুৰুষদেৱ সিংহ ৭৪
 পুৰ্ণানন্দ বঢ়া গোহাঁই ৬১-৬২
 পেন্‌পেনী কাইল, বৰ ভকত ৩৫

ফ

ফণিধৰ চলিহা ৮২, ৭৪
 ফাকুৰা ২৬-২৭
 ফিকা—শুভদেৱ গোস্বামী ৭৭
 ফুটুকী চাপৰি সত্ৰ ৫৪
 ফুলবাৰী সত্ৰ ৩২
 ফুলেশ্বৰী কুৰ'ৰী ৫৬

ব

ব'ধাম, এ, উট্ৰিউ ৮৪
 বগিয়াকাকতী বংশৱলী ৪০
 বনগাওঁ আশুপতাল ১১
 বনমালী গোসাই ৬-৮, ৯-১০, ৩৮, ৪০-৪৫, ৪৯-
 ৫০, ১১১

—স্মৰণীয় বৰ্ষাৰ্ক্ষ ৫১, ৭৭

বনমালীদেৱ-চৰিত ১০, ১২, ৮৫
 বনগঞা গোসাই ৭৭
 “বৰকলী” নাও ৫৫
 বৰপাট গোহাঁই ৬০
 বৰবিল ৬

বৰ মানোৱাই ১৭
 বৰ শিমল ৬
 বলিনাথায়ণ-দৰংগীৰজা ১০, ৩৫
 বলোৰাম বা বলৰাম শ্বিৰজ ৪১
 বলোৰাম দেৱ গোস্বামী—দামোদৰপুৰ
 অধিকাৰী ৩৬, ৪২

বত্ৰবাহন ৫
 বংশী গোপালদেৱ—গোপালদেৱ চক ১১
 ব্ৰহ্মচাৰী (ফুলবাৰী) ৩২
 ব্ৰহ্মপুত্ৰ ১
 ব্ৰহ্মবৈৰত্ৰ প্ৰাণ ২৪

—মামা খণ্ড ২২

বাছাৰাম খাণ্ড ৭৭
 বাৰুড়গ্ৰা ৰাজ্য ৩৪
 বালিপৰা সত্ৰ ৩১
 বালিপৰা—কুৰীয়া ৫৫

বাসুদেৱ গোস্বামী ১১, ৬৬-৭৫, ১১১
 বাশিষ্ঠী গঙ্গা—দিখৌ ৫
 বিক্ৰমধৰ ৫
 বিনায়ক পট্টৰস্বৰ্ণ ১০২
 বিনোৱাজী—সন্ত বিনোৱা ভাৱে ৯৮
 বিপিনচন্দ্ৰ দত্ত ১০
 বিজুদেৱ গোস্বামী ৬৪-৬৫, ১১১
 বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা (শ্ৰী) ১৭, ২৮, ১০৫, ৭৭
 বিৰিণাবাৰী ৭, ৩১
 বিপ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য ৪৮
 লিঙ্গদেৱ গোস্বামী ৭৬
 বিশ্বনাথ ৫, ৬২
 বিজুদেৱ গোস্বামী ১১, ৫৯-৬৪, ১১১
 বিজুপ্ৰসাদ চলিহা ১৭
 বিজুৰাম মেধি ১৮
 বিহপৰুৱা ফুকন ৪৮
 বীৰদত্ত ৩০
 বীৰাজান ৩১
 বীৰা

“বীৰজী বিবেকৰত্ন” ৪৮, ৫৮, ৬১
 বন্দাবনচন্দ্ৰ (প্ৰতিমা) ৭০
 বোষ্টক—এ, এইচ, ভট্ৰিউ ১১
 বেথৰাম বৰা ১১
 বৈকুণ্ঠপুৰ সত্ৰ ৭, ১২, ১৭, ৩৮
 বৈৰাগী গাও ৬
 বে'ম্ব ভিক্ৰ ১৭

ভ

ভকত-নিৰ্দ্দ্যাতন ৫২
 ভগৱান দেৱ ১২
 ভট্টাচাৰ্য্যৰ পুৰুষী ১১, ৪০
 —বিভিন্ন নাম ৪১

ভট্টাৰী বৰবৰাৰ ঘৰ ৭০
 ভট্টদেৱ (কবিৰত্ন) ৭, ১১, ১২
 ভদৰী বৰবৰুৱা ৭০
 ভদ্ৰসেন ৰজা ৬
 ভৱানন্দ কটকী ৪৬
 “ভ্ৰমৰ” কাকত ৫
 ভাৰস্বাজ গোষ্ঠীয় কামদেৱ ৫
 ভুবনচন্দ্ৰ সন্দিকৈ (শ্ৰী) ৩১
 ভুবনমোহন মণ্ডি ৪০
 ভুবনেশ্বৰ বৰঠাকুৰ ১০
 ভেলা ৭

ৰ

ৰত্নৰ ৰা ৪৯
 ৰটকৰ আক্ৰমণ ৬১
 ৰঠীয়াছিগা ১৬
 ৰণিকট ২, ৩, ২০

ম

মদ্যবাস্য বব ভণ্ডার ববুয়া ১০, ৪৮, ৬১
মধুপান্দ্রের সপ্ত ০১
মদনকুশ ৪০
মদনমোহন মূর্তি ৩৭
মধুপান্দ্রের ৭, ৩০, ৩৬
মনোহর দত্ত ভূঞা ৫
মরা ভোজ্য ৩৭
মহাদেব গিৰি শম্ভু ১০৬
মহা পুষ্কটৰণ ৩৬
মহাৰাজ য়িধিষ্ঠিৰ ৮
মহীধৰ দেব গোস্বামী ১২
মহীৰাম ৬৫
মহী নাৰায়ণ ৪৬
মহীন্দ্র নাৰায়ণ বজা ৪২
মহেশ্বৰ কবিৰাজ ৮৮
মাজ্জাদিয়া ০০
মাজ্জুলী ১, ৬, ১১
মাদ্ৰী ১৬
মাধৱচন্দ্র ববদলৈ ৮৪
মাধৱাপ্ৰিয়া ৩০
মানব অত্যাচাৰ ৬০
মায়াদত্ত ৫
মায়াবাস্য বববৰা ৭০
মালভোগ ববুয়া পঃ
মীৰজ্জম্ভলাৰ আত্মমণ ৪১
মুকুন্দদেব ৩০, ৩৪
মূৰ্চিদ্ধৱস ০০
মূৰ্তিধ্বংস ৫২
মেজাঘৰ ১৬
মৌখিকভুক্তৰ পাৰ্থক্য ৭
মেৰগড় হাইস্কুল ১১
মেৰাবিল ৪
মোহামৰা বিদ্বেহ ৪৮
মোহনচন্দ্র মহন্ত (শ্রী) ১০০, ১০৬
মোহামৰা গাওঁবুড়া ৭৮

ম্

ম্ৰুচৰণ খাণ্ড ০৮
ম্ৰাদৱৰাই
—মন্দিৰ ১, ০
—চৰিত্ৰ-পটল ২২
—বেদী
—কুপা ১১
—সালগাম ২০
ম্ৰাদৱপ্ৰসাদ চলিহা পঃ
ম্ৰাদ্ৰাস্য ববুয়া ৭৮, পঃ

ম্

ম্ৰাদৱজা—বাবুজ্ঞাৰ ৬
ম্ৰজনীকান্ত দেব শম্ভু, অধ্যাপক (শ্রী) ২৬
ম্ৰজনীকান্ত ববদলৈ ৮৪, ৮৬, ৯০, পঃ
ম্ৰতনপুৰ ৫, ৬, ৩১
ম্ৰতপাল বম্মা ৫
“ম্ৰতৱলী” ৪৭
ম্ৰথযাত্রা ২৭
ম্ৰশ্ৰীদেব গোস্বামী ৫৮-৫৯, ১১১
ম্ৰমাকান্ত শ্বিৰজ ২৪, ৪১, ৪২
ম্ৰমাকান্ত ববকাকতী ১০
ম্ৰমানন্দদেব গোস্বামী (শ্রীশ্রী) ১০৯-১১১
ম্ৰাঙলী বাহৰ ৬
ম্ৰাজমোহন নাথ তত্ত্বজ্ঞ ১১, ১০৬
ম্ৰাজেশ্বৰ সিংহ ৬, ৫৭
ম্ৰাধা চাপৰি ৬
ম্ৰাধাকান্ত সান্দিকৈ ৮৬, পঃ
ম্ৰাধানাথ চাংকাকতী পঃ
ম্ৰাধিকাপ্ৰসাদ ববুয়া পঃ
ম্ৰাধনা পাৰ ৬
ম্ৰামচন্দ্র ৫
ম্ৰামধৱজ ৪০, ৪৭
ম্ৰামদেব গোস্বামী, ৪৪, ৪৫, ৫৪, ১১০
ম্ৰামৰয়
ম্ৰাবুলীনা গ্রন্থকাৰ ৩৭
ম্ৰামৰয়-চলিহা ৭৮
ম্ৰামকৃষ্ণ দেব গোস্বামী ৪০
(কুৰুবাবুহী ম্ৰঃ)
ম্ৰামতনু গণ্ড ৬৮
ম্ৰামদাস কাবৰী ৭১
ম্ৰামেশ্বৰী দেবী ৬৮, ৭৯
ম্ৰাসোংসব ২৫, ৭০
ম্ৰদ্র সিংহ ২-১০, ১২

ম্

ম্ৰামদেব দত্ত, উকীল ৭৮
ম্ৰাৰা বজা ২০, ৪৮
ম্ৰাক্ৰুতীনাথ ববদলৈ ১০
ম্ৰাক্ৰুতীকান্ত ববুয়া পঃ
ম্ৰাক্ৰুতীনাৰায়ণ ১০, ৪৬

—ম্ৰজা

ম্ৰাক্ৰুতীপতি গোস্বামী
—ম্ৰদ্রীয়াসপ্ত
—চৰিত্ৰ ৩৯
ম্ৰাক্ৰুতীপুজা ২৭
ম্ৰাইমেতুৰী ১২
ম্ৰাখটকীয়া ০৮, ৪০
ম্ৰাখটকীয়া ৫

লাচিত বৰফুকন ১

লামা ১৩

লাইং ৫৫, ৯৬

লুইত ৫

লীলা কাকতী (শ্ৰী) ১৭

লীলাকান্ত দেৱ গোস্বামী ৮০

লোকনাথ গোস্বামী ১৪

ৰ

ৰেড, জে পি

অসম বুৰঞ্জী ৪, ৬

শ

শঙ্কৰ মন্দিৰ (ম্বিলং) ১০০

শয়ালমৰা সত্ৰ ৬৩, ৭৯

শিৱসাগৰত সঁকা-সাকিনী পানী ৬৮, ৭৬

শিৱসিংহ মহাৰাজ ২২, ৫৬

শুকদেৱ গোস্বামী ৬৮

শুকান সঁতি ৪৫

শুভদেৱ গোস্বামী ৭৬-৬৮, ১১২

শুভোম্বৰী দেৱী ৬৮, ৭৬

শ্ৰীধৰ স্বামী, টীকা ১৮

শ্ৰীনাথ দুৱৰা বৰবৰুৱা ৮, ৫২, ৬২

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ ৫০

শ্ৰীৰামৰায় চলিহা বা চিৰাম চলিহা

স

সত্যপ্ৰসাদ বৰ গোহাঁই (শ্ৰী) ৯৭

সদিয়া ৫, ৫৫, ৯২-৯৩

সন্তচৰিত—কৃষ্ণাচাৰ্য্য ৩৫

সন্তদেৱ ১২

সন্তসম্প্ৰদা নিষ্কাশ :

গোবিন্দ দাস ৮

দক্ষিণপাট ৭, ৯

স্বৰ্ণানন্দ শৰ্ম্মা পঃ

স্কট, ডেবিদ্ ৬০

স্ক'প্ত, ডি চি ৭০

সহদেৱ গোস্বামী ৫৭-৫৮, ১১২

সৰিয়হতলী ৪৮

সৰু গড়ম্ৰ সত্ৰ ৫৪

স্বৰ্ণগাঁৱ পাল ৬

সিম্ধুৰাম বৰকাকতী

স্বৰ্ণকুমাৰ জুঞা (অচাৰ্য্য), ৪৬, ৫৪

স্বৰ্ণানায়ক-দৰঙ্গী ৰজা ১১, ৪৮-৫০

সোন্দৰ গোহাঁই ৩৫

সোমাই শৰ্ম্মা ৭১

সোমেশ্বৰ চেতীয়া ফুকন (শ্ৰী) পঃ

সোৱণ শিৰী ৫৫

সোমেন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ ৯৮

সোৱণি ৩৩

হ

হয়গ্ৰীৱ মাধৱ ৮০

হৰকান্ত সদৰামীন ৭৭

হৰনাথ সেনাপতি ফুকন ৪৮

হৰিদেৱ গোস্বামী ১, ১১, ৯৭-১০৮, ১১২

"হৰিদেৱীতসুধাংকুৰ" ৭২

"হৰিবংশ পুথি" ৯৭, ১০৪

হৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা ৩৫, ৫০

হৰেন্দ্ৰ নাৰায়ণ চৌধুৰী ৩৭

হৰিবাম ঢেকীয়াল ফুকন ৪৮

হালী ডেকা ফুকন ৭৮

হাবুঙ্গা ৫

হাট চাহাব ৮৬

হাঁহৰাম ৬৫

হিতেশ্বৰ বৰবৰুৱা ১১, ৫৮ পঃ

হিমকান্ত বৰুৱা পঃ

হেমকান্ত গোহাঁই, পঃ

হেমচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামী (শ্ৰীশ্ৰী) ৯৪-১০২

হেমধৰ বৰ গোহাঁই ৭৮

হেমচন্দ্ৰ গোস্বামী (পণ্ডিত) ৮৬-৮৭

হেমেন্দ্ৰপ্ৰসাদ বৰুৱা ১০, পঃ

হেমেন্দ্ৰ ভাৱৰীয়া ৭৬

হোলোভাপৰ ৫৪, ৬২

হোলোভাপৰীয়া ৰাইজ ১০০

ক

কল্লেশ্বৰ বৰ গোহাঁই পঃ